

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

BILETENS

NR.16 / 2018 APRĪLIS

TIESLIETU
PADOMES
INFORMĀCIJALATVIJAS TIESNEŠU
KONFERENCE
2017.GADA
3.NOVEMBRĪAUGSTĀKĀ TIESAS
PUBLISKAIS
PĀRSKATS
PAR 2017.GADUTIESĪBDOMAS:
PRIEKŠLASĪJUMI,
PUBLIKĀCIJAS

FILMA „SENATORI” IR STĀSTS PAR MĪLESTĪBU

Latvijas Senāta simtgades gadu Augstākā tiesa sāka ar dokumentālās filmas „Senatori” pirmizrādi aizvadītā gada 19.decembrī. **Filma ir stāsts par trīsdesmit Latvijas senatoriem – kasācijas instances tiesnešiem Latvijas brīvvalsts pirmajā posmā no 1918. līdz 1940.gadam.** Tas ir stāsts par Latvijas vēsturi, tieslietām un mīlestību. Senatori mīlēja savu valsti, savu darbu un savas ģimenes.

Senāta simtgades gadā filmu jau skatījuši jaunie tiesneši un tiesneša amata kandidāti, aprīlī to rādīs Latvijas tiesu sistēmas senioriem. Maijā filmu demonstrēs senatoram Aleksandram Gubenam veltītā pasākumā Cēsainē, septembrī – senatoram Kārlim Ozoliņam veltītā pasākumā Priekuļos, Rēzeknē kopīgu filmas skatīšanos organizē Latgales apgabaltiesa un Rēzeknes augstskola.

VAIRĀK SKATĪT 170.lpp.

Latvijas Senāta senatoru pēcteči un filmas „Senatori” veidotāji un dalībnieki pēc filmas pirmizrādes kinoteātrī „Splendid Palace”

VALSTS PREZIDENTS AR AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠIEM 2017.GADA 23.OKTOBRĪ

Pirmajā rindā no kreisās: tiesneši Andris Guljāns, Zane Pētersone, Aigars Strupiņš, Ļubova Kušnīre, Aija Branta, Anita Nusberga, Artūrs Freibergs, Veronika Krūmina, Valsts prezidents Raimonds Vējonis, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, tiesneši Edīte Vernuša, Inta Lauka, Ieva Višķere, Dace Mita, Līvija Sliča, Māriete Zāgere, Valerijs Maksimovs, Vanda Cīrule, Anita Kovalevska; otrajā rindā Pēteris Opincāns, Aivars Keišs, Vēsma Kakste, Intars Bisters, Anita Čerņavska, Rudīte Vīduša, Ilze Skultāne, Ināra Garda, Anda Briede, Anda Vītola, Voldemārs Čīzevskis, Normunds Salenieks, Valerijans Jonikāns

BILETENS Nr.16 2018. gada aprīlis

ISSN 1691-810X

Izdevējs
**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA**

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redkolēģija
Edīte Vernuša, Pēteris Dzalbe,
Veronika Krūmiņa
Redaktore Rasma Zvejniece

Foto: Augstākā tiesa
(G. Ārgale u.c.),
Valsts prezidenta kanceleja,
Saeima, fotostudija "Linda", B. Koļesņikovs,
LV portāls, Network, ECT,
tiesnešu un darbinieku personīgie arhīvi

Iespiests
SIA "Dardēdze hologrāfija"
Metiens 300 eks. Rīga, 2018

SATURS

I AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA	2
Augstākās tiesas plēnuma lēmumi	2
Aktualitātes	4
Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa vizīte Augstākajā tiesā	9
II PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2017. GADĀ	14
III TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA	38
Informācija	38
Grozījumi likumā „Par tiesu varu”	41
Tieslietu padomes lēmumi tiesu sistēmai konceptuālos jautājumos	41
Tieslietu padomes reglaments	46
IV PIEREDZE: KOMANDĒJUMU INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS	47
Informē tiesneši Dzintra AMERIKA, Zane PĒTERSONE, Ieva VIŠĶERE, Rudīte VĪDUŠA, darbinieki Reinis MARKVARTS, Eva VĪKSNA	47
Projektu aktivitātes – pieredzes apmaiņai	54
Pieredzes apmaiņas programmas	60
Latvijas pārstāvība Eiropas Padomes tieslietu organizācijās	62
V LATVIJAS TIESNEŠU KONFERENCE 2017. GADA 3. NOVEMBRĪ PAMATTĒMA – TIESNEŠA NEATKARĪBA	64
1. daļa. Tiesneša ārējā neatkarība	73
2. daļa. Tiesneša neatkarība tiesu sistēmā	80
3. daļa. Personības iekšējā neatkarība: neatkarība lēmumu pieņemšanā	91
VI TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS	97
Ivars BIČKOVIČS. Tieslietu padome ir tiesu neatkarības stiprināšanas garants	97
Ivars BIČKOVIČS. Viedoklis diskusijā „Kāpēc vajadzīga tiesiskā (un tiesu) sistēma”	98
Jautrite BRIEDE. Sabiedrības dalība tiesnešu atlasē: Ukrainas pieredze	99
Veronika KRŪMIŅA. Pārdomas par Mežonīgajiem Rietumiem komunikācijas žanrā	103
Veronika KRŪMIŅA. Normatīvisms pret zināšanām un tiesisko kultūru	107
Dace MITA. Tiesu komunikācijas stratēģija Latvijā	108
Aigars STRUPIŠS. Viedoklis diskusijā „Komerctiesības un mākslīgais intelekts: <i>you vadis?</i> ”	110
Reinis ODINŠ. Par Civillikuma 1903. panta saturu Latvijas tiesiskās sistēmas attīstība un aktualitātes „Jurista Vārda” 1000. numurā	112
VII TIESĪBU PRAKSE	129
Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētāju sēžu lēmumi	129
Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kopsapulces lēmums	131
Augstākās tiesa noraida pārmēģinājumus par Satversmes tiesas sprieduma neievērošanu	133
Tiesu prakses apkopojumi	133
Tiesnešu atsevišķās domas kasācijas instances civillietu nolēmumos (2006–2017)	138
Judikatūra – 2017	141
Pārskats par Latvijas prejudiciālo nolēmumu lietām 2017. gadā	162
Administratīvo lietu departamenta 2017. gadā iesniegtie pieteikumi Satversmes tiesā	167
VIII LATVIJAS SENĀTAM 100	170
Senāta simtgades gadu sāk ar izstādes atklāšanu un filmas pirmizrādi	170
Sarunas par Latvijas valstiskumu	172

I

AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMI

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.3

2017.gada 14.decembrī

Par Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja ievēšanu

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 44.panta otro daļu, nolēma:

- ievēlēt Veroniku Krūmiņu par Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs
Plēnuma sekretāre I.Garda

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMS NR.2

2017.gada 14.decembrī

Par grozījumu izdarīšanu Augstākās tiesas plēnuma reglamentā

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.pantu, nolēma izdarīt Augstākās tiesas plēnuma reglamentā, kas apstiprināts ar Augstākās tiesas plēnuma 2011.gada 2.maija lēmumu Nr.1, šādus grozījumus:

- izteikt 10.punktu šādā redakcijā: „10. Plēnumu sasauc Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc savas vai departamenta iniciatīvas”;
- izteikt 11.punktu šādā redakcijā: „11. Plēnuma darba kārtību nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētājs”;
- svītrot 17.punktu;
- izteikt 28.punktu šādā redakcijā: „28. Balsošana notiek, izmantojot elektroniskās balsošanas sistēmu, vai ar balsošanas zīmēm”;
- izteikt 29.punktu šādā redakcijā: „29. Balsošanas rezultātus paziņo plēnuma sekretārs. Ja balsošana notiek aizklāti ar balsošanas zīmēm, tiek ievēlēta balsu skaitīšanas komisija. Balsis skaita un rezultātus paziņo balsu skaitīšana komisija”.

Priekšsēdētājs I.Bičkovičs
Plēnuma sekretāre I.Garda

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA REGLAMENTS

Apstiprināts ar Augstākās tiesas plēnuma
2011.gada 2.maija lēmumu Nr.1
Grozījumi: 21.02.2014. Nr.1; 14.12.2017. Nr.2

Vispārīgie jautājumi

1. Augstākās tiesas plēnuma (turpmāk – plēnums) reglaments nosaka plēnuma sasaukšanas, sagatavošanas kārtību un norisi.

2. Plēnuma kompetence noteikta likumā „Par tiesu varu”. Plēnums kā tiesnešu pašpārvaldes institūcija var apspriest jebkuru Augstākajai tiesai un tiesu sistēmai aktuālu jautājumu.

Plēnuma sastāvs

3. Plēnumā piedalās Augstākās tiesas tiesneši.
4. Plēnumā bez balsu tiesībām var piedalīties

Augstākās tiesas Goda tiesneši un apgabaltiesu tiesneši, kuri aizstāj Augstākās tiesas tiesnešus.

5. Plēnums ir tiesīgs lemt, ja tajā piedalās vairāk nekā 2/3 no apstiprināto un zvērestu nodevušo Augstākās tiesas tiesnešu kopskaita.

6. Plēnuma sekretārs ir no Augstākās tiesas tiesnešu vidus uz trīs gadiem ievēlēts tiesnesis. Plēnuma sekretārs izstrādā plēnuma darba kārtības un lēmumu projektus.

7. Plēnuma tehniskais sekretārs ir Augstākās tiesas administrācijas norikots darbinieks. Plēnuma tehniskais sekretārs nodrošina plēnuma tehnisko sagatavošanu, protokolē plēnuma sēdes un pilda plēnuma sekretāra norādījumus.

8. Plēnumā ir tiesības piedalīties ģenerālprokuroram un izteikt viedokli par izskatāmajiem jautājumiem. Par citu personu aicināšanu izlemj Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

9. Slēgtā plēnuma sēdē piedalās Augstākās tiesas tiesneši, Augstākās tiesas Goda tiesneši un apgabaltiesu tiesneši, kuri aizstāj Augstākās tiesas tiesnešus, ģenerālprokurors un aicinātās personas.

Plēnuma sasaukšana un sagatavošana

10. Plēnumu sasauc Augstākās tiesas priekšsēdētājs pēc savas vai departamenta iniciatīvas.

(Ar 21.02.2014. grozījumiem Nr.1; 14.12.2017. grozījumiem Nr.2)

11. Plēnuma darba kārtību nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

(Ar 14.12.2017. grozījumiem Nr.2)

12. Par plēnumu un tā darba kārtību Augstākās tiesas tiesnešiem un tiesnešiem, kuri aizstāj Augstākās tiesas tiesnešus, ģenerālprokuroram un uzaicinātajām personām plēnuma sekretārs paziņo ne vēlāk kā piecpadsmit dienas pirms plēnuma.

13. Plēnuma lēmumu projektus un citus apspriežamos dokumentus Augstākās tiesas tiesnešiem un ģenerālprokuroram plēnuma sekretārs nosūta ne vēlāk kā septiņas dienas pirms plēnuma.

14. Steidzamos gadījumos plēnumu var sasaukt nekavējoties.

Plēnuma norise

15. Plēnumu vada Augstākās tiesas priekšsēdētājs vai viņa pilnvarots Augstākās tiesas departamenta priekšsēdētājs.

(Ar 21.02.2014.grozījumiem Nr.1)

16. Sēdes sākumā plēnuma sekretārs ziņo, cik tiesnešu ieradušies un informē par personām, kuras uzaicinātas un piedalās.

17. *Izslēgts.*

(Ar 14.12.2017. grozījumiem Nr.2)

18. Plēnuma sēdes ir atklātas. Plēnuma sēdi vai tās daļu var pasludināt par slēgtu.

19. Plēnuma sēdes, kurās tiek apspriests jautājums par Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanu vai ģenerālprokurora atlaišanu no amata, ir slēgtas.

20. Pieteikties debatēm var rakstiski un mutiski līdz plēnuma sēdei vai tās laikā.

21. Debatēs var piedalīties arī personas, kuras aicinātas uz plēnumu.

22. Par debašu pārtraukšanu izlemj plēnumš.

23. Nepieciešamības gadījumā priekšsēdētājs priekšlikumus par lēmuma projektu ierosina iesniegt rakstveidā.

24. Plēnuma lēmuma projekta grozījumus apkopo plēnuma sekretārs.

25. Debates un balsošana var notikt par katru lēmuma projekta punktu vai tā daļu atsevišķi, vai arī par

vairākiem punktiem un daļām kopā. Jābalso arī par visu lēmuma projektu kopumā.

Lēmumu pieņemšana

26. Balso tikai Augstākās tiesas tiesneši.

27. Balsošana notiek atklāti, ja plēnumš nenolemj citādi. Ievēlot amatpersonas, dodot atzinumu par Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanu vai ģenerālprokurora atlaišanu no amata, balsošana notiek aizklāti.

28. Balsošana notiek, izmantojot elektroniskās balsošanas sistēmu, vai ar balsošanas zīmēm.

(Ar 14.12.2017. grozījumiem Nr.2)

29. Balsošanas rezultātus paziņo plēnuma sekretārs. Ja balsošana notiek aizklāti ar balsošanas zīmēm, tiek ievēlēta balsu skaitīšanas komisija. Balsis skaita un rezultātus paziņo balsu skaitīšana komisija.

(Ar 14.12.2017. grozījumiem Nr.2)

30. Balsot var „par”, „pret” vai „atturas”.

31. Plēnuma lēmumu pieņem ar klātesošo balsu vairākumu. Lēmums par Augstākās tiesas priekšsēdētāja atcelšanu vai ģenerālprokurora atlaišanu no amata ir pieņemts, ja par to nobalsojuši ne mazāk kā 2/3 no Augstākās tiesas tiesnešu kopskaita.

Plēnuma dokumentācija

32. Plēnuma sēdes protokolu sagatavo plēnuma sekretārs un paraksta plēnuma vadītājs piecu dienu laikā.

33. Plēnuma gaitas fiksešanai var izmantot arī tehniskos līdzekļus. Ja plēnuma sēde fiksēta, izmantojot tehniskos līdzekļus, sēdes rakstveida protokolā fiksē tikai plēnuma gaitu un pieņemtos lēmumus.

(Ar 21.02.2014.grozījumiem Nr.1)

34. Plēnuma dokumentus glabā atbilstoši Augstākās tiesas lietu nomenklatūrai.

35. Plēnuma lēmumu paraksta plēnuma vadītājs un plēnuma sekretārs ne vēlāk kā septiņu dienu laikā pēc tā pieņemšanas.

36. Plēnuma sekretārs piecpadsmit dienu laikā pēc plēnuma pieņemtos lēmumus nosūta ģenerālprokuroram un aicinātajām personām.

37. Vispārpieejama informācija ir atklātā sēdē pieņemts lēmums un slēgtā sēdē pieņemta lēmuma rezolutīvā daļa. Atklātā sēdē pieņemti plēnuma lēmumi publiskojami Augstākās tiesas mājaslapā internetā. Slēgtā sēdē pieņemtiem lēmumiem tiek publiskota lēmuma rezolutīvā daļa.

Noslēguma jautājums

38. Ar šī reglamenta apstiprināšanas brīdi spēku zaudē 2006.gada 10.februārī ar plēnuma lēmumu Nr.2 apstiprinātais Augstākās tiesas plēnuma reglaments.

EIROPAS SAVIENĪBAS DALĪBVALSTU AUGSTĀKO TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJI TIEKAS EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĀ

12.martā Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs piedalījās Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Savienības valstu Augstāko tiesu priekšsēdētāju tikla kopīgajā sanāksmē Luksemburgā. Sanāksmes pirmā sesija bija veltīta Eiropas Savienības tiesu tikla tīmekļvietnes prezentācijai un pirmajam novērtējumam. Eiropas Savienības tiesu tīkls (*Judicial Network of the European Union – JNEU*) sāks veidot pagājušajā gadā pēc Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētāja un dalībvalstu konstitucionālo un augstāko tiesu priekšsēdētāju ierosmes. Pamatmērķis ir atvieglot informācijas un dokumentu

mijiedarbīgu un drošu koplietošanu un apmaiņu. Platformā būs Prejudiciālo nolēmumu portāls, kurā visās dalībvalstu valodās būs pieejami kopš 2018.gada iesniegtie lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu, nozīmīgi valstu tiesu nolēmumi un dažādi pētījumi. Šā gada sākumā platforma testa režīmā jau pieejama tiesu priekšsēdētājiem un tīkla kontaktpersonām visās dalībvalstīs. Eiropas Savienības Tiesa uzklausa atsauksmes un ierosinājumus.

Tālāk sanāksmes gaitā notika apaļā galda diskusijas par Eiropas Savienības Pamattiesību hartu un par lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu.

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS TIEKAS AR VALSTS AUGSTĀKAJĀM AMATPERSONĀM

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs tiekoties ar Saeimas priekšsēdētāju Ināru Mūrnieci un Valsts prezidentu Raimonu Vējoni

16.janvārī Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs tikās ar Saeimas priekšsēdētāju Ināru Mūrnieci. Šī bija vēsturiska tikšanās, jo pirmo reizi, esot Augstākās tiesas un Tieslietu padomes priekšsēdētāja amatā, I.Bičkovičs saņēmis aicinājumu pie Saeimas priekšsēdētāja. Savukārt 18.janvārī Augstākās tiesas priekšsēdētājs bija aicināts uz ikgadējo tikšanos ar Valsts prezidentu Raimonu Vējoni.

Ar Saeimas priekšsēdētāju pārrunāta Tieslietu padomes loma un vieta valsts varas sistēmā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir vienisprātis ar Saeimas priekšsēdētāju, ka Tieslietu padomes darbībai jāklūst

redzamākai. Pārrunāti arī otrreizējā caurlūkošanā nodotie grozījumi likumā „Par tiesu varu”.

Valsts prezidents ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju pārrunāja gan aizvadītā gada darba rezultātus, gan tiesnešu un tiesas darbinieku atbildības jautājumu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs abas augstākās valsts amatpersonas informēja arī par tiesu sistēmas rīcību saistībā ar publiskajā telpā izskanējušo informāciju par maksātspējas procesu tiesvedībām. Augstākās tiesas priekšsēdētājs apliecināja, ka tiesu vara spēj kritiski izvērtēt notikušo un meklēt nepieciešamos pilnveidojumus.

AICINA JAUNOS TIESNEŠUS BŪT DROSMĪGIEM UN CIENĪT SAVU AMATU

Augstākās tiesas priekšsēdētājs ar jauniem un topošajiem tiesnešiem: (no kreisās) Agnese Maļinovska, Silvija Saleniece, Jolanta Uminska, Dainis Locs, Anastasija Pasjuga, Ivars Bičkovičs, Linda Dīzenberga, Gerda Rozīte-Pupkeviča, Elīna Slišāne

Tiesneša amata kandidāti un jaunie tiesneši, kas mācās Latvijas Tiesnešu mācību centra jauno tiesnešu kursā, 19.februārī tikās ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču un iepazīnās ar Augstākās tiesas un Latvijas tiesu sistēmas vēsturi.

Tiekoties pārrunātas aktualitātes, saistītas ar tiesu sistēmas reformām, īpaši tiesu reģionālo reformu. Tiesneši bija no tiesām, kas jau reformētas, tādēļ interesēja viņu redzējums par tiesu darbu pēc reformas. Priekšsēdētājs vaicāja jauno tiesnešu viedokli arī par tiesnešu amata kandidātu atlases kārtību, ko iecerēts mainīt. Ivars Bičkovičs aicināja jaunus tiesnešus būt

ne tikai profesionāliem tiesas zālē, bet arī aktīviem, apspriežot un vērtējot dažādus procesus un reformas tiesu sistēmā, nepieņemot visu klusējot un akli izpildot, bet izteikt konstruktīvu un argumentētu kritiku, ja nepieciešams. Tiesu sistēmas problēmas priekšsēdētājs aicināja pirmām kārtām aktualizēt koleģiāli sistēmas ietvaros un, tās risinot, būt savstarpēji korektiem.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs pievērsās arī tiesnešu komunikācijas jautājumiem, aicinot būt atvērtiem un drosmīgiem komunikācijā un neļauties provokācijām. „Cieniet savu amatu pirmām kārtām paši,” vēlēja Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

SKOLĒNI UN STUDENTI AUGSTĀKAJĀ TIESĀ APGŪST TIESĪBU ZINĪBU PAMATUS

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa pēc lekcijas ar Ekonomikas un kultūras augstskolas studentiem

18.janvārī Augstākajā tiesā notika šogad pirmā Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas vadītā tiesību pamatu stunda Ekonomikas un kultūras augstskolas studentiem. Lai arī šis augstskolas studenti nav topošie juristi, pasniedzēja Jolanta Dinsberga ļoti atzinīgi vērtē iespēju klātienē iepazīties ar tiesu sistēmu un Augstāko tiesu un šādu iespēju izmanto jau vairākus gadus: „Studenti novērtē šīs lekcijas, par tām ir ļoti pozitīvas atsauksmes. Studenti atzīst, ka klātienē iegūtā informācija par dažādajiem procesu veidiem, pārsūdzības iespējām un tiesvedības gaitu dod labu izpratni par tiesu sistēmu kopumā un šādas zināšanas noder arī tad, ja neplāno nākotni saistīt tieši ar jurisprudenci.”

Uz tiesību zinību stundām pagājušajā gadā ieradās vairāk par 130 dažādu klašu skolēnu. Skolēni domā par savu nākotnes profesiju un dzīves aicinājumu, ne tikai piedaloties tiesību zinību stundās, ekskursijās, Ēnu dienā un Karjeras dienā, bet velta tam pat savas brīvdienas, Jauno juristu skolas ietvaros iepazīstot tiesu un valsts iestāžu darbu.

Augstākajā tiesā ik gadu notiek arī Pirmkursnieku dienas, kurās augstskolu Juridisko fakultāšu studenti iepazīstas ar tiesas darbu un tiekas ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču. 2017.gadā Pirmkursnieku dienu ietvaros Augstāko tiesu apmeklēja deviņas studentu grupas ar turpat 200 studentiem.

DARBU AUGSTĀKAJĀ TIESĀ BEIDZ TIESNESE ILZE SKULTĀNE

31.decembrī tiesneša amata pienākumus beidza pildīt un pensijā devās Administratīvo lietu departamenta tiesnese Ilze Skultāne. Viņas darba stāžs tiesneša amatā ir 33 gadi, tiesneses pieredze ir bagāta un daudzpusīga – bijusi rajona tiesas tiesnese, Bauskas tiesas priekšsēdētāja, pēc Satversmes tiesas izveidošanas 1996.gadā bijusi jaunās tiesas pirmā sastāva tiesnese. Kad 2004.gadā pēc Administratīvā procesa likuma spēkā stāšanās tika veidotas administratīvās tiesas, tai skaitā Administratīvo lietu departaments Augstākajā tiesā, bija departamenta pirmajā sastāvā. Paralēli tiesneša amatam desmit gadus lasīja lekcijas Latvijas Universitātē. Bija arī Tiesnešu ētikas komisijas pirmajā sastāvā pēc tās izveidošanas 2008.gadā.

Katrs darba posms bagātinājis pieredzi, taču par visinteresantāko Ilze Skultāne atzīst tieši pēdējo posmu Augstākajā tiesā, jo te bija gan konkrētība, skatot lietas par konkrētām dzīves situācijām, gan tiesību teorija un tiesību jautājumu interpretācija. Tiesneses specializācija bija sociālās drošības jautājumi. Kā lietas, kas palikušas atmiņā, tiesnese min lietu par černonbīliešu sociālo aizsardzību, kurā departamenta spriedums mainīja līdzšīņējo praksi, un lietu par pensiju pārrēķinu strādājošajiem invalīdiem, ja mainās invaliditātes grupa. Departaments šajā lietā sniedza pieteikumu Satversmes tiesā.

AUGSTĀKĀS TIESAS PROFESIONĀLO TEMĪDAS BALVU SAŅEM TIESNESE INĀRA GARDA

Augstākās tiesas Profesionālo Temīdas balvu 2017.gadā saņēma Civillietu departamenta tiesnese Ināra Garda, Radošo Temīdas balvu – māksliniece datorgrafīke Līga Kuple, bet Īpašo Temīdas balvu – Dokumentu pārvaldības nodaļas vadītājs Jānis Supe.

Izvirzot tiesnesi Ināru Gardu Temīdas balvai, norādīts, ka viņa ir tiesnese ar īpašām darba spējām, profesionālām prasmēm un bagātu dzīves pieredzi, kas atspoguļojas darba rezultātos. Civillietu departamentā Ināra Garda jau vairākus gadus ir viena no tiesnesēm, kura izskata visvairāk lietu. Līdztekus tiesas spriešanai Ināra Garda ar lielu atbildību veic papildu pienākumus – ir ilggadēja Augstākās tiesas plēnuma sekretāre un Augstākās tiesas tiesnešu pārstāve Tieslietu padomē. Tāpat tiesnese vada mācību prakses studentiem un pārstāvējusi Augstāko tiesu starptautiskās vizītēs.

Jānim Supem Īpašā Temīdas balva piešķirta par Augstākās tiesas atpazīstamības sekmēšanu Eiropā, vadot un realizējot starptautisku projektu „Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garants Eiropas Savienībā”. Savukārt Radošā balva piešķirta par Augstākās

Tiesnese Ināra Garda ar Temīdas balvu

tiesas vizuālā tēla veidošanu, kas 2017.gadā darīts īpaši radoši: jauna formāta grāmata par Augstāko tiesu, Senāta simtgades izstādes ekspozīcijas noformējums, Senāta simtgades kalendārs un logo.

TIESNEŠI SAŅEM TRIJU ZVAIGŽŅU ORDEŅUS

Valsts prezidents Raimonds Vējonis pasniedz apbalvojumu tiesnešiem Valerijanam Jonikānam un Ilzei Skultānei

Latvijas Republikas proklamēšanas dienā, 18. novembrī, svinīgā ceremonijā Rīgas pili valsts augstāko apbalvojumu – Triju Zvaigžņu ordeni – Valsts prezidents pasniedza Augstākās tiesas Civillietu

departamenta tiesnesim Valerijanam Jonikānam un Administratīvo lietu departamenta tiesnesei Ilzei Skultānei. Tiesneši apbalvoti ar ordeņa IV šķiru.

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS TIEKAS AR ĶĪNAS VĒSTNIEKU

Novembrī Augstāko tiesu apmeklēja un ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju Ivaru Bičkoviču tikās Ķīnas vēstnieks Latvijā Huans Juns (Huang Yong). Sadarbība starp Latviju un Ķīnu risinās gan izglītības, gan kultūras jomā, bet Ķīnas vēstniecībai ir interese paplašināt savstarpējo sadarbību, ietverot arī tieslietu sfēru.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs piekrita, ka lietderīgi iepazīties ar Ķīnas tiesu IT modeli un izprast, kā tik liela valsts kā Ķīna nodrošina, lai tiesas spriešana būtu vienota. Interesējoši būtu arī tiesnešu kvalifikācijas un apmācību jautājumi.

Jau 2016.gadā Ķīnā notikušajā Centrāleiropas un Austrumeiropas Augstāko tiesu un Ķīnas Augstākās tiesas konferencē, kurā piedalījās arī Ivars Bičkovičs, tika apspriesti aktuāli tieslietu jautājumi – reformas, tiesu sistēmas darba caurskatāmība, tehnoloģiju izmantošana tiesās, alternatīvo strīdu izšķiršanas mehānismi, vienotas tiesu prakses attīstīšana.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un Ķīnas vēstnieks Latvijā Huans Juns

AUGSTĀKO TIESU APMEKLĒ OKSFORDAS UNIVERSITĀTES PROFESORS ERIELS EZRAČI

Latvijas Tiesību institūta ārvalstu akademiķu vieslekciju programmas ietvaros Rīgā viesojās Oksfordas Universitātes profesors, Konkurences tiesību un politikas centra direktors Eriels Ezrači (*Ariel Ezrachi*). Profesors sniedza lekciju par konkurences tiesībām un digitālo ekonomiku „Konkurences tiesības, *online* tirgi un ietekme uz *offline* labklājību”. Projekta ietvaros tradicionāli tiek apmeklēta arī Augstākā tiesa.

Augstākajā tiesā Eriels Ezrači tikās ar Administratīvo lietu departamenta tiesnešiem un palīgiem, kā arī ar Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāju un zinātniski analītisko padomnieku. Profesoram interesēja konkurences lietu īpatsvars Augstākajā tiesā, neformālā sarunā pārrunāti pārrunāti šajās lietās risināmie tiesību jautājumi, risinājumu rašanas metodes un citas saistošas tēmas.

MĀRTIŅŠ MITS INFORMĒ PAR EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS AKTUALITĀTĒM

Turpinot tradīciju ik gadu tikties ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) tiesnesi no Latvijas, Augstākās tiesas tiesneši, palīgi un zinātniski analītiskie padomnieki

oktobrī uzklusēja tiesnesi Mārtiņu Mitu un šo tikšanos vērtēja kā efektīvu tiesu komunikāciju.

Tiesnesis informēja par atsevišķām ECT lietām pret citām valstīm, kurās risinātie cilvēktiesību aspekti varētu aktualizēties arī Latvijā. Piemēram, par tiesībām uz aizstāvību personām, kam netiek sniegta informācija par pielaišanas valsts noslēpumam anulēšanas iemesliem, par darba devēja tiesībām kontrolēt darbinieku privātos e-pastus, par patvēruma meklētāju tiesībām, par aizstāvja nodrošināšanu izmeklēšanas procesā.

Analizētas arī vairākas Latvijas lietas, kas skatītas ECT Lielajā palātā un kuru problemātika liecina par aktualitāti gan tiesvedības organizēšanā, gan Latvijas normatīvajā regulējumā. Tāda problēma ir, piemēram, tiesas pavēstu nogādāšana lietas dalībniekiem, kuru atrašanās vieta nav skaidri zināma. Viens no Latvijai raksturīgākajiem Konvencijas pārkāpumiem ir procesu ilgums, tādēļ tiek izmantota paātrinātā procedūra attiecībā uz šīs kategorijas lietām. Proti, standartizēti spriedumi bez izvērstas argumentācijas lietās, kurās ir acīmredzams saprātīga termiņa pārkāpums.

VALSTS PREZIDENTA RAIMONDA VĒJONA VIZĪTE AUGSTĀKAJĀ TIESĀ

Valsts prezidents Raimonds Vējonis uzrunā Augstākās tiesas kolektīvu

Augstākā tiesa apzinās savu īpašo lomu – būt par taisnīguma spēcīgāko garantu valstī – Valsts prezidenta Raimonda Vējona vizītes laikā Augstākajā tiesā apliecināja priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs. Savu misiju Augstākā tiesa spēs pildīt tikai tad, ja to savā ikdienas darbā apzināsies ikviens, kas strādā tiesā – gan tiesneši, gan darbinieki. Tādēļ, kā norādīja Augstākās tiesas priekšsēdētājs, ir simboliski nozīmīgi, ka savas vizītes laikā 23.oktobrī Valsts prezidents tikās ne tikai ar Augstākās tiesas vadību, bet arī ar visu tiesas kolektīvu.

Uzrunājot tiesnešus un darbiniekus, Valsts prezidents uzsvēra, ka Augstākajai tiesai jābūt iedvesmotājai citām tiesām un visai juristu sabiedrībai. „Jums ar savu piemēru un darbu jāstiprina tiesiskums un likuma vara mūsu valstī,” sacīja Valsts prezidents, uzsverot, ka stipra Augstākā tiesa ir stipras tiesu sistēmas un Latvijas valsts drošības pamats.

Valsts prezidents norādīja uz tiesu darba problēmām, kas rada pamatotus sabiedrības jautājumus, – par lielo pārsūdzēto un atcelto nolēmumu skaitu, kas, iespējams, liecina par zemāko instanču tiesnešu nepietiekamu kompetenci, par tiesneša amata prestižu, tiesnešu pastāvīgu profesionālo pilnveidi, kā arī par tiesas nolēmumu skaidrošanu sabiedrībai.

Savukārt Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētāji norādīja uz tiesu problēmām no tiesu skatu punkta, īpaši uzsverot nepieciešamību uzlabot likumu kvalitāti. Tieši biežā likumu mainība un normu nesaprotamība, nevis

tiesnešu nekompetence ir zemāku instanču darba problēma. Tāpat Augstākās tiesas vadība norādīja uz nepieņemamo praksi veidot izņēmumus trīspakāpju tiesu sistēmā, uzlikt Augstākajai tiesai kasācijas instancei neraksturīgus pienākumus, kā arī vērsa uzmanību uz profesionālu tiesu darbinieku nozīmi un darbinieku atalgojuma problēmām. Vadītāji runāja arī par sabiedrības izglītošanas nozīmi un nekonstruktīvas tiesu kritikas ļaunumu.

Augstākā tiesa Valsts prezidentu iepazīstināja arī ar judikatūras lomu, sistematizāciju un pieejamību sabiedrībai, tiesas starptautiskajām aktivitātēm, kā arī iecerēm saistībā ar Latvijas Senāta simtgadi.

CIVILLIETU DEPARTAMENTA PRIEKŠSĒDĒTĀJAS EDĪTES VERNUŠAS UZRUNA

Augsti godātais prezidenta kungs, viesi un kolēģi!

Civillietu departamenta vārdā vēlos pateikties prezidenta kungam par to, ka radāt iespēju tuvāk iepazīties ar Augstāko tiesu un mūsu problēmām.

Nedaudz par mums. Civillietu departaments ir kasācijas instances tiesa civillietās. Kasācijas instances tiesā netiek lieta skatīta pēc būtības, kas ir jau izdarīts iepriekšējās divās tiesu instancēs, bet tiek skatīti tikai jautājumi par materiālo un procesuālo normu piemērošanas pareizību. Kasācijas instancē izšķiroša nozīme ir publiski tiesiskajām interesēm. Tomēr mūsu kompetence joprojām bieži tiek pārprasta, uzskatot, ka arī kasācijas instances tiesā lieta

Valsts prezidentu Raimonda Vējoni sagaida Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa

Augstākās tiesas muzejā Valsts prezidents Viesu grāmatā ieraksta: „Lai Tiesu pilī tiek lemts taisnīgi un godīgi”

Valsts prezidents iegriežas Civillietu departamenta priekšsēdētājas Edītes Vernušas un Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas darba kabinetos

tiks izskatīta pēc būtības, ka mums ir jāvērtē pierādījumi, kas neatbilst kasācijas instances tiesas jēgai. Mūsu uzdevums – sniegt likuma tulkojumu civillietā tā sekmējot likuma normu vienveidīgu piemērošanu.

Civiltiesiskie strīdi kļūst arvien komplicētāki, arvien lielāku nozīmi tiesu darbā iegūst Eiropas Savienības tiesības, tāpat arī risināmie tiesību jautājumi kļūst sarežģītāki, un tas viss kopumā nepadara mūsu uzdevumu vieglāku. Civillietu departaments skaitliski ir vislielākais departaments Augstākajā tiesā, taču arī saņemto lietu skaits mums ir vislielākais. Liela nozīme ir mūsu atbalsta personālam, tāpēc būtiski ir risināt jautājumu par šī personāla atalgojumu.

Civillietu dinamika ir cieši saistīta ar valsts tautsaimniecības dinamiku. Iepriekšējās ekonomiskās krīzes rezultātā būtiski pieauga to civillietu skaits, kurās tika risināti strīdi par neizpildītām saistībām. Minētais pieaugums palēnināja tiesvedību vispārējās jurisdikcijas tiesās un radīja neizskatīto lietu uzkrājumu.

Tā 2014.gada beigās neizskatīto lietu atlikums arī Civillietu departamentā bija 2085 lietas, bet 2016. gada beigās atlikums jau bija samazināts uz 957 lietām. Pavisam 2016.gadā departamentā izskatīts vairāk nekā

2300 lietu. Turklāt, salīdzinot ar 2015.gadu, kad lietas dalībniekiem lietas izskatīšana rīcības sēdē bija jāgaida gandrīz gadu, pagājušā gadā šo termiņu izdevās samazināt līdz apmēram 4–5 mēnešiem, proti, jau pēc aptuveni 4–5 mēnešiem lietas dalībniekiem ir zināms, vai lieta tiks izskatīta kasācijas tiesvedībā.

Sliktāks ir stāvoklis ar jau ierosinātajām lietām. Darba strīdos un lietās, kas skar bērnu intereses, lietu izskatīšanas ilgums ir aptuveni 6–8 mēneši, bet pārējās lietas pēc to ierosināšanas šobrīd tiek izskatītas pēc 2 gadiem. Cenšamies mazināt izskatīšanas laiku, bet nekas nenotiek uzreiz. Jāņem vērā, ka 17 cilvēku sastāvā departaments strādā tikai 2 gadus. Turklāt jau no 2014.gada notika tiesnešu maiņa, kas arī ietekmēja departamenta darbu.

Neizskatīto lietu skaita samazinājums noticis, galvenokārt pateicoties departamenta tiesnešu pašai izstrādātajam darbam. Minētais nozīmē darba intensitātes pieaugumu, bet ar šādu intensitāti nav iespējams ilgstoši strādāt, iestājas pagurums, ko var redzēt šā gada rādītājos.

Lietu atlikuma samazināšanā savu lomu spēlēja arī 2016.gadā veiktie Civilprocesa likuma grozījumi.

Neraugoties uz izskatīto lietu ievērojamu pieaugumu,

**Saruna
ar Augstākās
tiesas vadību**

Pa Tiesu pils gaitenīem

Valsts prezidents ieklausās Augstākās tiesas prezentācijā par tās darbu, starptautiskajām aktivitātēm un iecerēm Latvijas Senāta simtgadē

stabilis ir saglabājies kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu līmenis, apmēram 75% lietu tiek atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību.

No 2017.gada pusgadā izskatītajām lietām 15% spriedums atstāts negrozīts, pārējos gadījumos spriedums atcelts pilnībā vai daļā. Minētais liecina, ka zemāko instanču tiesu spriedumu kvalitāte vēl ir uzlabojama. Taču atcelto spriedumu procentu nedrīkst vienmēr uzskatīt par apelācijas instances tiesas tiesnešu darba kvalitātes rādītāju, jo viedokļu dažādība ir tikai normāla. Tieši tāpēc jau ir trīs tiesu instances.

Nav strīda par to, ka sabiedrības uzticēšanās tiesām varētu būt lielāka. Taču šajā sakarā gribu teikt, ka prasību celšana tiesā varētu būt pārdomātāka un izvērtāka, nevis tiesāšanās tikai principa pēc. Rakstniekam Hansam Falladam ir grāmata „Tolaik mūsu mājās”, kurā viņš stāsta par savu bērnību. Rakstnieka tēvs bija tiesnesis, un autors stāsta, ka pie viņa tēva ieradīs tā brālis un stāstījis par nesaskaņām ar kaimiņu. Tāpēc viņš grib kaimiņu sūdzēt tiesā. Rakstnieka tēvs uz to savam brālim atbildējis, ka viņš gan neiesakot to darīt. Arguments – varbūt arī brālis uzvarēs tiesā, bet viņš būs zaudējis kaudzi naudas, iztērējis laiku un savus spēkus, beigās nomirs. Tie

notikumi gan ir par 19.gadsimtu un gribu cerēt, ka tagad tik briesmīgi nav. Tajā pašā laikā cilvēkam ir jāsaprot, ka tiesāšanās nav vienkārša pastaiga pa tiesu varas gaitenīem un rezultāts nav tik viegli sasniedzams. Ja vēl prāva tiek zaudēta, cilvēks ir sarūgtināts un viņš nekad neteiks, ka uzticas tiesai.

Jau pieminētie 2016.gada grozījumi Civilprocesa likumā ir pierādījuši, ka likumdošanas pasākumi ir svarīgs instruments kasācijas instances darbības efektivitātes nodrošināšanā, atslogojot kasācijas instanci no mazāk nozīmīgām lietām, pie kā jāstrādā arī turpmāk, it īpaši, ja ienākošo lietu skaits nesamazināsies.

Tomēr tiesas darbu ietekmē ne tikai procesuālo likumu normas, bet arī materiālo tiesību normas, tāpēc es vēlētos īsumā pieskarties jautājumam, kuram ir būtiska ietekme uz personu tiesībām un sabiedrības interesēm kopumā.

Tas ir jautājums par valsts atbildības regulējumu, jo valstij ir pienākums atlīdzināt personai kaitējumu, kas tai nodarīts valsts varas īstenotāju prettiesiskas rīcības rezultātā. Diemžēl līdz šim ir pietrūcis politiskās gribas valsts atbildības jautājumu noregulēt vienotas un pārskatāmas sistēmas veidā, paredzot personai vienkāršu un efektīvu kārtību, kādā tā var gūt atlīdzinājumu par

valsts varas nodarīto kaitējumu. Šobrīd normatīvais regulējums ir fragmentārs – ir atsevišķs likums par valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu, atsevišķs likums par noteiktiem gadījumiem, kad ir paredzēts atlīdzināt kriminālprocesa un administratīvo pārkāpumu procesa ietvaros personai nepamatoti vai prettiesiski radīto kaitējumu, taču citos gadījumos – skaidra likuma regulējuma nav. Rezultātā salīdzināmos gadījumos cilvēkiem savs tiesību aizskārums jānovērš atšķirīgā kārtībā un pēc atšķirīgiem principiem, kas ir pretrunā Satversmē nostiprinātajam vienlīdzības principam, un tā mazina sabiedrības uzticēšanos tiesu varai un valsts varai kopumā.

Jautājums par valsts atbildību nav vienkāršs nevienai demokrātiskai valstij, tomēr mūsdiā ir iespējams izveidot vienotu un pārskatāmu valsts atbildības normatīvo regulējumu.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTA PRIEKŠSĒDĒTĀJA PIENĀKUMU IZPILDĪTĀJA ARTŪRA FREIBERGA UZRUNA

Augsti godātais Valsts Prezidenta kungs, kolēģi un klātesošie.

Sniegšu ieskatu Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta darbā.

Kopš 2016.gada Augstākās tiesas Krimināllietu departamentā strādā 8 tiesneši, 8 tiesneša palīgi, 2 zinātniski analītiskie padomnieki, no kuriem vienam ir tiesību zinātņu doktora grāds.

Gadā departamenta tiesneši izlemj aptuveni 800 lietas. Bez krimināllietu izskatīšanas ievērojamu tiesnešu darba laiku aizņem Augstākajai tiesai neraksturīgu funkciju pildīšana, kuras paredzētas Operatīvās darbības likumā. Līdzšinējie mēģinājumi šo funkciju nodot citām tiesām vai tiesnešiem, grozot likumu, nav guvuši atbalstu. Acīmredzot, nepieciešams izstrādāt izvērstu, detalizētu pamatojumu par šo funkciju pārdalīšanu.

Jāatzīmē, ka mūsu departaments, kurš ir skaitliski vismazākais, nodrošina vienādu tiesnešu pārstāvību dažādās ar tiesu varu saistītās institūcijās – 2 tiesneši ir disciplinārtiesā, 2 – disciplinārajā kolēģijā, 1 – kvalifikācijas kolēģijā, 1 – advokātu eksaminācijas komisijā. Departamenta tiesnese Aija Branta pārstāv Latviju Eiropas Padomes tieslietu organizācijās. Savukārt zinātniski analītiskie padomnieki regulāri piedalās Tieslietu ministrijas darba grupās likumdošanas jautājumos. Atsevišķos gadījumos departamenta priekšsēdētājs un tiesneši piedalās arī Saeimas Juridiskās komisijas un apakškomisiju sēdēs. Šo minēto blakus pienākumu, it īpaši Augstākajai tiesai neraksturīgu funkciju, kas paredzētas Operatīvās darbības likumā, pildīšana ievērojami samazina laiku tiesnešu pamatpienākuma – tiesas spriešana – pildīšanai.

Praksē problēma ir daudzīpaša un dažkārt ļoti apjomīga. Grozījumi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā, kas izraisa arī zemāko instanču tiesu nolēmumu grozīšanu vai atcelšanu. Kopš 2015.gada 1.janvāra Krimināllikums ir grozīts 10 reizes, bet Kriminālprocesa likums 9 reizes. Turklāt atzīmējams, ka nereti sākotnēji iesniegtā likumprojekta grozījumi un papildinājumi tiek izdarīti otrajā, pat trešajā lasījumā bez paskaidrojumu raksta. Tas noved pie neskaidribām un kļūdām likuma piemērošanā.

Krimināllietu departaments piedalās tiesu prakses apkopojumu izstrādē un pēc iespējas sniedz rekomendācijas

tiesību normu piemērošanā. Tiesu prakses apkopojumi un rekomendācijas ir pieejami visiem interesentiem Augstākās tiesas interneta mājaslapā.

Krimināllietu departamenta tiesneši un darbinieki regulāri tiek ar starptautisko tiesu tiesnešiem un Latvijas pārstāvi starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās. Šādas tikšanās dod iespēju labāk izprast starptautisko tiesu judikatūru un piemērot to, izskatot krimināllietas. Arī tālākizglītība profesionālajā jomā ir būtiska, tādēļ departaments atbalsta un piedalās Augstākās tiesas un Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Juridiskās tālākizglītības un profesionālās pilnveides centra organizētajās mācībās. Apmeklējam arī Tiesnešu mācību centra organizētās lekcijas.

Turklāt departamenta tiesneši un zinātniski analītiskie padomnieki lasa lekcijas par krimināltiesību jautājumiem Tiesnešu mācību centrā, piedalās apgabaltiesu organizētajos semināros, analizējot nolēmumu atcelšanas un grozīšanas iemeslus un citus tiesu prakses aktuālos jautājumus.

Kasācijas instances tiesa lietas faktiskos apstākļus neskaidro, pierādījumus un sodu ietekmējošos apstākļus no jauna nevērtē. To nosaka likums. Tiesu reformas rezultātā no 2017.gada Augstākā tiesa ir kļuvusi tikai par kasācijas instances tiesu.

Tādējādi tiesu prakses veidošanā būtiski palielinājusies apgabaltiesu loma. Departaments gribētu sagaidīt no apgabaltiesu Krimināllietu tiesu kolēģijām lielāku iniciatīvu par aktuāliem jautājumiem, kuros būtu nepieciešams veikt tiesu prakses apkopojumus, kā arī gan savstarpēju apgabaltiesu sadarbību, gan sadarbību ar Krimināllietu departamentu, pārrunājot ar likumu grozījumiem saistītos jautājumus, lai samazinātu kļūdas, piemērojot Krimināllikumu, Kriminālprocesa likumu.

Augstākās tiesas Krimināllietu departaments katru gadu veic apkopojumu par zemāko instanču tiesu nolēmumu atcelšanas un grozīšanas iemesliem. Apkopojumi tiek nosūtīti tiesām.

Protams, departamenta resursi ir ierobežoti, tādēļ to efektīva un lietderīga izmantošana ir visas tiesu sistēmas interesēs.

Nedaudz par mūsu departamenta iecerēm turpmākai kasācijas instances tiesas attīstībai.

Būtiska nozīme ir kasācijas sūdzības un protesta saturam. Šajā sakarā būtu nepieciešams aktualizēt diskusiju par tiesībām iesniegt kasācijas sūdzības, protestus krimināllietās kasācijas instances tiesā tikai profesionāliem juristiem – zvērinātiem advokātiem un prokuroriem.

Otra, mūsdiā, aktuāla problēma, kas cieši saistīta ar lietu izskatīšanas termiņiem un procesa ekonomiju, ir atsevišķu maznozīmīgu noziedzīgu nodarījumu dekriminalizācija, piemēram, zādzība, krāpšana, piesavināšanās nelielā apmērā, vai vismaz šo lietu pārsūdzības ierobežošana ar pirmo divu instanču tiesām.

Treškārt, 700–800 lietas 8 tiesnešiem gadā ir liela slodze. Mūsdiā, Kriminālprocesa likumā noteiktā kārtība, kad dažu kategoriju lietas, apejot apelācijas instanci, uzreiz nonāk Augstākajā tiesā, nav ne ar ko pamatota, jo arī apelācijas instances tiesai ir tiesības un pienākums konstatēt juridiskas kļūdas.

Kopumā gribu atzīmēt, ka mūsu departaments gadu no gada attīstās, pilnveidojot lēmumu struktūru un saturu. Problēmas, protams, ir, bet mēs meklējam optimālāko risinājumu.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA PRIEKŠĒDĒTĀJAS VERONIKAS KRŪMIŅAS UZRUNA

Augsti godātais Valsts prezidenta kungs, godātie kolēģi!

Administratīvā procesa ietvaros cilvēks var pārbaudīt, vai iestādes lēmums, kas pieņemts attiecībā pret viņu, ir tiesisks. Lielais administratīvo lietu daudzums liecina, ka cilvēki īsti neuzticas iestāžu lēmumiem.

Šīs dienas uzrunā vēlos pievērsties atsevišķiem jautājumiem, kas, manuprāt, šobrīd ir nonākuši zināmā sabiezējumā un kuru tālāka attīstība nav atkarīga tika no tiesām, bet arī no citu valsts varas institūciju izpratnes un iesaistes. Tie ir jautājumi par trīspakāpju tiesu sistēmas vērtību, profesionāliem tiesu darbiniekiem un sabiedrības izglītošanas nozīmi un nekonstruktīvas kritikas ļaunumu.

Trīspakāpju tiesu sistēmas vērtība

Pieņemot Administratīvā procesa likumu, apzināti tika izvēlēts, ka Latvijā administratīvās lietas tiks izskatītas trīs instancēs. Pēc laika, meklējot, kā efektīvizēt administratīvo lietu izskatīšanu, likumdevējs izlēma, ka atsevišķās lietu kategorijās notiks atkāpe no trīspakāpju tiesu sistēmas. Šajā laikā katrs gadījums, kurā notika atkāpe, tika vispusīgi apspriests un izsvērts.

Te jāpiezīmē, ka trīspakāpju tiesu sistēma ir tiesiskas valsts vērtība. Atkāpei no trīspakāpju tiesu sistēmas būtu jābūt kā izņēmumam. Taču šobrīd jau pastāv vairāk nekā 20 šādi izņēmumi, kas administratīvo lietu pārsūdzības sistēmu padara arvien nesaprotamāku. Šādā veidā trīspakāpju tiesu sistēma, kurai vajadzētu būt kā vispārējam tiesiskuma līmeņa garantam, pamazām kļūst par izņēmumu. Turklāt pēdējā laikā likumprojektu anotācijās pat netiek iekļauta argumentācija, ar ko šāds izņēmums ir attaisnojams.

Pilnīgi neizprotami ir likumprojekti, kuros tiek paredzēts, ka lietu kā pirmajā un vienīgajā instancē skatīs Administratīvo lietu departaments. Šādi izņēmumi paredz Augstākajai tiesai kā kasācijas instancei neatbilstošu kompetenci. Kasācijas instances uzdevums ir raudzīties, lai zemākas instances tiesas vienveidīgi un pareizi piemērotu tiesību normas, nevis vērtēt faktiskos apstākļus un pārbaudīt pierādījumus.

Kāda ir katras tiesu instances loma un ko nozīmē lietas izskatīšana kasācijas kārtībā, prasa zināmu izpratni un zināšanas no likumprojektu virzītājiem, kas acīmredzot izpaliek. Tikko kā rimusi diskusija saistībā ar likumu „Par valsts noslēpumu”, kurā bija vēlēšanās noteikt, ka atteikumi pieļauti darbam ar valsts noslēpumu ir pārsūdzami departamentā kā vienīgajā tiesu instancē. Bet valsts sekretāru sanāsmē tiek izsludināti citi grozījumi, proti, Drošības iestāžu likumā, kurā jau atkal tiek paredzēts, ka departamentā kā vienīgajā tiesu instancē varēs pārsūdzēt drošības iestāžu ierēdņiem uzliktos disciplinārsodus.

Te ir jāsaprot, ka par juridisku argumentu noteikt Augstākajai tiesai neatbilstošu kompetenci nevar kalpot apsvērumi par lietas nozīmīgumu un steidzamību. Arī lietas par sociālo palīdzību cilvēkiem ir gan nozīmīgas, gan steidzamas. Tādējādi nevajadzētu pieļaut, ka bez nopietniem apsvērumiem tiek radīti kārtējie izņēmumi no trīspakāpju tiesu sistēmas.

Profesionāls un labi atalgots atbalstošais personāls

Sabiedrības uzticēšanos valstij veido daudzi elementi. Viens no būtiskākajiem elementiem ir tiesu darbs. Ja cilvēks

ticēs, ka viņa lieta tiesā tiek izskatīta objektīvi un taisnīgi, tad viņš arī ticēs valstij kopumā. Taču jānorāda, ka tiesas spriešanas kvalitāte nav atkarīga tikai un vienīgi no tiesneša labās gribas. To ietekmē arī lielais lietu skaits kontekstā ar prasību pēc ātrākas lietu izskatīšanas. Lai gan tiesas cenšas līdzsvarot prasību pēc tiesas spriešanas kvalitātes ar spiedienu pēc kvantitātes, tomēr tas ne vienmēr izdodas.

Lietas izskatīšanas procesā, sākot no tās saņemšanas tiesā līdz tiesas sprieduma pasludināšanai, nozīmīga loma ir ne tikai profesionāliem tiesnešiem, bet arī augsti kvalificētam atbalstošajam personālam – tiesnešu palīgiem, konsultantiem, padomniekiem, sekretāriem, tulkiem. Piesaistīt augsti kvalificētu atbalstošo personālu ir iespējams tikai tad, ja tiek izvirzīti augsti personāla atlases kritēriji un piedāvāts konkurētspējīgs atalgojums.

Tiesu atbalstošā personāla korpusa stiprināšana ir viens no tiesībspolitiski risināmiem jautājumiem. 2016.gadā tika uzsākta tiesu darbinieku atalgojuma reforma, kurā bija paredzēts pakāpeniski līdz 2019.gadam paaugstināt tiesu darbinieku atalgojumu. Šogad šo uzsākto reformu neturpina. Šāda attieksme nepalīdz tiesās nostiprināt profesionālu atbalstošā personāla korpusu un noteikti nav solis, lai nodrošinātu kvalitatīvāku un ātrāku tiesas spriešanu.

Sabiedrības tiesiskās apziņas celšana

Runājot par tiesām un tiesāšanos, vēlos pieskarties arī jautājumam par to, ko par valsti un tās orgāniem iemāca skolās. Īsumā varētu teikt, ka izpratni par to, kā funkcionē valsts un kā katrs no mums piedalās valsts pārvaldē, kas ir tiesas un kā tās funkcionē, vairumā gadījumos neiemāca. Rezultātā sabiedrībai ir niecīgas zināšanas gan par valsts funkcionēšanu, gan par tiesu darbu un tās uzdevumu.

Šis izpratnes trūkums noved pie tā, ka nereti tiesāšanās ir vērsta nevis uz būtisku jautājumu risināšanu, bet gan ir nepamatota, sīkumainīga vai arī ar mērķi apiet tiesību normas vai piemērot tās formāli. Procesā dalībnieki nav gatavi uz sarunu un kompromisu. Minētais ietekmē lietu daudzumu tiesās un līdz ar to arī paildzina tiesvedību ilgumu lietās, kurās tiesas kontrole patiešām ir nepieciešama.

Šajā sakarā noteikti būtu jāvēltni nopietna uzmanība jautājumam, lai mūsu skolās 26 gadus pēc neatkarības atjaunošanas jauniešiem iemācītu, ko nozīmē pārvaldīt savu valsti.

Nenoliedzami, konstruktīva tiesas kritika ir nepieciešama gan no sabiedrības, gan no tiesību zinātnieku, gan žurnālistu puses. Nenoliedzami, žurnālistiem ir sargsuņa loma. Taču nevar akceptēt, ka žurnālists ir izpildījis savu lomu, vispārīgi bārstoties, piemēram, ar šādiem apgalvojumiem: „Bažas par Latvijas tiesu sistēmu, tai skaitā tajā valdošo korupciju, tiesnešu godprātības trūkumu un neobjektīvu tiesu, ir kļuvušas par skaudru realitāti.”

Ja cilvēkam no dažādām tribinēm pastāvīgi tiek apgalvots, ka tiesas ir sliktas un korumpētas, tad, lai arī cik kvalitatīvi argumenti būs tiesas spriedumā, lai cik taisnīgi un objektīvi tiesa spriedis tiesu, cilvēks tomēr tiesai neuzticēsies.

Būtu labi paturēt prātā, ka, lai arī mēs katrs pildām savu atšķirīgu uzdevumu, mēs visi kopā esam atbildīgi par mūsu valsti. Šādā veidā, izsakot vispārējus apgalvojumus, populistiski kritizējot tiesas, tiek sēta neuzticība valstij kopumā un tiek nodarīts liels ļaunums mūsu valstij Latvijai.

II

PUBLISKAIS PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2017. GADĀ

LIETU IZSKATĪŠANAS POZITĪVAIS KOEFICIENTS UN RESPEKTĒJAMA JUDIKATŪRA – AUGSTĀKĀS TIESAS AIZVADĪTĀ GADA ATZĪSTAMI REZULTĀTI	16
AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, STRUKTŪRA, FUNKCIJAS, STRATĒGIJA	17
Institūcijas, kuru darbību nodrošina Augstākā tiesa	17
AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA UN PLĒNUMS	18
AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI	19
Tiesnešu sastāva izmaiņas 2017.gadā	19
Augstākās tiesas tiesneši pašpārvaldes institūcijās	19
Tiesnešu papildu pienākumi un aktivitātes	19
STRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS	20
Civillietu departaments	23
Krimināllietu departaments	27
Administratīvo lietu departaments	30
Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa	32
Administrācija	34
DISCIPLINĀRTIESA	37

IEVADS

2017.gads Augstākās tiesas un Latvijas tiesu sistēmas vēsturē ir gads, kad Augstākā tiesa sāka strādāt tikai kā kasācijas instance. Līdz ar to Augstākās tiesas departamenti īpašu uzmanību pievērsa kasācijas funkciju stiprināšanai, judikatūras veidošanai, tiesu prakses apkopošanai. Paplašināts zinātniski analītiskais personāls gan departamentos, gan Judikatūras un zinātniski analītiskajā nodaļā.

Augstākās tiesas plēnumā 23.februārī, analizējot aizvadīto gadu, atzīmēts lietu izskatīšanas pozitīvais koeficients – Augstākajā tiesā 2017.gadā izskatīts vairāk lietu nekā gada laikā saņemts. Īpaši atzīmēti Civillietu departamenta darba rādītāji: 2017.gada beigās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, neizskatīto lietu atlikums samazinājies par 212. Lietu atlikums samazinājies arī Krimināllietu departamentā.

Pārskatu par aizvadīto gadu sniedza struktūrvienību vadītāji – Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte Vernuša, Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane. Tiesneši uzklaušoja arī Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Aigara Strupiša informāciju par aizvadītā gada lietām.

Plēnuma viesi bija ģenerālprokurors Ēriks Kalnmeiers un tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs.

Publiskajā pārskatā apkopota informācija no Augstākās tiesas priekšsēdētāja, struktūrvienību vadītāju un Disciplinārtiesas priekšsēdētāja ziņojumiem plēnumā, statistikas dati un cita Augstākās tiesas informācija.

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā www.at.gov.lv

LIETU IZSKATĪŠANAS POZITĪVAIS KOEFICIENTS UN RESPEKTĒJAMA JUDIKATŪRA – AUGSTĀKĀS TIESAS AIZVADĪTĀ GADA ATZĪSTAMI REZULTĀTI

Kopumā lietu izskatīšanas koeficients Augstākajā tiesā aizvadītajā gadā ir 104 procenti – tāpat izskatīts ir vairāk lietu nekā gada laikā saņemts un ir samazinājies neizskatīto lietu atlikums.

Iepriekšējos gados neizskatīto lietu lielākais uzkrājums bija Civillietu departamentā, taču aizvadītajā gadā problēmu „smagums” gan ar neizskatīto lietu atlikumu, gan lietu izskatīšanas termiņiem novirzījies uz Administratīvo lietu departamentu. Plēnumā departamenta priekšsēdētāja analizēja šo procesu iemeslus un izteica priekšlikumus situācijas risinājumam. Darīsim iespējamo, lai Administratīvo lietu departamenta darbs būtu maksimāli efektīvs.

Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2017.–2019. gadam izvirzīti divi pamatmērķi: efektīva tiesas spriešana un Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana.

Tiesas spriešanas rādītāji, kā jau minēju, Augstākajai tiesai bijuši ar pozitīvu zīmi. Mums ir respektējama judikatūra, ar mūsu atziņām reķinās. Ne publiskajā telpā, ne juristu vidū nav izteikts negatīvs vērtējums Augstākās tiesas profesionālajam darbam. Īpaši jāatzīmē Civillietu departamenta intensīvais darbs, samazinot gaidīšanas laiku līdz lietas izskatīšanai rīcības sēdē, lai lietas dalībnieks saprastu, vai viņa kasācijas sūdzība tiks pieņemta. Ja lietas dalībnieks saņem atbildi, ka viņa lieta tiks skatīta, viņš ir gatavs arī gaidīt.

Atzinīgus vārdus pelnījusi Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa un tās vadītāja Anita Zikmane. Esam liecinieki, cik radoši pilnveidojas nodaļas darbs. Ir idejas un enerģija meklēt arvien jaunus risinājumus un uzlabojumus, domājot, kā palīdzēt tiesnešiem ikdienas darbā.

Departamentu priekšsēdētāji plēnumā vērsa uzmanību uz nepieciešamo komunikāciju un atgriezenisko saiti ar apelācijas instances tiesām un to tiesnešiem. Domāju, ka atjaunojama kādreizējā sadarbības forma, proti, Augstākās tiesas semināri, kad apgabaltiesu tiesneši ar

Augstākās tiesas tiesnešiem pārrunā problēmas, uzklauša Augstākās tiesas viedokli. Tas būtu labs instruments vienotas tiesu prakses un judikatūras ievērošanai visā valsts teritorijā.

Runājot par tiesnešu slodzēm tiesās, arī Augstākajā tiesā, ir saņemts Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētāja lūgums samazināt slodzi tiesnešiem, kas darbojas pašpārvaldes institūcijās. Domāju, vispirms katram tiesnesim, kas darbojas kādā pašpārvaldes institūcijā vai darba grupā, vai lasa lekcijas, pašam jāpārvērtē savas spējas un jāatceras, ka tiesneša pamatdarbs ir tiesneša amata pienākumi. Vienmēr esmu uzskatījis, ka tiesnešiem ir jābūt sabiedriski aktīviem, jāpiedalās arī darba grupās, sekmējot, ka ar tiesas spriešanu saistītie jautājumi rod kvalitatīvu risinājumu likumdošanā, lai likumu pieņemšanas procesā būtiskas problēmas paliktu mūsu redzeslokā. Tāpat nevaram būt pasīvi vērotāji jauno tiesnešu apmācībā.

Departamentu priekšsēdētāji uzsvēra arī atbalsta personāla nozīmi un viņu atalgojumu. Diemžēl esam atkarīgi no tiesas budžeta iespējām. Aktīvu tiesnešu līdzdarbību sagaidu arī tiesnešu atalgojuma jautājuma sakārtošanā atbilstoši Satversmes tiesas sprieduma atziņām. Man ar kolēģi Ināru Gardu Tieslietu padomē būs jāpārstāv Augstākās tiesas viedoklis par tiesnešu atalgojuma sistēmu.

Runājot par Augstākās tiesas darbības stratēģijas otro mērķi – tiesas autoritātes celšanu, jāatzīmē daudzas labas lietas, ko Augstākā tiesa veikusi un kas stiprina Augstākās tiesas autoritāti. Piemēram, Eiropas Savienības atbalstīts projekts, ko iniciēja un vadīja mūsu tiesas Administrācija. Tiekoties ar ārvalstu kolēģiem, saņemtu vislabākās atsauksmes par projektu un tā ietvaros tapušu „Rokasgrāmatu Augstāko tiesu administrēšanā”. Šis projekts ir vēsturisks ar to, ka mazā un salīdzinoši jaunā Latvija dod padomus vecās demokrātijas valstu Augstākajām tiesām, kā efektīvi strādāt mūsdienu apstākļos.

Šogad dzīvosim Latvijas valsts simtgades gaisotnē. Jubilejas gadā plānojam virkni pasākumu, kuros aicinu ikvienu aktīvi līdzdarboties. Būsim lepnī par savu valsti un mūsu Augstāko tiesu!

Ivars BIČKOVIČS,
Augstākās tiesas priekšsēdētājs

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS PAMATS, FUNKCIJAS, STRUKTŪRA, STRATĒGIJA

Latvijas trīspakāpju tiesu sistēmā Augstākā tiesa ir augstākās instances tiesa, kas izskata lietas kasācijas instancē.

Augstākās tiesas darbības pamats ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē. Augstākās tiesas izveidošanu, struktūru un kompetenci nosaka likums „Par tiesu varu”. Procesuālie likumi – Civilprocesa likums, Kriminālprocesa likums un Administratīvā procesa likums – nosaka lietu izskatīšanas procesu apelācijas un kasācijas kārtībā.

Likumos noteiktās Augstākās tiesas funkcijas ir:

- tiesas spriešana kasācijas instancē;
- vienotas tiesu prakses veidošana un juridiskās domas attīstība;
- lietu izskatīšana Disciplinārtiesā;

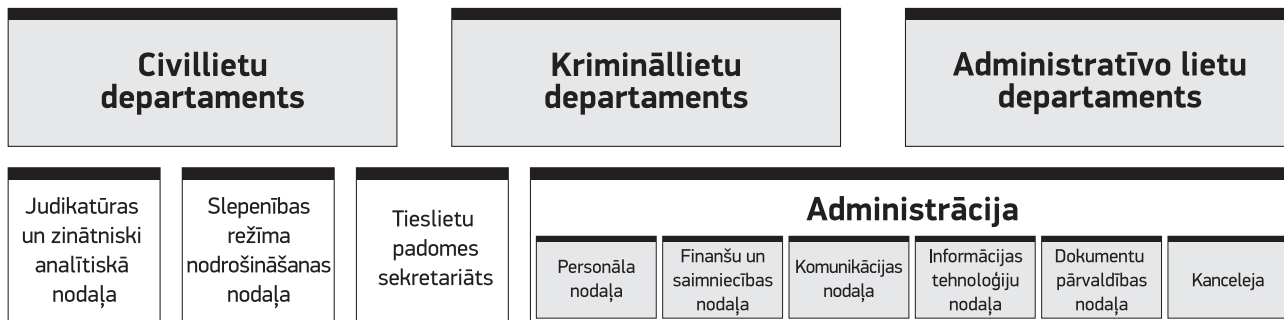
- sevišķā veidā veicamo operatīvo pasākumu un kredītiestāžu rīcībā esošo ziņu pieprasījumu akceptēšana.

Augstākās tiesas struktūru veido:

- trīs departamenti, kuros kasācijas kārtībā izskata civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas;
- Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa, kas apkopo un pēta tiesu praksi;
- Administrācija, kas nodrošina Augstākās tiesas darbību;
- Slepības režīma nodrošināšanas nodaļa;
- Tieslietu padomes sekretariāts.

● AUGSTĀKĀS TIESAS STRUKTŪRA NO 2017.GADA 1.JANVĀRA

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJA

Stratēģijā 2017.–2019.gadam noteiktas divas prioritāras darbības jomas:

- efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana;
- Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana.

Katrai no šīm jomām izvirzīti mērķi un uzdevumi to sasniegšanai. Efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana: tiesas spriešana augstā kvalitātē; pamattiesību ievērošana tiesas spriešanā; tiesu prakses apkopošana un pieejamība; tiesnešu un darbinieku tālākizglītība; cilvēkresursu vadības

sistēmas attīstība; informācijas tehnoloģiju attīstība; ātrāka un efektīvāka elektronisko dokumentu aprīte.

Augstākās tiesas autoritātes stiprināšana: kasācijas instances lomas stiprināšana; atklātības nodrošināšana tiesas darbā; sabiedrības tiesiskā izglītošana; Augstākās tiesas vēstures izpēte un saglabāšana.

Augstākās tiesas struktūrvienības 2017.gadā darbu organizējušas atbilstoši to likumos noteiktajai kompetencei un Augstākās tiesas darbības stratēģijai.

INSTITŪCIJAS, KURU DARBĪBU NODROŠINA AUGSTĀKĀ TIESA

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.⁷ pantu Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada **Tieslietu padomes** darbu. No 2017.gada 1.janvāra izveidota jauna Augstākās tiesas struktūrvienība – Tieslietu padomes sekretariāts, kura pamatfunkcija ir Tieslietu padomes darbības nodrošināšana. Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja ir Solvita Harbaceviča. Tieslietu padome ir tiesu varas koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. 2017. gadā notikušas 17 Tieslietu padomes sēdes (no tām 11 rakstveida procesā), pieņemti 70 lēmumi. Tieslietu padome arī sasauca Latvijas tiesnešu konferenci un nosaka tās darba kārtību, 2017.gada konferences tēma –

tiesneša neatkarība. Konferenci organizēja Augstākā tiesa sadarbībā ar Tiesu administrāciju.

Augstākā tiesa nodrošina **Disciplinārtiesas** darbu. Disciplinārtiesā Augstākajā tiesā tiek sasaukta pārsūdzēto Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas negatīvo atzinumu un ģenerālprokurora lēmumu par disciplinārsodu piemērošanu tiesiskuma izvērtēšanai. Saskaņā ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” no 2018.gada Disciplinārtiesā varēs pārsūdzēt arī Tieslietu padomes lēmumus par tiesisko attiecību nodibināšanu, grozīšanu un izbeigšanu. Disciplinārtiesas sastāvā ir seši departamentu tiesneši. 2017.gadā Disciplinārtiesā skatījusi divas lietas.

AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA UN PLĒNUMS

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma apstiprinājusi Saeima. Augstākās tiesas priekšsēdētāju apstiprina uz 5 gadiem, viena persona amatā var būt ne ilgāk kā divus termiņus.

2015.gada 28.maijā Saeima par Augstākās tiesas priekšsēdētāju uz otru termiņu apstiprināja Ivaru Bičkoviču.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetence noteikta likuma „Par tiesu varu” 50. un 50.¹ pantā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir arī Tieslietu padomes priekšsēdētājs.

Arī citos speciālajos likumos noteiktas Augstākās tiesas priekšsēdētāja kā tiesu sistēmas augstākās amatpersonas funkcijas, piemēram, pieņemt advokātu, notāru un tiesu izpildītāju zvērestu, viņiem stāties amatā. 2017.gadā Augstākās tiesas priekšsēdētājs pieņēmis 23 zvērinātu advokātu un 3 notāru zvērestu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājam nav vietnieku, pagaidu prombūtnes laikā priekšsēdētāju pēc viņa rīkojuma aizstāj viens no departamentu priekšsēdētājiem.

DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Augstākās tiesas departamentu darbu vada priekšsēdētāji, kurus uz piecu gadu termiņu ievēl Augstākās tiesas plēnumš.

Civillietu departamenta priekšsēdētāja ir Edīte Vernuša, Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe. 2017.gadā piecu gadu termiņš beidzās Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājai Veronikai Krūmiņai, plēnumš viņu pārvēlēja amatā uz nākamo termiņu.

ADMINISTRĀCIJA

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija. Tā ir Augstākās tiesas struktūrvienība, kuras mērķis ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā „Par tiesu varu” noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru iecēl priekšsēdētājs. Kopš 2008.gada Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

Likumā „Par tiesu varu” noteikto un citu aktuālu jautājumu izlemšanai tiek sasaukts Augstākās tiesas plēnumš jeb visu tiesnešu kopsapulce. 2017.gadā notika divas plēnumš sēdes.

3.martā plēnumš izvērtēja iepriekšējā gada Augstākās tiesas darbības pārskatu un Disciplinārtiesas locekļa amatā no Krimināllietu departamenta atkārtoti ievēlēja tiesnesi Ingunu Radzeviču.

14.decembra plēnumā par Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāju atkārtoti ievēlēja Veroniku Krūmiņu. Plēnumš arī izdarīja grozījumus plēnumš reglamentā, paredzot, ka plēnumš darba kārtību nosaka Augstākās tiesas priekšsēdētājs, kā arī paredzot iespēju plēnumā balsot gan ar balsošanas zīmēm, kā bija līdz tam, gan arī izmantojot elektroniskās balsošanas sistēmu.

Inguna Radzeviča 3.marta plēnumā ievēlēja Disciplinārtiesas sastāvā un Veronika Krūmiņa 14.decembra plēnumā – Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas amatā

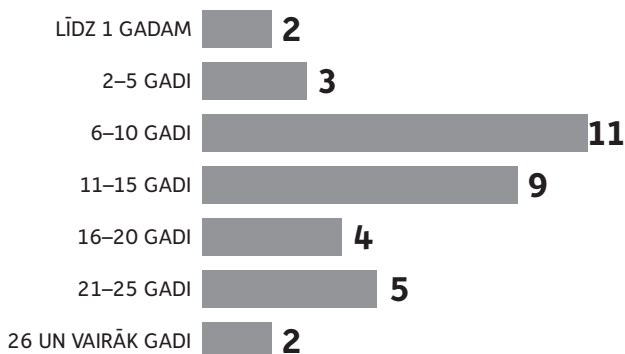

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI

Augstākās tiesas pamatfunkciju – profesionālu un taisnīgu tiesas spriešanu, izskatot konkrētas civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas augstākajā instancē, nodrošina Augstākās tiesas tiesneši, kas ir neatkarīgi un pakļauti vienīgi likumam.

Augstākās tiesas tiesnešu kopskaitu nosaka Saeima pēc Tieslietu padomes priekšlikuma. Tiesnešu skaitu departamentos nosaka Tieslietu padome. Saeimas apstiprinātais tiesnešu skaits Augstākajā tiesā no 2017. gada 1.janvāra ir 36. Ar Tieslietu padomes lēmumu noteikts, ka Civillietu departamentā ir 17 tiesneši, Krimināllietu departamentā – 8, Administratīvo lietu departamentā – 10.

● TIESNEŠU DARBA STĀŽS AUGSTĀKĀJĀ TIESĀ

TIESNEŠU SASTĀVA IZMAIŅAS 2017. GADĀ

2017.gadā divi Administratīvo lietu departamenta tiesneši uz laiku beidza pildīt Augstākās tiesas tiesnešu pienākumus. Jautrite Briede uz diviem gadiem iecelta par ilgtermiņa ekspertu Ukrainas Augstākajā tiesā Twinning projektā „Ukrainas Augstākās tiesas institucionālās kapacitātes stiprināšana cilvēktiesību aizsardzības jomā nacionālā līmenī”, kas tiek realizēts saskaņā ar Eiropas Savienības, Vācijas Tieslietu ministrijas un Latvijas Tieslietu ministrijas noslēgto līgumu. Savukārt Jānis Neimanis uz desmit gadiem apstiprināts Satversmes tiesas tiesneša amatā.

Tiesnešu aizvietošanai Augstākās tiesas tiesneša pienākumus uz laiku uzdots pildīt Administratīvās apgabaltiesas tiesnesēm Ievai Višķerei un Anitai Kovaļevskai.

2017.gada 31.decembrī tiesneša amata pienākumus beidza pildīt Administratīvo lietu departamenta tiesnese Ilze Skultāne.

AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

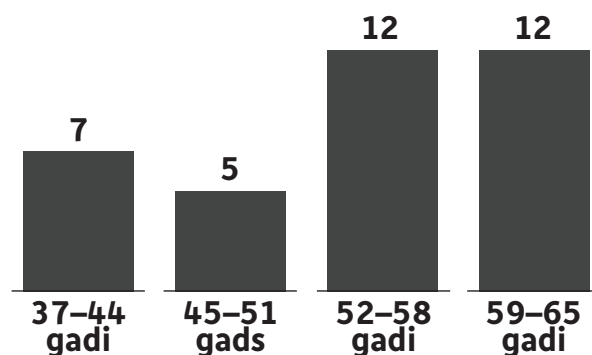
Tieslietu padome – Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs (Tieslietu padomes priekšsēdētājs), Civillietu departamenta tiesnese Ināra Garda (Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece).

Tiesnešu disciplinārkolēģija – Krimināllietu

● AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU DZIMUMS

● AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU VECUMS

departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Civillietu departamenta tiesneši Valerijans Jonikāns un Valerijs Maksimovs, Krimināllietu departamenta tiesnesis Pēteris Opincāns, Administratīvo lietu departamenta tiesnese Līvija Slica.

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija – Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Civillietu departamenta tiesnesis Aivars Keišs, Krimināllietu departamenta tiesnesis Artūrs Freibergs.

Tiesnešu ētikas komisija – Administratīvo lietu departamenta tiesneša pienākumu izpildītāja Anita Kovaļevska (komisijas priekšsēdētāja), Civillietu departamenta tiesnesis Normunds Salenieks un Administratīvo lietu departamenta tiesnese Dzintra Amerika.

TIESNEŠU PAPILDU PIENĀKUMI

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un tiesnešu pašpārvaldēs tiesneši veic arī citus pienākumus.

- Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe ir Augstākās tiesas plēnuma ievēlēts tiesnešu pārstāvis Centrālajā vēlēšanu komisijā.
- Tiesneši Aija Branta, Valerijans Jonikāns, Aivars Keišs, Anita Kovaļevska, Veronika Krūmiņa, Zane Pētersone, Marika Senkāne, Aigars Strupišs, Ieva Višķere 2017.gadā bija lektori Latvijas Tiesnešu mācību centrā, Veronika Krūmiņa arī

Valsts administrācijas skolā. Anita Kovaļevska lasa lekcijas Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

- Tiesneši piedalās darba grupās likumprojektu izstrādāšanai. Edīte Vernuša strādā Tieslietu ministrijas pastāvīgajā darba grupā Civilprocesa likuma grozījumu izstrādei, Veronika Krūmiņa – Administratīvā procesa likuma grozījumu izstrādei, kā arī līdzdarbojās grozījumu likumā „Par valsts noslēpumu” izstrādē. Aigars Strupišs – Komerclikuma grozījumu izstrādes darba grupā un kopā ar tiesnesi Andu Vitolu – Maksātspējas likuma regulējuma pilnveidošanas darba grupā. Intars Bisters strādā Tieslietu ministrijas darba grupā par notariālā akta formu darījumiem ar nekustamo īpašumu, Zane Pētersone Kultūras ministrijas darba grupā Autortiesību likuma izvērtēšanai un nepieciešamo grozījumu izstrādei,

kā arī darba grupā Preču zīmju direktīvas ieviešanai, Vanda Cīrule ekspertu grupā intelektuālā īpašuma tiesību jomā.

- Tiesneses Anda Briede, Inguna Radzeviča un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles. Aigars Strupišs darbojas Uzņēmumu reģistra konsultatīvajā padomē.
- Zane Pētersone ir Eiropas tiesnešu asociācijas mediācijai (*GEMME*) valdē un Latvijas pārstāve *Eurojust* Apvienotajā uzraudzības iestādē. Aija Branta – Latvijas pārstāve Tieslietu sistēmu efektivizācijas komisijā (*CEPEJ*), Eiropas tiesnešu konsultatīvajā padomē (*CCJE*), *Eiropas Komisijas tieslietu sistēmu kontaktpersona no Latvijas (Scoreboard)*. Dace Mita – Latvijas eksperte Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras valdē.

SRUKTŪRVIENĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS

Augstākās tiesas vadība plēnumā: (no kreisās) Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte Vernuša, Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa un plēnuma sekretāre tiesnese Ināra Garda

AUGSTĀKĀS TIESAS DARBĪBAS RĀDĪTĀJI – KOPSAVILKUMS

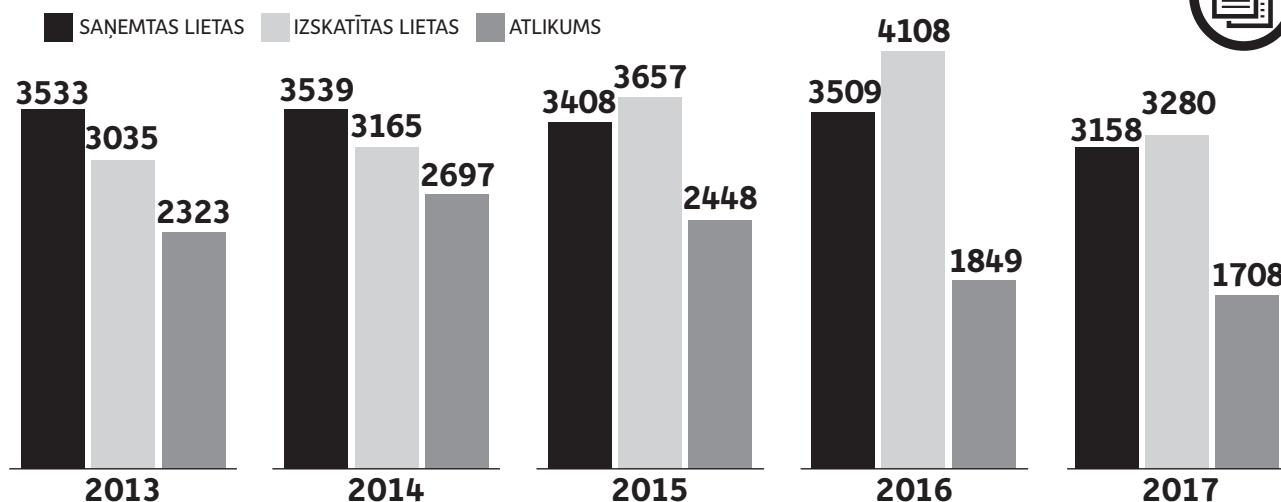
● LIETU SKAITS, IZSKATĪŠANAS KOEFICIENS¹ UN IZSKATĪŠANAS ILGUMS DEPARTAMENTOS UN AUGSTĀKAJĀ TIESĀ 2017.GADĀ

	NEIZSKATĪTO LIETU ATLIKUMS GADA SĀKUMĀ	SAŅEMTO LIETU SKAITS	PABEIGTO LIETU SKAITS	NEPABEIGTO LIETU SKAITS	KOEFICIENS PROCENTOS	LIETU IZSKATĪŠANAS VIDĒJAIS ILGUMS (DIENĀS)
Administratīvo lietu departaments	760	993	884	869	89%	278
Civillietu departaments	938*	1386	1579	745	114%	280
Krimināllietu departaments	132	779	817	94	105%	53
KOPĀ Augstākajā tiesā	1830	3158	3280	1708	104%	

*korigēti dati salīdzinot ar 2016.gada atlikumu

¹ Izskatīšanas koeficients ir attiecīgajā periodā izskatīto lietu skaita attiecība pret saņemto lietu skaitu. Ja rādījums ir virs 100%, tad tiek izskatīts vismaz tik lietu, cik saņemts, ja koeficients ir mazāks nekā 100% - veidojas uzkrājums.

● AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTOS SAŅEMTO, IZSKATĪTO UN ATLIKUMĀ ESOŠO LIETU SKAITS 2013.-2017.GADĀ

● LIETU SKAITS 2017.GADĀ SALĪDZINĀJUMĀ AR 2016.GADU PA DEPARTAMENTIEM

	SAŅEMTO LIETU SKAITS	SAŅEMTO LIETU SKAITS 2016.GADĀ (SALĪDZINĀJUMĀ)	PABEIGTO LIETU SKAITS	PABEIGTO LIETU SKAITS 2016.GADĀ (SALĪDZINĀJUMĀ)	NEPABEIGTO LIETU SKAITS	NEPABEIGTO LIETU SKAITS 2016.GADĀ (SALĪDZINĀJUMĀ)
Administratīvo lietu departaments	993	1116 (-123)	884	1027 (-143)	869	760 (+109)
Civillietu departaments	1386	1639 (-253)	1579	2326 (-747)	745	957 (-212)
Krimināllietu departaments	779	754 (+25)	817	755 (+62)	94	132 (-38)

● TIESNEŠU SLODZE DEPARTAMENTOS 2017.GADĀ

	PABEIGTO LIETU SKAITS	VIDĒJAIS TIESNEŠU SKAITS	IZSKATĪTAS LIETAS UZ VIENU TIESNESI ²
Administratīvo lietu departaments	884	9	98
Civillietu departaments	1579	17	93
Krimināllietu departaments	817	8	102

² Vidējā tiesnešu skaita aprēķinā tiek ņemta vērā ilgstoša darbspēja, bezalgas atvaļinājumi un darba uzsākšanas un beigšanas datumi.

● LIETU IZSKATĪŠANAS ILGUMS 2017.GADĀ SALĪDZINĀJUMĀ AR 2016.GADU PA DEPARTAMENTIEM

	VIDĒJAIS ILGUMS (DIENĀS)	VIDĒJAIS ILGUMS DIENĀS 2016.GADĀ (SALĪDZINĀJUMĀ)
Administratīvo lietu departaments	278	213 (+65)
Civillietu departaments	280	345 (-65)
Krimināllietu departaments	53	72 (-19)

● KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO LIETU SKAITS UN ATTEIKUMU SKAITS 2017.GADĀ SALĪDZINĀJUMĀ AR 2016.GADU PA DEPARTAMENTIEM

	PABEIGTO LIETU SKAITS	PABEIGTO LIETU SKAITS 2016.GADĀ (SALĪDZINĀJUMĀ)	ATTEIKTS IZSKATĪT/ PĀRBAUDĪT NOLĒMUMA TIESISKUMU (PROCENTI)	ATTEIKTS IZSKATĪT/ PĀRBAUDĪT NOLĒMUMA TIESISKUMU 2016.GADĀ (SALĪDZINĀJUMS)
Administratīvo lietu departaments	586	994 (-408)	52%	62% (-10%)
Civillietu departaments	1229	1766 (-537)	68%	76% (-8%)
Krimināllietu departaments	725	651 (+74)	67%	65% (+2%)

● IZSKATĪTO LIETU SKAITS MUTVĀRDU PROCESĀ 2017.GADĀ

	PABEIGTO LIETU SKAITS	MUTVĀRDU PROCESĀ	PROCENTI NO IZSKATĪTAJĀM
Administratīvo lietu departaments	884	14	1,6
Civillietu departaments	1579	6	0,4
Krimināllietu departaments	817	11	1,3
KOPĀ Augstākajā tiesā	3280	31	0,9

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edite VERNUŠA

Tiesneši 2017.gadā: Intars BISTERS, Anda BRIEDE, Vanda CĪRULE, Anita ČERNAVSKA, Ināra GARDA, Valerijans JONIKĀNS, Aivars KEIŠS, Ļubova KUŠNIRE, Inta LAUKA, Valērijs MAKSIMOVŠ, Zane PĒTERSONE, Normunds SALENIEKS, Marika SENKĀNE, Aigars STRUPIŠS, Anda VĪTOLA, Mārite ZĀĢERE

Civillietu departaments 2017.gadā turpināja samazināt neizskatīto lietu uzkrājumu, kā arī centās nodrošināt kasācijas tiesvedības ierosināšanas jautājuma ātru izlemšanu, jo tieši lietu kvalitatīva un savlaicīga izskatīšana ir jebkuras instances tiesas būtiskākais uzdevums.

Nemainīgi augstu prioritāti departamenta darbā saglabā kasācijas instances pamatfunkciju veikšana, proti, vienotas tiesu prakses, likuma pareizas iztulkošanas un tiesību tālākveidošanas nodrošināšana. Taču šo jautājumu risināšanā vēl ir nepieciešams liels darba ieguldījums, tostarp tiesnešu mācības. Tas, kādu nozīmīgu lomu šo funkciju īstenošana spēlē ne vien tiesu sistēmā, bet visā tautsaimniecībā, ilustrē plašsaziņas līdzekļos nesen minētie departamenta nolēmumi maksātnespējas lietās. Liela nozīme ir arī citiem mazāk plaši izskanējušiem departamenta nolēmumiem, kuros sniegtas atbildes uz aktuāliem tiesību jautājumiem.

Iespēju robežās departaments sadarbibā ar Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu un Komunikāciju nodaļu turpina aktīvi informēt sabiedrību par departamenta pieņemtajiem juridiski nozīmīgajiem nolēmumiem. Skaitliski par to liecina tas, ka 2017.gadā Augstākās tiesas tīmekļa vietnes Judikatūras sadaļā publiskots trīs reizes vairāk Civillietu departamenta nolēmumu nekā 2015.gadā.

LIETU IZSKATĪŠANAS RĀDĪTĀJI UN TENDENCES CIVILLIETU DEPARTAMENTĀ

Šķērtis civillietu skaits. Pērn departamentā šķērtis civillietu skaits ir samazinājies par 253 lietām salīdzinot ar 2016.gadu. Tas ļauj cerēt, ka šķērtis civillietu skaits pieaugums 2016.gadā ir bijusi pārejoša parādība, taču pēc viena gada rezultātiem ir grūti prognozēt tālākās tendences. Pagājušajā gadā šķērtis 1386 lietas, kas ir par 15,4% lietas mazāk nekā 2016.gadā. Šķērtis kasācijas sūdzību skaita normalizēšanos varētu izskaidrot ar Civilprocesa likuma 32.¹pantā ietvertā lietu pārdales mehānisma darbības nostabilizēšanos. Minētais likuma instruments paredz, ka, lai nodrošinātu lietas ātrāku izskatīšanu, tiesvedībā pieņemtās lietas nodod citai – mazāk noslogotai – tiesai. Sākotnēji tā piemērošana palielināja lietu plūsmu uz Augstāko tiesu no apgabaltiesām, kuras iepriekš izskatīja mazāk lietas, bet tad sāka izskatīt arī savu vairāk noslogoto kolēģu lietas. Tagad varētu secināt, ka ir notikusi apgabaltiesu noslodzes izlīdzināšanās. Līdz ar to ir pamats cerēt, ka iepriekš minētais likuma regulējums turpmāk neradīs jaunas svārstības departamentā šķērtis civillietu dinamikā.

Izvērtējot šķērtis civillietu detalizētākus rādītājus,

2017. gadā tiesvedībā 2324 lietas

(atlikums no iepriekšējā gada plus šķērtis civillietu skaits)

Izskatīšanas koeficients – 114%

(izskatīto lietu skaits pret šķērtis civillietu skaitu)

Izskatītas 1579 lietas

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 1229
- blakus sūdzības – 315
- protesti sakarā ar būtiskiem pārkāpumiem – 31
- pieteikumi sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 4

* **Departaments izskatījis arī 210 piekritības noteikšanas lietas**

Lietu izskatīšanas vidējais ilgums
280 dienas

jāsecina, ka samazinājies ir gan šķērtis civillietu skaits, gan blakus sūdzību skaits. Tomēr departamentā šķērtis civillietu skaits, kas saistībā ar Civillietu tiesu palātas reformu būtiski pieauga 2015.gadā (no 135 uz 300 blakus sūdzībām), arvien ir augsts (2017.gadā šķērtis 337 blakus sūdzības).

Pateicoties Civilprocesa likuma grozījumiem, kas tika veikti 2016.gada vasarā, Civillietu departaments praktiski ir atbrīvots no nepieciešamības izskatīt pieteikumus par lietas ierosināšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, jo tie jāsniedz tajā pašā tiesā, ar kuras spriedumu vai lēmumu pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības. Pagājušajā gadā departamentā šķērtis tikai 4 šādi pieteikumi. Samazinājies arī departamentā šķērtis Ģenerālprokuratūras protestu skaits. 2017.gadā departaments šķērtis 20 protestus sakarā ar būtiskiem materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, kas ir par 8 protestiem mazāk nekā 2016.gadā. 2017.gadā par dažādiem maksātnespējas jautājumiem ir izskatīti 12 protesti, no kuriem 2 lietās atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību, 2 lietās nolēmums atstāts negrozīts, 7 lietās nolēmumi atcelti pilnībā, bet 1 gadījumā – nolēmums atcelts daļā.

Izskatītās lietas un to struktūra. 2017.gadā Civillietu departamenta tiesneši ir izskatījuši 1579 lietas, kas ir par 193 lietām jeb 14% vairāk lietas nekā pērn tika šķērtis.

Pagājušajā gadā departaments turpināja ievērot iepriekš noteikto prioritāti samazināt to lietu skaitu,

kas ilgstoši atrodas departamentā, bet nav vēl izskatītas rīcības sēdē, proti, kurās kasācijas tiesvedības ierosināšana var tikt atteikta. Salīdzinot ar 2015.gadu, kad lietas dalībniekiem lietas izskatīšana rīcības sēdē bija jāgaida 9–10 mēnešus, pagājušajā gadā šis termiņš bija 3–4 mēneši, kas būtiski ierobežo lietu dalībnieku iespējas kasācijas tiesvedību izmantot negodprātīgiem mērķiem. Tādējādi vērsšanās kasācijas instancē vairs nav pievilcīga tiem lietas dalībniekiem, kas šādā veidā vēlas tiesvedību negodprātīgi paildzināt. Attiecīgi samazinās arī nepamatoto kasācijas sūdzību skaits. Taču ja agrāk juristu aprindās (un ne tikai) bija dzirdama neapmierinātība ar garajiem termiņiem līdz kasācijas sūdzības izskatīšanai rīcības sēdē, tad tagad izskan viedokļi, ka mēs pārāk ātri izskatām lietas, tātad pavirši. Tā tas noteikti nav, jo, gatavojot lietas izskatīšanai rīcības sēdē, tiesneši rūpīgi iedziļinās arī lietas apstākļos, kas faktiski nav kasācijas instances tiesas uzdevums.

2017.gadā lietu izskatīšanas vidējais ilgums departamentā bija 280 dienas, tas ir, apmēram 9,5 mēneši. Savukārt 2016.gadā lietu izskatīšanas ilgums bija apmēram 11,5 mēneši.

Izskatīto lietu struktūrā ievērojamu izmaiņu nav. Arvien vislielāko izskatīto lietu skaitu veido lietas, kas izriet no saistību tiesībām, apmēram tāda pašā apjomā ir lietas, kas izriet no darba līguma attiecībām, vairāk sāk ienākt lietas, kas izriet no mantojuma tiesībām. Ir radušies neskaidri jautājumi lietās, kas izriet no piespiedu dalītā īpašuma (piespiedu nomas) regulējuma, proti, noilgums šajās lietās, pievienotās vērtības nodokļa maksājumi.

Neizskatīto lietu atlikums. Neizskatīto lietu atlikuma būtiska samazināšana ir departamenta pēdējo gadu viena no svarīgākajām prioritātēm. 2017.gadā ir izdevies samazināt lietu uzkrājumu par piektdaļu jeb 193 lietām. Neizskatīto lietu skaits gada beigās saruka līdz 745 lietām. Jāatgādina, ka vēl 2016.gada beigās atlikumā bija 1644 lietas. Visvairāk atlikumu samazināt ir izdevies tieši attiecībā uz kasācijas lietām – vairāk par 23% lietu. Tāpat būtiski (–61%) samazināts neizskatīto Ģenerālprokuratūras protestu skaits.

Neizskatīto lietu skaita samazinājums noticis, pamatā pateicoties departamenta tiesnešu darba augstajai intensitātei. Pozitīvu lomu ir spēlējuši arī 2016.gada grozījumi Civilprocesa likumā.

Lietu izskatīšanas kvalitāte. Kasācijas instances darba kvalitāti ir sarežģīti precīzi izmērīt, tostarp ar tās darba statistisko rādītāju palīdzību. Tomēr atsevišķas indikācijas tie var sniegt. Pretēji prognozēm 2017.gadā ievērojami (par 8%) salīdzinājumā ar 2016.gadu samazinājies kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu skaits. 2017.gadā tika atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību 68% gadījumu, bet 2016.gadā 76%. Šādai tendencei visdrīzāk ir vairāki iemesli. Domājams, ka izšķirīgs ir iemesls, ka samazinās tipveida lietu skaits un palielinās risināmo tiesību jautājumu sarežģītība. Iepriekš minētie rādītāji arī liecina, ka, neraugoties uz paplašinātajām iespējām atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu, kas kasācijas instances tiesai piešķirtas ar 2016.gada vasarā veiktajiem grozījumiem Civilprocesa likumā, departamenta tiesneši ļoti rūpīgi izvērtē šādu atteikumu lēmumu pieņemšanu.

Vēl viens iemesls ir mazāks nepamatotu kasācijas sūdzību skaits, tātad kasācijas sūdzības ir labāk

argumentētas. Negribētu apgalvot, ka īpaši būtu samazinājusies apelācijas instances tiesu spriedumu kvalitāte, kaut gan ir atsevišķi gadījumi, kad būtu vēlams labāka spriedumu argumentācija un rūpīgāka lietas izpēte. Tā kā šogad notiek kārtējā tiesnešu novērtēšana, departamenta tiesneši ar lielu atbildību gatavo atsauksmes par tiesnešu darbu. Saruna ar apelācijas instances tiesnešiem ir mūsu nepadarītais darbs, jo būtu vēlams diskusija par problemātiskiem jautājumiem.

2017.gadā no 385 lietām, kurās kasācijas sūdzība izskatīta pēc būtības, negrozīti spriedumi ir 72 lietās, spriedumi atcelti pilnīgi un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai 173 lietās, spriedumi atcelti daļā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai 101 lietā.

Pozitīvi vērtējams, ka samazinājies to gadījumu skaits, kad ir pamats ierosināt blakus sūdzības tiesvedību. Ja 2016.gadā departaments atteicās pieņemt 77% iesniegto blakus sūdzību (līdz Civilprocesa likuma grozījumiem – atstāja negrozītus pārsūdzētos lēmumus), tad 2017.gadā departaments atteica pieņemt 83% iesniegto blakus sūdzību. Tas kopumā liecina, ka ir vērojami uzlabojumi pārsūdzēto apelācijas instances tiesu nolēmumu kvalitātē. Zināmu lomu varētu spēlēt arī tas, ka atbilstoši kasācijas instances darba prioritātem likumdevējs ar jau pieminētajiem Civilprocesa likuma grozījumiem atvieglāja iespēju atteikt to blakus sūdzību pieņemšanu, kuras tiesnešu kolēģijai nedod acimredzamu pamata uzskatīt, ka, izskatot blakus sūdzību, pārsūdzētais lēmums tiks pilnīgi vai kādā tā daļā atcelts vai grozīts.

Departamenta darba efektivitāte saglabājas augsta, jo gan ierosināto kasācijas tiesvedību, gan ierosināto blakus sūdzību tiesvedību gadījumā negrozīto nolēmumu īpatsvars ir ļoti zems. Kasācijas tiesvedības gadījumā tikai nepilni 6% visu pārsūdzēto spriedumu tiek atstāti negrozīti. Blakus sūdzību gadījumā minētais skaitlis nesasniedz pat 2%. Šādi rādītāji liecina par to, ka departaments esošā tiesiskā regulējuma ietvaros optimāli izlieto savus resursus.

CIVILLIETU DEPARTAMENTA KAPACITĀTE

Tiesnešu un tiesnešu palīgu skaits. Civillietu departamenta tiesnešu skaits 2017.gadā ir saglabājies nemainīgs, proti, šobrīd departamentā ir 17 tiesneši. Šis skaits atzīstams par optimālu, lai nodrošinātu departamenta pilnvērtīgu darbu. Palielinot departamenta tiesnešu skaitu, tiktu ievērojami apgrūtināta vienotas tiesu prakses veidošana pašā departamentā, kam nenoliedzami būtu negatīva ietekme uz vienotas tiesu prakses veidošanu visā tiesu sistēmā.

Departamentā šobrīd ir 18 tiesnešu palīgi, divi zinātniski analītiskie padomnieki. No 26.februāra departamentā strādās konsultante, kuras galvenais darbs būs sūdzību izskatīšana. Sūdzības ir ļoti daudz un dažādas, kā arī pietiekami sarežģītas, līdz ar to var nākties to izskatīšanai piesaistīt arī tiesneša palīgu, kas nebūtu vēlams. Iespējams, ir jādomā par Augstākās tiesas sūdzību daļas atjaunošanu, kas atslogotu departamenta darbu.

Pozitīva pieredze, kuras attīstīšanu būtu vērts apsvērt, ir divu tiesnešu palīgu nodrošināšana vienam departamenta tiesnesim. Šāda pieeja ļauj palielināt lietā nozīmīgo tiesību jautājumu izpētes kvalitāti un atslogo tiesnesi no kasācijas instances tiesnesim neraksturīgu funkciju veikšanas.

● KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO CIVILLIETU SKAITS 2017.GADĀ PA TIESĀM

TIESA	IZSKATĪTS	ATTEIKTS IEROSINĀT KASĀCIJAS TIESVEDĪBU	IZSKATĪŠANAS REZULTĀTS			PĀRSKATĪŠANAS KOEFICIENTS	ATTEIKTS PIENĒMT/ IZBEIGTA/ TRŪKUMU NOVĒRŠANAI
			ATSTĀTS NEGROZĪTS	ATCELTS PILNĪBĀ VAI DAĻĀ	GROZĪTS		
Rīgas apgabaltiesa	586	397	33	137	3	81%	0/13/3
Kurzemes apgabaltiesa	165	127	10	23	1	73%	1/2/1
Latgales apgabaltiesa	112	91	2	18		90%	0/1/0
Vidzemes apgabaltiesa	108	89	2	15		88%	0/2/0
Zemgales apgabaltiesa	104	81	5	16	1	77%	0/0/1
Civillietu tiesu palāta	127	50	17	55	1	79%	0/3/1
Kopā apgabaltiesas	1202	835	69	264	6	80%	1/21/6
Rajona tiesas	27	2	3	21		88%	0/1/0

Tiesnešu slodze. Galvenokārt pateicoties mazākam saņemto lietu skaitam, departamenta tiesnešu noslodze ir nedaudz samazinājusies. Tomēr vēl pārāgri secināt, ka tā ir sasniegusi pieņemamu līmeni. Vidējais izskatīto lietu skaits uz vienu departamenta tiesnesi vēl arvien ir liels, ņemot vērā kasācijas instancē saņemto lietu pieaugošo sarežģītību un nepieciešamību nodrošināt stabilas judikatūras veidošanu. Pieaug tādu lietu skaits, kurās jārod sarežģītu tiesību jautājumu risinājumi. Par to daļēji liecina tas, ka, neraugoties uz 2016.gada vasarā pieņemtajiem grozījumiem Civilprocesa likumā, kas dod plašākas iespējas atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu, 2017.gadā šādu atteikumu skaits ir ievērojami samazinājies.

2016.gadā viens departamenta tiesnesis izskatīja vidēji 137 lietas. Pagājušā gada atskaites plēnumā tiesas priekšsēdētājs novēlēja mums tā turpināt, taču jau toreiz iebildu, ka tas noteikti nenotiks, jo tā turpināt strādāt vienkārši nav iespējams. Šādu slodzi var izturēt kādu laiku, bet ne ilgstoši. 2017.gadā katrs departamenta tiesnesis vidēji izskatīja 93 lietas, bet arī tas nav nācies viegli. Lietu sarežģītība ir palielinājusies, un katrai lietai nākas veltīt daudz vairāk laika. Turklāt lielāka nozīme tiek piešķirta lietu izskatīšanas kvalitātes celšanai. Kasācijas instancē nonākušo tiesību jautājumu kvalitatīva risināšana ir iespējama tikai tad, ja tiesnešiem pietiek laika attiecīgā tiesību jautājuma padziļinātai izpētei un argumentētām diskusijām ar kolēģiem, tostarp papildu laiks nepieciešams īpaši strīdīgu vai nozīmīgu

tiesību jautājumu izskatīšanai paplašinātā tiesas sastāvā.

Departamentā ir tiesneši, kuri izskatījuši vairāk lietas nekā pārējie. Īpaši jāatzīmē tiesnesis Valerijans Jonikāns, kurš izskatījis 112 lietas, Ināra Garda – 106, Valērijs Maksimovs – 101 un Mārite Zāgere – 100 lietas.

Tiesnešu slodze ir saistīta ar tiesnešu iesaisti dažādās pašpārvaldes institūcijās, lekciju lasīšanā, eksāmenu komisijās un darba grupās. Šāda blakus slodze ir praktiski visiem departamenta tiesnešiem – vienam vairāk, citam mazāk. Neapšaubāmi, tas atņēma laiku tiešā darba veikšanai, taču iesaistišanās pašpārvaldes institūcijās, protams, ir nepieciešama. Likuma „Par tiesu varu” 28.¹ pantā noteikts, ka lietu sadalē ņem vērā tiesneša slodzi, pildot pienākumus pašpārvaldes institūcijās. Tas ir vērtējams pozitīvi. Tajā pašā laikā, ja no departamenta 6 tiesneši darbojas pašpārvaldes institūcijās un tas ir jāņem vērā, dalot lietas, tas neapšaubāmi stipri ietekmētu departamenta darbu. Paldies tiesnešiem, kuri nenorāda uz nepieciešamību samazināt slodzi un strādā.

NORMATĪVĀ REGULĒJUMA IZMAIŅAS UN TURPMĀKĀ PILNVEIDE

Normatīvā regulējuma grozījumi. 2017.gadā netika veikti tādi Civilprocesa likuma grozījumi, kas būtiski ietekmētu departamenta darbu. Vienlaikus jāatzīmē, ka pozitīvu ietekmi saglabāja Civilprocesa likuma grozījumi, kas stājās spēkā 2016.gada 13.jūlijā un kas paredzēja plašākas iespējas atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu gadījumos, kad lietas izskatīšanai nav

● **BLAKUS SŪDZĪBAS KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO CIVILLIETU SKAITS 2017.GADĀ PA TIESĀM**

TIESA	IZSKATĪTS	ATTEIKTS PIEŅEMT	IZSKATĪŠANAS REZULTĀTS				PĀRSKATĪ- ŠANAS KOEFIČIENTS	TIESVEDĪBA IZBEIGTA
			ATSTĀTS NEGROZĪTS	ATCELTS PILNĪBĀ VAI DAĻĀ	IZLEMTS PĒC BŪTĪBAS			
Rīgas apgabaltiesa	186	152	3	24	7	91%		
Kurzemes apgabaltiesa	31	27	1	2		67%	1	
Latgales apgabaltiesa	17	15		1	1	100%		
Vidzemes apgabaltiesa	34	27		5	2	100%		
Zemgales apgabaltiesa	35	32	1	2		67%		
Civillietu tiesu palāta	8	6			2	100%		
Kopā apgabaltiesas	311	259	5	34	12	90%	1	
Rajona tiesas	4	3			1	100%		

nozīmes vienotas tiesu prakses veidošanai vai tiesību tālākveidošanai, kā arī atviegloja iespējas atteikt pieņemt blakus sūdzību, ja tā ir acimredzami nepamatota. Minētie grozījumi arī noteica vairākas citas izmaiņas, kas ļauj lietderīgāk izmantot departamenta resursus. Līdz ar to jāsecina, ka šie Civilprocesa likuma grozījumi ir kalpojuši kasācijas instances darba efektīvizēšanai civillietu izskatīšanā.

Iepriekšējā gada ziņojumā par departamenta darbu tika norādīts, ka būtu rosināmi grozījumi likumā „Par tiesu varu”, lai nodrošinātu Augstākās tiesas tiesnešu atlasīšanas maksimāli godīgā konkursā, kā arī paredzētu departamentu izšķirīgo lomu tiesnešu atlasē. Atzinīgi vērtējams, ka atbilstoši likuma grozījumi tika izstrādāti jau 2017.gadā un stājās spēkā šā gada 12.februārī. Minētie grozījumi ir vērtējami kā ilgtermiņa risinājums, kas vērsts uz kasācijas instances darba kvalitātes celšanu un tiesnešu karjeras jautājuma taisnīgu risināšanu.

Tiesiskā regulējuma turpmāka pilnveidošana.

Attiecībā uz turpmākajiem normatīvā regulējuma pilnveidojumiem, kas sekmētu efektīvāku departamenta darbu, jāatzīmē, ka jebkuru grozījumu pamatā jābūt pārdomātiem un argumentēti apspriestiem risinājumiem. Sasteigti normatīvā regulējuma grozījumi turpretim nav atbalstāmi, jo to nevēlamās un iepriekš neparedzētās blaknes rada pretēju efektu iecerētajiem uzlabojumiem attiecībā uz tiesvedības ātruma un kvalitātes paaugstināšanu. Tas vienlīdz attiecināms kā uz grozījumiem kasācijas instances darbu tieši ietekmējošā

normatīvajā ietvarā, tā arī uz jebkādiem grozījumiem, kas ietekmē zemāko instanču tiesu darbu, bet nereti ietekmē arī tiesu sistēmas kopējo darbību.

Pamatojoties uz iepriekš minētajiem apsvērumiem, departamenta pārstāvis vairākās konferencēs ir rosinājis apsvērt atsevišķus iespējamos risinājumus kasācijas tiesvedības regulējuma turpmākai pilnveidošanai. Var minēt tādus ierosinājumus kā lēmuma par kasācijas tiesvedības ierosināšanu deleģēšana apelācijas instances tiesai, noteiktu profesionālo prasību izvirzīšana tiem advokātiem, kas vēlas vest fizisko un juridisko personu lietas kasācijas instancē. Par šiem un citiem priekšlikumiem plānojam turpināt diskusijas arī šogad, aicinot izvērtēt un sniegtot savus apsvērumus par iespējamajiem ieguvumiem un nevēlamajām sekām, kā arī to īstenošanai nepieciešamajiem resursiem. Normatīvā regulējuma pilnveidošana līdzās departamenta kapacitātes stiprināšanai ir efektīvs līdzeklis Augstākās tiesas darbības stratēģijā 2017.–2019.gadam noteikto prioritāšu – efektīvas un kvalitatīvas tiesas spriešanas un Augstākās tiesas autoritātes stiprināšanas – īstenošanai.

Visbeidzot, attiecībā uz Augstākās tiesas darbības kopējo regulējumu, departaments uzskata, ka jāturpina iestāties par „Senāta” nosaukuma atjaunošanu kasācijas instancei, kam papildus augstai nolēmumu kvalitātei ir svarīga loma Augstākās tiesas autoritātes stiprināšanā sabiedrībā.

Edite VERNUŠA,

Civillietu departamenta priekšsēdētāja

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris DZALBE

Tiesneši 2017. gadā: Aija BRANTA, Voldemārs ČIŽEVSKIS, Artūrs FREIBERGS, Anita NUSBERGA, Pēteris OPINCĀNS, Anita POĻAKOVA, Inguna RADZEVIČA

A izvadītais gads Kriminālietu departamenta darbībā bija spraiga darba piepildīts. Departamentā saņemts vairāk lietu, izskatīts vairāk lietu, neizskatītas palika mazāk lietu nekā 2016. gadā.

Vēlreiz nākas uzsvērt, ka tiešo tiesneša pienākumu pildīšanai – tiesas spriešanai, tiek veltītas apmēram divas trešdaļas no gada darba dienām, bet apmēram viena trešdaļa – papildpienākumu izpildei, tostarp Augstākajai tiesai neraksturīgu funkciju pildīšanai. Šī ilgstošā spriedze atstāj iespaidu uz tiesnešu darba spējām.

Aktīvākie kasācijas sūdzību un sūdzību iesniedzēji bija apsūdzētie un viņu aizstāvji. Prokurori iesnieguši vairāk par simts kasācijas protestiem.

Tāpat kā iepriekšējos gados apmēram divās trešdaļās no visām lietām atteikts pārbaudīt tiesas nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā, jo iesniegtās kasācijas sūdzības un protesti nebija pamatoti ar Krimināllikuma pārkāpumu vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu. Kasācijas sūdzībās vai protestos šādos gadījumos atkārtoti apelācijas sūdzības vai protesta motīvi, kas jau izskatīti apelācijas instances tiesā. Kasācijas instances tiesa lietas faktiskos apstākļus neskaidro, pierādījumus lietā, tostarp sodu ietekmējošos apstākļus, no jauna nevērtē. Vai arī kasācijas sūdzībās vai protestos norādīta atsauce uz vispārīgām Kriminālprocesa likuma normām, piemēram, Kriminālprocesa likuma 1., 511., 512. panta pārkāpumiem, nekonkretizējot, kā likuma pārkāpumi izpaukušies.

Kriminālprocesa likumā noteiktais atteikuma pārbaudīt nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā institūts ir efektīvs procesuālais veids nepamatotu kasācijas sūdzību un protestu ierobežošanai. Šis institūts būtu jāpilnveido, paredzot arī citus pamatus atteikumam.

Turklāt atteikums neizslēdz tiesību uz taisnīgu tiesu istenošanu Kriminālprocesa likuma 63. nodaļas kārtībā, tas ir, iesniedzot pieteikumu vai protestu par spēkā esošu nolēmumu izskatīšanu no jauna sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu. Pēdējos piecos gados lietās, kurās tiesnesis bija atteicis pārbaudīt tiesas nolēmuma tiesiskumu kasācijas kārtībā, bija iesniegti seši pieteikumi un viens protests.

No kasācijas kārtībā izskatītajām krimināllietām 44% tiesas nolēmumi atstāti negrozīti, 20% nolēmumu atcelti un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Galvenie tiesas nolēmumu atcelšanas iemesli ir

- tiesnešu un tiesas paviršības;
- Kriminālprocesa likuma pārkāpumi pierādījumu vērtēšanā;

2017. gadā tiesvedībā 911 lietas
(atlikums no iepriekšējā gada plus saņemto lietu skaits)
Izskatīšanas koeficients – 105%
(izskatīto lietu skaits pret saņemto lietu skaitu)

Izskatītas 817 lietas

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 725
- sūdzību/ protestu kārtībā – 26
- jaunatklāti apstākļi – 2
- materiālo vai procesuālo likuma normu būtisks pārkāpums – 44
- izdošana ārvalstij un ārvalsts spriedumu atzīšana – 18
- sūdzības par ģenerālprokurora lēmumiem – 2

* **Departaments izskatījis arī 2 piekritības noteikšanas lietas**

Lietu izskatīšanas vidējais ilgums
53 dienas

- tiesas atzinumu nepamatošana ar pārbaudītajiem un novērtētajiem pierādījumiem;
- nepilnīgi izvērtēti apelācijas sūdzības un protesta argumenti;
- kļūdaina Krimināllikuma normu interpretēšana un piemērošana.

Par daudziem Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma normu piemērošanas jautājumiem ir skaidrots tiesu prakses apkopojumu rekomendācijās par vienotu tiesu praksi, runāts semināros un Tiesnešu mācību centra nodarbībās, visbeidzot konkrēti atzinumi izteikti Augstākās tiesas lēmumos. Taču kļūdas joprojām atkarojas. Nerunājot par sarežģītākiem juridiskiem jautājumiem, tiesneši kā sodu ietekmējošus apstākļus norāda, vai apsūdzētais ir vai nav Latvijas Republikas pilsonis, sastāv vai nesastāv uzskaitē kādā medicīnas kabinetā utt. Nekā citādi kā paviršību nevar izskaidrot gadījumu, kad iztiesāšanu uzsāk viens tiesas sastāvs, bet pēc pārtraukuma tiesas sastāvā iemaldās cits tiesnesis, ko nepamana neviena no procesā iesaistītajām personām, tostarp pati tiesa to konstatē, vien aizejot apspriežu istabā taisīt galīgo nolēmumu.

Neapšaubāmi, tiesu prakses veidošanā liela loma ir apgabaltiesām. Turklāt vienota tiesu prakse veidojama ne tikai viena tiesu apgabala tiesās, bet saskaņoti visos tiesu apgabalos. Taču ir sastopamas novitātes, kuras nevar atzīt

● KASĀCIJAS UN SŪDZĪBAS/PROTESTA KĀRTĪBĀ IZSKATĪTO KRIMINĀLLIETU SKAITS 2017.GADĀ PA TIESĀM

TIESA	IZSKATĪTS	ATTEIKTS PĀRBAUDĪT TIESISKUMU	IZSKATĪŠANAS REZULTĀTS		PĀRSKATĪŠANAS KOEFICIENTS ¹	TIESVEDĪBA IZBEIGTA/ TRŪKUMU NOVĒRŠANAI
			ATSTĀTS NEGROZĪTS	ATCELTS PILNĪBĀ, DAĻĀ VAI GROZĪTS		
Rīgas apgabaltiesa	408	266	54	71	57%	8/9
Kurzemes apgabaltiesa	68	51	10	4	29%	0/3
Latgales apgabaltiesa	79	48	22	8	27%	1/0
Vidzemes apgabaltiesa	64	38	8	14	64%	3/1
Zemgales apgabaltiesa	99	66	9	21	70%	2/1
Kopā apgabaltiesas	718	469	103	118	53%	14/14
Rajona tiesas	33	18	3	9	75%	1/2

¹ Pārskatīšanas koeficients ir atcelto pilnībā vai daļā un grozīto nolēmumu skaits pret kopā pārbaudītajiem.

par veiksmīgiem likuma normu tulkojumiem. Piemēram, gan prokurora celtajā apsūdzībā, gan tiesas par pierādītu atzītajā noziedzīga nodarījuma aprakstā kukulis definēts šādi: „saņēma kukuļa 20 latu apmērā daļu izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā apmērā”, „pieņēma izmeklēšanā nenoskaidrotu kukuli, tas ir, vai nu pudeli degvīna „Absolut” 7 latu vērtībā vai tās ekvivalenta naudas izteiksmē daļu”, „saņēma kukuli 25 latu apmērā vai tā daļu izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā apmērā, kura precīzi nodeva citai personai”.

Decembrī Rīgas apgabaltiesa organizēja Krimināltiesību dienu, kurā piedalījās Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja, Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājs un tiesneši, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas, Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas, Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas un Rīgas rajona tiesas tiesneši. No sapulces protokola redzams, ka, „apsprīžot jautājumu par personas aizturēšanā pavadīto ilgumu, sapulces dalībnieki vienojās, ka aizturēšanas ilgums ir 48 stundas, tas ir, divas dienas, aizturēšana nevar būt trīs dienas. Ja aizturēšana ilgusi nepilnu dienu, uzskatāms, ka persona ir aizturēta vienu dienu.”

Veicot aptauju, noskaidrots, ka citas apgabaltiesas neatbalsta šādu likuma tulkojumu, kas sevī ietver pretrunu un nenošķir krimināltiesības, kur soda termiņi tiek noteikti dienās, mēnešos un gados, no kriminālprocesa tiesībām, kur procesuālo darbību termiņi tiek noteikti arī stundās, vai administratīvo pārkāpumu tiesībām, kur sods tiek noteikts diennaktis.

Lietās, kuras nebija skatītas kasācijas instances tiesā un kurās spriedums stājies spēkā, galvenais iemesls Ģenerālprokurora vai Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurora protesta

un advokāta pieteikuma iesniegšanai ir dubultās sodīšanas principa pārkāpums. Krimināllietas, kurās apsūdzēta viena un tā pati persona, netiek apvienotas, tās saņem izskatīšanai dažādas vai viena pirmās instances tiesa. Taisot notiesājošu spriedumu un nosakot galīgo sodu Krimināllikuma 50.panta piektās daļas vai 51.panta kārtībā, tiesas vairākkārt ņem vērā ar citu tiesas spriedumu noteikto sodu, tādējādi pārkāpjot dubultās sodīšanas nepieļaujamību. Pārdomas izraisa gadījumi, kad vienā tiesā ar vienas dienas vai dažu dienu intervālu tiek iztiesātas divas krimināllietas, kurās apsūdzēta viena un tā pati persona, un abos spriedumos, nosakot galīgo sodu, tiek ņemts vērā viens un tas pats cits spriedums. Vai tas ir komunikācijas trūkums tiesā vai elektroniskās sadales īpatnība, ka viens tiesnesis nezina par cita tiesneša tiesvedībā esošu lietu.

Praksē ir gadījumi, kad kasācijas instances tiesa atzīst, ka pēc prokurora iesniegtā kasācijas protesta motīviem nav tiesiska pamata tiesas nolēmuma atcelšanai vai grozīšanai.

Joprojām procesā iesaistītās personas procesuālajos dokumentos atsauca uz Kriminālprocesa kodeksā bijušu, bet Kriminālprocesa likumā neesošu pamatprincipu – lietas vienpusīgu, pilnīgu un objektīvu izmeklēšanu.

Par pirmstiesas procesu kvalitāti un problēmām pietiekoši daudz publiski ir izteicies ģenerālprokurors. Tādu prasību izvirzīšana pirmstiesas izmeklēšanai kā latviešu valodas un gramatikas ievērošana daudziem izmeklētājiem, acīmredzot, ir nākotne, bet prokuroriem, zvērinātiem advokātiem un tiesnešiem šāda prasība ir izvirzāma. Nav pieļaujama noziedzīga nodarījuma apstākļu ar visām kļūdām un nepareizībām pārkopēšana no lēmuma par kriminālvajāšanas uzsākšanas ierosināšanu lēmumā par personas saukšanu pie

kriminālbildības, lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai, tiesas spriedumā vai lēmumā.

Nereti aizstāvju, zvērinātu advokātu sūdzībās un pieteikumos sastopami pārsteidzoši izteikumi un novitātes tiesību normu tulkošanā un piemērošanā. Varbūt tā ir aizstāvības taktika – jo niknāk un vairāk, jo labāk, gan jau tiesas kaut ko sapratis. It īpaši, ja likums piešķir tiesai tiesības pārsniegt kasācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomu un ietvarus, bet ir piebilde – par labu apsūdzētajam. Tā pagājušajā gadā kasācijas instances tiesa 13 lietās piemēroja minēto likuma nosacījumu. Tas liecina arī par aizstāvības kvalitāti.

Vēl joprojām aktuāls ir kriminālprocesa pamatprincips – tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, kura pārkāpums izraisa labvēlīgas sekas tikai apsūdzētajam.

No visiem pārsūdzētajiem un protestētajiem apelācijas instances tiesas nolēmumiem, ieskaitot atteikumus pārbaudīt nolēmumu tiesiskumu kasācijas kārtībā, atstāti negrozīti tiesas nolēmumi Rīgas apgabaltiesai 78%, Kurzemes apgabaltiesai 90%, Latgales apgabaltiesai 89%, Vidzemes apgabaltiesai 72%, Zemgales apgabaltiesai 76%, vidēji apelācijas instances tiesām – 80%. Savukārt rajona tiesām šis rādītājs ir 64%.

Krimināllietu departaments veiksmīgi sadarbojas ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu gan atsevišķu jautājumu noskaidrošanā, gan tiesu prakses apkopošanā. Jāņem vērā, ka kasācijas instances tiesā nonāk tikai daļa no pirmās instances un apelācijas instances tiesas izskatītajām lietām, tāpēc tiesu prakses apkopojumi dod pilnīgāku ieskatu tiesu darbā un likumu piemērošanā.

Biežie grozījumi Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā neveicina tiesu prakses stabilitāti. Arī Krimināllietu departaments ir iniciējis Tieslietu ministrijas darba grupām atsevišķu jautājumu izskatīšanu, tostarp iesniedzot iespējamās likumu redakcijas. Joprojām līdz galam nav atrisināts jautājums par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanas ilgumu, kas ir komplekss jautājums un risināms kopā ar ārstniecības iestādēm, par ko esam

nosūtījuši vēstuli arī tieslietu ministram. Šis jautājums ir ietverts Kriminālprocesa likuma grozījumu izstrādes darba grupas 2018.gada darba plānā.

Iespēju robežās esam snieguši gan mutiskas, gan rakstiskas atbildes uz plašsaziņas līdzekļu uzdotajiem jautājumiem. Bijušais Satversmes tiesas priekšsēdētājs Aivars Endziņš konferencē par sabiedriskā viedokļa ietekmi uz tiesu varu esot teicis, ka joprojām ir gadījumi, kad televīzijas kamera atbildes vietā uz žurnālista jautājumu fiksē tikai aizejoša tiesneša dibenu, tā arī ir sava veida komunikācija. Domāju, ka šāda veida komunikāciju mēs neesam piemērojuši, tomēr vēlos izteikt viedokli, ka ir jāstiprina Komunikācijas nodaļas kapacitāte ar sabiedrisko attiecību speciālistu, kas varētu profesionāli palīdzēt tiesnešiem šajā jomā. Komunikācijas stratēģijā un vadlīnijās, ko apstiprinājusi Tieslietu padome, galvenais slogs gulstas uz tiesnešiem. Bet stratēģijas īstenošanā nepieciešami arī profesionāli padomdevēji, jo ne visi labi baletdejojāji var būt labi svarcēlāji un ne visi labi svarcēlāji var būt labi baletdejojāji, lai arī abi kaut ko cilā. Kā parāda dzīve, daudzas problēmas saistītas ar neveiksmīgu komunikāciju.

Tāpat gribētu norādīt, ka, lai arī Latvijā ir izcili informācijas tehnoloģiju speciālisti, taču trūkst ekspertu krimināltiesībās kibernetizēto izpratnes jomā.

Šajā gadā Krimināllietu departamentam jāturpina darbs pie profesionālās sagatavotības pilnveidošanas, likumu grozījumu analīzes, tiesas nolēmuma struktūras un satura uzlabošanas. Neapšaubāmi, ka procesa virzītāju slodzes samazināšanā ir divi galvenie ceļi – procesa vienkāršošana un izlīguma veicināšana. Bet, manuprāt, atsevišķos gadījumos priekšlikumi par procesa vienkāršošanu ir nonākuši līdz robežai, kad ir jāsāk nopietni domāt par kriminālprocesa pamatprincipu – tiesību uz aizstāvību un tiesību uz taisnīgu tiesu – ievērošanu.

Pēteris DZALBE,

Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika KRŪMIŅA

Tiesneši 2017.gadā: Dzintra AMERIKA, Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE, Ilze SKULTĀNE, Livija SLICA, Rudite VĪDUŠA; Jautrite BRIEDE (līdz 05.03.), Jānis NEIMANIS (līdz 30.03.), Dace MITA (no 16.09.); tiesnešu pienākumu izpildītājas Ieva VIŠĶERE (no 16.01.), Anita KOVAĻEVSKA (no 13.03.)

Departamentā 2017.gadā saņemts par 11% mazāk lietu (123 lietas) nekā 2016.gadā. Tomēr šie skaitļi paši par sevi neļauj secināt, ka darba apjoms departamentā ir samazinājies. Saņemto lietu skaita samazinājumu pamatā veido blakus sūdzības kārtībā skatāmās lietas (13,8% blakus sūdzību kārtībā pret 6,8% kasācijas kārtībā), kā arī pieteikumi par lietas izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem (no 32 lietām 2016.gadā uz 6 lietām 2017.gadā). Šo pieteikumu skaita būtiskās izmaiņas saistāmas ar grozījumiem Administratīvā procesa likumā, kuru rezultātā kopš 2017.gada 1.marta nozīmīgi sašaurināta departamenta kompetence šo lietu kategoriju pieteikumu izskatīšanā.

Kā redzams, saņemto lietu samazinājums ir noticis pārsvarā uz vienkāršāko lietu rēķina. Lidz ar to departamenta kopējo darba apjomu saistībā ar lietu izskatīšanu kasācijas kārtībā tas būtiski neietekmēja.

IZSKATĪŠANAS REZULTĀTI

Lietu izskatīšana kasācijas kārtībā

Pārskata periodā vērojamas nelielas izmaiņas kasācijas kārtībā izskatīto lietu rezultātos.

Departaments atteicis ierosināt kasācijas tiesvedību 52% lietu, kas ir par 10% mazāk nekā 2016.gadā.

No ierosinātajām lietām (kas ir 41% no pabeigtajām lietām) zemākas instances tiesas spriedums atstāts negrozīts 49% lietu.

Savukārt spriedums pilnībā vai daļēji atcelts 51% no ierosinātajām lietām, kas atbilst 20,7% no pabeigtajām lietām (2016.gadā – 18%, 2015.gadā – 17%).

Tādējādi salīdzinoši ar iepriekšējiem gadiem atcelto spriedumu attiecība pret pabeigto lietu kopskaitu ir pieaugusi apmēram par 3%.

Blakus sūdzību izskatīšana

No blakus sūdzības kārtībā izskatītajām lietām pēc būtības izskatīts 71% lietu, no kurām lēmums atstāts negrozīts nedaudz vairāk par 63% gadījumā.

Savukārt pārsūdzētais lēmums pilnībā vai daļēji atcelts nepilnos 25% gadījumā (2016.gadā – 25%, 2015.gadā – 24%). Salīdzinoši ar iepriekšējiem pārskata periodiem šis rādītājs palicis nemainīgs.

Kopsēdes

Pārskata periodā septiņas lietas nodotas izskatīšanai departamenta kopsēdē, un divās no tām departaments precizēja un pārskatīja iepriekš izteiktās judikatūras atziņas.

Lietu atlikums

„Nokavēts tiesiskums ir neīstenots tiesiskums”.¹ Administratīvo lietu departamentā pārskata periodā,

¹ Lielbritānijas politiķa Viljama Gladstona (1809-1898) spārnotais teiciens „nokavēts tiesiskums ir neīstenots tiesiskums”.

2017. gadā tiesvedībā 1753 lietas

(atlikums no iepriekšējā gada plus saņemto lietu skaits)

Izskatīšanas koeficients – 89%

(izskatīto lietu skaits pret saņemto lietu skaitu)

Izskatītas 884 lietas

Tai skaitā

- kasācijas kārtībā – 587
- blakus sūdzības – 285
- sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem – 9
- lietas pirmajā instancē – 3

Lietu izskatīšanas vidējais ilgums
278 dienas

salīdzinot ar 2016.gadu, izskatīto lietu skaits samazinājies par 143 lietām jeb 14%. Statistikas datu un situācijas analīze apliecina, ka minētajam ir vairāki iemesli.

Šajā pārskata periodā departamenta divi pieredzējuši tiesneši uz laiku pārgāja darbā uz citām institūcijām, savukārt viens tiesnesis gada beigās atstāja tiesneša amatu. Ir pašsaprotami, ka pirms tiesneša pienākumu pildīšanas izbeigšanas attiecīgie tiesneši intensīvāk strādāja, lai pabeigtu iesāktās lietas, taču vairs nesaņēma un nestrādāja ar jaunajām lietām (parastā situācijā arī jaunās lietas tiek gatavotas izskatīšanai). Lai gan šajā laikā salīdzinoši ātri departamentā darbu uzsāka divi jauni augsti profesionāli tiesneši, arī šajā gadījumā jānorāda, ka jaunajiem kolēģiem bija nepieciešams laiks, lai spētu uzsākt darbu ar pilnu jaudu. Tāpat pārskata periodā trīs tiesneši atradās ilgstošā prombūtnē, kas saistīta gan ar ilgstošu darbnespēju (divi mēneši un ilgāk nekā pieci mēneši), gan ar atrašanos ārpus kopšanas atvaļinājumā. Šie minētie apstākļi palielināja pārējo departamenta tiesnešu slodzi, piedaloties sastāvos kā nereferejošajiem tiesnešiem.

Lietu struktūra

Saturiski departamenta nolēmumos risināts plašs tiesību jautājumu loks. Izskatīto lietu apjomīgāko kategoriju nemainīgi veido lietas par Valsts ieņēmumu dienesta pieņemto lēmumu pārbaudi (27% izskatīto lietu). Joprojām departamenta praksē aktuāls ir problēmjautājums par pienākumu maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli sakarā ar nekustamā īpašuma atsavināšanas rezultātā gūtajiem ienākumiem.

Tomēr pārskata periodā izskatītas arī lietas par retāk analizētiem tiesību jautājumiem. Piemēram, departaments kā pirmā instance izskatīja lietu par tiesas spriedumu krimināllietās, kuros atzīti vēlēšanu tiesību pārkāpumi, ietekmi uz Saeimas vēlēšanu rezultātiem.

Pieņemti arī vairāki būtiski nolēmumi pulcēšanās brīvības jomā, skaidrojot gan pulcēšanās dalībnieku, gan iesaistītās pašvaldības un tiesībsargājošo iestāžu tiesību apjomu. No risinājumiem procesuālajiem jautājumiem atzīmējami divi, kuros departaments skaidrojis Administratīvā procesa likumā 2017.gadā grozīto normu saturu – attiecībā uz pieteikumu par administratīvā akta atzīšanu par prettiesisku, kā arī valsts nodevas atmaksas jautājumiem. Ar atlasītiem nozīmīgākajiem un no tiesību viedokļa interesantākajiem nolēmumiem var iepazīties Augstākās tiesas mājaslapā un nolēmumu krājumā.

DARBI VAI SASNIEGUMI, KURUS VĒLOS IZCELT

Gribētu atzīmēt arī vairākas lietas, kas pārskata periodā būtu jāizceļ kā veiksmīgas. Vispirms jāmin, ka Administratīvo lietu departaments ir veidojis veiksmīgu dialogu ar Satversmes tiesu un Eiropas Savienības Tiesu. Šajā periodā departaments sešas lietas vērsās ar pieteikumiem Satversmes tiesā (lietas Nr.SKA-65/2017, SKA-128/2017, SKA-151/2017, SKA-165/2017, SKA-272/2017, SKA-884/2017), savukārt divās lietās – Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālajiem jautājumiem (lieta Nr.50/2017 un Nr.220/2017). Iesniegtie pieteikumi veidojuši tiesu dialogu gan nacionālā līmenī, gan pārnacionālā līmenī. Šī sadarbības forma ļāvusi stiprināt cilvēktiesību aizsardzību un pilnveidot tiesību sistēmu. Vienlaikus jānorāda, ka pieteikumu sagatavošana bijusi laikietilpīga.

Lai arī kasācijas instance lietas skata rakstveida procesā, jāatzīmē, ka pārskata periodā 1,6% no lietām tika izskatītas mutvārdu procesos. Mutvārdu procesu skaits ir optimāls un ļauj panākt līdzsvaru starp procesuālo ekonomiju un pienācīgu lietas dalībnieku viedokļu noskaidrošanu.

Pārskata periodā departaments pieņēma trīs blakus lēmumus:

- Nr.SKA-996/2017 (par notiesātā iespējam aizsargāt tiesiskās intereses saistībā ar soda izciešanas režīma sākotnējo noteikšanu);
- Nr.SKA-1251/2017 (par iestādes rīcību, izveidojot amatu bez funkcionālas šāda amata nepieciešamības);
- Nr.SKA-34/2017 (par domes bezdarbību, nepiemērojot azartspēļu regulējuma normas Rīgas vēsturiskajā centrā).

Pārskata periodā departaments plaši ir izmantojis tehnoloģiju sniegtās iespējas dokumentu aprītē. Elektroniskā saziņa ar lietas dalībniekiem un iestādēm ļauj efektīvi virzīt tiesas procesu un taupa resursus (laiku un naudu). Arī nolēmumu parakstīšana ar drošu elektronisko parakstu ļauj nodrošināt ātru dokumentu apriti un efektīvu komunikāciju ar lietas dalībniekiem.

RISINĀJUMI

Tiesu varas uzdevums ir sapratīgā termiņā taisnīgi izšķirt strīdu. Augstākā tiesa šo uzdevumu ir izvirzījusi kā stratēģisko mērķi laika posmā no 2017.gada līdz 2019.gadam². Efektīva un kvalitatīva tiesas spriešana nozīmē to, ka pastāv līdzsvars starp kvantitāti un kvalitāti. Administratīvo lietu departamentam ir augsti kvalitatīvie radītāji (nolēmumu kvalitāte), tomēr, kā jau minēju, kvantitatīvie radītāji (lietu skaits) liecina par to, ka jādoma par strukturāliem risinājumiem, kas ļaus sasniegt izvirzītos mērķus.

² Darbības stratēģija 2017.–2019.gadam. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/darbiba/darbības-stratēģija-2017-2019gadam>

Šis strukturālās problēmas Administratīvo lietu departaments iecerējis risināt un jau uzsācis risināt ar vairākiem mehānismiem.

Statistikas dati apliecina, ka lietu pieaugums ir tieši proporcionāls viena tiesneša slodzei. Būtiska nozīme kapacitātes stiprināšanā būs tiesas sastāva komplektēšanai. Pozitīvi vērtējams, ka priekšlikumi, kas izskanēja pagājušajā atskaites plēnumā, ka Augstākās tiesas tiesneša kandidātu atlasē ir jāpalielina departamenta loma, ir īstenojušies un likumā „Par tiesu varu” ir izdarīti attiecīgi grozījumi, kas jau stājušies spēkā. Šobrīd kopā ar citiem departamentiem ir uzsākts darbs pie atlases kritēriju izstrādes, galveno uzmanību veltot tam, lai šis process būtu caurspīdīgs un skaidrs, par prioritāti izvirzot kandidāta profesionalitāti un reputāciju. Mērķis ir nodrošināt visprofesionālākā pretendenta atlasī.

Pārskata perioda beigās tika izveidota konsultanta amata vieta, kā arī viena tiesneša palīga amata vieta tika pārveidota par padomnieka amata vietu. Jaunā konsultanta kompetencē nodota lietu sagatavošana, lai nodrošinātu kasācijas sūdzību pieļaujamības kritēriju izvērtēšanu. Šāds mehānisms ļaus samazināt lietu izskatīšanas termiņus, jo ātri tiks identificētas kasācijas sūdzības, kas nav pieļaujamas. Jaunais padomnieks, kas specializējies cilvēktiesību jautājumos, ļaus ātrāk un kvalitatīvāk sagatavot lietas, kas saistītas ar cilvēktiesībām, it īpaši ieslodzīto strīdos par apstākļiem ieslodzījumu vietās.

Tāpat 2018.gadā ir sagaidāms 2017.gada izdarīto grozījumu Administratīvā procesa likumā efekts.

Stratēģiskie mērķi

Viens no nākamā pārskata perioda stratēģiskajiem mērķiem ir departamenta kapacitātes stiprināšana. Tiesas sastāva komplektēšana un strukturāli risinājumi ļaus uzlabot kvantitatīvos radītājus, kā arī nodrošināt augstu kvalitāti arī turpmāk.

Jāņem vērā arī tas, ka administratīvais process balstās uz objektīvās izmeklēšanas principu. Līdz ar to arī kasācijas instances uzdevums ir pārbaudīt objektīvās izmeklēšanas principa piemērošanas pareizību zemāku instanču tiesas nolēmumos. Taču pilnvērtīga šī pārbaude ir salīdzinoši laikietilpīgs process. Līdz ar to arī tuvākajā nākotnē nevar prognozēt, ka lietu izskatīšanas termiņi strauji samazināsies. Tomēr, īstenojot plānotās ieceres, mūsu mērķis ir kā vidējo lietu izskatīšanas termiņu sasniegt 12 mēnešus.

Viens no stratēģiskajiem mērķiem ir veicināt izpratni par tiesību piemērošanu un tiesu praksi. Meklējot risinājumus zemāko instanču tiesu nolēmumu stabilitātes uzlabošanai, departaments sadarbībā ar Judikatūras nodaļu šogad plāno izstrādāt vairākus tiesu prakses apkopojumus. Plānots sagatavot tiesu prakses apkopojumus jautājumos, kuri ir sabiedrībā nozīmīgi (būvniecība, informācijas atklātība un nodokļi). Tas veicinātu izpratni par tiesību aizsardzības mehānismiem un vienveidīgu tiesu praksi. Papildus jāmin, ka tiesu prakses apkopojumi kalpo arī tam, lai samazinātu izskatāmo lietu skaitu, jo pieejama tiesu prakse padara iespējamu prognozēt tiesvedības iznākumu.

Gan tiesu prakses apkopojumu veidošanā, gan ikdienas darbā ar departamenta nolēmumu publicēšanu tiesas mājaslapā mums jāmeklē un jāatrod pēc iespējas veiksmīgāks sadarbības modelis ar Judikatūras nodaļu.

Veronika KRŪMIŅA,

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀ NODAĻA

Nodaļas vadītāja Anita ZIKMANE

Padomnieki: Māris BURBERGS, Reinis MARKVARTS un Aleksandrs POTAIČUKS
Konsultanti: Liēna HENKE (juridisko tekstu redaktore),
Zinaida INDRŪNA (likumu piemērošanas jautājumi), Kaspars KUKMILKS,
Kristīne LAGANOVSKA, Evita PLŪMIŅA

Zīņojums par Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas darbu veidots, ievērojot nodaļas nolikumā norādītās funkcijas un plānošanas dokumentos ietvertos uzdevumus. Nodaļas nolikumā norādīti vairāki uzdevumi, kas attiecināmi uz nodaļas stratēģiskās eksistēšanas jēgu – atvieglot tiesu prakses atrašanu un aktualitātes izvērtēšanu.

Ikdienā tiek pārlasīti visi Augstākās tiesas nolēmumi, lai atlasītu juridiski interesantus vai judikatūrā nozīmīgus un pēc atbilstošas apstiprināšanas procedūras departamentos sagatavotu tos publicēšanai Augstākās tiesas mājaslapas Judikatūras nolēmumu arhīva sadaļā. Uz atskaites plēnuma dienu Augstākās tiesas **mājaslapas Judikatūras nolēmumu arhīvā** sistematizēti 2017.gada 238 nolēmumi. Tomēr darbs ar 2017.gada nolēmumu sistematizēšanu nav pabeigts, tāpēc nevar norādīt publicēto nolēmumu absolūtos skaitļus, bet iespējams runāt par tendencēm. Administratīvo lietu departamentam jau publicēti 60 nolēmumi, aptuveni 10% no tiem publicēti tikai ar virsrakstiem, nepievienojot tēzes; divos nolēmumos Administratīvo lietu departaments mainījis agrāko judikatūru. Civillietu departamentam mājaslapas katalogā pievienoti jau 124 nolēmumi, no kuriem vairāk nekā 55% tikai ar virsrakstu, bez tēzēm; diviem nolēmumiem pievienotas tiesnešu atsevišķās domas. Krimināllietu departamentam publicēti 54 nolēmumi, no kuriem 17% nolēmumi publicēti tikai ar virsrakstu, bez tēzēm.

Kopumā var atzīmēt, ka paplašinājusies publicēto nolēmumu dažādība – 2017.gadā pievienoti arī spriedumi un lēmumi, kas taisīti lietās ar slēgtas lietas statusu, kā arī lēmumi blakus sūdzības lietās, nolēmumi sakarā ar pieteikumiem par lietu jaunu izskatīšanu.

Papildus gada nogalē darba intensitāti palielināja nepieciešamība atbalstīt jaunās mājaslapas versijas funkcionalitātes un datu atbilstības pārbaudes veikšanu.

Jaunais mājaslapā pieejamās judikatūras nolēmumu formāts, kurā nodalīti ar atzīmi „Judikatūra” atzīmēti nolēmumi, ļauj pāris vārdus veltīt arī jautājumam par „Augstākās tiesas judikatūras” jēdziena saturu, jo tas var būt noderīgi arī tiesas darbā. Ir izteikti viedokļi, ka Augstākās tiesas judikatūra ir tikai nolēmumu Gadagrāmatās publicētie nolēmumi, tad tikai tie nolēmumi, kas publicēti ar virsrakstiem un tēzēm, tad ir dzirdēts, ka nolēmums kļūst par judikatūru, ja tam ir virsraksts un tēze, bet tikai no dienas, kad tas

tiek ievietots Augstākās tiesas mājaslapā. Izmantojot pētniecības metodi – novērojumi, nodaļa ir secinājusi, ka šādi viedokļi neatspoguļojas Augstākās tiesas nolēmumu motīvu apsvērumos. Ievērojot Civilprocesa likumā un Administratīvā procesa likumā jau atzīto judikatūras nozīmi – arī tās vienotas izpratnes stiprināšana ir tiesu prakses vienotības aspekts. Ja precedents kā vienotas tiesu prakses stingrākais noteikums Latvijas tiesību sistēmā nav nostiprināts, savukārt vienveidīga tiesu prakse tiek vērtēta pie līdzīgiem tiesiskajiem un faktiskajiem apstākļiem, tad „judikatūras” vērtībai vajadzētu parādīties tieši no faktiskajiem apstākļiem neatkarīgā tiesību normas interpretācijā – zināmā mērā sasaucoties ar „tiesnešu tiesībām”. Ieviesta skaidrība ļautu tiesu sistēmai nostiprināt tiesību uz taisnīgu tiesu saturu. Būtiski, lai tiesneši varētu tālāk pilnveidot konkrēto judikatūras atziņu, to papildinot vai ierobežojot tās interpretāciju, kā arī pašu svarīgāko – argumentēti nepiekrīst judikatūrā izteiktai atziņai.

Paralēli Augstākās tiesas Judikatūras nolēmumu arhīvam pastāv un tiek uzturēts **Tiesu informatīvās sistēmas Judikatūras modulis**, kas pirms vairāk nekā desmit gadiem veidots, lai visiem uz likuma pamata tiktu nodrošināta bezmaksas piekļuve Augstākās tiesas atlasītiem nolēmumiem. Šī moduļa aktualitāte būtiski samazinās, ņemot vērā nolēmumu pieejamību tiesu portālā manas.tiesas.lv un Augstākās tiesas aktīvo darbu tiesību piemērotājiem vērtīgo nolēmumu atziņu atlasīšanā un sistematizēšanā. Pagājušā gada ziņojumā norādīju, ka būtu lietderīgi paplašināt tiesu nolēmumu portālā pieejamo Augstākās tiesas nolēmumu klāstu, tajā iekļaujot arī nolēmumus procesuālas dabas jautājumos. 2017.gada laikā vairākos gadījumos Augstākajā tiesā ir vērsušies cilvēki, kuri lūdz veikt nolēmumu atlasīšanu, kuru būtu iespējams veikt viņiem pašiem, ja nolēmumi būtu brīvi pieejami tiesu nolēmumu portālā. Šogad tas ir tikai faktiskais darba izpildes jautājums, kurā kopīgi jādarbojas vairākām struktūrvienībām, lai varētu droši norādīt, ka par visiem interesējošiem jautājumiem nolēmumus iespējams atrast tiesu nolēmumu portālā.

Līdz šim par būtisku tiesu prakses vienādības atslēgu ir uzskatīta regulāra aktuālo jautājumu aplūkošana **tiesu prakses apkopojumu** ietvaros. Arī 2017.gadā turpināta ilggadējā tradīcija apkopojumus veikt pašu resursu ietvaros, kā arī nodot tos ārpalpojuma. Pēdējos gados aktualizēta problēma, kas sasaucas ar Augstākās tiesas nolēmumos pausto atziņu lomas nostiprināšanos

tiesību normu interpretācijā, proti, stingri pausta nepieciešamība nošķirt tiesu prakses apkopojuma veicēja viedokli no tiesas atziņām. Tas sarežģī secinājumu un ieteikumu un jebkādu vispārinājumu veikšanas uzdevumu, jo jebkura vispārināšana ir iespējama, tikai balstoties uz „judikatūras” atziņu, kas ir patstāvīga pati par sevi.

Eiropas Padomes Komisijas tiesu efektivitātei (CEPEJ) ekspertu komandai 2017.gada vasarā interesēja arī tiesu prakses vienotības aspekts. Kā īpaši pozitīvu viņi atzina Augstākās tiesas departamentu tradīciju iknedēļas sanāksmēs runāt arī par tiesu prakses jautājumiem, tiesību normu interpretācijas un piemērošanas problēmām. CEPEJ ekspertu ieskatā, daudzu valstu Augstāko tiesu problēmas ir tieši aspektā, ka netiek nodrošināta operatīva informācijas apmaiņa par tiesu prakses jautājumiem. Šajā ziņā pieredzes uzkrāšanas vizīte vienā no Kanādas tiesām uzzinājām, ka regulāri visi tiesneši tiek informēti par visiem tiesas aktuālajiem nolēmumiem. Lai arī tas ir apjomīgs darbs, kura izpildē nepieciešams papildu resurss, nodaļa jau pagājušā gada otrajā pusē ir aizsākusi departamentu nolēmumu ikmēneša pārskatu sagatavošanu. Pagaidām tas izmantots darbam ar nolēmumu atlasī Judikatūras nolēmumu arhīvam. Šajā gadā ceram uzsākt šādu ikmēneša pārskatu nodošanu arī departamentu priekšsēdētājiem. Ja mūsu iniciatīva gūs atbalstu, pārskats varētu tikt izmantots arī departamenta tiesnešu sapulcēs vai ikdienas darbā.

Parasti ar tiesu prakses apkopojumiem tiek apzīmēti īpaši plaši izvērsti un apjomīgi apkopojumi. 2017. gadā atzīmējams, ka nodaļai regulāri bijis jāsaņemto īsi aktuālās prakses apskati departamentos horizontāli risināmos līdzīgos jautājumos, kā arī pašu departamentu aktuālākie nolēmumi noteiktās tēmās. Būtisku pienesumu šādos gadījumos varam sniegt, ja ir laiks arī pavērtēt starptautisko tiesu praksi konkrētajā jautājumā – tas ļauj gan aktualizēt tiesas atziņas vai atsaucēt ietvertos nolēmumus, gan arī kritiski pārbaudīt pašas atziņas.

2017.gadā nodaļai bija uzdevums izstrādāt kārtību tiesu prakses apkopojumu vienotai noformēšanai Augstākajā tiesā. Rezultāts ir iekštīklā publikotās vadlīnijas tiesu prakses apkopojumu un tiesību jautājumu pētījumu izstrādei un noformēšanai.

2018.gads ir iesācies ar uzdevumu, kuru Augstākajai tiesai devusi Tieslietu padome – apkopot noteiktu nolēmumu atziņas ar maksātspējas jomu saistītajos jautājumos, meklējot problēmas, cēloņus un sakarības atceltajos nolēmumos. Tomēr tas nav vienīgais tiesu prakses apkopojums, kuru plānojam izpildīt šajā gadā. 2018.gada plānā ir gan departamentu pieteiktie, gan arī nodaļas darbā par aktuāliem atzītie pētāmie jautājumi: Administratīvo lietu departamentam 10 apkopojumi, Civillietu departamentam – 6, Krimināllietu departamentam – 9 apkopojumi. Apkopojumu temati sasaucas ar departamentu priekšsēdētāju ziņojumos norādītajām aktualitātēm. Tiesu prakses apkopojumi ir un paliek veids, kā tiesību piemērotājus informēt par aktuālo tiesu praksi, vienlaikus sniedzot plašāku

pārskatu par izskatītajiem kāzusiem un netipisko situāciju risinājumiem.

Zināmā mērā nerealizēts ir uzdevums veicināt tiesu prakses secinājumu apspriešanu. Taču, ja vien tas ir bijis iespējams, mācību procesos un prezentācijās informējam tiesnešus par esošiem apkopojumiem un to veiksmīgāku izmantošanu sasaistē ar aktuālajiem nolēmumiem Judikatūras nolēmumu arhīvē.

Zemāku instanču kvalitātes rādītājs ir augstākā instancē pārbaudīto un atcelto vai grozīto nolēmumu koeficients. Tomēr koeficients ir skaitlisko datu rādītājs, tas neveicina kļūdu pieļāvušā tiesneša informēšanu par atcelto, grozīto vai tieši otrādi – izvērtēto un par pareizu atzīto – nolēmumu. Protams, paša tiesneša pienākums ir sekot savu nolēmumu pārbaudes secinājumiem, kā arī tiesas priekšsēdētāja pienākums ir pārrunāt aktualitātes tiesu praksē. Tomēr iespējams, izmantojot mūsdienu tehnoloģiju sniegtās iespējas, informāciju par Augstākās tiesas nolēmumu nosūtīt tieši referējošajam tiesnesim vai tiesas sastāvam, kurā tas taisīts. Iespējams, arī pirmās instances tiesnesim, ja lieta skatīta abās instancēs. Dialogā ar zemākas instances tiesu būtiska ir tieša saite, un tādējādi tā tiktu nodrošināta.

Nodaļa pārrauga arī **lasītavu**. Atzīmējams, ka pēdējā laikā grāmatu pieticīgo klāstu, pateicoties Civillietu departamenta dalībai Ziemeļvalstu projektā, ir izdevies papildināt ar ļoti vērtīgām grāmatām. Augstākās tiesas tiesnešu un darbinieku vajadzībām digitāli ar meklēšanas iespēju pieejami Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 1996.–2004.gada nolēmumi.

Nodaļas nolikumā kā pēdējā funkcija norādīta tiesas **statistikas** apkopojšana un pārskatu veidošana. 2017.gada sākumā veidotais 2016.gada pārskats bija pēdējais, kurā informācija bija gan par apelācijas, gan kasācijas instances darbu Augstākajā tiesā. 2017.gada darbības rādītāji sagatavoti mazliet savādākā pārskatā – koncentrējoties uz Augstākās tiesas kā kasācijas instances darbu.

CEPEJ eksperti sarunā ar Tiesu administrāciju uzsvēra Tiesu informācijas sistēmā esošo datu neprecizitāti, piemēram, lietu pārsūtīšanas un kopējās tiesu reformas procesā, tāpat arī statistikas datu aprēķinu formulās ir konstatētas kļūdas. Vienlaikus eksperti uzsvēra, ka, vērtējot tiesu darba ražīgumu, ir būtiski nodrošināt kvalitatīvu pārskatu par darbu un tā faktisku pārrunāšanu tiesnešu kolektīvos. Ekspertu ieskatā, datu un procesu analīze ļauj savlaicīgi identificēt problēmas procesos un procedūrās, attiecīgi veicot pasākumus to novēršanai.

2017.gadā piedalījāties Augstākās tiesas **konferencēs** „Kasācijas tiesvedības efektivitāte: problēmas un risinājumi” organizēšanā. Šī nebija ne diskusijas aizsākšana, ne nobeigums – tā bija iespēja pavērtēt un izvirzīt jaunus izaicinājumus.

Kā viena no iespējām minama nodaļas juridiskā redaktora zināšanu un prasmju izmantošana nolēmumu latviešu valodas kvalitātes pārbaudei.

Anita ZIKMANE,

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja

ADMINISTRĀCIJA

Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA

Nodaļu vadītāji:

**Finanšu un saimniecības nodaļa –
Uldis ČUMA-ZVIRBULIS**

Dokumentu pārvaldības nodaļa – Jānis SUPE

Personāla nodaļa – Gunita ĀRGALE

Komunikācijas nodaļa – Rasma ZVEJNIECE
Informācijas tehnoloģiju nodaļa – Pāvils VEĻECKIS
Kancelejas vadītāja Santa PAURA-OZOLIŅA
Juriskonsulte Ilze LEJA

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 50.¹ pantu Augstākās tiesas Administrācijai ir šādas funkcijas:

- veikt finanšu vadību;
- gādāt par materiāltehnisko nodrošinājumu;
- kārtot lietvedību;
- organizēt personālvadību un mācības;
- nodrošināt saziņu ar sabiedrību;
- veikt starptautisko sadarbību.

2017.gadā Administrācijā strādāja 25 Administrācijas nodaļu darbinieki un 12 Kancelejas darbinieki.

Administrācija turpināja darbu visās likuma „Par tiesu varu” noteiktajās darbības jomās saskaņā ar Augstākās tiesas stratēģiju un darba plānu 2017.gadam.

FINANŠU VADĪBA UN MATERIĀLTEHNISKAIS NODROŠINĀJUMS

Budžets. Likumā „Par valsts budžetu 2017.gadam” Augstākajai tiesai piešķirts budžets 5 556 611 *euro*.

Finansējums piešķirts šādiem prioritārajiem pasākumiem:

- Slepības režīma nodrošināšanas nodaļas darba finansēšanai – 223 101 *euro* (izremontētas nodaļas telpas, aprikojot tās atbilstoši drošības prasībām, iegādājoties atbilstošas mēbeles, datortehniku, utt.); iegādāts šifrators saziņai ar Ģenerālprokuratūru un drošības iestādēm; iegādāti seifi un dokumentu smalcinātāji, gaiteni uzstādīta stikla starpsiena);
- Tieslietu padomes kapacitātes stiprināšanai –

88 308 *euro* (izveidota jauna struktūrvienība – Tieslietu padomes sekretariāts, iegādāta interaktīvā balsošanas sistēma);

- Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas kapacitātes stiprināšanai – 102415 *euro* (izveidotas papildu konsultantu amata vietas un zinātniski analitisko padomnieku amata vietas departamentos);
- Tiesas darbinieku mēnešalgu paaugstināšanai – 329 598 *euro*.

2018.gadā Augstākās tiesas budžets ir apstiprināts 5 477 410 *euro*, kas ir par 79 201 *euro* jeb 1,4% mazāk nekā iepriekšējā gadā.

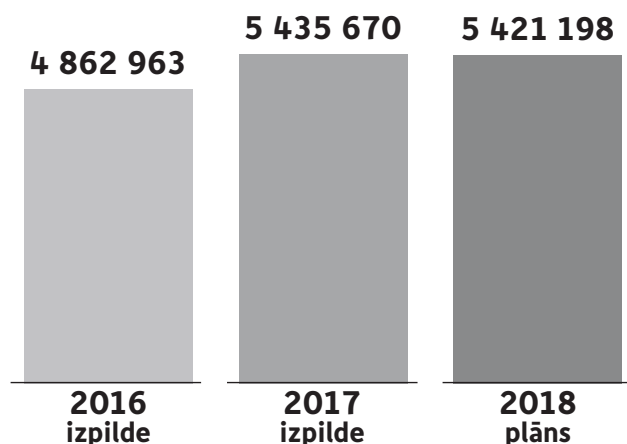
Augstākajai tiesai 2018.gadā atbalstīti prioritārie pasākumi:

- Latvijas Senāta simtgades pasākumu nodrošināšana – 55 000 *euro*;
- informācijas tehnoloģiju sistēmu darbības nodrošināšana – 27 700 *euro*;
- Augstākās tiesas mājaslapas funkcionalitātes audita veikšana – 5 000 *euro*;
- Augstākās tiesas departamentu nolēmumu krājumu izdošana – 6 000 *euro*.

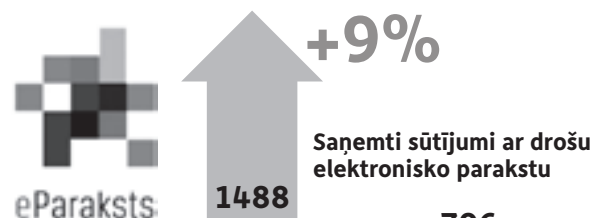
LIETVEDĪBA

Galvenais darba virziens ir dokumentu elektronizācija – elektroniskā dokumentu aprīte un droša elektroniskā paraksta lietošana. Turpina palielināties elektroniski saņemto un nosūtīto dokumentu skaits. Saņemti

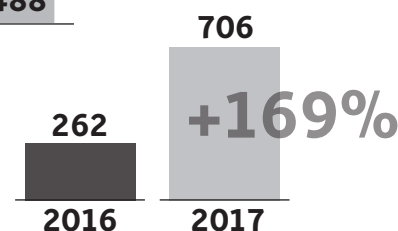
● PIEŠKIRTĀS FINANŠĒJUMS (EUR) DOTĀCIJA NO VISPĀRĒJIEM IEŅĒMUMIEM

● ELEKTRONISKĀ DOKUMENTU APRĪTE UN DROŠĀ ELEKTRONISKĀ PARAKSTA LIETOŠANA

● ELEKTRONISKI NOSŪTĪTO DOKUMENTU SKAITS

1488 sūtījumi ar drošu elektronisko parakstu (2016.gadā – 1359), tas ir par 9% vairāk nekā 2016.gadā.

Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, elektroniski nosūtīto dokumentu skaits palielinājies par 169%. 2017.gadā ar drošu elektronisko parakstu parakstīti 706 dokumenti, 2016.gadā – 262. Pirmo reizi ar drošu elektronisko parakstu parakstīts tiesas nolēmums.

PERSONĀLVADĪBA

Personāls. 2017.gadā Augstākajā tiesā vidēji strādāja 36 tiesneši un 107 darbinieki.

Darbinieku izglītība: no 107 darbiniekiem 4 – doktora grāds, 3 – studē doktorantūrā, 63 – maģistra grāds, 3 – studē maģistrantūrā, 13 – augstākā izglītība, 6 – šobrīd studē, 15 darbiniekiem, kuri veic tehniskus darbus, ir vidējā izglītība.

Ņemot vērā, ka 2016.gada 31.decembrī tika pabeigta Augstākās tiesas reorganizācija, personāla mainības indekss, salīdzinot ar 2016.gadu, ir būtiski samazinājies. 2015.gadā – 13%, 2016.gadā – 25%, 2017.gadā – 14%.

2017.gadā amata pienākumus uzsākuši pildīt 2 tiesneša pienākumu izpildītāji uz tiesneša prombūtnes laiku, 2 tiesneši atbrīvoti no amata pienākumu pildīšanas – 1 tiesnesis apstiprināts par Satversmes tiesas tiesnesi, 1 tiesnesis beidzis pildīt tiesneša amata pienākumus pēc paša vēlēšanās.

Tālākizglītība. Saskaņā ar Augstākās tiesas 2017.gada Tālākizglītības plānu un sadarbojoties ar Tiesnešu mācību centru, Valsts administrācijas skolu un citiem mācību pakalpojumu sniedzējiem, kopumā organizēti 132 dažādi kursi un semināri (LTMC – 48, VAS – 23, citi – 61), kuros tiesneši un darbinieki uzlaboja savas profesionālās zināšanas, pilnveidoja prasmes un iemaņas.

2017.gadā turpinājās sadarbība ar Latvijas Universitāti izveidotās tālākizglītības programmas „Tālākizglītība Augstākās tiesas tiesnešiem un tiesnešu palīgiem” īstenošana. Apliecības par programmas apguvi saņēma 63 klausītāji.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS

Optimizēta Augstākās tiesas virtuālo serveru infrastruktūra un datu glabāšanas sistēma, veikti konfigurēšanas darbi informācijas sistēmu drošības politikas un informācijas tehnoloģiju infrastruktūras lietošanas kārtības īstenošanai.

Izveidots un ieviests jauns domēna serveris un e-pasta risinājums, realizēta to pilnvērtīga savstarpēja integrācija un mijiedarbība, kas nodrošina plašāku funkcionalitāti un elastīgākas pārvaldības un kontroles iespējas.

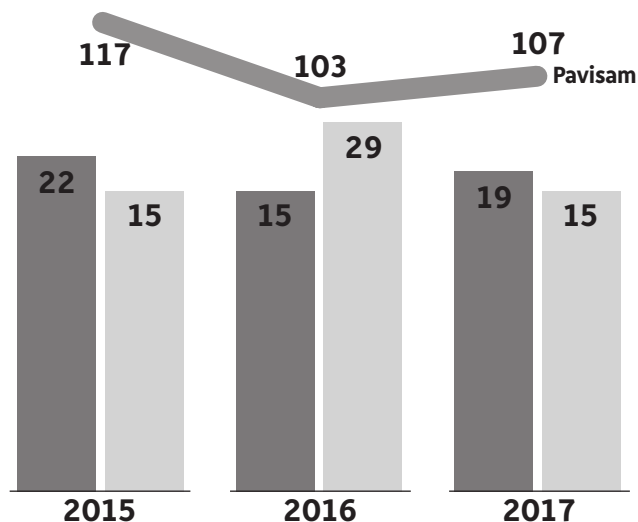
Paaugstināta IT infrastruktūras drošība un lietošanas kontrole, nodrošinot datortīkla pretielaušanās sistēmas augsto pieejamību (paplašinot ar papildus iekārtu). Paaugstināta glabājamo datu drošība, paplašinot IT infrastruktūru ar datu rezerves kopiju veidošanas sistēmu.

Pilnveidota un ieviesta jauna Augstākās tiesas mājaslapa ar Judikatūras datubāzi.

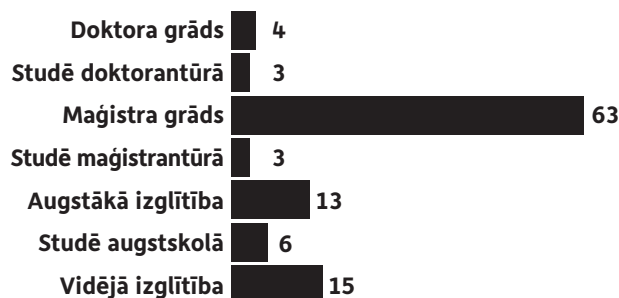
Iegādāts, ieviests un regulāri pielietots interaktīvais balsošanas risinājums. 244.sanāksmju telpa aprīkota ar modernu interaktīvo risinājumu.

DARBINIEKU KUSTĪBA

Uzsāktas ● | ● izbeigtas darba tiesiskās attiecības

DARBINIEKU IZGLĪTĪBAS LĪMENIS

KOMUNIKĀCIJA UN STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

2017.gadā Komunikācijas nodaļas darba prioritātes bija tiesas saziņa ar sabiedrību un tiesas vēsture.

Pilnveidots viens no kanāliem saziņai ar sabiedrību – tiesas mājaslapa, pārnesot visu tās informāciju uz jaunu administrēšanas sistēmu un ieviešot jaunu judikatūras klasifikatoru modeli. Savukārt akcents vēsturei likts sakarā ar Latvijas Senāta simtgadi, kas būs 2018.gadā, bet kam iestrādes veiktas jau pagājušajā gadā.

Organizēta Mediju diena par tieslietām rakstošajiem žurnālistiem – par tiesu reformām un sadarbībā ar Administratīvo lietu departamentu un Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu par pašvaldību vēlēšanu lietām un judikatūras izmantojamību žurnālista darbā.

Pirms Mediju dienas Augstākā tiesa veica mediju aptauju, lai noskaidrotu, vai Tieslietu padomes 2015.gadā apstiprinātā Tiesu komunikācijas stratēģija ir devusi pozitīvu rezultātu tiesu un mediju attiecībās. Kopumā rezultāti bija pozitīvi – vidējais mediju novērtējums tiesu komunikācijai ir 6,1 desmit ballu skalā, tātad – sekmīgs. 68% uzskata, ka pēdējo divu gadu laikā tiesu komunikācija ir uzlabojusies. Attiecībā uz Augstāko tiesu šie rādītāji bija vēl augstāki.

Drukātie materiāli. Izdoti divi „Augstākās Tiesas Biļetena” numuri. Vienā no tiem publicēts arī tiesas 2016.gada publiskais pārskats. Sagatavota un izdota

grāmata „Latvijas Republikas Augstākā tiesa” latviešu un angļu valodā, kurā atspoguļota informācija par Augstākās tiesas funkcijām un struktūru, tiesas procesu kasācijas instancē un Augstākās tiesas vēsturi.

Publiskie pasākumi. Nozīmīgākie pasākumi bija Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa vizīte Augstākajā tiesā 23.oktobrī un Latvijas tiesnešu konference, kuras saturisko organizēšanu vadīja Augstākā tiesa. Aptaujā 87% tiesnešu konferences tēmu par tiesneša neatkarību vērtējuši kā aktuālu vai ļoti aktuālu, 94% – ka dzirdētais noderēs turpmākajā darbā.

Augstākā tiesa turpināja sabiedrības tiesisko izglītošanu, sadarbojoties ar augstskolām un skolām. Pirmkursnieku dienās Augstāko tiesu apmeklēja 10 studentu grupas – 288 studenti no 5 augstskolām un koledžām. Augstāko tiesu apmeklēja arī Latvijas Universitātes jauno juristu skola, Turības un LU starptautiskās vasaras skolas studentu grupas, kā arī tiesas zālē notika P.Minca tiesas procesa finalizspēle. Skolēni no sešām skolām apmeklēja tiesnešu vadītas tiesību pamatu stundas. Augstākā tiesa piedalījās arī Ēnu dienā un valsts pārvaldes Atvērto durvju dienā.

Starptautiskā sadarbība. Augstāko tiesu apmeklēja 18 ārvalstu delegācijas, pārstāvji no 11 augstākajām tiesām un augstskolām piedalījās Eiropas Savienības projekta noslēguma konferencē „Augstākās tiesas kā efektivitātes garantis Eiropas Savienībā”.

Eiropas Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāja tikla pieredzes apmaiņas programmā Latvijas Augstākajā tiesā pieredzes apmaiņas programmā piedalījās Igaunijas Augstākās tiesas Krimināllietu palātas tiesnesis Ēriks Kergandbergs.

Augstākās tiesas vēsture. Augstākās tiesas muzejā novadīta 51 ekskursija. Sākta gatavošanās Latvijas Senāta simtgadei: izvēlēts Latvijas Senāta simtgades simbols – Sipju dižozols no Senāta Apvienotās sapulces pirmā priekšsēdētāja K.Valtera dzimtā Rumbas pagasta, Kuldīgā kopā ar pašvaldību organizēts K.Valtera piemiņas pasākums. Izstrādāts Senāta simtgades logo, kas tiek izmantots arī elektroniskajās vēstulēs un uz aploksnēm. Senāta dibināšanas dienā 19.decembrī Augstākā tiesa iesāka Senāta simtgades gadu ar dokumentālās filmas „Senatori” pirmizrādi un Senāta vēsturei veltītas izstādes atklāšanu.

KOPASVILKUMS:

BŪTISKĀKIE SANIEGUMI 2017.GADĀ

- Pozitīvs Valsts kontroles atzinums par 2016.gadu;
- Ar starptautisku konferenci un „Rokasgrāmatu Augstāko tiesu darba organizācijā” veiksmīgi noslēdzies Augstākās tiesas vadītais ES projekts „Augstākās tiesas kā tiesību sistēmu efektivitātes garantis Eiropas Savienībā”;
- Izstrādāta jauna darbinieku novērtēšanas sistēma, atsevišķiem amatiem noteikts papildu kompetenču vērtējums;
- Trīs reizes palielinājies ar drošu elektronisko parakstu parakstīto un nosūtīto dokumentu skaits, būtiski samazināti pasta izdevumi un personāla darbs, sagatavojot pasta sūtījumus;

- Mājaslapā ieviests jauns Judikatūras klasifikators, kas paplašina meklēšanas iespējas, padarot nolēmumus pieejamākus sabiedrībai;
- Paaugstināta IT infrastruktūras drošība, interaktīvs balsošanas risinājums, moderni aprīkota sanāksmju zāle;
- Divas balvas Baltijas lielākajā komunikācijas nozares konkursā „Mi:t&Links” par Latvijas tiesu sistēmas ārējās komunikācijas stratēģijas ieviešanas vadību un augstākais novērtējums mediju aptaujā starp Latvijas tiesām komunikācijas nodrošināšanā un sadarbībā ar medijiem, kas liecina par veiksmīgu Augstākās tiesas departamentu un citu struktūrvienību iesaisti komunikācijas procesos;
- Priekšdarbi Latvijas Senāta simtgades svinībām – Senāta simtgades logo, dokumentāla filma „Senatori”, izstāde „Latvijas Senātam 100”.

AUGSTĀKĀS TIESAS ADMINISTRĀCIJAS DARBA PRIORITĀTES 2018.GADĀ:

- Efektīva finanšu vadība, iniciatīva un aktīva dalība tiesnešu un tiesas darbinieku atalgojuma sistēmas pilnveidošanā;
- Tiesnešu un darbinieku tālākizglītības sistēmas pilnveidošana, jaunu programmu piesaiste un pieredzes apmaiņas braucieni sadarbībā ar projektu „Justīcija attīstībai”;
- Ar drošu elektronisko parakstu parakstīto dokumentu īpatsvara palielināšana, saziņu ar valsts iestādēm veicot pilnībā elektroniski; droša elektroniskā paraksta lietošana tiesvedības procesa ietvaros, elektroniskās lietas veidošana;
- Publiskoto Augstākās tiesas nolēmumu skaita palielināšana;
- Darba apstākļu uzlabošana tiesnešiem un darbiniekiem;
- Horizon Web versijas Horizon HoP ieviešana – vizuāli saprotamāka versija, atvieglos atvaļinājuma pieteikšanu, kā arī tiesneši un darbinieki varēs iegūt informāciju par savā atbildībā esošajiem pamatlīdzekļiem, pieteikt šo pamatlīdzekļu iekšējo pārvietošanu vai veikt citas nepieciešamās darbības ar atbildībā esošajām materiālajām vērtībām;
- Senāta simtgades pasākumi: senatoru piemiņas pasākumi pašvaldībās un augstskolās; grāmatas sagatavošana un izdošana, Senāta simtgades pasākums 2018.gada decembrī; atvērto durvju diena tiesnešu un darbinieku ģimenēm, starptautiska tiesnešu konference saistībā ar Senāta simtgadi u.c.

Sandra LAPIŅA,
Administrācijas vadītāja

DISCIPLINĀRTIESA

Disciplinārtiesā 2017.gadā skatītas divas sūdzības par Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumiem.

DT-1/2017. 2017.gada 19.janvārī izskatīta Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu nama tiesneses sūdzība par Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2016.gada 14.oktobra lēmumu, ar kuru viņai uzlikts disciplinārsods – rājiens.

Disciplinārtiesa atcēla Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2016.gada 14.oktobra lēmumu daļā, ar kuru atzīts, ka tiesnese pieļāvusi tišu likuma pārkāpumu civillietu Nr.C17149414 un Nr.C33585115 izskatīšanā, un tiesnesei par Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1.panta pirmās daļas 1.punktā minēto pārkāpumu uzlikts disciplinārsods. Disciplinārlietu šajā daļā izbeidza. Disciplinārtiesa Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu grozīja daļā par uzlikto disciplinārsodu, uzliekot tiesnesei disciplinārsodu – piezīmi.

Disciplinārlieta tikai ierosināta ar tieslietu ministra rīkojumu par tišiem likuma pārkāpumiem civillietās Nr.C33653315, Nr.C33666815, Nr.C17149414, Nr.C33585115 un krimināllietā Nr.11410003314; pienākumu nepildīšanu civillietā Nr.C33613115.

Par pārkāpumiem divu lietu izskatīšanā Disciplinārtiesa konstatējusi, ka tiesnese pie disciplināratbildības saukta un sodīta nepamatoti. Bet divu citu lietu izskatīšanā Disciplinārtiesa konstatējusi, ka ir izdarīts Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1.panta pirmās daļas 1.punktā norādītais pārkāpums, un vienā lietā nav pildīti pienākumi, izdarot Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1.panta pirmās daļas 2.punktā norādīto pārkāpumu.

Ņemot vērā to, ka samazinājies pārkāpumu skaits, par ko tiesnese tiek saukta pie disciplināratbildības, ka tiesnese iepriekš nav disciplināri sodīta, kā arī to, ka nav konstatēts, ka esošie pārkāpumi būtu radījuši nelabvēlīgas sekas attiecīgo lietu dalībniekiem, Disciplinārtiesa uzskatīja, ka uzliktais sods mikstināms.

DT-2/2017. 2017.gada 27.aprīlī izskatīta Dobeles rajona tiesas tiesneses sūdzība par Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2017.gada 10.februāra lēmumu, ar kuru tiesnesei uzlikts disciplinārsods – piezīme.

Disciplinārtiesa atzina, ka Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums atstājams negrozīts, bet tiesneses sūdzība ir noraidāma.

Ar tieslietu ministra rīkojumu pret tiesnesi ierosināta disciplinārlieta par lietas izskatīšanā pieļautu rupju nolaidību.

Tiesnešu disciplinārkolēģija atzina, ka tiesnese, nenosūtot Dobeles rajona tiesas 2016.gada 29.septembra lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību bāriņtiesai pēc bērnu dzīvesvietas, nav ņēmusi vērā Civilprocesa likuma 250.⁶² panta piektajā daļā noteikto.

Tiesnešu disciplinārkolēģija atzina, ka tiesnese ir pieļāvusi rupju nolaidību lietas izskatīšanā, tas ir, Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1.panta pirmās daļas 2.punktā norādīto pārkāpumu, kas ir pamats viņas saukšanai pie disciplinārās atbildības. Rupja nolaidība lietas izskatīšanā izpaudusies kā pieteikumā norādīto faktu, kuriem ir būtiska nozīme tiesību normas pareizai piemērošanai, acīmredzama vērā neņemšana, kas nošķir šo gadījumu no citiem gadījumiem, kuros lietas izskatīšana un lēmuma pieņemšana ir tiesneša uzskatu par tiesībām un faktu uztveres (novērtējuma) jautājums, kas veido neatkarīgu tiesas spriešanu un neveido disciplinārpārkāpumu.

Šajā disciplinārlietā pirmo reizi tika rakstītas atsevišķas domas, iebilstot vairākuma viedoklim, kura ieskatā bija pieļauta rupja nolaidība lietas izskatīšanā. Atsevišķas domas balstās uz pozīciju ka konkrētajos apstākļos disciplinārsods tiesnesei faktiski piemērots nevis par rupju nolaidību lietas izskatīšanā, bet par iespējami nepareizu tiesību normas piemērošanu un vairākuma viedoklim neatbilstošu faktisko apstākļu izvērtēšanas rezultātu, turklāt situācija, kurā nav vienotas prakses nesēn pieņemtās normas piemērošanā un tiesnesei nav bijis iespēju iziet apmācību attiecīgajos jautājumos.

Sūdzības par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumiem un par Ģenerālprokurora lēmumiem Disciplinārtiesā 2017. gadā nav saņemtas.

Dažādi

Disciplinārtiesas priekšsēdētājs piedalījās Tieslietu ministrijas darba grupā grozījumu izstrādāšanā Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā. Šobrīd paredzams, ka Disciplinārtiesas mērķis un statuss mainīts netiks: netiks ieviestas disciplinārlietas ierosinātāja tiesības pārsūdzēt disciplinārkolēģijas lēmumus, kā arī turpmāk Disciplinārtiesa nevarēs pasliktināt sūdzību iesniegušā tiesneša stāvokli, tai skaitā nosūtīt viņu uz kvalifikācijas pārbaudi, ja to nav izdarījusi disciplinārkolēģija.

Ir paredzams grozījums attiecībā uz Disciplinārtiesas lēmumu pieņemšanas kārtību, paredzot iespēju paziņot vēlāku lēmuma paziņošanas datumu, ja Disciplinārtiesa konstatē, ka lēmumu nav iespējams pieņemt attiecīgajā Disciplinārtiesas sēdē.

Aigars STRUPIŠS,

Disciplinārtiesas priekšsēdētājs

III

TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

TIESLIETU PADOME

NOSLĒGUSIES TIESU TERITORIĀLĀ REFORMA

2018.gada 1.martā līdz ar tiesu reorganizāciju Zemgales tiesu apgabalā noslēdzās tiesu teritoriālā reforma, kuras ietvaros Latvijā kopš 2015.gada rajona (pilsētu) tiesu skaits no 34 tiesām samazinājies līdz deviņām. Reformas mērķis – sekmēt vienveidīgu tiesu praksi, nodrošināt tiesnešu specializāciju, lietu sadales nejausību, kā arī izlīdzināt tiesu noslodzi.

Tieslietu padome 2014.gadā atbalstīja Tieslietu ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu „Par tiesu darbības teritorijām”, kas paredzēja pakāpenisku rajonu (pilsētu) tiesu apvienošanu, sākotnēji reformu ieviešot Rīgas un Latgales tiesu apgabalos. Reformas gaitā Tieslietu padome pieņēma virkni reformas juridiskajam pamatam nepieciešamo lēmumu – par tiesu apgabalā

esošo rajona (pilsētu) tiesu reorganizācijas plāniem, par tiesnešu skaita noteikšanu katrā rajona (pilsētas) tiesā un to sastāvā esošajās zemesgrāmatu nodaļās, par tiesnešu pārcelšanu uz jaunizveidotajām rajona tiesām, par amata pienākumu izpildes vietas noteikšanu katram tiesnesim. Visbeidzot 2018.gada 5.martā Tieslietu padome pieņēma lēmumu par tiesu, to darbības teritoriju un atrašanās vietu noteikšanu. Līdz šim to noteica Ministru kabinets, bet ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” tas nodots Tieslietu padomes kompetencē. Lēmums ir vēsturiski nozīmīgs arī ar to, ka tas nosaka Latvijas tiesu teritoriālo sistēmu pēc tiesu teritoriālās reformas.

Latvijas karti ar jauno tiesu teritoriālo dalījumu skatiet uz Biļetena trešā vāka.

IZMAIŅAS TIESLIETU PADOMES SASTĀVĀ

10.novembrī Latvijas tiesnešu neklātienas konferencē elektroniski par rajona (pilsētu) tiesu pārstāvi Tieslietu padomē ievēlēts Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesnesis Zigmunds Dundurs. Tieslietu padomes loceklis no rajona (pilsētu) tiesnešu vidus bija jāpārvēl sakarā ar to, ka bijušais Bauskas rajona tiesas tiesnesis Aigars Sniedzītis ir kļuvis par Zemgales apgabaltiesas tiesnesi.

Latvijas Zvērinātu notāru padomi Tieslietu padomē turpmāk pārstāvēs Jānis Skrastiņš, viņu Zvērinātu notāru kopsapulce novembrī ievēlēja par padomes priekšsēdētāju turpmākajiem trīs gadiem.

Tieslietu padomes sastāvā atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 89.¹ pantam ir 15 locekļi – astoņi pastāvīgie locekļi (amatpersonas) un septiņi vēlēti locekļi. Kā pastāvīgs loceklis Tieslietu padomē darbojas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājs.

TIESLIETU PADOME ATBALSTA ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠU INTEGRĀCIJU RAJONA (PILSĒTAS) TIESĀS

Tieslietu padome 27.novembra sēdē konceptuāli atbalstīja Tieslietu ministrijas plānoto reformu zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu integrēšanai rajonu (pilsētu) tiesās. Plānots, ka zemesgrāmatu nodaļas kā rajonu (pilsētu) tiesu struktūrvienības beigs pastāvēt 2019.gada 1.janvārī.

Tieslietu padome atbalstīja priekšlikumu, ka zemesgrāmatu tiesnešu darba specializācija pēc integrācijas

nebūtu saistāma tikai ar noteiktām civillietu kategorijām, bet tā būtu pilnīga integrācija, dodot iespēju zemesgrāmatu tiesnešiem pēc reformas pilnā mērā veikt vispārējās jurisdikcijas tiesas tiesnešu pienākumus.

Tieslietu padomes konceptuāli atbalstītā zemesgrāmatu nodaļu reforma tiks virzīta izskatīšanai Ministru kabinetā.

ATBALSTA TIESNEŠU PROFESIONĀLĀS DARBĪBAS ĀRPUSKĀRTAS NOVĒRTĒŠANU SAISTĪBĀ AR DISCIPLINĀRLIETU

Tieslietu padome konceptuāli atbalsta Saeimā pirmajā lasījumā izskatītos grozījumus Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā par Tiesnešu disciplinārkolēģijas tiesībām noteikt tiesnesim ārpuskārtas profesionālās darbības novērtēšanu, taču vairākus priekšlikumus laboja atbilstoši to sākotnējai idejai. Tieslietu padome uzskata par nepieciešamu tiesnešu profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanas plašāku piemērošanu, nesaistot to tikai ar disciplinārsoda uzlikšanu un neuzskatot to kā papildsodu. Ārpuskārtas novērtēšana iespējama arī gadījumos, kad, piemēram, iestāties noilgums soda uzlikšanai disciplinārlietā, disciplinārlieta tiek izbeigta vai izskatīta, neuzliekot disciplinārsodu. Lēmumam par profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanas noteikšanu nevajadzētu būt pārsūdzamam.

Tieslietu padome atbalstīja arī citus grozījumus Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā, tai skaitā par disciplinārkolēģijas sastāva izmaiņām, atsakoties no nosacījuma, ka disciplinārkolēģijā tiek ievēlēti tikai tiesu priekšsēdētāji, bet kā galveno kritēriju nosakot tiesību nozaru pārstāvniecību no visām tiesu instancēm.

Tieslietu padome izskatīja un atbalstīja arī grozījumus likumā „Par tiesu varu”, kas saistīti ar ierosināto tiesnešu profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanu. Taču padome neatbalstīja vairākus citus deputātu priekšlikumus grozījumiem likumā, piemēram, par īpašu ģimenes tiesu izveidošanu, tiesnešu amata kandidāta vecuma paaugstināšanu, pilnvaru termiņu noteikšanu tiesneša amatam un tautas priekšstāvju iekļaušanu Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā.

PREZENTĒ JAUNU TIESNEŠA AMATA KANDIDĀTU ATLASES UN APMĀCĪBAS KONCEPCIJU

Tiesneša amata kandidātu atlasē un jauno tiesnešu apmācības kārtība, kas tika prezentēta Tieslietu padomei 27.novembra sēdē, ir principiāli atšķirīga no šībrīža pirmo reizi izvirzītu tiesneša amata kandidātu atlasē, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības.

Jaunā koncepcija paredz centralizētu tiesneša amata kandidātu saraksta izveidošanu un uzturēšanu, saturiski citādu tiesneša amata kandidātu atlasē procesu un arī jauno tiesnešu apmācību, tādējādi nodrošinot iespēju, izveidojoties tiesneša amata vakancei, to operatīvi aizpildīt ar jaunu tiesnesi. Būtiskas izmaiņas paredzētas arī jaunā tiesneša apmācībā un ieviešanā darbā,

paredzot, ka tiesnesis amata pienākumus sāk pildīt bez stažēšanās. Pirmajā darba gadā tiesnesim paredzēta samazināta darba slodze, obligāts mācību apmeklējums un tiesnesis – mentors.

Tieslietu padome, konceptuāli neiebilstot jaunās tiesneša amata kandidātu atlasē kārtības izstrādāšanai, atzina, ka kandidātu atlasē komisijas funkcijas nav nododamas Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai, bet veidrojama atsevišķa tiesneša amata kandidātu atlasē komisija.

Jaunajā kārtībā tiks iestrādāti Tieslietu padomes diskusijā izteiktie priekšlikumi, pēc kā to atkārtoti iesniegs padomes izvērtējumam.

TIESLIETU PADOMES PADOMNIECE PIEDALĀS APMAIŅAS PROGRAMMĀ BRISELĒ

Tieslietu padomes sekretariāta padomniece Dace Šulmane oktobrī piedalījās Eiropas Tieslietu padomju asociācijas (ENCJ) organizētā īstermiņa apmaiņas programmā Briselē. Programmas mērķis ir veicināt dalībvalstu Tieslietu padomju darbinieku kapacitāti un izpratni par ENCJ darba kārtības veidošanu, organizāciju, kā arī iepazīt Briseles institūciju darbu.

Apmācības programma šogad pirmo reizi tika piedāvāta uz īsu termiņu (2 nedēļas), kas ļāva pieteikties vairākiem kandidātiem. Iepriekšējais piedāvātais programmas termiņš 2 mēnešu garumā pierādīja, ka dalībvalstu darbiniekiem ir samērā grūti izbrīvēt tik ilgu laiku ārvalstu pieredzes gūšanai.

ENCJ sekretariāta darbinieces tuvāk skaidroja ENCJ darbības mērķus un faktisko darba koordinēšanu un finansējuma jautājumus. Piemēram, ENCJ budžets no 2018.gada ir atkarīgs no projekta apstiprināšanas Eiropas

Komisijā, līdz ar to tika gatavoti audita dokumenti. Programmas laikā bija iespēja strādāt ENCJ telpās, kas tiek nomātas no Beļģijas Tieslietu padomes. Bija iespēja apmeklēt Beļģijas Augstākās tiesas ēku un noklausīties vairākas pirmās instances tiesas sēdes krimināllietās un sēdes, ko vadīja mirtiesnese ģimenes lietās un jautājumos par personām ar invaliditāti.

Atsevišķa vizīte notika pie pārstāvjiem no Eiropas Komisijas, kas strādā ar *EU Justice Scoreboard* apkopojumu, kā arī koordinē dalībvalstu progresa ziņojumu tieslietu jomā. Tieslietu padomes padmniece tikās arī ar Latvijas Republikas Pastāvīgās pārstāvniecības Eiropas Savienībā pārstāvi, kā arī apmeklēja Eiropas Parlamenta pētniecības centru un piedalījās konferencē „Aktīvas mācības par Cilvēktiesību Hartu caur nacionālo pieredzi – sasniegumi un nākotnes soļi”.

SATVERSMES TIESA TIESNEŠU DARBA SAMAKSAS SISTĒMU ATZĪST PAR NEATBILSTOŠU SATVERSMEI

Satversmes tiesas 26.oktobra spriedumā lietā par tiesnešu atalgojuma sistēmu, kas bija ierosināta pēc Tieslietu padomes pieteikuma, atzīts, ka normas, kas nosaka tiesnešu mēnešalgu piesaisti valsts tiešās pārvaldes iestādes augsti kvalificēta jurista jeb 12.mēnešalgas maksimālajam apmēram, ir neatbilstošas Satversmes 83. un 107.pantam.

Satversmes tiesa atzinusi, ka ar apstrīdētajām normām noteiktā tiesnešu darba samaksas sistēma nenodrošina tādu tiesnešu darba samaksas faktisko vērtību, kas garantētu viņu finansiālo drošību, kā arī tiesnešu darba samaksas

faktiskās vērtības aizsardzību. Apstrīdētajās normās noteiktā tiesnešu atlidzības piesaiste nenodrošina tiesnešu darba samaksas atbilstību no tiesnešu neatkarības principa izrietošajām prasībām.

Apstrīdētās normas Satversmes tiesa noteikusi par spēkā neesošām no 2019.gada 1.janvāra.

Paužot gandarījumu par Satversmes tiesas spriedumu, Tieslietu padome sagaida, ka likumdevējs izstrādās Satversmes 83.panta prasībām atbilstošu tiesnešu darba samaksas sistēmu.

TIESLIETU PADOME PIEDALĀS DIVOS EIROPAS TIESLIETU PADOMJU ASOCIĀCIJAS PROJEKTOS

Projekta „Tiesu neatkarība, atbildīgums un kvalitāte” dialoga grupas tikšanās Latvijā, Augstākajā tiesā

2017.–2018.gada periodā Latvijas Tieslietu padome piedalās divos Eiropas Tieslietu padomju asociācijas (ENCJ) projektos. Projektā „Tiesu neatkarība, atbildīgums un kvalitāte” darba grupā piedalās Tieslietu padomes sekretariāta padomniece Dace Šulmane, savukārt projekta „Sabiedrības uzticība un tiesu sistēmas tēls” darba grupā Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja Solvita Harbaceviča.

Projekts „Tiesu neatkarība, atbildīgums un kvalitāte” pievērsīsies tiesu varas neatkarības indikatoru izpētei visās dalībvalstīs. Tiks piesaistīti arī akadēmiskie pārstāvji, lai nodrošinātu ENCJ darba ilgtspēju un praktisko pielietojumu tiesību politikas izstrādē.

Projekta vadītāji no Nīderlandes izvirzīja ekspertu grupu, iekļaujot pārstāvjus no Apvienotās Karalistes, Portugāles, Somijas un Daci Šulmani no Latvijas. Francijas Tieslietu padomes pārstāvis Alains Lakabarats sadarbībā ar Daci Šulmani analizēs pētījumus, ko šajos jautājumos veikušas dalībvalstis Eiropas Komisijas finansētu pētījumu ietvaros. Apskats tiks sagatavots līdz 2018. gada pavasarim.

22.–23.februāri notika projekta dialoga grupas tikšanās Rīgā, kurā piedalījās Tieslietu padomju pārstāvji no Nīderlandes, Norvēģijas, Ungārijas un Īrijas. Dalībnieki analizēja iepriekš ENCJ veikto aptauju rezultātus, kā arī iezīmēja tieslietu aktualitātes dalībvalstīs.

Otro projektu „Sabiedrības uzticība un tiesu sistēmas tēls” vada Rumānijas Tieslietu padomes pārstāvji. Darba grupa izvirzījusi vairākus problēmjautājumus, kas būtu pētāmi projekta ietvaros. Tiks analizēti arī Eiropas tiesnešu aptaujas rezultāti.

Projekta „Sabiedrības uzticība un tiesu sistēmas tēls” darba grupas pirmā sanāksme notika oktobrī Viļņā. Otrajā sēdē darba grupa satikās decembrī Briselē un apsprieda projekta dalībvalstu atbildes uz Viļņas sanāksmē izstrādāto anketu. Ārvalstu kolēģiem īpaši interesanta bija informācija par Latvijas tiesnešu ētikas kodeksu un Tiesnešu ētikas komisijas secinājumiem komunikācijas jautājumos.

GROZĪJUMI LIKUMĀ „PAR TIESU VARU” PAPLAŠINA TIESLIETU PADOMES UN AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTU TIESNEŠU KOPSAPULCES PILNVARAS

12.februārī spēkā stājās grozījumi likumā „Par tiesu varu”, kas būtiski palielina Tieslietu padomes lomu tiesnešu karjeras gaitā, samazinot šajos jautājumos izpildvaras un likumdevēja ietekmi. Tāpat paplašināta Augstākās tiesas departamentu loma, lemjot par tiesnešu augstāko karjeras posmu – kasācijas instanci, kā arī paplašināta Disciplinārtiesas kompetence.

TIESLIETU PADOMES FUNKCIJU PAPLAŠINĀŠANA

Likuma grozījumi paredz, ka rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāju amatā iecels, kā arī varēs no amata atbrīvot Tieslietu padome, nevis tieslietu ministrs, kā tas bija līdz šim. Tādas pašas izmaiņas arī attiecībā uz apgabaltiesas priekšsēdētāja iecelšanu un atbrīvošanu no amata.

Saeima vairs nelems par tiesnešu pārcelšanu darbā augstāka vai zemāka līmeņa tiesā. Šis jautājums turpmāk būs Tieslietu padomes kompetencē.

Tieslietu padome, nevis Ministru kabinets, noteiks tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtību.

Tāpat Tieslietu padome, nevis Ministru kabinets, noteiks rajona (pilsētas) tiesas, to tiesu namus un zemesgrāmatu nodaļas, to darbības teritorijas un atrašanās vietas, kā arī apgabaltiesu teritorijas, to namus un to darbības teritorijas.

Tieslietu padome pēc tieslietu ministra priekšlikuma lems gan par vakantas tiesneša amata vietas pārcelšanu tiesas darbības teritorijas ietvaros, gan par tiesneša pārcelšanu uz citu tiesneša amata pienākumu izpildes vietu tiesas darbības teritorijas ietvaros.

Arī Goda tiesneša nosaukumu turpmāk piešķirs Tieslietu padome, nevis Saeima. Taču vairs netiek paredzēta iespēja, ka Goda tiesnesis varētu uz laiku aizstāt rajona (pilsētas), apgabaltiesas vai Augstākās tiesas tiesnesi vakances vai pagaidu prombūtnes laikā.

Tieslietu padome arī apstiprinās tiesnešu, tiesas un

zemesgrāmatu nodaļas darbinieku mācību programmu saturu.

Līdz šim Tieslietu padomes lēmumi nebija pārsūdzami, bet ar grozījumiem likumā „Par tiesu varu” noteikts, ka turpmāk tiesnesis, uz kuru attiecas Tieslietu padomes lēmums par tiesisko attiecību nodibināšanu, grozišanu vai izbeigšanu, varēs to pārsūdzēt Disciplinārtiesā.

AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTA TIESNEŠU KOPSAPULCES FUNKCIJU PAPLAŠINĀŠANA

Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu atlase arī turpmāk notiks atklātā pretendenta konkursā. Taču, lai nodrošinātu, ka kasācijas instances tiesas tiesnešu atlasē un tiesnešu pagaidu aizstājēju izvēlē izšķirīga nozīme ir atbilstoši kvalificētu tiesnešu vērtējumam par kandidātu, likuma izmaiņas noteic, ka kandidāta virzībā uz tiesneša amatu Augstākajā tiesā turpmāk noteicošais būs Augstākās tiesas attiecīgā departamenta tiesnešu kopsapulces, nevis Tiesnešu kvalifikācijas koleģijas atzinums.

Augstākās tiesas departamenta tiesnešu kopsapulce sniegs atzinumu gan par Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu, gan par tiesnesi, kurš pretendē uz laiku aizstāt Augstākās tiesas tiesnesi.

Kritērijus, ko atzinuma sniegšanai izmantos Augstākās tiesas departamenta tiesnešu kopsapulce, apstiprinās Tieslietu padome.

Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu apstiprināšanai amatā izvirza Augstākās tiesas priekšsēdētājs, pamatojoties uz pozitīvu attiecīgā departamenta atzinumu. Ja Augstākās tiesas tiesneša amatā tiek virzīts zemākas instances tiesas tiesnesis, gala lēmumu par iecelšanu amatā pieņem Tieslietu padome, bet ja tiesnesis, kas nav bijis tiesneša amatā Latvijas tiesu sistēmā, – Saeima.

TIESLIETU PADOMES LĒMUMI TIESU SISTĒMAI KONCEPTUĀLOS JAUTĀJUMOS

05.03.2018. LĒMUMS NR.311

PAR VALSTS UN PAŠVALDĪBAS INSTITŪCIJU AMATPERSONU UN DARBINIEKU ATLĪDZĪBAS SISTĒMU

Ņemot vērā Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 11. panta sistēmisko iedalījumu, lai nodrošinātu trīs valsts varas atzaru līdzsvaru,

Tieslietu padome nolēma:

- ierosināt grozījumus Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 11.pantā, tiesu iestādēs nodarbinātajiem (izņemot tiesnešus) piemērojot Saeimas Administrācijā un citās Saeimas struktūrvienībās, Valsts prezidenta kancelejā, Valsts kontrolē nodarbinātajiem noteiktos atlīdzības principus.

05.03.2018. LĒMUMS NR.310

PAR GROZĪJUMIEM TIESU IZPILDĪTĀJU LIKUMĀ

Izvērtējot informāciju par Saeimā rosinātajiem grozījumiem Tiesu izpildītāju likumā,

Tieslietu padome nolēma:

- Neatbalstīt zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības apmēra neizvērtētu ierobežošanu.
- Atbalstīt zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības apmēra noteikšanu atbilstoši ieguldītā darba apjomam un samērīgi ar piedzenamā parāda apmēru, kā arī ņemot vērā zvērināta tiesu izpildītāja amatam normatīvajos aktos noteikto atbildību, neatkarības prasības un no amata izrietošos ierobežojumus.

III TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

05.03.2018. LĒMUMS NR.307

PAR TIESĀM, TO DARBĪBAS TERITORIJĀM UN ATRAŠANĀS VIETĀM

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 29.panta trešo daļu, 35. panta otro un trešo daļu,
Tieslietu padome nolēma:

1. Latvijas Republikā ir desmit rajona (pilsētas) tiesas:
  - 1.1. Daugavpils tiesa;
  - 1.2. Kurzemes rajona tiesa;
  - 1.3. Rēzeknes tiesa;
  - 1.4. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa;
  - 1.5. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa;
  - 1.6. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa;
  - 1.7. Rīgas rajona tiesa;
  - 1.8. Vidzemes rajona tiesa;
  - 1.9. Zemgales rajona tiesa;
  - 1.10. Administratīvā rajona tiesa.
2. Daugavpils tiesa atrodas Daugavpilī, Krāslavā, Preiļos.
3. Kurzemes rajona tiesa atrodas Liepājā, Kuldīgā, Saldū, Talsos, Ventspilī.
4. Rēzeknes tiesa atrodas Rēzeknē, Balvos, Ludzā.
5. Rīgas rajona tiesa atrodas Rīgā, Jūrmalā, Siguldā.
6. Vidzemes rajona tiesa atrodas Valmierā, Alūksnē, Cēsis, Gulbenē, Limbažos, Madonā, Valkā.
7. Zemgales rajona tiesa atrodas Jelgavā, Aizkrauklē, Bauskā, Dobelē, Jēkabpilī, Ogrē, Tukumā.
8. Administratīvo rajona tiesu veido tiesu nami Rīgā, Jelgavā, Liepājā, Rēzeknē un Valmierā.
9. Latvijas Republikā ir septiņas rajona (pilsētas) tiesu zemesgrāmatu nodaļas:
  - 9.1. Daugavpils tiesas zemesgrāmatu nodaļa;
  - 9.2. Kurzemes rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa;
  - 9.3. Rēzeknes tiesas zemesgrāmatu nodaļa;
  - 9.4. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļa;
  - 9.5. Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa;
  - 9.6. Vidzemes rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa;
  - 9.7. Zemgales rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa.
10. Daugavpils tiesas zemesgrāmatu nodaļa atrodas Daugavpilī un Preiļos.
11. Kurzemes rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas atrodas Liepājā, Kuldīgā, Saldū, Talsos, Ventspilī.
12. Rēzeknes tiesas zemesgrāmatu nodaļa atrodas Rēzeknē un Balvos.
13. Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļa atrodas Rīgā.
14. Vidzemes rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas atrodas Valmierā, Alūksnē, Cēsis, Gulbenē, Limbažos, Madonā, Valkā.
15. Zemgales rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas atrodas Jelgavā, Aizkrauklē, Bauskā, Dobelē, Jēkabpilī, Ogrē, Tukumā.
16. Vidzemes apgabaltiesai ir tiesu nams Madonā. Zemgales apgabaltiesai ir tiesu nams Aizkrauklē.
17. Rajona (pilsētas) tiesu darbības teritorijas ir noteiktas 1.pielikumā.
18. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas darbības teritorija atbilst Rīgas Centra rajonam, Rīgas Ziemeļu rajonam un Rīgas Vidzemes priekšpilsētai. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas darbības teritorija atbilst Rīgas Kurzemes rajonam un Rīgas Zemgales priekšpilsētai. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas darbības teritorija atbilst Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētai.

19. Rajona (pilsētas) tiesas sastāvā esošās zemesgrāmatu nodaļas darbības teritorija atbilst attiecīgās rajona (pilsētas) tiesas darbības teritorijai.

20. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas zemesgrāmatu nodaļas darbības teritorija atbilst Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas, Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas un Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas darbības teritorijai.

21. Administratīvās rajona tiesas darbības teritorija ir visa Latvijas Republikas administratīvā teritorija. Administratīvās rajona tiesas tiesu namu darbības teritorijas ir noteiktas 2.pielikumā.

23. Apgabaltiesu darbības teritorijas ir noteiktas 3.pielikumā.

Lēmums stājas spēkā 2018. gada 1. aprīlī.

1.pielikums

RAJONU (PILSĒTU) TIESU DARBĪBAS TERITORIJA

NR.	TIESA	ADMINISTRĀTĪVI TERITORIĀLĀ VIENĪBA
1.	DAUGAVPILS TIESA	1.1. Aglonas novads
		1.2. Dagdas novads
		1.3. Daugavpils novads
		1.4. Daugavpils pilsēta
		1.5. Ilūkstes novads
		1.6. Krāslavas novads
		1.7. Līvānu novads
		1.8. Preiļu novads
		1.9. Riebiņu novads
		1.10. Vārkavas novads
2.	KURZEMES RAJONA TIESA	2.1. Aizputes novads
		2.2. Alsungas novads
		2.3. Brocēnu novads
		2.4. Dundagas novads
		2.5. Durbes novads
		2.6. Grobiņas novads
		2.7. Kuldīgas novads
		2.8. Liepājas pilsēta
		2.9. Mērsraga novads
		2.10. Nīcas novads
		2.11. Pāvilostas novads
		2.12. Priekules novads
		2.13. Rojas novads
		2.14. Rucavas novads
		2.15. Saldus novads
		2.16. Skrundas novads
		2.17. Talsu novads
		2.18. Vainodes novads
		2.19. Ventspils novads
		2.20. Ventspils pilsēta

3.	RĒZEKNES TIESA	3.1. Baltinavas novads
		3.2. Balvu novads
		3.3. Ciblas novads
		3.4. Kārsavas novads
		3.5. Ludzas novads
		3.6. Rēzeknes novads
		3.7. Rēzeknes pilsēta
		3.8. Rugāju novads
		3.9. Viļakas novads
		3.10. Viļānu novads
		3.11. Zilupes novads
4.	RĪGAS RAJONA TIESA	4.1. Ādažu novads
		4.2. Babītes novads
		4.3. Baldones novads
		4.4. Carnikavas novads
		4.5. Garkalnes novads
		4.6. Inčukalna novads
		4.7. Jūrmalas pilsēta
		4.8. Krimuldas novads
		4.9. Ķekavas novads
		4.10. Mālpils novads
		4.11. Mārupes novads
		4.12. Olaines novads
		4.13. Ropažu novads
		4.14. Salaspils novads
		4.15. Saulkrastu novads
		4.16. Sējas novads
		4.17. Siguldas novads
		4.18. Stopiņu novads
5.	VIDZEMES RAJONA TIESA	5.1. Alojas novads
		5.2. Alūksnes novads
		5.3. Amatas novads
		5.4. Apes novads
		5.5. Beverīnas novads
		5.6. Burtnieku novads
		5.7. Cesvaines novads
		5.8. Cēsu novads
		5.9. Ērgļu novads
		5.10. Gulbenes novads
		5.11. Jaunpiebalgas novads
		5.12. Kocēnu novads
		5.13. Limbažu novads
		5.14. Līgatnes novads
		5.15. Lubānas novads
		5.16. Madonas novads
		5.17. Mazsalacas novads
		5.18. Naukšēnu novads
		5.19. Pārgaujas novads
		5.20. Priekule novads
		5.21. Raunas novads
		5.22. Rūjienas novads
		5.23. Salacgrīvas novads
		5.24. Smiltenes novads
		5.25. Strenču novads
		5.26. Valkas novads
		5.27. Valmieras pilsēta
		5.28. Varakļānu novads
		5.29. Vecpiebalgas novads

6.	ZEMGALES RAJONA TIESA	6.1. Aizkraukles novads
		6.2. Aknīstes novads
		6.3. Auces novads
		6.4. Bauskas novads
		6.5. Dobeles novads
		6.6. Engures novads
		6.7. Iecavas novads
		6.8. Ikšķiles novads
		6.9. Jaunjelgavas novads
		6.10. Jaunpils novads
		6.11. Jelgavas novads
		6.12. Jelgavas pilsēta
		6.13. Jēkabpils novads
		6.14. Jēkabpils pilsēta
		6.15. Kandavas novads
		6.16. Kokneses novads
		6.17. Krustpils novads
		6.18. Ķeguma novads
		6.19. Lielvārdes novads
		6.20. Neretas novads
		6.21. Ogres novads
		6.22. Ozolnieku novads
		6.23. Pļaviņu novads
		6.24. Rundāles novads
		6.25. Salas novads
		6.26. Skrīveru novads
		6.27. Tērvetes novads
		6.28. Tukuma novads
		6.29. Vecumnieku novads
		6.30. Viesītes novads

2. pielikums

**ADMINISTRATĪVĀS RAJONA TIESAS
TIESU NAMU DARBĪBAS TERITORĪJA**

NR.	TIESU NAMS	ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ VIENĪBA
1.	ADMINISTRATĪVĀS RAJONA TIESAS RĪGAS TIESU NAMS	1.1. Ādažu novads
		1.2. Babītes novads
		1.3. Baldones novads
		1.4. Carnikavas novads
		1.5. Garkalnes novads
		1.6. Ikšķiles novads
		1.7. Inčukalna novads
		1.8. Jūrmalas pilsēta
		1.9. Krimuldas novads
		1.10. Ķeguma novads
		1.11. Ķekavas novads
		1.12. Lielvārdes novads
		1.13. Mālpils novads
		1.14. Mārupes novads
		1.15. Ogres novads
		1.16. Olaines novads
		1.17. Rīgas pilsēta
		1.18. Ropažu novads
		1.19. Salaspils novads
		1.20. Saulkrastu novads
		1.21. Sējas novads
		1.22. Siguldas novads
		1.23. Stopiņu novads

III TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

2.	ADMINISTRATĪVĀS RAJONA TIESAS JELGAVAS TIESU NAMS	2.1. Aizkraukles novads	4.	ADMINISTRATĪVĀS RAJONA TIESAS VALMIERAS TIESU NAMS	4.1. Alojas novads		
		2.2. Aknīstes novads			4.2. Alūksnes novads		
		2.3. Auces novads			4.3. Amatas novads		
		2.4. Bauskas novads			4.4. Apes novads		
		2.5. Dobeles novads			4.5. Beverīnas novads		
		2.6. Engures novads			4.6. Burtnieku novads		
		2.7. Iecavas novads			4.7. Cesvaines novads		
		2.8. Jaunjelgavas novads			4.8. Cēsu novads		
		2.9. Jaunpils novads			4.9. Ērgļu novads		
		2.10. Jelgavas novads			4.10. Gulbenes novads		
		2.11. Jelgavas pilsēta			4.11. Jaunpiebalgas novads		
		2.12. Jēkabpils novads			4.12. Kocēnu novads		
		2.13. Jēkabpils pilsēta			4.13. Limbažu novads		
		2.14. Kandavas novads			4.14. Līgatnes novads		
		2.15. Kokneses novads			4.15. Lubānas novads		
		2.16. Krustpils novads			4.16. Madonas novads		
		2.17. Neretas novads			4.17. Mazsalacas novads		
		2.18. Ozolnieku novads			4.18. Naukšēnu novads		
		2.19. Pļaviņu novads			4.19. Pārgaujas novads		
		2.20. Rundāles novads			4.20. Priekule novads		
		2.21. Salas novads			4.21. Raunas novads		
		2.22. Skrīveru novads			4.22. Rūjienas novads		
		2.23. Tērvetes novads			4.23. Salacgrīvas novads		
		2.24. Tukuma novads			4.24. Smiltenes novads		
		2.25. Vecumnieku novads			4.25. Strenču novads		
		2.26. Viesītes novads			4.26. Valkas novads		
3.	ADMINISTRATĪVĀS RAJONA TIESAS RĒZEKNES TIESU NAMS	3.1. Aglonas novads			5.	ADMINISTRATĪVĀS RAJONA TIESAS LIEPĀJAS TIESU NAMS	4.27. Valmieras pilsēta
		3.2. Balvu novads					4.28. Varakļānu novads
		3.3. Baltinavas novads					4.29. Vecpiebalgas novads
		3.4. Ciblas novads	5.1. Aizputes novads				
		3.5. Dagdas novads	5.2. Alsungas novads				
		3.6. Daugavpils novads	5.3. Brocēnu novads				
		3.7. Daugavpils pilsēta	5.4. Dundagas novads				
		3.8. Ilūkstes novads	5.5. Durbes novads				
		3.9. Kārsavas novads	5.6. Grobiņas novads				
		3.10. Krāslavas novads	5.7. Kuldīgas novads				
		3.11. Līvānu novads	5.8. Liepājas pilsēta				
		3.12. Ludzas novads	5.9. Mērsraga novads				
		3.13. Preiļu novads	5.10. Nīcas novads				
		3.14. Rēzeknes novads	5.11. Pāvilostas novads				
		3.15. Rēzeknes pilsēta	5.12. Priekules novads				
		3.16. Riebiņu novads	5.13. Rojas novads				
		3.17. Rugāju novads	5.14. Rucavas novads				
		3.18. Vārkavas novads	5.15. Saldus novads				
		3.19. Viļakas novads	5.16. Skrundas novads				
		3.20. Viļānu novads	5.17. Talsu novads				
		3.21. Zilupes novads	5.18. Vaiņodes novads				
					5.19. Ventspils novads		
					5.20. Ventspils pilsēta		

3. pielikums

APGABALTIESU DARBĪBAS TERITORIJA

NR.	APGABALTIESAS DARBĪBAS TERITORIJA	RAJONA (PILSĒTAS) TIESA
1.	KURZEMES APGABALTIESA	1.1. Kurzemes rajona tiesa
2.	LATGALES APGABALTIESA	2.1. Daugavpils tiesa
		2.2. Rēzeknes tiesa
3.	RĪGAS APGABALTIESA	3.1. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa
		3.2. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa
		3.3. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa
		3.4. Rīgas rajona tiesa
4.	VIDZEMES APGABALTIESA	4.1. Vidzemes rajona tiesa
5.	ZEMGALES APGABALTIESA	5.1. Zemgales rajona tiesa
6.	ADMINISTRATĪVĀ APGABALTIESA	6.1. Administratīvā rajona tiesa

05.02.2018. LĒMUMS NR.74

PAR MAKSĀTNESPĒJAS PROCESU TIESVEDĪBU VĒRTĒJUMU

Vērtējot publiskajā telpā izskanējušo kritiku par maksātnespējas procesu tiesvedību, kā arī sēdē izteiktos viedokļus un ierosinājumus turpmākai rīcībai ar maksātnespējas procesu tiesvedību saistīto jautājumu risināšanā un tiesu sistēmas attīstībā kopumā,

Tieslietu padome nolēma:

1. Aicināt Augstāko tiesu, piesaistot tieslietu jomas ekspertus, apkopot un izanalizēt maksātnespējas procesa un tiesiskās aizsardzības procesa lietas, kurās apmierināti protesti laikā no 2008.gada līdz 2014. gadam, un nepieciešamības gadījumā izlases veidā veicot arī to lietu izpēti, kurās protests nav iesniegts.
2. Aicināt Tieslietu ministriju sadarbībā ar Tiesu administrāciju veikt pārbaudi par tiesnešu specializāciju un lietu sadali maksātnespējas jomā pirmās instances tiesās laikā no 2008.gada līdz 2014. gadam.
3. Konstatējot, ka kopš 2014.gada ir veiktas būtiskas pozitīvas pārmaiņas maksātnespējas tiesiskajā regulējumā un tiesvedību jomā, sistēmas tālākai pilnveidei un attīstībai izvirzīt šādus uzdevumus:

3.1. Aicināt Tiesnešu kvalifikācijas kolēģiju sadarbībā ar Tiesu administrāciju izstrādāt un iesniegt nepieciešamo grozījumu projektu tiesnešu profesionālās darbības vērtēšanas saturā un

kārtībā, it īpaši attiecībā uz vērtējamās informācijas apjomu.

3.2. Aicināt Tiesu administrāciju stiprināt Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas kapacitāti.

3.3. Atbalstīt grozījumu nepieciešamību Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā, paredzot Tiesnešu disciplinārkolēģijai tiesības noteikt tiesneša profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanu.

3.4. Turpinot uzsākt tiesneša amata kandidātu atlases sistēmas pilnveidošanu, izstrādāt tiesneša amata kandidātu atlases kārtību, kas vērsta uz augsti kvalificētu, profesionālu kandidātu iekļaušanu tiesu sistēmā.

3.5. Aicināt tiesu priekšsēdētājus, nosakot tiesnešu specializāciju, nodrošināt lietu nejaušas sadales principa ievērošanu.

3.6. Aicināt tiesnešus, pārskatot zemāku tiesu instanču nolēmumus un konstatējot disciplinārā pārkāpuma pazīmes, informēt par to tiesas priekšsēdētāju.

3.7. Aicināt tiesnešus ievērot ētikas normas, stiprinot sabiedrības uzticēšanos tiesām un tiesiskumu valstī.

3.8. Aicināt tiesnešu pašpārvaldes institūcijas aktīvi sadarboties ar Tieslietu padomi savas darbības efektivitātes pilnveidošanā un tiesu sistēmai būtisku jautājumu identificēšanā un risināšanā.

Pēc Tieslietu padomes sēdes, kurā skatīts jautājums par maksātnespējas procesu tiesvedību, mediju jautājumu krustugunīs gan Tieslietu padomes priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, gan Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētājas Edīte Vernuša un Veronika Krūmiņa

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs un Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa sēdes pārtraukumā meklē labāko lēmuma projekta formulējumu

III TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

16.10.2017. LĒMUMS NR.64

PAR TIESLIETU PADOMES REGLAMENTU

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 89.⁹ panta septīto daļu,

Tieslietu padome nolēma:

- apstiprināt Tieslietu padomes reglamentu atbilstoši pielikumam.

Pielikums

Tieslietu padomes 16.10.2017. lēmumam Nr.64

TIESLIETU PADOMES REGLAMENTS

I. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

1. Tieslietu padomes (turpmāk – padome) reglaments nosaka padomes darba organizāciju un ir izstrādāts, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 89.⁹panta septīto daļu.

2. Tieslietu padome veic likumā „Par tiesu varu” un citos likumos noteiktās funkcijas un uzdevumus.

II. PADOMES DARBA ORGANIZĀCIJA

3. Padomes darbu vada un pārstāv padomes priekšsēdētājs.

4. Padomes priekšsēdētāju tā prombūtnes laikā aizvieto padomes priekšsēdētāja vietnieks. Padomes priekšsēdētāja vietnieku ievēl no padomē pārstāvēto tiesnešu vidus uz padomes locekļa pilnvaru laiku.

5. Padomes pastāvīgais loceklis dalībai sēdē var pilnvarot citu personu, iesniedzot rakstisku pilnvarojumu.

6. Padomes darbu organizatoriski nodrošina Tieslietu padomes sekretariāts (turpmāk – sekretariāts), kas ir Augstākās tiesas struktūrvienība. Sekretariāta kompetenci, struktūru un darba organizāciju regulē nolikums.

7. Lēmumus un informāciju par padomes darbu publicē Augstākās tiesas mājaslapā internetā (timeklā vietnē www.at.gov.lv) sadaļā Tieslietu padome.

III. PADOMES SĒDES DARBA KĀRTĪBA UN DOKUMENTI

8. Padomes priekšsēdētājs sēdes sasauc pēc savas iniciatīvas vai ja to pieprasa viena trešdaļa padomes locekļu.

9. Padomes loceklis iesniedz sekretariātam priekšlikumus par padomes sēdē izskatāmajiem jautājumiem. Padomes priekšsēdētājs iekļauj jautājumu darba kārtībā, un padome izskata to viena mēneša laikā no iesniegšanas dienas.

10. Padomes sēdes darba kārtība, sēdes protokols un citi saistīto dokumentu projekti tiek nosūtīti un saskaņoti ar padomes locekļiem elektroniskā veidā. Padomes sēdes protokols, pieņemtie lēmumi rakstiskā formā glabājas administrācijā atbilstoši lietu nomenklatūrai.

11. Sekretariāts par padomes sēdes laiku, vietu un plānoto darba kārtību paziņo ne vēlāk kā trīs darba dienas pirms sēdes, nosūtot padomes locekļiem un pārstāvjiem ar padomdevēja tiesībām darba kārtību un lēmuma pieņemšanai nepieciešamos materiālus.

12. Padomes sēdes ir atklātas, ja padome nav lēmusi citādi.

13. Padomes sēdes protokolē. Sekretariāta vadītāja norīkots darbinieks (turpmāk – sēdes sekretārs) sagatavo padomes sēdes protokolu un trīs darba dienu laikā pēc padomes sēdes nosūta sēdes dalībniekiem saskaņošanai.

14. Padomes sēdes dalībnieks vienas darba dienas laikā pēc protokola saņemšanas var nosūtīt sekretāram

iebildumus vai priekšlikumus. Ja iebildumi vai priekšlikumi par protokolu noteiktajā termiņā nav saņemti, tas uzskatāms par saskaņotu.

15. Padomes sēdes protokolu paraksta padomes sēdes priekšsēdētājs un sēdes sekretārs.

16. Padomes sēdes lēmumu paraksta padomes priekšsēdētājs.

17. Padomes sēdes protokolu un pieņemto lēmumu sekretariāts elektroniski nosūta padomes locekļiem un pārstāvjiem ar padomdevēja tiesībām piecu darba dienu laikā pēc sēdes.

IV. PADOMES LĒMUMU PIEŅEMŠANA RAKSTVEIDA PROCEDŪRĀ

18. Padome var pieņemt lēmumus rakstveida procedūrā.

19. Sekretariāts sagatavo un nosūta padomes locekļiem un pārstāvjiem ar padomdevēja tiesībām jautājuma būtības izklāstu, lēmumprojektu un lēmuma pieņemšanai nepieciešamos dokumentus.

20. Ja kāds no padomes locekļiem iebilst pret rakstveida procedūru konkrētā jautājuma izskatīšanā, tiek sasaukta padomes sēde.

21. Padomes loceklis divu darba dienu laikā nosūta sekretariātam savu viedokli par lēmumprojektu, izsakot iebildumus vai priekšlikumus, ja tādi ir.

22. Pēc priekšlikumu saņemšanas un to apkopošanas padomes locekļiem tiek nosūtīts precizēts lēmumprojekts.

23. Padomes locekļi divu darba dienu laikā nosūta sekretariātam elektroniski savu balsojumu par precizēto lēmumprojektu.

24. Padomes rakstveida procedūrā pieņemto lēmumu paraksta padomes priekšsēdētājs.

25. Sekretariāts piecu darba dienu laikā nosūta padomes locekļiem un pārstāvjiem ar padomdevēja tiesībām rakstveida procedūrā pieņemto lēmumu.

V. NOSLĒGUMA JAUTĀJUMI

26. Šis reglaments stājas spēkā 2017.gada 16.oktobrī.

27. Ar šī reglamenta spēkā stāšanās brīdi spēku zaudē Tieslietu padomes reglaments, kas apstiprināts ar 2010.gada 4.oktobra Tieslietu padomes lēmumu Nr.4.

16.10.2017. LĒMUMS NR.59

PAR RAJONU (PILSĒTU) TIESU UN APGABALTIESU BUDŽETA PIEPRASĪJUMU 2018.GADAM

Izskatot rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu budžeta pieprasījumu 2018.gadam, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 89.¹¹ panta pirmo daļu,

Tieslietu padome nolēma:

1. rajonu (pilsētu) tiesu un apgabaltiesu budžeta pieprasījumu 2018.gadam daļā par atlidzībām atzīt par neatbilstošu 2017.gadā uzsāktajai tiesu darbinieku atalgojuma reformai;
2. vērst uzmanību uz normatīvā regulējuma, kas nosaka tiesnešu un prokuroru atalgojuma sistēmu, neatbilstību Latvijas Republikas Satversmei;
3. pārējā daļā atbalstīt rajonu (pilsētu) un apgabaltiesu budžeta pieprasījumu 2018.gadam.

16.10.2017. LĒMUMS NR.60

PAR AUGSTĀKĀS TIESAS BUDŽETA PIEPRASĪJUMU 2018.GADAM – analogs LĒMUMAM NR.59

IV

PIEREDZE:

KOMANDĒJUMU

INFORMĀCIJA UN ATZIŅAS

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Dzintra AMERIKA piedalījās Eiropas Universitātes Institūta organizētās mācībās Eiropas Savienības dalībvalstu tiesnešiem konkurences tiesībās ENTraNCE 2018
(Florence, 2018.gada 31.janvāris – 3. februāris)

Eiropas Universitātes Institūta organizēto mācību Eiropas Savienības dalībvalstu tiesnešiem konkurences tiesībās ENTraNCE 2018 tēma – jaunumi konkurences tiesību ekonomiskajā analizē un konkurences tiesību piemērošana digitālajā tirgū un kompensācijas lieluma noteikšana.

ENTraNCE ir ikgadēja mācību programma Eiropas konkurences tiesību tiesnešiem. Mācības ietver gan tālmācības programmu (mācību materiāli un diskusijas elektroniskajā vidē), gan klātienē programmu divās daļās, no kurām pirmā ir apmācību daļa, kuras ietvaros tiek lasītas lekcijas, savukārt otrā daļa ir seminārs, kurā dalībniekiem jāprezentē sagatavotais ziņojums par kādu lietu no nacionālās tiesas prakses saistībā ar konkurences tiesībām.

2018.gada mācību programmas pirmajā daļā lasīta virkne lekciju, kas aplūkoja konkurences tiesību piemērošanas izaicinājumus digitālajā ērā. Aplūkoti šādi jautājumi: digitālā tirgus ekonomiskie modeļi un problēmjautājumi (kā noteikt tirgu (vienpusējie, divpusējie, daudzpusējie tirgi), tirgus varu, dominanci un tās ļaunprātīgu izmantošanu); interneta ekosistēmas (digitālā tirgus darbība ar platformu starpniecību); interneta neitralitātes princips (lietotāju un satura izplatītāju diskriminācijas aizliegums pieejai internetam, tostarp „nulles cenas” noteikuma koncepcija); *Big Data* un privātuma problēmjautājumi; aizliegtas vienošanās un digitālie algoritmi; ekskluzīvā un ekspluatīvā prakse digitālajā tirgū. Tāpat tika lasītas lekcijas par to, kā aprēķināt zaudējumus, ko radījis prettiesisks konkurences ierobežojums (metodes un tehnika), pamatā aplūkojot un skaidrojot Eiropas Komisijas praktisko vadlīniju zaudējumu aprēķināšanā nozīmi

un būtiskumu. Īpaša lekcija veltīta jautājumam par pilnīgas kompensācijas principu un par zaudējumu nodošanu tālāk (*passing-on*). Proti, persona nevar prasīt tādu zaudējumu, kas ir radušies negodīgas konkurences rezultātā, ja šī persona šos zaudējumus jau ir atguvusi, pārdodot tālāk precī vai sniedzot pakalpojumus. Tādā gadījumā zaudējumus var prasīt tikai nākamais tirgus dalībnieku līmenis. Zaudējumus nodarījušais komersants var aizstāvēties pret zaudējumu prasību ar t.s. *the passing-on defence*. Lekcijā skaidrots, kā var aprēķināt katra tirgus dalībnieku līmeņa zaudējumu apmēru.

Darba grupās risināti arī praktiski uzdevumi un analizēti atsevišķi tiesu prakses gadījumi (Eiropas Komisijas *Google* lieta par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kā arī Apvienotās Karalistes Tribunāla *Sainsbury v. Mastercard* lieta par zaudējumiem), kopīgi ar lektoriem nonākot pie secinājumiem, ka pieņemtie lēmumi vai atsevišķi secinājumi šajās lietās vēl ir diskutējami.

Lekcijās piesaistīti augsti kvalificēti mācībaspēki (gan ekonomisti, gan juristi) no dažādām Eiropas universitātēm, kas ir specializējušies konkrētajos jautājumos, līdz ar to lekcijas notiek augstā kvalitātē.

Digitālā tirgus problēmātika ir vēl tikai attīstībā, un nākotnē mūs sagaida vēl daudz izaicinājumu.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Rudite VIDUŠA piedalījās Eiropas Komisijas līdzfinansētā padziļinātā seminārā tiesnešiem par valsts atbalstu
(Brisele, 2017.gada 3.–5.decembris)

Seminārs – padziļināta apmācība dalībvalstu tiesnešiem par valsts atbalstu – sistēmiski aptvēra visus valsts atbalsta jomas būtiskos jautājumus:

- valsts atbalsta kontroles sistēma Eiropas Savienībā;
- valsts atbalsta jēdziens;
- Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta

- pirmās daļas kritēriji pasākuma novērtēšanā;
- sadarbība starp Eiropas Komisiju un dalībvalstu tiesām;
- sadarbība starp Eiropas Savienības Tiesu un dalībvalstu tiesām;
- valsts atbalsta atgūšana;
- dalībvalstu tiesu loma nelikumīga un/vai nesaderīga valsts atbalsta lietās;
- „Altmark” kritēriji;
- infrastruktūras finansēšana;
- tirgus ekonomikas investora princips;
- *de minimis* valsts atbalsts.

Seminārs bija ļoti augstā kvalitātē, ko nodrošināja gan piesaistītie augstas klases lektori, gan iespēja mācīties nelielā grupā un tādējādi arī klausītājiem aktīvi piedalīties sarunā un apskatīt aktuālo Komisijas un dalībvalstu tiesu praksi.

Dalībniekiem ir pieejami interneta platformā ievietotie papildu materiāli, kā arī plašs sagatavotais mācību materiāls un profesora *Phedon Nicolaidēs* (kurš arī viens no semināra lektoriem) nesen izdotā grāmata par valsts atbalstu.

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas zinātniski analītiskais padomnieks Reinis MARKVARTS piedalījās Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas sadarbībā ar Korejas intelektuālā īpašuma iestādi un Starptautisko Intelektuālā īpašuma studiju institūtu rīkotajā mācību kursā „Preču zīmju tiesības un pārbaude” un konferencē „Madrīdes sistēma preču zīmju starptautiskajai reģistrācijai”
(*Tedžona, Seula, 2017.gada 11.–22.novembris*)

Mācību kurss, kas norisinājās Starptautiskajā Intelektuālā īpašuma studiju institūtā (IIPTI) Tedžonā, bija veltīts tādiem preču zīmju tiesību jautājumiem kā preču zīmes atšķirtspēja, prasības preču zīmes reģistrācijai, preču zīmju līdzība, zīmju sajaukšanas iespējas, plaši pazīstamas preču zīmes, netradicionālas preču zīmes (skaņas, smaržas, hologrāfiskās, krāsas zīmes u.c.), preču zīmju problemātika internetā, Nicas klasifikācija, Madrīdes sistēma, preču zīmju aizsardzība Dienvidkorejā, KIPO darbība intelektuālā īpašuma aizsardzības popularizēšanā attīstības valstīs. Mācību kursa dalībniekiem bija iespēja arī apmeklēt Korejas intelektuālā īpašuma iestādi (KIPO), kas atrodas Tedžonā, un iepazīties ar iestādes darbinieku ikdienas pienākumiem, kā arī izmēģināt KIPO izmantoto preču zīmju interneta datubāzi (<http://kipris.or.kr/>). Tāpat mācību kursa dalībniekiem tika dota iespēja apmeklēt atsevišķas sesijas Madrīdes sistēmai veltītajā starptautiskajā konferencē Seulā.

Lektori iepazīstināja dalībniekus ar preču zīmju reģistrācijas un aizsardzības problemātiku Dienvidkorejā, savukārt kursa dalībnieki, kas pārstāvēja

Dienvidaustrumāzijas, Vidusāzijas, Tuvo Austrumu, Āfrikas un Austrumeiropas reģionu, informēja par preču zīmju sistēmas īpatnībām savās valstīs.

Dienvidkorejas preču zīmju sistēma. KIPO ir izveidota 1977.gadā, šobrīd iestādē strādā ap 7000 darbinieku, tā nodarbojas ar patentu, preču zīmju un dizainparaugu reģistrāciju. Atšķirībā no Latvijas un Eiropas Savienības Dienvidokejā preču zīmju reģistrācijas iestāde preču zīmes reģistrācijas procesā veic arī zīmes salīdzinājumu ar iepriekš reģistrētajām zīmēm un, konstatējot līdzību, *ex officio* atsaka preču zīmes reģistrāciju. Turklāt, ja tiek konstatēts, ka pastāv zīmju sajaukšanas iespēja, iestāde var lemt par reģistrācijas atteikumu pat tad, ja pastāv vienošanās starp agrākās un vēlākās zīmes īpašniekiem (sabiedrības intereses tiek atzītas par svarīgākām, salīdzinot ar zīmju īpašnieku interesēm). Līdz ar to preču zīmju reģistrācijas process ir ilgāks (pirms 5 gadiem tas bija apmēram vienu gadu, šobrīd termiņš ir samazināts vidēji līdz pusgadam). Tiekot apsvērta arī iespēja ieviest tādu reģistrācijas kārtību kā Eiropas Savienības preču zīmēm. Arī šobrīd, lemjot par preču zīmju reģistrāciju un izskatot strīdus tiesā, nereti tiek ņemta vērā Eiropas Savienības Tiesas prakse. KIPO nevar lemt par atsevišķu zīmes elementu disklamāciju, jo uzskata, ka tā ir tiesas, nevis iestādes funkcija.

Ņemot vērā korejiešu valodas īpatnības un apstākli, ka Dievidkorejā izmanto no Rietumvalstīm atšķirīgu rakstības sistēmu, bieži atšķiras tiesu pieņemtie lēmumi attiecībā uz to preču zīmju atšķirtspēju un līdzību, kas izmanto latīņu alfabēta burtus, jo Korejas iedzīvotāji tos uztver atšķirīgi.

Plaši pazīstamas zīmes, kas nav reģistrētas, Dienvidkorejā aizsargā saskaņā ar likumu par negodīgu konkurenci, uz šī pamata var aizliegt zīmi izmantot arī precēm vai pakalpojumiem, kas ir atšķirīgi no pazīstamās zīmes īpašnieka produktiem (piemēram, ēdināšanas pakalpojumam nevarēja izmantot zīmi *Louis vui tondak* (*tondak* tulkojumā – vesela vista)).

KIPO lēmumus par atteikumu reģistrēt preču zīmi vai pieņemt reģistrācijas pieteikuma papildinājumus var pārsūdzēt Intelektuālā īpašuma tiesvedības un apelācijas padomē (IPTAB), kas ir no KIPO neatkarīga institūcija. IPTAB gadā izskata ap 3500 lietu, galvenokārt rakstveida procesā. IPTAB izskata arī strīdus starp preču zīmju īpašniekiem – prasības par zīmes atzīšanu par spēkā neesošu un konstatējošas prasības par zīmes aizsardzības apjoma noteikšanu, lai noskaidrotu, vai zīmes izmantošana nepārkāps reģistrētas zīmes īpašnieka tiesības (saskaņā ar lektora teikto, šāda veida prasības nepastāv nevienā citā pasaules valstī). Strīda puses var lūgt strīdu izskatīt paātrinātā procesā (3 vai 6 mēnešu laikā), par to samaksājot papildu valsts nodevu.

IPTAB nolēmumus var pārsūdzēt Patentu tiesā, kas ir specializētā tiesa rūpnieciskā īpašuma strīdu izskatīšanai. Patentu tiesas lēmumus var pārsūdzēt Augstākajā tiesā, šajā tiesā tiesnešiem nav specializācijas noteiktu strīdu izskatīšanā. Dienvidkorejas Augstākā tiesa izskata apmēram 10 intelektuālā īpašuma lietas gadā, lietu izskata 5 tiesnešu sastāvā.

KIPO nodarbojas arī ar intelektuālā īpašuma popularizēšanas pasākumiem – gatavo izglītojošus materiālus skolām, uzņēmumiem (*IP Panorama*) par intelektuālā īpašuma informācijas izmantošanu (*IP*

XPendite), par intelektuālā īpašuma juridiskajiem aspektiem (*IP Ignate*) un ir izstrādājusi spēli mobilajiem telefoniem (*Invention City*). KIPO arī atbalsta inovatīvus projektus attīstības valstīs (šobrīd vairākās Āfrikas, Āzijas un Dienvidamerikas valstīs) – balstoties uz brīvi pieejamo patentu informāciju, izstrādā šajās valstīs nepieciešamās tehnoloģijas (piemēram, enerģijas ieguvei, irigācijai, piesārņojuma mazināšanai, vietējo resursu efektīvākai izmantošanai), ko vēlāk var izmantot šo valstu uzņēmēji. KIPO arī sniedz atbalstu uzņēmējiem zīmola izstrādē un preču zīmju reģistrācijai.

Nedradicionālās zīmes. Ar netradicionālām preču zīmēm pamatā saprot zīmes, kas nav redzamas – smaržas (piemēram, zemeņu smarža autoriepām, zāles smarža tenisa bumbiņām), skaņas, garšas, sajūtas zīmes. Reizēm pie netradicionālajām zīmēm pieskaita arī krāsas zīmes, t.i., noteikts krāsas tonis kā preču zīme (piemēram, Dienvidkorejā kā vienīgā krāsas zīme reģistrēta zelta krāsa *Haribo* konfekšu iepakojumam), kā arī pozīcijas zīmes (piemēram, *Adidas* preču zīme: trīs svītras, kas izvietotas sporta apavu vienā sānu malā). Valstu prakse netradicionālo zīmju reģistrācijas pieļaujamībā ir ļoti atšķirīga. Piemēram, Dienvidkorejā reģistrētas salīdzinoši daudz skaņas zīmes (ap 150), taču neviena smaržas zīme, lai gan bijuši vairāki pieteikumi. Parasti netradicionālo preču zīmju reģistrācijas procesā grūti pierādīt zīmju atšķirtspēju vai ka tās nav aprakstošas, ģenēriskas vai funkcionālas. Atšķirībā no tradicionālajām preču zīmēm (vārdiskām, grafiskām, kombinētām), kam pašām par sevi var piemist atšķirtspēja (*inherent distinctiveness*), lai Dienvidkorejā reģistrētu kādu no netradicionālajām zīmēm, t.sk. arī telpisko jeb trīsdimensiju preču zīmi, saskaņā ar Dienvidkorejas Augstākās tiesas secināto ir jāpierāda, ka konkrētā zīme (produkta ārējais veidols) ir ieguvusi t.s. sekundāro nozīmi jeb ar lietošanu iegūtu atšķirtspēju (*acquired distinctiveness*).

Preču zīmju problemātika internetā. Kad trešās personas bez preču zīmes īpašnieka atļaujas zīmi izmanto internetā, reizēm ir grūti noteikt, vai zīme tiek izmantota konkrētā teritorijā (valstī). Viens no veidiem – vai uzņēmums piegādā vai piedāvā piegādāt preces uz konkrēto valsti. WIPO iesaka vērtēt, vai konkrētajā valstī zīmes izmantošanai ir komerciāls efekts.

Valstu nosaukumu aizsardzība. Atsevišķas valstis paredz savas valsts nosaukuma aizsardzību, saistot ar to noteiktas preču grupas. Piemēram, Šveicē paredzēti nosacījumi, kas uzņēmumam jāievēro, ja tas vēlas norādīt, ka pulkstenis vai šokolāde ir ražota Šveicē. Grūtības sagādā šo noteikumu pārkāpumu aizsardzība ārvalstīs, to parasti risina ar starpvalstu līgumu palīdzību.

**Civillietu departamenta tiesnese
Zane PĒTERSONE piedalījās Eiropas
Savienības Intelektuālā īpašuma biroja
rikotajā desmitajā Eiropas preču zīmju un
dizainparaugu tiesnešu simpozijā
(Alikante, 2017.gada 8.–11.novembris)**

Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (*EUIPO, agrāk – OHIM*) rīkotais Eiropas preču zīmju un dizainparaugu tiesnešu simpozijš ir nozīmīgākais preču zīmju tiesnešu mācību un pieredzes apmaiņas pasākums, kas notiek reizi divos gados. Šogad pirmo reizi simpozija programma bija paplašināta, ietverot arī autortiesību un domēnu vārdu jautājumus, kas, visticamāk, saistāms ar biroja nosaukuma neseno maiņu un darbības jomu paplašināšanu.

Simpozijā piedalījās Eiropas Savienības Tiesas tiesneši, pārstāvji no *EUIPO*, Apelācijas padomēm, Eiropas valstu tiesneši, kas specializējušies intelektuālā īpašuma strīdu izskatīšanā. Dalībnieki bija no Albānijas, Austrijas, Beļģijas, Bulgārijas, Čehijas, Dānijas, Horvātijas, Igaunijas, Francijas, Grieķijas, Islandes, Itālijas, Kipras, Latvijas, Lielbritānijas, Lietuvas, Luksemburgas, Nīderlandes, Polijas, Portugāles, Rumānijas, Serbijas, Slovēnijas, Somijas, Spānijas, Šveices, Ungārijas, Vācijas un Zviedrijas. Latviju pārstāvēja Zane Pētersone un Rīgas apgabaltiesas tiesnese Dzintra Balta.

Simpozijš sākās ar *EUIPO* Apelācijas padomju 20 gadu pastāvēšanai veltītām uzrunām, kuras teica *EUIPO* Apelācijas padomju prezidents Teofilis Margellos (*Theophilos Margellos*) un Eiropas Savienības Vispārējās tiesas prezidents Marks Jēgers (*Marc Jaeger*). Sniegts pārskats par Apelācijas padomju darbu 20 gadu garumā un turpmākajām iecerēm, kā arī par Apelācijas padomēm Eiropas Savienības Vispārējās tiesas skatījumā.

Prezentēta par godu minētajai gadadienai iznākusi grāmata „*20 years of the Boards of Appeal at EUIPO: celebrating the past, looking forward to the future. Liber Amicorum*”. Tiesneses rīcībā arī ir viens šīs grāmatas eksemplārs, un interesentiem ir iespēja ar to iepazīties.

Simpozija darbs lekciju un debašu veidā bija organizēts piecās sesijās:

- Preču zīmju reforma
- Netradicionālās preču zīmes
- Vai dizainparaugu tiesību akti ir apmierinoši?
- Čīņa pret saitēm uz nelegālu, ar autortiesībām aizsargātu saturu
- Tiesību aizsardzības nākotne digitālajā laikmetā.

Tiesnesei bija uzticēts vadīt trešo simpozija sesiju, kā arī piedalīties kā debašu runātājam piektajā sesijā.

Pirmā sesija bija veltīta preču zīmju reformai un jaunajam prasībām saskaņā ar 2015.gada 16.decembra direktīvu Nr.2015/2436, ar ko tuvina dalībvalstu tiesību aktus attiecībā uz preču zīmēm, un 2015.gada 16.decembra regulu Nr.2015/2424, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr.207/2009 par Kopienas preču zīmi, Komisijas Regulu (EK) Nr.2868/95, ar ko isteno Padomes

Regulu (EK) Nr.40/94 par Kopienas preču zīmi un atceļ Komisijas Regulu (EK) Nr.2869/95 par maksām, kas jāmaksā Iekšējā tirgus saskaņošanas birojam (preču zīmes, paraugi un modeļi). Šīs sesijas diskusijā piedalījās arī Eiropas Savienības Vispārējās tiesas tiesnese no Latvijas Inga Reine, kura runāja par preču zīmju reformu Vispārējās tiesas skatījumā un uzsvēra to, ka preču zīmes ir viens no svarīgākajiem Eiropas vienotā tirgus elementiem.

Otrajā sesijā runāts par netradicionālajiem jeb retāk sastopamajiem preču zīmju veidiem, tādiem kā skaņu zīmes, krāsu zīmes, trīsdimensiju zīmes un zīmes kustībā, apskatot arī vairākus piemērus no EUIPO Apelācijas padomju un Eiropas Savienības Tiesas prakses. Pieminētas arī smaržu zīmes, kuru reģistrācijas šķērslis ir tas, ka smaržu joprojām nav iespējams atveidot preču zīmju reģistrā tādā veidā, kas ļautu kompetentajām iestādēm un sabiedrībai noteikt skaidru un precīzu to īpašniekam piešķirtās aizsardzības priekšmetu.

Trešās sesijas laikā meklētas atbildes uz jautājumu, vai dizainparaugu tiesību akti ir apmierinoši un pietiekami. Secināts, ka ne visas dizainparaugu tiesību normas darbojas slikti, tomēr vairākās jomās ir nepieciešami un ir arī paredzami ievērojami grozījumi. Šādi jautājumi ir, piemēram, preces rakstura ietekme uz dizainparauga reģistrācijas spēkā esību un pārkāpumu; dizaina redzamība; tehniskā funkcija un apraksta ietekme uz dizainparauga aizsardzības apjomu. Plaši diskutēts par Eiropas Savienības tiesas izskatīšanā esošajām lietām C-395/16 *Doceram* un C-435/16, C-397/16 *Acacia* un ģenerālvokāta jau sniegtajiem viedokļiem tajās.

Ceturtais sesija bija veltīta cīņai pret saitēm (*linking*) uz nelegālu, ar autortiesībām aizsargātu saturu tīmekļa vietnēs.

Piektās sesijas laikā lielākoties diskutēts par izaicinājumiem domēna vārdu aizsardzības jomā. Tiesnese savā runā pamatā apskatīja divas tēmas:

1) Starptautiskā, Eiropas Savienības un nacionālā normatīvā regulējuma trūkums domēna vārdu aizsardzībai. Galvenās problēmas šajā jomā rodas tad, kad domēna vārda reģistrācija vai lietojums nepārkāpj preču zīmju tiesības vai konkurences tiesības, bet ir citādā veidā kaitīgs. Piemēram, ja privātpersona pierēģistrē domēna vārdu, kas ietver vārdus „pašvaldības policija”. Rodas jautājums, vai ar negodprātīgu nolūku pietiek tīmekļa vietnes aizvēršanai. Un ko darīt gadījumā, kad nav apzinātas negodprātības, bet domēna vārda lietojums ir citādi maldinošs. Tāpat problēmas rodas, ja nepieciešams vērsties pret citā valstī reģistrētu domēna vārdu;

2) Arvien pieaugošā tehnisko zināšanu nepieciešamība tiesneša darbam digitālajā laikmetā. Piemēram, lai piemērotu efektīvus un izpildāmus tiesiskās aizsardzības līdzekļus pret intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem virtuālajā vidē, tostarp pret nelikumīgu vai negodprātīgu svešu domēna vārdu izmantošanu, tiesnesim jāsaprot, kā faktiski darbojas domēna vārdu sistēmas. Ne mazāk aktuāla var būt izpratne par to, kā darbojas *darknet* un kriptovalūta *bitcoin*, kas tiek plaši izmantoti noziedzīgām darbībām, tostarp intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpšanai.

Jau otro simpoziju pēc kārtas uzmanība tika veltīta trīs Eiropas Savienības ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu un tradicionālo darinājumu sistēmām, kas popularizē un aizsargā kvalitatīvu lauksaimniecības un pārtikas preču

nosaukumus: aizsargāta izcelsmes norāde (*protected designation of origin (PDO)*), aizsargāta ģeogrāfiskās izcelsmes norāde (*protected geographical indication (PGI)*) un garantēta tradicionālā īpatnība (*traditional specialties guaranteed (TSG)*). Katras dalībvalsts pārstāvjiem bija uzdevums atvest no savas valsts produktu, kas ir aizsargāts vienā no minētajām sistēmām. Ja pagājušajā simpozijā no Latvijas šis produkts bija Carnikavas nēģi, tad šogad piedāvājām pelēkos zirņus un salināto rudzu rupjmaizi. Mums bija pārsteigums, ka vairāki citu valstu dalībnieki vispār nesaprata, kas tie „brūnie graudiņi” (proti, pelēkie zirņi) ir.

Dalība simpozijā deva iespēju papildināt zināšanas par vairākiem preču zīmju, dizainparaugu, autortiesību un domēna vārdu lietu izskatīšanā būtiskiem jautājumiem, EUIPO, Eiropas Savienības Tiesas un nacionālo valstu tiesu prakses jaunākajām tendencēm. Ļoti noderīga bija arī neformālā viedokļu un pieredzes apmaiņa.

Civillietu departamenta tiesnese Zane PĒTERSONE piedalījās Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja rīkotajā seminārā tiesnešiem un prokuroriem par autortiesībām un dizainparaugiem
(Alikante, 2017.gada 18.–22.septembris)

Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojs (EUIPO) līdz šim tiesnešiem rīkoja seminārus lielākoties par preču zīmēm. Šī bija pirmā reize, kad tiesnešiem rīkotas mācības par autortiesībām, un arī dizainparaugu tiesību jautājumi apskatīti ļoti reti. Līdz ar to šis seminārs bija ļoti nozīmīgs.

Seminārā piedalījās tiesneši un atsevišķi prokurori no Amerikas Savienotajām Valstīm, Austrijas, Beļģijas, Bosnijas un Hercegovinas, Bulgārijas, Čehijas, Dānijas, Francijas, Grieķijas, Horvātijas, Igaunijas, Itālijas, Latvijas, Lietuvas, Luksemburgas, Norvēģijas, Polijas, Portugāles, Rumānijas, Slovākijas, Slovēnijas, Somijas, Spānijas, Turcijas, Ungārijas, Vācijas un Zviedrijas.

Semināra pirmā diena sākās ar lekcijām par autortiesību problēmjautājumiem. Prezentēts Spānijas autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācijas viedoklis un runāts par cīņu pret nelegālu mūzikas piedāvāšanu internetā.

Pēc tam darbs notika diskusiju formā, dalībvalstu pārstāvjiem debatējot un daloties pieredzē vairākās grupās. Pirms semināra bija jāsaprotavo mājas darbs, kurā bija rakstveidā jāsniedz atbildes uz 45 izvērtiem jautājumiem par autortiesībām un uz 51 jautājumu par dizainparaugiem.

Autortiesību diskusija aptvēra tādas jautājumus kā darba aizsardzības ar autortiesībām kritēriji; originalitātes līmenis atvasinātos un saliktos darbos; autortiesību un citu intelektuālā īpašuma tiesību kombinēšanas iespējas konkrēta darba aizsardzībā; mantiskās un nemantiskās tiesības; mūsdienās aktuālā tendence didžejiem kombinēt dažādu citu autoru darbu fragmentus, radot savus darbus, utt.

Interesantas diskusijas raisījās par to, vai dažādiem darbiem var atšķirties aizsardzības standarti. Runāts arī par to, kas saprotams ar plaģiātu un kādos gadījumos tas

veido autortiesību pārkāpumu. Nozīmīga semināra daļa bija veltīta autortiesību izņēmumiem un ierobežojumiem, piemēram, parodijām.

Viena no būtiskākajām tēmām bija par darba garumu, lai tas atbilstu originalitātes kritērijam (pietiekamam radošā ieguldījuma līmenim) un varētu baudīt autortiesību aizsardzību. Konkrēti – tika spriests par to, vai džingls, kas sastāv no četrām nošu secības „Do, sol, la, mi”, var tikt aizsargāts ar autortiesībām, un par to semināra dalībnieku domas dalījās.

Jautājumi par dizainparaugiem attiecās uz 10 dažādiem kāzusiem, un semināra laikā tie grupās tika risināti. Būtiska jautājumu daļa aptvēra vizuālās disklamācijas, to izpausmes un veidus (pārtraukta līnija, attēla apēnojums citas krāsas tonī, kontūru apvilksana, aizmiglots attēls, krāsa). Runāts par dizainparaugu vizuālajiem attēlojumiem – skatiem: skati no dažādiem skatpunktiem; skati, kuros attēlota dizainparauga daļa palielinājumā; dažādu stāvokļu skati; skati, kuros dizainparaugs attēlots izjauktā veidā, u.c. Interesantas diskusijas raisījās par tādu dizainparaugu veidu kā momentuzņēmumu virkne jeb dizainparaugs kustībā (*sequence of snapshots – animated designs*). Tā ir īsa skatu virkne, kas attēlo vienu dizainparaugu kustībā dažādos brīžos un skaidri saprotamā secībā. Piemēram, lai attēlotu animētu ikonu (dizainparaugu kustībā). Momentuzņēmumiem virknē ir jābūt vizuāli saistītiem (tiem ir jābūt kopīgām īpašībām) un numurētiem tādā secībā, kas sniedz skaidru priekšstatu par dizainparauga kustību jeb attīstību.

Atsevišķi uzdevumi skāra tādas tēmas kā neitrālu fonu, kontrastu, ēnas un atspīdumu.

Katras dalībvalsts pārstāvjiem bija jāizskaidro situācija savā valstī un jāmeklē labākie risinājumi.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Ieva VIŠKERE piedalījās Eiropas Juridiskā tālākizglītības tīkla (EJTN) organizētā seminārā par Eiropas Savienības Tiesas prejudiciālā nolēmuma procedūru
(*Kēnigsvusterhauzene, 2017.gada 26.–27.oktobris*)

Semināra mērķis bija stiprināt zināšanas par to, kādos gadījumos nacionālās valsts tiesnesim jāvēršas Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu, pēc kādiem kritērijiem izšķirties vērsties vai nevērsties Eiropas Savienības Tiesā un kā noformulēt Eiropas Savienības Tiesai uzdodamo jautājumu.

Semināra ievaddaļā sniegta pamatinformācija par prejudiciālā nolēmuma procedūru Eiropas Savienības Tiesā, atgādinot par Līguma par Eiropas Savienības darbību 267.pantu, kas paredz Eiropas Savienības Tiesas kompetenci sniegt prejudiciālos nolēmumus par Eiropas Savienības tiesību aktu interpretāciju un spēkā esību, un Eiropas Savienības Tiesas Procesuālo noteikumu (*Rules of Procedures*) 94.pantu, kas noteic lūguma sniegt prejudiciālo nolēmumu saturu.

Tāpat vērstā uzmanība uz to, ka prejudiciālā nolēmuma sniegšana var notikt dažāda veida procedūrās – standarta jeb parastās tiesvedības kārtībā, paātrinātās tiesvedības kārtībā (Procesuālo noteikumu 105.pants), steidzamības kārtībā (Procesuālo noteikumu 107.pants) un vienkāršotā procedūrā (Procesuālo noteikumu 99.pants). Vienlaikus uzsvērts, ka tiesai, kas vērsas ar lūgumu par prejudiciālā nolēmuma sniegšanu, gadījumā, ja tā uzskata, ka ir pamats attiecīgo lietu skatīt paātrinātās tiesvedības vai steidzamības kārtībā, tas lūgumā būtu jānorāda.

Attiecībā uz to, kam ir tiesības vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu par prejudiciālā nolēmuma sniegšanu, uzsvērts, ka šādas tiesības ir tikai tiesai, tomēr jāņem vērā, ka ar tiesas jēdzienu tiek aptvertas arī institūcijas, kas pēc būtības ir atzīstamas par tiesām (lieta C-17/00 un lieta C-689/13).

Attiecībā uz tiesas tiesībām vai pienākumu vērsties ar lūgumu par prejudiciālā nolēmuma sniegšanu, papildus jau labi zināmajam, ka pienākums šādu lūgumu iesniegt attiecas uz lietas izskatīšanas galīgo instanci, tika uzsvērts, ka tajos gadījumos, kad ir šaubas nevis par Eiropas Savienības tiesību akta interpretāciju, bet gan par tā spēkā esību, pienākums vērsties būtu arī zemāko instanču tiesām. Galīgās instances tiesai ir pienākums vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu par prejudiciālā nolēmuma sniegšanu tad, ja tiesai ir šaubas par Eiropas Savienības tiesību normas interpretāciju vai spēkā esību un šo šaubu novēršana ir izšķiroša izskatāmās lietas izspriešanai. Tiesai, kuras gala nolēmumu ir iespējams pārsūdzēt, ir pienākums vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar attiecīgu lūgumu tad, ja šai tiesai ir šaubas par Eiropas Savienības tiesību normas spēkā esību un šo šaubu novēršana ir izšķiroša izskatāmās lietas izspriešanai. Savukārt gadījumos, kad šādi tiesai ir šaubas par Eiropas Savienības tiesību normas interpretāciju, vērsšanās Eiropas Savienības Tiesā ir tiesas tiesība, nevis pienākums.

Vienlaikus skaidrots, ka vērsšanās ar lūgumu Eiropas Savienības Tiesā nav obligāta gadījumā, ja ir konstatējams, ka Eiropas Savienības Tiesa jau ir taisījusi spriedumu par pēc būtības identisku jautājumu (*acte éclairé*) vai gadījumā, ja tiesa secina, ka piemērojamās Eiropas Savienības tiesību normas pareizā interpretācija ir acīmredzama (*acte clair*) (tomēr šādā gadījumā tiesai jābūt pārliecinātai, ka šāda pareizā interpretācija būtu acīmredzama gan visām Eiropas Savienības dalībvalstu tiesām, gan Eiropas Savienības Tiesai).

Attiecībā uz pienākumu vērsties Eiropas Savienības Tiesā vai tiesībām atturēties no vērsšanās semināra dalībnieku uzmanība vērstā uz Eiropas Savienības Tiesas spriedumiem *Costa* lietā, *E.N.E.L.* lietā, *Foto Frost* lietā, *Gaston Schul* lietā, *C.I.L.F.I.T.* lietā, *X and Van Dijk* lietā un *Ferreira da Silva* lietā.

Sniedzot ieteikumus par to, kā noformēt lēmumu par vērsanos Eiropas Savienības Tiesā un kā noformulēt Eiropas Savienības Tiesai uzdodamo jautājumu, semināra dalībnieku uzmanība vērstā uz Eiropas Savienības Tiesas rekomendāciju Nr.2016/C 439/01 un Augstāko Administratīvo tiesu asociācijas *ACA Europe* interneta mājaslapā www.aca-europe.eu pieejamajām vadlīnijām, kā arī Eiropas Savienības Tiesas nolēmumiem lietās C-6/64, C-310/10, C-139/12 un C-201/14. Atgādināts,

ka nav pieļaujams Eiropas Savienības Tiesai uzdodamo jautājumu formulēt tādējādi, ka Eiropas Savienības Tiesai tiek lūgts sniegt vērtējumu par nacionālo tiesību normu interpretāciju vai faktisko apstākļu novērtējumu.

Semināra ietvaros dota iespēja risināt konkrētu kāzusu, noformulējot Eiropas Savienības Tiesai uzdodamo jautājumu.

Administratīvo lietu departamenta tiesnese Ieva VIŠKERE piedalījās Eiropas Savienības valstu augstāko administratīvo tiesu asociācijas (ACA Europe) un Polijas Augstākās tiesas kopīgi organizētajā seminārā Eiropas valstu augstāko instanču administratīvo tiesu tiesnešiem par sabiedriskās kārtības un nacionālās drošības interešu sabalansēšanu ar trešo valstu pilsoņu tiesībām imigrācijas lietās un pilsonības piešķiršanas lietās
(Krakova, 2017.gada 18.septembris)

Semināra galvenais mērķis bija apmainīties ar informāciju par to, kā Eiropas Savienības dalībvalstis imigrācijas lietās un pilsonības piešķiršanas lietās sabalansē trešo valstu piederīgo tiesības ar sabiedrības interesēm uz kārtību un nacionālo drošību.

Semināra dalībnieku uzmanība vērsta uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 16.decembra Direktīvu 2008/115/EK un Eiropas Savienības Tiesas nolēmumiem lietās C-554/13 un C-601/15. Diskusiju ietvaros tika pieļauts, ka, lai identificētu būtisku apdraudējumu sabiedriskās kārtības un nacionālās drošības interesēm, nav nepieciešams konstatēt trešās valsts piederīgās personas jau izdarītu noziegumu (pamatā runa par teroristiska rakstura noziegumiem). Proti, var būt pietiekami, ja kompetentajām iestādēm ir pietiekams pamats uzskatīt, ka konkrētā persona plāno vai varētu plānot šāda nozieguma īstenošanu vai atbalstīšanu. Attiecībā uz pierādījumu standartu šādā gadījumā uzsverts, ka, jo būtiskākas sabiedrības intereses ir pakļautas riskam, jo zemāk laižama latiņa tam, cik liels risks saistībā ar konkrētas personas iespējamo rīcību ir pierādīts.

Tostarp identificēti izaicinājumi, kas saistīti ar trešo valstu piederīgo procesuālo tiesību ievērošanu situācijās, kad valsts lēmums par uzturēšanās atļaujas atteikumu, izraidīšanu vai pilsonības piešķiršanas atteikumu ir balstīts uz informāciju, kas ir uzskatāma par valsts noslēpumu. Eiropas valstu vidū nav vienotas nostājas un prakse ir ļoti atšķirīga, tomēr salīdzinoši liela daļa valstu uzskata, ka, katrā konkrētā gadījumā izvērtējot, var atzīt, ka būtisku sabiedrības interešu aizsardzības nolūkā ir pieļaujams ierobežot konkrēto personu pieeju tiem lietas materiāliem, kas satur valsts noslēpumu.

Tāpat apsvērts, kā varētu risināt situācijas, kad ir pamats personu izraidīt no valsts, bet to nav iespējams darīt, jo ir konstatējams, ka konkrētā persona savā izcelsmes valstī (uz kuru tā būtu izraidāma) tiks pakļauta necilvēcīgai attieksmei vai spīdzināšanai (Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencijas 3.pants). Tika sniegta informācija, ka Francijā šādos gadījumos konkrētajai personai var tikt piemērots mājas arests, savukārt Vācijā – policijas uzraudzība.

Administratīvo lietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece Eva VĪKSNA piedalījās Tallinas Universitātes rīkotajā konferencē „Tiesības 21.gadsimtam? Izzinot nepieciešamību pēc „jaunām” cilvēktiesībām”
(Tallina, 2017.gada 20.-22.septembris)

Konferences mērķis bija aplūkot aktualitātes cilvēktiesību jomā (īpašu tiesību aspektu izvirzīšanos, potenciāli jaunu tiesību veidošanos).

Apskatīta virkne „jauno” cilvēktiesību. Konference bija sadalīta vairākās sekcijās, kas veltītas kādai no tiesībām. Par katru tiesību vispirms izteicās šīs jomas speciālists, pēc tam to komentēja kāds cits iepriekš izvēlēts speciālists, tad sekoja diskusija. Kopumā apskatīti ļoti dažādi jautājumi – kā jau zināmas un plaši atzītas lietas, tā arī ļoti inovatīvi ierosinājumi.

Pirmā diena sākās ar prezentāciju par gados vecāku cilvēku tiesībām. Amerikas Valstu organizācija ir pirmā un pagaidām vienīgā, kas pieņēmusi starptautisku līgumu par gados vecāku cilvēku tiesību aizsardzību. Tajā īpaši izcelts rīcības jautājums un plaši skaidrots piekrišanas jēdziens. Tas ir īpaši aktuāli, jo vecāka gada gājuma cilvēku skaits tuvākajā laikā augs visvairāk. Attiecībā uz gados vecāku cilvēku tiesībām var redzēt divu veidu normas: pielāgotas klasiskās cilvēktiesības (piemēram, tiesības uz drošību, aizsardzību pret vardarbību), kā arī jaunas tiesības (piemēram, tiesības uz atpūtu, sportu, fiziskām aktivitātēm). Diskusijā izgaismots, ka gados vecāki cilvēki ir pelnījuši īpašu aizsardzību, jo cilvēkus viegli ietekmē politiskie cikli, ir zemāka paredzamība.

Nākamais panelis bija veltīts personu ar invaliditāti tiesībām. Prezentētāja īpaši izcēla tādus jautājumus kā personas autonomija un tiesības uz rīcības spēju. Kā jaunas tiesības parādās tiesības uz iekļaušanu (*right to inclusion*), tiesības uz saprātīgiem pielāgojumiem (*right to reasonable accomodation*), kā arī tiesības uz politisko līdzdalību. Paneļa komentētāja norādīja uz konceptuāliem jautājumiem, proti, vēsturiski personu ar invaliditāti tiesības veidojušās, uztverot personas ar invaliditāti kā cilvēkus ar trūkumiem, vājakus, cilvēkus, par ko jārūpējas, nevis parastus cilvēkus. Tas novedis pie segregācijas; šie cilvēki bijuši nošķirti no politikas veidošanas, turklāt nepamatoti romantizēts pretējais stāvoklis (*ablebodiness*). Modernāka invaliditātes konceptualizācija – invaliditāte ir tikai viens cilvēka stāvokļa aspekts; visi cilvēki ir nespējīgāki kādā jautājumā, kādā reizē utt., problēma ir nevis cilvēkā, bet vidē.

Paneli par tiesībām uz dzimtes identitāti (*gender identity*) analizēts kāzuss par dzimuma atzišanu identitātes dokumentos. Paneļa runātājs norādīja, ka tiesības uz dzimuma identitātes atzišanu var atvasināt no personīgās autonomijas, informatīvā privātuma (*informational privacy*), tiesībām uz veselību, tiesībām uz ķermeņa integritāti. Autors arī secināja, ka potenciālie

attaisnojumi (piemēram, pētījumi saistībā ar veselību, novērst krāpšanas un sargāt sabiedrisko drošību, sporta regulēšana, laulību regulēšana, sabiedriskās morāles aizsardzība) šo tiesību ierobežošanai nebūtu samērīgi. Komentētājs norādīja uz ECT prakses attīstību, taču secināja, ka tāls ceļš vēl ejams (sākot ar *Goodwin v. UK* lietu, kā arī nesenās lietas *A.P., Garçon and Nicot v. France*). Diskusija pievērsās valstu konsensusa un morālo apsvērumu nozīmei.

Apskatot pirmiedzīvotāju tiesības (*indigenous rights*), paneļa prezentētāja norādīja, ka šīm tiesībām ir kolektīvs raksturs (kolektīva juridiska identitāte). Populārākais ir jautājums par zemes piederību, bet ne klasiskā īpašumtiesību nozīmē (piemēram, arī upes un meži utt.). Problēmas radījusi kolonizācija, marginalizācija, diskriminācija. Pašnoteikšanās saistīta ar kultūru, politiku utt. Pašidentificēšanās ir pamatkritērijs, lai secinātu, vai persona pieder šai grupai. Diskusijā aktualizējās problēma, piemēram, Āfrikā, kur cilšu teritorijas mēdz pārkāties.

Paneli par tiesībām uz pieeju internetam norādīts, ka populārā pieeja, ka šīs tiesības izriet no tiesībām uz vārda brīvību, ir pārāk šaura, jo internets ļauj īstenot daudzas citas tiesības (piemēram, sociālās un ekonomiskās tiesības – tiesības uz izglītību utt.). Kaut arī starptautisko cilvēktiesību ietvaros vēl nav izveidojusies šāda tiesība, tomēr var redzēt attīstību valstiskā līmenī, valstīm pieņemot likumus. Paneļa komentētāja arī norādīja, ka ir pārāk šauri skatīties uz tiesībām uz internetu, jo runa ir tikai par vienu tehnoloģiju, kuras attīstību nevar pilnībā prognozēt, tāpēc pareizāk būtu uz to skatīties kā uz tiesībām uz digitālo pasauli. Tas nav tikai izteiksmes atvieglotājs, bet arī politiskās līdzdalības, iekļautības, veselības, izglītības utt. jautājums. Var redzēt lielu nevienlīdzību globālā līmenī, jo 60% no pasaules nav pieejas internetam, īpaši ietekmētas dažas grupas – sievietes, vecāki cilvēki utt. Diskusijas laikā arī secināts, ka tehnoloģiju pārmaiņas ir dabiskas; līdzīgi kā ar pārvietošanās brīvību – nav nepieciešams izcelt konkrētu pārvietošanās veidu, ja ir plašāks mērķis, tāpat arī attiecībā uz internetu nevajadzētu izcelt tikai šo tehnoloģiju. Tāpat norādīts, ka internets ir arī instruments, ar ko bieži tiek pārkāptas citu tiesības (tai skaitā arī cilvēktiesības), vienlaikus mums vajadzētu skatīties atsevišķi uz pieeju internetam un tā saturu.

Sekcijā par ģenētiskajām tiesībām pievērsta uzmanība ģenētiskajai diskriminācijai, ģenētiskajam privātumam un konfidencialitātei. Kā jauna tiesība – tiesības nezināt savu ģenētisko informāciju (īpaši, kad ir citi terapeitiski vai preventīvi mehānismi). Diskusijā izgaismojās, ka ģenētiskā informācija attiecas arī uz ģimenes locekļiem, tāpēc parādās sarežģīta kolektīva dimensija. Turklāt tam varētu būt ietekme uz solidaritāti sociālās aprūpes sistēmā.

Paneli, kas veltīts tiesībām tikt aizmirstam, uzsvērti jautājumi par pierādīšanas nastu, cenzūras risku, pētījumu apgrūtināšanu.

Paneli, kas veltīts garīgajai integritātei (*mental integrity*), apskatītas tiesības uz mentālo pašnoteikšanos.

Jaunas tehnoloģijas padara vienkāršāku iejaukšanos personas garīgajos procesos. Grūti arī reizēm nošķirt ķermeni no prāta. Diskusijā apskatīta valstu izmantotā „piebikstīšanas” (*nudging*) tehnika.

Paneli, kas bija veltīts reprodūktīvajām tiesībām, īpaši apskatīta pieeja asistētajām reprodūktīvajām tehnoloģijām. Šobrīd valstij nav pozitīva pienākuma nodrošināt pieeju tām, tomēr neauglība bieži tiek atzīta par invaliditāti. Prezentētājs un komentētāja izvirzīja provokatīvas idejas saistībā ar surogācijas izmantošanu, proti, norādot, ka daudz apsvērumu, kādēļ to būtu ne vien jāatļauj, bet arī tas izrietētu no tiesībām uz privāto dzīvi (kā surogātmātes, tā otru vecāku). Valstu pieejas ļoti atšķiras, bet tas saistīts tieši ar kulturāliem iebildumiem.

Tiesības uz ķermeņa integritāti jau izriet no tiesībām uz dzīvību, spīdzināšanas aizlieguma un tiesībām uz privāto dzīvi. Nav isti nekā jauna un neparasta, tāpēc īpaši interesantas diskusijas nebija.

Panelis, kas veltīts dzīvnieku tiesībām, secināja, ka pasaulē ir vērojama tendence dzīvniekus vairs neatzīt par lietām. Vispār jau nebūtu problēmu piešķirt dzīvniekiem tiesības, jo ir jau citi divaini subjekti, piemēram, juridiskas personas.

Attiecībā uz tiesībām uz ūdeni kontroversijas ir vairāk par sociālajām un ekonomiskajām tiesībām kopumā, nevis to, ka šīm tiesībām tāpat būtu jābūt. Diskusijā pievērsās ūdenim kā kolektīvam īpašumam. Tiesības uz mājokli un zemi vairāk ir saistītas ar tiesībām dzīvot drošībā, nevis ar īpašumtiesībām. Tiesības dzīvot labvēlīgā vidē ir reģionāla, ne starptautiska tiesība.

Inovāti vii bija paneļi, kas veltīti pārvaldības jautājumiem. Pirmajā apskatīts jautājums par tiesībām uz demokrātiju. Tās ir saistītas ar vēlēšanām, taču parasti netiek īpaši izdalītas pašas par sevi. Bažas, ka šīs tiesības varētu būt izmantotas, lai citas valstis iejauktos kādas valsts iekšējās lietās. Tiesības uz pašnoteikšanos arī bieži tiek pieminētas šajā kontekstā un ir ļoti pretrunīgas. Jauninājums – tiesības uz brīvību no korupcijas. Vai mēs katrs esam tiesīgi uz valdību, kas dara savu darbu godīgi un nesamaitāti? Tam ir diezgan universāla piekrišana. Interesanti uzskati par to, kas vispār tad ir cilvēktiesība. Diskusijā izvirzījās jautājums, kā īstenot šīs tiesības. Tiesības uz labu pārvaldību – ES Pamattiesību hartā tāda tiesība jau ir (41. pants). Kas ir interesanti – ir diezgan daudz tiesu prakses par šo jautājumu. ES aizsargāta sen kā vispārējais princips. Tā nodrošina pretvaru administrācijas varai.

Tiesības uz pieeju taisnīgumam – skatīta arī kontekstā ar tiesībām piekļūt normatīvajiem aktiem un tiesību avotiem. Komentētājs gan norādīja, ka tiesības zināt likumu jau ir citu tiesību sastāvdaļa; turklāt to jau garantē tiesības uz informāciju, kā arī bieži sastopami konstitucionāli principi, kā tiesiskās drošības un tiesiskās palāvis princips.

Kopumā interesants ieskats dažādu cilvēktiesību jautājumu attīstībā. Sabiedrībai kļūstot sarežģītākai un tehnoloģijām kļūstot sarežģītākām, arvien vairāk nākas saskarties ar šādiem komplikētiem cilvēktiesību jautājumiem.

PROJEKTU AKTIVITĀTES – PIEREDZES APMAIŅAI

EIROPAS SOCIĀLĀ FONDA PROJEKTS „JUSTĪCIJA ATTĪSTĪBAI”

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

VĀCIJA: Eiropas starptautiskās privāttiesības

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita ZIKMANE un Tiesu administrācijas ESF projektu vadītāja Anna SKRJABINA martā piedalījās konferencē „Cik eiropiskas ir Eiropas starptautiskās privāttiesības”. Konferencē, kas notika Berlīnē, piedalījās 114 dalībnieki no Eiropas, Āzijas un Ziemeļamerikas tiesu institūcijām, universitātēm, kā arī no Eiropas Komisijas.

Runātāji atzina, ka starptautiskās privāttiesības ir sarežģīta tiesību nozare, kurā nepieciešama gan pamatprincipu apguve, gan īpaša specializācija. Šībrīža mācību programmas nenodrošina nepieciešamo kvalifikācijas apgušanu. Daudz universitāšu vispār nav starptautisko privāttiesību (obligātā) kursa, kas tālāk praksē liek tiesību piemērotājiem (jo īpaši tiesnešiem) šo nozari apgūt *ad hoc*, izskatot konkrētu lietu. Tas var atstāt ietekmi uz kvalitāti un ātrumu. Situācija tika raksturota, izmantojot apzīmējums – vienkārši nav zināšanu par regulējumu (*ignorance*). Šajā situācijā sevi neattaisno arī Eiropas tiesnešu apmācību tīkls (EJTN), kā arī e-tiesiskuma portālā (*e-justice portal*) pieejamā informācija. Kā risinājums piedāvāts fokusēties uz atbalstu ES starptautisko privāttiesību mācību grāmatu izdošanai „mazo” valodu versijās. Kā pozitīva tendence atzīta arī tiesnešu specializācija noteiktu regulu piemērošanā (jo īpaši pozitīvi atzīmēta bērnu pārrobežu pārvietošana, jo tā prasa gan regulu pārzināšanu, gan Hāgas konvencijas piemērošanu). Nacionālā akadēmiskā izpratne par starptautisko privāttiesību saturu ir pamatā konceptuālajai atšķirībai akadēmiskajā diskursā par šo tematu. Vācijā ar starptautiskajām privāttiesībām saprot tikai piemērojamo likumu, savukārt Francijā – gan piemērojamo likumu, gan jurisdikciju, gan spriedumu atzišanu un izpildi. Ir valstis, kurās dominē normatīvā regulējumā strukturēts diskurss, bet ir valstis, piemēram, Francija, kurā vairāk dominē pedagoģiskā pieeja (pa tēmām). Tāpat nozīmīga ir akadēmiskajā vidē izmantotā valoda – vērojamam tendence, ka Vācijas akadēmiķi daudz raksta angļu valodā, ko nevarētu teikt par Francijas akadēmiķiem. Darbu izstrāde svešvalodā (jo īpaši angļu valodā) paplašina auditoriju, tomēr vienlaikus rodas sajukums jēdzienu izpratnē un terminu lietojumā. ES finansēto tiesību aktu

piemērošanas pētījumu un novērtējumu virzieni būtiski ietekmē arī akadēmiskās vides intereses, tādejādi izzūd „tīri” akadēmiskais diskurss par starptautiskajām privāttiesībām. Starptautisko privāttiesību akadēmiķu diskusijai jādomā arī par tās lietojamību. Domas dalījās, vai akadēmiskā vide šobrīd nav kļuvusi pārāk kazuistiska – savu diskursu veidojot uz Eiropas Savienības Tiesas spriedumu atziņām, vai tieši otrādi – pārāk maz izmanto EST prakses atziņas.

Interesants bija salīdzinājums, kurā vērtēta akadēmiķu ietekme uz tiesu praksi. To būtībā nosaka nolēmumu rakstīšanas stils: Vācijā nolēmumos tiek iekļautas atsauces uz tiesību doktrīnu, savukārt Itālijā un Francijā nav pieņemts iekļaut atsauces. Francijas kasācijas instances tiesai raksturīgais ziņojums par spriedumu būtiski papildina pamatojuma izpratni. Tāpat būtiska filozofiska atšķirība saskatīta Vācijas pozitīvismā un Francijas teorētiskajā pieejā nolēmuma argumentācijā, atstājot otrā plāksnē normatīvo regulējumu. No tā rodas atšķirīgais iespaids.

Atsevišķa diskusija tika veltīta tiesu savstarpējās uzticēšanās principam, proti, vai iespējamās aizdomas, ka citas dalībvalsts tiesu sistēma nav neatkarīga, nebūtu iespējams pamats, izmantojot Līguma par ES darbību 7.pantu, apšaubīt pienākumu atzīt un izpildīt tādas valsts spriedumu.

Secinājumi un ieteikumi

ES starptautisko privāttiesību jomas pārzināšana ir būtiska nolēmumu kvalitātes un procesa efektivitātes atslēga. Lai arī starptautisko privāttiesību pamatkurss būtu jāapgūst pamatizglītības ieguves procesā, tomēr ES ietekme uz šiem jautājumiem un regulējuma attīstība prasa tiesnešiem piedāvāt arī ES starptautisko privāttiesību pamatjautājumu apguves kursu – tas jo īpaši varētu būt aktuāli pēc teritoriālās reformas pabeigšanas, stiprinot specializācijas iespējas.

Iztrūkstot Latvijas akadēmiskajai diskusijai par Eiropas starptautisko privāttiesību disciplīnu un starptautisko privāttiesību disciplīnu kopumā, daļēju iniciatīvu iespējams uzņemt tiesām – vismaz ar tiesu prakses apkopojumiem nodrošināt tiesību piemērotājus ar nepieciešamo informāciju par ES starptautisko privāttiesību jautājumu būtību.

SINGAPŪRA: informācijas tehnoloģiju izmantošana, tiesu darba organizācija un vadība, tiesnešu apmācība

Latvijas delegācija, kuras sastāvā Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris DZALBE, Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja Solvita HARBACEVIČA un visi apgabaltiesu priekšsēdētāji, oktobrī bija pieredzes vizītē Singapūrā. Vizītes laikā apmeklēja Valsts tiesa un Augstākā tiesa.

Singapūras valsts tiesas (*State Court*) sastāvā ietilpst rajonu tiesas un maģistrātu tiesas, kas abas izskata gan krimināllietas, gan civilietas, kā arī koroneru tiesa un maza apmēra prasību tribunāls (civilietām).

Singapūras Augstākā tiesa sastāv no Augstās tiesas (*High court*), kas var būt gan pirmā, gan apelācijas instance gan

Latvijas delegācija – (no kreisās) Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs Pēteris Dzalbe, Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja Solvita Harbaceviča, Zemgales apgabaltiesas priekšsēdētāja Ingūna Preisa, Vidzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja Edīte Knēgere, Latgales apgabaltiesas priekšsēdētājs Andris Strauts, Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja Daiga Vilsone, Administratīvās apgabaltiesas priekšsēdētājs Māris Vīgants un Kurzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja Silva Reinholde – pie Singapūras Augstākās tiesas vēsturiskās ēkas, kurā tagad atrodas Mākslas muzejs

krimināllietās, gan civilīetās, un Apelācijas tiesas (*Court of Appeal*), kurā skata pārsūdzības no Augstās tiesas. Notika arī tikšanās Singapūras Augstākās tiesas pakļautībā 2015.gadā izveidotajā Singapūras Tiesu koledžā.

Singapūras tiesu sistēmas organizācija, tiesību sistēmas aspekti un piekritības normas ir ļoti atšķirīgas no Latvijas. Singapūras modelis Latvijas tieslietu sistēmas darbības efektivizācijas kontekstā būtu tālāk pētāms saistībā ar informācijas tehnoloģiju izmantošanu, tiesu darba organizāciju un vadību un tiesnešu apmācību.

Singapūrā pastāv ļoti efektīva un ātra tiesu sistēma (vienam tiesnesim gadā izskatāmo lietu apjoms, pēc mutiski saņemtās informācijas Augstākajā tiesā, ap 4000), tomēr ne visi šīs tiesu sistēmas uz lietu izskatīšanas ātrumu vērstie elementi ir pārņemami Eiropas Savienības un Eiropas padomes dalībvalstī, kur ECT konvencijas 6.pants izvirza visai striktas prasības, piemēram, par spriedumu motivāciju.

Taču būtu neapšaubāmi vērts detalizēti iepazīties ar Singapūras tiesu darbā izmantojamajām elektroniskajām sistēmām, it sevišķi brīdī, kad tiek izstrādāta jaunā TIS versija. Singapūras pieredze izmantojama arī, ņemot vērā

pakāpenisko pāreju uz procesuālo dokumentu elektronisku iesniegšanu. Singapūrā visi tiesvedības procesa dokumenti ir pieejami e-vidē un tos kā vienotu platformu izmanto gan tiesnesis, gan puse, gan puses pārstāvis. Lietas materiāli netiek dublēti papīra formātā. Būtu lietderīgi iepazīties, kā tiek izstrādātas elektroniski pieejamās procesuālo dokumentu formas.

Administratīvo sodu lietas Valsts tiesā izskata vakarā un naktī dežurējošs tiesnesis, aiztaupot pusei nepieciešamību ierasties tiesā dienā, darba laikā. Arī šeit tiek izmantotas elektroniskas sistēmas: ierodoties tiesā un izstāvot rindu uz lietas izskatīšanu, speciālā automātā tiek ieskenēts identifikācijas dokuments un atzīmēts, šķiet, iepriekšsagatavotā sagatavē, ko cilvēks vēlas no tiesas. Šādi sagatavota lieta automātiski nonāk pie tiesneša, un viņš to izlemj dažās minūtēs.

Ņemot vērā plašo un veiksmīgo mediācijas pielietojumu Singapūrā (mediācija izmantota vairumā lietu un vienošanās panākta apmēram 80%), būtu vērts tālāk izpētīt šo modeli gan attiecībā uz tā tiesisko regulējumu, mediatoru profilu, mijiedarbību ar tiesas procesu attiecīgajā lietā (tiesneši darbojas arī kā mediatori, tas, visdrīzāk, daļēji izskaidro arī ļoti augsto izskatīto lietu skaitu), izmaksām (sākotnēji piedāvāts par brīvu, vēlāk konstatēts, ka mediācija tiek efektīvāk izmantota, ja par to prasa relatīvi zemu fiksētu maksu, kas disciplinē puses).

Būtu nepieciešams attīstīt sadarbību ar Singapūras tiesu koledžu. Ņemot vērā, ka viņiem ir paredzēti valsts līdzekļi starptautiskajai sadarbībai, Latvijas tiesneši varētu piedalīties programmās ar relatīvi zēmam izmaksām. Singapūras tiesu koledža darbojas trijās pamatjomās, viņi to definē par „spārnēm”: Vietējais spārns – pārrauga Singapūras tiesu iestāžu vajadzības, sākot no jauno tiesnešu apmācības līdz tālākizglītībai un pētniecības un attīstības programmām; Starptautiskais spārns – balstoties uz Singapūras tiesu sistēmas starptautisko reputāciju, Singapūra pozicionējas arī kā tieslietu apmācības forums, kas piedāvā apmācības plašā tēmu spektrā, piemēram, par tiesnešu ētiku, lietu izskatīšanu, tehnoloģiju izmantošanu un tiesu administrēšanu; Pētniecības spārns – koledža finansē Universitāšu pētījumus, kuru mērķis ir testēt un ieviest inovācijas tiesu studijās un praksē.

Tiesu sistēmas pašreprezentācija un komunikācija ar sabiedrību – ņemot vērā gan sabiedrības kopumā, gan lietas dalībnieku augsto novērtējumu Singapūras tiesu sistēmai (piemēram, 99,6% iedzīvotāju ir norādījuši, ka tiesvedība Valsts tiesā ir efektīva, savukārt 96,9% lietu dalībnieku norāda, ka Valsts tiesa ir profesionāla), būtu vēlams detalizētāk iepazīties ar izvēlēto komunikācijas formu ar sabiedrību, izmantojamajiem avotiem (piemēram, žurnāls „Judiciary Times”, tiesu mājaslapas, videopamācības, tiesās strādājošo brīvprātīgo institūts – atbalsta funkcijas tiesas klientiem).

Tiesu administratīvās vadības jomā ir interesanta Singapūras prakse katru gadu noteikt prioritātes un to ietvaros sasniedzamos mērķus. Piemēram, Valsts tiesa 2017.gadā īpašu uzmanību pievērsusi sadarbībai ar lietu dalībniekiem (nodrošinot psihologa palīdzību lietas dalībniekiem); tiesas procesu pieejamības un efektivitātes nodrošināšanai (apmācības mediatoriem); pakalpojumu kvalitātes uzlabošanai (aplūkacija soda naudu un nodevu maksāšanai telefonā vai planšetē).

AUSTRIJA: tiesvedības efektivitāte un kvalitāte un alternatīvi domstarpību risināšanas veidi

Septembrī Civillietu departamenta tiesnese Ļubova KUŠNIRE, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas zinātniski analītiskais padomnieks Reinis MARKVARTS un Administratīvo lietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece Eva VĪKSNA piedalījās Eiropas Tiesību institūta konferencē, kas notika Austrijā, Vīnē.

Konferencē bija reģistrējušies vairāk nekā 300 dalībnieki no Austrijas, Spānijas, Albānijas, Itālijas, Zviedrijas, Apvienotās Karalistes, Austrālijas, Latvijas. Dalībnieki bija akadēmiķi un profesionāļi no universitātēm, advokātu birojiem, dažādām valsts un ES institūcijām, kā arī citām iestādēm.

Konferencē apskatītas tiesvedības efektivitātes un kvalitātes veicināšanas iespējas un alternatīvie

domstarpību risināšanas veidi. Augstākās tiesas pārstāvji apmeklēja lekcijas par šādām tēmām: Uzņēmuma glābšana maksātspējas tiesībās; Kopējie konstitucionālie principi Eiropā; Patvēruma meklētāju un nelegālo migrantu aizturēšana un tiesiskums; No transnacionāliem principiem līdz Eiropas Civilprocesa noteikumiem: pierādījumi, pagaidu līdzekļi un dokumentu paziņošana; Datu ekonomikas būvēšana; Tiesas un strīdu alternatīvā izšķiršana; Noteikumi un standarti tiešsaistes starpnieku platformām; Lietu internets; Trešo personu veikta tiesvedības finansēšana; Fiduciāra piekļuve digitālajam ipašumam; Pieaugošo aizsardzība starptautiskās situācijās; Eiropas ģimeņu aizsardzība; Izpētes un attīstības nodokļu iniciatīvas; Normu kolīzijas un digitalizācija; Digitālo tiesību interešu grupa.

ČEHIJA: atbalsta personāla tiesiskais statuss, darba organizācija, sadarbība ar tiesnešiem

Administratīvo lietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece Kristīne ZEMĪTE un departamenta priekšsēdētāja palidze Silvija KUŠKINA, Civillietu departamenta tiesnešu palidzes Madara ŠTORHA un Dārta EGLĪTE un Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece Nora MAGONE septembrī piedalījās pieredzes apmaiņas vizītē uz Čehijas Augstāko Vispārējo tiesu, Čehijas Augstāko Administratīvo tiesu, Čehijas Konstitucionālo tiesu un Mazarekas Universitātes Juridisko fakultāti Brno.

No kreisās: Kristīne Zemīte, Nora Magone, Dārta Eglīte, Madara Štorha un Silvija Kuškina ar kolēģēm no Čehijas Augstākās Administratīvās tiesas

Mērķis: iepazīties un noskaidrot labās prakses piemērus par tiesnešu palīgu, padomnieku un cita tiesas atbalsta personāla tiesisko statusu, darba organizāciju, sadarbību ar tiesnešiem. Tā kā minēto institūciju apmeklējuma laikā notika aktīvas diskusijas ar čehu kolēģiem, izrunāta virkne ar tiesas darba organizāciju saistītu jautājumu, tostarp par tiesas komunikāciju ar sabiedrību, tiesas nolēmumu anonimizēšanu, tiesas iesaisti tiesnešu atlases procesā, tiesnešu un tiesas personāla apmācībām, tiesu prakses vienotības nodrošināšanu un citiem jautājumiem.

Kā labās prakses piemērus vizītes dalībnieces min pietiekami lielu tiesnešu palīgu korpusu tiesās. Čehijā vispārpieņemta prakse ir, ka vienam tiesnesim ir vairāki palīgi. Šāda sistēma pamatota ar to, ka tiesā darba apjoms ir liels un tieši tiesnešu palīgi ir tie, kas ikdienā pamatā veic lietu izpēti, sagatavo lietas izskatīšanai, prezentē

tiesnesim vai tiesnešu kolēģijai lietas iespējamo risinājumu un pēc tiesneša uzdevuma sagatavo arī nolēmuma argumentāciju. Sarežģītāku lietu gadījumā vairāku tiesnešu palīgu korpusu vienam tiesnesim vai tiesnešu kolēģijai ļauj daudz kvalitatīvāk atrisināt lietas. Pietiekams personāla resurss nodrošina lietu ātrāku, efektīvāku un kvalitatīvāku spriešanu.

Pamatā Čehijā tiesneša palīga amats tiesu sistēmā ir paredzēts jauno profesionāļu pirmās pieredzes gūšanai juridiskā darbā, tomēr nav neparasta arī prakse, ka personas tiesneša palīga amatā strādā ilgu laiku. Vispārpieņemta prakse, ka ilgāku laiku tiesā ir nodarbināti analītisko nodaļu padomnieki.

Pēc labās prakses piemēra Latvijā varētu tikt ieviestas tiesnešu un tiesnešu atbalsta personāla apspriedes par konkrētiem tiesību piemērošanas jautājumiem gan konkrētu lietu sakarā, gan vispārīgi. Tās pavērtu iespēju produktīvai viedokļu apmaiņai, veicinātu vienotas tiesu prakses attīstību, jo kalpotu par platformu, kurā tiesneši un tiesnešu atbalsta personāls apmainās ar viedokļiem un izdiskutē problēmjautājumus.

Tāpat kā labās prakses piemērs no Augstākās Administratīvās tiesas varētu būt tas, ka šī tiesa piedalās tiesnešu kandidātu atlases procesā, uz klausot kandidātus šīs tiesas tiesnešu kopsapulcē, kā arī tas, ka Augstākajai Administratīvajai tiesai ir sadarbība ar Nodokļu un grāmatvedības asociāciju, ar kuru regulāri kopējās tikšanās tiek apspriestas nodokļu jomas aktualitātes un

problemātiskie jautājumi. Par labās prakses piemēru atzīstama arī abu Augstāko tiesu un Konstitucionālās tiesas bibliotēku tiešsaiste.

Čehijas tiesas, īpaši Augstākā Administratīvā tiesa un Konstitucionālā tiesa, ļoti progresīvi attīstīta komunikāciju ar sabiedrību un medijiem. Šis nepārprotami ir viens no labās prakses piemēriem, kuru varētu izmantot arī Latvijā. Proti, neatņemama mūsdienu sabiedrības komunikācijas forma ir aktivitātes internetā, īpaši sociālajos tīklos. Lai gan nenoliedzami liela loma iestādes tēla veidošanā ir oficiālajai mājaslapai, kontu uzturēšanu, piemēram, *Facebook*, *Twitter* vai *Instagram*, varētu apsvērt kā efektīvu veidu, kādā informēt sabiedrību par aktualitātēm un jaunākajiem tiesu nolēmumiem.

ZIEMEĻVALSTU MINISTRU PADOMES ATBALSTĪTS PROJEKTS „AUGSTĀKĀS TIESAS CIVILLIETU DEPARTAMENTA DARBA EFEKTIVITĀTES UN KVALITĀTES UZLABOŠANAS IESPĒJAS”

NORDIC-BALTIC MOBILITY PROGRAMME

Public administration

Civillietu departamenta tiesnesis Aigars STRUPIŠS, zinātniski analītiskais padomnieks Rihards GULBIS un tiesnešu palīdzes Liene Āķe, Renāte VERNUŠA, Signe RIEKSTIŅA un Adele ZALAMANE oktobrī piedalījās pieredzes apmaiņas vizītē Norvēģijas Augstākajā tiesā un Borgartingas tiesā, kur iepazīnās ar Norvēģijas tiesu sistēmu, lietu izskatīšanas kārtību, izaicinājumiem, ar ko saskaras Norvēģijas tiesu sistēma, kā arī dalījās ar Latvijas tiesu sistēmas pieredzi.

Norvēģijas tiesu pārstāvji iepazīstināja Latvijas delegāciju ar Norvēģijas tiesu sistēmu un darba organizāciju konkrētajās tiesās. Apspriests, kā tiesas Norvēģijā veicina lietu izskatīšanas efektivitāti, saziņu ar medijiem un sabiedrību, nodrošinot izpratni par tiesu darbu un procesa gaitu. Savukārt Latvijas Augstākās tiesas delegācija dalījās pieredzē par Latvijas tiesu sistēmu, tās īpatnībām un lietu izskatīšanas pamatprincipiem.

Norvēģijas tiesu sistēmu un pieeju tiesnešu karjeras jautājumiem raksturo vairākas būtiskas atšķirības no Latvijas tiesu sistēmas. Pirmkārt, Norvēģijas tiesas izskata visu veidu lietas, nepastāv atsevišķas administratīvās tiesas vai cita veida specializētas tiesas. Arī konstitucionāla rakstura sūdzības skata vispārējās jurisdikcijas tiesas (turklāt sākot ar pirmās instances tiesu). Otrkārt, ļoti liels uzsvars tiesvedībā likts uz mutvārdu procesu. Vienas tiesas sēdes ilgums var būt vairākas dienas. Arī Augstākā tiesa izskata lietas mutvārdu procesā (par tiesvedības ierosināšanu – rakstveidā). Treškārt, tiesas spriešana pirmajā un otrajā instancē tiek iesaistīti sabiedrības pārstāvji (zvērinātie; piesēdētāji). Ceturtkārt, tiesneši parasti nav tā sauktie karjeras tiesneši, bet juristi, kuri

savā iepriekšējā jurista karjerā ir darbojušies dažādās nozarēs un amatos (civildienestā (parasti Tieslietu ministrijā), advokātu birojos, kā mācībspēki augstskolās u.tml.). Piektkārt, tiesnešu kandidātu atlasē tiek iesaistīti sabiedrības pārstāvji, akademiķi un jurisprudences praktiķi, kas nav tiesneši.

Pirmajā vizītē Augstākās tiesas delegācija devās uz lielāko apelācijas instances tiesu Norvēģijā – **Borgartingas tiesu**, kur iepazīnās ar Norvēģijas tiesu sistēmu, lietu izskatīšanas kārtību apelācijas instancē, darba organizāciju tiesā un darbinieku motivācijas pasākumiem.

Borgartingas tiesas teritorijā ir 1,5 milj. iedzīvotāju, un 2016.gadā tā saņēma 880 civillietas, 1307 kriminallietas un 1348 blakus sūdzības. Tiesā ir 130 darbinieki, no kuriem 63 ir tiesneši, 40 tiesas darbinieki bez juridiskās izglītības (sekretāri), viens tiesas jurists un pensionējušies tiesneši. Atšķirībā no Latvijas Norvēģijā pirmās un apelācijas instances tiesās tiesnešiem nav palīgu. Borgartingas tiesā ir tikai viens jurists, līdz ar to tiesnešiem nav atbalsta personāla, kas palīdzētu sagatavot lietu izskatīšanai.

Saskaņā ar Norvēģijas Civilprocesa likumu pirmajai tiesas sēdei ir jānotiek sešu mēnešu laikā pēc lietas saņemšanas tiesā, taču lielās slodzes dēļ pašlaik lietas izskatīšana notiek ne ātrāk kā pēc gada. Lietas tiesnešiem tiek iedalītas pēc nejausības principa. Apelācijas instancē civillietas tiek izskatītas trīs tiesnešu sastāvā, dažās civillietās piedalās arī divi, četri piesēdētāji vai eksperti. Visas lietas tiek izskatītas tiesas sēdē, tādējādi tiekot iekonomēts laiks uz lietas lasīšanu. Līdz ar to būtiska nozīme ir pusēm un viņu advokātiem, jo viņiem tiesas sēdē ir jāspēj izcelt būtiskākos lietas apstākļus un juridiskos jautājumus.

Civillietu departamenta delegācija Norvēģijas Augstākajā tiesā

Norvēģijas tiesas bauda augstu sabiedrības uzticēšanos. Kā atklāj aptaujas, 86% sabiedrības uzticas tiesai, turklāt šiem rādītājiem ir tendence augt. Lai gan tiesas pārstāvji norādīja, ka īpaši pasākumi uzticības paaugstināšanai nav veikti, tomēr viņi pieļāva, ka augstie rādītāji varētu būt saistīti ar prasību paaugstināšanu, lai kļūtu par tiesnesi, un attiecīgi tiesnešu algu paaugstināšana. Tāpat būtiska nozīme ir tam, ka tiesas spriešanā piedalās sabiedrības locekļi – piesēdētāji un zvērinātie. Uzticēšanos varētu veicināt arī tas, ka tiesneši pārskatāmā pagātnē nav bijuši iesaistīti korupcijas skandalos.

Norvēģijā, līdzīgi kā Latvijā, ir rajona tiesa, apelācijas instances tiesa un Augstākā tiesa, taču vairumā civillietu pirms prasības celšanas tiesā prasītājam ir pienākums vērsties Samierināšanas padomē, kas nav tiesu sistēmas daļa. Šāda padome ir katrā pašvaldībā, tās sastāvā sabiedrības locekļi, kuriem var arī nebūt juridiskās izglītības. Tā pārsvarā pilda mediators funkciju (78% lietu tiek pabeigtas ar izlīgumu), tomēr tā pilda arī tiesas funkciju, un tās pieņemtais lēmums ir pusēm saistošs.

Norvēģijā norisinās tiesu digitalizācijas projekts, kuru ir plānots pabeigt pēc četriem līdz sešiem gadiem. Mērķis ir digitalizēt lietas un dokumentus, pēc iespējas samazinot papīra lietošanu. Tiesām jau tagad ir pieejamas gan elektroniskās lietas, gan lietas papīra formātā.

Borgartingas tiesā ir izveidota speciāla mediju grupa, kas sastāv no administrācijas vadītāja, tiesas priekšsēdētāja, tiesneša un vecākā speciālista. Šīs grupas uzdevums ir atbildēt uz žurnālistu pieprasījumiem un atbalstīt tiesnešus. Žurnālistiem tiek izsūtīti spriedumi,

kas viņus varētu interesēt, kā arī ir izveidota īpaša slēgta interneta vietne, kur viņi var iepazīties ar visiem tiesas pieņemtajiem nolēmumiem. Tiesa rīko arī mediju dienas.

Norvēģijas Augstākajā tiesā Latvijas delegācija iepazīstināta ar Augstākās tiesas lomu Norvēģijas tiesību sistēmā un kasācijas sūdzību izskatīšanas kārtību. Līdzīgi kā Latvijā, arī Norvēģijā augstākās tiesu instances galvenā funkcija ir tiesību normu interpretēšana un skaidrošana, kā arī vienotas tiesu prakses veidošana un tiesību tālākveidošana, tomēr tiesa izskata lietu pēc būtības, un tās spriedums parasti ir galīgs (atsevišķos gadījumos, piemēram, ja pieļautas būtiskas procesuālas kļūdas, pārsūdzētais spriedums tiek atcelts un lieta tiek nosūtīta jaunai izskatīšanai uz apelācijas instances tiesu). Norvēģijā nav atsevišķas konstitucionālās tiesas, Augstākā tiesa izskata arī konstitucionālos jautājumus.

Norvēģijas Augstākajā tiesā ir 20 tiesneši un 23 palīgi (*law clerks*). Tiesa 2016.gadā saņēma aptuveni 2300 pārsūdzības pieteikumu (50% par spriedumiem, 50% – blakus sūdzības), no kurām 1100 bija civillietās, taču lūgumi ierosināt tiesvedību tika apmierināti tikai aptuveni 14% gadījumu. Gada laikā tiesa izskata 55–75 civillietas un tikpat krimināllietas. Lēmums par to, vai tiesvedība tiks ierosināta, tiek pieņemts aptuveni mēneša laikā no pārsūdzības pieteikuma saņemšanas.

Augstākās tiesas tiesneši ir iedalīti četrās nodaļās (katrā pa pieciem tiesnešiem) – divas nodaļas skata lietas, viena nodaļa veido Pārsūdzības pieteikumu atlases komisiju, kura lemj par tiesvedību ierosināšanu, savukārt ceturtajai nodaļai ir tā dēvētā „ofisa nedēļa”, kas tiek veltīta zinātniskajiem pētījumiem, darba grupām

un citiem biroja darbiem. Nodaļu pienākumi mainās katru nedēļu, savukārt tiesnešu sastāvs tiek mainīts ik pēc piecām nedēļām, kas novērš „frakciju” veidošanos un novērš situāciju, ka lietas iznākums ir atkarīgs no tiesnešu sastāva.

Pārsūdzības pieteikumu atlases komisija lemj jautājumu par tiesvedības ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt tiesvedību. Lēmums tiek pieņemts trīs tiesnešu sastāvā, un, tāpat kā Latvijā, ja kaut viens no tiesnešiem uzskata, ka lieta ir izskatāma tiesas sēdē, tiek pieņemts lēmums par tiesvedības ierosināšanu. Lēmums tiek pieņemts rakstveida procesā. Ja Pārsūdzības pieteikumu atlases komisija konstatē, ka pārsūdzētajā spriedumā ir būtiski pārkāptas procesuālās tiesību normas, tā pati atceļ spriedumu un nodod to jaunai izskatīšanai zemākas instances tiesai (gadā ir aptuveni 15–20 šādi gadījumi). Šāds risinājums ir jaunievedums, ko Norvēģijas Augstākās tiesas pārstāvji vērtēja pozitīvi, jo tas palīdz efektīvāk izmantot tiesas sēdēm atvēlētās dienas.

Ja tiesvedība tiek ierosināta, lieta vienmēr tiek skatīta tiesas sēdē (parasti piecu tiesnešu sastāvā), kur var piedalīties tikai advokāti, bet lietas dalībnieki un liecinieki tiesas sēdē nepiedalās. Priekšsēdētājs gan tiesas sēdēs, gan Pārsūdzības pieteikumu atlases komisijā ir tiesnesis ar visilgāko darba pieredzi tiesneša amatā. Ja referējošā tiesneša viedoklis atšķiras no vairākuma viedokļa, tad spriedumu raksta cits tiesnesis, kurš pārstāv vairākuma viedokli. Spriedums tiek rakstīts personīgā viedokļa formā, kuram pārējie tiesneši spriedumā attiecīgi piekrit vai nepiekrit, motivējot savu attieksmi. Norvēģijā tiesnešu apspriede ir publiska.

Augstākās tiesas uzdevums nav labot kļūdas zemākas instances tiesu spriedumos, pat ja tie neatbilst judikatūrai. Tikai izņēmuma gadījumos tiesa ierosina tiesvedību un izskata lietu tiesas sēdē, lai labotu zemākās tiesu instances spriedumus. Parasti tas ir gadījumos, kad pārsūdzētais spriedums ļoti būtiski aizskar personas pamattiesības (piemēram, spriedums krimināllietā paredz acimredzami nepamatotu brīvības atņemšanas termiņu; tiek aizskartas bērnu likumīgās intereses; turpretim – sprieduma nepareizība attiecībā uz piespiesto summu neatkarīgi no tās lieluma pati par sevi neesot pamats tiesvedības ierosināšanai). Augstākā tiesa ierosina tiesvedību pārsvarā tikai gadījumos, ja ir jāatrisina svarīgs tiesību jautājums.

Norvēģijas Augstākajā tiesā tiesnešu palīgi nav piesaistīti konkrētam tiesnesim. Palīga darba pienākumos ietilpst sagatavot lietu izlemšanai par tiesvedības ierosināšanu, tas ir, pārbaudīt, vai pārsūdzības pieteikums atbilst procesuālajām normām, rakstīt lietas apkopojumu, sameklēt attiecīgo judikatūru, normatīvos aktus un juridisko literatūru, kā arī sniegt savu juridisko vērtējumu par tiesvedības ierosināšanu un lietas risinājumu. Palīga pienākums ir sagatavot konseptīvu ziņojumu par katru lietu. Palīgi arī pārbauda, kuri tiesneši nevar piedalīties lietas izskatīšanā interešu konflikta dēļ. Augstākajā tiesā ir izveidots īpašs saraksts, kurā ir norādītas katram tiesnesim tuvākās personas.

Palīgi tiek pieņemti darbā uz noteiktu laiku – septiņiem gadiem, jo, kā norādīja Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja, ir svarīgi, lai palīgi ir jaunie profesionāļi, kuri nesen ir ieguvuši juridisko izglītību un kuru piensums ir teorētiskās zināšanas par jauniem tiesību jautājumiem un dažādām citām novitātēm, savukārt tiesneši dalās

ar pieredzi un praktiskajām zināšanām. Lai kļūtu par palīgu Augstākajā tiesā, personai ir jābūt labam sekmju izrakstam, pieredzei juridiskajā profesijā (2–3 gadi) un labām atsauksmēm no iepriekšējā darba devēja.

Augstākajā tiesā nav daudz „karjeras tiesnešu”, jo tiek uzskatīts, ka būtiska nozīme ir tiesnešu profesionālās pieredzes daudzveidībai. Lielāka daļa tiesnešu iepriekš ir strādājuši par juristiem valsts pārvaldes iestādēs, privātajā sektorā, kā arī ir bijuši pasniedzēji universitātēs. Tiesneši nav specializējušies konkrētās tiesību nozarēs, jo dominē viedoklis, ka svarīgāk par specializāciju ir saglabāt tiesību sistēmas vienotību. Veidojot tiesas sastāvu konkrētai lietai, iepriekšējā pieredze netiek ņemta vērā. Tiek uzskatīts, ka tādejādi tiesnesim ir plašāks skatījums uz dažādiem tiesību jautājumiem, viņa zināšanas ir vispārējas un darbā nav rutīnas. Līdz ar to būtiska nozīme lietas izspriešanā ir advokātiem, kuriem savukārt ir jābūt ļoti labām zināšanām par izskatāmo jautājumu, lai viņi tiesai varētu norādīt uz piemērojamajiem normatīvajiem aktiem un attiecīgajiem tiesību palīgavotiem. Tā kā no advokātiem tiek sagaidītas augstas juridiskās zināšanas un retorikas prasmes, tad Augstākajā tiesā tiesas sēdē var uzstāties tikai tie advokāti, kuri ir nokārtojuši tam speciāli paredzētu eksāmenu un ir saņēmuši šādu atļauju.

Secinājumi un ieteikumi:

1. Norvēģijā ļoti veiksmīgi tiek izmantota mediācija un pušu samierināšana, kas būtiski samazina izskatāmo lietu skaitu tiesās, kā arī lietas dalībniekiem tas ir lētāks process. Arī Latvijā būtu ieteicams vairāk mudināt puses izmantot mediāciju, kā arī šajā sakarā būtu pilnvērtīgāk jāapmāca ne tikai tiesneši, bet arī citas tiesu sistēmai piederīgās personas.

2. Pozitīvi vērtējama Norvēģijas prakse, nosakot, ka lietu Augstākās tiesas sēdēs var vest tikai advokāti, turklāt nosakot arī pašiem advokātiem augstākas prasības, lai viņi vispār varētu pārstāvēt puses Augstākās tiesas sēdēs, kā arī paredzot, ka lietu vešanai šādās sēdēs atļauju dod pati Augstākā tiesa. Tas ļauj pilnvērtīgāk pildīt augstākās tiesu instances uzdevumus, jo pušu argumenti ir labāk formulēti un sekmē tiesību jautājumu risināšanu.

3. Potenciālo interešu konfliktu novēršanai pozitīvi vērtējama speciāla saraksta ieviešana, kurā katrs tiesnesis iekļauj tās personas, kuru lietu izskatīšana radītu tiesnesim interešu konfliktu. Tādejādi tiek mazināts risks, ka tiesnešu sastāvs, kas izskata konkrēto lietu, vēlāk būs jāmaina. Tas, protams, neizslēdz pienākumu katram tiesnesim pašam papildus izvērtēt, vai kāds no lietas dalībniekiem nevarētu būt ar viņu saistīts.

4. Ņemot vērā Pārsūdzības pieteikumu atlases komisijas tiesības pašai atcelt spriedumus, kuros pieļauti procesuālo tiesību normu būtiski pārkāpumi, ieteicams apsvērt Latvijas Civilprocesa likumā noteiktās rīcības sēdes kompetences paplašināšanu, paredzot analogiskas vai līdzīgas tiesības atcelt pārsūdzētos spriedumus. Šāds risinājums efektīvizētu kasācijas instances tiesas darbu un sekmētu lietas dalībnieku tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu.

5. Pozitīvi vērtējama Norvēģijas Augstākās tiesas tiesvedības ierosināšanas prakse, kurā izšķiroša nozīme ir tam, vai konkrētajā lietā ir jārisina tāds tiesību jautājums, kuram ir nozīme daudzās lietās, lietas dalībnieku privātās intereses ņemot vērā tikai tajos gadījumos, kad ir noticis tiesību vai likumīgo interešu būtisks aizskārums.

PIEREDZES APMAIŅAS PROGRAMMAS

TIESNESE IEPAZĪST ĪRIJAS TIESU SISTĒMU

Vēsturiskais Četru tiesu komplekss Dublinā

Civillietu departamenta tiesnese Marika SENKĀNE no 31.oktobra līdz 8. novembrim piedalījās Eiropas Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkla organizētajā Augstāko tiesu tiesnešu apmaiņas programmā Īrijas Augstākajā tiesā.

Programmas ietvaros bija iespējams izvēlēties jebkuru no ES dalībvalstīm, Īrija mani uzrunāja galvenokārt ar iespēju praktizēties angļu valodas lietošanā, tāpat bija interese iepazīt līdz šim nepazīstamu tiesību sistēmu, kā arī valsti, kuru par savu mājvietu izvēlējušies tik daudzi mūsu tautieši. Kopā ar mani projektā piedalījās divi Ziemeļvalstu tiesneši – Alice Guimaraes-Purokoski no Somijas Augstākās Administratīvās tiesas un Arne Ringnes no Norvēģijas Augstākās tiesas. Kaut gan vizīte ilga tikai septiņas darba dienas, pateicoties uzņemošās valsts tiesas perfektajam menedžmentam, tās visas bija maksimāli piepildītas, lai viesu iespāids un gūtā pieredze būtu iespējami vispusīgāka un pilnīgāka. Jāatzīmē īpašo viesmīlību un interesi par viesiem, kura bija jūtama it visur – gan kontaktējoties ar kolēģiem tiesnešiem, gan viesojoties citās tiesu sistēmā piederīgās institūcijās, gan, kā jau minēts, perfektajā un cieņpilnajā vizītes organizācijā. Kā izrādās, arī ir uzskata sevi par mazu un daudzciešu nāciju, iespējams, tādēļ tik neviltoti novērtē ārpusaules interesi par sevi un dalās pieredzē.

Īrijas Augstākā tiesa atrodas Dublinas centrā vēsturiskajā Četru tiesu kompleksā, kas kopš 1796.gada ir Īrijas tiesu sistēmas centrs. Tajā apvienotas četru instanču tiesas – Apelācijas tiesa (*Court of Appeal*), Centrālā Krimināltiesā (*Central Criminal Court*), Augstā tiesa (*High Court*) un Augstākā tiesa (*Supreme Court*). Taču kopš 2010.gadā tika atklāta jaunuzceltā Krimināltiesā, Četru tiesu kompleksā palikušas tikai civiltiesas. Pretstatā Latvijai, kur lepojamies ar „tiro” trīspakāpju tiesu sistēmu, Īrijas tiesu sistēma ir īpaši sarežģīta un sastāv no pieciem līmeņiem, kuri manā personiskajā tulkojumā skan šādi: District Court (Rajona tiesa), Circuit Court (Apriņķa tiesa), High Court (Augstā tiesa), Court of Appeal (Apelācijas tiesa) un Augstākā tiesa (Supreme Court). Līdzīgi kā iepriekš Latvijā lietu piekritība pilnībā atkarīga no tās sarežģītības pakāpes, proti,

Marika Senkāne pie jaunās Krimināltiesas ēkas

vienkāršākās tiek atrisinātas zemākajos līmeņos, savukārt Augstākā tiesa nodarbojas tikai ar īpaši nozīmīgiem juridiskajiem jautājumiem un vairumā gadījumu lietas izskatīšanā piedalās visi tiesneši. Velkot paralēles ar mūsu darbu, var teikt, ka Īrijā Augstākā tiesa izskata tikai tādas lietas, kādas mēs izskatām paplašinātajā tiesas sastāvā. Īpaši tika uzsvērts, ka Augstākā tiesa savos spriedumos nekad nepieskaras faktiem, kuri konstatēti iepriekšējā tiesu līmenī, un strikti ievēro sūdzības robežas.

Īrijas tiesu sistēma vēsturiski veidojusies praktiski identiska angļu (anglosakšu) tiesību sistēmai, jo līdzīgi kā mūsu vēsturē, arī ir ilgus gadsimtus bijuši spiesti pakļauties svešai varai, pārņemot no tās dažādas tradīcijas. Īpaši jāatzīmē, ka šis ietekmes rezultātā ir faktiski ir zaudējuši savu valodu. Šobrīd gan ir redzami centieni to reanimēt – iru valoda tiek mācīta skolās, Augstākajā tiesā ir vairāki tiesneši, kuri iru valodā brīvi runā un arī raksta spriedumus, tomēr nepamet sajūta, ka šo centienu mērķis lielā mērā ir nacionālās pašapziņas celšana, jo angļu valodas lietojumam pretoties ir faktiski neiespējami. Interesanti – iru valodai ar angļu valodu praktiski nav nekādas līdzības nedz runā, nedz rakstos, tās saknes meklējamas senajā ķeltu valodā, ko ietekmējuši arī skandināvu vikingu klejotāji. Toties iru ikdienā lietotā angļu valoda pretēji manām sākotnējam bažām ir saprotama bez problēmām.

Īri lepojas ar vienu no efektīvākajām tiesu sistēmām Eiropā – uz 4,5 miljoniem iedzīvotāju viņiem ir tikai 170 tiesneši, no tiem 9 strādā augstākajā instancē Augstākajā tiesā un izskata gan civillietas, gan krimināllietas. Tiesa gan, viņu ieskatā, pastāv problēma ar lietu izskatīšanas ilgumu, kas tomēr salīdzinājumā ar Latviju nav lielāks. Piemēram, Augstākajā tiesā lieta tiek izskatīta gada laikā, bet 30 dienu laikā tiek izlemts jautājums par lietas ierosināšanu. Lieki piebilst, ka mūsu tiesnešu skaits visus ļoti pārsteidza un raisīja interesi. Man radās iespaids, ka efektivitātes pamatā, pirmkārt, ir tiesu sistēmas pilnvērtīgs materiālais nodrošinājums, kas sevī ietver ne vien mūsdienīgas un ērti aprīkotas telpas, bet arī plašu atbalsta personāla tīklu un ļoti augstu tiesu sistēmas prestižu kā tādu. Augstākajā tiesā katram tiesnesim ir

divi palīgi, viens no kuriem ir zinātniskais analītiķis. Augstākās tiesas tiesneša palīga darbs ir tik prestižs, ka nolūkā dot iespēju lielākam personu lokam un arvien labākiem kandidātiem tie tiek pieņemti darbā tikai uz diviem gadiem. Šobrīd gan tiek apsvērta jautājums šo termiņu pagarināt līdz pieciem gadiem. Palīgi vienmēr piedalās arī tiesas procesā.

Katru dienu bija iespēja apmeklēt tiesas sēdes gan Apelācijas tiesā, gan Augstajā tiesā, gan Krimināltiesā, kurā darbojas zvērināto tiesa, gan arī Augstākajā tiesā. Tiesas process ir ļoti atšķirīgs no mūsējā un pilnībā ieturēts britu vēsturiskajās tradīcijās, sākot ar tiesnešu, prokuroru un advokātu ietēri (parūkām), zvērēšanu pie Bībeles paraksta vietā par apzināti nepatiesu liecību vai tulkojumu, divpadsmit zvērinātajiem krimināltiesās, kuri tiek ievēlēti no tautas vidus, un parašu tiesību sistēmu. Augstākā līmeņa tiesas sēdēs piedalās advokātu pāris – gan dokumentu sagatavotājs vai juriskonsults (*solicitor*), gan tiesas sēdē runājošais (*barrister*), kurš pretējās puses kolēģi vienmēr laipni uzrunā par savu draugu (*my friend*) un, ieejot un izejot no tiesas zāles, tiesai dziļi paklanās.

Runājot par advokātu dalījumu, jāatzīmē, ka pamazām to loma vismaz zemākajos tiesu līmeņos pārklājas, respektīvi, arī juriskonsulti iet uz tiesas sēdēm un zemākajos līmeņos pārstāv puses, tomēr augstākajos līmeņos tiesas advokātam (*barrister*) ir īpašs statuss. Īriem nav aktuāls jautājums par tiesnešu disciplinārtbildību, nerunājot par ētikas

problēmām, toties īpaša vērība tiek pievērsta advokātu ētikai. Viesojāties arī Īrijas advokatūras padomē (*Council of the Bar of Ireland*), kur guvām iespaidu par šī tiesu sistēmas atzara darba specifiku, tajā skaitā ļoti lielo uzmanību augstajiem profesionālās ētikas standartiem.

Augstākās tiesas priekšsēdētāja Franka Klarka (*Frank Clark*) viesu statusā piedalījāties iespaidīgā vakara pieņemšanā Justīcijas Augstākajā sabiedrībā (*Honorable Society of King's Inns*), izbaudot gadsimtiem senas tradīcijas vēsturiskos apartamentos kopā ar Īrijas tiesu sistēmai piederīgajiem vadošajiem priekšstāvjiem – tiesas advokātiem, prokuroriem, mācību spēkiem. Pieņemšanā valda īpaša hierarhija, pilnīga uzticība un respekti.

Pēc uzņemošās valsts organizatoru ierosinājuma tāpat kā mani Ziemeļvalstu kolēģi biju sagatavojusi 20 minūšu referātu par Latvijas tiesu sistēmu un Latvijas Augstāko tiesu. Neskatoties uz ikdienā veicamiem darbiem, uz sapulci, kurā prezentējam savus referātus, bija ieradušies pārsteidzoši daudz interesentu, ieskaitot Augstākās tiesas priekšsēdētāju, un mēs tikām uzņemti ļoti atsaucīgi. Šāds formāts bija interesants visiem, jo pieredzes apmaiņā tika iesaistītas četras ES dalībvalstis.

Vēlos iedrošināt kolēģus izmantot iespējas iepazīt citu valstu tiesību sistēmu, tas mudina paraudzīties uz sev aktuāliem jautājumiem no cita skatu punkta, plašāk un atvērtāk.

Marika Senkāne, Civillietu departamenta tiesnese

TIESNEŠI UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKIE PADOMNIEKI EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĀ

Augstākās tiesas pārstāvji – Administratīvo lietu departamenta tiesneši Andris GUĻĀNS un Vēsma KAKSTE, Civillietu departamenta tiesneses Anda BRIEDE un Ļubova KUŠNIRE, Kriminālietu departamenta tiesneši Inguna RADZEVIČA un Voldemārs ČĪŽEVSKIS un Civillietu departamenta un Kriminālietu departamenta zinātniski analītiskie padomnieki Rihards GULBIS un Jānis BAUMANIS novembrī piedalījās pieredzes apmaiņas programmā, iepazīstoties ar Eiropas Savienības Tiesas (Vispārējās tiesas un Tiesas) darbu.

Vizītes laikā notika vairākas tikšanās ar Eiropas Savienības Tiesas (EST) tiesnešiem un darbiniekiem, kā arī apmeklētas divas tiesas sēdes. Augstākās tiesas delegācija guva vērtīgas atziņas par EST darba organizēšanu un nacionālo tiesu un EST dialoga veidošanu.

Tiekoties ar Eiropas Savienības Tiesas tiesnesi Egilu Levitu un Vispārējās tiesas tiesnesēm Ingridu Labucku un Ingu Reini, Augstākās tiesas delegācija informēta par Tiesas un Vispārējās tiesas funkcijām, iekšējām procedūrām un lietu veidiem, kuri visbiežāk tiek izskatīti Vispārējā tiesā (38% no visām 2016.gadā izskatītajām lietām bija intelektuālā īpašuma lietas (pamatā lietas, kurās tiek pārsūdzēts Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja atteikums reģistrēt Eiropas Savienības preču zīmi); konkurences tiesību lietas turpretim veidoja tikai nepilnus 5% no visām izskatītajām lietām). Attiecībā uz lietu sadali vadošais princips ir lietu izskatīšana to ienākšanas secībā. Izņēmums tiek veikts gadījumā, ja ienākusi lieta ir saistīta ar jau izskatīšanā esošu lietu, kā arī gadījumā, ja tā atbilst tiesneša specializācijai.

Egils Levits informēja, ka šobrīd ir aktualizējies jautājums par EST sprieduma piespiedu izpildi (Polija atsakās izpildīt EST aizliegumu veikt liela apjoma izciršanas darbus Belovežas gāršā).

EST tiesnešiem formāli nav specializācijas, taču neformāli tāda pastāvot. Līdz ar to lietu sadale nenotiek atbilstoši nejausības principam. Ja Tiesas tiesnesis ir izskatījis viena veida lietu un Tiesā tiek saņemta līdzīga lieta, tad tā visdrīzāk tiks uzticēta šim tiesnesim. Attiecībā uz spriedumu Tiesas tiesneši parasti cenšas panākt vienprātību, tādēļ strīdīgās rindkopas vai teikumus svītro, kas reizēm negatīvi ietekmē sprieduma struktūru un uztveramību.

Apalā galda diskusijā ar EST prezidentu Koenu Lenaertu un EST tiesnešiem no Latvijas apspriesti dažādi jautājumi par tiesas spriešanas procesu EST, kā arī par tās nākotnes reformām.

EST Pētniecības un dokumentācijas ģenerāldirekcijas darbiniece Marina Borkoveca Augstākās tiesas delegāciju iepazīstināja ar ģenerāldirekcijas darbu un sniedza praktiskus padomus, kā elektroniski meklēt dokumentus, kas saistīti ar EST izskatāmajām lietām, savukārt EST tiesneša Forestera asistente sniedza ieskatu Vispārējās tiesas aktuālajā judikatūrā. Augstākās tiesas pārstāvji iepazīs arī ar Tiesas Kancelejas un bibliotēkas darba organizāciju un novērtēja tajā pieejamos informācijas avotus un pētnieciskā darba iespējas.

Apalā galda diskusijā ar Latvijas tulkotāju nodaļas pārstāvjiem, tostarp tās vadītāju I.Skuju, Augstākās tiesas delegācija informēta par juristu lingvistu darba pienākumiem EST, par tulkošanas organizatoriskajiem

Latvijas Augstākās tiesas un Latvijas Universitātes pārstāvji Eiropas Savienības Tiesā

aspektiem, tostarp kombinētās tulkošanas sistēmu, un pasākumiem neprecīzu tulkojumu novēršanai. Tāpat tika sniegta informācija par vēlamajām prasībām, nacionālajai tiesai vērstoties EST ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Latvijas tulkotāju nodaļas pārstāvji uzsvēra, ka būtu vēlams, lai nacionālās tiesas lūgums nepārsniegtu 20 lappušu apjomu, jo pretējā gadījumā tas parasti tiek saīsināts un tāda formā nosūtīts citām dalībvalstīm (EST tiesnešiem pieejama pilna versija franču valodā). Tāpat ieteikts atturēties no tiesību jautājumu izspriešanai nevajadzīgu nacionālo tiesību normu norādīšanas.

Iepazīstoties ar EST iekšējo struktūru, tostarp Tiesas tiesnešu biroja struktūru (katram tiesnesim ir trīs palīgi un trīs asistenti), un darba organizāciju, Augstākās tiesas pārstāvji secināja, ka tiesas darbiniekiem ir būtiska loma EST spējā izskatīt lielu lietu skaitu, vienlaikus nodrošinot lietas apstākļu un tiesību jautājumu pienācīgu priekšizpēti.

Delegācija piedalījās divās tiesas sēdēs. Lietā C-25/17 *Jehovan todistajat*, kuru skatīja EST Lielā palāta, Tiesai jāizvērtē tiesību uz reliģijas (ticības) brīvību un tiesību

uz privātuma aizsardzību (konkrētajā gadījumā – tiesību uz fiziskās personas datu aizsardzību) kolīzija. Savukārt Vispārējās tiesas lietā T-725/15 *Arysta LifeScience Netherlands/EFSA* prasītāja (*Arysta LifeScience Netherlands*) pārsūdzēja Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes (EFSA) lēmumu, ar kuru noraidīts lūgums noteikt konfidencialitāti EFSA secinājumiem par aktīvo vielu diflubenzuronu (insekticīdu, kuru izmanto uz dažādiem augiem, galvenokārt uz āboliem, bumbieriem un sēnēm) procedūrā, kurā tika pārskatīta atļauja šīs vielas laišanai tirgū („pārskatīšanas procedūra”). Tiesu sēžu apmeklēšana sniedza vērtīgu ieskatu tiesas procesa vadīšanā tiesas sēdē, tiesnešiem aktīvi iesaistoties dialogā ar lietas dalībniekiem un noskaidrojot lietas apstākļus un viedokļus par lietā risināmiem tiesību jautājumiem.

EST apmeklējušie tiesneši un zinātniski analītiskie padomnieki uzskata, ka EST tiesneši no Latvijas būtu periodiski uzaicināmi uz Augstāko tiesu, lai veidotu ciešāku sadarbību ar EST un radītu iespēju plašākam Augstākās tiesas tiesnešu un darbinieku lokam iegūt informāciju par EST darbu un judikatūras aktualitātēm.

LATVIJAS PĀRSTĀVĪBA EIROPAS PADOMES TIESLIETU ORGANIZĀCIJĀS

Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta tiesnese Aija BRANTA kā Eiropas valstu tieslietu sistēmu kontaktpersona Eiropas Komisijā un kā Latvijas pārstāve Eiropas Padomes Tieslietu sistēmu efektīvizācijas komisijā un Eiropas Tiesnešu konsultatīvajā padomē piedalījās vairākās šo organizāciju sanāksmēs.

EIROPAS KOMISIJAS EIROPAS VALSTU TIESLIETU SISTĒMU KONTAKTPERSONU SANĀKSMES 2017.GADA DECEMBRĪ UN OKTOBRĪ BRISELĒ

Notika viedokļu apmaiņa par atsevišķiem nākamajā tieslietu sistēmu izvērtējumā *Justice Scoreboard* iekļautajiem jautājumiem.

Uzklausītas dalībvalstu pēc *Justice Scoreboard* priekšlikuma sagatavotās prezentācijas projekta „Tiesu kvalitātes pamatietvara izveidošana” ietvaros: Francijas Tieslietu ministrijas informācija par projektu un Slovēnijas Augstākās tiesas prezentācija par Slovēnijas, Itālijas, Francijas un Lietuvas praksi juridiskās palīdzības piešķiršanā un tiesu komunikācijā ar noteiktām sabiedrības

grupām. Uzklusīta arī Latvijas Tieslietu padomes sekretariāta vadītājas Solvitas Harbacevičas prezentācija par Augstākās tiesas projektu „Augstākās tiesas kā tieslietu sistēmu efektivitātes garants Eiropas Savienībā”.

EIROPAS PADOMES EIROPAS TIESLIETU EFEKTIVIZĀCIJAS KOMISIJAS (CEPEJ) PLENĀRSĒDE 2017.GADA JŪNIJĀ STRASBŪRĀ

Uzklusīti vairāku valstu, tostarp Latvijas, isi ziņojumi par pusgadā paveikto tieslietu sistēmā.

Uzklusīti ziņojumi par paveikto sadarbības programmu ietvaros Albānijā un Kosovā, Azerbaidžānā, Moldovā, Tunisijā, Jordānijā un Turcijā, nolemts uzsākt sadarbības programmu Bulgārijā. Uzklusīti ziņojumi par kolēģu novērtējuma vizīti Čehijā, nolemts nākamo vizīti organizēt Gruzijā.

Apspriesti uzlabojumi datu iegūšanas sistēmā nākošajam tiesu sistēmas izvērtējuma ciklam, kā arī sagatavojot un nosūtot datus *Justice Scoreboard*. Uzklusīta informācija par CEPEJ Inovāciju centru,

apspriesta SATURN Centra Rokasgrāmata CEPEJ izstrādāto līdzekļu ieviešanai. Nolemts sasaukt *ad hoc* darba grupu CEPEJ darba dokumentos izmantoto terminu harmonizēšanai.

Notika diskusija par darbu mediācijas jomā.

Uzklusīti Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes (CCJE) un Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes (CCPE) informācija par nozīmīgākajiem pasākumiem iepriekšējā pusgadā un informācija par Eiropas Padomes ģenerālsēdētāra ziņojumu.

EIROPAS PADOMES EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀS PADOMES (CCJE) PLENĀRSĒDE 2017.GADA NOVEMBRĪ STRASBŪRĀ

Apspriests un pieņemts CCJE Viedoklis Nr.20 „Par tiesu lomu tiesību normu vienveidīgā piemērošanā” (CCJE(2017)4).

Plenārsēdes turpinājumā notika konference „Tiesnešu integritāte un korupcija”, kurā diskutēti jautājumi, kam būs veltīts CCJE 2018.gada viedoklis.

EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀS PADOMES (CCJE) VIEDOKLIS NR.20 TIESU LOMA TIESĪBU NORMU VIENVEIDĪGĀ PIEMĒROŠANĀ

PIEŅEMTS STRASBŪRĀ 2017.GADA 10.NOVEMBRĪ

Svarīgākie secinājumi un rekomendācijas

1. Tiesu nolēmumos ietvertā motivācija ir būtisks instruments tiesnešiem gan anglosakšu tiesību sistēmas valstīs, gan kontinentālo tiesību sistēmas valstīs, neatkarīgi no tā, vai tiesu precedenti uzskatāmi par saistošu tiesību avotu, vai nē.

2. Tiesiskā valstī tiesību normu vienveidīga piemērošana nodrošina likuma normu vispārīgumu, vienlīdzību likuma priekšā un tiesisko noteiktību. Tiesību normu vienveidīga piemērošana stiprina sabiedrības priekšstatu par to, ka tiesu spriež taisnīgi un objektīvi, kā arī stiprina uzticēšanos tiesām.

3. Atšķirīgu nolēmumu pieņemšana, īpaši pēdējā tiesu instancē, var izraisīt taisnīgas tiesas prasības pārkāpumu, kas nostiprināta Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta pirmajā daļā.

4. Nepieciešamība nodrošināt vienveidīgu tiesību normu piemērošanu savukārt nedrīkstētu novest pie tiesību normu stagnācijas un nedrīkstētu ierobežot normu pilnveidošanu, kā arī nedrīkstētu apdraudēt tiesu neatkarības principu.

5. Novērst atšķirības tiesību normu piemērošanā un nodrošināt tiesību normu vienveidīgu piemērošanu, kā arī sekmēt judikatūras attīstību, visupirms ir augstāko tiesu uzdevums.

6. Raugoties no atbilstošas un vienveidīgas tiesību normu piemērošanas viedokļa, ir pareizi, ka augstākai tiesai ir piešķirtas tiesības atļaut pārsūdzēt zemāku instanču tiesu nolēmumus vai izmantot citus atbilstošus filtrēšanas mehānismus. Pārsūdzēšanas kritērijiem ir jāatbilst augstākās tiesas publiskai funkcijai nodrošināt

un attīstīt tiesu prakses vienveidību un tiesību normu attīstību.

7. Tiesnešu kopsapulces tiesība pieņemt saistošus lēmumus par tiesību normu interpretācijas un piemērošanas jautājumiem, neatkarīgi no mērķa pozitīvi ietekmēt tiesu praksi un veicināt vienveidīgu tiesību normu piemērošanu, ir kritiski vērtējama prakse no varas dalīšanas skatupunkta.

8. Arī apelācijas instances tiesām ir būtiska loma vienveidīgā tiesību normu piemērošanā.

9. Ja pastāv vairākas tiesas ar pēdējās instances jurisdikciju dažādās tiesību nozarēs, ir būtiski, lai nacionālie tiesību akti noteiktu kārtību, kādā risināmi tiesību normu atšķirīgas piemērošanas gadījumi.

10. Ja tiesa nolēmj atkāpties no iepriekšējās tiesu prakses, šai atkāpei jābūt skaidri izteiktai nolēmumā. No nolēmumā sniegtā pamatojuma jābūt skaidram, ka tiesnesis zina, ka iepriekšējā tiesu prakse šajā jautājumā ir atšķirīga, un ir jābūt detalizēti izvērtētam, kāpēc iepriekš atzītais viedoklis nav pareizs.

11. Iepriekšējo tiesu nolēmumu piemērošanu nedrīkst attiecināt uz citas lietas faktiskajiem un juridiskajiem apstākļiem, ja šo apstākļu detalizēta un kritiska analīze var novest pie secinājuma, ka lietās tomēr ir atšķirīgi faktiskie un tiesiskie apstākļi.

12. Vienveidīgas tiesību normu piemērošanas nodrošināšanai ir būtiski izveidot augstāko tiesu un apelācijas instances tiesu nolēmumu atbilstošas pieejamības sistēmu.

/Aijas Brantas tulkojums/

V

LATVIJAS TIESNEŠU KONFERENCE 2017.GADA 3.NOVEMBRĪ

KONFERENCES PAMATTĒMA – TIESNEŠA NEATKARĪBA

Uz Latvijas tiesnešu konferenci 3.novembrī bija ieradusies 386 no 567 Latvijas tiesnešiem. Konferences pamattēma šogad – tiesneša neatkarība.

Tēmas aktualitāte pamatota ar Eiropas Tieslietu padomju tikla aptaujas par tiesnešu neatkarību rezultātiem, kas atkārtoti uzrāda, ka Latvijas tiesnešu pašvērtējums par savu neatkarību ir viszemākais no visām Eiropas valstīm.

Ar priekšlasījumu par tiesneša neatkarības, pašizpratnes un tiesību izpratnes aspektiem tiesnešus uzrunāja Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis Egils Levits.

Konferences gaitā tiesneša neatkarības tēma apskatīta no vairākiem skatupunktiem. Pirmais – tā dēvētais ārējais – analizējot, kā tieslietu sistēma sava juridiskā regulējuma ietvaros mijiedarbojas ar sabiedrību un citām

varām, arī ar neformālo, ceturto – medijiem. Otrais – kā tā darbojas iekšēji, sistēmas ietvaros. Trešais – personas iekšējā neatkarība.

Tiesnešu konferencē bija arī jāpārvel vienu Tieslietu padomes locekli no rajona (pilsētu) tiesnešu vidus. Vēlēšanas organizētas daļēji elektroniski, daļēji klātienē, 3.novembra klātienē konferencē uzklāstīti jau iepriekš neklātienē izvirzītie kandidāti.

Konferences noslēguma daļā Tieslietu ministrija sniedza pārskatu par tiesu politikas jomā paveikto un par tiesību nozaru aktualitātēm.

Šajā „Augstākās Tiesas Biļetenā” publicēti Tiesnešu konferences materiāli – amatpersonu uzrunas, vieslektoru referāti, Tieslietu padomes locekļu kandidātu uzstāšanās.

Konferenci atklāj Tieslietu padomes
priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs

Konferences vadītājs Kurzemes
apgabaltiesas tiesnesis
Kristis Līcis un sekretāre
Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas
tiesnese Vīta Vjaterē

Konferences viesi: (pirmajā rindā no kreisās) Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Gaidis Bērziņš, tieslietu ministrs Dzintars Rasnačs, Satversmes tiesas priekšsēdētāja Ineta Ziemele, Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, Tiesu administrācijas direktors Edvīns Balševics, Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece tiesu jautājumos Irēna Kucina

Pateicība bijušajam Bauskas rajona tiesas, tagad Zemgales apgabaltiesas tiesnesim Aigaram Sniedzītim, kurš septiņus gadus bija Tieslietu padomes loceklis no rajona (pilsētu) tiesnešu vidus

Augstākās tiesas tiesnesis
Aigars Strupiņš un
Goda tiesnesis Kalvis Torgāns

Tieslietu ministrijas valsts sekretārs Raivis Kronbergs un Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja Daiga Vilsone

Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis Egils Levits un Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Gaidis Bērziņš

Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesneši Aigars Strupiņš, Anda Vītola un Inta Lauka

Zemgales apgabaltiesas tiesneši Juris Siliņš, Vilis Donāns un Visvaldis Sprudzāns

Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs Gaidis Bērziņš un Tieslietu padomes priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs

Tieslietu padomes padomniece Dace Šulmane un Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis Egils Levits

Egila Levita stāsts par Ūras trešās dinastijas laika tiesneša sarunu ar gudrības dievu Enki nopietnajā tēmā ienesa arī jautru mirkli

VALSTS PREZIDENTA RAIMONDA VĒJONĀ APSVEIKUMS TIESNEŠU KONFERENCEI

Augsti godātais Tieslietu padomes priekšsēdētāja kungs! Latvijas Republikas tiesneši! Dāmas un kungi!

Stipra tiesu vara ir drošas un stipras valsts pamats. Tikai stipra tiesu vara spēj nodrošināt tiesiskumu un mūsu valsts pamatos likto principu „viens likums, viena taisnība visiem”. Ir svarīgi, lai tie nekad nebūtu tikai tukši vārdi. Ikvienam, kurš savu tiesību aizsardzībai vērsas tiesā, jābūt pārliecinātam, ka likums un taisnība tiks nodrošināta visiem vienlīdzīgi.

Tiesu varas spēks ir tiesneši, kuri zvērējuši būt godīgi, taisnīgi un uzticīgi Latvijas Republikai, tās Satversmei un likumiem. Tiesneši ar savu piemēru un darbu, prasīgumu pret sevi un citiem sekmē tiesiskumu un likuma varu mūsu valstī.

Tiesu sistēmā ir jāstrādā Latvijas labākajiem juristiem, kuri spēj sniegt jaunas idejas tiesiskās sistēmas attīstīšanā un tiesiskuma veicināšanā. Tiesu sistēma būs spēcīga tikai tad, kad tiesneša karjeru izvēlēsies izcilākie profesionāļi un sava aroda meistari. Tas darīs stipru arī mūsu Latviju. Mums kopīgiem spēkiem jāceļ tiesneša profesijas prestižs.

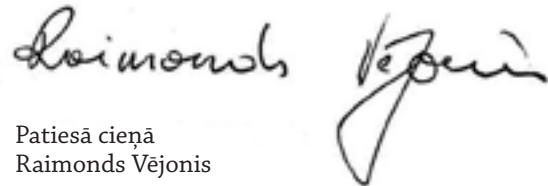
Šodien jūs tiesnešu konferencē meklēsiet veidus, kā stiprināt tiesnešu neatkarību. Tiesneša neatkarība nozīmē arī īpašu atbildību par Latviju un tās tiesisko sistēmu. Tiesnešiem nepārtraukti jāpildinveidojas, jābūt

atvērtiem pārmaiņām un jaunām zināšanām, lai taisnīgi un pareizi izspriestu katru lietu neatkarīgi no tās sarežģītības un specifikas. Tiesnešiem jāskaidro savus lēmumus sabiedrībai, lai vairotu uzticību tiesas lemtajam un valstij.

Mums ir nepieciešama kvalitatīva tiesas spriešana visās tiesu instancēs. Mani uztrauc sabiedrības neuzticēšanās tiesu lemtajam, kad tik bieži tiek izmantotas iespējas pārsūdzēt tiesas nolēmumus un panākt atšķirīgu rezultātu dažādās tiesu instancēs. Lielais grozīto un atcelto tiesas nolēmumu skaits rada bažas.

Sabiedrībai pamatoti ir daudz jautājumu par tiesu sistēmas darba kvalitāti. Aicinu šodien atklāti un tieši runāt par tiesu sistēmas problēmām un izaicinājumiem un kopīgi meklēt risinājumus.

Strādāsim kopā, lai viens likums, viena taisnība būtu pieejama visiem un Latvijā pieaugtu uzticēšanās tiesiskumam, tiesu sistēmai un valstij!

Patiesā cieņā
Raimonds Vējonis

KONFERENCES PAMATREFERĀTS

PAR DAŽIEM TIESNEŠA NEATKARĪBAS ASPEKTIEM

Egils LEVITS, Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis

Paldies par iespēju dalīties ar Jums savās domās par dažiem tiesas un tiesnešu neatkarības aspektiem. Vispirms īsi par tiesneša profesiju kā tādu, tad par tiesneša neatkarības struktūru, atalgojumu kā vienu no neatkarības elementiem, tiesneša iekšējo personisko neatkarību, nepieciešamo morālo briedumu, spēju atpazīt tiesību negodprātīgu izmantošanu un neatkarību no augstākām instancēm. Noslēgšu ar kāda mūsu amata priekšgājēja spriedumu pirms 4000 gadiem, kuram ir tiešs sakars ar mūsu šodienas tēmu – tiesneša neatkarību.

I.

Tiesneša funkcija ir viena no vecākajām cilvēces kultūrvēstures pozīcijām. Cik vien vēsture ir spējusi konstatēt, gandrīz jebkurā sabiedrības formā vienmēr ir bijis kāds amats, kāda pozīcija, kas vairāk vai mazāk atbilst mūsdienu tiesneša amatam.

Sākumā, arhaiskā sabiedrībā, tiesneša funkcijas pildīja šamanis vai priesteris. Vēlāk tās kļuva patstāvīgas. Antīkajās civilizācijās tiesneša amats jau bija valsts amats. Piemēram, Bibēlē ir „Soģu grāmata”, kas attiecas uz laiku, kad valsti pārvaldīja priesteri-tiesneši („soģi”). Taču paralēli daudzās valstīs un arhaiskākās sabiedrībās tā bija arī privāta, sabiedriska pozīcija.

Tiesību leģitīmācijas avoti laika gaitā ir mainījušies. Sākotnēji tie bija dievības, kristīgajā un abu pārējo monoteisko reliģiju pasaulē – Dievs. Vēlāk, kopš Apgaismes laikmeta, to nomainīja saprāts, vērtības, likums, vispārējie tiesību principi. Taču divas tiesneša funkciju raksturojošas īpašības vienmēr kopš senlaikiem ir palikušas nemainīgas: tās ir autoritāte un neatkarība. Par autoritāti citreiz, bet šodien mēs runāsim par neatkarību.

II.

Neatkarībai ir dažādi subjekti. Vispirms, no vienas puses, var runāt par tiesas kā institūcijas, par visas tiesu sistēmas neatkarību un, no otras puses, par tiesneša kā amatpersonas, kā indivīda neatkarību.

Neatkarībai ir arī dažādi aspekti. Pirmkārt, runa ir par tiesas un tiesneša ārējo neatkarību no abiem pārējiem valsts varas atzariem – likumdevējvaras un izpildvaras. Otrkārt, var aplūkot tiesas un tiesneša neatkarību no sabiedrības, no sabiedrības spiediena un nelegitīmas ietekmēšanas. Šeit savukārt var runāt it sevišķi par neatkarību no klasiskajiem medijiem, un tagad arī neatkarību no sociālajiem medijiem. Treškārt, nedrīkst aizmirst tiesneša neatkarību no tiesu sistēmas kopumā – no vadības, no kolēģiem, no pašpārvaldes. Un, visbeidzot, ceturtkārt, svarīgs faktors ir tiesneša personiskā neatkarība.

Šie ir jautājumi, par ko tiks runāts visas konferences garumā. Es tādēļ tagad nemēģināšu apskatīt tiesneša neatkarību kopumā, bet runāšu tikai par dažiem atsevišķiem tiesneša personiskās neatkarības aspektiem.

III.

Personīgās neatkarības priekšnoteikums, kas ir viens no ārējās neatkarības pamatelementiem, ir tiesneša amata un ienākumu drošība. Tas ir tiesneša neatkarības pamats. Tiesneša neatkarības svarīgākā garantija ir tā, ka viņa atrašanās un palikšana amatā principā ir nodrošināta uz mūžu, atsevišķos gadījumos arī uz zināmu, ne pārāk īsu laiku. Otra svarīgākā neatkarības garantija ir tā, ka viņam ir nodrošināts zināms ienākumu līmenis. Tie ir apstākļi, kas ļauj tiesnesim būt neatkarīgam no ārējas ietekmes.

Ar to tiesneša situācija atšķiras kā no valsts ierēdņa, tā no privātā sektora darbinieka situācijas. Tur valda hierarhija un padotība, tāpat arī cešanās pēc karjeras, atzinības, lielāka atalgojuma pēc principa – ja es strādāju vairāk un labāk, tad tas pozitīvi ietekmē karjeru un atalgojumu. Taču tas, protams, dara darbinieku atkarīgu no priekšnieku, kolēģu, klientu, sabiedrības novērtējuma.

Taču tiesnesim visi šie momenti nav (un nedrīkst būt) īpaši svarīgi, jo viņam ir nodrošināts darbs un atalgojums, nav jārūpējas par nākotni. Tiesnesim šis „ārējās” attiecības un vērtējumi nav pārāk nozīmīgi. Amata un ienākumu drošība garantē viņa neatkarību.

IV.

Es gribētu norādīt uz diviem neseniem spriedumiem, kuros tas ir akcentēts. Vispirms varētu īsi pieminēt vēl patlaban nepabeigto Eiropas Savienības Tiesas lietu *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (lieta C-64/16), kur es esmu tiesnesis ziņotājs.

Lietas būtība ir tā, ka Portugālē krīzes laikā uz Eiropas Savienības ieteikuma pamata tiesnešu algas, tāpat kā visu pārējo publiskā sektora darbinieku algas, tika samazinātas par 10%. Pirmais jautājums ir par to, vai par to ir atbildīga Portugāle vai Eiropas Savienība. Tas ir būtisks konstitucionāls jautājums. Taču mūsu šodienas tēmas kontekstā svarīgi ir divi citi jautājumi. Proti, pieteikuma iesniedzēja, kas ir tiesnešu arodbiedrība, apgalvo, ka šis 10% samazinājums ietekmē tiesnešu neatkarību. Rodas jautājums, vai šādā gadījumā šis samazinājums nav pretrunā ar Eiropas Cilvēktiesību Hartas 47.pantu, kas pilsonim garantē tiesības uz neatkarīgu tiesu, un vai tas nav pretrunā ar Eiropas Savienības līguma 19.pantu, kas faktiski nosaka Eiropas Savienības dalībvalsts pienākumu garantēt neatkarīgu tiesu sistēmu.

Tiesas spriedums vēl nav publicēts. Bet ir publicēti ģenerāladvokāta *Saugmandsgaard Øe* secinājumi.

Ģenerāladvokāts izvērsti pamato pastāvīga un atbilstīga tiesneša atalgojuma nozīmi tiesneša neatkarības nodrošināšanā. Tālāk viņš norāda uz tiesnešu atalgojuma sasaisti ar vispārējo atalgojuma līmeni un sistēmu valsti, un konstatē, ka samērīgs atalgojuma samazinājums, ja vien tas skar ne tikai tiesnešus, bet vienmērīgi attiecas uz visiem valsts darbiniekiem, krīzes situācijā ir pieļaujams.

V.

Otrs interesants spriedums ir Satversmes tiesas 2017. gada 26.oktobra spriedums tiesnešu atlīdzības lietā (lieta Nr.2016-31-01), kurā ir izvērsti apskatīti tiesneša statusa un tiesneša atalgojuma sistēmas jautājumi.

Attiecībā uz tiesneša statusu šis spriedums konstatē, ka tiesnesim ir īpašs statuss citu valsts darbinieku vidū, un šis statuss ir atšķirīgs no valsts ierēdņa statusa. Kādēļ atšķirīgs? Tādēļ, ka ierēdņa atalgojuma sistēma ievērojamā mērā balstās uz motivācijas principu: ierēdnim vairāk un labāk strādājot, viņš var saņemt piemaksas, naudas balvas un citus labumus. Bet tiesneša atalgojumam šis motivācijas princips nav piemērojams: tiesnesis nevar spriest lietu citādāk, labāk vai sliktāk, atkarībā no tā, vai viņam ir lielāks vai mazāks atalgojums, viņš ar savu darbu nevar sev „izpelnīties” piemaksu vai prēmiju. Piemēram, tiesnesis, kurš skata krimināllietu, nevarētu saņemt piemaksu par to, ka ir noteicis īpaši bargu sodu. Tādēļ tiesneša atalgojuma sistēmas pielīdzināšana ierēdņu atalgojuma sistēmai ir pretrunā ar no Satversmes izrietošo tiesnešu īpašo statusu.

Tāpat arī jau no paša sākuma likumā jābūt paredzētam, ka tiesneša atalgojums pastāvīgi tiek indeksēts atbilstoši dzīves dārdzības pieaugumam, dzīves kvalitātes attīstībai. Ja šāda mehānisma nav, tad tā ir problēma. Tāpat atalgojumam ir jābūt konkurētspējīgam, protams, ņemot vērā valsts ekonomiskos apstākļus.

Tātad šis jaunais Satversmes tiesas spriedums ir pamatspriedums tiesu varas neatkarības jautājumā saistībā ar statusu un atalgojumu. Tas skaidri uzrāda atšķirību starp tiesnešiem un tiesu varu no vienas puses un visiem pārējiem valsts darbiniekiem un citiem varas atzariem no otras puses.

VI.

Satversmes tiesas spriedumā ir iezīmēti vēl daži problemātiski jautājumi, bet kas nav tālāk izvērsti.

Viens no tiem ir jautājums tieši par Satversmes tiesas tiesneša statusu. Satversmes tiesas tiesnesis tiek iecelts uz desmit gadiem. Tas pats attiecas arī uz Latvijas pārstāvjiem starptautiskajās vai pārnacionālajās tiesās, kuri tur tiek iecelti uz laiku. Šeit ir jautājums par sociālajām garantijām pēc tiesneša amata laika beigšanās. No šī Satversmes tiesas sprieduma izriet, ka jautājums par Satversmes tiesas, kā arī starptautisko un pārnacionālo tiesu tiesnešu sociālajām garantijām pēc amata mandāta izbeigšanās ir jautājums, kas likumam drīzumā ir jāatrisina. Viens priekšlikums varētu būt iekļaut viņus Augstākajā tiesā. Tas Augstākajai tiesai noteikti dotu kvalitatīvu pieņemumu.

VII.

Tālāk es runāšu par tiesneša iekšējo neatkarību. Jau minēju, ka palikšana amatā un atalgojuma nodrošināšana ir galvenais ārējais priekšnoteikums neatkarībai,

bet iekšējās neatkarības jautājums ir – kā šo ārējās neatkarības iezīmēto laukumu tiesnesis kā persona piepilda, kā viņš šo neatkarību izmanto.

Neatkarība nenozīmē to, ka tiesnesis var darīt visu, ko viņš grib. Neatkarība nozīmē ciešu saistību ar zināmiem principiem, ar zināmiem uzvedības modeļiem. Šeit ļoti būtiska ir tiesneša iekšējā neatkarība – no pārējiem valsts varas atzariem, no sabiedrības, no pašas tiesu sistēmas spiediena, no nepiedienīgas, nelegitīmas ārējās ietekmes. Tā kā tiesnesis parasti tiek iecelts darbā uz mūžu, tad tiesneša personības faktori spēlē lielāku lomu nekā citās profesijās. Šo jautājumu pēta tā saucamā tiesnešu socioloģija, kas ir sevišķi attīstīta Amerikas Savienotajās Valstīs.

Ideālai tiesneša personībai jābūt, no vienas puses, stingrai un, no otras puses, jūtīgai. Tai jābūt stingrai attiecībā uz jebkādam ietekmēm, kas mēģina mērķtiecīgi ietekmēt tiesnesi attiecībā uz tiesību piemērošanu vai konkrētas lietas iznākumu. Telefona zvans, kritika presē, sociālajos tīklos, sliktāka kabineta iedalīšana tiesā vai tiesas priekšsēdētāja „šķībs” skatiens katrā ziņā nedrīkst ietekmēt tiesnesi. Tiesnesis nedrīkst būt jūtīgs pret šādām ietekmēm. Hipersensibilitāte attiecībā uz dažādiem apkārtnes spiedieniem, tieši vai netieši izteiktām vēlmēm norāda uz to, ka personība nav pietiekoši nobriedusi tiesneša amatam.

No otras puses, tiesnesim ir jābūt pietiekoši atvērtam un jūtīgam – jūtīgam attiecībā uz aizrādījumiem par tiesību piemērošanas metodoloģiju, iznākuma taisnīgumu, atvērtam attiecībā uz sabiedrības vajadzībām un tiesību attīstību. Tādēļ tiesnesim ir svarīgi sekot līdzi, kā viņa spriedums tiek uztverts sabiedrībā, iepazīties ar lietisķu kritiku, un pašam izvērtēt, vai šī kritika ir vai nav pieņemama.

VIII.

Tiesneša rokās ir ielikta liela vara, un viņam ir dota neatkarība. Tādēļ, lai sabiedrība būtu droša, ka tiesnesis šo varu izmantos pareizi un atbildīgi, tikpat svarīgu lomu kā profesionālās kompetences spēlē arī morālais briedums.

Ko nozīmē morālais briedums? Klasisks morālā brieduma mērijums ir tā saucamās Kolberga morālā brieduma kategorijas. Kolbergs ir amerikāņu sociologs, kurš pētīja cilvēka morālo attīstību. Viņš iedala cilvēci septiņās morālā brieduma kategorijās, kas attīstās no bērna vecuma.

Bērnā piedzimstot, viņam moralitātes vēl nav. Tā tiek iegūta dzīves gaitā, taču noteiktā secībā un līdz noteiktai pakāpei.

Pirmā pakāpe tiek apgūta apmēram līdz deviņu gadu vecumam. Šajā laikā bērns orientējas uz autoritātēm (parasti vecākiem), lai gūtu labumu un izvairītos no soda, un uzskata, ka morāls (tātad labs) ir tas, kas viņam pašam nāk par labu. To noteikti zināt no bērna audzināšanas – zināmā vecumā bērns uzskata, kas tas, ko viņš grib, kas viņam viņa izpratnē nāk par labu, tas ir labi. Šo pakāpi sasniedz praktiski visi bērni (traģiski ir tad, ja cilvēks neattīstās tālāk – tādā gadījumā izveidojas patoloģiski egoistiska personība; tādu ir īpaši daudz kriminālajā vidē).

Vecāku uzdevums šajā laikā ir, lai bērns pāriet uz nākamo, otro morālā brieduma kategoriju. Šajā pakāpē bērns vai jauniešs jau mērķtiecīgi rīkojas tā, lai viņš no

savas rīcības gūtu kādu konkrētu labumu (reciprocitātes princips). Tas varbūt gan materiāls, gan nemateriāls labums (piemēram, vecāku mīlestība vai arī draugu uzmanība – tas pubertātes laikā ir ļoti augsti vērtēts labums, kura dēļ jauniešs ir ar mieru daudz ko darīt). Arī šo morālā brieduma pakāpi līdz 15–20 gadu vecumam sasniedz gandrīz visi.

Trešo morālā brieduma pakāpi raksturo nostāja – lai gūtu panākumus, netiktu atstumts, cilvēks rīkojas atbilstoši tam, ko sabiedrība no viņa sagaida. Viņš jau saskata un rīkojas atbilstoši sabiedrībā tobrīd valdošajiem likumiem un normām. Šo kategoriju cilvēks sasniedz, jauniešim pārejot pieauguša cilvēka vecumā. Tajā visu mūžu paliek vismaz 50% cilvēku. Trešā morālā brieduma pakāpē tāpat atrodas sabiedrības vairākums. Tie ir cilvēki, kas ir likumpaklausīgi un ievēro citas sabiedrības normas un kuri maina savu rīcību, ja mainās likumi un normas, tālāk neiedziļinoties šo likumu un normu būtībā. Tie raugās uz to, ko dara vairākums, priekšniecība, elite, un dara to, ko no viņiem prasa, tālāk neiedziļinoties likumu un normu pamatojumā.

Ceturto morālo brieduma kategoriju arī raksturo sekošana likumam un normām, taču nevis vienkārši tadēļ, ka tas no cilvēka tiek prasīts, bet gan tadēļ, ka cilvēks šos likumus un normas atzīst par labām un pareizām. Viņš jau var izskaidrot likumu un normu mērķus, kādēļ tās ir nepieciešamas.

Piektajā kategorijā cilvēks jau saskata un spēj kritiski izvērtēt, vai likumi un sabiedrības normas ir atbilstošas ētiskiem principiem. Viņš var nonākt pie secinājuma, ka konkrētie likumi un normas neatbilst tiem ētiskajiem principiem, kas balstās uz sabiedrībā pieņemtajām vērtībām. Tie tadēļ var vērsties pret šiem likumiem un normām, nesekot tām. Tā ir jau morālās autonomijas pirmā pakāpe. Šo pakāpi sasniedz ne vairāk kā 20% cilvēku.

Sestā kategorija ir cilvēki, kuri orientējas ne tik daudz uz konkrētās sabiedrības vērtībām, bet gan uz universālām, vispārcilvēciskām vērtībām un uz tām balstītiem ētiskiem principiem. Tā ir morālās autonomijas otrā pakāpe. To sasniedz ne vairāk kā 5% cilvēku.

Visbeidzot, Kolbergs sava darba vēlinajā fāzē ievieša arī abstraktu, reālajā sabiedrībā faktiski neeksistējošu septīto kategoriju, kas orientētos uz „pārcilvēciskām”, transcendentām vērtībām, un kā piemērus minēja Jēzu vai Budu.

Kolberga teorija tika kritizēta arī tadēļ, ka viņa kritiķu ieskatā šī teorija nav universāla, bet darbojas tikai Rietumu kultūras lokā. Tomēr mūsu kontekstā tas nav būtiski. Ir arī vēl citas morālo kategoriju skalas, bet principā tās mēģina noskaidrot vienu un to pašu – morālo briedumu kā cilvēka personību raksturojošu lielumu.

IX.

Tiesnesis nevar aizslēpties aiz likuma. Viņš nevar teikt – spriedums ir netaisnīgs, bet tāds nu ir likums, es tur neko nevaru darīt. Šāda tiesneša nostāja tiesiskā valstī nav pieļaujama. Jo tiesiskā valstī praktiski vienmēr ir iespējams pieņemt taisnīgu spriedumu. Varbūt spriedums nešķītis taisnīgs kādam procesa dalībniekam (un tas pat ir diezgan droši, ka zaudējušai pusei tas nešķītis taisnīgs) vai kādai sabiedrības daļai, varbūt pat sabiedrības vairākumam. Bet izšķirošais ir tas, ka tiesnesis pats sev var teikt – mans spriedums ir taisnīgs.

Un, galvenais, viņš to var argumentatīvi paskaidrot savā spriedumā.

Tas nozīmē, ka rezultātam ir jābūt taisnīgam, un tiesnesim ir jābūt iekšēji pārliecinātam par to, ka spriedums ir taisnīgs. Tas ir gan profesionālās kvalifikācijas jautājums, gan morālā brieduma jautājums. Lai tiesnesis varētu – pašam sev un citiem – teikt, ka viņa spriedums ir taisnīgs, viņam kā minimums ir jābūt spējīgam izvērtēt un rīkoties atbilstoši likumiem un citām sabiedrības normām – tā Kolberga sistēmā būtu ceturta morālā brieduma pakāpe.

Taču optimāla tiesneša personība prasa vēl ko vairāk – viņam jābūt spējīgam izvērtēt, vai likums un sabiedrības normas, ko viņš piemēro savā spriedumā, atbilst tiem morāles principiem, kas balstās uz attiecīgajā sabiedrībā atzītajām vērtībām. Tā jau būtu piektā morālā brieduma pakāpe.

Pie tam jāatzīmē, ka demokrātiskas un tiesiskas valsts tiesību sistēma, arī Latvijā, pieļauj situācijas, ka tiesnesis – ja viņš nonāk pie šāda secinājuma, kas noteikti nebūs bieži – var nepiemērot likumus un citas normas, kas, viņa izvērsti pamatotā ieskatā, nav taisnīgi, ir pretrunā ar morāles normām.

Tātad tiesnesim šajā skalā vajadzētu būt sasniegušam vismaz ceturto, taču, vēl labāk, piekto morālā brieduma pakāpi.

Kā var konstatēt, cik cilvēks ir morāli nobriedis? Principā to var konstatēt ar labi izstrādātām tā saucamajām dziļintervijām. Tās vajadzētu veikt, pieņemot cilvēku darbā, pretējā gadījumā – vismaz attiecībā uz tiesnešiem – tas pēc tam jau varētu būt par velti. Bet interesanti ir arī vienkārši pašam pamēģināt novērtēt, kurai kategorijai es piederu.

X.

Visbeidzot es gribētu īsi ieskicēt vēl vienu īpašu juridisku konstrukciju, kas līdz šim vēl nav pilnībā apzināta, bet tomēr pieder pie attīstītas Rietumu tiesību sistēmas dogmatikas. Tai ir varbūt nedaudz attāla, taču pietiekoši redzama sasaiste ar mūsu šodienas konferences tēmu – tiesneša neatkarību, konkrēti – iekšējo neatkarību. Tas ir jautājums par tiesību negodprātīgu izmantošanu.

Latviski parasti to apzīmē par tiesību ļaunprātīgu izmantošanu. Angliski to sauc *abuse of law*, franciski *abus de droit*, vāciski *Rechtsmissbrauch*. Šie citās valodās izmantotie jēdzieni neietver sevī ļaunprātību, tas ir, ne vienmēr vajag būt ļaunam nodomam. Tādēļ arī latviski pareizāk būtu lietot terminu „negodprātīga tiesību izmantošana”.

Mēs presē dažkārt lasām, ka ar kādu spriedumu viss formāli it kā ir kārtībā. Taču sabiedrībai šķiet, ka kaut kas tomēr nav tā, kā vajag. Un proti, rezultāts nav kārtībā. Konkrēti – tiek piemērotas tiesības, likuma normas „it kā” tiek izpildītas, bet rezultāts nav taisnīgs. Tiesneša argumentācija ne tikai nav pārliecinoša, bet tieši otrādi – neitrālam, kompetentam novērotājam rada pārliecību, ka tas ir krasi netaisnīgs.

Tiesību negodprātīgas izmantošanas juridiskā būtība tātad ir tā, ka šajā situācijā kāds no procesa dalībniekiem savas tiesības ir izmantojis vai nu prettiesiska, vai neētiska mērķa sasniegšanai, kā instrumentu izmantojot tiesnesi, kurš lietu ir izspriedis „pēc burta”, bet neņemot

vērā konkrētajā lietā skaidri saskatāmus taisnīguma apsvērumus.

Kāda ir šīs tiesību negodprātīgas izmantošanas sasaiste arī šīs konferences tēmu – tiesneša neatkarību? Es jau nupat runāju par svarīgu tiesneša iekšējās neatkarības aspektu – personības morālo briedumu. Šis ir labs piemērs, kā lietas izspriešanu var ietekmēt tiesneša morālais briedums: tiesnesim ir jāatpazīst situācija, kad viņš tiek izmantots kā instruments, lai, formāli „pareizi” piemērojot likumu, tiktu sasniegts prettiesisks vai neētisks rezultāts. Tas nozīmē, ka viņam ir jāprot saskatīt „aiz” likuma stāvošos morāles principus, un likums jāpiemēro tā, lai šie morāles principi netiktu aizskarti. Tātad viņam ir jāprot atšķirt starp likumu (tā parastajā, juridiskajā izpratnē) no vienas puses, un morāles principiem no otras puses. Krasas, acīmredzamas nesakrītības gadījumā tiesnesim jādod priekšroka morāles principiem. Tātad te ir runa par iepriekš minētā Kolberga morālā brieduma skalas piekto pakāpi.

XI.

Tiesiskā valstī šo reto, bet ne pilnīgi izslēdzamo pretrunas situāciju starp likumu un morāli, kurā tiesnesis nedrīkst ļaut sevi izmantot par instrumentu prettiesiska vai neētiska mērķa sasniegšanai, parasti regulē arī pozitīvās tiesības. Mūsu tiesību sistēmā šāds pozitīvs regulējums, uz ko tiesnesis šajā konfliktsituācijā var atsaukties, ir Civillikuma 1. un 1415.pants. Šis ir civiltiesību normas, taču tās atspoguļo vispārēju tiesību principu, kas darbojas jebkurā tiesību jomā – arī publiskajās tiesībās un krimināltiesībās. To var atvasināt no Satversmes Ievada, kur ir teikts, ka Latvija ir tiesiska valsts. Tiesiskā valstī tiesību perversija – prettiesisku vai neētisku mērķu sasniegšana ar „formāli”, „plakani” izprastu tiesību piemērošanas palīdzību – nav pieļaujama.

Negodprātīgas tiesību izmantošanas aizliegums kā nerakstīts, vispārējs tiesību princips tiek piemērots arī Eiropas Savienības Tiesā. Tas ir pozitīvi noteikts arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 17.pantā.

XII.

Nobeigumā īsi par vēl vienu tiesneša neatkarības aspektu – neatkarību no augstākas instances tiesas judikatūras. Kā jau teicu, pie tiesneša neatkarības pieder arī pārliecība par sava sprieduma taisnīgumu. Tas attiecas arī uz pirmās un otrās instances tiesnešiem. Tas nozīmē, ka zemāko instanču tiesnešiem, pamatojoties uz savu neatkarību, ir tiesības novirzīties no pastāvošās judikatūras, ja viņš ir pārliecināts par to, ka viņa spriedums ir pareizāks un taisnīgāks. Protams, tas tiesnesim ir ļoti noderīgi jāpamato. Tas dod iespēju augstākām instancēm vēlreiz pārskatīt savu judikatūru, ņemot vērā zemāko instanču ļoti attīstītos argumentus.

Tāpēc ir svarīgi, ka jautājumā par to, vai tiesnesim viņa darbības vērtējumā var negatīvi pierēķināt to, ka augstākās instances ir atceļušas viņa spriedumus, nepieciešama diferencēta pieeja. Labi pamatots zemākas instances tiesas spriedums, kurā ir izvērsti analizēta pastāvošā judikatūra, ir svarīgs judikatūras kvalitātes nodrošināšanas mehānisms. Tāpat nav negatīvi vērtējams augstākas instances atcelts spriedums, ja zemākā instance gan ir nonākusi pie cita rezultātā, taču tiesību piemērošanas metodoloģija ir bijusi pareiza. Atgādināšu,

ka korekta tiesību piemērošanas metodoloģija ne vienmēr noved pie viena pareiza rezultāta. Negatīvi, protams, ir vērtējams zemākas instances spriedums tad, ja augstāka instance to atceļ metodoloģisku kļūdu dēļ. Šajā gadījumā divu vai triju instanču tiesu sistēma pilda savu tiešo, klasisko uzdevumu – „izķert” zemāku instanču tiesu kļūdas.

Papildus gribētu piebilst, ka tiesību zinātnei būtu jāattīsta vadlīnijas, kādā veidā var nodalīt tos spriedumus, kuri ir metodoloģiski nepareizi, no tiem, kuri ir metodoloģiski korekti, bet kuriem ir tikai cits pamatojums, kas pēc tiesneša pārlicības ir novedis pie labāka rezultāta.

XIII.

Kolēģi, tiesneša amats ir vecs kā pasaule! Man šeit bija iespēja dalīties ar jums savās pārdomās par dažiem tiesu varas neatkarības aspektiem. Bet beigās es gribētu dalīties ar kolēģiem arī ar manu lielāko profesionālo dārgumu – kāda mūsu amata priekšgājēja, šumeru valsts tiesneša spriedumu. Tas ir protokolēts vai publicēts uz šīs māla tāfelītes ķīļrakstā, un 20.gadsimta pirmajā pusē atšifrēts. Tas ir no Ūras trešās dinastijas laika, tātad starp

2040. un 1948.gadu pirms Kristus. Lietas būtība tur nav aprakstīta, bet tā izriet no sprieduma rezultatīvās daļas. Gadījums ir bijis šāds: viens cilvēks bija iznomājis otram divus darbalopus. Strīds ir par atlīdzību. Iznomātājs saka – tie ir divi mūļi, bet nomnieks pastāv uz to, ka tie ir divi ēzeļi. Acimredzot atlīdzība ir dažāda, atkarībā no tā, vai lopiņš ir mūlis vai ēzelis. Un mūsu amata senā priekšteča spriedums ir sekojošs – viens no šiem lopiņiem tiek pasludināts par mūli, bet otrs par ēzeli. No tā arī izriet atlīdzība.

Bet interesantākā ir šī sprieduma sasaiste ar mūsu šodienas konferences tēmu. Tur beigās ir teikts tā: „Es, Ninutibals no Surukas, zvēru (tālāk ir zvēresta formula, kura ir diezgan brutāla, ieskaitot saciršanu gabalos, utt.), ka ar mani neviens mirstīgais par šo lēmumu nav runājis, un es ar nevienu mirstīgo par to neesmu runājis”, ko varētu izprast arī tā, ka neviens man nav neko piedāvājis, un neviens es neesmu neko prasījis, „bet vienīgais, ar ko es trīs reizes apspriedos, bija Enki”. Tas toreiz bija gudrības Dievs.

Tātad – tiesnesis ir tiesnesis tikai tad, ja tas ir neatkarīgs un neietekmējams. Gan toreiz, gan tagad. Un gudrība – jā, tā vajadzīga vienmēr un visur.

INFORMĀCIJA PAR EIROPAS TIESLIETU PADOMJU ASOCIĀCIJAS (ENCJ) TIESNEŠU APTAUJU UN ZIŅOJUMU „TIESU NEATKARĪBA, ATBILDĪBA UN KVALITĀTE”

Solvita HARBACEVIČA,
Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja

Man atvēlētajā laikā nevarēšu izanalizēt visu Eiropas Tieslietu padomju asociācijas interesantajā pētījumā ietvertu informāciju. Tāpat šodien un šeit būs grūti viennozīmīgi pateikt, kāpēc šī pētījuma rezultāti ir tādi, kādi tie ir. Katram no klātesošajiem būtu individuāli jāizvērtē, cik tālā tiesnešu neatkarības jautājumā ir nepieciešami sistēmiski risinājumi, un kuras ir tās situācijas, kur vajadzīga ir vienkārši attieksmes maiņa, kas arī var dot ļoti pozitīvus rezultātus.

Diskusijas formālā puse ir šis Eiropas Tieslietu padomju asociācijas ziņojums par tiesu neatkarību, atbildību un kvalitāti. Ir ļoti būtiski, ka metodoloģiski pētījumā tiek saistīti trīs jēdzieni – neatkarība, atbildība un kvalitāte. Neatkarība nav iespējama un vajadzīga bez atbildības sabiedrības priekšā. Kvalitāte savukārt ir tas, kas jānodrošina visa tiesvedības procesa rezultātā.

Pētījums apgalvo, ka neatkarība un atbildīgums ir jāskata kopsakarā. Tajā pašā laikā, arī formālo un juridisko neatkarības aizsardzības formu pastāvēšana vien, piemēram, tas, ka kāds princips ir nostiprināts likuma burtā, negarantē patiesu tiesnešu neatkarību. Lai tiesu vara būtu neatkarīga, tiesnešiem jābūt neatkarīgiem gan kopumā, gan arī katram individuāli. Ļoti nozīmīga šajā vienādojumā ir arī mūsu šodienas diskusiju centrālā tēma – sabiedrības uzticēšanās tiesu varai un tieslietu sistēmas caurspīdīgums.

Pētījumā izmantoti dažādu kategoriju indikatori, piemēram, pie **objektīvās neatkarības indikatoriem** pieder 1) tiesiskais pamatojums, 2) organizatoriskā autonomija, 3) tiesu varas finansējums un 4) tiesu sistēmas pārvaldība. Organizatoriskās autonomijas kritērijs analizē Tieslietu padomju sastāvu, funkcionēšanas principus un pat pilnvaras. Savukārt tiesu varas finansējums – tas ir ne tikai tiesnešu atlīdzības jautājums, bet arī budžeta veidošanas process.

Individuāli tiesnešu objektīvās neatkarības indikatori savukārt attiecas uz tādām jomām kā 5) cilvēkresursu lēmumi par tiesnešiem (piemēram, tas, ka ar pēdējiem Saeimas pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par tiesu

varu” būtiski lēmumi par tiesnešu karjeras virzību tiek nodoti Tieslietu padomei); 6) tiesnešu disciplināratbildība (arī Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā 2017.gadā ir izdarīti visai plaši grozījumi); 7) tiesnešu karjeras jautājumi – kā pārcelšana vai nepārcelšana kādā amatā un 8) iekšējā (sistēmiskā) neatkarība (sekošana vadlīnijām no augstākām instancēm, sadarbība ar attiecīgās tiesas priekšsēdētāju).

Tiesu varas un individuālo tiesnešu subjektīvā neatkarība tiek analizēta caur tādiem kritērijiem, kā 9) sabiedrības viedoklis par tiesnešu neatkarību un 10) sabiedrības uzticība tiesām, salīdzinot ar uzticību citām valsts varām; 11) korupcijas uztveres indekss sabiedrībā kopumā; 12) tiesu klientu viedoklis par tiesu varas neatkarību un, visbeidzot, mūsu šodienas pamattēma – 13) tiesnešu neatkarības pašnovērtējums.

Šī gada laikā Eiropas Tieslietu padomju asociācijas darba grupās jautājums par sabiedrības uzticēšanos tiek diskutēts aizvien vairāk un niansētāk. Nebūsim ļoti kritiski pret sevi, tā nav tikai mūsu problēma, Eiropā ir tikai atsevišķas valstis, kur kolēģi jūtas ļoti stabili savas sabiedrības vērtējumā. Šīs starptautiskās diskusijas parāda, ka mēs varam nodalīt valstis, sabiedrības, kurās ir augsts uzticības līmenis valsts struktūrām kopumā, visām varām, tai skaitā tiesu varai, un sabiedrības, kuras pēc būtības ir kritiskākas. Arī vispārējais pozitīvisma, uzticēšanās, vai, gluži pretēji, kritiskuma fons ir jāņem vērā, runājot par tiesu varu konkrēti.

Objektīvā atbildīguma indikatori tiesu varā kopumā ir 1) lietu sadale; 2) sūdzību procedūra; 3) tiesu varas ziņojumi par darbību (ikgadējie ziņojumi, pārskati); 4) attiecības ar presi un 5) ārējais novērtējums.

Individuālu tiesnešu objektīvā atbildīguma indikatori ir 6) tiesnešu ētikas kodekss – arī, iespējams, Latvijas kontekstā pārdomājama tēma – vai šo kodeksu nevajadzētu pārrakstīt; 7) atstāšanās un atsaukšana; 8) tiesnešu ārpus tiesas amatu savienošanas pieļaujamība un ienākumu gūšanas atklātība (arī viena no tēmām, kurai Satversmes tiesa pieskārsies tiesnešu algu sistēmas tiesvedības kontekstā – par to, cik ierobežota ir Latvijas tiesnešiem pastāvošā iespēja apvienot amatus); 9) saprotamas procedūras un tas, kā tiesa izskaidro vai neizskaidro lietas dalībniekiem, kas ar viņiem notiek šajā institūcijā.

Šī anonīmā Eiropas tiesnešu aptauja tika veikta otro reizi, un kopumā visā Eiropā tajā piedalījās 11 712 tiesneši, no Latvijas – 224. Lai arī tas absolūtos skaitļos šķiet visnotaļ maz, tomēr tas ir ļoti reprezentatīvs rādītājs un procentuāli trešais augstākais Eiropā, pēc Norvēģijas un Dānijas. No tāda viedokļa, domāju, šie rādījumi atspoguļo objektīvo realitāti, jo no tiem var leģitīmi un diezgan viegli ekstrapolēt kopējo tieslietu sistēmas viedokli par situāciju valstī. Piebilstu, ka šis pētījums ir apkopotā, analizētā formā atrodams „Augstākās Tiesas Biļetenā” (Nr.15).

Vispārējā uztvere par neatkarību. Šeit jāsaaka, ka tiesnešu neatkarības pašnovērtējums tika vērtēts 10 ballu skalā, un piecās Austrumeiropas valstīs tiesnešu

pašnovērtējums bija skalā no 6,5 līdz 7 (Albānija, Bulgārija, Horvātija, Latvija un Serbija). Šis novērtējums ir visnotaļ zems. Savukārt otrā skalas galā ar 9–10 punktiem attiecībā par kopējo uztveri par neatkarību ir Apvienotā Karaliste, Īrija, Nīderlande, kā arī Skandināvijas valstis (izņemot Zviedriju).

Latvijā ir arī viszemākais tiesnešu neatkarības pašnovērtējums, kas ir 7,4 balles. Tas nav gluži pārsteigums, jo arī iepriekšējā Eiropas tiesnešu aptaujā Latvija ieņēma viszemāko vietu. Būtu nopietni analizējami šīs situācijas iemesli. Uzmanību jāpievērš, piemēram, pētījumā atspoguļotajai korupcijas uztverei, darba organizācijas aspektiem – vadības un kolēģu attieksmei, tiesnešu iecelšanai un karjeras virzībai, mediju ietekmei, arī tiesneša neatkarībai viņa darba apstākļu kontekstā.

Norādot uz ietekmes un spiediena avotiem, Latvijā visbiežāk tiek atzīmēti: 1) mediji (pirmajā vietā mediju neadekvātā ietekme ir tikai divās valstīs – Latvijā un Īrijā); 2) puses un to pārstāvji (daudzās valstīs šis ietekmes avots ir pirmajā vietā); 3) tiesu administrācija (arī tiesu priekšsēdētāji), izpildvara.

Tiesu varas autoritātes jautājumam pieskāros arī Satversmes tiesas procesā par tiesnešu atalgojuma sistēmu. Eiropā kopumā vidēji 22% tiesnešu uzskata, ka parlaments un izpildvara tiesu varu nerespektē; objektīvi tas ir visnotaļ augsts negatīvs rādītājs. Latvijas situācija ir vēl krietni satraucošāka – 34% Latvijas (aptaujā piedalījušos) tiesnešu norāda, ka izpildvara nerespektē tiesu varu, un 35% ka parlaments nerespektē tiesu varu. Acīmredzami, neskatoties uz ļoti bieži pozitīvo ikdienas sadarbību, mums ir vēl lietas, kas ir domājamas un darāmas šajā aspektā.

Tieslietu padomes rīcībā esoši mehānismi, lai aizsargātu tiesnešu neatkarību. Šeit tikai apmēram 27% Latvijas tiesnešu mūsu Tieslietu padomes pašreizējo pilnvaru un darba mehānismu un ietekmes sviras uzskata par pietiekamu. Nākotnē būs jāanalizē, kā pēdējie grozījumi likumā „Par tiesu varu”, it sevišķi par tiesnešu karjeras lēmumu risināšanu un attiecīgo lēmumu pieņemšanu Tieslietu padomē, ietekmēs tiesnešu drošības un stabilitātes sajūtu.

Nobeidzot, par attīstības iespējām. Eiropas tiesnešu aptaujā tika identificētas trīs nozīmīgākās jomas, kas dotu vislielāko ieguldījumu tiesnešu neatkarības nodrošināšanā un sekmēšanā. Ja runājam par Eiropas kontekstu kopumā, ir minēti: 1) labāki darba apstākļi izskatāmo lietu ziņā (6,575 reizes) – tādā jautājums par slodzi un varbūt arī pārslogi ir aktuāls daudzviet Eiropā; 2) jautājums par atalgojuma sistēmu un pensijām, arī par pensionēšanās vecumu (5,737), 3) tiesnešu iecelšana un karjeras virzības jautājumi (5,241). Kā 4) un 5) tiek minēti darba apstākļi resursu nodrošināšanā (4,748) un spiediens no medijiem (3,917). Par attiecību formām ar medijiem, par spiedienu vai par sadarbību, kā arī par to, vai un cik pozitīvi vai negatīvi šī mijiedarbība ietekmē tiesu varu kopumā, šodien runās attiecīgās jomas speciālisti.

I DAĻA

TIESNEŠA ĀRĒJĀ NEATKARĪBA

Par neatkarību no ārējiem faktoriem – likumdevēja, izpildvaras, arī medijiem

Tieslietu padomes priekšsēdētāja, Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētāja, tieslietu ministra skatījums.

Eiropas tiesnešu aptaujā Latvijas tiesneši kā pirmo faktoru, kas apdraud viņu neatkarību, minējuši medijus.

Tādēļ nozīmīgi, ka tiesnešus konferencē uzrunāja Latvijas Žurnālistu asociācijas valdes priekšsēdētāja.

Tas vieš cerību, ka ne tikai tiesas pēdējos gados ir daudz darijušas, lai uzlabotu savu komunikāciju un veidotu dialogu ar medijiem, bet arī mediji būtu ieinteresēti dialogam ar tiesu varu.

TIESNEŠA NEATKARĪBAS JĒDZIENA CENTRĀLĀ ASS
IR PATS TIESNESIS KĀ PERSONĪBA

Ivars BIČKOVIČS, Tieslietu padomes priekšsēdētājs

Šodien mums analīzei nodotā Eiropas Tieslietu padomju asociācijas (ENCJ) pētījuma metodoloģija attiecībā uz tiesu varas neatkarību pirmajā brīdī var šķist sausa un teorētiska, tomēr, tajā iedziļinoties, parādās pavisam vienkārša un saprotama aina.

Būtībā tie ir trīs jautājumu bloki.

- Pirmais, tā dēvētais ārējais, analizē, kā tieslietu sistēma sava juridiskā regulējuma ietvaros mijiedarbojas ar sabiedrību un citām varām, arī ar neformālo, ceturto – medijiem;
- Otrais – kā tā darbojas iekšēji, sistēmas ietvaros;
- Trešais ir veltīts katra individuālā tiesneša pašnovērtējumam, tam, cik brīvs vai nebrīvs viņš jūtas, arī pateicoties garantijām un par spīti riskiem, kas izriet no abiem iepriekšējiem analīzes līmeņiem.

No visiem šiem trijiem neatkarības aspektiem man būtiskākais šķiet tieši šis pēdējais – katra individuālā tiesneša personība, pārlicība, stāja, mugurkauls.

Tomēr nenoliedzami, ka pirmajiem diviem aspektiem ir potenciāls nopietni ietekmēt tiesu sistēmas ikdienas funkcionēšanu, tiesnesi, kura darbs, misija ir spriest tiesu – valsts vārdā, bet tajā pašā laikā neatkarīgi un tikai likumam pakļauti. Kā Augstākās tiesas un Tieslietu padomes priekšsēdētājs runāšu par jautājumiem, kas primāri būtu sistēmiski sakārtojami.

Objektīvās neatkarības kritēriju un indikatoru loks ir plašs, pakavēšos tikai pie dažiem no tiem.

NEATKARĪBAS TIESISKAIS PAMATOJUMS

Latvijas normatīvajos aktos tiesu varas neatkarības garantijas *expressis verbis* var rast gan Satversmē, gan likumā „Par tiesu varu”.

- Atbilstoši Satversmes 83.pantam „tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti”;
- Likuma „Par tiesu varu” 1.pantā ir noteikts, ka „Latvijas Republikā līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara, tiesu varu īsteno atbilstoši tiesiskuma principam”;
- Šī paša likuma 10.pantā noteikts, ka „tiesu neatkarību garantē valsts”;
- Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 50.² panta otro daļu valsts, paredzot atbilstošu finansējumu likumā par valsts budžetu kārtējam gadam, garantē tiesnešu neatkarību un efektīvu personas tiesisko aizsardzību kompetentā un neatkarīgā tiesā.

Tomēr ir pašsaprotami, ka „tiesneša neatkarība”, ja tā netiek piepildīta ar atbilstošu saturu, var pārvērsties par tukšu retoriku.

Tieslietu padome savā darbības stratēģijā 2017.–2019. gadam ir izvirzījusi trīs mērķus un uzdevumus:

1. Tiesu varas neatkarības nostiprināšana
2. Efektīva tiesu vara
3. Sabiedrības uzticība tiesu varai.

Pirmais no tiem pilnībā sasauca ar šodienas konferences tēmu. Atcerēsimies arī, ka Stratēģijas ievadā uzsvērts, ka visi šie mērķi ir savstarpēji saistīti, un katra no tiem īstenošanā panāktais progress pozitīvi ietekmē pārējo izpildi un mērķu sasniegšanu.

Ja par tiesnešu individuālo neatkarību un darbības caurspīdīgumu, pirmkārt, atbildībai un rūpēm ir jāguļas uz pašu tiesu varu (tiesnešu ētikas kodeksa ievērošana, tiesnešu pašpārvaldes institūciju darbs), tad funkcionāli organizatoriskā līmenī tiesu neatkarību, kā noteikts likumā „Par tiesu varu”, garantē valsts. Šādām likuma paredzētām tiesas garantijām jābūt nevis teorētiskām vai iluzorām, bet gan praktiskām un efektīvām.

Tiesu varas neatkarības institucionālā stiprināšana Latvijas normatīvajos aktos notiek, bet visai lēni. Jau 2010.gadā izveidotā Tieslietu padome tikai 2017.gada beigās var sagaidīt funkciju paplašināšanu tiesnešu atlases un karjeras jautājumos.

Tie ir nopietni grozījumi, bet jāatceras arī, ka tie apjoma un satura ziņā ir tikai neliela daļa, pirmais solis, lai sasniegtu to tiesu varas neatkarības garantiju standartu, ko savā ziņojumā ietvēra Valsts prezidenta Tiesiskās vides pilnveides komisija.

Tālāk, apskatot dažādas tēmas, es pievērsīšos šo nepieciešamo grozījumu saturam.

TIESU VARAS FINANSĒJUMS

Tieslietu sistēmas budžeta veidošana

Valsts prezidenta Tiesiskās vides pilnveides komisijas ziņojumā norādīts, ka ir nepieciešams neatkarīgs tiesu budžets.

Neatkarīgs budžets nozīmē trīs prasību respektēšanu:

- iespēju sagatavot budžeta pieprasījumu;
- iespēju pamatot to gan valdībai kā budžeta projekta gatavotājam, gan likumdevējam kā budžeta pieņēmējam;
- iespēja neatkarīgi administrēt savu budžetu (tas saistīts ar budžeta efektīvu izlietošanu).

Arī Satversmes tiesa ir norādījusi, ka konstitucionālo institūciju budžeta izstrādes, apstiprināšanas un izpildes gaitā jāievēro noteikti priekšnoteikumi, kas nodrošina šo institūciju neatkarību budžeta jomā. Minētajām institūcijām jābūt iespējai sagatavot budžeta pieprasījumu, pamatot to Ministru kabinetā un Saeimā, kā arī administrēt savu budžetu. (2010.gada 25.novembra Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2010-06-01, 15.1 punkts)

Tiesnešu atalgojuma sistēma

Līdzsvars starp tiesnešu atbildīgumu un valsts garantijām ir tas, kā, manuprāt, pašreiz vēl mums pietrūkst. Tas plaši atspoguļots Satversmes tiesas spriedumā. Praksē jebkura situācija, kurā netiek nodrošināts šis līdzsvars, rada potenciālu risku demokrātiskas valsts funkcionēšanai.

Valsti nedrīkst pastāvēt situācija, kurā pārmērīgi dominē augstas tiesneša kvalifikācijas prasības, stingrs disciplinārs atbildības regulējums, amata savienošana ierobežojumi, valstij vienlaikus neparūpējoties par attiecīgām amata garantijām, tostarp, finansiālajām.

Kā Satversmes tiesa norāda savā jaunākajā (26.10.2017.), pēc kārtas jau ceturtajā, „tiesnešu algu” spriedumā, „likumdevējam ir no varas dalīšanas principa izrietošs pienākums ievērot tiesneša statusu, proti, izturēties pret tiesu varu tā, lai būtu nodrošināts triju valsts varas atzaru savstarpējais līdzsvars. Šai likumdevēja attieksmei pret tiesu varu citstarp ir jāatspoguļojas arī tiesnešu atbildības tiesiskajā regulējumā” (2017.gada 26.oktobra Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2016-30-01, 21.1 punkts).

Līdzsvars starp trīs varas atzariem tiks nodrošināts tikai tad, kad pret tiesu varu, kas nav iesaistīta politikas procesos un kalpo kā valsts demokrātijas „sargsuns”, likumdevējs izturēsies ar pietāti, ko prasa tās konstitucionāla orgāna statuss.

Pirmais solis varētu būt turpmāk atteikties no pārejas periodu paredzēšanas tiesnešu atalgojuma jautājuma sakārtošanā. Termins „pārejas periods” attiecībā uz tiesnešu algām (un, kā šogad izrādās, arī uz tiesu darbinieku algām) līdz šim nozīmējis faktisku atteikšanos no solītajiem sistēmas uzlabojumiem uz nenoteiktu laiku.

Būtībā ir nepieciešams, lai likumdevējs un izpildvara, konkrēti Finanšu ministrijas personā, visu tiesu sistēmu uztvertu kā konstitucionālu varas atzaru, kas demokrātiskas valsts pastāvēšanai un funkcionēšanai ir daudz būtiskāka

par jebkuru vienu konstitucionālo institūciju. Attieksmes, uztveres maiņa šajā jautājumā jau būtu pirmais solis sistēmas sakārtošanas virzienā. Diemžēl līdzšinējā pieredze rāda, ka attieksmes maiņu panākt nav viegli. Turpmāki centieni šajā virzienā būs arī viens no Tieslietu padomes nākamā un turpmāko gadu uzdevumiem.

CILVĒKRESURSU LĒMUMI PAR TIESNEŠIEM

Karjeras virzība un kvalifikācija

Jau minēju, ka tiesneša neatkarības jēdziena centrālā ass ir pats tiesnesis kā personība.

No tā, kā tiek nodrošināta tiesneša atlase un karjeras virzība, ir atkarīgs tas, kas kļūst par tiesnešiem.

No tā, kā valstiski tiek organizēts tiesu darbs, ir atkarīgs, vai tiesnesim šis amats sniegs profesionālu gandarījumu.

No tā, kādas garantijas un ierobežojumi „nāk komplektā” ar tiesneša amatu, vismaz daļā gadījumu ir atkarīga izvēle: kļūt vai nekļūt par tiesnesi.

Individuālu tiesnešu objektīvās neatkarības indikatoru pamatā ir cilvēkresursu lēmumi par tiesnešiem.

Šī gada laikā pakāpeniski notiek procesu sakārtošana, lai cilvēkresursu lēmumus par tiesnešiem nodotu neatkarīgas institūcijas – Tieslietu padomes – ziņā. Tas sniegs lielākas garantijas tiesnešu objektīvās neatkarības nodrošināšanai.

Saeimā trešajā lasījumā pieņemti grozījumi likumā „Par tiesu varu”, kas visai būtiski mazina izpildvaras ietekmi uz tiesu varas darba organizāciju, paplašinot Tieslietu padomes kompetenci tiesnešu karjeras virzības jautājumos. Grozījumi paredz Tieslietu padomes kompetenci:

- rajona tiesas un apgabaltiesas priekšsēdētāja iecelšanā un atbrīvošanā no amata (*priekšsēdētāju amatā iecels, kā arī varēs no amata atbrīvot Tieslietu padome, nevis tieslietu ministrs, kā tas bija līdz šim*);
- tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtošanas kārtības noteikšanā (*turpmāk šādu kārtību noteiks Tieslietu padome, nevis Ministru kabinets*);
- tiesneša pārcelšanā uz vakanto tiesneša amata vietu augstāka vai zemāka līmeņa tiesā (*Saeima vairs nelems par tiesneša pārcelšanu darbā augstāka vai zemāka līmeņa tiesā. Šāds lēmums turpmāk būs Tieslietu padomes kompetencē*).

Likuma grozījumi paredz arī tiesneša karjeras jautājumos pieņemto individuālo Tieslietu padomes lēmumu pārsūdzēšanu Disciplinārtiesā.

Viens no Tieslietu padomes tuvākajā nākotnē sistēmiski risināmiem jautājumiem būs tiesneša amata kandidātu atlases procedūra. Jau nākamajā Tieslietu padomes sēdē tiek plānots apspriest Tieslietu ministrijas darba grupas (*kas izveidota, lai apzinātu iespējamus risinājumus pirmo reizi izvirzīta tiesneša amata kandidātu atlases procesa efektivizēšanai un izstrādātu grozījumus saistītajos tiesību aktos*) ziņojumu par tiesnešu amata kandidātu atlases procesa novērtējumu. Par to sīkāk runās Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētājs, tomēr es vēlētos atzīmēt dažus nākotnē risināmus jautājumus.

Būtu jāpārdomā, vai Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sniegtajam tiesneša darba vērtējumam nav jābūt niansētākā skalā par vienkārši pozitīvi/negatīvi, melns/balts. Turpmāk būtu apsverams jautājums arī par novērtēšanas rezultātu apkopošanu un analīzi. Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija varētu izteikt priekšlikumus par to, kādas mācības ir nepieciešamas tiesnešiem vai konkrētam tiesnesim. Varētu

pilnveidot novērtēšanas normatīvo regulējumu, paredzot Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai tiesības rekomendēt, kādas prasmes un zināšanas tiesnesim būtu jāattīsta līdz nākamajai novērtēšanai pēc pieciem gadiem.

Disciplinārbildība

Viens no individuālu tiesnešu objektīvās neatkarības indikatoriem ir arī disciplinārbildības sistēma. Kopumā secināms, ka Latvijā tiesnešu disciplinārbildības regulējums atbilst starptautiski noteiktiem un atzītiem pamatprincipiem.

Sistēmas caurspīdīguma vārdā 2017.gada vasarā ir izdarīti būtiski grozījumi Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā, tostarp paredzot informācijas publiskošanu par tiesnešiem uzliktajiem disciplinārsodiem un paredzot, ka pie atbildības saukto personu vārdi un uzvārdi turpmāk netiks aizsegti. Šāda kārtība gan nav izplatīta daudzās Eiropas valstīs, tomēr sekmīgi pastāv Igaunijā.

Lai mazinātu izpildvaras ietekmi uz tiesu varu, ar šā gada grozījumiem noteikts arī, ka tieslietu ministram vairs nav tiesību rosināt disciplinārlietas par Augstākās tiesas tiesnešiem.

Valsts kontrole savā ziņojumā „Vai tiesu iekārtas attīstības pasākumi ir veicinājuši tiesu darbības efektivitāti?” norādījis uz to, ka tiesneša vērtēšanas procesā nav pieejamas informācijas par saņemtajām sūdzībām par tiesneša darbu. Valsts kontroles ieskatā sūdzības par tiesu darbu, kas nonāk Tieslietu ministrijā, daļēji paliek bez tālākas virzības, savukārt tiesas priekšsēdētāja veikta

sūdzību izskatīšana pieļauj subjektivitātes faktoru.

Šādas sistēmiskas kritikas analīzei nākotnē ir veicināma diskusija par Eiropas Tieslietu padomju asociācijas definēto principu, ka sūdzības par tiesnešiem būtu jāsaņem centralizēti atsevišķai iestādei, kas ir neatkarīga no Tieslietu ministrijas, kā tas ir, piemēram, Lietuvā.

NOBEIGUMS

Arī nākamajā gadā mūs sagaida intensīvs darba periods.

Gada sākumā pakāpeniski tiks pieņemti visi tiesu teritoriālās reformas ieviešanai nepieciešamie lēmumi. Tieslietu padomes uzdevums būs ne vien šo lēmumu formāla pieņemšana, bet arī sekošana līdzī reformas procesa gaitai, tās efektivitātei nosprausto mērķu sasniegšanā.

Tāpat jāatceras, ka nākamajā gadā sākas otrais tiesnešu profesionālās darbības kārtējās novērtēšanas cikls, un arī šim procesam Tieslietu padome sekos līdzī.

Nevaram aizmirst arī to, ka nākamais gads ir Satversmes tiesas Saeimai dotais laiks Satversmei atbilstošas tiesnešu atalgojuma sistēmas izstrādei. Arī šeit būs nepieciešama aktīva Tieslietu padomes iesaiste.

Šogad mūsu darbu ir būtiski atvieglojusi Tieslietu padomes sekretariāta izveide. Tomēr, domājot par nākamo gadu un tajā veicamajiem darbiem, jāatceras, ka šajā periodā mainīsies gandrīz visi Tieslietu padomē ievēlētie locekļi – tiesneši. Šajā pārmaiņu periodā ir īpaši būtiski, lai kandidāti, kurus jūs izvirzīsiet un izvēlētiesiet darbam Tieslietu padomē, būtu kompetenti, šajā amatā reāli strādāt gribēši un savu viedokli formulēt un pamatot spējīgi kolēģi.

TIESNEŠU NEATKARĪBA IR NEATŅEMAMA VARAS DALĪŠANAS SASTĀVDAĻA

Gaidis BĒRZIŅŠ, Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs

Demokrātiskas un tiesiskas valsts stūrakmens un absolūti neatņemama sastāvdaļa ir tiesu vara. Savukārt, lai garantētu taisnu tiesu, tiek nostiprināta tiesnešu neatkarība. Tiesu neatkarība nozīmē to, ka tiesu varai ir jābūt atdalītai no citām varām, tiesas nevar būt pakļautas citām varām vai kādām privātajām interesēm. Tiesnešu neatkarība ir neatņemama varas dalīšanas sastāvdaļa. Tas ir līdzeklis demokrātijas un tiesiskuma nodrošināšanai un

stiprināšanai, kā arī obligāts priekšnosacījums tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai. Tiesnešu neatkarību garantē tiesiskuma nosargāšana sabiedrības un valsts interesēs.

Taču tiesnešu neatkarība nav absolūta. Likuma „Par tiesu varu” 1.pantā noteikts, ka tiesnesis ir neatkarīgs un pakļauts tikai likumam. Tiesnešu neatkarības princips nav pašmērķis un nevar stāvēt pāri šā principa pamatmērķim un Satversmē nostiprinātajām cilvēka tiesībām uz taisnīgu tiesu. Vēl viena atziņa no Bangaloras principiem, proti, šo principu pirmā vērtība ir tiesnešu neatkarība, kas ir priekšnoteikums tiesiskumam un viena no taisnīgas tiesas pamatgarantijām. Tādēļ tiesnesim ir jāsaņem tiesu varas neatkarība gan tās individuālajā, gan institucionālajā aspektā un pašam jābūt šādas neatkarības piemēram. Cita starpā, runājot par Bangaloras principiem, domāju, ka viens no tiesu varas pārstāvošās institūcijām, tai skaitā Tieslietu padomes, uzdevumiem ir vairāk skaidrot, kas ir šie principi, kāda ir šo principu nozīme, jo es gribētu izteikt pieņēmumu, ka daļa likumdevēja pārstāvju un daļa izpildvaras pārstāvju nezina šos principus. Varbūt kādreiz viņi ir dzirdējuši kaut ko par šiem principiem, bet, iespējams, viņiem nav ne mazākā nojausma, kādēļ šādi principi pastāv.

Lai noskaidrotu, vai tiesu var uzskatīt par neatkarīgu no pārējām valdības struktūrām, parasti tas tiek saistīts ar veidu, kā tiek iecelti tiesneši, kāds ir viņu pilnvaru laiks, dienesta nosacījumi, garantijas pret ārējo spiedienu un

jautājums, vai tiesa izrāda neatkarību. Kā jau tika minēts, 2016.gadā Tiesiskās vides pilnveides komisija ir secinājusi vairākas lietas, tai skaitā, ka tiesu varas neatkarības stiprināšanai ir nepieciešams paplašināt Tieslietu padomes pilnvaras. Dažādos griezumos mums bija arī diezgan plaša diskusija par to, vai Tieslietu padomē ir jābūt pārstāvētai izpildvarai un likumdevējvarai. Šobrīd šī situācija palika nemainīga, taču neizslēdzu, ka pie šīs diskusijas mēs varētu atgriezties.

Likumdevējs galīgajā, 3.lasījumā ir pieņēmis ļoti būtiskus grozījumus likumā „Par tiesu varu”, kas paplašina Tieslietu padomes funkcijas tiesnešu karjeras jautājumos. Runājot par laika periodu kopš Tieslietu padomes izveides un brīdi, kad šīs funkcijas tiek paplašinātas, es gribētu uzsvērt vienu lietu – šī likumprojekta virzība nebija viegla. Likumprojekta pieņemšana notika vairāk nekā pusgada garumā, taču pilnīgi noteikti no savas puses varu teikt, ka likumdevējs, cik vien iespējams, mēģināja ieklausīties un respektēt Tieslietu padomes viedokli. Par to liecina kaut vai tas, ka mēs, skatot grozījumus 3.lasījumam, divreiz lūdzām Tieslietu padomes viedokli par atsevišķiem jautājumiem, un tieši tāpēc šī procedūra bija pietiekami gara, taču, manuprāt, arī pietiekami kvalitatīvi izdiskutēta.

Trīs obligātie nosacījumi tiesu neatkarībai ir garantēta, pastāvīga nodarbinātība, tiesības ieņemt amatu uz mūžu, līdz pensijas vecumam vai noteiktu laiku, kas pasargā no izpildvaras vai citas institūcijas patvaļīgas iejaukšanās. Tā ir arī institucionālā neatkarība. Šeit es gribētu norādīt, ka svarīga ir tiesneša neatkarība, tiesu varas faktiskā neatkarība no izpildvaras vai likumdevējvaras politiskās ietekmes. Likumdevējam būtu arī jāizvairās no nepamatotas tiesnešu vai tiesneša amata kandidātu aizvairošanas, kas diemžēl pēdējā laikā ir iezīmējusies no atsevišķu Saeimas deputātu puses. Juridiskās komisijas deputātiem ir nācies par to publiski atvainoties.

Viens no tiesu neatkarības obligātiem nosacījumiem, kā jau tika minēts, ir finansiālā drošība. Par to ir vairāki Satversmes tiesas spriedumi. Ja kaut viena no finansiālajām garantijām tiek nesamērīgi ierobežota, tad tiek pārkāpts tiesnešu neatkarības princips un līdz ar to apdraudēta tiesas pamatfunkciju veikšana un cilvēku tiesību un brīvību nodrošināšana. Tiesiskās vides pilnveides komisija ir norādījusi par iespēju neatkarīgai tiesu varai pašai izstrādāt budžeta pieprasījumu un to aizstāvēt. Tas ir ļoti svarīgs jautājums, bet šeit iztrūkst, manuprāt, tā noslēdzošā posma, pirmkārt, ka izpildvaras pārstāvji finanšu ministram ir jārespektē. Šobrīd tieslietu ministrs kā izpildvaras pārstāvis ir savā ziņā duālā situācijā. No vienas puses, tieslietu ministrs un ministru prezidents strādā vienotā komandā, un šī komanda ir koalīcijas komanda, no otras puses, tieslietu ministrs ir tas, kas virza budžeta pieprasījumu un kuram, virzot budžeta pieprasījumu, attiecīgi ir jāiestājas par tiesu varas neatkarības nodrošināšanu. Tas būtībā tiek darīts. Negribētos pašlaik nevienu cildināt, taču gan man, pildot savulaik 2008.gadā tieslietu ministra pienākumus, gan arī Rasnača kungam, šobrīd pildot tieslietu ministra pienākumus, diemžēl ir nācies paust atšķirīgu viedokli, norādot valdības vadītājam uz problēmsituācijām, kas ir saistītas ar iespējamiem grozījumiem likumā „Par tiesu varu”, gan grozījumiem Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu darbinieku atlīdzības likumā. Savā ziņā, protams, tas ir tieslietu ministra pienākums, taču, piekrtot arī Tiesiskās vides pilnveides komisijas izteiktajam

viedoklim, iespējams, arī Tieslietu padomei būtu jābūt lielākām pilnvarām iesaistīties šajā procesā. Un, kā jau minēju, ir svarīgi, lai Finanšu ministrija uzklausītu un respektētu šo viedokli. Šobrīd procedūra ir tāda, ka tieslietu ministrs zina, ka ir jānodrošina tiesu finansiālā neatkarība, viņš virza attiecīgus likuma grozījumus, kuri, kā tas bija arī šajā gadā, sākotnēji no Finanšu ministrijas netiek atbalstīti. Kādi ir argumenti? Raugoties no valstiskā viedokļa, argumenti ir ļoti svarīgi: piemēram, nauda ir nepieciešama aizsardzības jomai, nauda ir nepieciešama demogrāfijas jautājumu risināšanai un citām prioritātēm, kuras būs vienmēr. Taču, droši vien sadarbojoties gan izpildvarai, gan lēmējvarai, gan arī tiesu varai, ir kopīgi jātiecas uz to, lai ir šī vienotā izpratne arī valdības līmenī par to, ka ir jānodrošina arī tiesu varas neatkarība. Un nevarētu būt tādi argumenti, ka, zini, mēs pārskatīsim atalgojumu, bet tadā apjomā, cik atļaus naudas maks, ja tā varētu teikt. Tas attiecas arī uz tiesu darbinieku atalgojumu, ar ko arī nav gājis viegli. Pozitīvā ziņa bija pagājušajā gadā ar lielām cerībām uz nākotni, taču, neraugoties uz to, ka šobrīd situācija nav izvērtusies tāda, kādu daudzi ir gribējuši, domāju, ka Tieslietu ministrija ir apņēmības pilna iestāties arī turpmāk par darbinieku atalgojuma pārskatīšanu, jo zinām, ka darbinieks, tiesneša palīgs ir tiesneša labā roka, kas nodrošina tiesneša pamatfunkciju izpildi.

Dažus vārdus par ārējo neatkarību no medijiem.

Saistībā ar jau minēto Satversmes tiesas spriedumu tiesnešu atalgojuma lietā kāds masu mediju pārstāvis man jautāja, lai es komentēju šo spriedumu. Tad, kad es šo spriedumu komentēju, patiesībā sapratu, ka viņam nekas cits neinteresē, kā tikai viens jautājums – cik tad saņems tiesnesis? Uz ko es teicu, ka tas nav tas galvenais jautājums, mēs šeit runājam par principu, kas būtu jānostiprina likumā un kuram būtu jābūt skaidram un saprotamam. Man bija sajūta, ka šīs medija pārstāvis palika nepamierināts ar manu atbildi.

Analizējot Eiropas Tieslietu padomju asociācijas pētījumu par tiesnešu neatkarību, tika minēts, ka Itālijā tiesneši 64% gadījumu ir norādījuši, ka mediji ir nepamatoti ietekmējuši tiesnešu darbu. Tas ir augsts procents, bet tika minēts arī, ka Itālijā par tiesnešiem gatavo dažādus seriālus, iespējams, tas ir tādā griezumā. Latvijā tiesu varas pārstāvji paši ir aktīvi iesaistījušies un izstrādājuši, un pieņēmuši Tiesu komunikācijas vadlīnijas, un šobrīd ir svarīgi šīs vadlīnijas īstenot dzīvē. Mēs jau redzam ļoti daudzus pozitīvus piemērus, kur tiesneši skaidro savus pieņemtos nolēmumus. Ticiet man, ja tiesnesis izskaidro savu nolēmumu pietiekami saprotamā valodā sabiedrībai, tas mazina masu mediju pārstāvju iespēju sagrozīt faktus. Protams, tas neizslēdz iespēju, ka kādā preses izdevumā parādīsies „dzeltens” virsraksts par kādu lietu ar attiecīgu komentāru, taču tas šādu iespēju mazina. Tiesnešiem ir jābūt atvērtiem sabiedrībai un savi nolēmumi jāskaidro. Manuprāt, ļoti laba jauna platforma, kur to darīt, ir „Latvijas Vēstneša” portāls, kurā ir sadaļa „Tiesas”. Ir iespējams izmantot šo sadaļu, lai skaidrotu gan tiesu nolēmumus, gan informētu sabiedrību par aktualitātēm.

Nobeigumā saistībā ar jau minēto Eiropas Tieslietu padomju asociācijas aptauju jānorāda, ka Latvijas tiesnešu dalība aptaujā bija trešā augstākā aiz Skandināvijas, kas apliecina Latvijas tiesnešu aktīvu gatavību un ieinteresētību runāt par tiesnešu neatkarību un tās veidošanas faktoriem. Manuprāt, tā ir laba ziņa.

TIESNEŠU UN TIESU NEATKARĪBAS GARANTIJAS ČETRI BALSTI

Dzintars RASNAČS, tieslietu ministrs

Šī konference ir savā ziņā ievads Latvijas simtgades gadam. Un ne tikai mūsu valsts simtgades gadam, bet atzīmēsim arī Latvijas tieslietu sistēmas 100 gadus. To minu šodien arī tāpēc, ka mēs par savu valstiskumu varam priecāties, jo ne katrai tautai Dievs devis tādu laimi. Mēs šo valstiskumu esam ieguvuši, esam atjaunojuši neatkarību, un mūsu valsts, mūsu valstiskums ir cieši saistīts ar to pašu vārdu, par ko mēs šodien runājam – ar vārdu „neatkarība”.

Es redzu līdzības starp vārdiem „tiesnešu neatkarība” un „valsts neatkarība”, un gan vienā gadījumā, gan otrā šis vārds ir cieši saistīts ar vārdu „atbildība”. Kā mums jābūt atbildīgiem par savu valsti, par valsts neatkarību, tā arī tiesnešiem ir vienlaikus jābūt atbildīgiem, cīnoties par savu neatkarību un to aizstāvot.

Egils Levits aizskāra vienu ļoti būtisku tēmu, tas ir, par tiesneša personības lomu un nozīmi tiesneša neatkarības stiprināšanā. Par šo tēmu varētu runāt daudz, interesanti, piesaistot dažādus ekspertus. Taču minēšu pārējos trīs tiesnešu un tiesu neatkarības garantijas balstus. Pirmkārt, tā ir finanšu drošība. Otrs – tā ir profesionāla saziņa ar sabiedrību. Treškārt – tā ir profesionāla un stingra pašpārvalde.

Par šiem trīs galvenajiem balstiem atsevišķi runājot, pakavēšos pie pirmā – pie finanšu drošības. Domāju, tas ir ne tikai tiesnešu atalgojums, kam, protams, ir izšķirošā nozīme, bet arī tiesu darbinieku atalgojums, tiesas nodrošinājums, tiesas darba apstākļi ir nozīmīgs faktors. Jāsaka, ka valdībā ir atsevišķi viedokļi šajā jautājumā un esmu palicis viens trīs reizes. Pirmā reize bija 2017.gada 23.martā, otrā reize 22.augustā un trešā – 3.oktobrī. Paldies Satversmes tiesai par doto vārdu vairāk nekā četrdesmit minūšu garumā pamatot savu nostāju, ka tiesnešu finanšu drošība ir cieši saistīta ar tiesnešu neatkarību un ka tā ir viena no būtiskākajām tiesnešu neatkarības garantijām.

Glūzi patiesībai neatbilst tas, ka mēs neesam iestājušies par tiesu darbinieku algām. Budžeta pieprasījumā šos skaitļus rakstijām, jo bija paredzēts trīs gadu laikā no 75% nonākt līdz 100% atalgojumam tiesu darbiniekiem. Diemžēl atbalstu mēs neieguvām un šajā jautājumā palikām vieni ar saucēja balsi tuksnesī. Tiesnešu atalgojums nākamgad paaugstināsies par 20%, bet valdības un Saeimas uzdevums ir risināt šī budžeta gada un nākamā budžeta gada plānošanas laikā Satversmes tiesas spriedumam atbilstošu lēmumu pieņemšanu un iekārtojot budžetu tā, lai tas būtu izpildīts.

Par otru – par profesionālu saziņu ar sabiedrību. Saziņa ar sabiedrību mums būtībā ir četros veidos. Pirmais – caur reģistrētiem plašsaziņas līdzekļiem, otrs – caur neregistrētajiem, trešais – caur sociālajiem tīkliem un ceturtais – tā saucamā tiešā saziņa. Pirmos trīs veidus es nenosauktu par plašsaziņas līdzekļiem, tā ir vienkārši plašsaziņa, jo, kā zināms, tas, kurš ir reģistrējies, tas uzņemas atbildību, bet tas, kurš nav reģistrējies, tas neuzņemas atbildību. Mani, atklāti runājot, pārsteidz, ka mums ir veselas divas žurnālistu organizācijas, bet neviena no tām nav skaidrojusi sabiedrībai, ka tie, kas nav reģistrējušies, nevar uzņemties atbildību, līdz ar to tie nav nekādi plašsaziņas līdzekļi, tās vienkārši ir tērzētavas. Manuprāt, Latvijas žurnālistiem būtu stingrāk par to jāiestājas. Ja runājam par tiesu varu un tiesu varas darba atspoguļojumu, tad šīs elektroniskās tērzētavas ir tās, kas ļoti bieži grauj tiesu varas prestižu, ar, manuprāt, ļoti nepamatotiem uzbrukumiem.

Ja runājam par Tieslietu padomes izdotajām vadlīnijām saziņā ar plašsaziņas līdzekļiem, tad mans ieteikums būtu uz tās pieredzes bāzes, kas ir veidojusies šo divu ar pusi gadu laikā, tomēr censties sniegt informāciju ne tikai tad, kad to prasa, bet arī pašiem sagatavot informāciju un vismaz īsā, koncentrētā veidā ar to nodrošināt gan Tieslietu padomi, gan Tieslietu ministriju. Jo, kā zināt, tiesnešu pieņemtos lēmumus bieži vien publiskajā telpā komentē, neprasot tiesu varas komentārus, līdz ar to šī informācija pārsvarā ir stipri vien vienpusēja. Bet mums kā ministrijai savukārt ir iespēja šajās tērzētavās ievietot savu oficiālo viedokli, neskatoties uz to, vai viņi mums ir jautājuši šo jautājumu, vai nē.

Visbeidzot par trešo jautājumu – par pašpārvaldi. Domāju, tuvākajā laikā Tieslietu padomei būs ļoti atbildīgs laiks, jo likumdevējs tai ir atdevis veselu virkni izpildvaras pilnvaru, arī atsevišķas likumdevēja pilnvaras, kas saistītas ar tiesnešu karjeru, ar tiesnešu apstiprināšanu amatā utt. Tieslietu padomei tas būs liels izaicinājums, un Tieslietu ministrija ir gatava palīdzēt un atbalstīt Tieslietu padomes darbu.

Noslēgumā vēlreiz liels paldies par tiesnešu atbalstu rajonu (pilsētu) tiesu teritoriālajai reformai. Vispirms jau Latgales tiesu apgabala tiesām, kuras pirmās to sāka.

TIESNEŠI UN MEDIJI CEĻĀ UZ JĒGPILNU SIMBIOZI

Rita RUDUŠA, Latvijas Žurnālistu asociācijas valdes priekšsēdētāja, Baltijas mediju izcilības centra izpilddirektore

Jūtos priecīga un arī pagodināta Jūs uzrunāt. Liels paldies organizatoriem par to, ka uzrunāja mani un aicināja šeit piedalīties, jo, protams, žurnālistu un tiesnešu dialogs ir ārkārtīgi svarīgs, un jo biežāk mēs tiksimies un šo dialogu attīstīsim, jo vairāk tas nāks par labu sabiedrībai.

Runātāji jau pirms manis pieskārās dažādos aspektos tiesnešu un mediju attiecībām, arī negatīvajiem aspektiem. Es sāksu ar to, ka iezīmēšu laukumu – kur tad mēs šobrīd esam. Ir divi galvenie faktori, kas ietekmē tiesnešu attieksmi pret medijiem un otrādi, un kas arī atstāj iespaidu uz tiesnešu neatkarību un tiem faktoriem, kas to ietekmē, un mediji ir viens no tiem. No vienas puses, ir tradicionāli tiesu uzvedības un komunikācijas modeļi, kuri gan tagad mainās, un mēs, žurnālisti, to pamanām. No otras puses ir skepse, kuru rada varbūt ne tik pozitīva prakse žurnālistu ikdienas darbā.

Tātad viens no tradicionālajiem faktoriem ir tas, ka tiesnešiem un tiesām nepiemīt tendence komunicēt proaktīvi, un joprojām, un tas nav tikai Latvijā, tas līdzīgi ir arī citās Eiropas valstīs. Tiesas tradicionāli ir introvertas, insulāras un tiesneši komunicē lielākoties caur saviem nolēmumiem un neiziet proaktīvi pie sabiedrības ne caur medijiem, ne citiem kanāliem. Tā ir daļa no faktoriem, kas ietekmē kopējo bildi.

Tas, kas rada tiesu skepsi, ir jau pieminētās kļūdas un reizēm arī maldinoša, neprecīza informācija medijos, mediju tendence pievērst lielāku uzmanību „skaļajām” lietām. Arī tas, ka žurnālisti reizēm pamet reportāžas pusratā, jo ir ilgstošs tiesas process un interese ir tikai sākuma posmā, bet pēc tam netiek sekots tam, kas notiek tālāk un kā lieta attīstās, un līdz ar to izpaliek daudz vērtīgas informācijas. Kā jau Bērziņa kungs pieminēja, reizēm žurnālists arī nāk pie tiesneša jau ar gatavu domu par to, ko viņš grib un kādu komentāru no tiesneša viņš grib dzirdēt. Izpaliek konteksts un plašāka interese par to, kā tad konkrētais nolēmums, piemēram, ietekmēs sabiedrību. Esmu gatava šeit pašreflektēt par to, kā strādā Latvijas žurnālisti, esmu gatava uzņemt kritiku no tiesnešu puses. Es vienkārši gribu apliecināt, ka mēs kā

žurnālistu saime arī apzināmies to, ka žurnālistu darbā ir trūkumi.

Bet no tiesnešu un žurnālistu attiecībām ir tieši atkarīga mūsu sabiedrības veselība, sabiedrības briedums, tāpēc šajās attiecībās ir jāievieš lielāka uzticība, no kā tad ieguvējs būs sabiedrība, kas ir tas, kam mēs kalpojam. Mūsu kungs un pavēlnieks ir sabiedrība un sabiedrības intereses, tāpēc ir jāmeklē kopsaucēji, lai uzticības starp medijiem un tiesu varu būtu vairāk. Un mēs varam sākt vienkārši no pamatu pamatiem. Ir Žurnālistu ētikas kodekss, kurš nosaka: „Žurnālistiem ir pienākums gādāt, lai sabiedrība saņem pilnu informāciju par procesiem un notikumiem. Žurnālisti ir par daudzpusīgu viedokļu apmaiņu, analītisku un kritisku nostāju pret politisko, ekonomisko un tiesu varu, aizstāvojot sabiedrības un individa tiesības”. Savukārt Tiesnešu ētikas kodekss vēstī, ka „tiesnesim ir jābūt gatavam vienmēr atrasties sabiedrības uzmanības centrā”. Ja mēs saliekam šos divus postulātus kopā, ir skaidrs, ka mūsu intereses sakrīt. Mums kā žurnālistiem, no vienas puses, ir pienākums interesēties un arī kritiski vērtēt tiesu varu. No otras puses, tiesnešiem ir pienākums komunicēt. Un gan vieniem, gan otriem ir jāpatur prātā, kā labā mēs to darām.

Kā tad mēs varētu cits citam palīdzēt šos mums uzliktos pienākumus labāk pildīt? Ir jau vairāku runātāju pieminētās Tiesu komunikācija vadlīnijas. Zinām, ka top arī Komunikācijas rokasgrāmata. Mūsaprāt tas būs tiešām ļoti liels ieguldījums šīs uzticības vairošanā un skaidrāku spēles noteikumu noteikšanā.

Augstākā tiesa nesen veica aptauju par žurnālistu vērtējumu tiesu komunikācijai. Vērtējums ir ar pozitīvu dinamiku, ir novērtēts, ka tiesas komunicē labāk, sevišķi pēdējo divu gadu laikā, un iespējams, ka Vadlīniju ieguldījums arī ir šajā procesā bijis diezgan būtisks. Bet Rokasgrāmata, kur būs draudzīgi un skaidri izskaidroti gan komunikatoru uzdevumi, gan tas, ko žurnālisti var sagaidīt no tiesām, un arī kā žurnālistiem vajadzētu uzvesties saskarsmē ar tiesu varu, protams, būs ļoti liels atspajds.

Komunikatoru institūts, kas pēdējos gados tiesās ir stiprināts, būtu jāattīsta tālāk. Ir ļoti labi, ka ir parādījušies „runājošie tiesneši”, jo tie stiprina sabiedrības uzticēšanos tiesu varai kopumā, tie arī ļoti palīdz medijiem. Bet mazliet pietrūkst skaidrības par pienākumu sadali starp preses sekretāriem un „runājošajiem tiesnešiem”, ko viņi pārstāv. Ir jābūt skaidrākiem spēles noteikumiem.

Vēl viens aspekts, un tā ir kritika mūsu lauciņā, ir tas, ka žurnālisti zaudē interesi un neizseko tiesas procesam vienmērīgi visā garumā, un rodas komunikācijas caurumi. Daļēji tas ir saistīts gan ar ilgstošo informācijas pieprasīšanu, gan ar iztiesāšanas procesu, kur operatīvāties uzlabošana arī noteikti nāktu par labu savstarpējās uzticības vairošanai.

Un jau vairākkārt pieminēts, bet vēlreiz uzsveršu – proaktīva tiesu komunikācija ir ārkārtīgi svarīga. Tiesas lielākoties tomēr joprojām komunicē reaktīvi, ļoti daudzos gadījumos mediju informācijas avoti ir procesa dalībnieki, piemēram, zaudējusi puse, kas arī

ietekmē tiesu tēlu medijos ar tendenci uz negatīvu. Tiesai ir lieliskas iespējas proaktīvi komunicēt ne tikai par aktuāliem procesiem, bet arī veikt tādu kā mediju pratības funkciju, skaidrojot gan plašākai sabiedrībai, gan arī žurnālistiem tiesu varas specifiku un procesus.

No mediju puses mēs apzināmies, ka ir jāiegulda daudz vairāk žurnālistu juridiskajās zināšanās, izpratnē par to, kā darbojas tiesu vara. Tas ir arī Žurnālistu asociācijas un Baltijas mediju izcilības centra apzināts trūkums. Mēs apzināmies, ka tas tā ir, un ļoti ceram, tieši arī strādājot ar tiesu varu, šo caurumu tomēr lāpīt. Protams, ir daudzi mediji, kuros ir tiesās specializējušies žurnālisti, kuru zināšanu līmenis ir augstāks, bet, ja skatāmies uz vidējo, tad ir jāatzīst, ka tas var būt zems, īpaši reģionu medijos, kuri, protams, nevar atļauties specializētu žurnālistu algošanu, līdz ar to par tiesu procesiem raksta tie, kuriem ir arī citi pienākumi. Tā pozitīvā lieta, kas bija atzīmēta arī žurnālistu aptaujā, ir tas, ka reģionos tiesneši bieži ir padomdevēji žurnālistiem un skaidro arī plašāk tiesu varas aspektus, un tā būtu turpināma un ļoti atbalstāma prakse.

Tas, kas katrā ziņā ir uzlabojams redakcijās, ir satura plānošana, lai nepazūd jau uzsāktu tiesas procesu apraksti, lai patiešām interese saglabātos vienmērīgā intensitātē. Arī konstruktīvās žurnālistikas elements ir jāstiprina. Mēs kā žurnālistu saime apzināmies, ka ar dzišanos pakāļ varbūt „skaļākām” lietām, mazāk uzmanības tiek pievērsts skaidrojošajai un izglītojošajai funkcijai, no kuras mūs kā medijus neviens nav atbrīvojis, un arī digitālajā laikmetā mums to ir jāturpina darīt.

Pierakstiju arī pēc Rasnača kunga uzstāšanās par tērzētavām un par neregistrētajiem medijiem, kuri, protams, ietekmē sabiedrisko domu. Tā arī ir daļa no mediju pratības „ēdienkartes”, ja tā varētu izteikties, kur mums acimredzot kā žurnālistu organizācijām ir pašiem arī proaktīvāk jāskaidro sabiedrībai, kādas ir atšķirības starp dažādiem informācijas kanāliem, kas ir uzticami mediji un kas nav uzticami mediji. Tas nenozīmē, ka

tērzētavas pārstās eksistēt, bet mums ir vismaz jāpanāk situācija, ka cilvēki, kuri patērē tērzētavu saturu, apzinās, „kādu ēdienu” viņi lieto.

Un visbeidzot daži piemēri par labo praksi uzticības vairošanā starp tiesnešiem un medijiem. Šie citāti nāk no Eiropas Tieslietu padomju asociācijas pētījuma *Justice, Society and Media*, kurā bija izpētīta vairāku Eiropas valstu prakse. Labā prakse rāda, ka proaktivitāte nāk par labu tiesu varas tēlam un uzticībai starp tiesām un medijiem, un komunikatoru institūta stiprināšana arī ir daļa no šī procesa. Piemēram, Nīderlandē tiesneši, kas ir runas personas, tiek un rīko komunikācijas praksei veltītas tikšanās divas reizes gadā un izstrādā komunikācijas vadlīnijas. Anglijā un Velsā tiesnešus – runas personas apmāca mediju konsultanti, un tas ir pastāvīgs process, zināšanas tiek atjaunotas reizi gadā.

Jau pieminētā Komunikācijas rokasgrāmata, kuru gaida gan tiesas, gan žurnālisti, noteikti nāks par labu un dos ieguldījumu uzticības vairošanā un atvērtībā. Protams, uzticības ziņā tāda valsts kā Dānija ir priekšā Latvijai, bet tas nenozīmē, ka mēs uz to nevarētu tiekties. Dānijā, piemēram, ir prakse neanonimizētus tiesas materiālus padarīt pieejamus žurnālistiem. Protams, tā nevar būt bezgalīga pieeja, tā ir ierobežota laikā un, protams, tāda pieeja ir ne visiem žurnālistiem. Bet tas ir kaut kas tāds, ko varētu apsvērt varbūt arī Latvijā, stiprinot uzticību starp žurnālistiem un tiesu varu un arī aizlāpot tos komunikācijas caurumus, kas šajās attiecībās ir radušies.

Un proaktīva tiesu komunikācijas stratēģija. Vārds „proaktīvs” latviešu valodā varbūt neskan ļoti labi, bet tomēr šajā kontekstā ir patiešām iederīgs, tāpēc to vēl savas isās uzstāšanās uzrunas beigās uzsvēršu, tāpat kā arī citi runātāji to ir teikuši. Tātad proaktīva komunikācija no tiesu puses nāks noteikti par labu. Savukārt no mediju puses mums ir jābūt skarbākiem savā pašrefleksijā par to, kā mēs strādājam ar tiesām, jāizdara secinājumi un jāmacās.

II DAĻA

TIESNEŠA NEATKARĪBA TIESU SISTĒMĀ

Par neatkarību pašā tiesu sistēmā – no vadības, kolēģiem, pašpārvaldes

Kas ir tiesnešu pašpārvaldes institūcijas – soģis vai palīgs tiesnesim? Vai tās stiprina vai apdraud tiesneša neatkarību? Par to runāja tiesnešu pašpārvalžu institūciju vadītāji. Latvijas tiesnešu biedrības lomu tiesnešu neatkarības stiprināšanā vērtēja Latvijas tiesnešu biedrības vadītājs.

Tiesnesis ir neatkarīgs tiesas spriešanā, taču viņš strādā konkrētā struktūrā – tiesā, kurā ir sava iekšējā darba sistēma un kultūra, prasības un tradīcijas. Par tiesnešu neatkarības robežām un tiesas priekšsēdētāja funkcijām un lomu – Tukuma rajona tiesas priekšsēdētājs skatījums.

Tiesu sistēmas un arī tiesnešu neatkarības stiprināšanā nozīmīga loma ir Tieslietu padomei, tādēļ tās locekļu vēlēšanām tiek pievērsta īpaša uzmanība. Konference uzklusēja rajona (pilsētas) tiesu tiesnešus, kas izvirzīti par kandidātiem Tieslietu padomes locekļa amatam.

Otrās daļas referenti – Adrija Kasakovska, Juris Siliņš, Māris Vīgants un Anita Kovaļevska – raisīja visdzīvāko diskusiju

TIESNEŠU NEATKARĪBA UN DISCIPLINĀRATBILDĪBA

Pēteris DZALBE, Tiesnešu disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs, Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs

Neapšaubāmi, tiesneša un tiesu neatkarība ir viens no demokrātiskas valsts pamatprincipiem.

Valsts mūsu rokās ir iedevusi varenu vairogu, uz kura lieliem burtiem rakstīts: „Tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti”. Taču vairogs nenosedz visu tiesnesi, tiesneša neatkarība nav absolūta un neierobežota. Un nenosegtās vietas ir katra cilvēka tiesības uz taisnīgu tiesu un citi cilvēktiesību pamatprincipi, bet jo īpaši – padotība likumam. Likums ne tikai aizsargā tiesnesi, bet

arī tiesnesis stāv likuma sardzē, un tiesnesim kā likuma sargam jābūt patstāvīgam un izturīgam.

Satversmē ietvertais tiesnešu neatkarības princips jau tika aplūkots konferences pirmajā daļā, un tas detalizēti izklāstīts visiem pieejamos Satversmes komentāros.

Saistībā ar tiesnešu disciplināratbildību ieskatisimies vairoga uzraksta otrajā daļā – padotība likumam.

Ar terminu „likums” jāsaprot ne tikai rakstītās tiesību normas un ne tikai likumu šaurākā nozīmē, bet arī vispārējie tiesību principi, turklāt arī ētikas normas. Padotība likumam jāievēro, ne tikai spriežot tiesu un atrodoties tiesas ēkā, bet arī rīcībā ārpus tās. Vairogs neaizsargā tiesnesi, ja viņš to neprasmīgi lieto,

no disciplinārtbildības un krimināltbildības. Te pat imunitātes pote nepalīdz, ko tiesneši saņem līdz ar vairogu.

Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1.pantā ir uzskaitīti pamati tiesneša saukšanai pie disciplinārās atbildības. Tie ir saistīti ne tikai ar likuma pārkāpumu, bet arī ar uzvedību. Bet minētajā likumā ir būtiska atruna, ka tiesas nolēmuma atcelšana vai grozīšana pati par sevi nav iemesls tam, lai sauktu pie atbildības tiesnesi, kas piedalījies tā pieņemšanā.

Piemēram, atbilstoši Kriminālprocesa likumam iemesls nolēmuma izskatīšanai kasācijas kārtībā un pamats tiesas nolēmuma atcelšanai vai grozīšanai ir Krimināllikuma pārkāpums un/vai Kriminālprocesa likuma būtisks pārkāpums. Savukārt atbilstoši Civilprocesa likumam tiesības iesniegt kasācijas protestu vai sūdzību ir gadījumos, ja tiesa materiālo tiesību normu piemērojuši nepareizi un/vai pieļāvuši procesuālās tiesību normas pārkāpumu, kas noveda vai varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas. Administratīvā procesa likums noteic, ka apelācijas instances tiesas spriedumu administratīvā procesa dalībnieks var pārsūdzēt kasācijas kārtībā, ja tiesa pārkāpusi materiālo vai procesuālo tiesību normas vai, izskatot lietu, pārsniegusi savas kompetences robežas un šis pārkāpums novedis vai varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas.

Tiesnešu disciplinārkolēģijas praksē problēmas rodas tieša likuma pārkāpuma tiesas lietas izskatīšanā norobežošanā no lietas izskatīšanā pieļautas rupjas nolaidības.

Tišs likuma pārkāpums prezumē nodomu.

Krimināltiesībās, arī Administratīvo pārkāpumu kodeksā ir definēts tiešs un netiešs nodoms, kas ir viena no vainas formām. Atbilstoši Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārās atbildības likumam disciplinārpārkāpums atzīstams par izdarītu ar nodomu, ja ierēdnis, kas to izdarījis, ir apzinājies savas rīcības prettiesisko raksturu, paredzējis tās nelabvēlīgās sekas un vēlējis vai apzināti pieļāvis šo seku iestāšanos.

Tiesnesim kā valsts amatpersonai, kas ieņem atbildīgu stāvokli un kurš izšķir strīdu starp pusēm, valsti un personu, piespriež arī nelabvēlīgas sekas, ir izvirzāmas arī paaugstinātas prasības likuma ievērošanā un piemērošanā.

Tiesnešu disciplinārkolēģija lēmumos ir izteikusi atziņu, ka tišs likuma pārkāpums ir gadījumos, kad tas ir acīmredzams un nepārprotams.

Savukārt nolaidība vairāk sasaucas ar neuzmanību kā vainas formu, kas ir definēta minētajos likumos. Rupja vai vienkārša nolaidība – tie ir vērtējuma jēdzieni.

Atbilstoši Civillikumam neuzmanība ir rupja, ja kāds rīkojas augstākā mērā vieglprātīgi un nevērīgi, vai mazāk rūpējas par viņam uzticētām svešām lietām un darīšanām nekā par savām paša, vai arī uzsāk tādu darbību, kuras kaitīgums un bistamība nevarēja un nedrīkstēja palikt viņai nezināmi.

Teiktais nozīmē to, ka tiesnesis nevar būt nevērīgs vai pārgalvīgs.

Tiesnešu disciplinārkolēģijas pēdējo divu gadu darbības rezultāti ietverti Jūsu rīcībā esošajā ziņojumā. Bez ziņojumā norādītā vēlos uzsvērt vēl dažas atziņas, kas izteiktas Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumos un saistītas ar tiesnešu neatkarību:

- „Tiesnesis ir neatkarīgs tiesas spriešanā. Kļūdas tiesas spriešanā ir izvērtējamas vairāku instanču

tiesu sistēmā, lietas dalībniekiem izmantojot procesuālās tiesības iebilst pret tiesas vai tiesneša nolēmumiem” (D-9/2016);

- „Tiesneša profesionālā darbība tiesību piemērošanā izvērtējama kvalifikācijas novērtēšanas procesā. Pretējā gadījumā būtu jāatzīst, ka par katru atšķirīgu normas tulkojumu vai augstākas instances tiesas atceltu tiesas nolēmumu tiesnesim iestātos disciplinārtbildība. Tas novestu pie būtiska tiesnešu neatkarības principa pārkāpuma” (D-8/2016).

Kā viens no tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu veidiem ir nosūtīt disciplinārtiesas materiālus Ģenerālprokuratūrai jautājuma lemlēmšanai par kriminālprocesa uzsākšanu. Turklāt, atšķirībā no citiem nelabvēlīgiem lēmumiem, šo lēmumu tiesnesis nevar pārsūdzēt Disciplinārtiesā.

Tāpēc daži vārdi par disciplinārtbildību un krimināltbildību:

- Krimināllikuma 317.pantā paredzēta krimināltbildība par dienesta pilnvaru pārsniegšanu, kas ir tišas darbības;
- Krimināllikuma 318.pantā paredzēta krimināltbildība par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas arī ir tišas darbības.

Minētās darbības no disciplinārtbildības norobežo Krimināllikumā paredzētās sekas.

Krimināllikuma 291.pantā paredzēta krimināltbildība par apzināti nelikumīga sprieduma vai lēmuma taisīšanu, Krimināllikuma 292.pantā – par apzināti nelikumīgu apcietināšanu.

Šādu Krimināllikumā paredzēto rīcību no disciplinārtbildības norobežo tiešs nodoms, arī nolūks un nodarījuma kaitīguma pakāpe.

Tā Krimināllikuma komentāros norādīts: „Spriedums krimināllietā ir nelikumīgs, ja notiesāta persona, kura nav vainīga noziedzīgā nodarījumā, vai attaisnots vainīgais; nepareizi noteikta noziedzīgā nodarījuma juridiskā kvalifikācija; nepareizi novērtēti pierādījumi lietā; notiesātajam noteikts netaisnīgs sods tā barguma vai mikstuma ziņā; nepamatoti piemērots likums, kas dod pamatu noteikt vieglāku soda nekā likumā paredzēts, vai atbrīvot no krimināltbildības un soda; noteikts bargāks sods nekā likumā paredzēts; nepareizi piemērots likums vai cits tiesību normatīvais akts, izšķirot civilstrīdu, pārkāptas materiālās vai procesuālās tiesību normas sprieduma taisīšanā administratīvajā lietā u.tml.” (Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). U.Krastiņš, V.Liholaja, D.Hamkova – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 514.lpp.).

Šis citāts nav domāts kā piedraudējums vai iebiedēšana, bet kā atgādinājums par to, kāda morāla un juridiska atbildība gulstas uz mūsu pleciem gan ikdienā, gan spriežot tiesu.

Vēlos uzsvērt, ka tiesnešu disciplinārkolēģija stāv tiesnešu neatkarības un padotības vienīgi likumam sardzē un tā nav tikai un vienīgi sodīšanai izveidota tiesnešu pašpārvaldes institūcija.

VĒRTĒŠANA IR CEĻŠ, KĀ TIESNESIS PROFESIONĀLI AUG UN ATTĪSTĀS

Māris VĪGANTS, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas priekšsēdētājs, Administratīvās apgabaltiesas priekšsēdētājs

Tiesnešu neatkarības tēma, kas tiek aktualizēta un ir konferences vadmotīvs šodien, nav radusies nejauši. Jautājums par tiesnešu neatkarību – gan ārējo neatkarību, gan iekšējo neatkarību – ir bijis aktuāls, un tā vai citādi tas ir bijis pamatpunkts visam, no kā un saistībā ar ko mēs vērtējam, kā attīstās Latvijas tieslietu sistēma.

Latvijas tieslietu sistēma atrodas, varētu teikt, ilgstošu reformu procesā. Ir daudzi un dažādi apstākļi, kas tieši vai netieši ietekmē strādājošo tiesnešu karjeras. Kā pēdējais ir minama tiesu teritoriālā reforma un trīs instanču tiesu sistēmas ieviešana – protams, tā vai savādāk, visi Latvijas tiesneši tajā ir iesaistīti. Iesaistīta ir arī Latvijas tiesnešu pašpārvalde atbilstoši likumā noteiktajam deleģējumam. Likums „Par tiesu varu” ir piešķīris pašiem Latvijas tiesnešiem gādāt par to, lai tiesnešu profesionālā darbība, viss, kas saistīts ar tiesneša karjeru, būtu nodots tikai un vienīgi pašu tiesnešu lemtšanai. Tā ir ar likumu noteikta garantija jeb likumā iekļauts mehānisms, kas ļauj pašiem tiesnešiem lemt par sevi. Domāju, tas būtu jānovērtē, jo ne visās valstīs šāda kārtība pastāv. Jautājums ir, cik efektīvi mēs izmantojam šos mehānismus, vai šie mehānismi būtu pilnveidojami un kādi ir šo mehānismu trūkumi.

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai kopš 2013.gada 1.janvāra ir pavisam citi uzdevumi, nekā tie bija līdz tam. Likumdevēja izšķiršanās bija noteikt jeb radīt pastāvīgu tiesnešu kontroles mehānismu – profesionālās darbības novērtēšanu. Likumdevējs ir izvēlējis šo terminoloģiju, kas saucas novērtēšana, nevis kontrole, lai uzsvērtu, cik daudz ir atstāts pašu tiesnešu ziņā. Vienlaikus tas ir mehānisms, kā līdzsvarot sabiedrības prasību pēc kvalitatīvas tiesvedības, tiesnešu intereses, tiesas spriešanas intereses un to, ka tiesas spriešana notiek neatkarīgos apstākļos. Tā ir novitāte likumā, un kā jebkura novitāte vai jaunievedums drīzāk jau rada vairāk neskaidrības kā skaidrības.

Ikviena Latvijas tiesnesis ir ticis profesionāli novērtēts – viņa darbība ir profesionāli vērtēta Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā. Gan pirmās instances, gan apelācijas instances, gan arī augstākās tiesu instances tiesneši ir tikuši, var teikt, pakļauti šai procedūrai. Tiesneši ir līdzdarbojušies

un atbildīgi izturējušies pret to, kas ar likumu viņiem ir noteikts. Ir bijušas daudz diskusiju par to, vai tas ir lietderīgi, vai tas ir bijis vajadzīgi, vai tam ir mērķi un kādi tie ir. Likumdevējs ir deklarējis un likumā ietvēris norādi, ka viss šis process ir viena mērķa labad – kvalitatīvai tiesvedībai. Tas ir tas, kāpēc mēs sabiedrībai, ja tā var teikt, sniedzam šo pakalpojumu valsts vārdā vai Latvijas tautas vārdā. Tās ir sabiedrības leģitīmās intereses un sabiedrības pamatotās gaidas tajā apstākli, ka viņa lietu skatis vai nu viens tiesnesis, vai trīs tiesnešu sastāvā, taču tiesvedība noritēs profesionāli un atbilstoši likuma prasībām. Tiesvedība nenotiks ārpus likuma, tiesnesis savā komunikācijā ar sabiedrību, ar prāvniekiem, izturēsies cieņpilni, tiesnesis pratis sadarboties ar saviem kolēģiem, tiesnesis pratis saprast to, ko ir rakstījusi augstākas instances tiesa, īpaši kasācijas instances tiesa, savos nolēmumos. Ka tiesnesis ikdienā nepārtraukti sekos līdzī sava darba kvalitātei. Likumā šis mehānisms ir iedibināts, un gribu uzsvērt vienu – ja tiesneši paši savā pašpārvaldē kontrolē to, kā viņi veic savus profesionālos pienākumus, manā skatījumā tā ir sabiedrības uzticēšanās tieslietu sistēmai, vienlaikus pagērot, ka šie mehānismi tiks izmantoti atbildīgi un novērtēšanas process nenotiks izskata pēc.

Novērtēšanas procesa sekmīga norise, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas ieskatā, ir vienlīdz atbildīga un ieinteresēta trīs pušu sadarbība, proti, tiesnesis, attiecīgās tiesas priekšsēdētājs un augstākas instances tiesas priekšsēdētājs vai viņa pilnvarots tiesnesis, kurš vērtē katra tiesneša profesionālo sniegumu. Ir ļoti svarīgi, lai novērtēšanas procesa laikā tiktu iegūts maksimāli daudz informācijas par katra kolēģa darba pozitīvajām un arī negatīvajām pusēm. Novērtēšanas uzdevums ir panākt, ka ir pietiekami skaidrs priekšstats par to, kāds ir tiesneša sniegums, kādi ir viņa trūkumi un kas viņam ir jāuzlabo. Pašreizējā sistēmā tiesnesis tiek novērtēts vai nu pozitīvi, vai negatīvi. Jāteic, ka šādas sistēmas pastāvēšana pati par sevi pagērē, ka Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai papildus jau ieguldītajam darbam no tiesnešu, tiesas priekšsēdētāju un augstākas instances tiesas priekšsēdētāja puses ir jāiegulda pietiekami ilgs darbs, lai noskaidrotu visus apstākļus par katra tiesneša attiecīgajā periodā paveiktā gan pozitīvajām, gan negatīvajām pusēm. Jūs katrs esat bijis Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā. Es ļoti ceru, ka nav negatīva pēcgarša pēc tam. Bet, ja tāda ir bijusi, tad lūdzu ņemt vērā, ka jebkuri jautājumi, ieteikumi, ierosinājumi ir saistīti un tiek pateikti tikai ar vienu mērķi – lai turpmākā profesionālā darbība būtu bez tām kļūdām un nepilnībām, kādas tikušas konstatētas.

Pie kādiem secinājumiem ir nonākusi Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija pirmajā novērtēšanas periodā? Kad rakstām lēmumu par pozitīvu profesionālās darbības novērtēšanu, ir bijuši atsevišķi gadījumi, kad mēs lēmumā tiesnesim norādām, kas viņam būtu jāpilnveido. Tas ir kolēģiāli, tas ir biedriski, tas atbilst likuma mērķim un tas ir arī tas mehānisms, ko, manuprāt, ir vēlējis nodrošināt likumdevējs, proti, tiek pamanītas kļūdas, tās tiek identificētas un kolēģis par to ir informēts. Tādējādi, mēs ceram, pastāv pastāvīga atgriezeniskā saite visā amata pienākumu pildīšanas laikā, jo novērtēšana ir pastāvīgs

process, novērtēšana atbilstoši pašreizējam tiesiskajam regulējumam neapstājas ik pa katriem pieciem gadiem. Katrs tiesnesis tiek vērtēts, un tiek novērtēts arī tas tiesnesis, par kura pilnvaru termiņu tiek dots atzinums pēc tam, kad viņš ir tikko iecelts amatā. Tas ir arī mehānisms, kā kontrolēt un vērtēt jauno kolēģu sniegumu.

Es īpaši aicinu tiesu priekšsēdētājus rūpīgāk, detalizētāk analizēt katra tiesneša sniegumu. Tajā brīdī, kad ir jāvērtē tiesneša profesionālās prasmes un iemaņas, kolēģija šo vērtējumu gribētu detalizētāku. Aicinu to viena iemesla dēļ, proti, ir diezgan grūti izskaidrot gadījumus, un to mēs kolēģijā tad cenšamies darīt, vaicājot tiesnesim, kad ir vienādi augsts vērtējums visās pozīcijās. Šādam vērtējumam būtu jābūt saprotamam, un tiesas priekšsēdētājam tad būtu kaut kā īpaši jāatzīmē, kāpēc ir tieši šāds vērtējums. Jo vērtēšana ir ceļš, kā tiesnesis profesionāli aug un attīstās, kā viņš pilnveidojas, kādas prasmes un iemaņas viņš iegūst. Ja viņam jau sākumā ir teicams vai izcils vērtējums, jautājums ir – tad viņam ir jātur šī paceltā latiņa visas karjeras laikā tikpat augstu, viņš nevar to nolaist, vai otrs variants – vērtēšana ir bijusi varbūt ne tik ļoti detalizēta.

Attiecībā uz konferences tēmu un pētījumu par tiesnešu neatkarību. Tad, kad notiek tiesneša novērtēšanas process, tiesnesis aizpilda pašnovērtējuma anketu. Tur ir viena sadaļa – tiesneša profesionālo pienākumu izpildi kavējoši faktori un veicinoši faktori. 99% gadījumu pie kavējošiem faktoriem bija norāde uz lēno Tiesu informatīvās sistēmas darbību. Manuprāt, tas ir tāds tehnisks, taču pietiekami svarīgs apstāklis. Taču ja 224 Latvijas tiesneši Eiropas aptaujā kontekstā ar viņu neatkarību jeb sajūtu par to, cik viņi ir neatkarīgi, bija minējuši tos faktoros, kas kavē viņu darbību, tad droši vien tam būtu jāparādās arī tiesneša novērtēšanas procesā šajā rakstiskajā viedoklī vai pašvērtējumā. Lai varētu to apkopot un likt priekšā, piemēram, likumdevējam. Jo tie ir tie signāli, kas tiek raidīti no sistēmas par to, kādas ir problēmas. TIS darbība

ir tehniska problēma. Mūsu neatkarības sajūta jeb tas, cik neatkarīgi tiesnesis jūtas, vai arī tas, kas viņa neatkarību ietekmē, ir vesels faktoru kopums, kas kolēģu ieskatā pastāv. Tas ir ļoti nopietns signāls, un es aicinu tiesnešus nebaidīties un rakstīt savās atsauksmēs, arī ja pret viņiem tiesas priekšsēdētājs izturas ne tā, kā tas būtu nepieciešams. Ir nepieciešams visas šīs ziņas apkopot, sistematizēt un tad saprast, kas tad patiesībā notiek sistēmā. Novērtēšana ir vienīgais ar likumu paredzētais rīks, lai mēs atklātu, kā patiesībā funkcionē tieslietu sistēma, tiesu sistēma, kādi tajā ir trūkumi un kas sistēmā ir labs un atbilstošs.

Tuvojas jaunais novērtēšanas periods. Tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanas process ir viens no elementiem, kas veido šo tiesnešu amata neatkarības struktūru, ja šī novērtēšana ir notikusi saskaņā ar likumu. Ja tiesnesis netiek pozitīvi novērtēts, viņam tiek dota iespēja atkārtoti tikt novērtētam, un gadījumā, ja atkārtotās novērtēšanas rezultāts arī ir negatīvs, tad konsekvence ir Saeimas lēmums un amata zaudēšana. Es aicinu visus kolēģus ar lielu atbildības sajūtu attiekties pret nākamo novērtēšanas periodu. Ņemot vērā, kāds darba apjoms ir sagaidāms un jāpaveic Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai, aicinu to tiesu priekšsēdētājus, kuru tiesneši darbojas kolēģijā, rast par iespējamu samazināt viņiem darba slodzi. Jo ir ļoti svarīgi, lai katra lieta, katrs tiesnesis, visi jautājumi, kas saistīti ar viņu darbību, tiktu izpētīti un izvērtēti vispusīgi. Lai laika trūkums nebūtu tam kavējošs faktors.

Noslēgumā gribu pateikt lielu paldies Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai ievēlētajiem tiesnešiem par viņu darbu un pašatdevi, pildot savus pienākumus. Par to, ka viņi veiksmīgi ir nodrošinājuši pirmā novērtēšanas perioda procesa norisi. Un vēl veiksmi visiem tiesnešiem savā profesionālajā darbībā. Vairāk atzinīgus vārdus mums jāsaka ir viens otram, jo kritika un negatīvais konteksts, kas dominē, nekādā ziņā neuzlabo un neveicina kvalitatīvu tiesas spriešanu.

NEATKARĪBA IR PRĀTA STĀVOKLIS

Anīta KOVAĻEVSKA, Tiesnešu ētikas komisijas priekšsēdētāja, Augstākās tiesas tiesneša pienākumu izpildītāja

Savā runā es sākumā īsi apskatīšu tiesas un tiesneša neatkarību kā vienu no ētikas principiem, tad īsi komentēšu, kāda ir bijusi Tiesnešu ētikas komisija darbība saistībā ar šo

principu, un noslēgumā būs dažas piezīmes par tiesneša kā personas iekšējo neatkarību.

1. TIESAS UN TIESNEŠA NEATKARĪBA KĀ VĒRTĪBA

Šodien jau vairākkārt tika uzsvērts, ka mūsdienu tiesiska un demokrātiska valsts nav iedomājama bez neatkarīgas tiesas. Tiesas un tiesnešu neatkarība ir neatņemama šādas valsts sastāvdaļa. Taču tiesnešu neatkarība nav pašmērķis, un tā arī nav tiesneša privilēģija. Tiesneša neatkarības galvenais uzdevums ir nodrošināt to, lai tiktu spriesta taisnīga tiesa. Tiesneša neatkarība ir viens no galvenajiem instrumentiem, kas nodrošina tiesas objektivitāti.

Līdz ar to tiesas un tiesneša neatkarība kā vērtība ir nostiprināta dažādos avotos. Piemēram, Latvijas Republikas Satversmes 83.pants noteic, ka tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti. Savukārt Latvijas Republikas Satversmes 92.pants paredz, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Tiesības uz taisnīgu tiesu ietver sevī arī tiesības uz neatkarīgu un objektīvu tiesu.

Tiesas un tiesneša neatkarība ir arī viens no tiesnešu ētikas principiem. Latvijas Tiesnešu ētikas kodeksā šim

ētikas principam ir iezīmēta ļoti nozīmīga vieta. Tas ir ierakstīts pirmajā kanonā, kurā ir teikts, ka tiesnesis tur cieņā savu amatu, tiesu varas neatkarību un tiesas godīgumu un neatkarīga tiesu vara ir neatņemama demokrātiskas sabiedrības sastāvdaļa. Līdzīgi tas ir arī Bangaloras tiesnešu ētikas princips. Arī tur neatkarība ir likta kā pirmā vērtība. Bangaloras tiesnešu ētikas princips ir teikts, ka tiesnešu neatkarība ir priekšnoteikums tiesiskumam un viena no taisnīgas tiesas pamatgarantijām; tādēļ tiesnesim ir jāargā tiesu varas neatkarība gan tās individuālajā, gan institucionālajā aspektā un pašam jābūt šādas neatkarības piemēram. Šajos princīpos ir arī sīkāk skaidrots, kā šī vērtība un princips ir saprotams, iezīmējot to, ka tiesnesim ir jābūt neatkarīgam gan no sabiedrības, gan lietas dalībniekiem, gan no izpildvaras un likumdevēja, gan arī no saviem kolēģiem.

2. IEKŠĒJĀ NEATKARĪBA

Tiesneša neatkarība no citiem tiesnešiem tiek dēvēta par iekšējo neatkarību, un tieši tā ir šīs konferences sadaļas tēma. Ja runājam par tiesneša neatkarību tiesu sistēmas iekšienē, tad parasti kā tie potenciālie neatkarības apdraudētāji tiek minētas tiesnešu pašpārvaldes institūcijas, citi tiesneši gan tajā pašā tiesā, gan augstākās tiesās un, protams, arī tiesu priekšsēdētāji. Tiesneša neatkarība nozīmē to, ka tiesnesis var katru lietu izskatīt patstāvīgi, pieņemt savus lēmumus lietā patstāvīgi, balstoties uz lietas faktiem un tiesību normām. Tiesnesim ir jābūt brīvam no jebkāda spiediena, draudiem vai iejaukšanās lietas izskatīšanā.

2.1. Norādījumi konkrētā lietā

Parasti tiek uzsvērts, ka arī tiesu varas iekšienē nedrīkst būt tāda situācija, ka viens tiesnesis dod otram tiesnesim saistošus norādījumus par to, kā viņam būtu jāizlemj kāda konkrēta lieta. Tas ir pieļaujams tikai tiktāl, ciktāl procesuālie likumi to paredz pārsūdzības kārtībā¹. Taču, kā tas ir noteikts arī Latvijas Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanona 10.punktā, tas nenozīmē, ka tiesnesis nedrīkstētu vispār ar kolēģiem apspriest lietas. Tiesnesis drīkst konsultēties ar kolēģiem.

Manuprāt, faktiskā situācija Latvijā šajā ziņā ir ļoti laba, un nav pamata uzskatīt, ka tiesnešu neatkarība šādā ziņā tiktu pārkāpta. Taču būtu ļoti svarīgi veicināt sabiedrības izpratni par šo jautājumu, jo diemžēl jāatzīst, ka sabiedrība ne vienmēr saprot, ka tas, ka tiesu sistēma ir veidota hierarhiski, tomēr nenozīmē, ka tiesneši tāpat kā, piemēram, civildienesta ierēdņi būtu viens otram pakļauti un augstākas instances tiesas tiesneši vai tiesu priekšsēdētāji varētu dot norādījumus par lietu izskatīšanu. Tā, manuprāt, ir lieta, kuru jāskaidro sabiedrībai, jo diemžēl šāda izpratne par tiesu sistēmu nereti tiek pausta plašsaziņas līdzekļos.

Mani personīgi visvairāk apbēdina, ja advokāti, kuriem vajadzētu būt izpratnei par tiesu sistēmas darbības principiem, tomēr publiski kultivē priekšstatu, ka tiesas priekšsēdētājs ir priekšnieks visiem tiesnešiem savā tiesā un var dot tiem norādījumus par lietu izskatīšanu, nemaz nerunājot par Augstākās tiesas priekšsēdētāju, kas reizēm tiek pasniegts kā visas Latvijas tiesnešu priekšnieks, kurš katram tiesnesim varētu dot norādījumus.

¹ Sk. Civilprocesa likuma 476.pantu, Kriminālprocesa likuma 589.pantu un Administratīvā procesa likuma 350.pantu, kur ir paredzēts, ka tiesību normu interpretācija, kas izteikta kasācijas instances tiesas spriedumā, ir obligāta tiesai, kura šo lietu izskata no jauna.

2.2. Lietu sadale

Vēl viens aspekts, kas ir saistīts ar tiesas un tiesneša iekšējo neatkarību, ir lietu sadale tiesās. Šeit nozīmīga loma ir tiesu priekšsēdētājiem, jo tieši tiesu priekšsēdētāji ir atbildīgi par lietu sadales organizēšanu tiesās. Tiesības uz taisnīgu tiesu nozīmē to, ka lieta ir jāizskata ar likumu noteiktai tiesai. Līdz ar to ir jābūt skaidriem principiem, pēc kuriem konkrēta lieta tiek iedalīta izskatīšanai konkrētam tiesnesim.

Latvijā notiek automatizēta lietu sadale. Tāpat katram tiesas priekšsēdētājam ir jāapstiprina lietu sadales plāns, kur tiek noteikti lietu sadales principi. Taču dzīvē ir tā, ka ne vienmēr visu lietu sadale var notikt automatizēti un ir apstākļi, kas var radīt nepieciešamību atkāpties no parastajiem lietu sadales principiem. Līdz ar to tiesas priekšsēdētājam vienmēr būs zināma rīcības brīvība lietu sadalē. Venēcijas komisija uzsver, ka ir svarīgi, lai praksē šī brīvība netiktu izmantota negodprātīgi. Kā negodprātīgas rīcības piemērus Venēcijas komisija norāda to, ka tiesas priekšsēdētājs varētu radīt spiedienu uz kādu konkrētu tiesnesi, iedalot viņam ļoti daudz lietu vai iedalot tikai „zema profila” lietas, vai arī tiesas priekšsēdētājs var politiski jūtīgas lietas iedalīt izskatīšanai konkrētiem tiesnešiem, kas var būt ļoti efektīvs veids, kā ietekmēt lietas iznākumu.² Man gribētos cerēt, ka Latvijā nav šāda veida problēmu lietu sadalē.

2.3. Lietu izskatīšanas termiņi

Apdraudējumu tiesneša neatkarībai var radīt arī tas, ka tiek risināti jautājumi par lietu izskatīšanas termiņiem. Lietu izskatīšanas termiņi var būt tieši noteikti tiesību normās. Tāpat tiesību normās var būt paredzēti mehānismi, kā tiesu sistēmā var tikt kontrolēti lietu izskatīšanas termiņi. Sekošana līdz lietu izskatīšanas termiņiem neapšaubāmi ir nepieciešama, jo tiesības uz taisnīgu tiesu nozīmē arī to, ka ikvienam ir tiesības uz lietas izskatīšanu savlaicīgā termiņā. Arī Latvijas Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanona 11.punktā ir noteikts, ka tiesnesim jācenšas lietas izlemt savlaicīgi. Taču, ja visu lietu izskatīšanas termiņi tiesnesim ir noteikti no malas (noteikti likumā vai, piemēram, tiesas priekšsēdētājs nosaka konkrētu lietas izskatīšanas termiņu), tas var novest pie tā, ka tiesnesis nevar pienācīgi sagatavot lietu izskatīšanai un līdz ar to arī nevar ar pienācīgu rūpību to izskatīt. Šādā situācijā nevar runāt par to, ka tiesnesis pilnvērtīgi realizē savu neatkarību un tiesu spriež patiesi neatkarīgi. Bangaloras tiesnešu ētikas principu komentāros ir uzsvērts, ka nedrīkst veidot tādu sistēmu, kad tiesnesis ir spiests dot priekšroku produktivitātei lietu izskatīšanā, nostādot to pāri pienācīgai lietas izskatīšanai, kas ir balstīta uz rūpīgu visas lietas apstākļu un tiesību normu izvērtēšanu.³

2.4. Tiesneša darbības novērtēšana un disciplinārlietas

Ja cita tiesneša norādījumi par lietas izskatīšanu un, iespējams, pat lietu sadale var būt tieši tiesneša neatkarības apdraudējuma avoti, tad netiešu apdraudējumu tiesneša neatkarībai var radīt arī tiesnešu novērtēšanas procedūra vai pret tiesnesi ierosinātās disciplinārlietas. Līdz ar to ir svarīgi, lai šīs procedūras būtu pārdomātas un tiktu īstenotas tādā veidā, kas

² European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission). CDL-AD(2010)004-e. Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges, para 79. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)004-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)004-e)

³ Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct, para 42. https://www.unodc.org/documents/corruption/publications_unodc_commentary-e.pdf.

nerada apdraudējumu tiesneša neatkarībai.

Tā kā citu tiesnešu pašpārvaldes institūciju priekšsēdētāji paši ir aicināti uzstāties konferencē, tad nepievērsi šo pašpārvalžu institūciju darbības vērtējumam saistībā ar tiesneša neatkarību. Taču vēlos atzīmēt, ka pagājušajā gadā Tiesnešu ētikas komisija tikās ar tiesnešiem izbraukuma sēdē. Šajā sēdē notika arī diskusija par to, kāpēc tiesneši Latvijā paši savu neatkarību novērtē daudz sliktāk nekā kolēģi citās Eiropas valstīs. Kā viens no iespējamiem iemesliem tika norādīts arī tas, ka tiesneša darbības novērtēšanā nozīme tiek piešķirta statistikai par izskatītajām lietām, tādā veidā radot spiedienu attiecībā uz tiesnesi dot priekšroku produktivitātei lietu izskatīšanā.

3. TIESNEŠU ĒTIKAS KOMISIJAS LOMA

Ja skatāmies, kāda ir Tiesnešu ētikas komisijas loma saistībā ar tiesneša neatkarību, tad jāteic, ka, manuprāt, risks, ka Ētikas komisija ar savu darbību varētu apdraudēt tiešā veidā tiesnešu neatkarību, ir visai zems. Tiesnešu ētikas komisija neuzliek sodus, nevērtē to, kā tiesneši pēc būtības izskata lietas. Tiesnešu ētikas komisijas galvenais uzdevums ir sniegt tiesnešu ētikas normu skaidrojumus un izvērtēt, vai tiesnesis ir ievērojis tiesnešu ētikas normas. Līdz ar to tiesneša neatkarības apdraudējums varētu veidoties tikai, manuprāt, tādā ļoti neticamā situācijā, ja pēkšņi Tiesnešu ētikas komisija pārprastu tiesnešu ētikas normas un, piemēram, Latvijas Tiesnešu ētika kodeksa 2.kanonā ierakstītu, ka tiesnesis ievēro likumus, saprastu tā, ka tas dod Tiesnešu ētikas komisijai tiesības pārbaudīt arī to, vai lietas ir izskatītas pareizi. Līdz šim Tiesnešu ētikas komisija vienmēr ir stingri un noteikti norādījusi, ka tā nevērtē ne materiālo, ne procesuālo tiesību normu piemērošanas pareizību.

Taču, neapšaubāmi, netieši ar savu darbu Tiesnešu ētikas komisija var ietekmēt tiesneša neatkarību, jo, kā jau teicu, neatkarība ir viens no tiesnešu ētikas principiem un līdz ar to Tiesnešu ētikas komisija var sniegt skaidrojumus vai sagatavot atzinumus par tiesneša neatkarību. Līdz šim tiesneši nav vērsušies Tiesnešu ētikas komisijā tieši par tiesneša neatkarības jautājumiem. Es gribētu pat aicināt: ja ir kādas problēmas ar tiesneša neatkarību, tad tiesnesim ir tiesības lūgt Tiesnešu ētikas komisijai sniegt skaidrojumu par tiesnešu ētikas normām. Tiesnešu ētikas komisija var arī izvērtēt, vai konkrētā situācijā kāda tiesneša vai tiesas priekšsēdētāja rīcība bija atbilstoša ētikas normām, tostarp, tiesneša neatkarības principam. Vēlos arī uzsvērt, ka tā nav vienīgā iespēja rakstīt sūdzību, aicinot Tiesnešu ētikas komisiju izvērtēt konkrētu situāciju un sniegt atzinumu par to, vai kāds konkrēts tiesnesis ir pārkāpis tiesnešu ētikas normas. Tiesnešu ētikas komisija sniedz arī vispārīgus skaidrojumus par tiesnešu ētikas normām, tāpēc ikviens tiesnesis var arī abstraktā veidā lūgt skaidrojumu par kādu situāciju.

Kā jau teicu, līdz šim Tiesnešu ētikas komisija nav sniegusi skaidrojumus tieši par tiesneša neatkarību vai vērtējusi, vai kāds tiesnesis ir pārkāpis kāda cita tiesneša neatkarību. Taču Tiesnešu ētikas komisija ir pievērsusies jautājumiem par attiecībām ar citiem tiesnešiem un par attiecībām ar tiesas priekšsēdētāju. Attiecības ar citiem tiesnešiem ir apskatītas kontekstā ar tiesneša objektivitāti, izskatot lietu, kur cits tiesnesis ir vai varētu būt lietas

dalībnieks.⁴ Tiesneša attiecības ar tiesas priekšsēdētāju ir vērtētas kontekstā ar jautājumu, vai tiesas priekšsēdētājs drīkst kontrolēt un sekot līdzi tam, vai tiesnesis atrodas tiesas telpās tiesas darba laikā.⁵ Ir vērtēts arī tas, vai tiesnesis ir pieļāvis tiesnešu ētikas normu pārkāpumu sakarā ar viņa rīcību attiecībā pret tiesas priekšsēdētāja rīkojumu par konkrētu lietu sadali. Vienā gadījumā tiesnesis uzrakstīja atbildes rezolūciju tieši uz personas pieteikuma tiesai, atsakoties pakļauties tiesas priekšsēdētāja pienākumu izpildītāja rīkojumam par lietas sadali un izsakot viedokli par rīkojuma pamatotību. Tiesnesis Tiesnešu ētikas komisijai citastarp norādīja, ka šādas rīcības iemesls esot bijis tas, ka, viņaprāt, viņam iedala vairāk lietu nekā kolēģiem. Taču, Tiesnešu ētikas komisijai pārbaudot šo informāciju, tas neapstiprinājās.⁶ Savukārt citā gadījumā, kur arī bija notikusi diskusija starp tiesnesi un tiesas priekšsēdētāju par lietu sadali, Tiesnešu ētikas komisija norādīja, ka nav pieļaujama šādu dokumentu pievienošana lietas materiāliem. Vienlaikus Tiesnešu ētikas komisija atzina, ka apstākļi, ka tiesnesis ir vērsies ar lūgumiem pie tiesas priekšsēdētāja par lietu sadali, pats par sevi neliecina par viņa neētisku rīcību.⁷

4. TIESNEŠA KĀ PERSONĪBAS IEKŠĒJĀ NEATKARĪBA

Nepašaubāmi, tiesību normās ietvertās tiesneša neatkarības garantijas un faktiskie tiesas priekšsēdētāju vai tiesnešu pašpārvaldes institūciju darbības principi ir svarīgi tiesneša neatkarības nodrošināšanai. Taču ārkārtīgi būtiska loma ir arī paša tiesneša kā personības iekšējai neatkarībai. Kā tas ir norādīts Bangaloras tiesnešu ētikas principu komentāros, tiesneša neatkarība ir arī prāta stāvoklis.⁸ Līdz ar to ir svarīgi runāt par to, ka tiesnesim visupirms iekšēji ir jābūt sajūtai, ka neatkarība ir kaut kas nepieciešams un būtisks. Ja tiesnesim šāda pārliecība ir, tad viņš neklusēs tajos gadījumos, kad, viņaprāt, kāds šo neatkarību apdraud. Bangaloras tiesnešu ētikas principos ir teikts, ka tiesnesim ir jāsaņem tiesu varas neatkarība. Tas ir tiesneša pienākums. Ja šī iekšējā nepieciešamība pēc neatkarības būs, tad nebūs arī korupcijas gadījumi tiesu sistēmā, un mēs varēsim ar mierīgu sirdi teikt, ka pēdējais gadījums, kad kāds tiesnesis likumā noteiktā kārtībā ir bijis atzīts par vainīgu šāda veida nodarījumā, ir sena pagātne.

Svarīga ir arī iekšējā spēja būt neatkarīgam. Es, tāpat kā Egils Levits, gribētu uzsvērt, ka, no vienas puses, tiesnesis nedrīkst būt hipersensitīvs. Ja tiesnesis ir hipersensitīvs, tad, neskatoties uz to, ka viņa neatkarība būs pilnībā nodrošināta gan institucionāli, gan organizatoriski, viņš vienalga uzskatīs, ka viņa neatkarība ir apdraudēta, jo viņš jebkuru kolēģa vai tiesas priekšsēdētāja izteikto frāzi iztulkos kā obligātu pavēli,

⁴ Sk. Tiesnešu ētikas komisijas 2014.gada 30.marta atzinumu „Par lēmuma pieņemšanu attiecībā pret kolēģi” un Tiesnešu ētikas komisijas 2015.gada 13.februāra skaidrojumu „Par tiesneša objektivitāti lietā, kurā pieteicējs ir augstākas instances tiesas tiesnesis”. Pieejami: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>.

⁵ Sk. Tiesnešu ētikas komisijas 2016.gada 14.oktobra skaidrojumu „Par tiesnešu darba laiku un tiesas priekšsēdētāja kompetenci darba laikā ievērošanas uzraudzībā”. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>.

⁶ Sk. Tiesnešu ētikas komisijas 2014.gada 19.decembra lēmumu „Par tiesas priekšsēdētāja rīkojumu nepildīšanu un attiecībām ar tiesas darbiniekiem”. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>.

⁷ Sk. Tiesnešu ētikas komisijas 2017.gada 27.janvāra atzinumu „Par tiesas iekšējās sarakstes dokumentu ievietošanu lietu materiālos”. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>.

⁸ Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct, para 23. https://www.unodc.org/documents/corruption/publications_unodc_commentary-e.pdf.

kas ir jāpilda. Otra galējība, protams, ir nepietiekams jutīgums uz kritiku. Tiesnesim tomēr ir jābūt spējīgam saklausīt pamatotu kritiku un izvērtēt, kas ir jāmaina viņa darbā, lai to uzlabotu.

Atzīstot, ka tiesnesim kā nobriedušai personībai ir jāpiemīt spējai būt neatkarīgam un neņemt vērā katru vissīkāko kritiku, tomēr nevar neatzīmēt, ka pat šādam tiesnesim var rasties problēmas ar spēju būt neatkarīgam, ja par vienu un to pašu jautājumu tiek saņemts it kā ļoti neliels

spiediens no dažādām pusēm. Katru atsevišķo gadījumu tiesnesis būtu spējīgs neņemt vērā, tomēr problēma rodas tieši tad, kad tas viss summējas. Šādā kontekstā man liekas vēlreiz būtiski uzsvērt, ka pēdējo gadu laikā uz tiesnešiem ir konstants spiediens no visdažādākajām pusēm, par to, ka galvenais ir lietas skatīt ātrāk un ātrāk, un ātrāk. Tomēr pirmajā vietā būtu jābūt nevis vienkārši lietu izskatīšanas ātrumam un produktīvai, bet gan lietas izskatīšanas saturiskajai kvalitātei.

TIESNEŠU BIEDRĪBA NAV ADVOKĀTS, NAV AIZSTĀVIS, TĀ DARBOJAS AR PADOMDEVĒJA TIESĪBĀM

Juris SILIŅŠ, Latvijas Tiesnešu biedrības priekšsēdētājs, Zemgales apgabaltiesas tiesnesis

Man ir patīams prieks, ka Latvijas tiesnešu biedrība tiek saprasta kā institūcija, kas piedalās tiesnešu pašpārvaldē. Lai runātu par to, kas ir pašpārvalde, ieskatījos informācijas avotos, lai pateiktu, kas tas ir un kā mēs to saprotam. Pašpārvalde ir sistēma, forma, kārtība, pēc kuras sabiedrība, kolektīvs izlemj pārvaldes jautājumus savā iestādē, organizācijā. Šī interpretācija ir manis paša veidota, taču domāju, ka kopumā tā atbilst sistēmai, kāda tā ir. Pašpārvaldes būtība ir iesaistīt ieinteresētos, lai sekmētu svarīgu jautājumu izlemšanu.

Likumā „Par tiesu varu” redzam tikai trīs institūcijas, kas tiek identificētas kā tiesnešu pašpārvaldes institūcijas. Tās ir Tiesnešu konference, Tiesnešu ētikas komisija un Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija. Tāda ir šobrīd likuma „Par tiesu varu” redakcija. Diez vai mēs piekritīsim, ka tikai šīs institūcijas realizē tiesnešu pašpārvaldi, acimredzot šeit ir jārunā par likuma nepilnībām.

Institūcijas, kuras varētu attiecināt uz tiesnešu pašpārvaldi, noteikti ir Tiesnešu konferencē ievēlētās institūcijas – Tiesnešu disciplinārkolēģija, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, Tiesnešu ētikas komisija un Tieslietu padome, no kuras Tiesnešu konferencē ievēlam sešus locekļus. Kopumā varam runāt par vismaz sešām ar likumu noteiktām tiesnešu pašpārvaldes institūcijām.

Lai arī Tieslietu padomē darbojas tikai seši Tiesnešu konferencē ievēlēti mūsu kolēģi, tomēr arī šo institūciju, domāju, mēs viennozīmīgi varam attiecināt pie tām, kas izlemj tiesu varai, tiesnešiem svarīgu jautājumus.

Institūcija, kas piedalās tiesnešu pašpārvaldē, noteikti ir arī Augstākās tiesas plēnums un Augstākās tiesas tiesnešu departamentu kopsapulce. Augstākās tiesas plēnums ievēl vienu Tieslietu padomes locekli, pilnībā ievēl sešus Disciplinārtiesas locekļus, kā arī veic citas likumā paredzētas darbības. Līdz ar to arī tiesnešu Disciplinārtiesā, lai arī tā netiek ievēlēta tiesnešu kopējā konferencē, tiek ievēlēta tikai no tiesnešu vidus un līdz ar to, manuprāt, arī piedalās tiesnešu pašpārvaldē un piedalās mums svarīgu lēmumu risināšanā.

Bet kāda ir Tiesnešu biedrības loma un kas nosaka tās darbības pamatus? Nepieskaršos jautājumiem, kas izriet no konstitucionālām tiesībām, no starptautiskiem tiesību avotiem, bet pieskaršos tiem, kas ir nacionālā līmenī. Pirmkārt jau likums „Par tiesu varu” un Latvijas Tiesnešu biedrības statūti. Ja likums ir likumdevēja pilnvara vai atļauja mums rīkoties, tad Tiesnešu biedrības statūti ir tas, ko mēs paši apspriežoties, lemjot, balsojot apstiprinām par savu darbības virzienu. Likuma „Par tiesu varu” 86.panta otrā daļa atļauj tiesnešiem apvienoties organizācijās, ar nosacījumiem – tikai tādās, kas ir saistītas ar tiesneša amata pienākumu pildīšanu. Citas apvienības tiesnešiem dibināt isti nav atļauts.

Savukārt Latvijas Tiesnešu biedrības statūti nosaka, pirmkārt, mēs esam neatkarīga organizācija, iestājamies par tiesnešiem, par tiesu varu, stiprinām tiesu varu valstī kopumā, darbojamies gan katra individuāla tiesneša interesēs, gan visas tiesu sistēmas interesēs kopumā. Varētu arī teikt, ka Tiesnešu biedrība ir tiesu varas pārstāve.

Ja ieskatāmies Tiesnešu biedrības mērķos, varam saskatīt tādus kārtīgus priekšvēlēšanu solījumus – apvienosimies, rūpēsimies, aizstāvēsim. Jā, tie ir Latvijas Tiesnešu biedrības mērķi, tomēr tie jau ir nostiprināti statūtos kopš 1994.gada 20.maija, kad Latvijas Tiesnešu biedrības statūti ir apstiprināti. Tātad Tiesnešu biedrības darbības mērķis ir apvienot tiesnešus, kopīgi rūpējoties par tiesu varas prestižu, lai stiprinātu tiesu varu valstī.

Tiesnešu biedrības mērķis ir analizēt, pētīt kā Latvijas praksi, tā arī citu valstu praksi, iesaistīties tiesību aktu projektu izstrādē, sniegt savu redzējumu par to, kā būtu jāattīstās šai jomai.

Tiesnešu biedrība cenšas rūpēties arī par vēsturiskām tradīcijām, apzinās tās un cenšas tās saglabāt.

Būtiska loma Tiesnešu biedrības darbībā ir biedrības biedru interešu, tiesību un likumīgo interešu aizstāvība, kā arī veicināt saprašanu gan starp kolēģiem, gan arī starp

kolēģiem no citām valstīm. Tāpat biedrība palīdz saviem biedriem grūtākās situācijās, var sniegt arī materiālu atbalstu.

Dažos vārdos secinot, kādi ir Tiesnešu biedrības mērķi, varam teikt – tas ir tiesu varas prestižs, biedrības biedru tiesību aizsardzība, tiesību aktu projektu izstrāde. Biedrība darbojas tā, lai ar savu rīcību veicinātu tiesu varas prestižu, nodrošinātu biedru aizsardzību, kas, manuprāt, ir viens no tiesu varas prestiža jautājumiem, piemēram, piedalās Tiesnešu disciplinārkolēģijas sēdēs, lai ar savu viedokli palīdzētu risināt kādu nozīmīgu jautājumu. Faktiski var būt ar biedru gan priecīgos brīžos, gan ne tik priecīgos brīžos. Tomēr būtiski ir saprast to, ka Tiesnešu biedrība nav advokāts, nav aizstāvis, bet tā darbojas ar padomdevēja tiesībām. Likumā ir noteiktas Tiesnešu biedrības tiesības piedalīties ar padomdevēja tiesībām Tieslietu padomes, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas, Tiesnešu disciplinārkolēģijas sēdēs.

Vai ar likumu piešķirtās tiesības ir izsmelošas? Laikam būs jāsecina, ka pilnībā nē, jo likums neparedz Tiesnešu biedrībai piedalīšanos Tiesnešu ētikas komisijas sēdēs un Disciplinārtiesas sēdēs. Ja Tiesnešu ētikas komisijas sēdē līdz šim Tiesnešu biedrībai nav nācies piedalīties, tad Disciplinārtiesas sēdēs Tiesnešu biedrība ir piedalījusies, un paldies Disciplinārtiesas kolēģiem, ka, atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā noteiktajam pilnvarojumam piedalīties disciplinārkolēģijas sēdēs, arī Disciplinārtiesā Tiesnešu biedrībai tiek atļauts piedalīties ar padomdevēja tiesībām.

Jautājumi, kas parasti rodas, – cik daudz un kādas tiesnešu pašpārvaldes institūciju sēdēs Tiesnešu biedrība piedalās. Pirmkārt, ir tas, vai biedrības biedrs lūdz Tiesnešu biedrību piedalīties kolēģiju sēdēs, bet otrs ir – vai Tiesnešu biedrība pati saskata pamatu, piemēram, ja kāds no jautājumiem, kas tiek izskatīts kolēģijā, ir būtisks visai tiesu varai kopumā, tas var tikt attiecināts uz katru tiesnesi. Šādos gadījumos Tiesnešu biedrība var lemt deleģēt savu pārstāvi viedokļa izteikšanai, un tas nav saistīts ar to, vai tiesnesis ir Tiesnešu biedrības biedrs vai nav.

Tiesnešu biedrības galvenās darbības jomas ir darba grupas, sanāksmes, pašpārvaldes institūciju sēdes. Vienīgais jautājums ir par to, cik šādās darba grupās, cik sanāksmēs, cik tiesnešu pašpārvaldes institūciju sēdēs mēs spēsim piedalīties. No vienas puses, tas ir biedru skaits, varētu teikt, kvantitatīvais rādītājs, savukārt, no otras puses, tā ir biedru vēlēšanās un spēja – tāpat kvalitatīvais rādītājs, kas nosaka, cik un ko biedrība apmeklēs. Visi šie biedrības sabiedriskie pienākumi tiek veikti paralēli tiesneša amata pamatpienākumiem. Ar dažiem izņēmumiem, tomēr kopumā visas sanāksmes, visas darba grupas, sevišķi, ja tās ir organizētas no izpildvaras un likumdevēja puses, tiek organizētas absolūti nerēķinoties ar mūsu iespējām. Jāsaka, ka labākajā gadījumā vispār tiekam informēti par šādām sanāksmēm un darba grupām. Labākajā gadījumā pēdējā brīdī tiek jautāts Tiesnešu biedrības viedoklis. Problēma ir tā, ka bieži vien šis viedoklis tiek skaidrots, nedodot pietiekamu laiku tā sagatavošanai. Biedrības tiesības sniegt viedokli uzliek arī pienākumu. Ja viena tiesneša viedoklis bieži vien tiek attiecināts kā visas tiesu varas viedoklis, tad Tiesnešu biedrības viedoklis absolūti katrā gadījumā tiks attiecināts kā visas tiesu varas viedoklis. Līdz ar to šai viedokļa formulēšanai ir ļoti būtiska nozīme un tam bieži vien ir nepieciešams ilgāks laiks, nekā tas parasti tiek dots.

Ši iemesla dēļ arī aicinu katru kolēģi, kas tiek aicināts dalībai dažādās sanāksmēs, dažādās darba grupās, atcerēties, ka jūsu katra viedoklis tiks attiecināts uz visu tiesu varu kopumā. Kāds ir jūsu deleģējums, kāpēc jūs piedalāties kā eksperts vai kādas institūcijas pārstāvis, tas pēc tam nevienam vairs neinteresēs, uzskatot, ka tā domā visa tiesu vara kopā.

Biedrības iespējas vai tās tiesības, kas biedrībai ir noteiktas ar likumu vai kuras tā ir uzņēmusies ar saviem statūtiem, ir pietiekami plašas, taču jautājums, kā jau minēju, ir tikai un vienīgi par spējām šīs tiesības realizēt.

Otra darbības forma ir viedokļa sniegšana plašsaziņas līdzekļiem sadarbībā ar pārējiem varas atzariem. Sabiedrības doma un sabiedrības viedoklis vistiešākā mērā attiecas uz tiesu varu kopumā. Mēs nevaram nodalīt viena tiesneša lietas vai vienu tiesneša gadījumu, tās visas ir tiesu varas lietas, tie visi ir tiesu varas gadījumi, kas tiek arī negatīvā gaismā izgaismoti. Uzskatu, ka Tiesnešu biedrībai ir jādarbojas šajā jomā pietiekami aktīvi situācijās, kad acimredzami plašsaziņas līdzekļos tiek atspoguļota neobjektīva informācija vai nepilnīga informācija. Tiesnešu biedrības loma iespēju robežās ir papildināt šo informāciju, sniegt skaidrojumu, izskaidrojot gan mediju pārstāvjiem, gan sabiedrībai kopumā, kā ir pieņemts interesējošais lēmums, kāpēc šis lēmums no likuma viedokļa ir tāds, kāds tas ir.

Protams, katrs saprot, ka kritika ir vajadzīga un demokrātiskā sabiedrībā bez kritikas diemžēl iztikt nevar. Taču šai kritikai ir jābūt konstruktīvai un objektīvai, balstītai uz faktiem. Skaidrs, ka sabiedrība nešķiros šos kritikas veidus, bet tie, kuri „skaļāk blāuj”, un parasti tie ir plašsaziņas līdzekļi, kuriem ir iespēja virsrakstos norādīt uz kādu būtisku problēmu, tie arī tiks uzskatīti par vispatiesākās informācijas sniedzējiem par konkrēto gadījumu.

Šajā jomā pēdējos gados ir ļoti daudz darīts. Runājot par tiesnešu kontaktiem ar sabiedrību, izmantojot plašsaziņas līdzekļus, to, protams, ir veicinājušas Komunikācijas vadlīnijas un Komunikācijas stratēģija. Bieži vien varam presē un televīzijas ekrānos redzēt kolēģus, kas skaidro bieži vien arī ne tās patīkamākās situācijas.

Vēl vēlos uzsvērt to, ka Tiesnešu biedrība darbojas neatkarīgi no kāda gribas. Protams, kāda tiesneša darbības rīcība var saskanēt ar vairuma kolēģu viedokli, taču arī citos jautājumos tiesnešu biedrībai ir tiesības paust neatkarīgu viedokli. Domāju tādu viedokli, kas nav saskaņots ar kādu no iesaistītajām pusēm. Šajā jautājumā mums pašiem vēl ir ceļš ejams, un Tiesnešu biedrības kā neatkarīgas institūcijas loma ir izprotama vēl daudz dziļāk, nekā tas ir varbūt šobrīd. Lai arī biedrība pati nepiedalās lēmumu pieņemšanā, taču ar savu darbību pašpārvaldes institūcijās biedrība aktīvi var ietekmēt to lēmumu pieņemšanu, jo Tiesnešu biedrībai ir tiesības paust viedokli. Tiesnešu biedrība savā darbībā atskaitās saviem biedriem, Tiesnešu biedrības pilnsapulce ir augstākais Tiesnešu biedrības pārvaldes institūts. Līdz ar to uzskatīt, ka biedrības darbības virzieni ir absolūti nekontrolējami, nevar – tā ir biedrības pilnsapulce, biedrības valde, kas nosaka biedrības darbības virzienus.

Aicinu katru kolēģi iespēju robežās apdomāt iespēju iesaistīties kopējā darbā. Tiesnešu biedrība nav nekas cits, kā vien esam mēs paši. Ja jūs paskatīsieties sev apkārt, redzēsiet sevi, savus kolēģus. Tie esam mēs, tā ir Tiesnešu biedrība un tiesnesi, un tas ir tiesu varas prestižs tajā darbā, ko mēs ikdienā īstenojam.

TIESNEŠA NEATKARĪBAS ROBEŽAS

Adrija KASAKOVSKA, Tukuma rajona tiesas priekšsēdētāja, Tieslietu padomes locekle

Daudz citēta britu filozofa Džona Stjuarta Milla atziņa, ka manas brīvības robežas beidzas tur, kur sākas / tiek aizskarta cita cilvēka brīvība.

Konferences tēmas aspektā, analizējot šo filozofisko atziņu, rodas jautājumi par neatkarību, proti, tiesneša neatkarību, vai tā ir pilnīga un absolūta? Vai tiesneša neatkarībai ir robežas? Satversmes 83.pants, likuma „Par tiesu varu” 1.panta otrā daļa noteic, ka tiesnesis ir neatkarīgs un pakļauts tikai likumam. No tā secināms, ka tiesneša neatkarība nevar pastāvēt atrauti no tiesneša pakļautības tiesībām, likumam. Savukārt, lai neatkarība neizpaustos kā visatļautība un tiesnešu patvaļa, ir jānodrošina tiesu varas iekšējā un ārējā kontrole, jānosaka neatkarības robežas, lai neatkarība netiktu izmantota pretēji sabiedrības interesēm.

Konferences sākumā Eiropas Savienības Tiesas tiesnesis Egils Levits norādīja uz tiesneša darbības laukumu. Tiesnesis nav viens pats, viņš nevar strādāt kā absolūtais neatkarīgais, bez jebkādam robežām, jo tiesnesis kā amatpersona ir daļa no tiesu sistēmas, turklāt viņš strādā konkrētā tiesu iestādē, arī kopā ar kolēģiem mazākā vai lielākā tiesas kolektīvā.

Iepriekšējie runātāji šajā konferences daļā analizēja tiesneša neatkarību sistēmā no pašpārvaldes. Es pievērsīšos tiesneša neatkarības jautājumiem no vadības.

Uzdrošinos apgalvot, ka tiesneša neatkarību ietekmē tiesas vadība, proti, tiesas priekšsēdētājs, tiesu kolēģijas priekšsēdētājs. Jautājums, vai tā ir pozitīvā vai negatīvā ietekme. Un atbilde faktiski ir atkarīga no neatkarības izpratnes, neatkarības nodrošinājuma praktiskā aspekta.

Tiesas priekšsēdētāja funkcijas un kompetenci reglamentē tas pats likums „Par tiesu varu”, kas deklarē tiesneša neatkarības principus un garantijas. Necitēšu likumu, kuru visi esam lasījuši un nepieciešamības gadījumā pārlasām, bet isumā norādīšu uz tiesas priekšsēdētājam noteiktajiem pienākumiem, kompetenci un funkcijām:

1) gan rajona, gan apgabaltiesas priekšsēdētājs līdztekus tiesneša pienākumiem vada un organizē tiesas kā iestādes darbu;

2) apstiprina lietu izskatīšanas termiņu standartu tiesā un pārbauda lietu izskatīšanas faktiskos termiņus tiesā;

3) nosaka tiesas priekšsēdētāja vietnieka amata pienākumus;

4) nosaka tiesnešu pienākumus, kas saistīti ar tiesu iestādes efektīvu funkcionēšanu;

5) atbild par lietu un citu pienākumu sadali starp tiesnešiem;

5) veicina vienotu tiesu praksi tiesā, organizē aktuālu normatīvo aktu piemērošanas jautājumu apspriešanu un tiesu prakses analīzi;

7) veicina profesionālās ētikas normu ievērošanu un to vienotu izpratni tiesā.

Rajona tiesas priekšsēdētājs norīko tiesnesi pildīt pienākumus zemesgrāmatu nodaļā zemesgrāmatu tiesneša pagaidu prombūtnes laikā, norīko tiesnesi veikt izmeklēšanas tiesneša pienākumus uz laiku līdz trim gadiem.

Īpaši tiesneša neatkarību ierobežojošā aspektā uzsveramas tiesas priekšsēdētāja pilnvaras:

1) pārbaudīt procesuālo termiņu ievērošanu tiesneša tiesvedībā esošajās lietās, kā arī lietu kārtošanas atbilstību normatīvo aktu, tai skaitā tiesu lietvedības noteikumu, prasībām;

2) pieprasīt tiesnesim paskaidrojumu par tiesneša darba organizācijas un citiem jautājumiem šajā pantā noteiktās kompetences ietvaros;

3) dot tiesnesim rīkojumus, kas saistīti ar tiesneša darba organizāciju amata pienākumu izpildei.

Ja tiesnesis bez pamatota iemesla neveic nepieciešamās procesuālās darbības, lai nodrošinātu lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, kā arī gadījumos, kad tiesneša plānotais termiņš nenodrošina lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, tiesas priekšsēdētājs var uzdot tiesnesim noteikt atbilstošu termiņu, kurā, ņemot vērā lietas apstākļus, jāveic attiecīgā procesuālā darbība, vai pat izņemt lietu no tiesneša tiesvedības un pārdalīt saskaņā ar lietu sadales plānu, lai tiktu ievēroti saprātīgie termiņi.

Ir pietiekami skaidri noteikts formāli-juridiskais konteksts, regulējums, kādas funkcijas, pienākumi un pilnvaras ir tiesas priekšsēdētājam.

Jautājums, kādā veidā īstenot šīs pilnvaras, kas saistītas ar tiesas lietu administrēšanu praksē tā, lai netiktu aizskarta patiesā tiesneša neatkarība, tātad, lai tā būtu tiesneša neatkarības pozitīvā ietekme.

Piemēram, par lietu izskatīšanas termiņu pārvaldību likums pasaka, ka lietu izskatīšanas standartu priekšsēdētājs nosaka, sadarbojoties ar tiesnešiem.

Pārējo priekšsēdētāja funkciju izpildes veidi, metodes nav noteiktas, un šī likuma izpildījums ļoti atkarīgs no cilvēciskā faktora, tiesas priekšsēdētāja un tiesneša saskarsmes, katra emocionālās inteliģences, izpratnes par tiesas priekšsēdētāja lomu.

Egils Levits savā ziņojumā norādīja, ka tiesneša statuss atšķiras no ierēdņa statusa, attiecīgi tiesas priekšsēdētāja statuss atšķiras no valsts pārvaldes iestādes vadītāja statusa. Tas apstiprina, ka tiesas priekšsēdētājs attiecībā ar tiesnesi nevar būt vienkāršs administrators, un tiesas priekšsēdētājam noteiktais pienākums vadīt un organizēt tiesas darbu nevar izpausties kā vienpersonisku rīkojumu izdošana, neierobežotas pilnvaras un neierobežota kontrole.

Minēšu kuriozu piemēru, kas atspoguļo absolūti nepareizu izpratni no sabiedrības par tiesas priekšsēdētāja pilnvarām.

Pie manis uz pieņemšanu ieradās cietušais, kurš kriminālprocesā nebija savlaicīgi līdz tiesas izmeklēšanas uzsākšanai iesniedzis pieteikumu par morālā kaitējuma kompensāciju. Lieta bija izskatīta. Viņš vēlējās panākt, lai tiktu noteikta morālā kaitējuma piedziņa. Skaidroju, ka viņš var iesniegt pieteikumu Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, kā arī izskaidroju, ka tiesas priekšsēdētājs var dot norādījumus tiesnesim tikai tiesas darba organizatoriskajos jautājumos. Uz to kungam bija dzelzains arguments: „Jūs man te nestāstiet! Es esmu bijis kolhoza priekšsēdētājs un zinu, kā tās lietas dara. Pasakiet tiesnesei, lai viņa atceļ to savu lēmumu un piedzen man kaitējuma kompensāciju.”

Ļoti ceru, ka pašu tiesas priekšsēdētāju izpratnē par saviem pienākumiem nav līdzības ar kolhoza priekšsēdētāju.

Izpildot likumā noteiktos pienākumus, tiesas priekšsēdētāja vislabākā metode ir sadarbība, bet ar nosacījumu, ka arī tiesnesis, apzinoties savu neatkarību, izprot priekšsēdētāja lomu un priekšsēdētājam uzliktos pienākumus.

Saistībā ar tiesas priekšsēdētāja pienākumiem un arī tiesnešu disciplinārkolēģijas darbību minēšu disciplinārkolēģijas lēmumu, kurš atspoguļo neatkarības negatīvu izpausmi, proti, pārprastu neatkarību.

Tiesas priekšsēdētāja ieskatā tiesnesis nepilda darba pienākumus, jo darba laikā neatrodas darba vietā, par to neinformējot tiesas priekšsēdētāju. Savukārt tiesnesis saskata tiesas priekšsēdētāja personisko ziņkāri, vēlmi kontrolēt tiesnesi.

Disciplinārkolēģijas secinājumi: „Tiesnesim ir jāpārkļaujas iestādes darba noteiktai kārtībai, savstarpējam attiecībām ir jābalstās uz sadarbības garu. Tiesneša rīcībai ir jābūt korektai attiecībā uz tiesas priekšsēdētāja norādījumiem un savstarpējo attiecību pamatā ir jābūt ētikas normām. Ētikas normas ir obligātas prasības, kas jāievēro, lai cilvēki rīkotos ētiski. Ētikas normas balstās uz ētiskām vērtībām un ētikas principiem. Disciplinārkolēģija konstatē, ka arī konkrētajā gadījumā attiecību pamatā starp tiesas priekšsēdētāju un tiesnesi ir jābūt ētikas normām. Turklāt tiesnesim jāinformē tiesas priekšsēdētājs un jāsapņo ar viņu sava atrašanās ārpus darba telpām, pildot darba pienākumus.” (*Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2016. gada 29. jūlija lēmums lietā Nr.D-4/2016*).

Manuprāt, šis tēzes jāpatur prātā katram tiesnesim un katram tiesas priekšsēdētājam.

Savā ne mazajā pieredzē, strādājot par tiesnesi rajona tiesā vai kādu laiku apgabaltiesā, kur kolēģijas darbu organizē kolēģijas priekšsēdētājs, man, par laimi, nav nācies saskarties ar tādām vadītāju darbībām, kas vērstas uz nepamatotu tiesneša kontroli, ierobežošanu, ko varētu vērtēt kā neatkarības apdraudējumu. Šī pozitīvā pieredze ir par pamatu arī manā tiesas priekšsēdētāja darbā. Vai un kā tas izdodas, tas, protams, atstājams manu kolēģu izvērtēšanai.

Ļoti ceru, ka vairākums no tiesnešiem, kuri aptaujā atzinuši, ka nejutas neatkarīgi, vairāk domājuši ārējo neatkarību, nevis tiesneša iekšējo neatkarību.

Vēl gribu piebilst par aptaujas rezultātiem, to, ka daudzi tiesneši norādījuši ietekmi no Tiesu administrācijas. Man ir bijusi iespēja strādāt ar Tiesu administrāciju kopš tās izveidošanas pirmsākumiem. Manuprāt, šobrīd Tiesu administrācija ar tādu vadību un tādā kompleksitātē patiešām strādā atbilstoši viņu darbam noteiktajam mērķim, proti, nodrošināt atbalstu mūsu efektīvam darbam un attīstībai.

Vēl daži teikumi par tiesneša iekšējo neatkarību sistēmā.

Kolēģu ietekme – vistiešākā tās izpausme, izspriežot lietas kolēģiāli, caur diskusijām. Praksē, iespējams dažādi, gan mierīgi, konstruktīvi risinot kāzusu, gan „pieļaujot vides temperatūras ievērojamu paaugstināšanos, valodas skaļuma normu pārsniegšanu” apspriežu telpā. Bet galvenais ir tiesisks, taisnīgs lietas iznākums, kuru nosaka profesionāls vairākuma balsojums. Turklāt tiesnesim, nepiekrītot vairākuma viedoklim, ir iespējams rakstīt savas atsevišķās domas.

Ietekme no kolēģiem tiesneša neatkarības aspektā ir saistīta ar mērķi par vienotu tiesu praksi. Tas ir viens no „sāpīgākajiem” jautājumiem. Tiesneši ir neatkarīgi, katrs var traktēt likumu atšķirīgi, tāpēc arī ir atšķirīgi spriedumi līdzīgas lietās. Bet no otras puses, tiesneša neatkarībai nebūs pozitīvs aspekts, ja, piemēram, pilnīgi analogiskās lietās vienā tiesā pieciem tiesnešiem būs vienāds procesa rezultāts, bet vienam tiesnesim – pretējs. Un te ir runa gan par kolēģu ietekmi, gan par tiesas priekšsēdētāja lomu vienotā tiesu praksē.

Kolēģiālas diskusijas, pārrunas, pieredzes apmaiņa starp tiesām ir istie „instrumenti” ceļā uz vienotu tiesu praksi, kas savkārt paaugstina tiesu darbības efektivitāti, samazina pārsūdzēto lietu skaitu, attiecīgi tiesnešu noslodzi, un arī paaugstina sabiedrības uzticību tiesai.

Iepriekšējie runātāji, pārstāvot tiesnešu pašpārvaldes orgānus, jau norādīja uz pašpārvaldes ietekmi uz tiesneša neatkarību.

Gribu akcentēt tikai to, ka tiesnešu pārstāvji šajos orgānos ir ievēlēti likumā noteiktajā kārtībā, tāpat mēs katrs, piedaloties vēlēšanās, esam novērtējuši viņu kompetenci un devuši uzticības mandātu. Būtu absurdi domāt, ka tiesneša neatkarību apdraud, piemēram, augstākas instances tiesas tiesnesis, rakstot atsaukumi par tiesneša darbu, un tālāk – tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, veicot tiesneša darba izvērtējumu, vai Ētikas komisija, izskatot kādu ētikas jautājumu.

Noslēgumā gribu teikt, ka mums ir izvirzītas ļoti augstas profesionālās un ētikas prasības, un mums pašiem jāargā sava neatkarība, savas profesijas gods un prestižs. Arī iepriekšējos ziņojumos tika akcentēta tieši tiesneša personības loma neatkarībā.

Ne Satversmē, ne likumos noteiktie principi un garantijas nevar izveidot neatkarīgu tiesnesi, ja tiesnesis pēc savām personiskajām īpašībām nevar tāds būt vai negrib tāds būt. Tāpēc viena no galvenajām tiesu varas neatkarības garantijām ir un paliek tieši pats tiesnesis kā patstāvīga, nobriedusi, neatkarīga, godīga personība, kvalificēts savas jomas lietpratējs.

Lai mums visiem veicas šīs neatkarības stiprināšanā un attīstībā!

TIESLIETU PADOMES LOCEKĻU KANDIDĀTU UZSTĀŠANĀS

Tieslietu padomes kandidāti (no kreisās) Daina Ročāne, Zigmunds Dundurs un Līga Ašmane

Līga AŠMANE, Jelgavas tiesas priekšsēdētāja

Labdien, kolēģi! Garas priekšvēlēšanu kampaņas uzrunas nebūs. Vispirms, ja man ir dota iespēja šeit runāt, tad gribu pateikt paldies tiem, kuri mani izvirzīja. Par uzticību un izrādīto cieņu.

Par sevi varu pateikt, ka par tiesnesi strādāju 19 gadus, zinu visas mūsu problēmas, negācijas un arī labās lietas. Mans princips – ja strādāt, tad strādāt godīgi, no visas sirds un pašai izlēdzīgi, nevis iegrimt negācijās. Nečikstēt, negausties, jo dzīve ir pārāk īsa, lai veltītu laiku negācijām. To es arī apsolu, ja ievēlēsiet mani šajā amatā, tad godīgi, pašai izlēdzīgi strādāšu to pilnvaru robežās, kas ir dotas šim amatam.

Zigmunds DUNDURS, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesnesis

Labdien, godātie kolēģi, klātesoši! Esmu patiesi gandarīts, ka esmu izvirzīts Tieslietu padomes locekļa vēlēšanām. Tieslietu padome manā ieskatā ir augstākā tiesu varas lēmējinstācija, kurā tiek apspriesti un izšķirti tiesu varai būtiski jautājumi, un mums – katram tiesnesim – ir dota iespēja ietekmēt Tieslietu padomē pieņemtos lēmumus un reāli aizstāvēt tiesnešu intereses šajā institūcijā.

Tieslietu padomes tuvākajā darba kārtībā būs daudzi būtiski jautājumi, kas skar tiesu varu, tostarp tiesu reforma un citi ar to saistīti jautājumi. Neapšaubāmi savu nozīmību un aktualitāti nekādā veidā nav zaudējusi tiesnešu neatkarības problemātika, un to spilgti parāda nesena, es pat teiktu, nu jau kārtējais Satversmes tiesas spriedums par tiesnešu atalgojumu, kā arī valdības lēmums diemžēl neturpināt tiesu darbinieku atalgojuma reformu. Manā ieskatā Tieslietu padomei nākotnē būs jābūt vēl aktīvākai dialogā ar valdību un Saeimu, lai panāktu to, ka Tieslietu padomē ir ne vien jāieklausās, bet tās lēmumi un viedokļi ir arī reāli jāņem vērā un jārespektē. Es stingri atbalstu lēmumus, kas ir nodrošinājuši to, ka Tieslietu padomes kompetence ir palielināta gan tiesnešu karjeras virzības jautājumos, gan citos tiesu varai būtiskos jautājumos. Uzskatu, ka ir jāturpina virzība Tieslietu padomes lomas stiprināšanā, un ideālajā variantā es redzu, ka Tieslietu

padome ir institūcija, bez kuras lēmumiem un viedokļiem Saeima un valdība nevarētu pieņemt tiesu varas attīstībai būtiskus jautājumus.

Manas ievēlēšanas gadījumā Tieslietu padomē es apņemos aktīvi paust viedokli par Tieslietu padomē apspriežamajiem jautājumiem, stingri iestāties par tiem priekšlikumiem, kas stiprinās Tieslietu padomes kompetenci un lomu tiesu varai būtisko jautājumu pieņemšanā, kā arī iestāties par priekšlikumiem, kas ir vērsti uz tādu tiesu sistēmas reformu, kas būtiski atvieglos un uzlabos tiesu darbu.

Daina ROČĀNE, Cēsu rajona tiesas tiesnese

Cienījamie konferences dalībnieki, kolēģi! Esmu Cēsu rajona tiesas tiesnese, strādāju šajā darbavietā 15 gadus. Liels paldies kolēģiem par izteikto uzticību un, uzskatu, arī novērtējumu, izvirzot manu kandidatūru šim amatam.

Ievēlēšanas gadījumā, apsolu, ka pildīšu visus uzliktos pienākumus un uzdevumus, ko Tieslietu padome man izvirzīs attiecībā tieši uz tiem jautājumiem, kas skar rajona tiesu darbu, optimizāciju un organizāciju pašreizējā nozīmīgajā brīdī, kad notiek rajona tiesu nopietna reorganizācija. Es arī gribētu paust savu personīgo viedokli par šodienas konferences tēmu, par tiesneša neatkarību. Arī Kovaļevskas kundzes un Levita kunga runā pavidēja šī doma, bet es gribētu pateikt varbūt vēl nedaudz savādāk – tiesneša neatkarība sākas tieši pašā tiesnesī, kā viņš apzinās šo neatkarību. Un šī iekšējā neatkarības sajūta var izveidoties patiešām tikai nobriedušai personībai ar augstām personības īpašībām, tādām kā godīgums, atbildības sajūta, spēja nepārtraukti mācīties, attīstīties, tolerance. Te var saukt vēl virkni īpašību. Un ja turpmāk Tieslietu padomei tiek dotas lielas pilnvaras arī tiesnešu atlases procesā, tad varbūt vajadzētu padomāt par to, kā jau sākumā atlasīt par tiesnešiem cilvēkus, kas ir profesionāli un arī ar ļoti augstām cilvēciskām īpašībām. Tas būtu par jaunajiem tiesnešiem domājot. Bet esošajos tiesnešos, to es attiecinu arī uz sevi, es aicinu audzēt, stiprināt šo savu iekšējo neatkarības sajūtu, kādam varbūt atmodināt to, un saprast, ka neatkarība iet kopā ar lielu atbildības sajūtu un pakļautību likumam.

III DAĻA

PERSONĪBAS IEKŠĒJĀ NEATKARĪBA:
NEATKARĪBA LĒMUMU PIENĒMŠANĀ**Citāds skatījums – psihologa, antropologa un sporta tiesneša**

Var likties – kas kopīgs sporta tiesnesim un tiesnesim, kas spriež lietu tiesā?

Gan vienam, gan otram ir jāpārvalda spēles lauks un jāpieņem neatkarīgi lēmumi.

Saspringtā Eiropas basketbolu spēļu grafika dēļ Oļegs Latiševs nevarēja ierasties uz tiesnešu konferenci klātienē, taču savu vēstījumu ierakstīja iepriekš, pie tam atrodoties tiesnešu spēles laukā – tiesas zālē.

PSIHOLOGA SKATĪJUMS

**Ivars AUSTERS, Latvijas Universitātes profesors,
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes
Psiholoģijas nodaļas vadītājs**

Es mazliet pamainīju savas uzstāšanās nosaukumu. Programmā bija „psihologa skatījums”, es to nomainīju uz „psiholoģijas skatījumu”. Tas nebija nejauši, jo tas, ko es centīšos celt priekšā, nebūs tikai mans personiskais viedoklis, bet būs pētniecībā un pārsvarā eksperimentālu pētījumu rezultātā iegūtas zināšanas.

Gatavojoties uzstāties, es sāku skatīties, kā tad tiesnešiem vajadzētu pieņemt lēmumus, un man šķiet, ka Tiesnešu ētikas kodekss tam ir tāds labs atskaites punkts, vismaz lai cilvēks no malas mēģinātu to saprast. Likumos tas ir aprakstīts detalizēti, bet no psiholoģijas skatupunkta tur maz ko var atrast.

Tātad Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanonā teikts: tiesnesis pilda tiesu varas uzliktos pienākumus objektīvi un taisnīgi. Vārds „objektīvi” oriģinālā nav pasvītrots, tā ir mana interpretācija.

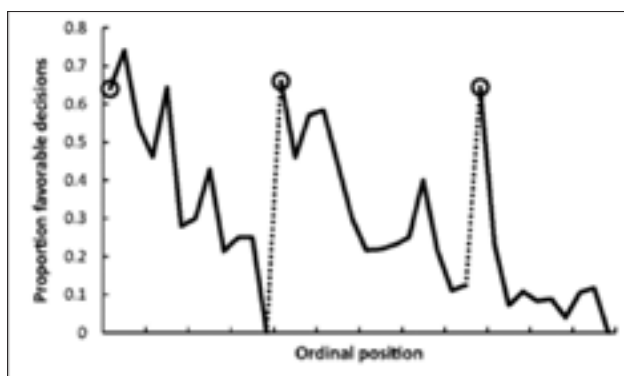
Tātad – vai ir viegli būt objektīvam? Ja jūs gribētu isu atbildi, tad nevajadzētu šādas lekcijas, vai ne?

Būt objektīvam ir grūti – to visi zinām, un nav jābūt tiesnesim, lai to saprastu. Arī tiesnešiem ir grūti būt objektīviem. Tiesneši ir cilvēki. Tas būs atskaites punkts tālākajam stāstam.

Jūs, protams, varētu man prasīt, vai labāk būtu, ja tiesneši būtu mašīnas? Es tik viegli nevarētu uz šo jautājumu atbildēt. Pilnīgi noteikti ir iespējams domāt, ka par kaut ko lēmumus varētu pieņemt mašīnas. Man nav datu par tiesnešu lēmumiem, bet man ir dati, piemēram, par ārstu, par psihologu, par inženieru lēmumiem, un tur pilnīgi noteikti ir situācijas, kad datorprogrammas pieņem labākus lēmumus. Protams, pie nosacījuma, ka ir definēts, kas ir labāks lēmums, piemēram, vairākas reizes pēc kārtas, analizējot vienu un to pašu informāciju, nonāk pie viena un tā paša rezultāta, vai vairākiem cilvēkiem, neatkarīgi analizējot vienu un to pašu informāciju, viņi nonāktu pie vieniem un tiem pašiem rezultātiem.

Bet es sākšu ar vienu brīnišķīgu pētījumu, kas parāda to, ka mums kā cilvēkiem ir grūti pieņemt lēmumus vienā un tajā pašā formā un ar vienu un to pašu rezultātu. Šajā pētījumā piedalījās ap 20 Izraēlas tiesnešu, kuru darba

uzdevums bija pieņemt lēmumu, vai drikst vai nedrikst priekšlaicīgi atbrīvot no ieslodzījuma notiesātos, kuri ir zināmu laiku jau pavadījuši cietumā, labi uzvedušies un uzrakstījuši iesniegumu, ka viņi turpmāk uzvedīsies ļoti labi. Tiesnešu uzdevums ir saprast, kāds ir tas risks attiecībā uz nākotni. Vai cilvēki ir labojušies, vai nē, vai viņi turpmāk kaut ko pārkāps, vai nē. Lēmuma pieņemšanas procedūra ir tāda, ka tiesneši strādā grupās, katru rītu viņi saņem kaudzīti ar lietām, kas tajā dienā ir jāizskata, un šīs lietas tiek izskatītas nejaušā kārtībā, tātad tiek sajauktas kā kāršu kava, proti, nav tā, ka sāk ar smagākajām vai vieglākajām vai ka tur būtu kaut kāda sistēma.

Grafikā ir parādīts, kas notiek ilgākā laika posmā, rezultāti ir par 50 darba dienām. Uz X ass ir attēlota diena, tātad: rīts, dienas vidus, pēcpusdiens. Uz Y ass ir attēlots, cik procentus no lietām beidz pozitīvi tāda nozīmē, ka komisija saka – jā, šim ieslodzītajam pienākas priekšlaicīga atbrīvošana no ieslodzījuma. Vidēji tiek apmierināti tikai 30% no iesniegumiem, tas ir – mazāk par pusi. Bet kā redzams, dienas laikā tie rezultāti var mainīties. Tātad, ja nejaušības dēļ sanāk, ka tavu lietu izskata no rīta, tad varbūtība, ka būs pozitīva atbilde, ir krietni lielāka par pusi, kā redzat – 65%. Tad pamazām šī varbūtība kritas. Ja gadās, ka tavu lietu izskata pirms pusdienām, tad varbūtība ir tuvu nullei. Kad pusdienas ir paēstas, tad varbūtība atkal ir gandrīz 70%.

Kāds tam ir izskaidrojums? Psiholoģiskais mehānisms ir gribasspēks. Gribasspēks ir uzturams labā formā dažādos veidos. Šajā eksperimentā tiek interpretēts, ka ir nepieciešama glikoze, ir nepieciešama enerģija. Fizioloģisks izskaidrojums. Ja neesam paēduši, mums ir grūti noturēt uzmanību, grūti analizēt informāciju. Un tā kā tiesnešiem ir zināms, ka lielākoties atbildes uz šādiem lūgumiem ir „nē”, tad tajā brīdī, kad viņiem ir grūti strādāt, viņi iet mazākās pretestības ceļu un pasaka „nē”, domādami, ka tādā veidā viņi ar mazāku varbūtību kļūdosies.

Viens cits klasisks pētījums. Iedomājieties, ka ir jāizskata lieta, kuras būtība ir tāda, ka cilvēkam AB, ejot no veikala, uzbrūk, viņš tiek piekauts un aplaupīts, un viņam radušies kustību traucējumi. Ir divi varianti: a) tas notika, ejot mājup no pierastā veikala, b) tas notika, ejot mājup no tālāka veikala, jo tuvējais veikals bija ciet pārdevēja slimības dēļ. Uzbrucēji ir notverti, un tiesai bez visa pārējā jālemj, kāda būs kompensācija AB.

Šķiet, nebūtu loģiski, ja kompensācijā piespriestu atšķirīgas summas vienā vai otrā gadījumā. Bet pētnieki Miller&McFarland jurisprudences studentiem piedāvāja

divus atšķirīgus gadījumus – gadījumu a) un gadījumu b). Kāds rezultāts? Gadījuma a) versijā tā summa, ko studenti hipotētiski piesprieda, sakrita ar to, kādai vajadzētu būt kompensācijai šādās situācijās. Turpretī gadījumā b) tā summa, kuru bija gatavi piespriest jurisprudences studenti, spēlējot tiesas spēli, bija būtiski lielāka. It kā tam nebūtu loģiska un racionāla pamata. Bet skatoties psiholoģiski, šeit ir ietverts alternatīvais scenārijs – kā būtu, ja būtu bijis, kad būtu normālais notikumu ritējums. Kā vajadzēja notikt notikumiem, bet tie nenotika nejaušības dēļ. Un tas kalpo par papildu argumentu, ka tai summai ir jābūt lielākai. Tajā, protams, nav pilnīgi nekā racionāla, bet tam pamatā ir psiholoģiskais mehānisms.

Mazliet teorijas par to, kā mēs domājam. Mūsdienās pastāv uzskats, ka ir divas domāšanas sistēmas. Vienu sistēmu varētu nosaukt par automātisku, intuitīvu, tādu, kur mums ir maz jāpiepūlas, lai sniegtu atbildes. Piemēram, cik ir 2+2? Mēs uzreiz zinām atbildi, tur nevajag neko daudz ieguldīt no mūsu prāta enerģijas. Kura linija no divām ir garāka? Kas tas ir – norādot fotogrāfijā uz zagli ar sejas masku. Mēs uzmetam aci un redzam, ka tur notiek kaut kas bīstams. Otrā domāšanas sistēma ir sistēmiskā, padziļinātā, reflektējošā. Mēs salīdzinoši retāk esam gatavi to lietot vai, ja lietojam, mēs vienkārši nogurstam no tās. Piemēram, aizpildīt nodokļu deklarāciju. Vai šāds uzdevums: „Vēja māte pūš vēju ar ātrumu 15 m/s. Valdis pūš vēju ar ātrumu 5 m/s. Kāds ir vēja ātrums, ja Valdis pūš pret Vēja mātes pūsto vēju?”

Abas domāšanas sistēmas mums ir vajadzīgas. Mēs nevaram visu laiku risināt teksta uzdevumus, mēs vienkārši nogurstam. Problēma sākas tajā brīdī, kad mēs aizvietojam otro sistēmu ar to pirmo – intuitīvo, virspusējo, tādu viegli plūstošo – un paši to nepamanām. Tie būs tie brīži, par kuriem iepriekš runājām – kas notika tajā brīdī, kad bija jāpieņem lēmumi par pirmstermiņa atbrīvošanu no cietuma. It kā jau notika darbs pēc labākās sirdsapziņas, bet tiesneši īsti nepamanīja, ka viņi vairs nelieto otro domāšanas sistēmu. Atgriežoties pie eksperimentālā uzdevuma par uzbrukumu personai AB – ja es abus variantus parādu kopā vienā slaidā, jūs ieslēdzat otro domāšanas sistēmu. Bet ja jums parādītu šos abus gadījumus pa vienam, jūs nedomātu, kāpēc ir divi, kāda ir atšķirība, vai tā niecīgā atšķirība ir pietiekami būtiska, lai vienā gadījumā cilvēks būtu pelnījis lielāku kompensāciju. Tad, kad jūs redzat tikai vienu gadījumu, jūs mazākā mērā izmantojat otro – padziļināto domāšanas sistēmu. Tas ir tas teorētiskais modelis.

Šie ir amerikāņu pētījumi, par kuriem stāstīju. Kā ir Latvijā? Mana studente, tagad doktorante Veronika Leja pirms pāris gadiem rakstīja savu pirmo nopietno zinātnisko darbu, kas bija par juridisko psiholoģiju. Viņas mērķis bija noskaidrot, kas notiek, ja mēs mazliet „sadulkojam ūdeni”, tā sakot, iedodam informāciju, kurai nevajadzētu atstāt iespaidu uz lēmumu un uz to, kādā veidā informācija tiek analizēta. Vai tas, pirmkārt, atstāj iespaidu, un otrkārt, vai iespaids atšķiras atkarībā no tā, kas informāciju analizē. Vienā grupā bija cilvēki, kas nav saistīti ar jurisprudenci, – psiholoģijas studenti, otrā grupa bija jurisprudences maģistrantūras studenti, trešā grupa bija prokurori un tiesneši ar pieredzi. Eksperimenta būtība bija tāda, ka tika piedāvāts vienas fiktīvas lietas apraksts. Stāsts bija par aizgādības tiesību

Sprīdums par ikdienas aizgādības tiesību piešķiršanu tēvam vai mātei atkarībā no dalībnieku grupas

	Psiholoģijas studentu izlase ¹ (n=60)		Jurisprudences studentu izlase ² (n=60)		Juristi ar augstāko izglītību un pieredzi >5 g. izlase ³ (n=60)	
	Tēvam	Mātei	Tēvam	Mātei	Tēvam	Mātei
Kontrolgrupa (n=30)	6 20%	24 80%	7 23.3%	23 76.6%	5 16.6%	25 83.3%
eksperimentālā grupa (n=30)	16 53.3%	14 46.6%	23 76.6%	7 23.3%	15 50%	15 50%

piešķiršanu tēvam vai mātei, par ko viņi paši nevarēja vienoties. Parasti šādās situācijās absolūtais vairākums parastajās jeb kontrolgrupās ir lēmumi par labu mātei, ka mātei pienākas aizgādības tiesības. Otrai grupai, ko sauc par eksperimentālo grupu un kurā dalībnieki nonāca pēc nejaušības jeb datora izlozes principa, pie lietas materiāliem pielika it kā izdrukas no interneta. Piemēram, šajā lietā izdrukas par to, kā ar neķitru ballīti klubā *Coyote Fly* atzīmē Jolantas Jorinovas jubileju, ziņā iepiti visādi vārdi – neķitra ballīte, traka ballīte, utt. Ar izšķiramo aizgādības lietu šai publikācijai nebija nekādas saistības.

Uzdevums tātad bija izlemt, kam būtu jāpiešķir aizgādības tiesības. Kontrolgrupās, kam nebija nekādas blakus informācijas, visos gadījumos, visās izlasēs – psiholoģijas studenti, jurisprudences studenti un juristi ar augstāko izglītību un pieredzi – diezgan līdzīgi lēma par labu mātei, pieredzējuši juristi vislielākā mērā. Bet eksperimentālajās grupās, kam parādījās papildu cita veida informācija par Jolantas neķitro ballīti, bija pilnīgi citi rezultāti, kaut gan šai papildu informācijai nebija nekādas saistības ar izskatāmo lietu. Psiholoģijas studenti nosliecās par labu tēvam mazliet, jurisprudences studenti jau krietni vairāk, juristi ar augstāko izglītību – līdzīgi kā psiholoģija studenti.

Nav pat tik svarīgas šīs grupu atšķirības procentuāli, bet stāsts ir par to, ka blakus informācija iespaido visus. Pat ja ir pietiekama bagāža ar pieredzi juridisko lēmumu pieņemšanā, vienalga tas var atstāt iespaidu uz lēmumu pieņēmēju.

Ko darīt šādā situācijā? Es ieteiktu nosacīti doties trijos savstarpēji saistītos virzienos: domāt „kopā”, salīdzināt, izmantot kontekstu. Visu laiku mēģināt saprast, kā būtu, ja būtu. Atcerieties uzdevumu ar variantu a) un variantu b). Ja tie ir divi blakus, lēmums ir izsvērtāks.

Nav ne pareizās, ne nepareizās atbildes, bet vajadzētu būt vienādi. Katra lieta ir atšķirīga, mēs nevaram tiešā veidā to salīdzināt ar citām. Tāpēc jau šie eksperimentālie pētījumi ir pietiekami labi, ka mēs varam salīdzināt, jo iedodam cilvēkiem vienādu informāciju ar kaut kādām niecīgām atšķirībām. Tad ikdienā mēģiniet dabūt vai izdomāt „viltus” lietas lēmumu pieņemšanas vajadzībām – ieviesiet papildu kontekstu un šajā papildu kontekstā mēģiniet analizēt informāciju – kā būtu, ko es domātu, kāds būtu mans lēmums, ja es nezinātu šo informāciju, vai gluži pretēji – kā būtu, ja es to zinātu.

Man patīk viena metafora, kā mēs domājam par fizikālo pasauli, par ķermeņa pasauli. Iedomājieties, ka es griežu ap galvu stieplē iesietu lodīti, un pēkšņi šī stieple pārplīst. Jautājums – kā turpinās lidot lodīte? Vai tā turpinās lidot pa sākotnējo trajektoriju, vai tā aizies taisni, ko sauc „pa pieskari”. Pareizā atbilde, protams, ir „pa pieskari”, bet daudzi cilvēki atbild nepareizi, saka, ka lodīte turpinās kustēties pa iesākto trajektoriju. To sauc par naivās fizikas uzdevumu, kā mēs naivi domājam par to, kā kaut kas notiek.

Manuprāt, šeit ir ļoti lielas paralēles, līdzības ar to, ko stāstīju. Ja mēs zinām par tām problēmām, kuras es tikai ieskicēju, kuras plaši varētu nosaukt par pirmo un otro domāšanas sistēmu, ja mēs padomājam – vai es patiešām šobrīd analizēju informāciju sistēmiski, vai ļāvos intuīcijai – mēs esam uz pareizāka ceļa. Mēs nevaram vienmēr absolūti pateikt, ka būs pilnīgi nevainojami savos secinājumos, nē, mēs visi esam cilvēki, mēs visi kļūdāmies. No kļūdām izvairīties nav iespējams, bet tās būs retāk un mazāk izteiktas.

Tāpēc man šī metafora patīk. Ja mēs par to zinām, tas jau mums palīdz, tas jau ir brīnišķīgs pirmais solis.

ANTROPOLOGA SKATĪJUMS

Aivita PUTNIŅA, Latvijas Universitātes asociētā profesore, Humanitāro zinātņu fakultātes Antropoloģijas katedras vadītāja

„Tas nozīmē, ka tiesneši darbojas gan kā juristi, gan «antropologi», kas nozīmē, ka profesionālai pašapziņai un refleksivitātei jātiek novērtētām kā nepieciešamām tiesneša profesijas kritiskajām īpašībām.”

Dallara, C., Vauchez, A. 2012¹

Neatkarība profesionālajā darbībā ir būtisks priekšnoteikums jebkurā darbības sfērā, īpaši, ja darbības

¹ Courts, Social Changes and Judicial Independence; globalgovernanceprogramme.eu.eu/wp.../06/Policy-Brief_Courts.pdf

rezultāts ietekmē citu cilvēku dzīvi. Saņemot uzaicinājumu paust savu viedokli par neatkarības jautājumu, pirmā reakcija bija savas, antropoloģes neatkarības sargāšana. Antropologa viedokļa neatkarība balstās pētījuma datus, to kvalitatīvā ieguvē un interpretācijā. Es neesmu pētījusi tiesnešu neatkarību un šeit paustais ir viedoklis un refleksija par tēmu. Meklējot paralēles antropologa un tiesneša neatkarības traktējumos, kādā no pārskatiem par tiesu neatkarību atradu skaistu metaforu, kur antropoloģija izmantota, lai skaidrotu un paplašinātu izpratni par tiesu neatkarību un tās sociālo kontekstu. Metafora mani iedrošina profesionāli pārinterpretēt tiesneša neatkarības izpratni, ieliekot to citā sociālā kontekstā – raugoties no antropoloģiska skatu punkta.

Eiropas Tieslietu padomju asociācijas ziņojumā², kurš konferencē tika prezentēts, tiesu neatkarību veido vairāki universāli un salīdzināmi indikatori, kombinējot ar subjektīvo un objektīvo uztveri, tiesisko, institucionālo un sabiedrisko ietvaru saistītus faktoros. Ēnā paliek faktori, kas veido individuālo profesionālo neatkarības kodolu – personiskās kvalitātes, cilvēcisko attiecību tikli, profesionalitāte un refleksivitāte. Antropologi, diskutējot par profesionalitāti, parasti runā par šo otro pusi. Tāpēc katrs students, plānojot pētījumu, izvērtē tā ētiskos aspektus un sava kā pētnieka pozīciju laukā. Jau pagājušā gadsimta septiņdesmitajos gados antropologi debatē par to, ka pētnieks nevar iekļauties laukā kā muša tapešu rakstā un visu, kam pieskaramies, ietekmē mūsu pieredze un statuss sabiedrībā. Šī atziņa kritizē pozitīvisma doktrīnu zinātnē. Biologi laboratorijā ievēro sterilitāti un ar materiālu strādā vilkmes skapī, lai pasargātu savus paraugus no piesārņojuma. Pētot cilvēkus, tas nav iespējams. Mūsu dzimums, vecums, izskats, runas veids un daudzas citas sīkas lietas ietekmē gan to, kā mēs redzam citus, gan to, kā citi redz mūs. Vienīgais veids, kā saglabāt zinātnisko neatkarību un uzticamību, ir godīgi un kritiski pieņemt šo atkarību. Tas ir ļāvis antropoloģijai kļūt refleksīvai, profesionāli runājot par šiem jautājumiem un mācoties ar katru reizi labāk pamanīt ietekmes un kritiski tās ņemt vērā, interpretējot iegūtos datus.

Vēlreiz aplūkojot Eiropas Tieslietu padomju asociācijas ziņojuma datus, gribu piedāvāt citu interpretāciju. Proti, pētījums ne tikai parāda Latvijas tiesnešu neatkarības rādītājus, bet sniedz informāciju par to, kā tiesneši redz sevi un savu neatkarību, atbildot uz aptaujas jautājumiem. Raugoties uz Latvijas tiesnešu neatkarības vērtējumu kopumā, Latvija atrodas vienā no zemākajiem punktiem – 6,7 punkti 10 ballu sistēmā, līdzīgi kā Albānija (6,6), Bulgārija (6,6) un Serbija (6,4).

Sīkāk pētot atsevišķos neatkarību apdraudošos faktoros, attiecībā uz kukuļdošanas izplatību, Latvija uzrāda augstu, bet ne augstāko īpatsvaru – 30% Latvijas tiesnešu piekrit, ka pēdējo divu gadu laikā tiesneši ir pieņēmuši kukuļus, lai virzītu lietu noteiktā veidā. Melnkalnē šis rādītājs ir vēl augstāks – 38%. Latviju šajā pozīcijā izceļ cita īpatnība – tikai 16% tiesnešu nepiekrit šim raksturojumam – te Latvija divkārt apsteidz citu valstu tiesnešus, parādot viszemāko pārliecības, ka tiesu sistēmas darbojas bez kukuļdošanas, īpatsvaru. Tomēr uzmanību gribu vērēt uz salīdzinoši augsto viedokļa neizteikšanas īpatsvaru – 54%, kas izceļ Latvijas rezultātus aptaujā.

Latvijas un Lietuvas tiesneši attiecīgi 18% un 19% gadījumu uzskata, ka pēdējo divu gadu laikā tikuši ietekmēti ar disciplinārsodu vai to draudu lēmumu pieņemšanā. 9% Latvijas tiesnešu nespēj atbildēt uz šo jautājumu, kas ir augstākais rādītājs šajā kategorijā citu valstu starpā.

Pievēršoties darba apstākļiem, 37% Latvijas tiesnešu piekrit, ka algas izmaiņas tieši ietekmē viņu neatkarību, kas ir otrais augstākais rādītājs. Te Latvija izceļas ar salīdzinoši zemāku „nezīnu” īpatsvaru. Tas ir 19% un zemāks kā Francijā (31%) vai Dānijā (44%) un zemāks par vidējo „nezīnu” īpatsvaru. Ja citu valstu tiesneši

atturīgi saista atalgojumu ar tiesu neatkarību, tad Latvijā tā ir izteikti iedibināta pārliecība.

Latvija līdz ar Spāniju, Franciju un Bulgāriju uzrāda augstu pozitīvu atbildžu īpatsvaru, atbildot uz jautājumu, vai pēdējo divu gadu laikā lietas bijušas nozīmētas tiesnešiem, apejot likumu un iedibinātās procedūras, šādi ietekmējot lietas iznākumu (17%). Tomēr mēs esam pārliecinoši lideri „nezīnu” kategorijā – 30%, negatīvās atbildes kategorijā atstājot 52% respondentu.

Ja atceramies izejas pozīciju neatkarības vērtējumam šajā pozīcijā, vērtējot Latvijas tiesnešu neatkarību kopumā, tad katra individuālā tiesneša vērtējums ir augstāks nekā kopējais, ieņemot pārliecinošu zemāko pozīciju ES dalībvalstu vidū – 7,4 punkti 10 ballu skalā. Pat to valstu tiesneši, kuri tiesnešu neatkarību kopumā vērtē pat zemāk kā Latvijā, savu neatkarību novērtē augstāk, vidējam vērtējumam nenoslīdot zem 8,1 punktu rādītāja.

Pētījums mums neļauj dziļāk analizēt neatkarības uztveres rādītāju īpatnības Latvijā, tomēr piedāvā zināmas kopsakarības. Latvijā ir zems tiesu neatkarības pašvērtējums, lai arī atsevišķu faktoru vērtējumā Latvija neieņem absolūti zemāko pozīciju, kas norāda, ka te darbojas arī citi faktori, ko pētījums nav aptvēris. Virzienu iemeslu meklējumam dod vēl viena kopsakarība – līderība stingra pozitīva viedokļa zemā īpatsvarā un augstajā „nezīnu” īpatsvarā. Izņēmums ir jautājums par algas ietekmi uz neatkarību, kur „vecās” Eiropas valstu tiesneši biežāk par Latvijas tiesnešiem atturas izteikties. Iespējams, ka te var meklēt saknes neatkarības izpratnē, neatkarību redzot kā norobežošanu no kādas pozīcijas ieņemšanas.

Ziņojuma latviskā versijā diplomātiski norādīts uz Latvijas tiesnešu neatkarības „izaugsmes iespējām”. Jāpiekrit, ka tiesnešu pašorganizēšanās un profesionālā identitātes stiprināšana ir pareizs solis šajā virzienā. Iepriekšējā konferences sadaļā tika izteikts viedoklis, kuru tiesneši bieži pauž arī pagājušā gada pētījumā par ētikas komisijas darbību, proti, ka neatkarības pamatā redzot tiesneša personisko briedumu. Pagājušā gada pētījumā³ norādījām, ka šāda pozīcija ir problemātiska un būtu jārunā par profesionālo, nevis personisko briedumu un ētiku, kas ļauj skatīt ētiskos, tai skaitā neatkarības, izaicinājumus kā visiem tiesnešiem kopīgus.

Profesionālā pašapziņa un profesionālā autoritāte ir identitātes jomas, kuras jāstiprina pašpārvaldes institūcijām un to apzināšanās līmenis nosaka, piemēram, tiesneša attieksmi un spējas sadarbojoties ar medijiem. Pētījumu veicot, redzējām, ka mediju treniņi, kur tiesneši tiek nolikti kameras priekšā un viņu performance pēc tam analizēta, nav veiksmīgi tāpēc, ka grauj tiesneša pašapziņu. Piemēram, tiesnešus uztrauc tas, kā viņi izskatās kameras priekšā. Nereti valdija uzskats, ka īpaši problemātiska saskarsme ar vizuālajiem medijiem ir tiesnesēm sievietēm – kāda būs frizūra un krāsojums, priekšplānā izvirzot personiskās, nevis profesionālās kvalitātes, fokusejoties uz „ak, šausmas, kā es televizorā izskatos”, nevis cik precīzi es izsaku profesionālo viedokli.

Lai runātu par neatkarību, ir jāatver neatkarības un neitralitātes „melnā kaste”. Te man trūkst datu, bet talkā

² Independence, Accountability and Quality of the Judiciary Performance Indicators 2017 ENCJ Report 2016-2017.

³ Putnina, A., Mezinska, S., 2016. Tiesu ētiskā regulējuma izpēte http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Dokumenti/Tiesu%20etiska%20petijuma%20izpete%2C2016.pdf

nāk antropoloģijas metafora. Antropologi profesionāli ir pieņēmuši, ka neviens antropologs nevar būt „neitrāls” vērotājs: dzimums, vecums, pieredze ietekmē to, kā mēs redzam un interpretējam pasauli. Līdz ar to nav iespējams panākt ne neitrālu interpretāciju, ne neitrālu reprezentāciju. Tas nav grāvis antropoloģijas kā zinātnes prestižu un kvalitāti. Tas, ka antropologs nav un nevar būt neatkarīgs, ir ļāvis analizēt profesionālo izpildījumu. Pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados profesionālā refleksivitāte kļuvis par antropologa darba standartu – savu „aizspriedumu” kritiska izvērtēšana ļauj apzināties vājās vietas, atklāti par tām runāt un iet tālāk. Tas ir dialogisks process, jo maināmies ne tikai mēs, bet arī citi, piemēram, sabiedrība kļuvis dažādāka un jutīgāka pret dažādību.

Mūsu vecums, dzimums, pieredze ietekmē to, kā mēs pieņemam lēmumus. Piemēram, iepriekšējā Tiesnešu ētikas komisija, pieņemot lēmumu par komisijas priekšsēdētāju, izmantoja dzimumu stereotipus, ievēlot par priekšsēdētāju vienīgo klātesošo vīrieti. Taisnības dēļ jāsap, ka tas bija brīnišķīgs priekšsēdētājs un komisija ir veikusi apbrīnojamu darbu. Taču nevar nepamanīt, ka dzimuma hierarhija ļāva organizēt komisijas darbu. Jautājums nav par to, vai tas ir labi vai slikti, bet vai mēs pamanām šīs detaļas un spējam tās kritiski novērtēt un ņemt vērā profesionālajā darbībā.

Atgriežoties pie neatkarības jautājuma, es aicinātu tiesnešus būt drošiem un atvērt šo iekšējo kasti. Latvija ir daudz darījusi, lai stiprinātu ārējos nosacījumus, bet iekšējie ir tikpat svarīgi.

SPORTA TIESNEŠA SKATĪJUMS

Oļegs LATIŠEVS, FIBA starptautiskās kategorijas basketbola tiesnesis, Olimpisko spēļu tiesnesis

Man ir 37 gadi, un basketbolu es tiesāju 23 gadus. Šajā laikā esmu piedalījies sešos Eiropas čempionātos, divos pasaules čempionātos, divās Olimpiskajās spēlēs un pēdējos 11 gadus es apkalpoju labākās Eiropas sacensības Eirolīgu un no šiem 11 gadiem sešus gadus biju uzaicināts starp astoņiem tiesnešiem apkalpot finālsacensības. Lai tur nokļūtu, katru dienu vajag daudz strādāt un analizēt savas spēles. Uz tevi skatās katru dienu – skatās tavas spēles, skatās, kā tu komunicē ar spēlētājiem, ar treneriem. Lai sasniegtu kaut vienu Eiropas čempionātu, tev ir jābūt stabilitātei. Stabilitātei visas sezonas garumā.

Mūsu sezona ir no septembra līdz jūnijam, un sezonas laikā mēs apkalpojam vidēji 90 spēles. Ko tas nozīmē? 90 spēles – tie ir pieci mēneši ārpus mājām, ārpus Latvijas. Vidēji tās ir 200 lidmašīnas, kurās mēs iekāpjam katru gadu. Un lai mēs varētu savu darbu darīt augstākajā līmenī, mums ir nepārtraukti jāmācās – gan teorija, mūsu noteikumi, gan jāskatās savas spēles un jāpilnveido sevi.

Veids, kā mēs sarunājamies ar spēlētājiem, treneriem, ar faniem, ir caur mūs ķermeņa valodu. Ne visi dzird to, ko mēs runājam, ja zālē ir 20 000 skatītāju, tad bieži vien, kad mēs sanākam kopā trīs tiesneši, mēs pat nedzirdam viens otru. Tāpēc mums ir mūsu žesti, ar ko mēs prezentējam pārkāpumus mūsu sekretariātam laukuma malā un komunicējam arī ar spēlētājiem un treneriem.

Lielajās spēlēs ir šie 20 000 skatītāju, un tu stāvi laukumā vidū, un skatītāji dzied, komandas iesildās, un uztraukuma līmenis ir tik augsts, ka liekas, ka sirds pa muti izlēks laukā. Pirms daudziem gadiem es izlasīju Marka Tortona grāmatu „Meditācija stresa mirkli”, kur bija vairāki uzdevumi un elpošanas vingrinājumi. Pateicoties šiem vingrinājumiem, es pirms spēles 30 sekundēs protu nomierināt sevi pilnībā un esmu gatavs spēlei. Visus šos vingrinājumus es mācu arī jaunajiem tiesnešiem, un daudzi man saka, ka viņiem tie tiešām palīdz.

Eiropas čempionātos un pasaules čempionātos ar mums strādā arī sporta psihologs, un viena lieta, ko viņš vienmēr mums ir teicis – kad jūs esat ļoti, ļoti uztraucies, viesnīcā, pirms doties uz spēli, paņemiet lapiņu, sadaliet to divās daļās un vienā daļā uzrakstiet „Atkarīgs no manis” un otrā pusē – „Nav atkarīgs no manis”. Tā es vienā pusē rakstu to, kas nav atkarīgs no manis: 20 000 „trakie” skatītāji – tas nav atkarīgs no manis, vai viņi tur trakos, vai netrakos. Viņi sanāk, un tā viņiem ir izklaide, tā ir viņu dzīve. Un ziniet, viņi paliek uz tās lapiņas, nevis manā galvā. Tas ļauj man vairāk sagatavoties spēlei jau viesnīcā, un arī spēles laikā es viņus uztveru mazliet savādāk. Tas, ko es varu ietekmēt, ir manas kustības, mans sarunas veids ar spēlētājiem, ar treneriem, mana mehānika, kā es kustos pa laukumu – tas viss ir atkarīgs no manis. Bet lietas, kuras nav ietekmējamas, paliek uz lapiņas.

Kopumā spēles laikā mēs pieņemam aptuveni 250 – 300 lēmumus. Tie visi nav lēmumi, kad mēs nosvilpjam par pārkāpumu vai piezīmi kādam spēlētājam, bet arī lēmumi, kur nav jāsvilpj, bet galvā mums visu laiku iet šie lēmumi. Lēmums, lēmums, kad divi spēlētāji saskrienas savā starpā – tur nekas nav, tur nav... tur ir pārkāpums – mēs nosvilpjam... aizejam parādīt. Tā kopumā divās stundās mēs pieņemam ap 300 lēmumus. Nav tā, ka visi lēmumi mums ir pareizi. Mēs arī kļūdamies. Pēc statistikas – ja tā kļūda ir ap 5% no visiem 300 lēmumiem, tad tas ir superlabs tiesnesis. Tātad ir vismaz 10 lēmumi spēles laikā, kad mēs esam kļūdušies. Kļūdoties galvenais ir nekļūdoties otro reizi, kad tu apzināti gribi kaut ko labot uz otru pusi. Ja esi kļūdušies – esi, un ej tālāk. Tev galvā ir jāsaprot, godīgi pašam sev ir jāpasaka – jā, es esmu kļūdušies, aiziet, ejam tālāk. Mūsu attiecības ar spēlētājiem un treneriem ir tādas, ka mēs varam arī viņiem pateikt – jā, esmu kļūdušies šajā situācijā, ejam tālāk. Jo augstāka līmeņa ir treneris un spēlētājs, jo vairāk viņi to apzinās un saprot. Tu pasaki, ka neesi bijis pareizā vietā, lai redzētu pārkāpumu, galvenais ir neteikt „melnu”, kas ir „balts”, mēs nevaram pārtaisīt pilnīgi melnu par baltu un to mēs nekad nedarām. Mēs mēģinām palikt „pelēkā” zonā, kad nav skaidrs – bija, nebija, viena puse saka tā, otra puse saka tā, tad mēs mēģinām pastāvēt uz savu, bet ja ir melns un balts, tad mēs nevaram to mainīt un atzīstam savas kļūdas. Galvenais pēc tām kļūdām ir nedomāt par to, ka esmu kļūdušies, ko tagad darīt. Nē, tev ir nākošās epizodes. Tev priekšā vēl ir daudzi, daudzi lēmumi, kuri tev ir jāpieņem, un jāpieņem pareizi.

Mūsu dzīve, kā teicu, sastāv no 90 spēlēm sezonā. Šīs spēles neviena nav garantēta. Mūs vērtē no spēles uz spēli. Mēs esam tik labi, cik esam labi notiesājuši savu pēdējo spēli. Jo labāk, korektāk un stabilāk tu tiesā, jo ir lielāka

iespējamība, ka būs tava nākošā, nākošā un nākošā spēle. Tad tu vari dabūt arī atalgojumu par katru nākamo spēli. Ja esam kļūdušies un nepareizi noteikuši uzvarētāju, neesam ieskaitījuši grozu vai neesam nosakuši sodu, kas ir bijis acimredzams, vai esam nosvilpuši, kad nevajadzēja un dēļ tā ir uzvarējusi viena vai otra komanda, tad mūs soda. Mūs var sodīt uz mēnesi, uz gadu. Sodi ir dažādi. Mums nav garantiju. Mēs varam tiesāt basketbolu starptautiskā līmenī līdz 50 gadu vecumam. Pēc tam mūsu dzīve mainās, mēs vairs neesam aktīvi tiesneši. Mums nav arī pensijas. Tā ir mūsu atšķirība no jums.

Mēs atšķiramies arī ar to, ka cilvēki, ar ko jums nākas saskarties un kuru lietas izšķirt, nāk pirmo reizi un ne viņi jūs pazīst, ne jūs viņus pazīstat. Mēs savus klientus – spēlētājus un trenerus – pazīstam gadiem ilgi, un arī viņi mūs pazīst. Viņi zina, ko no mums sagaidīt, un mēs zinām, ko no viņiem sagaidīt. Diemžēl ir spēlētāji, no kuriem mēs varam sagaidīt rupjības. Zinot viņus, kādas darbības viņi var izdarīt, mēs mēģinām tam pievērst uzmanību un esam gatavi. Mums vienmēr saka, ka ir jāvērtē katrs spēlētājs atsevišķi katrā spēlē. Ja viņš ir kādam iesitis iepriekšējā spēlē, tad nav tā, ka viņš vienmēr ir rupekļis. Bet mēs to zinām un iegaumējam, ka tā var notikt, un esam tam gatavi. Katru reizi pirms spēlēm mēs veicam mājasdarbu – skatāmies iepriekšējās spēles ar konkrēto komandu, analizējam, kā viņi spēlē, viņu spēles stilu, un papildus tam mēģinām uzzināt, kādas bija iepriekšējās problēmas starp spēlētājiem. Ja šīs pašas komandas ir spēlējušas citā gadā vai citā pilsētā un ir bijuši kaut kādi konflikti, šie konflikti tikai pieaug ar katru spēli. Līdz ar to, jo labāk mēs tam visam sagatavojamies, jo vairāk varam „nogriezt” konfliktu jau pašā sākumā.

Šogad mums ir jauns noteikums par nespportiskām piezīmēm. Ir parastā piezīme un ir nespportiskā piezīme. Ir vairāki kritēriji, kopumā tie ir pieci, piemēram, vai spēlētājs ir spēlējis rupji, vai ir mēģinājis apstādināt spēli, uztaisot pārkāpumu vai iesitot kādam, nespēlējot uz bumbu. Tas viss notiek ātrajā uzbrukumā. Mēs nevaram ielīst cilvēka galvā, vai spēlētājs ir mēģinājis uztaisīt pārkāpumu, spēlējot uz bumbu, mēģinot pārtvert bumbu, vai sitot pretiniekam tikai pa rokām, lai apstādinātu spēli. Tad mums ir ieteikts tā – jums nav jālien spēlētāju galvā, jo to, kas viņiem galvā notiek, ne vienmēr sapratisiet. Jums ir jāvērtē tā darbība, tā kustība, ko viņš dara. Ja ir sitiens, jums jāvērtē tikai tas sitiens, vai ir kaut mazākā iespēja, ka viņš var aizķert šo bumbu un spēlēt uz bumbu. Ja ir, tad tā ir parastā piezīme. Ja viņš sit, un tur nav ne mazākās iespējas pārtvert bumbu, tad tā ir nespportiskā piezīme. Tas viss notiek, un tur ir tā mūsu lielākā atšķirība, tas notiek sekundes simtdaļās. Mums lēmumi jāpieņem sekundēs, jums tie jāpieņem lēnāk. Jūs varat izlasīt visas lietas, aprunāties ar kolēģiem un izdarīt gala secinājumus pēc vairākiem kritērijiem un vairākām stundām. Tas process ir daudz ilgāks. Mūsu gadījumā mums katrs lēmums ir jāpieņem sekunde – lēmums; sekunde – lēmums. Man liekas, šī ir tā lielākā atšķirība.

Tas ir mans redzējums par to, kādas atšķirības ir starp jums un sporta tiesnešiem. Bet mans novēlējums jums: lai jūsu pieņemtie lēmumi ir konstanti un konsekventi visas jūsu karjeras garumā!

VI

TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

TIESLIETU PADOME IR TIESU NEATKARĪBAS STIPRINĀŠANAS GARANTS

Tieslietu padomes priekšsēdētājs **Ivars BIČKOVIČS**
videointervijā „Latvijas Vēstneša” portālā

Kas ir Tieslietu padome un ar kādu mērķi 2010.gadā tā tika izveidota?

Lai tiesa varētu pilnvērtīgi īstenot vienu no cilvēka pamattiesībām – taisnīgu tiesu, tiesai ir jābūt neatkarīgai. Ir dažādas komponentes un apstākļi, kas ietekmē tiesu neatkarību – veicina vai mazina to. Eiropas Savienības demokrātiskajās valstīs kā viens no garantiem tiesu neatkarības stiprināšanai ir Tieslietu padome vai institūcija ar līdzīgu nosaukumu. Šīs institūcijas jēga un būtība ir padarīt tiesu un tiesu varu neatkarīgu no citiem varas atzariem – likumdevēja un izpildvaras.

Tiesu sistēmu Latvijā veido trīs instanču tiesas. Lidz 2010.gadam pirmās un otrās instances, t.i., rajona tiesas un apgabaltiesas, vadīja un organizatoriski uzraudzīja Tieslietu ministrija, Augstākā tiesa bija atsevišķi pati par sevi. Pakāpeniski veidojās doma par tādu kopīgu institūciju, kāda ir citās Eiropas Savienības valstīs, kā „cepurī” jeb „galvu” tiesu sistēmai, ietverot tajā visas

tiesu instances, un Latvijas situācijā – ietverot arī ar tiesu sistēmu saistītas institūcijas – zvērinātu advokātu, zvērinātu notāru un zvērinātu tiesu izpildītāju padomes un prokuratūru, kas arī ietilpst tiesu sistēmā.

Nereti publiskajā telpā Tieslietu padome tiek dēvēta par augstāko tiesu sistēmas pašpārvaldes institūciju. Ja gribam būt juridiski precīzi, Latvijas modeli nevarētu dēvēt par pašpārvaldes institūciju, jo bez nosauktajām amatpersonām Latvijas modeli ietilpst pēc amata arī likumdevēja un izpildvaras pārstāvji, proti, tieslietu ministrs un Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs.

Tieslietu padomē ir 15 locekļi. Pēc likuma jeb *ex officio* Tieslietu padomes priekšsēdētājs ir Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Pēc likuma pēc amatiem ietilpst arī ģenerālprokurors, Satversmes tiesas priekšsēdētājs, tiesu sistēmai piederīgo institūciju padomju priekšsēdētāji, tieslietu ministrs, Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētājs. Vēlēti ir septiņi tiesneši – viens Augstākās tiesas plēnuma vēlēts Augstākās tiesas tiesnesis un septiņi Tiesnešu konferences ievēlēti tiesneši. Viens no starptautiski pieņemtiem uzstādījumiem ir, ka šādās institūcijās jābūt tiesnešu īpatsvaram vismaz 50%. Latvijā Tieslietu padomē septiņi vēlētie tiesneši un Augstākās tiesas priekšsēdētājs kā astotais tiesnesis veido šo vairākumu.

Ar ko nodarbojas Tieslietu padome? Kādas ir tās funkcijas?

Likumā „Par tiesu varu” Tieslietu padome definēta kā koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. Tieslietu padomes izveidošanas mērķis ir līdzsvarot attiecības starp izpildvaru, tiesu varu un likumdevēja varu, nosakot tai nozīmīgu lomu jautājumos, kas skar tiesu sistēmu.

Gribētos likt akcentu uz vārdu „piedalās”. Tas varbūt nav pietiekami strikts vārds atšķirībā no sākotnējā nodoma, kāds bija, veidojot Tieslietu padomi, kad vārda „piedalās” vietā tika lietots „nosaka”. No tā izriet vairums Tieslietu padomes funkciju. Proti, tie ir viedokļi, ne būtiski lēmumi. Tieslietu padome ar saviem viedokļiem un vērtējumiem piedalās tiesu sistēmas jautājumu lemlšanā, taču tie ir tieslietu ministra rosināti priekšlikumi par tiesnešu karjeras jautājumiem vai Saeimas vaicāti viedokļi par likumprojektu virzību. Tie var būt viedokļi par tiesu sistēmas augstāko amatpersonu izvērtējumu, tai skaitā par Augstākās tiesas priekšsēdētāja kandidatūru, par Satversmes tiesas tiesneša kandidatūru. Taču lielākoties Tieslietu padomi varētu vērtēt kā konsultatīvu institūciju, kā ekspertu grupu.

Pēdējos gados Tieslietu padomes lemtspēja jeb kompetenču apjoms tiek palielināts. Līdz šim tikai daļa šo viedokļu vai vērtējumu bija tādi, ar kuriem Tieslietu padome pieņēma lēmumus pēc būtības. Piemēram, Tieslietu padome jau lēma par tiesnešu karjeras jautājumiem, ko saucam par horizontālo virzību, tas ir, no vienas tiesas uz citu tiesu vienas instances ietvaros. Bet līdz nesenaī pagātnei pārcelt tiesnesi no pirmās instances – rajona tiesas – uz apelācijas instanci – varēja tikai Saeima. Pēc pēdējiem grozījumiem likumā „Par tiesu varu” tas ir Tieslietu padomes kompetencē. Tas ir pirmais solis šajā virzienā. Satversmē ir ierakstīts, ka tiesnesi amatā ieceļ Saeima. Līdz šim to tulkojām, ka jebkura karjeras virzība, tai skaitā horizontālā, notiek ar Saeimas balsojumu. Bet ja juridiski tulkojam Satversmi, ir iespējams, ka persona, kas atbilst likumā „Par tiesu varu” noteiktajiem kritērijiem, vienu reizi savas karjeras sākumā tiek apstiprināta Saeimā, bet visa turpmākā karjeras gaita – paaugstināšana, pārcelšana gan no

zemākas uz augstāku instanci, gan otrādi – no augstākas uz zemāku instanci – visi šie jautājumi nodoti Tieslietu padomes kompetencē. Tas arī atbilst starptautiskiem standartiem.

Cita starpā kā ļoti labs arguments Tieslietu padomes funkciju palielināšanai tieši Latvijas sistēmā ir Valsts prezidenta izveidotās Tiesiskās vides pilnveides komisijas ziņojums, kurā bija virkne šo atziņu par nepieciešamību stiprināt Tieslietu padomes lomu un funkcijas, tādējādi nodrošinot tiesu varas neatkarību no citu varu atzariem.

Vai privātpersona var meklēt palīdzību Tieslietu padomē, ja ir sūdzība par tiesu sistēmu?

Tieslietu padome nav vienaldzīga pret to, kas notiek un kādā veidā darbojas Latvijas tiesas. Cits jautājums, vai katru konkrētu sūdzību vai personas neapmierinātību Tieslietu padome skatīs, vai tas ir Tieslietu padomes izveides mērķis. Tieslietu padomes kompetencē nav privātpersonu sūdzību vai iesniegumu izskatīšana, piemēram, par tiesneša rīcību vai tiesu darbu. Šim mērķim ir izveidotas tiesnešu pašpārvaldes institūcijas.

Saskaroties ar necienīgu tiesneša rīcību, var vērsties Tiesnešu ētikas komisijā; jautājumus, kas varētu būt saistīti ar šaubām par tiesneša kvalifikāciju, izskata Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija; pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietas izskata Tiesnešu disciplinārkolēģija. Katrā ziņā ir iespējas problēmu risināt tiesu sistēmas ietvaros.

Tiesu sistēma ir gatava un līdz šim ir centusies godprātīgi pildīt savu pienākumu nodrošināt taisnīgu tiesu un vērsties pret tiem kolēģiem, kuri radījuši šaubas vai aizdomas par savu kompetenci vai devuši iemeslu apšaubīt tiesu sistēmas reputāciju.

Publicēts lv.portals.lv 2018.gada 9.janvārī

VIEDOKĻIS DISKUSIJĀ „KĀPĒC VAJADZĪGA TIESISKĀ (UN TIESU) SISTĒMA”

Ivars BIČKOVIČS

Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Runājot par tiesu sistēmas attīstības tendencēm, šķiet būtiski un loģiski paskatīties, kur esam šodien – neiedziļinoties skaitļos un detaļās, tomēr nofiskēt atskaites punktu, kur esam šodien, kurp un kādā tempā dodamies tālāk.

Nenoliedzami, esam diezgan strauji gājuši uz priekšu. Salīdzinot, kā izskatījāmies un kā jutāmies 90.gadu sākumā, un kur esam šodien, vērtējumi var būt dažādi, bet ir skaidrs – attīstība bijusi strauja. Eiropas tieslietu sistēmu pētījumos, kas ir statistisks objektīvs vērtējums, Latvijas tiesu sistēma nav zemākajā vietā Eiropas Savienības juridiskajā telpā, bet ir stabili pa vidu. Tas priecē un dod pamatu cerībai un pārliecībai, ka dodamies pareizā virzienā. Mūsu attīstība ir ar plus zīmi, mēs nestagnējam un nekāpjāmies atpakaļ.

Pievēršoties izaicinājumiem, nerunāšu par turpmāko simtgadi, bet par tuvāk pārskatāmu nākotni. Sasaistot to ar Tieslietu padomes stratēģiju nākamajiem trīs gadiem, pievērsīšos trīs pamatmērķiem un uzdevumiem, kas jāveic, lai šos mērķus ja ne sasniegtu, tad vismaz tuvinātu. Šie pamatmērķi ir: pirmais, nostiprināt tiesu neatkarību; otrs, padarīt Latvijas tiesu sistēmu efektīvāku; trešais, stiprināt tiesas autoritāti un sabiedrības uzticēšanos Latvijas tiesām.

Domāju, šajā auditorijā nav nepieciešams pārliecināt, kāpēc tiesai jābūt neatkarīgai. Latvijas tiesnešu šigada konferences pamattēma bija tiesnešu neatkarība, un, neraizējoties par savu komfortu, bet izprotot atbildību sabiedrības priekšā, lai nodrošinātu ikviena indivīda tiesību uz taisnīgu tiesu, tiesneši runāja par neatkarības trīs

līmeņiem. Pirmkārt, būtiskas ir tiesu sistēmas attiecības ar likumdevēju un izpildvaru. Tiesneši sagaida likumdošanas stabilitāti, kas piebremzētu pietiekami dinamisko likumu mainību un dotu iespēju veidot vienveidīgu tiesu praksi un stabilu un dziļāk izstrādātu judikatūru. Tiesneši sagaida cieņpilnas attiecības ar likumdevēju un izpildvaru. Otrkārt, tā ir tiesnešu neatkarība pašā tiesu sistēmā. Visbeidzot, tā ir katra tiesneša personiskā sajūta, pārliecība un nepieciešamība būt neatkarīgam.

Tiesas darba efektivitāti publiskajā telpā biežāk sasaista tikai ar lietu izskatīšanas termiņiem. Taču ne vienmēr pareizākais risinājums ir lietu izskatīt vienlaikā kā, galvenais – ātri. Taisnīgs risinājums prioritāri nozīmē pēc būtības lietu atrisināt taisnīgi, protams, sabalansējot un ievērojot lietas izskatīšanas termiņus.

Tiesu efektivitātes kontekstā jārunā par tiesu darbinieku kvalifikāciju un tiesnešu apmācību. Jāatgādina par Eiropas Sociālā fonda atbalstīto apjomīgo projektu „Justīcija attīstībai”, kura ietvaros ir lieli mērķi tiesu darbinieku, tiesnešu un prokuroru mācībām. Tiesas jānodrošina ar profesionāliem tiesnešu palīgiem un tiesas sekretāriem, bet tas prasa paaugstināt atalgojumu, jo tikai tad var celt profesionālo prasību latīņu tiesas darbiniekam, ja to samēro ar atbilstošu atalgojumu.

Trešais mērķis – sabiedrības uzticēšanās un tiesas autoritāte – cieši saistīts ar pirmo divu mērķu uzdevumu izpildi. Grūti iedomāties tiesu sistēmu, kas būtu maz efektīva un nebūtu neatkarīga, bet baudītu autoritāti. Cik tiesu sistēma spēs būt neatkarīga, cik efektīvi tā strādās – tik arī palielināsies sabiedrības uzticēšanās tiesām. Tā teikt, trešais mērķis pats nāks klāt, ja būs sasniegti pirmie divi.

Trešā mērķa sasniegšanai izpildāmi arī gluži praktiski uzdevumi, pie kā pēdējo gadu laikā tiesas sākušas strādāt – tie ir komunikācijas jautājumi. Augstākās tiesas veiktā mediju, tātad profesionāļu, aptauja parādīja, ka tiesu darbs komunikācijas laukā ir nesis augļus, un pozitīvas pārmaiņas ir novērtētas. Tiesas turpina pilnveidot savu komunikāciju, ne tikai atbildot uz mediju jautājumiem un rakstot preses relīzes, bet tās ir arī tiesu runas personas, kas nebaidās runāt ar medijiem un pauž tiesas viedokli vai skaidrojumu. Tās ir arī citas tiesu aktivitātes, kas tiek veiktas, lai padarītu tiesu darbu saprotamāku, pieejamāku un novērstu jebkuru aizdomu ēnu par tiesas spriešanas neobjektivitāti.

*Diskusija žurnāla „Jurista Vārds” forumā „Latvijas tiesiskās sistēmas izaicinājumi valsts otrajā simtgadē”
2017.gada 10.novembrī*

SABIEDRĪBAS DALĪBA TIESNEŠU ATLASĒ: UKRAINAS PIEREDZE

Dr. iur. Jautrite BRIEDE

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras profesore, Augstākās tiesas tiesnese
(šobrīd – ES projekta eksperte Ukrainas Augstākajā tiesā)

Pasaulē ir vairāki modeļi, kā tiesneši tiek izvēlēti un iecelti amatā. Arī Eiropā šie modeļi ir krietni atšķirīgi, turklāt visiem no tiem ir savi plusi un mīnusi.¹ Ir valstis, kurās šajā procesā tiek iesaistīti sabiedrības locekļi.

Sabiedrības iesaistīšana tiesu varas formēšanā tiek uzskatīta par vienu no svarīgiem līdzekļiem, ar kuriem demokrātiskā valsti var panākt tiesu varas atbildību sabiedrības priekšā. Tiesnešu pašpārvaldes un citu subjektu (valsts institūciju un/vai sabiedrisko organizāciju vai pārstāvju) mijiedarbība ir plaši izplatīta Eiropas valstu vidū. Lielākā daļa Eiropas Savienības valstu tiesnešu pašpārvaldēs ir pārstāvji, kas nepieder pie tiesu varas.²

Ukrainā 2016.gadā tika ieviests modelis, kāds tieši tādā veidā nav sastopama citur, proti, sabiedrības locekļu tieša piedalīšanās tiesnešu kandidātu

godprātības (morālās stājas, integritātes) novērtēšanā. Šajā rakstā dots šī modeļa raksturojums, piemērošanas prakse, analizēti problemātiskie aspekti, kā arī izvirzīti atsevišķi priekšlikumi, kas, iespējams, būtu īstenojami Latvijā.

GODPRĀTĪBAS PADOMES IZVEIDOŠANA UN DARBĪBAS PAMATI

Tiesības sabiedrības locekļiem piedalīties tiesnešu kandidātu novērtēšanā Ukrainā tika piešķirtas 2016. gadā, kad Ukrainas parlaments likumā „Par tiesu varu un tiesneša statusu”³ izdarīja grozījumus, ar kuriem mainīja tiesnešu atlasē un novērtēšanas kārtību. Pirmo reizi Ukrainas vēsturē tika noteikts, ka uz tiesnešu amatiem tiek izsludināts atklāts konkurss, kuru administrē Ukrainas Tiesnešu kvalifikācijas komisija⁴ (turpmāk – Kvalifikācijas komisija), bet rezultātus apstiprina Tieslietu padome⁵, prezidentam atstājot ceremoniālo

¹ Sk. Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes viedokli Nr.1(2001), 32.-34. punktu. Pieejams <https://www.yargitay.gov.tr/sayfa/uluslararasi-belgeler/documents/yargininbagimsizligiveyargiclaringorevdenalinmazliginailiskinstandartlar.pdf> [aplūkots 10.02.2018.]

² Mission report by Reda Moliene, September 2017, EU Project “Support to Justice Sector Reforms in Ukraine. Pieejams: https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/mission_report_en.pdf [aplūkots 04.03.2018.]

³ Про судоустрій і статус суддів, с. 87. [Ukrainas likums Par tiesu varu un tiesnešu statusu]. Pieejams: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> [aplūkots 10.02.2018.]

⁴ Ukrainu val: Вища кваліфікаційна комісія суддів України.

⁵ Ukrainu val: Вища рада правосуддя.

iecelšanas rīkojumu parakstīšanas un zvēresta pieņemšanas lomu.

Ar mērķi nodrošināt sabiedrības kontroli pār tiesnešu atlases un novērtēšanas procesiem ar minētajiem grozījumiem likumā paredzēts, ka tiek izveidota Sabiedriskā godprātības padome⁶ (turpmāk – Godprātības padome). Tās uzdevums ir palīdzēt Kvalifikācijas komisijai noteikt tiesneša (amata kandidāta) atbilstību profesionālās ētikas un godprātības kritērijiem. Tas, ka, vērtējot tiesnešus, ir ņemams vērā godprātības aspekts, norādīts arī Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklī.⁷

Godprātības padome sastāv no 20 locekļiem – cilvēktiesības aizstāvošu biedrību un akadēmisko aprindu pārstāvjiem, advokātiem, žurnālistiem, kuri ir atzīti lietpratēji savā profesionālajā darbībā, kuriem ir augsta profesionālā reputācija un kuri atbilst politiskās neitralitātes un godprātības kritērijiem. Kā norādīts sabiedrisko organizāciju atzinumā, primārais Godprātības padomes izveidošanas mērķis ir atjaunot sabiedrības uzticību tieslietu sistēmai, kas panākams tieši ar to, ka procesā piedalās ne tikai pašreizējās tieslietu sistēmas pārstāvji, bet arī sabiedrības locekļi.⁸

Godprātības padomes locekļus ieceļ vismaz piecu sabiedrisko organizāciju kopsapulce (to sasauca Kvalifikācijas komisijas priekšsēdētājs) uz diviem gadiem (var ieceļt atkārtoti). Likums arī noteic, kādas organizācijas nevar piedalīties Godprātības padomes veidošanas procesā, piemēram, kuras atzītas par teroristiskām vai kuras piedalās valsts uzdevumu īstenošanā. To, vai organizācija, kas pieteikusies uz kopsapulci, atbilst prasībām, izlemj Kvalifikācijas komisija. Godprātības padome ir lemtspējīga, ja tajā ir vismaz 10 locekļi.

Eiropas Padomes atzinumā par Godprātības padomes darbību izteikts viedoklis, ka pretendenti uz Godprātības padomes locekļu statusu tāpat kā tiesnešiem būtu jādeklarē savi īpašumi, ka viņu izraudzīšanās procesam arī jābūt atklātam, turklāt būtu vēlams, lai viņi uzrādītu dokumentus par savu izglītību, pieredzi, specializāciju u.tml. Tas esot jādara tālab, lai šie locekļi būtu ārpus jebkādam aizdomām par to godrātību un profesionālismu.⁹

Tam, ka Godprātības padomes locekļiem tāpat kā tiesnešiem būtu jādeklarē savi īpašumi, nevar piekrist. Pirmkārt, Godprātības padome pati nepieņem saistošus lēmumus. Otrkārt, tā kā tās locekļus izvirza sabiedrībā zināmas organizācijas, var paļauties, ka pirms izvirzīšanas tās savus kandidātus ir pietiekami pārbaudījušas. Treškārt, Godprātības padomes locekļu izraudzīšanas process ir atklāts, turklāt kopsapulce, kurā tiek apstiprināti kandidāti, tika pārraidīta internetā. Apšaubāms arī, vai izglītības līmenim šajā gadījumā ir kāda nozīme.

⁶ Ukraini val: Громадська рада доброчесності; angļu valodā tiek tulkota kā Public Integrity Council.

⁷ Opinion No 17(2014) of the Consultative Council of European Judges on the evaluation of judges' work, the quality of justice and respect for judicial independence, Consultative Council of European Judges (CCJE).

⁸ Fact-Checking of the Key Allegations on the Public Integrity Council. <http://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/Key-allegations-on-the-Public-Integrity-Council.pdf> [aplūkots 10.02.2018.]

⁹ Diana Kovatcheva. International expert of the Council of Europe. Opinion on the Rules of Procedure of the Public Council of Integrity of Ukraine. April 2017, p.11-12. <https://rm.coe.int/final-version-public-council-of-integrity/1680727bde> [aplūkots 10.02.2018.]

Izteikts arī viedoklis, ka advokātu iekļaušana Godprātības padomes sastāvā var radīt sava veida interešu konfliktu. Kaut arī advokāti esot tie, kuri spējot novērtēt tiesneša stiprās un vājās „puses”, tomēr apstākļi, ka advokāts ir iekļauts Godprātības padomes sastāvā, varot ietekmēt tiesnesi, kurš izskata lietu ar šāda advokāta piedalīšanos.¹⁰

Jāpieņem, ka advokātam, ja tas ievēlēts par Godprātības padomes locekli, ir pietiekami augsti morāles kritēriji un tas nekādā gadījumā necenšas izmantot šo savu statusu tiesu procesos. Savukārt tiesneši, kuru tiesas lietās šāds advokāts piedalās, to saprot un savus nolēmumus balsta uz tiesiskiem argumentiem, neatkarīgi no tā, vai tie ir par labu vai sliktu minētā advokāta pārstāvētajai pusei.

Vienlaikus jāatzīmē, ka likums regulē arī jautājumus, kas attiecas uz interešu konflikta situāciju, proti, Godprātības padomes loceklim ir sevi jāatstata no jautājuma izskatīšanas, ja viņš ir bijis iesaistīts lietās, ko tiesnesis ir skatījis.

Likumā noteikts, ka Godprātības padome vāc, pārbauda un analizē informāciju par tiesnesi (tiesneša kandidātu), nodod šo informāciju Kvalifikācijas komisijai, sniedz šai komisijai argumentētu viedokli par tiesneša vai tiesneša kandidāta atbilstību vai neatbilstību profesionālās ētikas vai godprātības prasībām, neatbilstības gadījumā pievienojot arī attiecīgus dokumentus kā pierādījumus. Likums arī piešķir tiesības Godprātības padomei izveidot portālu informācijas iegūšanai, kā arī bez maksas saņemt informāciju no valsts reģistriem.

Ja Godprātības padome sniegusi atzinumu, ka tiesnesis (tiesneša amata kandidāts) neatbilst profesionālās ētikas un godprātības prasībām, Kvalifikācijas komisija var nolemt apstiprināt tāda tiesneša (kandidāta) spēju būt par tiesnesi tikai tad, ja šādu lēmumu atbalsta vismaz vienpadsmit komisijas locekļi (no sešpadsmit).¹¹

Godprātības padomes darbība reglamentēta arī pašas padomes 2016.gada 23.novembrī apstiprinātajā reglamentā.¹²

GODPRĀTĪBAS PADOMES ATZINUMI

Likums nenoteic, ko nozīmē godprātība jeb atbilstība augstām morāles un tikumības prasībām un kā to pārbaudīt. Ir skaidrs, ka tas nenozīmē atbilstību likuma prasībām, kā arī ne profesionālās iemaņas, jo tas nodots Kvalifikācijas komisijas kompetencē. Tādējādi Godprātības padomes kompetencē ir tikai vērtēt, vai tiesnesis vai tiesneša kandidāts ir ievērojis Tiesnešu ētikas kodeksa prasības.¹³

Godprātības padomes reglamentā citstarp noteikts, ka saņemto informāciju par tiesnesi/tiesneša kandidātu pārbauda, lai novērtētu tā ticamību; šāda pārbaude tiek veikta saskaņā ar Godprātības padomes locekļa iekšējo pārlicību. Vienlaikus reglaments paredz, ka nepārbaudītu informāciju tiesneša vai kandidāta

¹⁰ Turpat.

¹¹ Про судоустрій і статус суддів. С.88.

¹² Регламент Громадської ради доброчесності. <https://grd.gov.ua/sk.sadaļu> „Нормативні документи Ради” [aplūkots 04.03.2018.]

¹³ Sal. Diana Kovatcheva. International expert of the Council of Europe. Opinion on the Rules of Procedure of the Public Council of Integrity of Ukraine. April 2017, pp 6-7. <https://rm.coe.int/final-version-public-council-of-integrity/1680727bde> [aplūkots 10.02.2018.]

vērtēšanai nevar izmantot. Reglaments paredz, ka Godprātības padome var vērtēt arī tiesnešu pieņemtos nolēmumus.

Eiropas Padomes atzinumā norādīts, ka likums piešķir tiesības Godprātības padomei vērtēt tikai godprātību un ētiku, bet ne tiesas nolēmumu pareizību. Tas atbilst Eiropas standartiem, jo neviens ārpus tiesu sistēmas nevarot vērtēt tiesnešu darbu. Par saviem nolēmumiem tiesneši esot atbildīgi tikai ar apelācijas procesa starpniecību. Tādējādi norma, kas ļaujot Godprātības padomei vērtēt tiesnešu taisītos nolēmumus, esot pretrunā minētajiem standartiem.¹⁴

Raksta autore nepiekrīt šādam secinājumam, bet pievienojas viedoklim, ka Godprātības padomes aicinājumi tiesu varai uzņemties atbildību par saviem nolēmumiem tika nepareizi interpretēti kā uzbrukums tiesu neatkarībai, jo Godprātības padome nevērtē tiesnešu nolēmumus no varas viedokļa. Tiesu atbildība balstās ne tikai uz iekšēju, bet arī ārēju darba kvalitātes kontroli. Sabiedrībai ir tiesības novērtēt, vai tiesneši pienācīgi pilda savas funkcijas un pienākumus un vai šī sistēma darbojas neatkarīgi un objektīvi. Godprātības padome izpilda sava veida „sargsuņa lomu”.¹⁵

Piemēram, Godprātības padome var izvērtēt, vai tiesneša taisītajos nolēmumos nav pazīmju, kas diezgan skaidri norādītu, ka tiesnesis to taisīšanā ir bijis prettiesiski ietekmēts. Latvijā kaut ko līdzīgu veica žurnāls „Ir” maksātspējas lietās.¹⁶ Rezultātā arī Tieslietu padome nolēma veikt dziļāku analīzi un citus pasākumus, lai novērstu iespējamus pārkāpumus.¹⁷ Kā norādīts Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes viedokli, tiesnešu darba vērtējumam jābūt tādām, lai sabiedrība to saprastu.¹⁸ Tiesu varas neatkarība nenozīmē, ka tiesneši nav atbildīgi par savu darbu. Tiesneša individuālajam novērtējumam jākalpo sabiedrības interesēm, tam, lai uzlabotu viņa darba kvalitāti.¹⁹

Vienlaikus jāpiekrīt viedoklim, ka konkrēta tiesneša kvalifikācijas novērtēšanas process nevar balstīties tikai uz sabiedrības viedokli, jo sabiedrības locekļi ne vienmēr to veido, balstoties uz pilnīgu un pilnībā saprastu informāciju, kā arī viedoklis var rasties, nesaprotot, kādas ir tiesneša pilnvaras, vai pārprotot tiesneša darbu kopumā.²⁰ Piemēram, Latvijā viedoklis par plašsaziņas līdzekļos popularitāti ieguvušo „kuģamājas” lietu sākotnēji tika balstīts uz nepilnīgu un pārprastu informāciju.²¹

Eiropas Padomes atzinumā, kurā vērtēts Ukrainas

¹⁴ Turpat.

¹⁵ Люба Бердсаї (Luba Beardsley). Не виплесніть з водою дитину: відбір суддів Верховного Суду в ретроспективі. Українська правда, 07.02.2018. <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/02/7/7170805/> [aplūkots 10.02.2018].

¹⁶ Sk. Piemēram, Indra Sprance. Tiesneši pret likumu. <https://ir.lv/2017/11/22/tiesnesi-pret-likumu>

¹⁷ Latvijas Tieslietu padomes 2018.gada 23.janvāra lēmums Nr.47 „Par maksātspējas procesu tiesvedību vērtējumu”. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Lemumi/2018/TP_lemums_nr_47_2018.pdf [aplūkots 10.03.2018.]

¹⁸ Opinion No 17(2014) of the Consultative Council of European Judges on the evaluation of judges' work, the quality of justice and respect for judicial independence, Consultative Council of European Judges (CCJE), para. 48.

¹⁹ Ibid, para.4.

²⁰ Ibid, para. 4.

²¹ Sk, piemēram: Par plašsaziņas līdzekļos izskanējušo ziņu, ka tiesa jūras krastā uzbūvētu māju atzīst par kuģi. Pieejams: <http://latb.lv/2018/01/par-plassazinas-lidzeklos-izskanējušo-zinu-ka-tiesa-juras-krasta-uzbuvetu-maju-atzist-par-kuģi/> [aplūkots 10.03.2018.]

regulējums, norādīts, ka tas atbilst Eiropas Padomes standartiem, no kuriem izriet, ka sabiedrības pārstāvji var piedalīties tiesnešu novērtēšanā, taču tiem būtu jāpilda tikai padomdevēju, ne lēmuma pieņēmēju loma.²² Atbilstoši Ukrainas likumam sabiedrībai nav piešķirta lēmuma pieņēmēja loma, tomēr tā nav arī tīri konsultatīva, bet rada arī tiesiskas sekas, jo Godprātības padomes negatīva atzinuma gadījumā, lai tiesnesi atzītu par atbilstošu ieņemt amatu, nepieciešams Kvalifikācijas komisijas kvalificēta vairākuma balsojums.

PIRMĀ PIEREDZE: AUGSTĀKĀS TIESAS TIESNEŠU ATLASE

Godprātības padomes darbība Ukrainā sākās ar piedalīšanos Augstākās tiesas tiesnešu atlases procesā.

Konkurss uz Augstākās tiesas tiesnešu amatam sākās 2016.gada jūlijā. Uz 120 vakancēm pieteikumus iesniedza 1436 pretendenti, no tiem 45% dažādu tiesu instanču tiesnešu, 24% advokātu, 15% akadēmisko aprindu pārstāvju un 16% kandidātu no citām sfērām. Pēc profesionālo zināšanu pārbaudes tālāk tika virzīti 382 kandidāti, kuriem tika veikta psiholoģiskā pārbaude (pārbaudīta, piemēram, matemātiskā, loģiskā, abstraktā un verbālā domāšana, atvērtība, apzinīgums, domāšanas plašums, emocionālā stabilitāte, spēja sadarboties u.tml.). Psiholoģiskajā testā tika pārbaudīta arī godprātība, proti, kāda ir kandidāta nosliece uz nepareizu rīcību, cik viņš ir disciplinēts u.tml. Kā vēlāk norādīja viens no konkursu izturējušajiem tiesnešiem, viņam esot bijusi sajūta, ka, izmantojot iepriekš minētos testus, psihologi „redzējuši viņam cauri”. Tas esot bijis neērti, bet viņš sapratis, ka tādā veidā iespējams atsijāt negodīgos kandidātus.²⁴

Divdesmit Godprātības padomes locekļi brīvprātīgi analizēja lielu daudzumu informācijas par kandidātiem un attiecībā uz 134 tiesnešu kandidātiem pieņēma lēmumus par godprātības trūkumu un profesionālās ētikas pārkāpumiem. Pēc Godprātības padomes negatīvajiem atzinumiem 51 kandidāts tika diskvalificēts, bet 8 paši nolēma izstāties no turpmākās piedalīšanās konkursā.²⁵

Kvalifikācijas komisija nolēma iekļaut kandidātu sarakstos tālākai apstiprināšanai Tieslietu padomē 120 kandidātus, 30 no kuriem bija ieguvuši negatīvu Godprātības padomes vērtējumu²⁶ (vēlāk Tieslietu padome Valsts prezidentam apstiprināšanai iesniedza 25 no tiem). Neviena no minētajām institūcijām nedeva skaidrojumu, kāpēc nav ņemts vērā Godprātības padomes viedoklis.²⁷

²² Diana Kovatcheva. International expert of the Council of Europe. Opinion on the Rules of Procedure of the Public Council of Integrity of Ukraine. April 2017, pp 6-7. Pieejams: <https://rm.coe.int/final-version-public-council-of-integrity/1680727bde> [aplūkots 10.02.2018].

²³ Tiesu reformas ietvaros tika likvidēta četru līmeņu tiesa, tā vietā izveidojot trīs līmeņus un pilnībā jaunu Augstāko tiesu. Vairāk sk., piemēram, Mykhailo Zhernakov. Judicial reform in Ukraine. Mission possible? Policy Report. Pieejams: [http://www.irf.ua/content/files/renaissance_a4_5\(judicial_reform\).pdf](http://www.irf.ua/content/files/renaissance_a4_5(judicial_reform).pdf) [aplūkots 10.02.2018.]

²⁴ Марія Дацюк, Як живеється новому Верховному Суду. Pieejams: https://lb.ua/news/2018/03/01/391562_yak_zhivetsya_novomu_verhovnomu_sudu.html [aplūkots 04.03.2018.]

²⁵ CSOs Which formed the Public Integrity Council reaffirm their support and call on the the Judicial Authorities to Cooperate: <https://ti-ukraine.org/en/news/csos-which-formed-the-public-integrity-council-reaffirm-their-support-and-call-on-the-judicial-authorities-to-cooperate/> [aplūkots 01.12.2017.]

²⁶ Vēl sešdesmit kandidātu vērtējumā bija iekļautas kritiskas piezīmes, bet atzinums kopumā bija pozitīvs.

²⁷ CSOs Which formed the Public Integrity Council reaffirm their support and call on the the Judicial Authorities to Cooperate: <https://ti-ukraine.org/en/news/csos-which-formed-the-public-integrity-council-reaffirm-their-support-and-call-on-the-judicial-authorities-to-cooperate/> [aplūkots 01.12.2017.]

Tas, ka tika virzīti apstiprināšanai un arī apstiprināti tiesneša amatā kandidāti ar negatīvu godprātības vērtējumu, pilsoniskajā sabiedrībā izsauca plašu rezonansi. Izteikti pat tik asi viedokļi kā „sabiedrība tika izmantota, lai leģitimizētu negodīgo Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanu”.²⁸ Arī Eiropas Savienības delegācija Ukrainā, kas kopumā atzina atlases procesu par „caurspidīgu” (pārredzamu), aicināja Tieslietu padomi izskaidrot sabiedrībai, kāpēc personas ar ne tik labu reputāciju tomēr tika ieceltas par Augstākās tiesas tiesnešiem. Dažu tiesnešu ar negatīvu reputāciju iecelšana var mazināt uzticību visai reformai kopumā, teikts tās paziņojumā.²⁹

Tieslietu padome ir skaidrojusi, ka ne visi Godprātības padomes atzinumos ietvertie argumenti attiecināmi uz tiesnešu godprātību, jo īpaši tie, kuros vērtēti tiesnešu pieņemtie nolēmumi.³⁰

Godprātības padomes sniegtie atzinumi ir atrodami padomes mājaslapā.³¹ Piemēram, kādā atzinumā norādīts, ka amatā jaunajā Augstākajā tiesā ieceltā tiesnese pēc Krimas okupācijas ir reģistrējusies Krimā kā nodokļu maksātāja. Atbilstoši likumam tas uzskatāms par sadarbību ar okupācijas varu un par likuma pārkāpumu.³² Tiesnese bija paskaidrojusi, ka okupētajā Krimā reģistrētie iedzīvotāji visi automātiski esot iekļauti reģistrā, taču plašsaziņas līdzekļos Godprātības padomes loceklis iebilda, ka viņas skaidrojums neatbilst patiesībai.³³

Šobrīd vairāki kandidāti ir iesnieguši pieteikumus administratīvajās tiesās par Godprātības padomes atzinumiem. Tomēr tiek apšaubīts, vai Godprātības padome var būt atbildētājs.³⁴ Arī atbilstoši Latvijas normatīvajam regulējumam šāda padome nevarētu būt atbildētājs, tā kā tai nav deleģētas tiesības pieņemt saistošu lēmumu, bet tikai sniegt atzinumu. Savukārt, ja arī Tieslietu padome ir piekritusi Godprātības padomes sniegtajam vērtējumam, tad par galīgo lēmumu atbildētāja varētu būt valsts Tieslietu padomes personā (ja vien lēmums netiek atzīts par politisku lēmumu, kurš nav pārsūdzams).

Iepazīstoties ar dažādiem avotiem, tostarp personiskās sarunās iegūto informāciju, rodas iespaids, ka starp Godprātības padomes locekļiem un valsts institūciju, kas piedalījās tiesnešu atlasē, valda savstarpēja neuzticība. Kā norādīts kādā viedoklī, Godprātības padomes autonomija veicinājusi nevis sadarbību, lai sasniegtu vienu mērķi, bet gan sacensību starp Kvalifikācijas komisiju un Godprātības padomi par to, kuras viedoklis ir pareizais. Būtu nepieciešams veicināt konstruktīvu dialogu un sadarbību starp minētajiem subjektiem.

²⁸ Civic watchdog in Ukraine: we were used to legitimize dishonest Supreme Court appointments. <http://euromaidanpress.com/2017/11/15/public-integrity-council-ukraine-we-were-used-to-legitimize-dishonest-supreme-court-appointments/> [aplūkots 10.03.2018.]

²⁹ Марія Дацюк, Як живеться новому Верховному Суду. Pieejams: https://lb.ua/news/2018/03/01/391562_yak_zhivetsya_novomu_verhovnomu_sudu.html [aplūkots 04.03.2018.]

³⁰ Turpat.

³¹ Turpat://grd.gov.ua/.

³² https://grd.gov.ua/data/files/conclusions/05_05_2017/vysn/simonenko_vysn.pdf

³³ Тарас Шепель. Суддя Сімоненко чи «судья Симоненко»: президент має поставити крапки над «і». Українська правда, 06.02.2018. Pieejams: <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/02/06/7170732/> [aplūkots 10.03.2018.]

³⁴ Godprātības padomes 2018.gada 28.februārī sniegtā informācija. <https://grd.gov.ua/news/135/nemaie-perekonlyvykh-arhumentiv-u-tomu-shcho-hrd-ie-orhanom-vlady> [aplūkots 10.03.2018.]

Tiesnešu atlases procesa uzraudzība un/vai piedalīšanās tajā ir viens no vissvarīgākajiem veidiem, kā sabiedrība var nodrošināt taisnīgu un pārredzamu tiesu sistēmas funkcionēšanu.³⁵

GODPRĀTĪBAS PADOMES DARBĪBAS RISKI UN IZAICINĀJUMI

Eiropas Padomes eksperti uzskata, ka sabiedrības pārstāvju piedalīšanās tiesnešu atlases procesā ir diskutabala un radījusi vairākus riskus.

Tā eksperta atzinumā norādīts, ka tas, ka Ukrainā tiek izveidots atsevišķs no valsts pārvaldes institūcijas nošķirts institūts, nevis sabiedrības locekļi tiek iekļauti kvalifikācijas novērtēšanas institūcijā vai Tieslietu padomē, ir ļoti neparasti un rada risku, ka tiek samazināta tiesiskā skaidrība un procesa efektivitāte. To var atzīt par atbilstošu tikai uz kādu laiku un ņemot vērā situāciju Ukrainas tiesu sistēmā. Lietderīgāk būtu Godprātības padomei nevis darboties autonomi, bet gan kopā ar Kvalifikācijas komisiju.³⁶ Piemēra pēc var norādīt, ka līdzīgs modelis darbojas Lietuvā, kur tikai trīs no septiņiem Tiesnešu atlases komisijas locekļiem tiek ievēlēti no tiesnešu vidus, pārējos četrus, tostarp komisijas priekšsēdētāju, ieceļ prezidents no sabiedrības vidus³⁷. Šobrīd Lietuvas tiesnešu atlases komisiju vada psihologs, vadības konsultants, bet komisijas sastāvā bez tiesnešiem ir arī „Delfi” žurnālists, Viļņas universitātes Juridiskās fakultātes profesore un Interneta mediju asociācijas priekšsēdētāja.³⁸

Informācija, kas atrodas Godprātības padomes rīcībā un ko tā izmanto savu atzinumu gatavošanai, ir ļoti plaša. Vienlaikus paša tiesneša vai kandidāta viedoklis par savāko informāciju netiek noskaidrots, kaut arī viņš varētu iesniegt pretargumentus vai izskaidrot attiecīgo situāciju.

Eksperti ir secinājuši, ka Augstākās tiesas tiesnešu konkursā 17 gadījumos Godprātības padome esot izmantojusi nepārbaudāmus informācijas avotus, bet 20 gadījumos tikusi ņemta vērā nebūtiska informācija. Četros gadījumos konkrēti fakti vērtēti aizspriedumaini. Nepietiekamā laika dēļ Godprātības padome esot izdarījusi nepamatotus vai daļēji nepamatotus secinājumus. Eiropas Padomes Tieslietu un Tiesiskās sadarbības departamenta vadītājs Hannahs Junkers (*Hannah Juncker*) norādījis, ka tiesnešu iecelšanas process ir ļoti sensitīvs jebkurā demokrātiskā valstī un tāpēc šajā procesā jābūt ļoti uzmanīgiem. Viņš norādījis, ka Godprātības padomes pilnvaras esot jānosaka skaidri un tām jābūt saistītām ar nepieciešamo aizsardzību un pārbaudes procesiem.³⁹

Tāpat secināts, ka kaut arī likums noteic, ka Godprātības padomes locekļiem interešu konflikta situācijā sevi ir jāatstata, praksē tomēr bijušas situācijas,

³⁵ Люба Бердасі (Luba Beardsley). Не виплесніть з водою дитину: відбір суддів Верховного Суду в ретроспективі. Українська правда, 07.02.2018. Pieejams: <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/02/07/7170805/> [aplūkots 10.02.2018.]

³⁶ Mission report by Reda Moliene, September 2017, EU Project “Support to Justice Sector Reforms in Ukraine” https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/mis-sion_report_en.pdf [aplūkots 04.03.2018.]

³⁷ Lietuvas tiesu portāla informācija. Pieejama: <http://www.teismai.lt/en/self-governance-of-courts/selection-commission-of-candidates-to-judicial-office/about-comission/673> [aplūkots 10.03.2018.]

³⁸ Lietuvas tiesu portāla informācija. Pieejama: <http://www.teismai.lt/en/self-governance-of-courts/selection-commission-of-candidates-to-judicial-office/composition/674> [aplūkots 10.03.2018.]

³⁹ Council of Europe criticizes conclusions of Public Integrity Council. <http://en.interfax.com.ua/news/general/451807.html> [aplūkots 01.12.2017.]

kad advokāti, lemjot par tiesnesi, kura izskatītajās lietās ir pārstāvējuši kādu pusi, sevi netika atstājuši no konkrētā tiesneša godprātības vērtēšanas. Vienlaikus ir izteikts viedoklis, ka atstāšanās ne vienmēr ir adekvātākā reakcija, ka pietiekami būtu, ja padomes loceklis paziņotu par dalību tiesas procesā un uzklausītu arī tiesneša, kura godprātība tiek vērtēta, viedokli.⁴⁰

Tiesību normas neparedz Godprātības padomes locekļu atbildību par savu pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu. Jāņem vērā, ka tās locekļiem ir iespēja piekļūt tiesnešu un kandidātu privātajiem datiem. Tās atzinumi nepamatoti var graut vai mazināt tiesneša profesionālo reputāciju.⁴¹ Izteikta kritika arī par to, ka Godprātības padomes atzinumi, turklāt arī tie, par kuriem nav pieņemts gala lēmums, ir pieejami sabiedrībai. Eiropas valstis informācija par tiesnešu vērtēšanu parasti ir konfidenciāla.⁴²

Izteiktas arī pamatotas bažas par Godprātības padomes darbības ilgtspēju, jo tā nesāņem finansējumu no valsts budžeta. Godprātības padomei ir jānovērtē liels skaits tiesnešu kandidātu ļoti īsā laikā (pirmie 653 pretendenti uz Augstākās tiesas tiesneša amatu bija jānovērtē pusotra mēneša laikā). Šo darbu nevar darīt tikai *pro bono* (bez maksas) kā papildu darbu.⁴³

⁴⁰ Sk. Mission report by Reda Moliene, September 2017, EU Project "Support to Justice Sector Reforms in Ukraine", p.8-9, https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/mission_report_en.pdf [aplūkots 04.03.2018.]

⁴¹ Turpat.

⁴² Turpat.

⁴³ M. Judicial reform in Ukraine. Mission possible? Policy Report. [http://www.irf.ua/content/files/renaissance_a4_5\(juridicial_reform\).pdf](http://www.irf.ua/content/files/renaissance_a4_5(juridicial_reform).pdf) [aplūkots 10.03.2018.]

SECINĀJUMI

Lai arī sabiedrības locekļu līdzdalībā tiesnešu atlases procesā Ukrainā identificēti vairāki problemātiski aspekti, Godprātības padomes ieguldījums tiesu varas reformā Ukrainā ir ļoti nozīmīgs.

Godprātības padomes analogs iepriekš minēto problemātisko aspektu dēļ Latvijā nebūtu veidojams. Tomēr arī Latvijā, lai veicinātu vispusīgāku tiesnešu novērtēšanu, iespējams, būtu vēlams iesaistīt sabiedrību mazliet vairāk nekā tas notiek šobrīd. Novērojumi rāda, ka atsevišķām sabiedrības grupām nereti ir izveidojies konkrēts priekšstats par tiesnesi. Tas ne vienmēr ir zināms Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai. Tāpēc varētu ieteikt kolēģijai pirms tiesneša novērtēšanas lūgt vispārēju viedokli par tiesnesi juristu apvienībām, piemēram, Advokātu kolēģijai, citām apvienībām vai pat atsevišķiem advokātu birojiem, kas specializējas konkrētās lietu kategorijās. Sniegtais viedoklis būtu jāvērtē kritiski, taču dažkārt tas varētu identificēt kādus problemātiskus aspektus, kuri citādi paliek nepamanīti.

*Referāts nolasīts Latvijas Universitātes
76. zinātniskajā konferencē
2018.gada 26.februārī*

PĀRDOMAS PAR MEŽONĪGAJIEM RIETUMIEM KOMUNIKĀCIJAS ŽANRĀ

Raksta pamatā ir referāts „Tiesnesis juridiskās kultūras telpā”, prezentēts 2018. gada 26. janvārī konferencē „Sabiedriskā viedokļa ietekme uz tiesnešiem un tiesu sistēmu kopumā” Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē

Veronika KRŪMIŅA

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

Strauja tehnoloģiju attīstība nodrošinājusi zibenīgu informācijas apriti un sīvu konkurenci. Šos konkurences apstākļus var salīdzināt ar vesternu filmās romantizētajiem stāstiem par Mežonīgiem Rietumiem, kur bandītu divkaujā uzvar pirmais šāvējs. Mūsdienu fenomens – sociālie tīkli – ir jaunais Zelta drudzis.

Analizējot komunikācijas stila pārmaiņas, rakstā ieskicētas pārdomas par komunikāciju kā savstarpēju sadarbību starp tiesu varu un medijiem demokrātiskā un tiesiskā valstī.

TIESNEŠA LOMA KULTŪRTELPAĀ

Komunikācijas vide mūsdienu sabiedrības un indivīda dzīvē kļūst par nozīmīgu sociālo fenomenu.¹

¹ Kazaka O. Sociālo mediju lietošana korporatīvajā komunikācijā Latvijā (2009–2011). Promocijas darbs. Latvijas Universitāte Sociālo zinātņu fakultāte Komunikācijas studiju nodaļa. Pieejams: https://www.szf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/Kazaka_Olga_promocijas_darbs_FIN.pdf

Domājot par komunikācijas stilu, nepieciešams ir definēt „kultūrtelpu”, jo tā nosaka ietvaru un definē robežas. Laika un telpas saplūšana ir tā realitāte, kurā mēs šobrīd strādājam un dzīvojam. Ja realitātei pievieno tādus elementus kā tradīcija un identitāte, rodas kultūrtelpa. Tādējādi kultūrtelpa atspoguļo noteiktu sabiedrības dzīvesveidu, kurā personas īsteno savas materiālas un garīgās vajadzības.

Latvijā kultūrtelpu raksturo:²

- valstiskais ietvars – demokrātiska, tiesiska, sociāli atbildīga un nacionāla valsts;
- kultūras ietvars – latviešu un lībiešu tradīcijas un latviešu valoda;
- pārnacionālais ietvars – piederība rietumu demokrātiskai tradīcijai un Eiropas kultūrtelpai.

² Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Vēstnesis, 1993.gada 1.jūlijs, Nr.43.

Veronika Krūmiņa referē LU mazajā aulā

Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var pilnvērtīgi pastāvēt un attīstīties latviešu tauta, valoda un kultūra, bet ārpus Latvijas ir vēl plašs cilvēku loks ar piederības apziņu Latvijai, kas kopā veido globālu tīklu.³ Arī tiesas savos spriedumos ir uzsvērušas, ka Latvija ir tā vieta, kurā mēs – Latvijas tauta – varam īstenot savu potenciālu.⁴ Dzīvot noteiktā kultūrtelpā nozīme respektēt tajā pastāvošās vērtības un savu darbu veltīt šo vērtību īstenošanai.

Definējot kultūrtelpas jēdzienu, jāņem vērā tas, ka tiesisku valsti raksturo gan konkrēti principi, gan noteiktas sabiedrības kultūra un vērtības.⁵ Dzīve demokrātiskā un tiesiskā valstī prasa no ikviena, lai tiku īstenotas tādas vērtības kā cilvēka cieņa un cilvēktiesību ievērošana, varas dališana, tiesību virsvadība, taisnīgums, demokrātiska iekārta, ideju daudzveidība un viedokļu pluralisms. Ikvienam ir atbildīgs par šo principu un vērtību īstenošanu ikdienā. Tā ir ikviena Latvijas iedzīvotāja atbildība par savu valsti. Līdz ar to juridiskā kultūra ir nozīmīgs elements tiesas, mediju un sabiedrības komunikācijā, kā arī nozīmīgs instruments, lai vairotu sabiedrības uzticēšanos valstij.

Īpaši jāizceļ tiesneša atbildība par demokrātiskas un tiesiskas valsts principu un vērtību īstenošanu. Tiesneša uzdevums, izspriežot lietas, ir iedibināt taisnīgumu un sociālo mieru, kā arī vairo uzticību tiesībām un valstij. Katras paaudzes tiesnešiem ir uzlikts pienākums rūpēties par konstitūcijā ietvertajām sabiedrības kopējām vērtībām un aizsargāt tās pret tiem, kuri vēlas šīs vērtības mainīt,⁶ graut vai pat iznīcināt. Tiesneša pienākums ir iestāties par valstiskumu.

Tiesneša īpašo atbildību par valstiskumu var ilustrēt ar dažādiem prakses piemēriem. Latvijas Senāta pirmais senators, pirmais Latvijas Senāta Administratīvā departamenta priekšsēdētājs un Latvijas Senāta Apvienotās sapulces priekšsēdētājs Kristaps Valters ar

savu dzīvi un darbu apliecināja, ka senatora amats ir pilsonisks pienākums un ziedošanās.⁷ Senators Kristaps Valters Latvijas valstiskuma izšķirošā brīdī palika uzticīgs demokrātiskas un tiesiskas valsts vērtībām. Proti, saņemot autoritatīvu mājienu nosūtīt Ministru prezidentam Kārlim Ulmanim apsveikumu, tajā uzsvērot apvērsuma tiesisko jēgu, senators Kristaps Valters tam pretojās, norādīdams, ka apsveikumu var sūtīt, bet atzīt apvērsuma likumību nav iespējams. Tādējādi Latvijas Senāts spēja aizstāvēt tiesiskas valsts vērtības autoritārā režīmā, kaut arī Senāta Apvienotās sapulces priekšsēdētājs Kristaps Valters zaudēja savu amatu.⁸

Arī mūsdienās sastopami piemēri par to, kā tiesneši īsteno savu atbildību un pienākumu pret tiesisku valsti. Nesen Amerikas Savienoto Valstu federālais tiesnesis Havaju štatā bloķēja lielāko daļu no prezidenta Donalda Trampa imigrācijas ierobežošanas rīkojuma, apturot to tikai pāris stundas pirms stašanās spēkā. Apgabaltiesas tiesnesis Deriks Vatsons pieņēma lēmumu ierobežot aizliegumu iebraukt Sīrijas, Irānas, Libijas, Somālijas, Jemenas un Sudānas pilsoņiem,⁹ jo šis rīkojums atklāti diskriminē noteiktu nacionālo un reliģisko piederību, un tādēļ apgabaltiesa atzina, ka tas nav savienojams „ar [...] nācīgas dibināšanas principiem”.¹⁰ Savukārt Apvienotās Karalistes Augstākā tiesa nolēma, ka valdība nevar iniciēt valsts izstāšanos no Eiropas Savienības bez parlamenta piekrišanas,¹¹ jo tas pārkāptu gadsimtiem iedibinātos konstitucionālos principus, proti, izstāšanās rada būtiskas izmaiņas, izstumjot Eiropas Savienības tiesību avotus un mainot likumīgās tiesības,¹² un tādēļ šāds lēmums jāpieņem noteiktā procedūrā.

Tiesneša īpašā atbildība par valstiskumu faktiski uzliek viņam pienākumu būt par supervaroni. Kopš XX gadsimta deviņdesmitajiem gadiem Eiropas un citu valstu tiesību filozofijā notiek diskusijas par ideālo tiesneša tēlu, izmantojot Herkulesa, Jupitera un Hermeja prototipus, lai izskaidrotu tiesneša lomu vēsturiskā un politiskā kontekstā.¹³ Senie grieķu un romiešu dievi kā simbols nav izvēlēti nejauši. Ar to palīdzību tiek akcentētas trīs vēsturiski atšķirīgas juridiskās vides, trīs dažādi skatījumi uz tiesnesi un uz tiesneša darbības nozīmi sabiedrībā. Ikvienam no tiesnešu tēliem mēs varam atpazīt arī mūsdienu tiesnešu darbībā.¹⁴

Šobrīd esot tiesnesim, jāiemieso sevī Hermejs, kurš darbā pastāvīgi gaida jaunus izaicinājumus. Tiesnesim labklājības valsts „krīzes” apstākļos ir jāprot sameklēt līdzsvaru starp neskaidro varas dališanas ideju,

⁷ Zvejniece R. Kristaps Valters: senatora amats kā pilsoņa pienākums un ziedošanās. Jurista Vārds, 10.10.2017., Nr.42 (996), 22.–27.lpp.

⁸ Augstākās tiesas informācija par Latvijas Senātu. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/vesture/latvijas-senats-1918-1940/attistiba-lidz-1940gadam>.

⁹ Smiltņieks A. ASV tiesa bloķē kārtējo prezidenta Trampa pretimigrācijas rīkojumu. Pieejams: <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/asv-tiesa-bloke-kartejo-prezidenta-trampa-pretimigrācijas-rikojumu.a254067/>.

¹⁰ Watson, Derrick K. (17 October 2017). State of Hawaii, Ismail Elshikh, John Does 1&2, and Muslim Association of Hawaii, Inc. vs. Donald J. Trump, et al. Case 1:17-cv-00050-DKW-KSC Document 387 Filed 10/17/17.; <http://i2.cdn.turner.com/cnn/2017/images/10/17/watson.pdf>

¹¹ Pastors T. Lielbritānijas tiesa aizliedz Brexit bez parlamenta piekrišanas. Pieejams: <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/lielbritānijas-tiesa-aizliedz-brex-it-bez-parlamenta-piekrišanas.a220504/>

¹² Brexit ruling: The Supreme Court judgment in full <http://www.telegraph.co.uk/politics/2017/01/24/brexit-ruling-supreme-court-judgment-full/>

¹³ Šulmane D. Trīs tiesnešu arhetipi mūsdienu tiesību filozofijā. Grām.: Aktuālas tiesību realizācijas problēmas: Latvijas Universitātes 69.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011, 265.lpp.

¹⁴ Turpat.

³ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4247>.

⁴ Piemēram, Satversmes tiesas 2001.gada 21.decembra spriedums lietā Nr.2001-04-0103 „Par Valsts valodas likuma 19.panta un Ministru kabineta 2000.gada 22.augusta noteikumu Nr.295 „Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam”. Latvijas Vēstnesis, 22.12.2001., Nr.187.

⁵ Ziemele I. Tiesiskuma audits: vai Latvija ir tiesiska valsts. Jurista Vārds, 07.11.2017., Nr.46 (1000), 12.–15.lpp.

⁶ Barak A. The Judge in a Democracy. Princeton University Press, 2006, p. 20–23.

daudzajām „plūstošajām” tiesību nozarēm un tiesību formām, kā arī izprast dažādo interešu grupu ietekmes uz likumdevēju robežas. Hermejs kalpo ne tikai kā taisnības un pareizā risinājuma paudējs, bet arī socioloģiski kā sabiedrības samierinātājs vai audzinātājs, kā „sociālais tikls” un medijs starp konfliktējošām pusēm (piemēram, izpildvaru un sabiedrību).¹⁵

Nav šaubu par to, ka demokrātiskas un tiesiskas valsts principa īstenošana ir pamatā tam, lai cilvēkos nostiprinātos uzticēšanās valstij. Demokrātija un brīvības bez efektīvas tiesiskuma nodrošināšanas ilgtermiņā nenodrošina vienlīdzīgu sabiedrības attīstību, tādējādi pakļaujot valsti dažādiem riskiem¹⁶ un apdraudējumiem. Mūsdienās demokrātiju izaicina tādas parādības kā populisms, manipulācija ar sabiedrisko domu, individa privātās sfēras izzušana un autonomijas apdraudējums, kā arī demokrātijas idejas erozija.¹⁷ Domājot par mūsdienu demokrātijas izaicinājumiem, prātā jāpatur tas, ka tiesneši bieži vien ir pēdējais ķēdes posms garā lēmumu pieņemšanas virknē. Līdz ar to pilsoniska, izlēmīga un drosmīga iestāšanās par valstiskumu ir ikviena pienākums, jo spēks ir vājākajā ķēdes posmā.

DIGITĀLĀ TRANSFORMĀCIJA

Sen jau notikusi ceturrtā industriālā revolūcija un iestājies digitālais laikmets. Laikmetā, kuru raksturo neremdināma dinamika, tehnoloģiju invāzija, kopienu formēšanās, informācija kā jēlmateriāls, ir svarīgi apzināties gan iespējas, gan riskus.¹⁸

Dinamiskā informācijas aprīte un neremdināma vēlme pēc sensācijas pārbauda sabiedrības spēju dzīvot kultūrtelpā. Milzīgas konkurences apstākļos, kuros mēs savstarpēji sacensāties ar zināšanām, spējam un resursiem, komunikācija bieži vien kalpo par līdzekli, lai saplosītu un iznīcinātu. Tik daudz pārpratumus un nevajadzīgu satraukumu rada nevēlēšanās ieklausīties pretējos viedokļos un neprasme skaidrot pieņemtos lēmumus, nespēja uztvert kritiku. Faktiski ir jauns „visu karš pret visiem” jeb Mežonīgie Rietumi, jo viss tiek iztulkots kā uzbrukums. Šajā karā uzvar tas, kurš pirmais izšauj. Patiesība ir šī kara pirmais upuris.¹⁹

Parasti pirmais šāviens atskan no medija, kurš bliež ar kļiedzošu virsrakstu. Šos apgalvojumus ilustrē piemēri. Pirms kāda laika ziņu portālā Apollo.lv tika publicēts raksts „Zolitūdes traģēdija: Sergetu soda ar vienu gadu brīvības atņemšanu nosacīti”.²⁰ No virsraksta varētu secināt, ka viens no aizdomās turētajiem par 54 cilvēku nāvi ir notiesāts ar nosacītu sodu. Reti kurš izlasīja rakstu par to, ka šis spriedums bija par nelicencētu datorprogrammu izmantošanu. Minētais virsraksts veicināja sabiedrības neizpratni un neiecietību. Vēl viens ilustratīvs piemērs bija publicēts laikrakstā „Neatkarīgā

Rīta Avīze”. Laikrakstā tika publicēta informācija ar virsrakstu „Bērnudārza darbinieces, kuru nolaidības dēļ kanalizācijas akā iekrita meitenīte, attaisnotas”.²¹ Medijs virsrakstā jau pasludina, ka darbinieces bija nolaidīgas un vainīgas, bet viņas attaisnoja. Taču šajā gadījumā darbinieces par nolaidību tika apsūdzētas, bet attaisnotas, jo viņu pienākumos nebija kanalizācijas vāka cilāšana un tā gredzena izturības pārbaude. Analizējot dažādus prakses piemērus, jāpaujā: kāds bijis žurnālista mērķis, izvēloties virsrakstus? Informēt vai par katru cenu meklēt sensāciju tur, kur tās nav?

Globalizācijas mainītā mediju telpa un sociālie tikli, kas žurnālistikas likuma „vispirms pārbaudi, tad publicē” vietā darbojas pēc principa „publicē un tad labosi”, ir radījusi vairākas jaunas žurnālistikas dilemmas, kas prasa izsvērtus un individuālus risinājumus. Nav šaubu par to, ka neprofesionāla komunikācija un vienpusējs informācijas izklāsts radikalizē sabiedrību. Šo fenomenu trāpīgi aprakstījis dzejnieks Imants Ziedonis savā dienasgrāmatā, kurā viņš norādījis: „Jautājuma: kādas briesmas Jūs saskatāt jaunās Latvijas pastāvēšanai, man gribot negribot jāatbild: ja jau gribu šo Latviju nosargāt, ko arī no manis it kā gaidot, jāatbild, ka divas tendences: 1.) masu mediju cinisms. Mūsu saziņas līdzekļiem vajadzētu harmonizēt sabiedrību. Tā tad būtu tā patikšana, pēc kuras mēs visi tiecamies [...] Nevis tā kā tagad, pat paši stiprākie žurnālisti [...] jau tā haotizēto un saērcināto sabiedrību vēl vairāk „uzkašķē”. Un otrs bieds – veiksmju kults žurnālos. „Labāko aprindu” lapaspusēs glorificē katru, kas ticis pie naudas, nevertējot viņa sabiedrisko gaismas spēju. [...] Patikšana, to pateikt, ka atļāvos.”²²

Mūsdienu Zelta drudzi raksturo nepieciešamība atklāt savvērestības. Katru dienu ziņu radījumos tiek atmāskoti ļaundari un citi nelieši. Šo parādību ilustrē joki ietverta patiesība: „Ja bieži skatāties televizoru, noteikti būsiet pamanījuši, ka labie puīši vienmēr uzvar sliktos. Ja vien tās nav ziņas”.²³ Skandālisti, krāpnieki, shēmatāji, neprofesionāla darba darītāji un muļķi ir mūsu informācijas telpas ikdienas varoņi. Vienlaikus tas rada bailes un vēlmi ierobežot komunikāciju, jo neviens negrib kļūt par antivaroni. Līdz ar to tiesneši bieži vien atsakās no intervijām, jo viņus pārņem cilvēciskas bailes par to, ka intervija būs pazemojoša. Tendence medīt sensācijas veicina neuzticību žurnālista darbam. Arī pētījumi par tiesu sistēmu apliecina, ka Latvijas tiesneši vislielāko spiedienu izjūtot no medijiem.²⁴ Viena no mūsdienu problēmām ir politiķu vai nozīmīgu laikrakstu uzbrukumi tiesnešiem, kur ir nevis diskusija par kādu racionālu jautājumu, bet vienkārši tukša apvainošana. Tas apdraud ticību demokrātijai un ir viens no populisma elementiem.²⁵

Klasiskās demokrātijas teorijas balstās uz aksiomu, ka pilsonis ir spējīgs kritiski izvērtēt situāciju un

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Ziemele I. Tiesiskuma audits: vai Latvija ir tiesiska valsts. Jurista Vārds, 07.11.2017., Nr.46 (1000), 12.–15.lpp.

¹⁷ Levits E. Demokrātijas aizstāvība Latvijā nozīmē iestāšanās par savu valsti. Jurista Vārds, 02.05.2017., Nr.19 (973), 11.–16.lpp.

¹⁸ Balcare K. Par pārmaiņu, iesaistes un kopienu laikmetu. Pieejams: <http://www.irlv.lv/blogi/ekonomika/par-parmainu-iesaistes-un-kopienu-laikmetu>.

¹⁹ Rokasgrāmata žurnālistiem. Īsi par mediju likumiem. Re:Baltica un SSE Riga Mediju studiju centrs, 2018, Pieejama: <https://lv.baltic.media/assets/downloads/Rokasgr%C4%81mata%20%C5%BEurn%C4%81listiem.pdf>

²⁰ Zolitūdes traģēdija: Sergetu soda ar vienu gadu brīvības atņemšanu nosacīti. Pieejams: http://www.tvnet.lv/apollo/arhivs/790273-zolitudes-tragedija-sergetu_soda_ar_vienu_gadu_brivibas_atnemsanu_nosaciti

²¹ Bērnudārza darbinieces, kuru nolaidības dēļ kanalizācijas akā iekrita meitenīte, attaisnota. Pieejams: <http://nra.lv/latvija/kriminalzinas/234416-bernudarza-darbinieces-kuru-nolaidibas-del-kanalizācijas-aka-iekrita-meitenite-attaisnotas.htm>

²² Ziedonis I. Dienasgrāmata „No patikšanas uz patikšanu”. Fonds „Viegli”, 2017.

²³ Viss kaut kas – anekdotes. Žurnāls IR. 18.–24. I, 2018. Nr.3.

²⁴ Mače Z. Tiesneši lielāko spiedienu izjūtot no medijiem. Pieejams: <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/tiesnesi-lielako-spiedienu-izjutot-no-medijiem.a256101/>

²⁵ Gailite D., Kakstāns Ā. Tiesu kritika ir jānošķir no uzbrukumiem tiesai. Jurista Vārds, 06.02.2018., Nr.6 (1012), 6.–10.lpp.

racionāli pieņemt lēmumus. Taču reizē ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību daudz vieglāk nekā agrāk kļuvis iespējams apzināti pakļaut manipulācijai cilvēka pasaules uzskatu un tātad arī visu sabiedrisko domu.²⁶

Tiesu sistēmai jaunais digitālais laikmets un informācijas sabiedrības vajadzības ir ārkārtīgi liels pārbaudījums. Ja tiesnesis vīzdegūnīgi nevēlas uzklaustīt cilvēku, kurš vērsies tiesā pēc palīdzības, nevēlas šim cilvēkam izskaidrot, kāpēc spriedums ir tāds, kādu tiesa taisījusi, ļaužu uzticība tikai krītas pat tad, ja spriedums ir juridiski pareizs.²⁷ Arī sabiedrība prasa adekvātus skaidrojumus par tiesu varā notiekošajiem procesiem un pieņemtajiem lēmumiem. Katra šaubu ēna par tiesas darba kvalitāti prasa tādu skaidrojumu, kurš ar faktiem spēj atspēkot nepareizus priekšstatus.

Kā pozitīvs piemērs izceļama tiesnešu rīcību tā saucamajā „māja-kuģis” gadījumā.²⁸ Jau pirmajā dienā tiesnešu biedrība sniedza skaidrojumu par attiecīgo spriedumu un atspēkoja medijos izskanējušos pieņēmumus. Arī tiesnese, kas bija skatījusi lietu, otrās dienas rītā sniedza intervijas vairākiem medijiem, gan skaidrojot lietas būtību, gan ļaujot iepazīties ar lietas materiāliem. Šajā gadījumā nozīme bija ātrai un efektīvai komunikācijai no tiesas puses.

Situācijā, kad nepieciešami papildu komentāri vai radies nepareizs priekšstats par pieņemto lēmumu, tiesnesim jābūt gatavam izskaidrot juridiski sarežģītas lietas vienkāršiem vārdiem.

TIESNEŠU UN MEDIJU KONSTITUCIONĀLĀ ATBILDĪBA

Latvijā tiesnešu un žurnālistu darbības pamats – tiesnešu neatkarība un vārda brīvība – ir noteikts Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme). Satversme nodrošina tiesības, kas tiesnešiem un žurnālistiem ļauj darboties autonomi, neatkarīgi no ārēja (politiska un ekonomiska) spiediena.²⁹ Tiesu varas un brīvas preses neatkarība nav privilēģija, bet gan garantija, ka tiks nodrošināta iespēja uzticētās funkcijas īstenot tādā veidā, kas sasniedz demokrātiskas un tiesiskas valsts mērķus. Tiesnešu un žurnālistu neatkarība garantē tiesiskuma un valstiskuma nosargāšanu sabiedrības interesēs.

Žurnālistika kā profesija ir vārda brīvības sargs, vācot informāciju, prasot atbildību un izplatot dažādus uzskatus par sabiedrībai svarīgiem jautājumiem.³⁰ Savukārt tiesnesis ir taisnīguma aizstāvis, kurš katrā lietā novērš ļaunprātīgu tiesību izmantošanu. Abām

šīm profesijām ir viens liels kopīgs mērķis: noskaidrot objektīvo patiesību un to izklāstīt.³¹

Konstruktīva kritika vienmēr ir vēlama. Tomēr kritikai var būt gan pozitīva, gan negatīva ietekme. Par kritiku var runāt, kad kāds norāda uz kādu apstākļu nepareizību konkrētā spriedumā, piemēram, ka tiesnesis ir nepareizi atsaucies uz kādu regulējumu un nonācis pie pretēja slēdziena vai arī nav pamanījis kādu noteikumu.³² Cita lieta, ja tiesnesim uzbrūk kā cilvēkam, kā personai, paziņojot, ka viņš ir visas tautas ienaidnieks, vai nosaucot vienkārši par stulbu.³³ Kritika tiesām ir viens no iespējamās ietekmes veidiem, līdz ar to tiesnešu neatkarības garantijām būtu jāspēj pasargāt tiesnesi no tādas kritikas, kas varētu prettiesiski ietekmēt tiesas spriešanu.³⁴ Līdz ar to tiesu varas pienācīga reakcija uz kritiku ir nozīmīgs faktors tiesas neatkarības un autoritātes nodrošināšanai. Lai adekvāti reaģētu, jālidzvaro divas fundamentālas konstitucionālas vērtības – vārda brīvība, no vienas puses, un tiesas autoritāte un neatkarība, no otras puses.³⁵

Sabiedrības uzticēšanās un cieņa pret tiesu varu ir viens no priekšnoteikumiem efektīvai tiesu sistēmai un līdz ar to arī uz tiesiskumu balstītai demokrātijai. Daudzi faktori, piemēram, netaisnīga, nepamatota un nekompetenta kritika vai nepareiza izpratne par tiesas lomu, var negatīvi ietekmēt sabiedrības uzticēšanos un cieņu pret tiesu varu. Lai veicinātu sabiedrības uzticēšanos, liela nozīme ir gan pašai tiesu varai, gan arī likumdevējam, izpildvarai³⁶ un arī medijiem. Tiesnešiem ir noteikti augsti uzvedības un ētikas standarti. Pienākums respektēt savas profesijas standartu un ievērot ētikas normas attiecas arī uz žurnālistiem. Līdz ar to tiesnešu un žurnālistu ētikas kodeksi kalpo par ceļvežiem šaubīgās situācijās, kuras interneta laikmetā, saišinoties ziņu pārbaudes laikam, rodas arvien biežāk.³⁷

KOMUNIKĀCIJAS STILS UN STRATĒGISKAIS MĒRĶIS

Mēs dzīvojam zināšanu kopienās, kuras ar katru dienu kļūst specifiskākas un niansētākas, liekot pārējai pasaulei no publiskās komunikācijas atgriezties pie tiešās komunikācijas. Turklāt kopienu pasaulē vairs nerunā par vēstījumiem, bet gan par vērtībām, kas veido kopienu pamatu.³⁸ Līdz ar to arvien lielāku nozīmi iegūst skaidri un precīzi formulētas domas un idejas, kuras vēsti par būtisko un jēgpilno.

Lai gan digitālais laikmets biedē ar visādiem bubuļiem, tomēr „lai cik plašas iespējas arī piedāvātu komunikāciju tehnoloģijas, to labā vai ļaunā ietekme ir pilnībā atkarīga

²⁶ Levits E. Demokrātijas aizstāvība Latvijā nozīmē iestāšanos par savu valsti. Jurista Vārds, 02.05.2017., Nr.19 (973), 11.–16.lpp.

²⁷ Zemrībo G. Likums “Par tiesu varu” un civilprocesuālā likumdošana. Jurista Vārds, 23.01.2018., Nr.4 (1010), 9.–14.lpp.

²⁸ 2011.gada nogalē Pāvilostā jūras krastā uzbūvēts objekts Latvijas Jūras administrācijas kuģu reģistrā fiksēts kā būvniecībā esošs pontons. 2018.gada sākumā mediji un valsts iestādes sāka pētīt, kā kādam uzņēmējam izdevies tauvas joslā netraucēti uzbūvēt privātpašumu, kas vairāk līdzinās vasaras mājai. Pāvilostas pašvaldība skaidroja, ka uzņēmējam tiesas ceļā izdevies pierādīt, ka uzbūvētais objekts nav māja, bet gan ir kuģis. Rakstu sērija par „māja-kuģis”. Pieejams: <http://www.delfi.lv/temas/maja-kuģis/>.

²⁹ Latvijas Republikas Satversme. Latvijas Vēstnesis, 1993.gada 1.jūlijs, Nr.43. Sk. arī: Rokasgrāmata žurnālistiem. Īsi par mediju likumiem. Re:Baltica un SSE Rīga Mediju studiju centrs, 2018, Pieejama: <https://lv.baltic.media/assets/downloads/Rokasgr%C4%81mata%20%C5%BEurn%C4%81listiem.pdf>

³⁰ Rokasgrāmata žurnālistiem. Īsi par mediju likumiem. Re:Baltica un SSE Rīga Mediju studiju centrs, 2018, Pieejama: <https://lv.baltic.media/assets/downloads/Rokasgr%C4%81mata%20%C5%BEurn%C4%81listiem.pdf>

³¹ Likuma „Par tiesu varu” 17.pants un Latvijas Žurnālistu savienības Ētikas kodeksa II sadaļa 1.punkts.

³² Gailīte D., Kakstāns Ā. Tiesu kritika ir jānošķir no uzbrukumiem tiesai. Jurista Vārds, 06.02.2018., Nr.6 (1012), 6.–10.lpp.

³³ Turpat.

³⁴ Jurcēna L. Kritika: tiesu varas autoritātes stiprinātāja un tiesnešu neatkarības veicinātāja. Jurista Vārds, 27.06.2017., Nr.27 (981), 10.–17.lpp.

³⁵ Turpat.

³⁶ Satversmes tiesas 2010.gada 18.janvāra spriedums lietā Nr.2009-11-01 „Par likuma “Par tiesu varu” pārejas noteikumu 20.punkta otrā teikuma (2009.gada 16.jūnija redakcijā) un trešā teikuma (2009.gada 1.decembra redakcijā), ciktāl tie noteic zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu atbildību, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 107.pantam”. Latvijas Vēstnesis, 16.12.2010., Nr.199, 10.3.punkts.

³⁷ Sk. arī: Rokasgrāmata žurnālistiem. Īsi par mediju likumiem. Re:Baltica un SSE Rīga Mediju studiju centrs, 2018, Pieejama: <https://lv.baltic.media/assets/downloads/Rokasgr%C4%81mata%20%C5%BEurn%C4%81listiem.pdf>

³⁸ Balcare K. Par pārmaiņu, iesaistes un kopienu laikmetu. Pieejams: <http://www.ir.lv/blogi/ekonomika/par-parmainu-iesaistes-un-kopienu-laikmetu>.

no cilvēkiem. Aizmirstiet visas pasaciņas par to, ka mašīnas pārņems varu pasaulē. Nākotne ir tikai mūsu pašu ziņā”.³⁹ Neviens sociālais tīkls vai digitālā tehnoloģija cilvēkiem neatņems iespēju sarunāties un veidot dialogu. Lielākais mūsu ienaidnieks drīzāk esam mēs paši. Ja nu ir jāzīcina kādas ciņas, tad tās ir iekšējās. Tas, kā domājam, kā uztveram, kā vērtējam, kam ticam – tie ir neredzami, bet ļoti jaudīgie spēki, kuri ietekmē to, kā katrā konkrētā situācijā reaģējam, jūtamies un rīkojamies.⁴⁰

Konstitucionālā atbildība par savu pienākumu izpildi liek pārdomāt komunikācijas stilu un mērķus, kurus jāsasniedz. Gan žurnālistu, gan tiesnešu mērķis ir vairot uzticību valstij. Tas nozīmē gan atklāt likuma pārkāpumus, gan arī skaidrot pieņemtos lēmumus. Mērķis ir veidot dialogu un novērst vai apstiprināt šaubas par to, vai konkrētais gadījums ir uzskatāms par tādu, kurā demokrātiskas un tiesiskas valsts vērtības ir apdraudētas. Ja tiesnesis vai žurnālists savstarpējā komunikācijā paliek nesaprasts, tad tas ir liels zaudējums valstij kopumā. Savukārt tad, ja abi ir

³⁹ Šmits E., Koens Dž. Jaunais digitālais laikmets. Zvaigzne ABC, 2017.

⁴⁰ Twitter, @Tornakalns_eu, 2018.gada 15.janvāris.

uzvarētāji – tiesnesis ir izskaidrojis pieņemto lēmumu un žurnālists noskaidrojis patiesību, abas puses ir uzvarējušas. Demokrātiskas un tiesiskas valsts īstenās uzvaras ir tad, kad neviens nav zaudētājs. Mēs nekarojam viens ar otru, mēs necenšamies viens otru pārspēt un pakļaut spiedienam, mēs visi iestājamies par lielāku un skaidrojošāku patiesību.⁴¹ Tā ir jauna komunikācijas stratēģija – mēs cieņpilni sarunājamies par valstiski nozīmīgām tēmām.

KOPSAVILKUMS

Tiesnešu un žurnālistu atbildība par valstiskumu sākas brīdī, kad tiek dots solījums ievērot profesijas standartu, kas izriet no Satversmē noteiktās demokrātiskās un tiesiskās valsts. Lai pienācīgi izpildītu konstitucionālos pienākumus, jāizmanto faktiski viena metode, kura aicina aptvert, ka ir tikai zvaigžņotā debess virs mums un morālais likums mūsos.⁴²

⁴¹ Paičs I. Deviņi dvēseles uzdevumi. Rīga: Zvaigzne ABC, 2017.

⁴² Imanuels Kants ir teicis: „Nekas nerada mani lielāku izbrīnu kā zvaigžņotā debess virs manas galvas un morālais likums mani”. Sk. Kants I. Tirā prāta kritika. Rīga: Zinātne, 2011.

NORMATĪVISMIS PRET ZINĀŠANĀM UN TIESISKO KULTŪRU

Veronika KRŪMIŅA

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

CILVĒKA ATBILDĪBA PAR SAVĀM IZVĒLĒM

Pirms pievērsties savām tēzēm, vēlos atgriezties pie diskusijas vadītāja pieminētā šausmīgā atgadījuma Ventspilī, kad baseinā noslika bērns. Kad mediji informēja par šo gadījumu, izskanēja piezīmes, ka nav normatīvā regulējuma, kā bērni ir jāuzrauga peldbaseinā. Mani tas raisīja neizpratni, jo tā ir cilvēka normāla atbildība uzraudzīt bērnus, kas viņam ir uzticēti. Lai nodrošinātu bērnu uzraudzīšanu baseinā vai vienalga kādā pasākumā, nav jābūt normatīvam regulējumam.

Vēl pieminēšanas vērti šajā sakarā ir arī citi gadījumi, piemēram, kad notiek autoavārijas ar smagām sekām. Sociālajos tīklos un medijos ātri vien parādās pārmetumi valsts iestādēm, ka nebija pietiekami skaidra ceļazīme, nebija pietiekami augsts norobežojums u.tml. Tātad pie visa vainīga valsts, proti, iestādes, kas nav kaut ko redzējušas vai paredzējušas. Bet kā tad ar pašu cilvēku? Kā ar viņa atbildību? Minētais parāda tendenci, ka primāri mēs meklējam valsts atbildību, nevis runājam par katra cilvēka atbildību par viņa paša izdarītajām nesaprātīgajām izvēlēm.

IZGLĪTĪBAS KVALITĀTES IETEKME UZ TIESISKUMA APZIŅU

Domājot par šā pasākuma tēzēm, nonācu pie viena – pie izglītības. Kāda izglītība tiek dota jaunajam Latvijas pilsonim, jau sākot no ģimenes, bērnudārza un skolas? Jaunajiem pilsoņiem netiek iemācīts, kas ir valsts, kā

valsts tiek pārvaldīta, kāda ir viņu atbildība par valsti, kā viņi iekļausies valsts pārvaldē, kā viņi sargās mūsu valsts vērtības. Netiek iemācīts, ka nodokļus maksāt ir normāli un ka no šiem nodokļiem tiek maksātas pensijas viņu vecākiem un vecvecākiem, maksātas algas, piemēram, skolotājiem, ārstiem.

NORMATĪVISMIS PRET ZINĀŠANĀM, VĒRTĪBĀM UN TIESISKO KULTŪRU

Savas tēzes varētu raksturot ar vārdiem – normatīvisms pret zināšanām, vērtībām un tiesisko kultūru.

Ja pretstatam tautsaimniecību un tiesisko sistēmu, tad faktiski tiesiskā sistēma ir kā māte, kurai būtu savs bērns – tautsaimniecība – jāved pie rokas un jā rūpējas, lai tautsaimniecība attīstītos, un mēs dzīvotu sakārtotā, ekonomiski plaukstošā valstī. Cēloņi tiesiskā regulējuma negatīvai ietekmei uz tautsaimniecības procesiem ir dažādi. Te var minēt gan normatīvo aktu plūdus, kas nenodrošina tiesiskās sistēmas stabilitāti, gan normatīvismu, gan tiesību normu piemērotāju likumatkarību.

Skatoties no tiesneša pieredzes skatupunkta, jāmin, ka arī komersanti nav bez vainas situācijā, ka tiesiskais regulējums neveicina tautsaimniecības attīstības tempu. Komersantu lobījs bieži viens spēj ietekmēt normatīvo aktu pieņemšanas procesu. Pētot normatīvo aktu izstrādes materiālus, kuru izstrādes procesā ir līdzdarbojies komersantu lobījs, jāsecina, ka daudzos

VI TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

gadījumos komersants interesi par tiesisko regulējumu pakārto peļņas gūšanas interesei, nevis rūpēm par konkrētās tautsaimniecības jomas tiesiskā regulējuma sakārtotību.

LIKUMU KVALITĀTE UN PĀRSPĪLĒTAIS NORMATĪVISMIS

Runājot par likumu kvalitāti un pārspīlēto normatīvismu, akcentēšu divus aspektus.

Pirmais. Ministrijām, ar to domāju plašāk – iestādēm, kas sagatavo normatīvos aktus, nav institucionālās atmiņas. Ministrijas neuzvedas kā likumu sargātājas, bet ir tendētas uz likumu grozījumiem. Atņāk jauns vadītājs vai arī skaļi un pārliecinoši runā lobistu grupas, un ministrija nevis aizstāv savu likumu, bet metas gatavot jaunus grozījumus un aizstāv tos.

Otrais. Normatīvu jeb tiesību aktu rakstītāji ir konkrēti cilvēki, kuru zināšanas ir tādas, kādas ir. Te nu atkal nonākam līdz zināšanām un vērtībām, ko šie rakstītāji gatavi ielikt tiesību normās.

LIKUMATKARĪBA

Vai likumam jābūt vadlīnijām vai instrukcijai? Neapšaubāmi, likumam jābūt vadlīnijām, ne instrukcijai. Likumi – instrukcijas bieži vien piemērotāju noved strupceļā.

Te parādās vēl viena problēma – likumatkarīgie. Likumu piemērotāji kļūst likumatkarīgi. Viņi apjūk situācijās, kad izrādās, ka likuma tekstā nav tieši ierakstīta kāda ricība. Ja nav – tātad varam neko nedarīt. Vēl viena problēma ar šo likumā tiešo ierakstīšanu ir tā, ka likumpiemērotājs baidās – no savas vadības, no

sabiedrības, no plašsaziņas līdzekļiem, kas tūlīt prasis – kur tas likumā rakstīts? Likuma piemērotājam būs pārmetums, ka viņa arguments ir patvaļīgs, jo tas likumā nav rakstīts.

Vakar preses apskatā kārtējo reizi bija publikācija par tiesnešu algām. Žurnālists publikāciju noslēdza ar jautājumu: bet kur tas rakstīts, ka tiesnešiem tik daudz jāsaņem? Pirmkārt, žurnālists kārtējo reizi nebija sapratis, ka Satversmes tiesas spriedums nav par tiesnešu algām, bet par sistēmu. Bet tika nesta vēsts, ko sabiedrība tā arī sapratis – likumā nav rakstīts, tātad piemērots patvaļīgi.

TIESĀŠANĀS KULTŪRA

Nobeigumā pieminēšu arī tiesāšanās kultūru. Nereti izskan pārmetumi, ka procesuālajos likumos tiek iestrādātas aizvien jaunas barjeras piekļuvei tiesai. Taču jāatzīmē, ka šādu grozījumu nepieciešamību ir radījis apstākļi, ka bieži vien tiesāšanās notiek ar mērķi formāli piemērot likumu, tas ir, privātpersona, tostarp komersants, meklē likumā tieši ierakstītus vārdus, kas varētu attiekties uz viņa situācijas risinājumu, un nav gatavs piemērot principus vai izprast likuma regulējumu caur tā mērķa prizmu. Tāpat komersanti nereti mēģina izmantot tiesāšanos, lai apietu likumu. Tiesāšanās bieži vien ir sīkumaina, par nebūtiskiem jautājumiem, kas paņem daudz laika un tiesas resursu, kuri būtu nepieciešami jautājumiem, kas patiesi ir būtiski.

Viedoklis „Jurista Vārda” diskusiju foruma sekcijā „Tiesiskā sistēma un tautsaimniecība: sabiedrotie vai pretinieki” 2017.gada 10.novembrī

TIESU KOMUNIKĀCIJAS STRATĒGIJA LATVIJĀ

Dace MITA

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese

Pirms pievērsties jautājumam par Latvijas tiesu komunikāciju, nepieciešams īsumā izskaidrot vēsturiskos apstākļus. Pirms desmit gadiem likums „Par tiesu varu” tika papildināts ar regulējumu par Tiesnešu ētikas komisijas izveidi. Komisijas kompetencē ir individuālu sūdzību izskatīšana un atzinumu sniegšana saistībā ar tiesnešu profesionālo ētiku.

Tā kā tiesnešu ētika skar uzvedību gandrīz jebkurā tiesnešu profesionālajā darbībā, Tiesnešu ētikas komisija pievērsās jautājumam par to, kā tiesnešus redz sabiedrība. Tika secināts, ka uz žurnālistu jautājumiem pēc tiesas sēdēm vai pēc sprieduma rezolutīvās daļas paziņošanas tiesneši atbildēja tikai retos gadījumos. Dažkārt tiesnešu atteikšanās runāt ar presi tika pārraidīta televīzijā, kas radīja negatīvu attieksmi sabiedrībā, it īpaši, ja šie atteikumi tika sniegti nelaipnā veidā. Radās iespaids, ka tiesneši slēpjas no sabiedrības. Lai gan šādas situācijas televīzijā netika rādītas katru nedēļu un pat ne reizi mēnesī, plašsaziņas līdzekļi līdzsvaram neziņoja pozitīvas tiesu ziņas. Līdz ar to

sabiedrību sasniegusi informācija sniedza skaidru signālu – tiesas nevēlas runāt ar sabiedrību. Ētikas komisija šādu situāciju uzskatīja par nepieņemamu.

Tāpēc Tiesnešu ētikas komisija 2014.gadā izstrādāja Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas, kuras iesniedza Tieslietu padomei (ši ir konsultatīva un koordinējoša institūcija, kas Latvijā ir atbildīga par tiesu politikas un stratēģijas izstrādi). Tieslietu padome atbalstīja ideju konceptuāli un paplašināja darbības jomu, pieņemot lēmumu par trīs dokumentu nepieciešamību šajā sakarā. Pirmkārt, tika paredzēts izstrādāt Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas, otrkārt – Tiesu komunikācijas stratēģiju, treškārt – Komunikācijas rokasgrāmatu. Pirmos divus dokumentus Tieslietu padome apstiprināja 2015.gadā, trešais ir izstrādes procesā.

Kāpēc izstrādāti trīs atsevišķi dokumenti? Tas bija nepieciešams, ņemot vērā, ka Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas attiecas ne tikai uz tiesām, bet arī uz visām institūcijām, kuras ir pārstāvētas Tieslietu

Dace Mīta (pirmā no labās) Eiropas Cilvēktiesību tiesas pasākumā

padomē (piemēram, Saeimas Juridiskā komisija, Tieslietu ministrija, Satversmes tiesa, prokuratūra). Savukārt Tiesu komunikācijas stratēģija attiecas vienīgi uz tiesām.

Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas ietver vispārīgus principus. Tās atklāj komunikācijas mērķus, uzdevumus un principus, nenorādot konkrētas personas, kuras ir atbildīgas par saziņu konkrētās situācijās. Mērķi ir šādi: 1) veicināt tiesu sistēmas institūciju izpratni, ka to darbībā ir jāievēro taisnīgums; 2) nostiprināt tiesu sistēmas reputāciju un autoritāti; 3) veicināt sabiedrības izpratni par tiesas darbu. Uzdevumi cita starpā ietver proaktīvas darbības un krīzes komunikācijas vadību.

Tiesu komunikācijas stratēģija ietver divas dimensijas – vispārējus principus un praktiskas vadlīnijas attiecībā uz to, kam un kādās situācijās ir jāreaģē. Stratēģijas ievadā postulēts, ka tiesu sistēmai savā darbībā ir jāievēro taisnīgums un šim taisnīgumam ir jābūt redzamam. Tāpēc nozīmīgs tiesu darbības un attīstības priekšnosacījums ir tās efektīva sadarbība ar sabiedrību. Tiesām ir svarīgi komunicēt ar sabiedrību, it īpaši ar plašsaziņas līdzekļiem, sniedzot informāciju, kas ir patiesa, objektīva un saprotama. Tas nozīmē, ka tiesām ir jārunā ar sabiedrību, un, lai sasniegtu cilvēku prātus, tas jā dara nevis juridiskā valodā, bet gan *jāiekāpj tāda cilvēka korpēs*, kas nav jurists. Pretējā gadījumā veidojas monologs, kuram nav īpašas jēgas.

Pastāv vairāki komunikācijas veidi, kā arī dažādas mērķa grupas. Tā kā plašsaziņas līdzekļi joprojām ir galvenais informācijas saņemšanas instruments, tālāk tiks analizēts regulējums šajā jomā.

Jāatzīmē, ka īpašas komunikācijas nodaļas ir izveidotas tikai divās Latvijas tiesās – Augstākajā tiesā un Rīgas apgabaltiesā. Pārējām tiesām jāizmanto esošie cilvēkresursi, kas pamatā pilda citus uzdevumus.

Ir trīs galvenie komunikācijas veidi. Pirmkārt, tiek sniegta informācija par konkrēto lietu, kad tiek atbildēts

uz tādiem jautājumiem kā – kad lieta tiks izskatīta, kurš tiesnesis to izskatīs, kad tiks paziņots spriedums. Šo uzdevumu pilda tiesas administratīvais personāls.

Otrs veids ir preses reližu publicēšana. Tiesa identificē lietas, kas ir vai varētu būt interesantas sabiedrībai, un attiecīgi par tām ziņo. Tas tiek darīts, sadarbojoties administratīvajm personālam un tiesnesim.

Trešais komunikācijas veids ir tiesnešu tiešā komunikācija. Šis ir viens no svarīgākajiem sasniegumiem Latvijas komunikācijas stratēģijā un neapšaubāmi viens no visvairāk apspriestajiem jautājumiem stratēģijas izstrādes procesā. Apstiprinātā stratēģija paredz, ka katrā tiesā ir jābūt runas personai. Atkarībā no konkrētās tiesas izvēles tā var būt viena vai vairākas. Piemēram, var būt viena runas persona civillietās un otra krimināllietās. Bieži runas personas funkciju pilda tiesas priekšsēdētājs.

Ideja par runas personas institūtu balstās apstākļi, ka ne visi tiesneši vēlas publiski sniegt komentārus. Vienlaikus stratēģijas izstrādes laikā žurnālisti un citas personas, kas nav tieši saistītas ar tiesu sistēmu, Ētikas komisijas locekļiem norādīja, ka labākā saziņa ar sabiedrību ir tā, kuru veic tiesnesis. Sabiedrībai ir svarīgi, kurš runā – tiesas darbinieks vai tiesnesis. Tiesnesim ir visaugstākā autoritāte sabiedrības acīs.

Stratēģijā ir noteikts, ka referējošais tiesnesis var sniegt komentārus par lietu, tomēr tas nav viņa pienākums. Vienlaikus tiesnesim jāņem vērā, ka komunikācija ir vēlama lietās, kurās ir pasludināts saīsinātais spriedums un tiesas motīvi nav sabiedrībai zināmi, bet ir būtiski, kā arī sabiedrībai īpaši aktuālās lietās. Ja referējošais tiesnesis nesniedz nekādus komentārus, bet sabiedrībai skaidrojums ir aktuāls, tiesa nedrīkst klusēt. Šādā situācijā atbildība par komunikāciju gulstas uz runas personu.

Kā iepriekš izklāstītais darbojas praksē? Protams, ne visi tiesneši vēlas runāt publiski. Tam ir dažādi

iemesli. Sākot ar klasisko argumentu, ka tiesneša pamatpienākums ir izskatīt tiesu lietas un viņa argumentus var atrast tiesu nolēmumos, un beidzot ar psiholoģisko pretestību.

Tieslietu padome stingri atbalstīja Tiesu komunikācijas stratēģiju. Stratēģija tika plaši apspriesta (sākot ar visu tiesu priekšsēdētājiem). Sākotnēji lielā daļā tiesnešu valdīja pretestība attiecībā uz aktīvākas komunikācijas nepieciešamību. Šo pretestību palīdzēja mazināt divi galvenie argumenti: 1) komunikācija ar sabiedrību nepieciešama, lai stiprinātu tiesas autoritāti un veicinātu uzticēšanos tiesu varai; 2) ideja par runas personām, lai atbalstītu tos tiesnešus, kuri paši nevēlas sniegt komentārus.

Daži veiksmīgi piemēri kalpoja kā pamudinājums arvien biežākai saziņai. Pagājušajā gadā tika veikta reģionālo un nacionālo plašsaziņas līdzekļu aptauja. Tās rezultāti atspoguļoja, ka komunikācija starp tiesām un medijiem ir uzlabojusies. Plašsaziņas līdzekļiem ir vieglāk saņemt informāciju un tiesas un tiesnešu komentārus, nekā tas bija pirms stratēģijas apstiprināšanas.

Ilustrējot minēto ar piemēru no prakses, var minēt Augstākās tiesas izskatīto lietu par parlamenta vēlēšanu rezultātu atcelšanu. Pēc lietas izskatīšanas tiesa paziņoja sprieduma rezolutīvo daļu. Īsi pēc tam tika organizēta preses konference, kurā tiesnesis darīja zināmus galvenos sprieduma argumentus pēc būtības. Kad pēc vairākām nedēļām tika publicēts pilnais sprieduma teksts, sabiedrības interese bija ievērojami mazāka. Pirmkārt tāpēc, ka bija pagājis laiks un, kā zināms, sabiedrība galvenokārt interesējas par *karstajām* ziņām, un, otrkārt, galvenie sprieduma motīvi sabiedrībai jau bija zināmi. Var teikt, ka šobrīd Latvijas tiesas komunicē biežāk nekā

iepriekš, tomēr parasti tas tiek darīts *post factum*. Vienlaikus žurnālisti, uzrunājot tiesnešus, bieži pauž viedokli, ka ir nepieciešama proaktīva komunikācija. Šim viedoklim var piekrist. Pašas tiesu varas interesēs ir, lai tiesas uzņemtos iniciatīvu un negaidītu, kamēr sabiedrība noformulēs savus jautājumus. Ja tiesām tiek uzdoti jautājumi par kādu situāciju, bieži jau iepriekš veidojas uzstādījums, ka kaut kas tiesas rīcībā nav bijis pareizi.

Vienlaikus ir arī ļoti labi aktīvās komunikācijas paraugi. Piemēram, ir tiesneši, kuri guvuši sabiedrības atzinību, pateicoties savam atklājumam un vēlmei komunicēt. Augstākā tiesa regulāri gatavo preses relīzes, informējot sabiedrību par aktuālajām lietām. Satversmes tiesa, kas gan nav komunikācijas stratēģijas subjekts, ir viens ļoti labs aktīvās komunikācijas piemērs.

Komunikācijas stratēģijā nav iekļauts viens prakse būtisks jautājums, kuru nav iespējams teorētiski reglamentēt. Proti, kurās situācijās tiesu varai ieteicams komunicēt. Šajā ziņā jāatceras, ka nav nepieciešams reaģēt uz katru kritiku vai darboties kā šovmenim. No otras puses, tiesa nevar gaidīt, līdz tās autoritāti iedragās smaga kritika. Tas ietekmē sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmai. Rezultātā nenovēršami tiek samazināts uzticības līmenis valsts varai kopumā.

Noslēgumā jāatzīst, ka mūsdienu sabiedrība ir informācijas sabiedrība. Šo faktu nedrīkst ignorēt. Tas nozīmē, ka arī tiesām ir jābūt pietiekami atsaucīgām un to darbam pārskatāmam. Latvijas piemērs parāda, ka pamatprincips, saskaņā ar kuru tiesnesis runā tikai caur saviem spriedumiem, ir pārmaiņu un attīstības procesā.

Referāts nolasīts Eiropas Cilvēktiesību tiesas gada atklāšanas pasākumā 2018.gada 26.janvārī

NO DISKUSIJAS KONFERENCĒ „KOMERCTIESĪBAS UN MĀKSLĪGAIS INTELEKTS: QOU VADIS?”

Aigars STRUPIŅŠ

Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesis

Sāksim ar jēdzieniem. Mēs mākslīgo intelektu neesam redzējuši. Tas, kas šobrīd ir redzams, tā ir datu savākšana un apstrāde. Tā pieaug apjomā un ātrumā, un šiem datiem tiek pievienoti sensori – valodas uztveršana, vizuālā uztveršana, sejas atpazīšana, valodas konvertācija, tulkošana, šie sensori jau var noteikt arī smaržas. Tiklīdz tas ir.

Bet kamēr aparāta darbību nosaka algoritms, ko izstrādā un ievieto cilvēks, tikmēr tur nekāda intelekta nav. Tas ir vienkārši tāds modes trakums šobrīd visu saukt par mākslīgo intelektu. Pirms 30 gadiem par mākslīgo intelektu droši vien dēvēja kalkulatorus. Jaunākā paaudze neatceras,

ka vēl pirms kalkulatoriem bija tādas ierīces kā aritmometri, kur uzliek cipariņus, griež rokturi un izlec rezultāts. Tas nav intelekts. Intelekts pirmām kārtām ir sevis apzināšana, spēja uztvert, spēja analizēt un spēja rast risinājumus patstāvīgi. Galvenā spēja ir spēja mainīt algoritmu. Pašam, nevis gaidīt, ka atnāks inženieris un nomainīs. Tā ir spēja nestandarta situācijās pašam to algoritmu nomainīt. Tas šobrīd vēl nebūt nav panākts. Līdz ar to aizmirstiet par mākslīgo intelektu, bet runājiet par datu apstrādi. Nenoliedzu, ir daudz sasniegts, datu apjoms un ātrums ir milzīgs palīgs mums, bet tas nav mākslīgais intelekts.

Otrām kārtām, ja runājam par datu apstrādi, atbildot uz domu, vai cilvēks būs vajadzīgs vai nē, teikšu tā – kad nonāksim tiktāl, ka robots sāks mainīt algoritmu vai kad mans „inteligēntais” puteklusūcējs vai ledusskapis uzdos man jautājumu „Kas es esmu?”, tad sāksu par to domāt. Pagaidām nē.

Mani kā juristu šajā tēmā galvenokārt interesē viens jautājums – centrālais jautājums, manuprāt, ir – atbildība. Kurš atbildēs, ja kaut kas tiek salaists grīstē?

Jau pagājušā gadsimta 80. gadu vidū šis jautājums nonāca tiesās, bija juridiski strīdi. Bija uztaisīts tiem laikiem ļoti moderns aparāts, kas apstaroja audzējus. Pirms tam tas bija manuāli vadāms un nekādu problēmu nebija. Tad aparātu automatizēja, tajā bija programmatūra un operators, kurš to vadīja nosacīti – tikai nospieda pareizās pogas, tālāk aparāts pats visu darīja. Un tad pēkšņi kaut kas nojuka, un aparāts sāka ar 100 – 200 reizes lielāku radiācijas līmeni dedzināt cilvēkus. Bija seši šādi gadījumi, 3 vai 4 no tiem letāli. Radās jautājums – kurš par to atbildēs? Lidz pat šai dienai notiek strīdi par to, un nav viennozīmīgas atbildes, kam būtu jāatbild – ražotājam, operatoram, programmas radītājam vai dizaineram.

Nesenajā „Jurista Vārda” konferencē tika minēts piemērs par bezpilota automašīnu. Tajā viss ir ieprogrammēts. Notiek avārijas situācija, un, lai no tās izvairītos, ir divi varianti – vai nu automašīna ietriecas pretimbraucošajā autobusā vai smagajā mašīnā, vai otrs variants – tā ietriecas pieturā, kurā stāv desmit cilvēki. Jautājums – kurš no šiem diviem variantiem ir ētiski un juridiski piemērotāks? Trešās alternatīvas nav. Šobrīd, ja rodas šāda situācija, par jebkuru opciju atbildēs automašīnas vadītājs – vai viņš pieļāvis neuzmanības kļūdu, vai tieši ko darījis. Ja šo risinājumu piedāvās algoritms, tas no racionālā jeb „robotiskā” viedokļa visdrīzāk izvēlēsies to vienu šoferi padzīt zem kravas automašīnas – lai bojā iet viņš viens, ne desmit cilvēki autobusa pieturā. Bet ko šis algoritms nozīmē man kā šoferim? Es kā potenciālais vadītājs nopērku automašīnu ar tajā ieprogrammētu manis apdraudējumu. Kas ir izdevīgāk ražotājam? Droši vien arī ir izdevīgāk, lai bojā aizeju es, tad es ar viņu netiesāšos.

Šie atbildības jautājumi vienmēr paliek centrā. Un vienmēr būs cilvēka izvēle. Piemēram, vecvecāis jautājums, par ko joprojām strīdas – krāpniecisks darījums ar nekustamo īpašumu. Bija mums par to Civillietu departamenta spriedums paplašinātā sastāvā. Kāds ar viltotu pilnvaru vai kā citādi izkrāpis nekustamo īpašumu un pārdod to pirmajam pircējam, tas pirmais tālāk pārdod otram, otrais trešajam un tā tālāk. Pa ceļam šis nelabticīgais ieguvējs pazūd, un nu ir pēdējais it kā labticīgais ieguvējs. Ko darīt? Ir divi varianti – aizstāvam apkrāpto vai labticīgo ieguvēju. Argumentus varam atrast gan vienam, gan otram. Ētiski un juridiski pamatotas atbildes būs gan vienam, gan otram. Jautājums par izvēli ir cilvēcisks, un to nevar atbildēt robots. Tas ir lielā mērā arī ētikas jautājums.

Pagājušā gadsimta 40.–50. gados Aizeks Azimovs sarakstīja stāstu sēriju par robotiem, es to lasīju, kad biju pusaudzis. Azimovs formulēja trīs ļoti vienkāršus un skaidrus robotikas likumus, uz ko balstās robotu ražošana:

- pirmais: robots nekad nedrīkst kaitēt cilvēkam vai ar savu bezdarbību pieļaut kaitējumu cilvēkam;
- otrais: robotam vienmēr ir jāklausa cilvēkam, izņemot, ja tas ir pretrunā ar pirmo likumu. Tātad

viens cilvēks nevar uzdot robotam, lai tas kaitē citam cilvēkam;

- trešais: robotam ir jārupējas par savu saglabāšanu, ciktāl tas nav pretrunā ar pirmo un otro likumu.

Tas ir viss – trīs likumi, kuri jāieprogrammē katram robotam. Loģika neapgājama, ložu droša. Tomēr katrs no šiem stāstiem ir par situāciju, kurā ik pa brīdim parādās kāds „caurums” šajos ložu drošajos likumos. Robots nojūk un sāk kaitēt cilvēkam, jo neviens likums nestrādā perfekti.

Neviens silogisms nav perfekts. Ir formālā loģika un ir modālā loģika, un bez tām ir vēl divi un trīs loģiku veidi, kur doma tiek formēta citādi nekā strikti formālajā loģikā. Un pat formālajā loģikā ir „caurumi” – sofismi.

Vēl viens jautājums, kas mani uztrauc, ir šāds. Ja visu datu meklēšanu, apstrādi un sistematizāciju atdosim robotam – kā izaugs nākamie augsti kvalificētie juristi, ja mēs to juristu junioru izmetam ārā no darba lauka? Kā viņš nonāks līdz augsti kvalificēta jurista līmenim, ja nepratis strādāt ar dokumentiem, tekstiem, valodu?

PAR MĀKSLĪGĀ INTELEKTA KVALITĀTI

Mans pirmais dators bija, šķiet, 1991. gadā, esmu izmēģinājis visdažādākos „gadžetus”, un, lūk, atceros, ka parādījās pirmās tulkošanas programmas. Izmēģinot ievadīju tulkotajā latīņu teicienu „Mens sana in corpore sano” (Veselā miesā vesels gars). Programma to latviski iztulkoja: „veselā gaļā vesels spirts”. Tas bija toreiz. Pirms konferences domāju paskatīt, kā ir tagad, un ieliku to Google tulkotāja. Spirta tur vairs nebija, bet nekas labs arī tur nebija. Īsti nestrādā tā sistēma arī šodien. Un kā šādam „intelektam”, kas gaļu un spirtu sajauc kopā, uzticēt cilvēku likteņus?

Uzņēmumu reģistrā bija problēmas ar uzņēmumu valdes locekļiem. Tātad ir paņemts cilvēks no ielas vai tirgus, apģērbts un saposts, atvests uz reģistru un tiek reģistrēts kā uzņēmuma valdes loceklis. Nezinu, cik aktuāla šī problēma šodien, bet teorētiski šo reģistrēšanas funkciju Uzņēmumu reģistrā varētu veikt mākslīgais intelekts – tas varētu atpazīt cilvēku pēc vizuālā izskata, balss tembra, dators var pateikt, vai cilvēks melo vai nē, galu galā nu jau arī pēc smaržas tas var cilvēku atpazīt. Lai robotos ieprogrammēti sensori atlasa „zicpriekšsēdētājus”. Bet jautājums, protams, cik ētiski un juridiski atbilstoši tas būtu.

PAR PROCESU DETALIZĒTU REGULĀCIJU

Kad rakstījām Komerclikumu, jau no paša sākuma bija viedoklis, ka vajag detalizētu regulāciju. Jo citādi cilvēki nezinās, ko darīt, ja kāds process nebūs noregulēts likumā. Tāpēc, daži teica, likumam jābūt kā grāmatai, kā instrukcijai. Šodien dzirdējām – cik labi, ka no likuma izņemts noteikums, ka jāpārvēl visa kapitālsabiedrības padome. Piekritu! Bet šāds priekšlikums, ar kuru ieviesa visas padomes pārvešanu, nāca no 2000. gadu sākuma, no Ārvalstu investoru padomes idejas, komplektā ar priekšlikumu par padomes kumulatīvajām vēlēšanām. Likumā radījām vienu, lai gan pēc tā nebija nepieciešamības, bet tagad ejam atpakaļ. Tas nav vienīgais gadījums.

Ar to gribu teikt – ja mums nebūs dabiskā intelekta, mākslīgais mums nepalīdzēs. Ir tomēr jāpārzina, kā strādā tiesības, kā tās darbojas praktiski, nevis jāprasa, lai visas iespējamās darbības būtu ieliktas likumā vai algoritmā.

Diskusija Tieslietu ministrijas organizētā konferencē Latvijas Universitātē 2017. gada 24. novembrī

PAR CIVILLIKUMA 1903.PANTA SATURU

Reinis ODINŠ, Mag. iur. (Latvijas Universitāte),
LL.M. (University College London)
 Augstākās tiesas Civillietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks

Civiltiesībās ar terminu „noilgums” apzīmē laika ietekmi uz tiesībām; ja tas, kam tiesības pieder, tās ilgu laiku neizlieto, tad tās „noilgst”, tas ir, tiesīgais tās zaudē.¹ Tādēļ neskaidrības noilguma jautājumos ir būtiskas, jo tās tiešā veidā ietekmē, vai kreditors varēs aizsargāt savas tiesības tiesā un atbildētājs – savukārt veiksmīgi aizsargāties pret kreditoru, ceļot noilguma iebildumu. Civillikuma 1903.pants noteic, ja ar prasības celšanu uzsāko lietu prasītājs neturpina, tad noilguma tecējums atkal atjaunojas no tās dienas, kad viņam vajadzējis lietu tālāk virzīt, t.i., no pēdējā viņam noliktā un viņa garām palaistā termiņa. Šā jaunā noilguma termiņš vienmēr ir desmit gadi, kaut arī pirmējais būtu bijis īsāks.²

Šajā ziņā doktrīnā ir izveidojies viedoklis, ka Civillikuma 1903.panta noteikumi ir nelogiski un grūti izskaidrojami, bet tomēr tie ir jāievēro – „likums ir likums”.³ Pie šādām neskaidrībām par Civillikuma 1903.pantu neizbēgami ir tas, ka kreditori, atbildot uz parādnieka iebildumiem par noilgumu, norāda, ka, neskatoties uz to, ka sākotnēji tiesības izlietotas atbilstoši piemērojamam noilguma termiņam, tagad, četrus gadus vēlāk, atkārtoti vēršoties tiesā, prasītāja prasījumam noilguma termiņš vēl nav iestājies, jo piemērojams 10 gadu termiņš, nevis trīs gadu termiņš⁴.

Tādējādi šī raksta mērķis ir sniegt viedokli par Civillikuma 1903.panta saturu. Īstenojot šo mērķi, raksts ir būtībā iedalāms četrās daļās – pirmajā daļa autors pievēršas tiesību normas teksta analīzei, otrajā daļā un trešajā daļā autors pastiprina savas analīzes pamatotību ar vēsturisku argumentu un analīzi par to, kā mūsdienu apstākļos tiesību norma ir zaudējusi savu aktualitāti. Raksta noslēgumā autors apkopo savus secinājumus par Civillikuma 1903.panta saturu.

I. TIESĪBU NORMAS TEKSTA ANALĪZE

Kā redzams no Civillikuma 1903.panta teksta, norma strukturēta klasiskajā „ja..., tad...” konstrukcijā, t.i., lai iestātos tiesību normā paredzētās sekas, jāizpildās visiem tajā pieminētajiem priekšnosacījumiem. No tiesību normas izriet šādi priekšnosacījumi:

- prasītājs ir cēlis prasību;
- prasītājs ar celto prasību uzsāko lietu neturpina;
- prasītājam bija ar prasību uzsāktā lieta jāturpina kaut kādā noteiktā termiņā, ko viņš palaidis garām.

¹ Latviešu konversācijas vārdnīca. XV sējums. Galv. red. A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers. Rīga: A.Gulbja iespiestuve, 1937, 29162.sleja.

² Latvijas Republikas Civillikums. „Valdības Vēstnesis”, Nr.41, 20.02.1937.

³ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 2000, 362.lpp.

⁴ Sk., piemēram, Augstākās tiesas 2017.gada 14.decembra spriedumu lietā Nr.SK-C-265/2017 (C20281114).

Pirmā priekšnosacījuma nepieciešamība izriet no normā lietotajiem vārdiem „ja ar prasības celšanu uzsāko...”⁵. Savukārt otrais priekšnosacījums izriet no vārdiem „lietu prasītājs neturpina”. Pēdīgais priekšnosacījums izriet no vārdiem „kad viņam vajadzējis lietu tālāk virzīt, t.i., no pēdējā viņam noliktā un viņa garām palaistā termiņa”⁶.

No šiem priekšnoteikumiem izdarāmi šādi secinājumi: a) norma attiecas tikai uz gadījumiem, ka prasītājs prasību ir cēlis vismaz jau vienu reizi; b) ceļot prasību prasītājam ir tiesības neturpināt ar prasību uzsāko lietu jeb neturpināt procesu; c) prasītājam uzsāktā lieta jāturpina noteiktā termiņā, kuru kaut kas viņam noteicis.

No pēdējā secinājuma izriet saprātīgs jautājums: kas ir tas, kas noteicis prasītājam termiņu lietas vešanai, ko prasītājs ir nokavējis. Šis kaut kas, vadoties pēc vispārējiem principiem jurisprudencē, ir vai nu likumā noteikts termiņš jeb likumisks termiņš, kuram iestājoties, rodas sekas, vai nu arī likumā paredzētā subjekta noteikts termiņš, kurš prasītājam jāievēro. Ne Civillikumā, tostarp Civillikuma 1903.pantā, ne Komerclikumā šādi termiņi kreditoram jau celtas prasības vešanai nav noteikti. Tas ir tikai saprātīgi, jo Civillikumā un citu materiālo tiesību likumos noteiktie noilguma termiņi attiecas uz vēl prasības formā nerealizētu prasījuma tiesību izlietošanu laikā, nevis uz laiku, kādā jau ar celto prasību lieta būtu bijusi jāturpina. Tādējādi atzīstams, ka šeit ir runa par kādu ar civilprocesuālu tiesību normu noteiktu termiņu vai attiecīga civilprocesuāli tiesīga subjekta noteiktu termiņu.

Kā zināms, procesuāli tiesiska termiņa neievērošana noved pie procesuālajā tiesību normā noteiktajām sekām. Konkrētajā gadījumā mūsdienās Civilprocesa likumā nav ne vārda par šādiem jautājumiem, bet Civillikuma 1903.pants nosaka, ka, izpildoties visiem iepriekš minētajiem nosacījumiem, iestājas tiesību normā paredzētās sekas: „noilguma tecējums atkal atjaunojas no dienas, kad [...] Šā jaunā noilguma termiņš ir vienmēr desmit gadi, kaut arī pirmējais bijis īsāks.”⁷ Taču, ņemot vērā mūsdienu civiltiesību parasto vārda „noilgums” nozīmi, šādas sekas pašas par sevi nonāk pretrunā ar stabilu tiesu praksi (noilgumam ir materiāltiesiska daba, un tas ir patstāvīgs pamats prasības noraidīšanai)⁸, jo ir tikai loģiski, ka jau celtas prasības ietvaros procesuāli terminētas darbības nokavēšana nevar tiešā veidā skart materiāltiesiskā noilguma tecējumu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, noprotams, ka Civillikuma 1903.pantā varētu būt runa par ko citu, nevis materiāltiesisku noilgumu, proti, kādu procesuāltiesisku aspektu.

⁵ Latvijas Republikas Civillikums. „Valdības Vēstnesis”, 41, 20.02.1937.

⁶ Turpat.

⁷ Turpat.

⁸ Augstākās tiesas 2017.gada 28.jūlija rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-C-1590/2017 (C33372716).

II. BALTIJAS VIETĒJO LIKUMU KOPOJUMA III.

DAĻAS 3630.PANTS UN CIVILLIKUMA 1903.PANTS

Autora ieskatā skaidrākas atbildes par Civillikuma 1903. panta saturu meklējamas starpkaru perioda un Krievijas impērijas perioda tiesību doktrīnā un tiesu praksē. No juridiskās metodes viedokļa šos avotus varētu izmantot tiesību normu vēsturiskai iztulkošanai, jo atbilstoši F.Švarca (P.Schwartz) pētījumam Civillikums būtībā ir bijis pārstrādāta Baltijas Vietējo likumu kopojuma III.daļa (turpmāk – Vietējo likumu kopojums)⁹. Pat ja nepiekrīt F.Švarca viedoklim, tomēr ir saprātīgi pieņemt, ka Latvijas Civillikuma projekta autori, būdami praktizējoši juristi iepriekš pastāvošajās tiesību sistēmās, būtu smēlušies iedvesmu un pamatojumu no savas agrākās pieredzes.

Par šādu pieņēmumu pareizību liecina tas, ka Civillikuma 1903.panta teksts ir gandrīz identisks Vietējo likumu kopojuma 3630.panta tekstam. Mūsdienā Latvijas Civillikuma 1903.panta teksts ir šāds:

„1903. Ja ar prasības celšanu uzsāko lietu prasītājs neturpina, tad noilguma tecējums atkal atjaunojas no tās dienas, kad viņam vajadzējis lietu tālāk virzīt, t.i., no pēdējā viņam noliktā un viņa garām palaistā termiņa. Šā jaunā noilguma termiņš vienmēr ir desmit gadu, kaut arī pirmējais būtu bijis īsāks.”¹⁰

Savukārt Vietējo likumu kopojuma 3630.panta teksts bija šāds: „3630. Ja ar prasības celšanu uzsāko lietu prasītājs neturpina, tad noilguma tecējums atkal atjaunojas no tās dienas, kad viņam vajadzēja lietu tālāk virzīt, t.i., no pēdējā viņam noliktā un viņa garām palaistā termiņa. Šā jauna noilguma termiņš vienmēr ir desmit gadu, kaut arī pirmējais būtu bijis īsāks.”¹¹

Tādējādi, noskaidrojot Civillikuma 1903.panta saturu, ir pamats ņemt vērā Krievijas Impērijas un starpkaru perioda tiesu praksi un tiesību doktrīnu.

No to laiku doktrīnas un tiesu prakses izriet, ka Vietējo likumu kopojuma 3630.pantā ir runa par diviem jēdzieniem – procesa noilgumu (*Prozessverjährung*) un sprieduma noilgumu (*Urteilsverjährung*) jeb sprieduma izpildes noilgumu.¹² Atšķirība starp prasības noilgumu (*Klageverjährung*) un procesa noilgumu (*Prozessverjährung*) ir tāda, ka prasības noilguma sekas ir prasības tiesību pazaudēšana, bet procesa noilguma gadījumā iet zudumā iesāktā procesa vešanas tiesības un procesa noilgumu nevar pārtraukt ar citiem noilguma pārtraukuma gadījumiem – atgādinājumu, kreditora prasījuma atzišanu vai prasības celšanu – jo tas būtu pretēji 3630.panta garam.¹³ Turklāt V.Bukovskis norāda, ka noilguma pārtraukumu 3630.pantā paredzētajam gadījumam var panākt tikai procesuālā kārtībā, t.i., ar procesuālu darbību.¹⁴

⁹ Filipš Švarcs (Phillip Schwartz). Latvijas 1937.gada 28.janvāra Civillikums un tā rašanās vēsture. Tulkojuma zinātniskais redaktors prof. J.Lazdiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 14.lpp., 35.lpp., 41.-42.lpp., 132.lpp.

¹⁰ Latvijas Republikas Civillikums. „Valdības Vēstnesis”, Nr.41, 20.02.1937.

¹¹ Vietējo Civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III.daļa). Tulkojums ar pārrozījumiem un papildinājumiem, kas izdoti līdz 1927.g. 31.decembrim, un ar dažiem paskaidrojumiem. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valtera un Rapas akciju sab. izdevums, 1928, 420.lpp.).

¹² Dr. Buengner J. Commentar zu dem vierten Buch des Liv-, Est- und Curländischen Privatrechts. Erster Band. Artikel 2907-3640. Rīga: Commissions-Verlag von Nikolai Kymmel, 1889. S.333; Von Lutzau H. Rechtsanwalt in Riga. Die Lehre von der Klageverjährung nach Liv-, Est und Kurländischen Privatrecht in steter Vergleichung mit dem gemeinem Recht und den wichtigsten modernen Gesetzgebungen. Zweiter Band. Verlegt bei Richard Wöpke in Leipzig, 1906. S. 526-527.

¹³ Von Lutzau H. Rechtsanwalt in Riga. Die Lehre von der Klageverjährung nach Liv-, Est und Kurländischen Privatrecht in steter Vergleichung mit dem gemeinem Recht und den wichtigsten modernen Gesetzgebungen. Zweiter Band. Verlegt bei Richard Wöpke in Leipzig, 1906. S.524-525.

¹⁴ Буковский В. (Сост.) Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912-1914 г.г. и съ разъяснениями) въ 2 томахъ. Т. II., содержащий Право требований. Рига: Г.Гемпель и Ко, 1914. с.1551.

Ari starpkaru periodā Latvijas Senāta Civilās Kasācijas departaments 1934.gada 25.oktobra spriedumā lietā Nr.597/1934 ir netieši atzinis, ka Vietējo likumu kopojuma 3630.pantā noteiktais ir speciāls gadījums, kas neietekmē materiāltiesiskos prasījumus: „Pretēji viņas aizrādījumam, Kr. Senāts minētos spriedumos nebūt nav sajaucis procesa gaitu (iztiesāšanu, производство) un akts (дело) jēdzienus, jo visos šinīs spriedumos iet runa tikai par iztiesāšanās (производство) izbeigšanu. Turpat Kr. Senāts arī jau pareizi atzinis, ka Civ. proc. nol. 791.(690.) un 792. (691.) p.p., piemērojami tikai tad, ja ir izbeigta Apgabaltiesas (bet ne Tiesu palātas) iztiesāšana. Nepamatoti arī kasācijas sūdzības iesniedzēja aizrāda, ka pievestais uzskats novestu ne pie procesa gaitas iznīcināšanas, bet pie paša prasījuma dzēšanas, kas var notikt tikai saskaņā ar materiālā likuma noteikumiem. [...] Beidzot par nenozīmīgu atzīstama arī kasācijas sūdzības iesniedzējas atsaukšanās uz L. civ. Lik. 3630.p., kas attiecas uz speciālo gadījumu, ja ar prasības celšanu uzsāko lietu prasītājs neturpina (нехождение по делу) un tādēļ nestāv sakarā ar gadījumiem, kad lieta apturēta uz Civ. Proc. Nol. 782.panta pamata.”¹⁵

Romiešu tiesībās procesa noilgumam (*Prozessverjährung*) bija nozīme, jo tas varēja ietekmēt prasījuma noilgumu materiāltiesiskā izpratnē. Romiešu tiesībās sākotnējā prasības celšanas stadija (*in iure*) notika pie maģistrāta, kas bija lietas ievēšana, un ar to vēl netika pārtraukts noilgums. Līdz *litis contestatio* sasniegšanai prasītāja prasība bija pakļauta noilguma riskam, puses nāves riskam vai arī pilsoņa statusa zaudēšanas riskam.¹⁶ *Litis contestatio* bija noslēguma akts *in iure* procesā, ar kuru pēc tiesneša (*index*) iecelšanas strīdīgie jautājumi tika konstatēti un pieteikti vēlākai izskatīšanai pēc būtības un sprieduma taisīšanai.¹⁷

Taču ja process sasniedza *litis contestatio* stadiju, tad prasījums nenoiļga un prasītājam vairs nebija jāuztraucas. Procesā pārtraukums pirms *litis contestatio* pēc laika varēja radīt prasītājam tādas sekas, ka viņš zaudē savu prasījumu. Attiecīgi procesa noilguma noteikumi līdzsvaro prasītāja tiesības saglabāt savu prasījumu un gadījumus, kad process tika pārtraukts.¹⁸

Modernajos likumos, piemēram, Vācijas likumu gadījumā, vairs nerunā par procesa noilgumu (*Prozessverjährung*), jo tas zaudējis savu funkciju, nepastāvot *litis contestatio* un *litis moris*¹⁹ institūtiem.²⁰

Taisnības labad jānorāda, ka sākotnēji Vācijas civillikumā (*Bürgerliches Gesetzbuch*) bija procesa noilguma (*Prozessverjährung*) tiesību norma.²¹ Šī tiesību institūta

¹⁵ XI Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā Kasācijas departamenta spriedumiem. Rīga: F.Konradi un A.Walter. Izdevniecība „Grāmatrūpnieks”, 1934, 64.lpp.

¹⁶ Metzger E. Interrupting Proceedings in iure: Vadimonium and intertium. Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bd. 120 (1998). p. 215.

¹⁷ Berger A. Encyclopedic dictionary of Roman law. Transactions of the American Philosophical Society. New Series-Volume 43, Part 2, 1953. Philadelphia: The American Philosophical Society. Independence square, reprinted 1991. p.566.

¹⁸ Metzger E. Interrupting Proceedings in iure: Vadimonium and intertium. Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bd. 120 (1998). p. 215.

¹⁹ Lieta, ko romiešu laikos izskatīja viens tiesnesis, „nomira”, ja lieta netika novesta līdz rezultātam 18 mēnešu laikā. Berger A. Encyclopedic dictionary of Roman law. Transactions of the American Philosophical Society. New Series-Volume 43, Part 2, 1953. Philadelphia: The American Philosophical Society. Independence square, reprinted 1991, p.565; p.588.

²⁰ Goldschmidt J. P. Der Prozess als Rechtslage: Eine Kritik des Prozessualen Denkens. Abhandlungen aus der Berliner Juristischen Fakultät. Berlin: Springer-Verlag, 2013, S.322-323.

²¹ Bürgerliches Gesetzbuch. Vom 18.August 1896. §.211. Pieejams: <http://www.koeblergerhard.de/Fontes/BGBDR18961900.htm>. §.211. panta teksta tulkojums: „Pārtraukums ar prasības celšanu turpinās līdz process tiek izlemts ar spēkā esošu nolēmumu, vai arī tiek citādi pabeigts. Ja process ir dikstāvē vienošanās dēļ vai arī tādēļ, ka tas netiek vests, tad pārtraukums tiek izbeigts ar pēdējo pušu vai tiesas procesuālo darbību. Pēc pārtraukuma beigšanās no jauna uzsāktais noilgums tiek pārtraukts ar to, ka viena no pusēm procesu ved tālāk tādā pašā veidā, kā tas tiktu pārtraukts ar prasības celšanu”.

izzušana tiek izskaidrota ar to, ka procesa noilgums neietekmē materiālās tiesības, bet tikai procesa pastāvēšanu, un Vācija ir pārgājusi uz prasījuma noilguma (*Anspruchsverjährung*) sistēmu no prasības noilguma (*Klageverjährung*) sistēmas.²² Šī pāreja uz prasījuma noilguma (*Anspruchsverjährung*) sistēmu atbilstoši tiek pamatota, lai principiāli būtu nošķirta prasība kā procesuāla parādība un materiālās tiesības.²³ Viens no izskanējušajiem argumentiem bija arī tas, ja Vācijas civillikumā lietotu terminu prasības noilgums, tad ar to domātas tiesības celt prasību un tādēļ reizē arī tiktu pārņemts romiešu tiesību jēdziens *actio*.²⁴ Tātad šai pārejai mērķis bija juridisko terminu precizitāte, kas ļautu skaidri nošķirt procesuālās un materiālās tiesības.

III. PROCESA NOILGUMS UN SPRIEDUMA NOILGUMS MŪSDIENĀS

Ievērojot iepriekš minēto, secināms, ka Civillikuma 1903.pantam bija ciešs sakars ar to, kas bija noteikts tā laika procesuālajos likumos. Lasot pirmskara Latvijas procesuālos likumus, paliek skaidrs, ka procesa noilguma (*Prozessverjährung*) sekas iestājās tiesvedības izbeigšanās gadījumā. 1938.gada Civilprocesa likumā tāpat kā tā priekšgājējos bija noteikta tiesvedības izbeigšanās, proti, termiņš, ar kura iestāšanos lieta ir izbeigusies neatkarīgi no tiesas.

Konkrēti 1938.gada Civilprocesa likuma 790.pants paredzēja, ka apturēta iztiesāšana atzīstama par izbeigtu, kad triju gadu laikā no tās apturēšanas nav iesniegts lūgums to atjaunot (a). Tāpat iztiesāšana atzīstama par izbeigtu lieta, kas noņemta no dienas kārtības vai atlikta uz prāvnieku lūgumu, kad triju gadu laikā pēc lietas noņemšanas no dienas kārtības vai atlikšanas nav iesniegts lūgums lietu nolikt sēdē (b).²⁵ Savukārt 1938.gada Civilprocesa likuma 791.pants paredzēja, ka, iztiesāšanai izbeidzoties, prasītājs nezaudē tiesību līdz noilguma notecējumam celt no jauna prasību, iesniedzot jaunu prasības lūgumu (a). Izbeidzoties iztiesāšanai otrā instancē, stājas spēkā pirmās instances spriedums (b).²⁶

No minētajām normām izriet, ka materiāltiesiskais noilgums paliek neskarsts, jo 791.pants paredzēja, ka netiek zaudētas tiesības celt jaunu prasību, iestājoties 790.pantā noteiktajam sekām – iztiesāšanas izbeigšanai.

Vispārzināms, ka mūsdienu Civilprocesa likums neparedz tādu tiesību institūtu ar tādu pašu saturu kā iztiesāšanas izbeigšanās.²⁷ Atšķirībā no pirmskara likuma, mūsdienu Civilprocesa likums nodod procesuālos grožus pār lietas virzišanu uz iztiesāšanu pēc prasības celšanas tiesai, nevis prasītājam. Tā arī prof. K.Torgāns, komentējot

²² Goldschmidt J. P. Der Prozess als Rechtslage: Eine Kritik des Prozessualen Denkens. Abhandlungen aus der Berliner Juristischen Fakultät. Berlin: Springer-Verlag, 2013, S.322-323.

²³ Häublein M., Utz S. Rechtsgeschäft, Methodenlehre und darüber hinaus: Liber Amicorum für Detlef Leenen zum 70. Geburtstag am 4. August 2012. Berlin: Walter de Gruyter, 2012, S.287.

²⁴ Reppen T. Die soziale Aufgabe des Privatrechts: eine Grundfrage in Wissenschaft und Kodifikation am Ende des 19. Jahrhunderts. Tübingen: Mohr Siebeck, 2001, S.190.

²⁵ Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939.g. iespied.) ar paskaidrojumiem – izvilcumiem no Latvijas Senata un Tiesu palatas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši: Senators F.Konradi, Tiesu palatas Civildepartamenta priekšsēdētājs T.Zvejnieks un c. Rīga: Valsts tipogrāfijas izdevums, 1939, 228.lpp.

²⁶ Turpat, 228.lpp.

²⁷ Tiesvedības izbeigšanās nedrīkst jaukt ar mūsdienās pazīstamo tiesvedības izbeigšanu, jo tiesvedības izbeigšana liedz atkārtoti griezties tiesā ar prasību (Civilprocesa likuma 225.pants) un tiesvedības izbeigšana notiek pavisam citādākā kārtībā nekā tiesvedības izbeigšanās (Civilprocesa likuma 223. un 224.pants).

Civillikuma 1903.pantu, precīzi norāda – ja prasība ir celta, to pareizi noformējot, tad prasītājam lietas tālākvirzīšanā vairs nav nekādu īpašu pienākumu, kuru izpildē viņš varētu palaist garām termiņus. Turklāt viņa neierašanās uz tiesas sēdi var novest pie prasības atstāšanas bez izskatīšanas, taču viņš var panākt lietas tālāku virzību pārsūdzībai dotajā termiņā.²⁸ Tāpat profesors korekti norāda, ka saskaņā ar Civillikuma 1902.pantu, prasītājam ceļot pareizi noformētu prasību, tiesvedības laikā neturpina tecēt noilgums – tas ir pārtraukts.²⁹ Tas savukārt nozīmē, ka, izbeidzoties procesam kaut kādu iemeslu dēļ bez sprieduma, atbilstoši Civillikuma 1902.pantam sāk tecēt jauns noilguma termiņš. Tātad Civillikuma 1903.pantā norāde uz jaunu 10 gadu termiņu ir domāta pavisam citam gadījumam, proti, 1938. gada Civilprocesa likuma noteiktajam gadījumam, kad tika noteikts trīs gadu termiņš lietas izskatīšanai. Jēga Civillikuma 1903.panta piemērošanai paliek skaidra – prasītājam nodrošināta iespēja aizsargāties pret iespēju, ka iztiesāšana izbeigsies jeb process „nomirs”.

Attiecībā uz sprieduma noilgumu (*Urteilsverjährung*) zināms, ka Krievijas impērijas Baltijas guberņās, tajā skaitā Latvijas teritorijā, nebija paredzēts tiesisks noregulējums spēkā esoša sprieduma noilgumam (*Urteilsverjährung*), tādēļ, vadoties pēc 3630.panta un noilguma jēgas, tika risināts jautājums par ar tiesas spriedumu atzītu tiesību noilgumu (*Нолькенъ А. (Сост.) Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ разъясненіями Правительствующаго Сената). Петроградъ: Издание Юридическаго книжнаго склада „Право”, 1915. с.705.*). Mūsdienās jautājums par sprieduma noilgumu tiek risināts ar Civilprocesa likuma 546.pantu, tādēļ šī jautājuma risināšana ir ievērojami atvieglota.

IV. SECINĀJUMI

Civillikuma 1903.pants pēc sava satura regulē procesa noilguma (*Prozessverjährung*) institūtu. Agrāk no tā tika arī atvasināts tiesību piemērošanas rezultātā sprieduma noilgums (*Urteilsverjährung*), jo nepastāvēja attiecīgs procesuāls likums, kas šo jautājumu regulētu. Šobrīd sprieduma noilguma (*Urteilsverjährung*) institūts ir aizvietots ar izpildnoilguma institūtu (Civilprocesa likuma 546.pants).

Procesa noilguma saknes meklējamas romiešu tiesībās, kurās šim tiesību institūtam bija būtiska nozīme, jo tas ietekmēja prasītāja prasījumu noilgšanu pirms netika sasniegta konkrēta stadija procesā.

Atšķirībā no prasības noilguma procesa noilguma iestāšanās sekas ir ar prasītāja celto prasību uzsāktā procesa pastāvēšanas izbeigšanās, nevis prasības tiesību un saistību tiesības izbeigšanās. Līdz ar to Civillikuma 1903.pantā paredzētais gadījums neietekmē materiāltiesisko noilgumu prasījumiem.

Mūsdienās procesa noilgumam (*Prozessverjährung*), nepastāvot riskam procesam beigt pastāvēt un neskarot noilgumu materiāltiesiskā līmeni, ir vēsturiska vērtība, nevis praktisks pielietojums.

Civillikuma 1903.panta piemērošana mūsdienu Latvijas tiesību sistēmā nav pamatota un nepieciešama.

²⁸ Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Mans Ipašums, 2000, 362.lpp.

²⁹ Turpat, 362.lpp.

LATVIJAS TIESISKĀS SISTĒMAS ATTĪSTĪBA UN AKTUALITĀTES „JURISTA VĀRDA” 1000.NUMURĀ

Žurnāla „Jurista Vārds” 1000.numura iznākšana pērnā gada 7.novembrī bija Latvijas preses vēsturē nozīmīgs notikums gan tadēļ, ka žurnāla dzīves ilgums un izdoto laidienu skaits iespaidīgs un līdz šim lielākais juridiskajai presei Latvijā, gan tadēļ, ka šis numurs 144 lappusēs īpašs satura ziņā, jo bija „kā spogulis situācijai, kādā Latvijas tiesiskā sistēma atrodas uz valsts otrās simtgades sliekšņa”.

Žurnāla galvenā redaktore Dina Gailite izdevuma ievadā pateicās autoriem, kas atsaucās redakcijas priekšlikumam veikt „ekspresauditu”: analizēt Latvijas tiesu varas organizāciju, likumdošanas procesa kvalitāti un digitalizācijas ietekmi uz tieslietām, kā arī caurlūkot visas lielākās tiesību nozares, definēt to problēmas un formulēt attīstības virzienus.

„Protams, šis žurnāla laidiens nevar pretendēt uz detalizēta un vispusīga atzinuma statusu, kam būtu nepieciešamas daudzas ekspertu komisijas, starptautiski vērtētāji un plaša institucionāla iesaiste. Tomēr esam pārliecināti, ka šis kaleidoskopiskais viedokļu apkopojums var kalpot par labu izejmateriālu Latvijas tiesībnieku diskusijām un rīcībai, sagaidot Latvijas Republikas simtgadi un plānojot mūsu valsts tiesiskās sistēmas attīstību otrajā gadu simtā” – rezumē žurnāla galvenā redaktore.

Starp „Jurista Vārda” īpašā izdevuma autoriem arī Augstākās tiesas tiesneši un darbinieki. Publicējam viņu rakstus vēsturiskajā žurnāla numurā, norādot tiesību sadaļu, kurā attiecīgais raksts publicēts.

TIESU VARAS DARBA ORGANIZĀCIJA

ATVĒRTAS KOMUNIKĀCIJAS PRINCIPS TIESĀS IR PIEŅEMTS

Ivars BIČKOVIČS, Tieslietu padomes priekšsēdētājs, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Tieslietu padomei likumā „Par tiesu varu” noteikts uzdevums piedalīties tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā. Šogad apstiprinātajā Tieslietu padomes darbības stratēģijā definēti tiesu sistēmas attīstības virzieni.

Starp tiem – tiesu varas neatkarības stiprināšana. Tiesas un tiesnešu neatkarība nav pašmērķis, bet gan līdzeklis demokrātijas un tiesiskuma nodrošināšanai un stiprināšanai, kā arī obligāts priekšnosacījums tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai. Tādēļ tiesu varas neatkarības normatīva, finansiāla un organizatoriska nostiprināšana ir būtisks uzdevums. Tieslietu padome atbilstoši savām pilnvarām un kompetencei piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē un tās īstenošanā. Tās loma nav vadoša un noteicoša, tā ir līdzdarbība Tieslietu ministrijai stratēģiskās attīstības virzienu noteikšanā un materiāltehnisko resursu pārvaldībā.

Nākamais – efektīva tiesu vara kā mērķis ietver uzdevumu izvērtēt tiesu sistēmas darba efektivitāti un rast risinājumus tās paaugstināšanai. Vērtējot tiesu darba efektivitāti, parasti kā būtiskāko kritēriju vērtē lietu izskatīšanas termiņus. Taču, to darot, jāizvērtē arī resursu pietiekamība tiesvedības procesa un ikviena tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanai.

Tiesu efektivitātes kontekstā ir jāanalizē tiesu reformu gaita un to ietekme uz tiesu sistēmas darbību, izvērtējumā ietverot ne tikai finansiālo efektu un tiesu darba organizācijas aspektu, bet arī tiesu pieejamību ikvienam indivīdam.

Latvijas tiesu sistēmā notiek vēsturiskas reformas. Pabeigta pāreja uz tiro trīspakāpju tiesu sistēmu – tas nozīmē pirmās instances un otrās instances tiesām nodot lietu kategorijas, ar kurām agrāk nav strādāts, un acimredzot būs nepieciešams zināms laiks, lai uzkrātu nepieciešamās zināšanas un pieredzi. Augstākajai tiesai tas nozīmē pārstrukturizēt savus cilvēkresursus un intelektuālo potenciālu, nostiprinot Augstāko tiesu kā kasācijas instanci.

Uzsākta arī otra – tiesu teritoriālā reforma. Latgales tiesu apgabālā tā ir noslēgusies, un visbiežāk no tiesnešiem par tās rezultātiem dzirdam pozitīvas atsauksmes. Tieslietu padome ir apstiprinājusi plānu, ar kuru līdz 2018.gada 1.aprīlim paredzētā reforma tiks īstenota arī pārējos tiesu apgabalos un Rīgā. Jāatzīst, ka par konkrētiem soļiem reformas īstenošanā, reformēto tiesu praktisko darbošanos, lietu apriti, piekritību, specializāciju ir vēl daudz jautājumu, kuru risināšana būs viens no svarīgākajiem Tieslietu padomes turpmākās darbības dienas kārtības jautājumiem.

Un, visbeidzot, – arī sabiedrības uzticēšanās tiesu varai. Tieslietu padomes veiktā mediju aptauja parāda pozitīvas pārmaiņas tiesu komunikācijā – tiesas kļūst atvērtākas, vairāk skaidro savus nolēmus. Tas ir viens no Tieslietu padomes stratēģiskajiem mērķiem, kura sasniegšanā vēl daudz darāms, tomēr svarīgi, ka atvērtas komunikācijas princips tiesās ir pieņemts.

Veicot aptaujas, svarīgi ir ne tikai noteikt proporcijas starp pozitīvu un negatīvu novērtējumu, bet arī analizēt attieksmes iemeslus. Tā darām Tieslietu padomes aptaujās un pētījumos. Sociologiem, medijiem un politiķiem vajadzētu atturēties no neargumentētu negatīvu stereotipu uzturēšanas sabiedrībā, jo tas rada un vairo nedrošību sabiedrībā un mazina uzticēšanos tiesām un valstij kopumā.

ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS

ADMINISTRATĪVO TIESĪBU TRĪS ATTĪSTĪBAS POSMI

Anita KOVAĻEVSKA, Augstākās tiesas
Administratīvo lietu departamenta tiesneša
pienākumu izpildītāja

Administratīvās tiesības ir salīdzinoši jauna tiesību nozare, kas mūsdienīgas tiesiskas valsts principiem atbilstošā formā sāka attīstīties tikai 19.gadsimtā. Pašlaik administratīvās tiesības aptver plašu regulējamo jautājumu loku, Latvijā tās var iedalīt četrās lielās daļās jeb apakšnozarēs: 1) administratīvā procesa tiesības; 2) pārvaldes organizācijas tiesības; 3) materiālās administratīvās tiesības; 4) administratīvo pārkāpumu jeb administratīvo sodu tiesības.

ADMINISTRATĪVO TIESĪBU ATTĪSTĪBA LATVIJĀ PĒC NEATKARĪBAS ATJAUNOŠANAS

Pēc neatkarības atjaunošanas administratīvās tiesības Latvijā ir izgājušas cauri vairākiem attīstības posmiem. Pirmais posms sākās uzreiz pēc neatkarības atjaunošanas un ilga gandrīz līdz 21.gadsimta pirmās desmitgades vidum. Šajā attīstības posmā administratīvās tiesības un administratīvo tiesību zinātne Latvijā faktiski tika izveidotas no jauna, lai arī Latvijā administratīvās tiesības sāka attīstīties jau pirms Otrā pasaules kara. Tam pamatā bija vairāki iemesli. Pirmkārt, padomju tiesību zinātnes izpratne par administratīvajām tiesībām būtiski atšķīrās no mūsdienīgas tiesiskas un demokrātiskas Eiropas valsts izpratnes par administratīvajām tiesībām, līdz ar to pēc neatkarības atjaunošanas nebija atbalstāma ne padomju perioda tiesību normu, ne arī tiesību zinātnes atziņu ilgstoša izmantošana. Otrkārt, nebija iespējams arī atjaunot starpkaru perioda tiesību normu darbību, jo pēc Otrā pasaules kara Eiropā bija notikusi nozīmīga attīstība administratīvajās tiesībās, kā arī būtiski mainījušies sociālekonomiskie apstākļi Latvijā. Piemēram, pēc Otrā pasaules kara Eiropā administratīvā procesa tiesības bija kļuvušas par vienu no administratīvo tiesību pamatjautājumiem. Taču nebija iespējams atjaunot

starpkaru perioda regulējumu par administratīvo procesu iestādē un pārņemt tiesību zinātnes atziņas šajā jomā, jo pirms Otrā pasaules kara Latvijā nebija pieņemts kodificēts regulējums par administratīvo procesu iestādē, līdz ar to arī nepastāvēja attīstīta tiesību zinātne attiecībā uz šiem jautājumiem. Tāpat bija mainījusies arī valsts institucionālā struktūra, tāpēc arī šādā aspektā nebija iespējams pilnībā atjaunot pirms Otrā pasaules kara pastāvējušo sistēmu. Līdz ar to šajā periodā galvenais uzdevums administratīvo tiesību jomā bija jaunu tiesību aktu izstrāde. Administratīvā procesa likums, Valsts pārvaldes iekārtas likums un Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums tika pieņemti attiecīgi 2001., 2002. un 2005.gadā, bet stājās spēkā attiecīgi 2004., 2003. un 2005.gadā.

Otrais posms sākās 21.gadsimta pašā sākumā un turpinājās kādus desmit gadus. Šajā posmā Latvijā tika attīstīta un nostiprināta administratīvo tiesību pamatjēdzienu un pamatprincipu izpratne. Pēc iepriekšminēto likumu stāšanās spēkā bija jāattīsta un jānostiprina izpratne par to, kas ir administratīvs akts, faktiskā rīcība un publisko tiesību līgums, kādi pamatprincipi darbojas administratīvajā procesā iestādē, kādi ir pieteikuma priekšmeti administratīvajā procesā tiesā, kāda ir administratīvo tiesu kompetence un ko nozīmē objektīvās izmeklēšanas princips, kas ir sākotnējā publisko tiesību juridiskā persona, atvasināta publiska persona, tiešās pārvaldes iestāde un pastarpinātās pārvaldes iestāde, ko nozīmē padotība un valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana, kādi ir valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumi u.tml.

Savukārt šobrīd mēs esam trešajā attīstības posmā, kurā notiek pastiprināta pievēršanās dažādām administratīvo tiesību niansēm un problēmjautājumiem – dažādiem izņēmumiem no vispārējiem principiem, sarežģītiem valsts pārvaldes darbības formu nošķiršanas jautājumiem, administratīvā procesa principu piemērošanas vai pieteikuma priekšmetu noteikšanas īpatnībām specifiskās jomās, piemēram, publisko iepirkumu gadījumā, sarežģītiem materiālo tiesību jautājumiem u.tml. Tas nozīmē arī to, ka administratīvās tiesības kļūst aizvien apjomīgākas un sarežģītākas.

SITUĀCIJA ADMINISTRATĪVO TIESĪBU APAKŠNOZARĒS

Vispirms tiks sniegts plašāks vērtējums stāvoklim valsts pārvaldes organizācijas tiesībās, jo šai administratīvo tiesību apakšnozarei šajā žurnāla numurā nav veltīta atsevišķa sadaļa. Savukārt vērtējums stāvoklim pārējās administratīvo tiesību apakšnozarēs tiks sniegts īsā un koncentrētā veidā.

Valsts pārvaldes organizācijas tiesības situācija ir visai laba tiesiskā regulējuma ziņā, jo Valsts pārvaldes iekārtas likumā ir ietverts skaidrs un pārskatāms regulējums par valsts pārvaldes institucionālo sistēmu un darbības pamatprincipiem. Tomēr šajā apakšnozarē ir vēl samērā daudz izaicinājumu.

Piemēram, vēl ne visās pašvaldībās ir pietiekama izpratne par valsts pārvaldes institucionālo struktūru. Tas redzams no tā, ka ir pašvaldības, kuru institucionālā sistēma nav saprotama, jo nav skaidri noteikts, vai konkrētā institūcija ir atsevišķa iestāde (pastarpinātās

pārvaldes iestāde) vai kādas citas iestādes (parasti centrālās administrācijas) struktūrvienība. Tāpat nereti neveiksmīgi tiek veidots pastarpinātās pārvaldes iestādes – centrālās administrācijas – nosaukums, jo šai vienai pašvaldības iestādei tiek piešķirts nosaukums, kas pilnībā sakrīt ar visas pašvaldības (atvasinātas publiskas personas) nosaukumu. Šāda pieeja rada sajukumu, jo nereti nav skaidrs, vai konkrētā gadījumā tiek runāts par visu pašvaldību kā atvasinātu publisku personu ar visiem tās orgāniem un iestādēm vai tikai vienu pašvaldības iestādi.

Vēl viens jautājums, ko nākotnē vajadzētu atrisināt, ir tas, vai ir pieļaujams, ka pastāv tāda atvasināta publiska persona, kam nav sava budžeta. Šāda situācija ir izveidojusies ar Nacionālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomi, kurai nav sava budžeta un kura tiek finansēta no valsts budžeta. 2006.gadā Satversmes tiesa šādu situāciju akceptēja attiecībā uz padomes priekštecī – Nacionālo radio un televīzijas padomi. Taču Satversmes tiesa arī norādīja, ka šāda situācija skaidrojama ar Latvijas Republikas atrašanos zināmā pārejas periodā, kad ir nepieciešama valsts pārvaldes sistēmas sakārtošana atbilstoši Satversmes un demokrātiskas tiesiskas valsts prasībām.¹ Atvasināta publiska persona ir pilntiesīgs tiesību subjekts ar tiesībspēju un rīcībspēju, tātad arī ar spēju būt par atbildētāju tiesā, tostarp atbildēt par tās nodarīto kaitējumu. Ja atvasinātai publiskai personai sava budžeta nav, tā nevar pilnvērtīgi atbildēt par tās nodarīto kaitējumu. Līdz ar to rodas jautājums, kāpēc konkrētai institūcijai ir nepieciešams atvasinātas publiskas personas statuss, ja tā faktiski nevar atbildēt par tās nodarīto kaitējumu. Ir jāsaprot, ka patstāvību institūcijas darbībā var nodrošināt, arī nepiešķirot tai atsavinātas publiskas personas statusu. Tā tas ir, piemēram, ar tiesībsargu un Tiesībsarga biroju, kas ir patstāvīga iestāde, bet kam nav atvasinātas publiskas personas statusa.

Pašlaik samērā slikta situācija ir valsts dienesta jomā, jo šajā sfērā jau ilgstoši pastāv visai sadrumstalots regulējums. Civildienesta jēdziens Latvijā tiek saprasts ļoti šauri, neattiecinot to, piemēram, ne uz dienestu iekšlietu sistēmas iestādēs, ne arī pašvaldībām vai citām atvasinātām publiskām personām. Tā rezultātā pastāv ļoti dažādi ar valsts varu rīkojošos personu nodarbinātības modeļi, ieskaitot arī darba tiesisko attiecību modeli. Tas liecina, ka mums šobrīd nav skaidras un, galvenais, stabilas vīzijas par valsts dienestu Latvijā un tā nozīmi valsts darbības nodrošināšanā. Taču ir jāņem vērā, ka nav iespējams nodrošināt kvalitatīvu valsts pārvaldes darbu, ja valsts pārvaldei nav kvalificēta un motivēta personāla. Skaidra vīzija par valsts dienesta lomu un stabilitāte nodarbinātības tiesisko attiecību regulējumā palīdzētu stiprināt valsts pārvaldes personālu.

Valsts pārvaldes funkciju izpildē tiek izmantota arī manta. Pēdējos desmit gados Latvijā ir sākušas attīstīties publisko lietu tiesības. Taču šī apakšnozare Latvijā ir tikai pašā attīstības sākumposmā un nav vēl pilnīgas skaidrības par tās lomu un piemērošanas robežām. No vienas puses, publisko lietu tiesības faktiski ir mēģinājums nodrošināt vienotu pamatprincipu piemērošanu attiecībā uz publiskām lietām un tādējādi arī to, lai publiskās lietas kalpotu visas sabiedrības labumam. No otras puses, ir jāatzīst, ka attiecībā uz publiskajām lietām liela nozīmē

ir katras nozares specifiskajam regulējumam. Arī Latvijā likumos ir regulēta gan ceļu, gan publisko ūdeņu, gan ostu, gan skolu, gan arī citu publisko lietu lietošanas kārtība. Taču šis regulējums ne vienmēr ir balstīts uz tiem pamatprincipiem, kuriem atbilstoši tiesību zinātnes atziņām vajadzētu darboties publisko lietu tiesībās. Līdz ar to rodas jautājums par publisko lietu tiesību faktisko nozīmi Latvijā.

Ja vērtē situāciju pārējās administratīvo tiesību apakšnozarēs, situācija administratīvā procesa tiesībās ir ļoti laba. Mums ir kodificēts, pietiekami izvērstis un Eiropas vadošajām tendencēm atbilstošs regulējums par administratīvo procesu. Par to var pārliecināties, kaut vai salīdzinot Administratīvā procesa likumu ar Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendāciju Nr.CM/Rec(2007)7 par labu pārvaldību² vai piedāvājumu Eiropas Savienības regulai par administratīvo procesu Eiropas Savienības institūcijās.³ Mūsu likums tiek izmantots arī kā paraugs, izstrādājot regulējumu par administratīvo procesu iestādēs un tiesās Centrālāzijas valstīs. Autores ieskatā, galvenais nākotnes izaicinājums Latvijā varētu būt saprātīga līdzsvara nodrošināšana starp administratīvā procesa efektivizēšanu, kas pēdējos gados ir bijusi viena no vadošajām tendencēm administratīvā procesa regulējuma attīstībā, un administratīvā procesa kā privātpersonai vienkārši pieejama un viegli izmantojama instrumenta savu tiesību aizsardzībai saglabāšanu.

Materiālās administratīvās tiesības ir ļoti plaša administratīvo tiesību apakšnozare, līdz ar to nav iespējams sniegt vienotu vērtējumu par visām materiālajām administratīvajām tiesībām. Vienīgais, ko autore vēlētos atzīmēt, ir tas, ka materiālajās administratīvajās tiesībās aizvien pastiprinās Eiropas Savienības tiesību ietekme. Ir atsevišķas jomas, kuras tiek regulētas galvenokārt ar Eiropas Savienības tiesību aktiem (regulām), nevis Latvijas likumiem (piemēram, muitas tiesības). Daudzās citās jomās Latvijas tiesiskais regulējums ir pieņemts, ieviešot Eiropas Savienības direktīvas. Līdz ar to juristiem, kas nodarbojas ar materiālajām administratīvajām tiesībām, ir nepieciešamas arī labas zināšanas Eiropas Savienības tiesībās.

Situāciju administratīvo pārkāpumu tiesībās autore vēlētos raksturot ar vārdu „šupošanās”. Ja pēc neatkarības atjaunošanas administratīvo pārkāpumu tiesības padomju tiesību ietekmē nereti tika uzskatītas par galveno administratīvo tiesību sastāvdaļu, tad, laikam ejot, sāka parādīties šaubas par to, vai tās vispār ir piederīgas administratīvajām tiesībām, ņemot vērā sodu tiesību principu lielo nozīmi administratīvo pārkāpumu tiesībās. Tomēr pēdējā laikā atkal pamatoti nostiprinās atziņa, ka administratīvo pārkāpumu tiesības ir administratīvo tiesību palīgnozare, jo administratīvo pārkāpumu tiesības galvenokārt ir vērstas uz to, lai nodrošinātu materiālo administratīvo tiesību ievērošanu un valsts pārvaldes efektīvu darbību. Tāpat ir jāņem vērā, ka sodus piemēro valsts pārvaldes iestādes un amatpersonas, kuru darbību ietekmē arī valsts pārvaldes organizācijas tiesības. Līdz ar to administratīvo pārkāpumu tiesības ir administratīvo tiesību palīgnozare, lai arī tajās liela nozīme ir piešķirama sodu tiesību principiem.

Rezumējot minēto, var teikt, ka kopumā situācija administratīvajās tiesībās ir vērtējama pozitīvi. Lielākoties ļoti laba situācija ir tiesiskā regulējuma jomā, aizvien padziļinās izpratne par administratīvo tiesību pamatjēdzieniem, kā arī notiek attīstība visās apakšnozarēs. Neapšaubāmi, administratīvajās tiesībās ir savas problēmas un izaicinājumi, taču attīstības tendences administratīvajās tiesībās liek cerīgi raudzīties arī uz šo problēmu atrisināšanu un izaicinājumu pārvarēšanu.

Autore vēlas pateikties kolēģim Edvinam Danovskim par vērtīgām sarunām, kas palīdzēja noformulēt šajā rakstā paustās idejas. Tomēr atbildība par rakstā sniegto vērtējumu pilnībā gulstas uz autori.

¹ Sk. Satversmes tiesas 2006.gada 16.oktobra sprieduma lietā Nr.2006-05-01 13.1.apakšpunktu.

² Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration. Pieejams: <https://rm.coe.int/16807096b9>.

³ European Parliament resolution of 9 June 2016 for an open, efficient and independent European Union administration (2016/2610(RSP)). Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P8-TA-2016-0279#BKMD-9>.

ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS

KAD ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS ŠĶITA GARLAICĪGAS

Jautrīte BRIEDE, LU profesore,
Augstākās tiesas tiesnese, pašlaik eksperte
Eiropas Savienības projektā Ukrainā

Vispirms mans komentārs – par administratīvajām tiesībām kā mācību priekšmetu. Kad savulaik Latvijas Universitātē apguvu padomju administratīvas tiesības, man tas šķita viens no garlaicīgākajiem priekšmetiem. Praksē noderīgas šķita tikai zināšanas par administratīvo pārkāpumu lietvedību.

Pēdējos divdesmit gados Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes studentu aptaujās administratīvo tiesību pasniedzēji ne vienu reizi vien ir izvirzīti un arī godāti kā gada un pat piecgades labākie mācībspēki.

To nevar panākt tikai ar pasniedzēju personībām, ja mācāmais priekšmets pats par sevi ir garlaicīgs. Tātad administratīvas tiesības ir mainījušās, tās ir kļuvušas interesantas un praksē noderīgas. Vienlaikus piekritu studentiem, kas aptaujās norāda, ka administratīvo tiesību mācību priekšmets ir sarežģīts. Modernā valsts pārvalde ir sarežģīta, jo regulējamie jautājumi ir komplicēti, turklāt tie ieguvuši starptautisku un starpvalstisku raksturu.

Komentāra otra daļa saistīta ar to, ka jau nedaudz vairāk nekā pusgadu pildu ilgtermiņa ekspertes pienākumus Eiropas Savienības projektā Ukrainā (projektā „Ukrainas Augstākās tiesas institucionālās kapacitātes stiprināšana cilvēktiesību jomā”). Ukrainas valsts pārvaldē arī ir notikušas un notiek pozitīvas pārmaiņas, tomēr mana pieredze saskarsmē ar valsts pārvaldi Ukrainā ļauj novērtēt, cik daudz tālāk mēs Latvijā tomēr esam tikuši administratīvo tiesību un administratīvi procesuālo attiecību jomā.

ADMINISTRATĪVĀ PROCESA TIESĪBAS

ADMINISTRATĪVAIS PROCESS – PIRMSĀKUMI, ATTĪSTĪBA UN TENDENCES

Veronika KRŪMIŅA, Augstākās tiesas
Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

Administratīvā procesa (turpmāk – AP) tiesības ir viena no administratīvo tiesību apakšnozarēm, kas regulē kārtību (procesu), kādā iestāde¹ izdod administratīvos aktus, veic faktisko rīcību, slēdz, pilda un izbeidz publisko tiesību līgumus, kā arī procesu, kādā notiek šo tiesību aktu un rīcības kontrole augstākā iestādē un tiesā. AP nodrošina, ka iestādes publiski tiesiskajās attiecībās ar privātpersonu rīkojas atbilstoši demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatprincipiem. Tādējādi AP ir neatņemams tiesiskas valsts elements.

ADMINISTRATĪVAIS PROCESS PĒC VALSTS NODIBINĀŠANAS¹

Lai gan AP zinātne kā atsevišķa tiesību zinātnes disciplīna vēl nebija attīstījusies, Latvijā jau kopš paša valsts sākuma pastāvēja administratīvās tiesas. Administratīvā justīcija tika atzīta par modernas tiesiskās iekārtas neatņemamu sastāvdaļu. Tautas padome 1918.gada 6.decembrī pieņēma likumu „Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanās kārtību”. Ar šo likumu tika nodibināts Senāta Administratīvais departaments kā augstākā instance administratīvajās lietās. Administratīvās lietas tajā laikā izskatīja arī mīrtiesneši un apgabaltiesas, kuras darbojās atbilstoši Krievijas pagaidu valdības 1917.gada 30.maija izdotajam likumam par administratīvajām tiesām.²

Noteiktāku tiesisku pamatu administratīvās tiesas ieguva, kad Satversmes sapulce 1921.gada 4.martā pieņēma Likumu par administratīvām tiesām. Pamatā likums regulēja tiesāšanās kārtību, proti, AP administratīvajās tiesās.³

1940.gadā Tieslietu ministrija izstrādāja jaunu likumprojektu par AP. Likumprojektā bija iekļautas normas par lietas sagatavošanu, virzīšanu un izlemšanu valsts un pašvaldību iestādēs, kā arī par lietas gaitu administratīvajā tiesā.⁴ Taču šo likumprojektu tā arī nepaspēja pieņemt.

ADMINISTRATĪVĀ PROCESA ILGAIS CEĻŠ LĪDZ LIKUMAM

Padomju okupācijas laikā nebija likumu, kas regulētu procesu, kādā iestādēm jāizdod privātpersonām saistoši individuāli tiesību akti, kā arī nebija regulējuma, kas pieļautu tiesas kontroli pār iestāžu darbību. Līdz ar to šajā laikā AP tiesības nepastāvēja.

Pēc valsts neatkarības atjaunošanas AP tiesības Latvijā attīstījās lēni. Tam bija vairāki iemesli. Tā kā okupācijas laikā AP nepastāvēja, tad nebija bāzes, uz kuras attīstīt tiesiskai

valstij atbilstošu AP. Juristi un ierēdņi nebija mācījušies AP, tāpēc trūka izpratnes par tā būtību un nozīmi tiesiskā valstī. Politiķi lielāku uzmanības veltīja tādu likumu izstrādei, kuri tieši ietekmēja ekonomiskos procesus valstī.

Par šo izpratnes trūkumu liecina arī tas, ka deviņdesmito gadu sākumā mēģinājumi virzīt apspriešanai un pieņemšanai AP regulējumu bija nesekmīgi. 1992.gadā toreizējais tieslietu ministrs Egils Levits izstrādāja un iesniedza Ministru padomes priekšsēdētājam⁵ likumprojektu „Latvijas Republikas likums par administratīvo procesu”. Tajā bija divas nodaļas: AP iestādē un tiesā. Šis likumprojekts atkārtoti tika iesniegts Ministru padomes priekšsēdētājam 1993.gadā. Trešo reizi likumprojekts „Likums par administratīvo procesu” valdībā tika iesniegts 1994.gada 1.decembrī, tomēr neguva atbalstu.⁶ Viss iepriekš minētais ne tikai negatīvi ietekmēja AP attīstību, bet arī bija viens no galvenajiem tiesiskuma deficīta iemesliem pirmajos gados pēc neatkarības atjaunošanas.⁷

Lai AP būtu vismaz kaut kāda līmeņa tiesiskais regulējums, minēto likumprojektu Valsts reformu ministrijas eksperti pārstrādāja par Ministru kabineta noteikumu projektu.⁸ Ministru kabinets 1995.gada 13.jūnijā pieņēma noteikumus Nr.154 „Administratīvo aktu procesa noteikumi”.⁹ Lidz ar to laikā no 1995. līdz 2004.gadam AP iestādē regulēja Ministru kabineta noteikumi. Tiesa administratīvās lietas izskatīja saskaņā ar civilprocesa noteikumiem, ievērojot atsevišķus izņēmumus un papildinājumus, kas bija paredzēti Latvijas Civilprocesa kodeksa 22.–25.nodaļā.¹⁰

Darbs pie Administratīvā procesa likumprojekta izstrādes tika uzsākts 1996.gadā. Vispirms tika izstrādāta koncepcija,¹¹ kura paredzēja ļoti plašu AP jēdziena saturu, iekļaujot tajā arī valsts pārvaldes iekšējās procedūras un administratīvo pārkāpumu lietvedību.¹² Taču Tieslietu ministrija šo koncepciju apspriešanai valdībā neiesniedza. Tika izstrādāta jauna koncepcija, kuras pamatā bija jau minētie Ministru kabineta noteikumi. Uz šīs koncepcijas pamata tika izstrādāts Administratīvā procesa likums (turpmāk – APL), kurš tika pieņemts 2001.gada 25.oktobrī, bet stājās spēkā 2004.gada 1.februārī.¹³

Procesuālo tiesību nozares attīstība parasti atspoguļojas attiecīgās nozares procesuālajā likumā. APL kopš tā pieņemšanas grozījumi ir izdarīti septiņas reizes. No tām piecas reizes grozījumos bija ietverts regulējums, kas konceptuāli ietekmēja administratīvā procesa attīstību. Atšķirībā no citiem procesuālajiem likumiem APL grozījumi ir tikuši izdarīti, ievērojot periodiskumu, proti, apmēram ik pēc 2–4 gadiem.

ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ

Pēc neatkarības atgūšanas lielākā daļa no tiesiska AP pamatprincipiem iestāžu ikdienas praksē netika ievēroti. Daļa no šiem pamatprincipiem tiesību piemērotajiem iestādēs nebija pazīstami. Lidz ar to AP pēc neatkarības atjaunošanas nenodrošināja efektīvu cilvēktiesību aizsardzību privātpersonas un valsts attiecībā.¹⁴

Pirmais solis ceļā uz tiesiskai valstij atbilstošu AP ieviešanu iestādēs bija Ministru kabineta 1995.gada 13.jūnija noteikumu Nr.154 „Administratīvo aktu procesa noteikumi” pieņemšana. Šie noteikumi bija pirmais normatīvais akts, kas regulēja AP atbilstoši demokrātiskas un tiesiskas valsts standartiem.¹⁵

Taču, lai pilnvērtīgi tiktu ieviests AP iestādēs, šie noteikumi, kuri jau sākotnēji bija paredzēti tikai kā starpstadija līdz attiecīga likuma pieņemšanai, bija nepietiekami, jo tie netika atbilstoši piemēroti. Lai gan noteikumi bija spēkā gandrīz deviņus gadus, iestāžu praksē tie tika ieviesti lēni. Tam bija vairāki iemesli. Pirmkārt, normatīvo aktu hierarhijā tie bija zemākā rangā nekā likumi, līdz ar to iestādes darbojās, piemērojot speciālos likumus, lai gan tie daļēji neatbilda AP principiem.¹⁶ Otrkārt, ierēdņiem nebija prasmes no abstraktiem principiem pēc noteiktas metodoloģijas atvasināt konkrētu rezultātu.¹⁷ Ierēdņi nespēja attiecināt noteikumus ietvertā vispārējo regulējumu uz konkrētās juridiskās problēmas risinājumu.

Pēc APL pieņemšanas notika intensīva ierēdņu apmācība AP. Pēc administratīvo tiesu darba uzsākšanas ierēdņiem arvien vairāk nācās rēķināties ar iespēju, ka administratīvie akti (faktiskā rīcība, publisko tiesību līgums) var tikt pārsūdzēti tiesā un tiesa vērtēs tā tiesiskumu gan no satura, gan no procesa viedokļa. No šodienas skatpunkta raugoties, nav salīdzināmi tie administratīvie akti, kurus tiesai nācās vērtēt tās darbības sākuma posmā, ar tiem administratīvajiem aktiem, kas tiek izdoti pašlaik. Šobrīd izdotie administratīvie akti ir izvērtēti un pamatotāki. Tajā pašā laikā ir jāapzinās, ka valsts un privātpersonu savstarpējo attiecību uzlabošanas process ir nebeidzams. Iestādēm ir jāstrādā pie tā, lai savu darbību padarītu iedzīvotājiem vēl saprotamāku un lai administratīvie akti būtu vispusīgi argumentēti. Turklāt jāatceras, ka administratīvie akti nav zinātnisks traktāts ar nebeidzamu tiesību normu uzskaitījumu un doktrīnas analīzi. Tajā ietvertajiem argumentiem ir jābūt saprotamiem un viegli uztveramiem. Vēl arvien der atgādināt ierēdņiem, ka viņu pamatuzdevums ir kalpot sabiedrībai. Diemžēl vēl nākas saskarties ar tādiem dažu amatpersonu apgalvojumiem, ka APL pieņemšana ir nevajadzīgi padarījusi viņu darbu darbietilpīgāku. Šie apgalvojumi atgādina to laiku, kad drošības jostu lietošanu noteica kā obligātu. Šodien automašīnā ļoti neērti jūtas tas, kuram nav iespējas piesprādzēties.

AP ir vērts uz to, lai iestāžu darbība pret privātpersonām būtu tiesiska. Ir acīmredzami un pašsaprotami, ka iestādes, ieviešot savā darbībā AP principus, sekojot tiesu praksei un mācoties no savām un citu kļūdām, ir ievērojami uzlabojušas un turpina uzlabot savu darbu tiesiskuma izpratnē. Tādēļ objektīvi aizvien vairāk iestāžu izdotie administratīvie akti administratīvajās tiesās tiek atzīti par pamatotiem. Tāpēc nav pamata apgalvojumiem, ka tas, ka statistiski arvien biežāk administratīvās tiesas spriedumi ir par labu iestādēm, liecina, ka administratīvās tiesas neobjektīvi spriež par labu iestādēm un pārāk reti apmierina privātpersonu pieteikumus. Šādas apgalvojumus pamatā izsaka tie, kuri uzskata, ka tiesas uzdevums ir nevis pareizi atrisināt strīdu, bet vienkārši apmierināt privātpersonas prasījumu, kuri tiesājas tiesāšanās pēc vai arī cenšas izmantot likumu nepilnības, lai pretēji regulējuma mērķim panāktu sev vēlamu rezultātu.

APL daļa par AP iestādē ietver normas ar dažādu detalizācijas pakāpi un dažādu juridisko slodzi. Daudzas no normām, kuras regulē AP iestādē, ietver nenoteiktus tiesību jēdzienus un tādēļ dod iespēju tās saprātīgi konkretizēt atbilstoši daudzveidīgām dzīves situācijām. Vairākām likuma normām ir izteikti informatīvs raksturs.¹⁸

Kopš APL pieņemšanas likuma daļā, kas regulē AP iestādē, ir izdarīti vairāki grozījumi – gan tādi, kas detalizētāk reglamentē kādas procedūras iestādes stadijā, kuras nav mērķis atrisināt ar juridiskās metodes palīdzību, gan tādi, kas paredz jauna tiesību institūta ieviešanu. Kā nozīmīgākie mināmi grozījumi saistībā ar publisko tiesību līgumiem,¹⁹ izlīguma veicināšanu, iestādes tiesībām pašai atcelt tās izdoto administratīvo aktu, iestādes tiesībām prasīt procesuālā dokumenta kopsavilkumu.²⁰

ADMINISTRATĪVO TIESU IEKĀRTA

Sākotnēji APL nebija paredzēts veidot specializētas administratīvās tiesas.²¹ Taču vēl pirms APL spēkā stāšanās diskusiju rezultātā gan eksperti, gan politiķi atzina, ka efektīvāk AP mērķi tiks sasniegti, ja tiks veidotas specializētās administratīvās tiesas – Administratīvā rajona tiesa un Administratīvā apgabaltiesa. Savukārt kasācijas instanci nolēma neveidot atsevišķi, bet izveidot Administratīvo lietu departamentu kā vienu no Augstākās tiesas struktūrvienībām.²² Par šo risinājumu eksperti un politiķi izšķīrās racionālu apsvērumu dēļ, lai kasācijas funkcija netiktu sadalīta starp divām tiesām, tādējādi palielinot iespēju veidoties atšķirīgai judikatūrai. Tiesas darbu uzsāka 2004.gada 2.februārī.²³

2004.gadā Administratīvajā rajona tiesā darbu uzsāka 10 tiesneši (paredzētas bija 20 amata vietas), Administratīvajā apgabaltiesā – pieci tiesneši (paredzētas bija 10 amata vietas), savukārt Administratīvo lietu departamentā darbu uzsāka pieci senatori, aizpildot visas paredzētās amata vietas. Pašlaik Administratīvajā rajona tiesā ir 43 tiesnešu amata vietas, tostarp 12 – reģionos, Administratīvajā apgabaltiesā – 22, bet Administratīvo lietu departamentā – 10 tiesnešu amata vietas.

Iecere, ka AP tiesās būs ātrs, neistenojās, jo attiecībā pret tiesnešu skaitu tika saņemts ļoti daudz lietu,²⁴ kas izveidoja lielu neizskatīto lietu atlikumu. Mēģinot risināt tiesnešu noslodzes jautājumu un secinot, ka bez pārstāvniecības reģionos netiek pienācīgi sasniegti AP mērķi, tika paredzēts izveidot Administratīvās rajona tiesas tiesu namus.²⁵ Administratīvās rajona tiesas tiesu nami Jelgavā, Liepājā, Valmierā un Rēzeknē darbu uzsāka 2009.gada 5.janvārī.

Pieņemot APL, mērķtiecīgi tika izvēlēts, ka Latvijā administratīvās lietas tiks izskatītas trīs instancēs. Taču redzot, ka jaunizveidotās administratīvās tiesas netiek galā ar lielo lietu daudzumu, un meklējot, kā efektīvizēt administratīvo tiesu darbu, likumdevējs izlēma, ka atsevišķās lietu kategorijās jāatsakās no trīspakāpju tiesu sistēmas.

Ir noteiktas lietu kategorijas, kuras tiek izskatītas tikai vienā instancē – rajona tiesā (piemēram, lietas par atbildes nesniegšanu uz iesniegumu²⁶) vai apgabaltiesā (piemēram, lietas par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieka atbrīvošanu no amata²⁷). Vairākos likumos ir noteikts, ka lietas izskatāmas tikai divās tiesu instancēs. Piemēram, lietas, kuru pārsūdzība noteikta likumā „Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm”,²⁸ Informācijas atklātības likumā,²⁹ Publisko iepirkumu likumā,³⁰ var pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā un Administratīvo lietu departamentā. Savukārt lietas, kuru pārsūdzība noteikta, piemēram, Konkurences likumā,³¹ Finanšu instrumentu tirgus likumā,³² var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā un Administratīvo lietu departamentā.

Piecās lietu kategorijās ir paredzēts, ka Administratīvo lietu departaments izskata lietu kā pirmā un vienīgā tiesu instance (piemēram, lietas par ārzemnieka iekļaušanu to personu sarakstā, kurām ieceļošana Latvijas Republikā aizliegta). Šādi izņēmumi paredz Augstākajai tiesai kā kasācijas instancei neatbilstošu kompetenci. Kasācijas instances uzdevums ir raudzīties, lai zemākas instances tiesas vienveidīgi un pareizi piemērotu tiesību normas, nevis vērtēt faktiskos apstākļus un pārbaudīt pierādījumus.

Trīs instanču tiesu sistēma tika veidota tāpēc, lai, divās instancēs pārbaudot pierādījumus, maksimāli samazinātu kļūdu iespējamību, tādējādi garantējot no valsts puses taisnīgu strīda atrisināšanu. Atkāpei no trīspakāpju tiesu sistēmas būtu jābūt kā izņēmumam. Taču jau šobrīd pastāv vairāk nekā 20 šādu izņēmumu, kas administratīvo lietu pārsūdzības sistēmu padara arvien nepārskatāmāku. Tādējādi trīspakāpju tiesu sistēma, kurai vajadzētu būt kā vispārējam tiesiskuma līmeņa garantam, diemžēl pamazām kļūst par izņēmumu.

Kāda ir katras tiesu instances loma un ko nozīmē lietas izskatīšana kasācijas kārtībā, no likumprojektu virzītājiem un likumu pieņēmējiem prasa zināmu izpratni un zināšanas, kas reizēm pietrūkst.

ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

APL daļa, kas regulē tiesvedību administratīvajā tiesā, tika izstrādāta, par paraugu ņemot civilprocesa regulējumu. Tomēr no civilprocesa aizgūtais regulējums neatbilda AP būtībai. Tāpēc AP tiesā kopš likuma pieņemšanas ir piedzīvojis daudz būtisku izmaiņu.

Ieskatam daži no jaunievedumiem. Rakstveida process ir kļuvis par administratīvo lietu izskatīšanas pamatprocesa veidu,³³ modificēta valsts nodevu un drošības naudas sistēma, nosakot, ka vēršanās augstākās instances tiesā ir „dārgāka”, paredzētas augstākās instances tiesības pievienoties zemākas instances tiesas nolēmuma motivācijai, to neatkārtojot,³⁴ paplašinātas kasācijas instances tiesības atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību,³⁵ paredzētas tiesības atteikt izskatīt acimredzami nepamatotu vai nepieļaujamu, vai objektīvi nesaprotamu pieteikumu, paredzētas apelācijas instances tiesības atteikties ierosināt apelācijas tiesvedību.³⁶

Sabiedrības uzticēšanos valstij veido daudzu elementu kopums. Viens no būtiskākajiem elementiem ir tiesu darbs. Taču efektīvs tiesas darbs nav atkarīgs tikai un vienīgi no tiesneša labās gribas. To ietekmē arī lielais lietu skaits kontekstā ar prasību pēc ātrākas lietu izskatīšanas. Lai gan tiesas cenšas līdzsvarot prasību pēc tiesas spriešanas kvalitātes ar spiedienu pēc kvantitātes, tomēr tas ne vienmēr izdodas.

Vēl arvien, pēc 13 gadiem, kopš stājies spēkā APL, AP no lietu izskatīšanas ātruma skatpunkta nevar atzīt par pietiekami efektīvu. Ja sākotnēji pirmajā un apelācijas instancē bija ilgi lietu izskatīšanas termiņi, tad pēdējos gados šī problēma ir skārusi kasācijas instanci. Līdz ar pastāvīgi pieaugošu lietu skaitu negatīvu ietekmi uz lietu izskatīšanas ilgumu tieši kasācijas instancē ir atstājuši arī grozījumi, kas noteica, ka par kasācijas sūdzību un blakus sūdzību virzību lemj Administratīvo lietu departaments, nevis zemāku instanču tiesas, kā tas bija iepriekš.

Lietu izskatīšanas ilgumu ievērojami ietekmē arī Latvijā novērojamā tiesāšanās kultūra. Nereti tiesāšanās ir vērsta nevis uz būtisku jautājumu risināšanu, bet gan

ir nepamatota un sikumaina vai arī ar mērķi „apiet” tiesību normas vai piemērot tās formāli. Procesa dalībnieki nav gatavi uz tiesisku dialogu. Minētais ietekmē lietu daudzumu tiesās un līdz ar to arī pildzina tiesvedību ilgumu lietās, kurās tiesas kontrole patiešām ir nepieciešama.

¹ Šis jēdziens lietots Administratīvā procesa likuma 1.panta pirmās daļas izpratnē.

² Dišlers K. Latvijas administratīvā procesa ievadjaudājumi. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1936, Nr.1, 13.–65.lpp.

³ Turpat.

⁴ Likumprojekts par administratīvo procesu. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1940, Nr.1, 715.lpp.

⁵ Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas deklarācijas pieņemšanas 1990.gada 4.maijā līdz 1993.gada 3.augustam izveidotā Latvijas Republikas valdība bija Ministru padome, kas darbojās Ivara Godmaņa vadībā.

⁶ Administratīvais process Latvijā: no idejas līdz likumam un tiesai. Jurista Vārds, 04.02.2014., Nr.5 (807).

⁷ Balodis R., Kārklīņa A., Danovskis E. Latvijas konstitucionālo un administratīvo tiesību attīstība pēc neatkarības atjaunošanas. Latvijas Universitātes žurnāls Nr.3: Juridiskā Zinātne, 2012, 57.lpp.

⁸ Administratīvais process Latvijā: no idejas līdz likumam un tiesai. Jurista Vārds, 04.02.2014., Nr.5 (807).

⁹ Administratīvo aktu procesa noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 04.07.1995., Nr.186 (901).

¹⁰ Salenieks N. Par administratīvo procesu tiesā. Jurista Vārds, 19.03.1998., Nr.10/11 (78/79).

¹¹ Konceptija par Administratīvā procesa likuma projekta struktūru. Latvijas Vēstnesis, 06.10.1996., Nr.27 (41).

¹² Balodis R., Kārklīņa A., Danovskis E. Latvijas konstitucionālo un administratīvo tiesību attīstība pēc neatkarības atjaunošanas. Latvijas Universitātes žurnāls Nr.3: Juridiskā Zinātne, 2012, 57.lpp.

¹³ Sākotnēji bija paredzēts, ka likums stāties spēkā 2003.gada 1.jūlijā, taču, tā kā vēl nebija izveidotas administratīvās tiesas, tā spēkā stāšanās tika pārcelta. Latvijas Vēstnesis, 27.06.2003., Nr.96 (2861).

¹⁴ Par Administratīvā procesa likumu. Administratīvā procesa likuma izstrādes darba grupas ziņojums Ministru kabineta 1997.gada 15.jūlija sēdē. Latvijas Vēstnesis, 22.07.1997., Nr.186 (901).

¹⁵ Turpat.

¹⁶ Turpat.

¹⁷ Levits E. Par administratīvā procesa vietu un funkcijām Latvijas tiesību sistēmā. Jurista Vārds, 19.03.1998., Nr.10/11 (78/79).

¹⁸ Danovskis E. Izmaiņas normās par administratīvo procesu iestādē. Jurista Vārds, 04.04.2017., Nr.14/15 (968/969).

¹⁹ Grozījumi Administratīvā procesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 30.12.2008., Nr.202 (3986).

²⁰ Grozījumi Administratīvā procesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 16.02.2017., Nr.36 (5863).

²¹ Administratīvā procesa likuma 122.panta pirmā daļa, 290.panta pirmā daļa. Latvijas Vēstnesis, 14.11.2001., Nr.164 (2551).

²² Grozījumi likumā „Par tiesu varu”. Latvijas Vēstnesis, 17.12.2003., Nr.178 (2943); Grozījumi Administratīvā procesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 23.01.2004., Nr.12 (2960).

²³ 1.februāris bija svētdiena.

²⁴ Atbilstoši Tiesu administrācijas sniegtajai informācijai 2004.gadā rajona tiesā tika saņemtas 2717 lietas, bet apgabaltiesā – 1539 lietas, savukārt 2005.gadā rajona tiesā tika saņemtas – 3359 lietas, bet apgabaltiesā – 1753 lietas.

²⁵ Grozījumi likumā „Par tiesu varu”. Latvijas Vēstnesis, 18.04.2008., Nr.61 (3845).

²⁶ Iesniegumu likuma 10.panta otrā daļa. Latvijas Vēstnesis, 11.10.2007., Nr.164 (3740).

²⁷ Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 4.panta vienpadsmitā daļa. Latvijas Vēstnesis, 22.03.2016., Nr.57 (5629).

²⁸ Likuma „Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm” 17.panta piektā daļa. Latvijas Vēstnesis, 30.01.1997., Nr.31/32 (746/747).

²⁹ Informācijas atklātības likuma 15.panta otrā daļa. Latvijas Vēstnesis, 06.11.1998., Nr.334/335 (1395/1396).

³⁰ Publisko iepirkumu likuma 9.panta divdesmit trešā daļa, 72.panta otrā daļa, 73.panta piektā daļa. Latvijas Vēstnesis, Latvijas Vēstnesis, 29.12.2016., Nr.254 (5826).

³¹ Konkurences likuma 8.panta otrā daļa. Latvijas Vēstnesis, 23.10.2001., Nr.151 (2538).

³² Finanšu instrumentu tirgus likuma 4.panta otrā daļa. Latvijas Vēstnesis, 11.12.2003., Nr.175 (2940).

³³ Grozījumi Administratīvā procesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 21.11.2012., Nr.183 (4786).

³⁴ Grozījumi Administratīvā procesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 15.11.2006., Nr.183 (3551).

³⁵ Turpat.

³⁶ Grozījumi Administratīvā procesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 21.11.2012., Nr.183 (4786).

CIVILTIESĪBAS

JĀSTIPRINA DZĪVOKĻU ĪPAŠNIEKU KOPĪBAS INTEREŠU AIZSARDZĪBA

Dr.iur. Rihards GULBIS,
Augstākās tiesas Civillietu departamenta
zinātniski analītiskais padomnieks

Dzīvojamo māju neapmierinošais tehniskais un vizuālais stāvoklis ir daudzu dzīvokļu īpašnieku realitāte gan Rīgā, gan arī ārpus tās. Tam ir vairāki iemesli, kas saistīti gan ar pašu dzīvokļu īpašnieku attieksmi pret savu īpašumu, tostarp kopīpašumā esošo dzīvojamās mājas daļu, gan dzīvojamo māju pārvaldnieku sniegto pakalpojumu kvalitāti u.c. faktoriem. Viens no iemesliem, kas būtiski ietekmē iespēju pienācīgi uzturēt dzīvojamo māju un ar to funkcionāli saistītās ēkas un zemi, ir atsevišķu dzīvokļu īpašnieku parādsaistību apjoms, kas radies, ilgstoši nenesdot dzīvojamās mājas pārvaldīšanas izdevumus vai nenorēķinoties par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu. Piemēram, kopējais parāds tikai par siltumenerģijas pakalpojumiem, kas sniegti republikas nozīmes pilsētās 2015.gada 1.septembrī, veidoja 17,7 miljonus eiro.¹ Šādu parādu esamība rada ne tikai risku, ka konkrētajām dzīvojamām mājām tiks pārtraukta to uzturēšanai nepieciešamo pakalpojumu sniegšana, bet tie arī kavē dzīvojamās mājas uzturēšanas vai uzlabošanas darbību veikšanu. Tādējādi tiek pasliktināta dzīvokļu īpašnieku dzīves vides kvalitāte.

2017.gada 1.janvārī stājās spēkā Dzīvokļa īpašuma likuma grozījumi, kuru mērķis bija mazināt iepriekšminēto dzīvokļu īpašnieku parādsaistību problēmu.² Tomēr, ietverot Dzīvokļa īpašuma likuma 10.pantā dzīvokļa īpašnieka pienākumu, atsavinot dzīvokļa īpašumu, informēt dzīvokļa īpašuma ieguvēju par tām dzīvokļa īpašnieka neizpildītajām saistībām, kuras attiecas uz dzīvokļa īpašuma lietošanu, kā arī nosakot, ka dzīvokļa īpašuma atsavināšanas gadījumā darījuma dalībniekiem nekavējoties rakstveidā jāpaziņo dzīvojamās mājas pārvaldniekam par dzīvokļa īpašnieka maiņu, iepriekš minētais likumprojekta mērķis nevar tikt efektīvi sasniegts. Pamatots ir izvēlētais laika moments, kad būtu risināms jautājums par parādsaistībām, proti, dzīvokļa īpašuma atsavināšanas brīdis, taču izvēlētais līdzeklis (informēšanas pienākumi) nav pietiekams noteiktā mērķa sasniegšanai.

Lai nodrošinātu dzīvokļu īpašnieku kopības interešu pienācīgu aizsardzību pret atsevišķu dzīvokļu īpašnieku parādsaistību radītajām negatīvajām sekām dzīvojamās mājas uzturēšanai, uz dzīvokļa īpašnieka pienākumu segt dzīvojamās mājas pārvaldīšanas izdevumus un norēķināties par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, būtu jāattiecināta reālnastās tiesiskais

regulējums.³ Piešķirot minēto izdevumu segšanas pienākumam liettiesisku raksturu, tiktu ne vien būtiski mazināta ar dzīvojamo māju saistīto parādu problēma, bet arī samazinātos ar attiecīgo parādu atgūšanu saistīto civiltiesisko strīdu daudzums.

¹ Sk. Ekonomikas ministrijas Informatīvā ziņojuma par situāciju saistībā ar siltumapgādes pakalpojumiem 2015.gadā 1.1.punktā. Pieejams: https://www.em.gov.lv/iv/nozares_politika/majokli/informativie_zinojumi/.

² Sk. Grozījumus Dzīvokļa īpašuma likumā. Latvijas Vēstnesis, 08.12.2016., Nr.239 (5811).

³ Plašāk par šāda risinājuma iespējamību sk.: Gulbis R. Pienākums segt dzīvojamās mājas pārvaldīšanas izdevumus un norēķināties par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu: reālnastas tiesiskā regulējuma attiecināšana kā risinājums. Latvijas Universitātes 75.zinātniskās konferences rakstu krājums „Latvijas Republikas Satversmei – 95”. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2017, 123.–132.lpp.

CIVILPROCESA TIESĪBAS

IZPROTOT KASĀCIJAS INSTANCES BŪTĪBU

Edīte VERNUŠA, Augstākās tiesas
Civillietu departamenta priekšsēdētāja

Augstākās tiesas galvenais uzdevums – izskatīt lietas kasācijas kārtībā – tika noteikts likumā „Par tiesu varu” drīz pēc Latvijas neatkarības atgūšanas. Tomēr izpratne par kasācijas instances īstenošanu tiesu sistēmā ir attīstījusies pakāpeniski. Lietas dalībnieki, viņu pārstāvji un plašāka sabiedrība nereti uzskata, ka kasācijas instances galvenais uzdevums ir izlabot pirmās vai otrās instances tiesu spriedumos sastopamās kļūdas.

Kā izriet no Civillietu departamenta pieredzes, kasācijas sūdzības iesniedzēji bieži vēlas, lai Augstākā tiesa atkārtoti izvērtē pierādījumus lietā un pārbauda, vai lieta izspriesta pareizi pēc būtības. Tā ir liela uzticība mūsu departamenta tiesnešu pieredzei un profesionalitātei. Šo uzticību augsti novērtējam. Vienlaikus mūsu galvenais uzdevums ir rast atbildes uz tiesību jautājumiem, kuriem ir nozīme ne vien konkrētajās lietās, bet nenoteikta skaita gadījumos, nodrošinot likumu vienotu izpratni visās tiesās un novēršot likumu nepilnību radītās negatīvās tiesiskās sekas. Tas ir uzdevums, kura pienācīgas izpildes pamatā ir apjomīgs pētnieciskais darbs un padziļināta, uz izsvērtiem argumentiem balstīta tiesnešu diskusija. Uzskatot Augstāko tiesu par pēdējo patvērumu pret iespējamo netaisnību katras atsevišķas civiltiesas izspriešanā, tās resursi tiktu izlietoti kazuistisku nolēmumu taisīšanai. Šādas pieejas sekas būtu arī Augstākās tiesas judikatūras nepastāvīgums.

2016.gadā Latvijas likumdevējs spēra svarīgu soli, lai nodrošinātu, ka kasācijas instances resursi tiek primāri novirzīti tiesību sistēmai nozīmīgu tiesību jautājumu risināšanai. Civilprocesa likuma 464.¹panta otrās daļas 2.punktā tika nostiprināts regulējums¹, ka kasācijas instances tiesa ir tiesīga atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību, ja nav acīmredzama pamata uzskatīt, ka

pārsūdzētajā spriedumā ietvertais lietas iznākums ir nepareizs un ka izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālākveidošanā. Tāpat panta trešajā daļā tika ieviesta iespēja atteikties tiesvedības ierosināšanu gadījumos, kad nav sasniegts strīda summas 2000 eiro sliekšnis un lietā nav jārisina būtiski tiesību jautājumi.

Kasācijas instances atslogošana no mazāk nozīmīgu jautājumu risināšanas, izmantojot leģislatīvos instrumentus, ir turpināma arī nākotnē. Citu valstu kasācijas instanču tiesu darbības pieredze liecina, ka tas ir pastāvīgs process. Ilgtermiņā Latvijas tiesību sistēmai būtu jāorientējas uz to, ka kasācijas instances tiesai jāskata tikai tādas lietas, kas dod iespēju atbildēt uz nozīmīgiem tiesību jautājumiem, katras atsevišķas civiltiesas taisnīgu noregulējumu atstājot pirmās un otrās instances tiesas un tikai izņēmuma gadījumā – Augstākās tiesas ziņā.

¹Sk.: Grozījumi Civilprocesa likumā. Latvijas Vēstnesis, 29.06.2016., Nr. 123 (5695).

KOMERCTIESĪBAS

KOMERCTIESĪBU ATTĪSTĪBA: PROBLĒMAS UN PERSPEKTĪVAS

Aigars STRUPIŠS, Augstākās tiesas
Civillietu departamenta tiesnesis

LĪDZŠINĒJĀ NORMATĪVO AKTU ATTĪSTĪBA NEDAUDZ STATISTIKAS

Kopš Komerclikuma pieņemšanas 2000.gadā tajā grozījumi izdarīti 22 reizes. Atņemot no tiem pirmos trīs, ar kuriem tikai tika atlikts spēkā stāšanās termiņš, sanāk, ka likums grozīts vidēji biežāk nekā reizi gadā. Turklāt 2017., 2012., 2011. un 2008.gadā likums grozīts divreiz, bet 2013.gadā – pat četrreiz. Ir panti, kuros grozījumi izdarīti četrreiz un piecreiz, it īpaši tie, kuri saistīti ar Uzņēmumu reģistru, piemēram, 8., 9., 15., 149. pants, nemaz nerunājot par divreiz un trīsreiz grozītām normām.

Ar šādu likumu mainības statistiku nebūtu jālepojas. Liela daļa grozījumu ir precizējumi un procedūru apraksti (piem., grozījumi komercreģistra iestādi reglamentējošajās normās), kam normāli būtu bijis jāattīstās tiesību piemērošanas prakses ietvaros. Šāda tiesību jaunrades prakse lielā mērā izstumj tiesību piemērotājus no tiesību attīstības. Piemēram, ņemot vērā Civillikuma 3.pantu, tiesām nereti nākas piemērot likumus redakcijās, kuras jau krietnu laiku nav spēkā. Vienlaikus gan jāatzīst, ka komerciesību sfērā situācija ar likuma grozījumiem vēl ir samērā stabila, ja to aplūko salīdzinājumā ar, piemēram, Civilprocesa likumu, kuru šajā pašā periodā likumdevējs grozījis 56 reizes, turklāt dažos gados pat pa piecām līdz septiņām reizēm.

GROZĪJUMU SATURS

Komerclikuma grozījumus kopumā var iedalīt vairākās grupās.

Pirmām kārtām jāmin grozījumi, kuru nepieciešamību nosaka pati komercdarbības attīstība. Šie grozījumi uzlabo iepriekšējo regulējumu, ieviešot jaunus tiesību institūtus vai būtiski mainot vecos. Kā svarīgākos Komerclikuma grozījumus, kuriem ir bijusi būtiska nozīme komercattīstībā, jāmin:

1. Komerclikuma papildināšana ar komercdarījumu daļu (18.12.2008. likums), it īpaši uzsverot saīsināta noilguma termiņa ieviešanu;
2. SIA dalībnieku reģistra vešanas kārtības detalizēta noteikšana, kas unificēja dalībnieku reģistrus un padarīja tos saprotamus un pārskatāmus (02.05.2013. likums);
3. pienākuma uzlikšana numurēt SIA kapitāla daļas, kas ļauj tās identificēt pamatkapitāla apmaksas un atsavināšanas darījumos (02.05.2013. likums);
4. kapitāla daļas īpašnieka prezumpcija 188.¹ pantā (02.05.2013. likums), kas aizsargā labticīgus kapitāla daļu ieguvējus;
5. rakstveida formas ieviešana kapitāla daļu atsavināšanas darījumam (02.05.2013. likums), kas atvieglo pierādīšanu strīdos;
6. kapitāla daļu reģistrācijas kārtības noteikšana, ja tās mantotas vai ja tās atsavinājis tiesu izpildītājs vai maksātnespējas administrators, kā arī valdes locekļu ievēlēšana šādos gadījumos (15.06.2017. likums). Tas ļauj izvairīties no situācijām, ka valde atsaka reģistrēt izsolē iegūtās kapitāla daļas;
7. ārkārtas dividenžu pieļaušana (16.01.2014. likums), ļaujot dalībniekiem elastīgāk rīkoties ar sabiedrības peļņu;
8. mazkapitāla SIA ieviešana (15.04.2010. likums), atvieglojot SIA dibināšanu, tādējādi stimulējot ekonomikas attīstību un cilvēku iespējas attīstīt mazo biznesu finanšu krīzes periodā;
9. darījumi ar saistītajām personām (14.06.2012. un 15.06.2017. likums), dodot dalībniekiem papildu iespēju kontrolēt valdi;
10. aizliegums Uzņēmumu reģistra valsts notāriem iekļauties kapitālsabiedrību dibināšanas dokumentu privāttiesiskajā saturā (23.03.2017. grozījumi likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”). Šis patiešām ir fundamentāls, ilgi gaidīts grozījums, kas dos jaunas iespējas kapitālsabiedrību dalībniekiem pilnā apmērā izmantot privāttiesību dispozitivitāti, tādējādi attīstot komercdarbību, kas atbilst viņu mērķiem un konkrētajām vajadzībām.

Atsevišķi jāmin tā dēvētie pretreiderisma grozījumi, kuri tika izdarīti ar 2013.gada 2.maija likumu un stājās spēkā 2013.gada 1.jūlijā un kuri bija vērsti uz komercsabiedrību prettiesiskas pārņemšanas novēršanu. Pēc 2010.gada publiskajā telpā parādījās ziņas par vairākiem šādiem gadījumiem, kuri guva visai plašu rezonansi. Pārsvārā tie bija gadījumi, kad ar viltotiem dokumentiem vai apejot dalībnieku sapulces sasaukšanas kārtību kāds no SIA dalībniekiem mēģināja izstumt citus dalībniekus vai arī, iegūstot kontroli valdē, atsavināt sabiedrībai piederošus īpašumus. Lai gan tie bija atsevišķi gadījumi un no tiesiskās sistēmas viedokļa tie bija primāri risināmi krimināltiesiskām

metodēm, kuras valsts nespēja un, kā izskatās, joprojām nespēj efektīvi izmantot, likumdevējs izvēlējās ieviest ļoti plašu komercsabiedrību dokumentu notarizāciju. Interesantākais ir tas, ka šis priekšlikums Komerclikuma darba grupā neguva speciālistu atbalstu. Lai gan Tieslietu ministrijai tika piedāvāti citi – saudzējošāki, bet ne mazāk efektīvi – risinājumi, notarizācijas priekšlikums tika virzīts uz Saeimu. Rezultātā dažu krimināla rakstura darbību dēļ visām komercsabiedrībām ir uzlikti pienākumi, kuri palielina sabiedrības darbības izmaksas un sarežģī to darbu.

Viens no iemesliem, kādēļ likumi tiek grozīti, ir mēģinājumi ar privāttiesisko regulējumu ierobežot kriminālās aktivitātes (tā dēvētā preventīvas doktrīna, kura aizstāv viedokli, ka ar likumā noteiktiem ierobežojumiem var efektīvi novērst likumpārkāpumus). Tas attiecināms gan uz Valsts ieņēmumu dienesta cīņu pret fiktīviem uzņēmumiem, fiktīviem valdes locekļiem, fiktīvam juridiskajām adresēm, gan uz cīņu pret tā dēvēto reiderismu jeb komercsabiedrību vai to aktīvu prettiesisku pārņemšanu. Tomēr, kā rāda prakse, šādi grozījumi, ja aiz tiem nestāv spēcīga, labi attīstīta un konsekventa krimināltiesiskā bāze, nedod vērā ņemamu rezultātu, un daļa no tiem pat tiek pēc tam atcelta, lai atgrieztos pie sākotnējā regulējuma. Tā, piemēram, ar 2011.gada 16.jūniju grozījumiem, mēģinot ierobežot fiktīvu uzņēmumu izveidošanu, tika ieviests, ka, reģistrējot juridisko adresi, nepieciešama piekrišana no attiecīgās ēkas īpašnieka. Šobrīd jau tiek apsvērta iespēja no šā regulējuma atteikties, jo šis piekrišanas lielos apmēros tiek viltotas un valsts to nespēj ne pārbaudīt, ne pret to cīnīties. Tas lieku reizi pierāda, ka noziegumu prevencija ir atkarīga ne no likumā noteiktiem ierobežojumiem un ne no soda bardzības, bet gan no soda neizbēgamības, ar ko Latvijā, nepārspilējot, ir milzīgas problēmas.

Daži grozījumi, lai gan labi domāti, nav devuši īpašu pienesumu. Kā piemēru var minēt izpirkuma tiesību ieviešanu uz SIA kapitāla daļām, ja pārkāptas pirmpirkuma tiesības (02.05.2013. grozījumi). Jau apspriežot šo priekšlikumu, speciālisti brīdināja, ka tam kā pretreiderisma pasākumam praktiskas nozīmes nebūs, jo līdz brīdim, kamēr apietais pirmpirkuma tiesīgais dalībnieks panāks izpirkuma tiesības realizāciju, no sabiedrības aktīviem nekas nebūs palicis pāri. Nav dzirdēts, ka četru gadu laikā kopš grozījumu izdarīšanas šis mehānisms būtu praktiski izmantots.

Ir grozījumi, kuriem nav nekādas praktiskas nozīmes, jo arī bez tiem attiecīgais regulējums pastāv. Piemēram, ar 2013.gada 2.maija likumu tika ieviesta SIA valdes locekļu atbildība par dalībnieku reģistra vešanas noteikumu pārkāpšanu pret dalībniekiem un trešajām personām, lai gan tiesu praksē jau 2012.gadā bija konstatēts, ka Komerclikuma 169.pantā noteiktā valdes locekļu atbildība neatceļ viņu atbildību uz vispārīgiem delikttiesiskiem pamatiem iepretim trešajām personām (SKC-25/2012). Neraugoties uz to, pēc Ārvalstu investoru padomes priekšlikuma Komerclikuma 169.¹ pantā tika noteikta arī valdes locekļu delikttiesiskā atbildība, lai gan tā jau izriet no Civillikuma un tiesu prakses. Līdzīgi ar 2017.gada 23.marta likumu tika ieviesta šāda norma: „Attiecībā uz nacionālajai drošībai nozīmīgām komercsabiedrībām šā likuma noteikumi piemērojami

tiņķā, ciktāļ Nacionālās drošības likums nenosaka citādi.” Abos gadījumos izdarītajiem grozījumiem nav nozīmes, jo ikviens profesionāls jurists zina fundamentālo tiesību principu *lex specialis derogat legi generali*. Turklāt Latvijā šis princips pat ir nostiprināts rakstītajā tiesību normā – Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9.panta sestās daļas 2.punktā.

Līdzīgi jautājumi rodas par šā gada grozījumiem 169.¹ pantā, papildinot to ar otro daļu: „Ja valde šā likuma 187.¹ panta trešajā daļā minētajā gadījumā likumā noteiktajā termiņā un kārtībā neizdara ierakstu dalībnieku reģistrā vai neiesniedz komercreģistra iestādei jauno dalībnieku reģistra nodalījumu, attiecīgās personas saucamas pie administratīvās atbildības.” Tiesību norma, kura, paredzot administratīvo atbildību, nenosaka sodu, ir bezjēdzīga. Šādas „brīdinošas normas” no juridiskās tehnikas viedokļa rada vairāk jautājumu nekā atbilžu. Piemēram, kāpēc šādi „brīdinājumi” nav ietverti pie citām normām, par kuru pārkāpumiem arī var iestāties atbildība, it īpaši tādēļ, ka viena vai cita veida atbildība var iestāties par gandrīz ikvienas normas pārkāpumu?

Daudzi grozījumi ir bijuši, tikai lai formāli kaut ko precizētu vai izskaidrotu, lai gan īpašas praktiskas nozīmes tiem nav. Piemēram, nav izšķirošas nozīmes, vai likumā tiek lietots jēdziens „filiāles dibināšana” vai „filiāles atvēršana”, „tirā peļņa” vai „pārskata gada peļņa” u.tml. Nav būtiskas nozīmes arī 2017.gada grozījumiem, ar kuriem Komerclikuma 271.pantā vārdi „zaudējumi pārsniedz pusi” aizstāti ar vārdiem „zaudējumi sasniedz vismaz pusi”. Vai tiešām tik nozīmīga ir hipotētiska viena eiro centa starpība, lai tādēļ grozītu likumu? Likumprojekta anotācijā par šo grozījumu nekas nav atrodams.

Diemžēl ir bijuši grozījumi, kuri ieviesti ar argumentāciju, kura ir pilnīgi pretēja šo grozījumu radītajām sekām, kas liecina, ka, visticamāk, priekšlikumu autori, Tieslietu ministrija un likumdevējs nav īsti sapratuši ne grozītās normas, ne izdarīto grozījumu būtību. Tā, piemēram, 2017.gadā Komerclikuma darba grupā tika izvirzīts priekšlikums grozīt Komerclikuma 172.panta otro un sesto daļu. Minētās normas paredzēja mazākumakcionāru īpašu aizsardzību komercsabiedrībās, kuru pamatkapitāls pārsniedz 1 422 000 eiro, nosakot, ka tiesības celt prasību pret valdes locekļiem ir ne vien dalībniekiem, kuri pārstāv vismaz piecus procentus pamatkapitāla, bet arī tiem, kuru ieguldījums pārsniedz 71100 eiro. Priekšlikumu izteica Latvijas Darba devēju konfederācija, argumentējot, ka neesot saprotams, kāpēc noteikts ierobežojums ne vien procentos, bet arī absolūtos skaitļos. Priekšlikumu darba grupas apspriedē atbalstīja Ārvalstu investoru padomes pārstāvis – zvērināts advokāts, argumentējot to ar abstraktu frāzi, ka jāstiprina mazākuma aizsardzība. Netika minēts neviens konkrēts gadījums, kad šī norma būtu radījusi problēmas. Grozījums tika pieņemts, lai gan tā rezultāts ir acīmredzamā pretrunā ar tā skaļi deklarēto mērķi un uz šo neatbilstību Tieslietu ministrijai tika norādīts. Lai gan šis priekšlikumu nebija iekļauts Saeimai nosūtītajā likumprojektā, tas parādījās kā atsevišķs tieslietu ministra priekšlikums likumprojekta izskatīšanas laikā Saeimā. Rezultātā šī aizsardzība lielo kapitālsabiedrību mazākumakcionāriem tika atņemta, tā arī nevienam īsti nesaprotot, kādu konkrētu iemeslu vai problēmu dēļ

šī norma bija jāgroza. Šāda prakse, kad grozījumi tiek motivēti ar argumentiem, kuri ir acīmredzami pilnīgi aplami, demokrātiskā valstī ir absolūti nepieņemama, jo rada priekšstatu, ka vai nu valsts pārvalde un tās darba grupās iesaistītās personas īsti nesaprot, ko dara, vai arī isteno kaut kādu subjektu intereses, slēpjot to aiz nepatiesi deklarētiem mērķiem.

Vienlaikus fundamentāli jautājumi ilgstoši netika risināti, lai gan tie ir būtiski komerciesību attīstībā. Kā vienu no šādiem piemēriem jāmin Uzņēmumu reģistra kompetences ierobežošana attiecībā uz iejaukšanos komercsabiedrību dibinātāju un dalībnieku privāttiesiskajās attiecībās.¹ Lai gan par šo jautājumu komerciesību speciālisti runā jau vismaz 10 gadus, attiecīgs grozījums likumā „Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” tika izdarīts tikai šā gada martā. Cits piemērs ir akciju „vērtspapirizēšana”, proti to padarīšana par istu dokumentu, kuru var atsavināt. Šobrīd lielai daļai (ja ne lielākajai) akciju sabiedrību akciju kā vērtspapīru nav vispār, ne papīra, ne elektroniskā formā. Arī šis jautājums tiek aktualizēts ik pa dažiem gadiem, un tikai nupat, šā gada oktobrī, Tieslietu ministrijas Komerclikuma darba grupa pie tā ir ķērusies.

SKATS NĀKOTNĒ

Atskaitot likuma grozīšanu gadījumos, kad pēc tā nav būtiskas nepieciešamības, līdzšinējā komerciesību attīstība ir notikusi kopumā apmierinoši gan likumdošanas jomā, gan tiesu prakses jomā, pārsvārā ņemot vērā vajadzības, kuras diktē mūsdienu komerciālā apgrozība. Tomēr gribētu minēt vienu aspektu, kas būtu nākotnē uzlabojams.

Viens no būtiskiem trūkumiem tiesību normu jaunrades jomā ir sistemātiska zinātniski analītiskā darba trūkums, Tieslietu ministrijā izstrādājot un pieņemot likumu grozījumus. Netiek izmantotas faktiskās izpētes (*case study*) metode, modelēšana, izmaksu un ieguvumu (*cost-benefit*) analīzes u.c. metodes, kuras būtu jāizmanto valsts iestāžu pārziņā esošo politiku izveidē un attīstīšanā.

Diskusijas Komerclikuma darba grupā, kurā iesaistīti dažādu interešu grupu pārstāvji un kurai būtu jākalpo par problēmu definēšanas un ideju ģenerēšanas forumu, faktiski ir pārvērtušās par izglītošanas un informācijas apmaiņas vietu, kur bez nopietnas analīzes ar balsošanu tiek pieņemti lēmumi par to vai citu grozījumu virzīšanu uz Saeimu. Itin bieži darba grupas locekļi piedāvā gatavas grozījumu redakcijas, nemaz neatklājot, kādu iemeslu dēļ tie izstrādāti, aprobežojoties vien ar „mazākuma aizsardzības” vai kādu tikpat abstraktu un hipotētisku apsvērumu. Viens no biežāk minētajiem argumentiem likuma grozījumiem ir: „Nav saprotams, kāpēc tas un tas pants tā nosaka”, un viens no biežāk uzdotajiem jautājumiem darba grupā ir: „Bet kā ir Igaunijā (Vācijā u.tml.)?” Nevar noliegt salīdzinošo tiesību nozīmīgo lomu jurisprudences attīstībā, tomēr vienlaikus jāatzīst, ka nedrīkst tik primitīvi pieiet mūsu valstij nozīmīgu jautājumu risināšanai. Salīdzinošā jurisprudences nenozīmē vienkārši normu pārņemšanu no citu valstu likumiem, tā prasa dziļu izpēti. Savukārt, ja kaut kas nav saprotams, tad pirmām kārtām būtu jāvaicā kvalificētiem speciālistiem, nevis tūlīt jāgroza likums.

Pirmkārt, darba grupai vajadzētu balstīties uz reālās

situācijas dziļu izpēti katrā apspriežamajā jautājumā, ieskaitot konkrētu lietu izpēti, salīdzinošo tiesību analīzi un citas analīzes metodes.

Otrkārt, būtu jānodala darba grupa plašākā nozīmē kā informācijas apmaiņas un ideju ģenerēšanas forums no zinātniski analītiskā darba, kura ietvaros šī informācija un idejas tiek analizētas. Ideālā variantā tas varētu darboties tādejādi, ka darba grupā, kurā piedalās interešu grupu pārstāvji, notiek konkrētas informācijas sniegšana par konkrētām problēmām un apzināti viedokļi par iespējamiem risinājumu variantiem. Pēc tam plašākā darba grupā iegūto informāciju apstrādā komercietisību eksperti, izvērtējot gan problēmas aktualitāti, gan risinājumu variantus un to piemērotību no tiesību sistēmas viedokļa. Tālāk ekspertu grupas atzinums tiek atkal likts priekšā apspriešanai plašākā darba grupā. Tas ne tikai ļautu strukturēt darbu, bet arī objektīvi izvērtēt, vai interešu grupu piedāvātie varianti ir pieņemami no sistēmiskā viedokļa. Prakse rāda, ka divu trīs stundu diskusijā, kurā piedalās 15–20 cilvēki, nav iespējams kvalitatīvi izdiskutēt jautājumu par tiesisko regulējumu un pieņemt adekvātu lēmumu, jo īpaši situācijā, kad pirms jautājuma apspriešanas nav veikta tā pienācīga izpēte.

Treškārt, steidzami jārisina problēma, ka lielai daļai Komerclikuma grozījumu nav pieejamas anotācijas pat tiem priekšlikumiem, kurus izstrādājusi Tieslietu ministrija. Tas sakāms pat par tik būtiskiem nupat šogad izdarītiem grozījumiem kā nosacītā pamatkapitāla ieviešana, būtiskas izmaiņas kapitāla daļu atsavināšanā un pirmpirkuma tiesību izlietošanā.

Ceturtkārt, advokātiem, kuri piedalās Tieslietu ministrijas Komerctiesību darba grupā un lobē kāda sava klienta intereses, ir jāatklāj, kā intereses viņi darba grupā pārstāv. Pretējā gadījumā reizēm nepamet sajūta, ka notiek slēpta šo advokātu klientu interešu lobēšana, turklāt, kā minēts iepriekš, dažreiz pat ar klaji aplamiem un pat nepatiesiem argumentiem. Lobēšana nav nekas nosodāms, bet ar nosacījumu, ka tas tiek darīts atklāti.

Nav šaubu, ka vienmēr ir vērts pakonsultēties ar zinātniekiem un pieredzējušiem ārzemju ekspertiem, kā to šobrīd dara Tieslietu ministrija, piesaistot OECD palīdzību komercietisību izvērtēšanai. Tomēr ir jāsaprot, ka mums pašiem ir jāuzņemas atbildība par savas tiesību sistēmas attīstīšanu, kurā mums pašiem jādzīvo.

¹ Plašāk sk.: Strupiņš A. Privātautonomijas princips un tā robežas SIA statūtos. Grām.: Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra tiesību piemērošanas prakse. Rīga: Zvaigzne ABC, 2013.

Turpinājums 2017.gada 5.decembra „Jurista Vārdā”

KOMERCETISĪBU ATTĪSTĪBA PIEMĒROŠANAS PRAKSĒ

Tiesu prakses ietvaros pēdējos gados ir būtiski attīstījušies vairāki komercietisību institūti. Kā galvenie jāmin valdes locekļu atbildības jautājumi, dalībnieku izslēgšana no SIA un dalībnieku sapulču lēmumu atzīšana par spēkā neesošiem.

VALDES LOCEKĻU ATBILDĪBA

Vienu no būtiskākajiem jautājumiem ir tiesu prakses attīstība kapitālsabiedrību valdes locekļu atbildības

jautājumos, kur ar Augstākās tiesas spriedumiem ir izvirzītas vairākas atziņas, kuras visticamāk iegūs stabilas judikatūras statusu.

Kopš 2012.gada tiesas stabili turas pie spriedumā lietā Nr.SK-25/2012 paustās atziņas: ja valdes locekļa rīcība ir pretēja saprātīgai komerciālās apgrozības praksei un tiek pierādīts, ka sabiedrībai nodarīts zaudējums, konstatēta valdes locekļa rīcība un pastāv cēloņsakars starp šo rīcību un zaudējumiem, tad apstāklim, ka šī rīcība nesatur ļaunprātīgu tiesību aizskārumu, nav tiesiskas nozīmes, jo valdes loceklis atbild par katru, tostarp vieglu, neuzmanību. Atbildība neiestājas tikai tad, ja valdes loceklis pierāda, ka viņš attiecīgajā situācijā ir rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, proti, nav pieļāvis pat vieglu neuzmanību.

Lai gan šis virziens pamatā ir pareizs un autors pats ir paudis šādu viedokli jau 2003.gadā,¹ no šodienas skatpunkta raugoties, valdes locekļu atbildības doktrīna un tiesu prakse būtu jāattīsta tai virzienā, ka prasītājam nav īpaši jāpierāda valdes locekļa specifiska rīcība zaudējumu nodarīšanā un līdz ar to arī cēloniskais sakars. Zaudējumu fakts jau pats par sevi ir pietiekams, lai valdes loceklim kā svešas mantas pārzinim (pilnvarniekam), kuram *ex officio* par šo mantu bija jā rūpējas un bija jācenšas no zaudējumiem izvairīties, izvirzītu jautājumu, kāpēc šie zaudējumi radušies. Tādēļ būtu jādiskutē par doktrīnas maiņu tai virzienā, ka prasītājam jāpierāda tikai zaudējumu fakts, savukārt pārējie apstākļi (rīcība un cēloniskais sakars) iekļaujas vainojamības prezumpcijā, kuras atspēkošana ir atbildētāja ziņa.

Otra atziņa šajā lietā, proti, ka ļaunprātīga tiesību aizskāruma nekonstatēšana pati par sevi neatbrīvo valdes locekli no atbildības, ir ļoti būtiska un visticamāk paliks judikatūras statusā. Minētajā lietā valdes loceklis bija izsniedzis ofšoram sabiedrības aizdevumu uz sabiedrībai neizdevīgiem noteikumiem, turklāt pusi no aizdevuma nevarēja atgūt. Minētā atziņa faktiski nozīmē, ka aizdevuma formāls tiesiskums pats par sevi neatceļ valdes locekļa pienākumu rīkoties ar krietna saimnieka rūpību, it īpaši, ja šāda darījuma noteikumi, lai arī formāli tiesiski, tomēr ir pretēji saprātīgai komerciālās apgrozības praksei.

Spriedumā lietā Nr.SK-102/2014 Augstākā tiesa formulēja jēdziena „krietns un rūpīgs saimnieks” tvērumu, pasakot, ka tas ir atklāts juridisks jēdziens jeb ģenerālklausula, un tiesas uzdevums ir piepildīt to ar juridiski nozīmīgu saturu. Tiesai jāargumentē, kādi tiesību palīgavoti (ārpus tiesību normām esoši avoti, piemēram, morāle, sociālās vērtības, lietu dabiskā kārtība u.tml.) ņemti vērā, konkretizējot tā saturu, un jāatklāj, kā tas ietekmējis nodibināto strīda apstākļu juridisko kvalifikāciju.

Svarīgu principu Augstākā tiesa formulēja spriedumā lietā Nr.SK-2/2016. Lietā bija celta prasība pret valdes locekļiem, kuri bija ieņēmuši amatus dažādos periodos, turklāt nebija konstatēts, kurā periodā zaudējumi iestājušies. Augstākā tiesa atzina, ka apstākļos, kad valdes locekļa krietna saimnieka rūpības pienākumā ietilpst arī norēķina došana par savu darbību un lietu nodošana, mainoties valdei (Civillikuma 2305., 2306., 2298.pants), šajā jautājumā Komerclikuma 169.pants jātulko kopsakarā ar Civillikuma 1674.

pantu. Tādēļ, ja dažādos periodos darbojošos valdes locekļu rīcības rezultātā ir radīta situācija, kurā nav iespējams konstatēt zaudējumu nodarīšanas brīdi, tad šādi zaudējumi uzskatāmi par nedalītiem Civillikuma 1674.panta izpratnē un par tiem solidāri atbild visi tie valdes locekļi, kuru rīcības rezultātā šāda situācija radusies. Līdzīgā virzienā Augstākā tiesa, pamatojoties uz norēķina došanas pienākuma principu, pauda atziņu lietā Nr.SK-297/2016, pasakot, ka apstākļos, kad noticis SIA mantas samazinājums, bet maksātspējas administratoram nav nodoti pierādījumi par minētās mantas tiesisku izlietojumu, valdes loceklis var tikt atbrīvots no atbildības, vienīgi pierādot, ka rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks; lietu nenodošanas un norēķina nedošanas rezultātā radušies zaudējumi jāatlīdzina.

2016.gadā Augstākā tiesa mainīja praksi valdes locekļu atbildības jautājumā par nodokļu nokavējuma naudas pieaugumu kā sabiedrības zaudējumiem. Iepriekš saistību palielinājums, kas nav izpildīts, pats par sevi netika atzīts par zaudējumiem, kas jau cēlušies (Nr.SK-622/2012). Lietā Nr.SK-7/2016 Augstākā tiesa šo pieeju mainīja, atzīstot, ka saistību apmēra palielināšanos, ko izraisījis tiesību pārkāpums, nevar traktēt kā priekšā stāvošu zaudējumu, kas nav jāatlīdzina. Tas uzskatāms par jau notikušu mantisku pametumu.

Jautājumā par valdes locekļu atbildību svarīgs spriedums ir taisīts lietā Nr.SK-108/2017. SIA valdes loceklis (vienlaikus arī dalībnieks) iesniedzis Lauku atbalsta dienestam (LAD) viltotu VID izziņu par nodokļu parāda neesamību, lai saņemtu kompensāciju par kuģa sagriešanu. Pēc kompensācijas saņemšanas nauda pārskaitīta šim valdes loceklim parāda segšanai. SIA izslēgta no komercreģistra. LAD bija cēlis prasību pret valdes locekli par zaudējumu piedziņu, atsaucoties uz Krimināllikuma 169.pantu. Tiesa prasību noraidījusi, jo nav pierādīta valdes locekļa prettiesiska rīcība, turklāt nav sabiedrības, kas var celt prasību uz šā pamata. Augstākā tiesa spriedumu atcēla, motivējot to ar apsvērumu, ka nevar tikt akceptēta situācija, ka juridiskās personas aizsegā fiziskā persona apzināti veic prettiesiskas darbības, neuzņemoties atbildību par trešajām personām nodarītajiem zaudējumiem. Pat ja nav pierādīta valdes locekļa vaina viltojumā, viņam kā lietvedim (KL 221., 222.p.) ir pienākums zināt par nodokļu parādu esamību un līdz ar to arī par viņa iesniegtajā izziņā norādīto ziņu nepatiesumu. Tāpēc šādā situācijā valdes locekļus var saukt pie atbildības par zaudējumiem, kas ar neatļautu darbību izdarīti trešajai personai (CL 1779.p.). Šis spriedums uzturēja lietā Nr.SK-25/2012 pausto atziņu, ka Civillikuma noteikumus par delikttiesisko atbildību var piemērot pret valdes locekli par kaitējumu, kas ar neatļautu darbību izdarīts trešajai personai. Šie divi spriedumi ir būtisks solis ceļā uz tiesiskās vides sakārtošanu atbilstoši daudzās valstīs atzītajai „korporatīvā plīvura noņemšanas” (*lifting the corporate veil*) doktrinai, kura, lai gan piesardzīgi un samērā reti, tomēr tiek piemērota gadījumos, ja juridiskā persona kalpo par aizsegu fiziskās personas prettiesiskai rīcībai.

DALĪBNIEKA IZSLĒGŠANA

Pēdējos gados ir attīstījusies arī tiesu prakse par dalībnieka izslēgšanu no sabiedrības Komerclikuma 195.panta kārtībā. Šajā aspektā Augstākā tiesa ir atzinusi, ka dalībnieka izslēgšana no sabiedrības ir uzskatāma par Satversmes 105.pantā noteikto tiesību uz īpašumu ierobežojumu. Tādēļ šīs tiesību institūts izmantojams tikai izņēmuma gadījumos un tikai likumā paredzētajos apstākļos, turklāt šajās lietās tiesai īpaši rūpīgi jāpārbauda prasības pamats un tā atbilstība likuma noteikumiem (Nr.SK-2221/2014).

Tāpat 195.panta piemērošanas ietvaros ir konstatēts, ka tiesai, izslēdzot dalībnieku, spriedumā nav jānosaka atlīdzība par sabiedrībai nododamajām kapitāla daļām saskaņā ar Komerclikuma 195.panta trešo daļu, jo, ņemot vērā likumā noteikto daļu atsavināšanas procedūru (Komerclikuma 195.p. 3.d., 193.p. un 156.p. 2.d.), uz izslēgšanas brīdi tiesa nemaz nevar zināt izmaksas apmēru (Nr.SK-0222/2014, Nr.SK-2221/2014).

Citā lietā (Nr.SK-363/2016) Augstākā tiesa atzina, ka komercsabiedrības dalībnieku intereses var atšķirties un pat konfliktēt, taču tas nedrīkst negatīvi ietekmēt ne dalībnieka lojalitātes pienākumu pret sabiedrību kā sabiedrības līguma priekšmetu, ne vispārīgu dalībnieka pienākumu pildīt sabiedrības līgumu (sk. arī Civillikuma 2250. un 2251.pantu). Kredītreputācija ir būtisks uzņēmuma elements. Tādēļ dalībnieka rīcība, izplatot sabiedrības kreditoru starpā nepatiesas ziņas par tās kredītspēju, kas negatīvi ietekmē sabiedrības kredītreputāciju, ir viens no visbīstamākajiem veidiem, kādā tai kā komersantam var nodarīt kaitējumu. Tādēļ sabiedrības dalībnieka veikta ziņu par komersanta maksātspēju izplatīšana komersanta kreditoru vidū un viņu uzskaidīšana sniegt nepamatotu maksātspējas pieteikumu jau pati par sevi ir uzskatāma par būtiska kaitējuma nodarīšanu komersantam Komerclikuma 195.panta izpratnē.

DALĪBNIEKU SAPULČU LĒMUMU ATZĪŠANA PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

Šajā jautājumā tiesu prakse ir stabili balstījusies uz jau 2010.gadā formulētajām atziņām par Komerclikuma 217. un 286.panta dispozitivitāti, proti, tiesai nav pienākuma vienmēr atzīt dalībnieku sapulces lēmumu par spēkā neesošu (Nr.SK-37/2010, Nr.SK-1622/2014, Nr.SK-2950/2014). Vēlāk šīs atziņas tika precizētas, attīstot kritērijus 217.panta piemērošanai.

Kā galveno kritēriju šajā kontekstā tiesu prakse attīsta būtiska pārkāpuma principu. Proti, formāls pārkāpums, ja ar to nav aizskarta dalībnieka tiesība, nevar būt pamats lēmuma atzīšanai par spēkā neesošu. Piemēram, ja dalībnieks apstrīd lēmumu uz sapulces sasaukšanas kārtības pārkāpuma pamata, viņam ir jānorāda ne vien uz formālo pārkāpumu (objektīvo tiesību pārkāpumu), bet arī jāpierāda savu subjektīvo tiesību aizskārums (skat. arī Civilprocesa likuma 1.pantu), kas reti tiek darīts. Tā kā sapulces sasaukšanas procedūras regulācijas mērķis ir aizsargāt dalībnieka tiesības uz zināt par sapulci un dot viņam iespēju uz to ierasties, tad viņa klātbūtne sapulcē, kuras sasaukšanas kārtība ir formāli pārkāpta (piemēram, nosūtot paziņojumu

par sapulci nevis divu nedēļu laikā pirms sapulces, bet dienu vēlāk), faktiski šo sapulci leģitīmē, ja vien viņš nenorāda uz citiem viņa subjektīvo tiesību pārkāpumiem, kas viņam nodarīti ar sapulces nepareizu sasaukšanu. Tā lietā Nr.SK-2485/2015 Augstākā tiesa, atsakot ierosināt kasācijas tiesvedību, atzina: „Komerclikuma 217.panta noteikumi par dalībnieku sapulces lēmuma atzīšanu par spēkā neesošiem uz sapulces sasaukšanas procedūras pārkāpuma pamata nav piemērojami formāli. Turklāt, lai šāds pārkāpums būtu par pamatu dalībnieku sapulces lēmuma atzīšanai par spēkā neesošu, tam ir jābūt būtiskam. Konkrētajā gadījumā tiesa [...] konstatējusi, ka prasītājs ir ieradies izsludinātās dalībnieku sapulces vietā un laikā. Līdz ar to prasītāja atsaukšanās uz sapulces sasaukšanas procedūras būtisku pārkāpumu ir formāla un nav ņemama vērā.”²

Līdzīgi lietā Nr.SK-2221/2015 Augstākā tiesa konstatēja, ka „konkrētajā gadījumā prasītājs nenoliedz, ka ir zinājis gan par sākotnējās, gan par atkārtotās sapulces sasaukšanu, turklāt pats labprātīgi ir izvēlējis tajā nepiedalīties. Šādos apstākļos Komerclikuma 222.panta pārkāpums, uz ko atsaucas prasītājs, nav pietiekams pamatojums pārkāpuma būtiskumam.”³

Šos principus Augstākā tiesa uzturēja arī spriedumā lietā Nr.SK-2778/2015, kurā pašvaldības SIA valdes locekle, kura uzticības zaudēšanas dēļ atsaukta no amata ar pašvaldības SIA vienīgā dalībnieka lēmumu, bija cēlusi prasību par šā lēmuma atcelšanu. Prasības pamats – dalībnieku sapulces sasaukšanas pārkāpums un atsaukšanas nepamatotība pēc būtības. Tiesa prasību apmierināja. Augstākās tiesas Civillietu departaments spriedumu atcēla, pamatojot spriedumu ar to, ka sapulces sasaukšanas kārtības regulācijas mērķis ir dalībnieka aizsardzība, nevis valdes locekļa aizsardzība; prasītājam konkrētajā gadījumā ir interese tikai pieņemtā lēmumā, ar kuru viņa atsaukta no valdes priekšsēdētājas amata, savukārt viņas interese dalībnieku sapulces sasaukšanas procedūras ievērošanā lietas ietvaros nav konstatēta.

Minētajā lietā Nr.SK-2778/2015 Augstākā tiesa uzturēja arī iepriekš iedibināto praksi (Nr.SK-805/2007), kurā atzīts, ka valdes locekļa amats ir uzticības amats, kā rezultātā uzticību zaudējušais valdes loceklis nevar tiesas ceļā prasīt atjaunošanu amatā. Tas, vai uzticības zaudēšanai ir bijis objektīvs iemesls, neietekmē minēto atziņu, jo uzticība un tās zaudēšana ir subjektīvi faktori. Tādēļ tiesa nevar uzspiest valdes locekli sabiedrībai un tās dalībniekiem pretēji viņu gribai, un tādēļ arī atsauktajam valdes loceklim nav prasījuma tiesības atjaunot viņu amatā.

Iepriekš minētajā „pretreiderisma grozījumu” paketē līdz ar 2013.gada grozījumiem Komerclikumā tika ieviests arī saīsinātais tiesvedības process dažu kategoriju dalībnieku sapulču lēmumu atzīšanai par spēkā neesošu (t.s. Jelgavas process, Civilprocesa likuma 34.nodaļa). Šis jauninājums sākotnēji bija visai populārs. Pirmajos divarpus gados (no 2013.gada vidus līdz 2015.gada beigām) Jelgavas tiesa saņēma 35 prasības pieteikumus. Diemžēl jāsaprot, ka no tiem mazāk nekā 15% gadījumu prasība tika apmierināta un spriedumi palika spēkā. 85% gadījumu prasība netika pieņemta, tika noraidīta vai tika izbeigta tiesvedība. Tas varētu liecināt par dalībnieku mēģinājumiem savstarpējos strīdus risināt ar nepiemērotām metodēm un traucēt citus dalībniekus ar

nepamatotām prasībām, kas nebūt nav labākā tendence komercietībās. Ir bijuši arī gadījumi, kad prasītāja lūgtais prasības nodrošināšanas vai pagaidu aizsardzības līdzeklis ir tik pārmērīgs un prasības priekšmetam un pamatam neatbilstošs, ka rodas iespaids, ka patiesībā prasītājs varētu būt tas, kurš mēģina nodarboties ar reiderismu.⁴ Turpmākajos gados šādu prasību skaits paliek aptuveni tāds pats – vidēji 17 prasības pieteikumi gadā, bet pieņemto un apmierināto prasību proporcija nav būtiski mainījusies, kas apstiprina speciālistu prognozēto, ka būtiska nozīme šiem grozījumiem nebūs.

¹ Skat.: Strupiņš A. Komerclikuma komentāri, III. B daļa. Komersanti. [b.v.], A.Strupiņa juridiskais birojs, 2003, 346.§.

² Augstākās tiesas Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-2485/2015.

³ Augstākās tiesas Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-2221/2015.

⁴ Skat. spriedumu lietā Nr.SK-1442/2017; skat. arī: Libiņa-Egnere I. Kā rīkoties, kad vienas nocirstas pūka galvas vietā drīz vien izaug citas. Jurista Vārds, 21.10.2014, Nr.41.

DARBA TIESĪBAS

KĀ TIESAI IZKLŪT NO LIKUMDEVĒJA RADĪTAJIEM LABIRINTIEM

Valerijans JONIKĀNS, Augstākās tiesas
Civillietu departamenta tiesnesis

Tiesas ir likumu mute, un ar tiesas spriedumu starpniecību, izšķirot strīdīgas un diskutablas situācijas, uzzinām, kādu tiesību, garantiju vai aizsardzību attiecīgā likuma norma ir paredzējusi. Atklājot attiecīgās likuma normas saturu bez gramatiskās iztulkošanas, tiek izmantota normas interpretācija pēc mērķa un tās vietas likumu sistēmā.

Neapšaubāmi, būtu labāk, ja likums būtu konkrēts, taču tas ne visos gadījumos ir iespējams. Mērķis, normu saskaņotība, arī vēsturiskais skatījums vispirms jau jāņem vērā likumdevējam, attiecīgu likumu pieņemot. Vai praksē tā arī notiek, labi ilustrē kāds piemērs no dzīves.

Tātad, izšķirot strīdus saistībā ar Darba likuma 149.panta piektajā daļā noteikto par darbiniekam izmaksājamo atlīdzību par neizmantoto atvaļinājumu gadījumā, ja darba tiesiskās attiecības tiek izbeigtas, Augstākās tiesas Senāts atzina, ka šī atlīdzība ir ierobežojama ar diviem gadiem, t.i., termiņu, par kādu darbiniekam ir saglabājušās tiesības uz reālu atvaļinājuma izmantošanu atbilstoši Darba likuma 31.pantā noteiktajam noilguma termiņam.¹

Neskatoties uz šo judikatūru, likumdevējs izdara grozījumus Darba likuma 149.panta piektajā daļā tieši jautājumā par izmaksājamas kompensācijas apmēru. Anotācijas rakstā grozījumiem šajā likuma normā norādīts: „Darba likuma 31.pantā noteiktais noilguma termiņš ir attiecināms uz darbinieka tiesībām prasīt atvaļinājuma piešķiršanu natūrā darba attiecību pastāvēšanas laikā, bet, noilguma termiņam iestājoties, tiesības uz neizmantoto ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu nezūd, bet to īstenošana

tiek nosacīti pārcelta uz laiku pēc darba tiesisko attiecību beigām un to īstenošana tiek nodrošināta ar atbilstošas atbildības par neizmanto to atvaļinājumu izmantošanu.”²

Lai gan minētais slēdziens ir pretrunīgs (ja noilguma dēļ beigušās tiesības uz atvaļinājumu, kā par kaut ko neesošu var tikt noteikta atbildība), tas likumdevējam tomēr nebija šķērslis Darba likuma 149.panta piekto daļu papildināt ar noteikumu par darba devēja pienākumu izmaksāt atbildību par visu periodu, par kuru darbinieks nav izmantojis ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu.³

Anotācijā izmantotās atsauces uz Eiropas Kopienas tiesas spriedumiem nepamato likuma grozījumu, jo attiecas uz bāzes periodu, kad darbinieki savu atvaļinājumu nav varējuši izmantot pārejošas darbnespējas dēļ, un neattiecas uz apskatāmo problēmu.

Piemēram, Lietuvas Darba kodeksa 177.pants paredz atbildību par visu neizmanto to atvaļinājuma periodu, bet ne vairāk kā par trim gadiem. Savukārt Igaunijas Darba likuma akta 71.pantā noteiktas tiesības uz kompensācijas izmaksu par tādu atvaļinājumu, kura izmantošanas termiņš nav beidzies (noilguma termiņš šādam prasījumam – viens gads).

Tādējādi Senāta Darba likuma 149. panta piektās daļas iztulkojums sasaucās ar kaimiņvalstu normatīvo regulējumu. Kāpēc šī pozīcija, kas atbilst arī Darba likuma sistēmai un tajā ietvertajam divu gadu noilguma termiņam, atzīta par nepareizu, rada neizpratni.

Nav strīda, ka atbilstoši Darba likuma 31.pantam darbinieks zaudē tiesības prasīt nesamaksāto darba algu, samaksu par virsstundu darbu, kā arī izvirzīt citus prasījumus, ja tiesā viņš nav vērsies divu vai 31.panta otrajā daļā paredzētajā gadījumā – trīs gadu laikā. Kāpēc ilgstoši nerealizētām tiesībām uz atvaļinājumu ir nosakāmi citi kritēriji nekā nopelnītai, bet neizmaksātai darba algai?

Likumdevēja mērķis domājams ir labs – likt, lai darbiniekam tiktu samaksāts viss pilnībā, taču tas ir

pretrunā mērķim, kādam atvaļinājums ir paredzēts. Vai ar šādu normatīvo regulējumu darbinieks netiek iekārdināts neņemt, nenoformēt atvaļinājumu, lai pēc tam varētu paprasīt bagātīgu kompensāciju? Un tiesu lietas rāda, ka kompensācija tiek prasīta par 15, 18 gadiem.

Savukārt, lai darbinieku piespiestu aiziet atvaļinājumā un gadījumā, ja darba devējs ir negribīgs uz atvaļinājuma piešķiršanu – izrādītu enerģiju šajā procesā iesaistīt kaut vai Valsts darba inspekciju, ir vajadzīga valstī noteikta stingra kārtība, kas pateiktu, ka naudu nedabūsi, ja savu tiesību realizēšanā uz atvaļinājumu būsi bijis pasīvs. Tikai tādā veidā mēs parūpēsimies par darbinieka veselību un darba drošību, jo tieši tāds ir atvaļinājuma mērķis – nodrošināt darbiniekam regulāru ikgadēju četru kalendāro nedēļu ilgu atpūtu viņa darba spēju atjaunošanai.

Ja uz Darba likuma 149.panta piektajā daļā paredzēto atbildību nav attiecināmi Darba likuma 31.panta noteikumi, vai arī Civillikuma 1895.pantā noteikto desmit gadu noilguma termiņu likumdevējs šiem grozījumiem nav paredzējis piemērot?

Ja likuma grozījumi ir stājušies spēkā 2015.gada 1.janvārī, kompensācija par neizmanto to atvaļinājumu pienāksies jau par iepriekšējiem 15–20 gadiem vai to noteiks par neizmanto tājumiem atvaļinājumiem pēc 2015. gada 1.janvāra? Pārejas noteikumu šīs jaunās normas piemērošanai nav.

Likumdevējam ir jāveic pasākumi kļūdainas tiesu prakses labošanai, un tas var nerēķināties ar tiesas argumentāciju. Tomēr gadījumos, kad tiek mainīti principi un pieeja, sadarbība un diskusija lieti noderētu.

Kā lai tiesas izklūst no likumdevēja radītajiem labirintiem?

¹ Sk. lietas Nr.SK-644/2010, Nr.SK-363/2012.

² Sk.: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/1016FA82F40AC4EFC2257BC50037F713?OpenDocument>.

³ 2014.gada 23.oktobra likums.

JURIDISKĀS LITERATŪRAS JAUNUMS

Jānis Baumanis
„No krimināltiesību normu interpretācijas līdz kvantu kriminoloģijai”

Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks juridisko zinātņu doktors Jānis Baumanis, apkopojot krimināltiesisko institūtu interpretācijas dažādos variantus un sniedzot savu viedokli, monogrāfijā aplūko noziedzīgu nodarījumu, tā sastāva objektīvās un subjektīvās pazīmes un krimināltiesisko piespiedu līdzekļu problemātiku. Autors iedziļinās ne vien kriminoloģijā, bet arī psiholoģijā, filoloģijā, pat daļēn literatūrā un teoloģijā.

Noziedzīga nodarījuma subjektīvo pazīmju kontekstā minētos aspektus autors dēvē par kvantu kriminoloģiskajiem aspektiem un skaidro, ka kriminoloģijas kontekstā jēdziens „kvants” simbolizē temata dziļumu un detalizētības augsto pakāpi. Kvantu jēdziena izmantošana ļāvusi tēlaini aprakstīt dažus krimināltiesiskus institūtus, kas pētījumam piešķir unikalitāti.

Pēc promocijas darba „Noziedzības determinantu izzināšanas problēmas” aizstāvēšanas autors pētījis krimināltiesisko un kriminālprocesuāli tiesisko regulējumu, pētāmo priekšmetu sasaistītot ar kriminoloģiskajām atziņām. Kriminoloģijas kā zinātnes nozares, kas pēta ar noziedzīgiem nodarījumiem saistītās parādības un procesus, atziņas caurvij lielāko daļu rakstu. Šāda pieeja ļāvusi paskatīties uz noziedzīgu nodarījumu nevis kā uz atsevišķu no visa atrautu ļaunuma substanci, bet gan kā uz elementu, kas pastāv sarežģītā sistēmā.

Monogrāfija izdota „Latvijas Vēstneša” Grāmatu apgādā.

VII

TIESĪBU PRAKSE

AUGSTĀKĀS TIESAS DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJU SĒŽU LĒMUMI

AUGSTSKOLAS ADMINISTRATĪVĀ PERSONĀLA DARBA TIESISKO ATTIECĪBU STRĪDA PAKĻAUTĪBA

Augstskola tiesiskās attiecības ar administratīvo personālu nodibina uz darba līguma pamata. Līdz ar to strīds par katedras vadītājam uzlikto disciplinārsodu izriet no darba tiesiskajām attiecībām un tas nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Departamentu priekšsēdētāju sēdes LĒMUMS

Rīgā 2017.gada 18.oktobrī

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs
un departamentu priekšsēdētāji:
Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte Vernuša,
Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja
Veronika Krūmiņa,
Kriminālietu departamenta priekšsēdētājs
Pēteris Dzalbe,
sēdē izskatīja Administratīvās rajona tiesas jautājumu
par lietas pakļautību.

[1] Latvijas Lauksaimniecības universitātes rektors 2017.gada 15.februārī pieņēma lēmumu Nr.4.3-7/162 [..] katedras vadītājam [pers.A] kā disciplinārsodu piemērot rājienu un ierosināt [..] fakultātes vadībai izskatīt jautājumu par [pers.A] atbilstību katedras vadītāja amatam.

[Pers. A] iesniedza prasības pieteikumu Jelgavas tiesā par rektora rīkojuma atzīšanu par spēkā neesošu un rājienu atcelšanu. Jelgavas tiesā ir ierosināta civillieta atbilstoši minētajam prasības pieteikumam.

[2] Par rektora lēmumu pieteicējs [pers.A] vērsās arī Latvijas Lauksaimniecības universitātes Akadēmiskajā šķirējtiesā. Šķirējtiesā ar 2017.gada 19.apriļa lēmumu izbeidza lietu, tā kā konstatēja, ka vispārējās jurisdikcijas tiesā jau tiek izskatīts jautājums par pieteicējam piemēroto disciplinārsodu.

Nepiekrītot šim lēmumam, pieteicējs vērsās Administratīvajā rajona tiesā par Latvijas Lauksaimniecības universitātes Akadēmiskās šķirējtiesas 2017.gada 19.apriļa lēmumu, un Administratīvā rajona tiesa ierosināja lietu par šā lēmuma atcelšanu.

[3] Administratīvās rajona tiesas tiesnesis vērsās pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja ar iesniegumu

par pakļautības jautājuma izšķiršanu, norādot, ka atbilstoši Augstskolu likuma 26.panta astotajai daļai un Latvijas Lauksaimniecības universitātes Satversmes 5.6.apakšpunktam augstskolas personāls rektora pieņemtos lēmumus var apstrīdēt augstskolas Akadēmiskajā šķirējtiesā. Tās pieņemtos lēmumus var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likuma noteiktajā kārtībā. Tāpēc, tā kā jautājums par iepriekš minēto lietu pakļautību uzskatāms par sarežģītu, tiesnesis lūdza izlemt jautājumu par lietas pakļautību.

Motīvu daļa

[4] Pieteicējs [pers.A] atbilstoši Augstskolu likuma 27.panta pirmajai daļai ir augstskolas akadēmiskā personāla sastāvā, jo pieteicējs ir asociētais profesors, kā arī atbilstoši šā likuma 43.pantam ir augstskolas vispārējā administratīvā personāla sastāvā, jo pieteicējs ir katedras vadītājs.

Augstskolu likuma 26.pants nosaka augstskolas personāla tiesības un pienākumus. Panta astotā daļa paredz, ka augstskolas izdotos administratīvos aktus un faktisko rīcību augstskolas personāls var apstrīdēt augstskolas šķirējtiesā. Šī, līdzīgi kā Latvijas Lauksaimniecības universitātes Satversmes 5.6.apakšpunkts, ir procesuālo tiesību norma, kas norāda, kādā kārtībā augstskolas personāls var apstrīdēt un pārsūdzēt augstskolas izdotos administratīvos aktus un faktisko rīcību. Tomēr tas, vai augstskolas izdots konkrēts lēmums ir administratīvais akts, ir atkarīgs no pieņemtā lēmuma tiesiskās dabas – vai konkrēts lēmums ir pieņemts publisko tiesību jomā. Citiem vārdiem, ne jebkuru attiecībā uz augstskolas personālu pieņemto lēmumu var uzskatīt par administratīvo aktu.

[5] Augstskolu likuma 19.panta pirmā daļa, kas nosaka augstskolu šķirējtiesu kompetenci, paredz, ka šķirējtiesā izskata iesniegumus par administratīva akta vai faktiskās rīcības apstrīdēšanu šajā likumā noteiktajos gadījumos. Tāds pats regulējums ietverts Latvijas Lauksaimniecības universitātes Satversmes 5.9.apakšpunktā.

Augstskolu likumā tieši noteiktie gadījumi, kad ir runa par administratīvā procesa kārtībā izskatāmiem augstskolas lēmumiem, ir ietverti šā likuma 33.panta otrajā daļā (profesoru padomes lēmums par profesora ievēlēšanu) un 49.panta otrajā daļā (personas izslēgšana no studējošo saraksta (eksmatrikulācija)). Konkrētajā gadījumā nav runa par šāda satura lēmumiem.

Tomēr nav izslēdzama situācija, ka konkrēts lēmums, lai arī tam pārsūdzība administratīvā procesa kārtībā Augstskolu likumā nav tieši noteikta, tomēr atbilst administratīva akta pazīmēm un tāpēc būtu pārbaudāms

administratīvajā tiesā. Tā, piemēram, augstskolas atteikums izsniegt informāciju studējošajam (augstskolas personāls) ir izskatāms administratīvā procesa kārtībā (*Augstākās tiesas 2017.gada 1.marta lēmuma lietā Nr.SKA-779/2017 10.punkts*).

Tādējādi pārbaudāms, vai konkrētajā gadījumā augstskolas šķirējtiesā izskatīšanai bija nodots administratīvā procesa kārtībā izskatāms jautājums.

[6] Saskaņā ar Augstskolu likuma 27.panta piekto daļu, 30.panta ceturto daļu, 43.pantu un Latvijas Lauksaimniecības universitātes Satversmes 5.4.apakšpunktu pieteicējs asociētā profesora un katedras vadītāja pienākumus veic uz darba līguma pamata. Šīs tiesiskās attiecības praksē arī tiek apspriestas pēc darba tiesisko attiecību regulējuma, tostarp pieteicēju kā darbinieku aizsargā darba koplīgums (*Latvijas Lauksaimniecības universitātes [...] fakultātes nolikuma 6.punkts*). Arī par pieteicēja kā katedras vadītāja pienākumu pārkāpšanu saistībā ar katedras sēdes organizēšanu Latvijas Lauksaimniecības universitātes rektors pieteicējam ir piemērojis disciplinārsodu – rājienu –, pamatojoties uz Darba likuma 90.panta pirmo daļu un Latvijas Lauksaimniecības universitātes Darba kārtības noteikumu 8.1.2.apakšpunktu. Tas nozīmē, ka arī disciplinārsods pieteicējam ir ticis piemērots kā darbiniekam, pamatojoties uz darba tiesiskās attiecības regulējošām tiesību normām.

Tātad pieteicēja un Latvijas Lauksaimniecības universitātes starpā pastāv darba tiesiskās attiecības, un praksē tās arī kā tādas tiek piemērotas.

Darba tiesiskie strīdi nav administratīvā procesa kārtībā izskatāms jautājums.

[7] Konkrētajā gadījumā augstskolas lēmums par darbiniekam piemēroto disciplinārsodu iepriekš minēto argumentu dēļ ir pieņemts darba tiesisko attiecību ietvaros, kas nav publiski tiesiskas attiecības. Līdz ar to konkrētajā gadījumā nav pieņemts administratīvais akts, kurš būtu pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā.

[8] Latvijas Lauksaimniecības universitātes Akadēmiskās šķirējtiesas lēmumā nepareizi ietvertai norādei par tā pārsūdzību administratīvajā tiesā nav tiesiski izšķirošas nozīmes, tā kā saturiski lieta neatbilst administratīvās tiesas kompetencei. Augstskolas Akadēmiskā šķirējtiesa ir arī mehānisms strīdu izšķiršanai augstskolas ietvaros. Līdz ar to tas, ka jautājums vispār ar personas iesniegumu ir bijis nodots izskatīšanai augstskolas Akadēmiskajā šķirējtiesā, automātiski nenozīmē, ka konkrētās lietas tālākā virzība notiek administratīvajā tiesā. Noteicoša ir konkrēta strīda būtība.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50.panta piekto daļu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji

n o l ē m a

Atzīt, ka pieteikums par Latvijas Lauksaimniecības universitātes Akadēmiskās šķirējtiesas 2017. gada 19.aprīļa lēmuma atcelšanu nav pārsūdzams administratīvā procesa kārtībā.

JURIDISKĀ FAKTA, KAS NEPIECIEŠAMS PUBLISKI TIESISKO ATTIECĪBU NODIBINĀŠANAI, KONSTATĒŠANAS PIETEIKUMA PAKĻAUTĪBA ADMINISTRATĪVAJAI TIESAI

Juridiskā fakta, kas nepieciešams publiski tiesisko attiecību nodibināšanai, konstatēšanu veic administratīvā tiesa. Tas attiecas arī uz tiem juridiskajiem faktiem, kuru konstatēšanas kompetence tieši noteikta Civilprocesa likuma 288.panta otrajā daļā.

Tādējādi administratīvajai tiesai pakļauta pieteikuma izlemšana, kurā kopā ar lūgumu uzlikt par pienākumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai izdot labvēlīgu administratīvo aktu par valsts sociālā pabalsta izsniegšanu lūgts konstatēt pieteicējas atrašanos sava mirušā vīra apgādībā.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Departamentu priekšsēdētāju sēdes LĒMUMS

Rīgā 2017.gada 18.oktobrī

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs
un departamentu priekšsēdētāji:

Civillietu departamenta priekšsēdētāja Edīte Vernuša,
Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja
Veronika Krūmiņa,

Krimināllietu departamenta priekšsēdētājs
Pēteris Dzalbe,

sēdē izskatīja Administratīvās apgabaltiesas 2017.gada
12.septembra lēmumā lietā Nr.680040117 ierosināto
jautājumu par lietas pakļautību.

Aprakstošā daļa

[1] Administratīvajā rajona tiesā 2017.gada 31.maijā saņemts pieteicējas [pers. A] pieteikums, kurā lūgts konstatēt, ka pieteicēja līdz 2017.gada 20.martam ir atradusies sava mirušā laulātā apgādībā, un lūgts uzlikt par pienākumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai (turpmāk – VSAA) izdot labvēlīgu administratīvo aktu par valsts sociālā pabalsta izsniegšanu pieteicējai kā mirušā Černobiļas atomelektrostacijas (turpmāk – AES) avārijas seku likvidēšanas dalībnieka pārdzīvojušajam laulātajam.

[2] Pieteikuma materiāltiesiskais pamats ir Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušo personu sociālās aizsardzības likuma 11.panta pirmās daļas 2.punkts. Minētā tiesību norma paredz, ka mirušā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieka ģimenei valsts sociālo pabalstu piešķir, ja attiecīgā dalībnieka nāves cēlonis ir slimība, kurai ir noteikta cēloņsakarība ar Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu. Par mirušā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieka ģimenes locekli likuma izpratnē uzskatāms arī pārdzīvojušais laulātais, kas nav stājies citā laulībā, ja šis laulātais ir bijis mirušā laulātā apgādībā.

Lai nodrošinātu pabalsta saņemšanu, Ministru kabineta 2010.gada 30.novembra noteikumu Nr.1077 „Noteikumi par valsts sociālo pabalstu Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm” (turpmāk – MK noteikumi Nr.1077)

9.2.apakšpunkts nosaka tiesai pienākumu triju darbdienu laikā pēc tam, kad likumīgā spēkā stājies spriedums par apgādības fakta konstatēšanu, paziņot par to VSAA nodaļai atbilstoši apgādībā bijušās personas deklarētajai dzīvesvietai.

[3] Administratīvās rajona tiesas tiesnesis atzina pieteikumu par neiesniegtu, jo pieteicēja nebija novērsusi trūkumus.

[4] Izskatot pieteicējas blakus sūdzību par Administratīvās rajona tiesas tiesneša lēmumu atzīt pieteikumu par neiesniegtu, Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka blakus sūdzības pareizai izlemšanai ir būtiski izšķirt jautājumu par pieteikuma pakļautību.

Ar 2017.gada 12.septembra lēmumu Administratīvā apgabaltiesa nolēma vērsties pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja jautājuma izšķiršanai par [pers. A] pieteikuma par apgādības fakta konstatēšanu pakļautību.

Motīvu daļa

[5] Jautājuma par lietas izskatīšanas pakļautību izšķiršanai jānoskaidro, vai tāda juridiskā fakta konstatēšana, kas konkrētajā gadījumā nepieciešama publiski tiesisko attiecību nodibināšanai, bet kura konstatēšana ir tieši noteikta Civilprocesa likuma 288.pantā, ir jāveic vispārējās jurisdikcijas tiesai vai administratīvajai tiesai.

[6] Lietā nav strīda, ka juridiskais fakts – pieteicējas atrašanās mirušā laulātā apgādībā – ir jākonstatē, lai pieteicēja varētu saņemt valsts sociālo pabalstu. Valsts sociālā pabalsta piešķiršanai ir publiski tiesisks raksturs.

[7] Atbilstoši Augstākās tiesas judikatūrai juridiskā fakta konstatāciju, kas nepieciešama tiesisko attiecību nodibināšanai publisko tiesību jomā, veic administratīvā tiesa (*Augstākās tiesas 2009.gada 26.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-263/2009; 2007.gada 15.marta spriedums lietā Nr.SKA-172/2007 (kopsēde); 2012.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.SKC-88/2012*).

[8] Apstāklim, ka Civilprocesa likuma 288.panta otrās daļas 2.punktā apgādības fakta konstatēšana ir ietverta vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē, nav izšķirīgas

nozīmes, jo norādītā vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetence attiecas tikai uz privāto tiesību jomu.

Papildus jāņem vērā, ka minētā Civilprocesa likuma norma ir spēkā no 1999.gada 1.marta, proti, brīža, kad vēl nebija izveidotas administratīvās tiesas un nošķirta administratīvā tiesvedība. Arī MK noteikumi Nr.1077 ir saglabājuši sākotnēji Ministru kabineta 1999.gada 21.decembra noteikumos Nr.413 „Noteikumi par valsts sociālo pabalstu Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekam un mirušā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieka ģimenei” noteikto, ka apgādības faktu konstatē ar tiesas spriedumu (6.4.2.apakšpunkts), nekonzkretizējot, kādas jurisdikcijas tiesa ir domāta.

Līdz ar to nav konstatējama likumdevēja noteikta griba apgādības fakta konstatēšanu uzticēt vispārējās jurisdikcijas tiesām arī tajos gadījumos, kad tā nepieciešama tiesisko attiecību noregulējumam publisko tiesību jomā.

[9] Pakļautības jautājuma izšķiršanu neietekmē arī Administratīvās apgabaltiesas lēmumā minētais Augstākās tiesas 2014.gada 29.decembra lēmums lietā Nr.SKA-1389/2014. Šajā lietā radniecības fakta konstatēšana lietas ietvaros tika saistīta ar tiesiskajām attiecībām privāto tiesību jomā un attiecīgi bija veicama Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā.

Konkrētajā lietā turpretim juridiskā fakta konstatēšana kalpo publiski tiesisko attiecību nodibināšanai.

Nolēmuma daļa

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50.panta piekto daļu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji

n o l ē m a

atzīt, ka [pers.A] pieteikums, kurā lūgts konstatēt, ka pieteicēja līdz 2017.gada 20.martam ir atradusies sava mirušā laulātā apgādībā, kopā ar tajā ietverto lūgumu uzlikt par pienākumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai izdot labvēlīgu administratīvo aktu par valsts sociālā pabalsta izsniegšanu izskatāms administratīvajā tiesā.

AUGSTĀKĀS TIESAS CIVILLIETU DEPARTAMENTA TIESNEŠU KOPSAPULCES LĒMUMS

PAR PUSES PILNVAROTĀ PĀRSTĀVJA TIESĪBĀM PIEDALĪTIES UN IZTEIKTIES SLĒGTĀ TIESAS SĒDĒ KOPĀ AR PĀRSTĀVAMO

Slēgtā tiesas sēdē, kurā tiek izskatīta lieta par laulības neesamību vai šķiršanu vai lieta, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, puses pilnvarotais pārstāvis ir tiesīgs piedalīties kopā ar pārstāvamo, lai sniegtu viņam juridisko palīdzību. Šādā tiesas sēdē puses pilnvarotais pārstāvis nav tiesīgs puses vārdā sniegt paskaidrojumus par lietas faktiskajiem apstākļiem.

Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kopsapulces LĒMUMS

Rīgā 2018.gada 9.janvārī

Kopsapulce konstatē:

- atbilstoši Latvijas Republikas tiesībsarga 2017. gada 15.septembra vēstulē sniegtajai informācijai pirmās un otrās instances tiesas atšķirīgi iztulko Civilprocesa likuma 82.panta pirmo daļu kopsakarā ar Civilprocesa likuma 236.pantu un kopsakarā

ar šā likuma 244.⁴ pantu. Civilprocesa likuma 82.panta pirmā daļa nosaka, ka fiziskās personas lietas tiesā var vest pašas vai ar pilnvarotu pārstāvju starpniecību. Savukārt Civilprocesa likuma 236.pantā un 244.⁴ pantā ir noteikts, ka, izskatot lietas par laulības neesamību vai šķiršanu un lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, lietas izskatīšanā jāpiedalās pašām pusēm un tikai izņēmuma gadījumā lietu var izskatīt bez puses piedalīšanās, tiesai atzīstot par pietiekamu lietas izskatīšanai šīs puses rakstveida paskaidrojumus vai tās pārstāvja piedalīšanos;

- atbilstoši vienam iepriekš minēto likuma normu iztulkojumam, izskatot iepriekš norādīto kategoriju lietas, tiesas ļauj slēgtā tiesas sēdē kopā ar pusēm piedalīties arī to pilnvarotajiem pārstāvjiem, kuri nav advokāti, proti, personas, kuras saskaņā ar Civilprocesa likuma 82.panta ceturto daļu puse var uzaicināt savā lietā juridiskās palīdzības sniegšanai;
- atbilstoši citam iztulkojumam tiesas neatļauj iepriekš minēto lietu izskatīšanā slēgtā tiesas sēdē kopā ar pusi piedalīties arī tās pilnvarotajam pārstāvim, bet gan tikai advokātam, kas sniedz juridisko palīdzību, pamatojoties uz orderi;
- tiesībsargs arī norāda uz konkrētu gadījumu, kurā tiesa atļāvusi lietas izskatīšanā slēgtā tiesas sēdē kopā ar pusi piedalīties tās pilnvarotajam pārstāvim, bet liegusi viņam izteikties tiesas sēdē;
- atšķirīgi Civilprocesa likuma normu iztulkojumi par puses pilnvarotā pārstāvja tiesībām kopā ar pārstāvamo piedalīties un izteikties slēgtās tiesas sēdēs, kurās tiek izskatītas iepriekš minēto kategoriju lietas, var nelabvēlīgi ietekmēt pārstāvamā tiesības uz pieeju tiesai.

Nolūkā veidot vienotu likumam atbilstoši izpratni par puses pilnvarotā pārstāvja tiesībām kopā ar pārstāvamo piedalīties un izteikties slēgtās tiesas sēdēs, kurās izskata lietas par laulības neesamību vai šķiršanu vai lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, un pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.¹ panta trešo daļu,

kopsapulce nolemj sniegt šādu skaidrojumu:

1. Civilprocesa likuma 82.panta pirmajā daļā ir paredzētas lietas dalībnieka – fiziskās personas – tiesības izvēlēties īstenot ar lietas vešanu saistītās procesuālās darbības pašai vai pilnvarot tās veikt citu personu, kurai atbilstoši pilnvarojuma būtībai jārikojas pārstāvamā vārdā, ar savu rīcību radot viņam tiesiskās sekas. Likumdevējs pārstāvja izvēles iespēju ir formulējis kā alternatīvu paša lietas dalībnieka īstenotajai lietas vešanai, tieši neparedzot lietas kopīgu vešanu (attiecībā uz likumisko pārstāvību izņēmums ir paredzēts Civilprocesa likuma 72.panta otrajā daļā). Šāda regulējuma mērķis ir nodrošināt lietas efektīvu vešanu, tostarp nepieļaujot tiesvedības kavēšanu, kas varētu notikt, ja pārstāvamais un pārstāvis nerīkotos saskaņoti. Tomēr ar pārstāvja pilnvarošanu lietas dalībnieks nezaudē savu statusu lietā, un pārstāvim ir pienākums darboties pārstāvamā interesēs. Līdz ar to iepriekš minētās alternatīvās izvēles nav pilnībā neatkarīgas, jo pārstāvja darbība ir pakārtota pārstāvamā interesēm;

2. pilnvarotais pārstāvis atvieto pārstāvamo, ja pēdējais kāda iemesla dēļ nevar vai negrib lietu vest pats. Šāda atvietošana ir nošķirama no pārstāvamā tiesību aizstāvības jeb juridiskās palīdzības sniegšanas pārstāvamajam, ko atbilstoši Civilprocesa likuma 82.panta ceturtajai daļai un Advokatūras likuma normām sniedz advokāts. Vienlaikus, kā to atzinusi Satversmes tiesa, pārstāvis civilprocesā var ne tikai atvietot pārstāvamo, bet arī sniegt viņam kvalificētu procesuālo palīdzību lietas izskatīšanas gaitā (sk. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 6.novembra sprieduma lietā Nr.2003-10-01 Secinājumu daļas 2.punktu; sk. arī Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2014.gada 7.februāra sprieduma lietā Nr.2013-04-01 19.4 un 21.punktu). Tādējādi pārstāvībai ir divas funkcijas, proti, tās pamata funkcija ir nodrošināt pārstāvamā atvietošanu lietā (pilnībā vai attiecībā uz noteiktām procesuālām darbībām), taču pārstāvis, līdzīgi kā advokāts, var arī sniegt pārstāvamajam juridisko palīdzību, ja pārstāvim ir atbilstošas juridiskās zināšanas, ko likums neparedz pārbaudīt;

3. gadījumā, kad pārstāvis sniedz pārstāvamajam juridisko palīdzību, viņš darbojas kopā ar pārstāvamo, nevis to atvieto. Līdz ar to Civilprocesa likuma 82.panta pirmajā daļā ietvertā alternatīvā izvēle attiecināma uz pārstāvības pamata funkcijas īstenošanu, bet ne juridiskās palīdzības sniegšanu;

4. lietās par laulības neesamību vai šķiršanu vai lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, pusei ir ierobežotas Civilprocesa likuma 82.panta pirmajā daļā paredzētās tiesības pilnvarot pārstāvi aizstāt sevi, lai piedalītos tiesas sēdē. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 236.panta pirmo daļu un 244.⁴ panta pirmo daļu pusēm personīgi jāpiedalās attiecīgo lietu iztiesāšanā tiesas sēdēs. Tikai izņēmuma gadījumā, kas noteikts attiecīgi Civilprocesa likuma 236.panta trešajā daļā un 244.⁴ panta trešajā daļā, puse objektīvu iemeslu dēļ var nepiedalīties tiesas sēdē, un to var aizstāt pilnvarotais pārstāvis. Minētā regulējuma mērķis ir nodrošināt tiesai iespēju nepastarpināti iegūt ziņas pat lietas faktiskajiem apstākļiem no pusēm, nevis no to pārstāvjiem. Tā kā šādu ziņu sniegšanu puse var pilnībā nodrošināt pati, tad, ņemot vērā Civilprocesa likuma 82.panta pirmajā daļā noteikto lietas vešanu īstenojošās personas izvēles alternatīvo raksturu, paskaidrojumus tiesas sēdē sniedz pati puse, bet pārstāvis pārstāvamā vārdā šādus paskaidrojumus nesniedz. Turpretim, lai puse varētu sniegt juridiski pamatotus apsvērumus par lietas apstākļiem (to novērtējumu), tā var saņemt pilnvarotā pārstāvja palīdzību, tostarp pārstāvis var viņas vārdā tiesas sēdē izteikt šādus apsvērumus;

5. tādējādi puses pilnvarotā pārstāvja dalība tiesas sēdē, kurā izskata lietu par laulības neesamību vai šķiršanu vai lietu, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, nav ierobežojuma, izņemot attiecībā uz paskaidrojumu sniegšanu par lietas faktiskajiem apstākļiem. Turklāt pilnvarotais pārstāvis, kļūstot par lietas dalībnieku, saskaņā ar Civilprocesa likuma 11.panta ceturto daļu ir tiesīgs piedalīties arī slēgtā tiesas sēdē.

AUGSTĀKĀ TIESA NORAI DA PĀRMETUMUS PAR SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMA NEIEVĒROŠANU

Civillietu departamenta tiesneši apsprieda publiskajā telpā pausto viedokli par Satversmes tiesas 2017. gada 8.marta sprieduma neievērošanu civillietas Nr.SK-C-284/2017 (C04281907) izspriešanā. Šajā lietā spriedums tika pasludināts 2017.gada 28.decembrī. Civillietu departamenta tiesneši atzina, ka kritiskais viedoklis izteikts, neņemot vērā Satversmes tiesā un Augstākās tiesas Civillietu departamentā izspriesto lietu atšķirīgos faktiskos un tiesiskos apstākļus. Līdz ar to pārmetumi par Satversmes tiesas sprieduma neievērošanu noraidāmi kā nepamatoti.

Konkrētajā lietā Augstākās tiesas Civillietu departamentam bija jārisina labticīgā tiesību ieguvēja aizsardzības jautājums no civiltiesiskā skatupunkta. Turpretim Satversmes tiesa vērtēja Kriminālprocesa likuma normu atbilstību Latvijas Republikas Satversmei. Paužot vairākas vispārīgas atziņas par labticīga ieguvēja un nekustamā īpašuma patiesā īpašnieka likumīgo interešu aizsardzības samērošanu, Satversmes tiesa uzsverusi, ka starp kriminālprocesuālo un civilprocesuālo lietu izskatīšanas kārtību pastāv objektīvas atšķirības, tostarp tādas, kas attiecas uz skartajām tiesiskajām attiecībām. Satversmes tiesa norādīja, ka atšķirīgi ir abu procesu mērķi un principi.

Kā tas izriet no Satversmes tiesas sprieduma, tās izspriestajā lietā strīdus nekustamais īpašums bija atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu ar procesa virzītāja – izmeklētāja – lēmumu. Procesa virzītājs minēto noziedzīgi iegūto nekustamo īpašumu, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 360.panta pirmo daļu, bija nolēmis atdot personai, kas to bija zaudējusi noziedzīga nodarījuma rezultātā. Izvērtējot atzītu tiesību ekspertu

atšķirīgos viedokļus par to, cik lielā mērā un kādā veidā aizsargājamas labticīgā ieguvēja tiesības, kā arī atzīstot, ka Latvijā nepastāv normatīvi regulēta stingra preventīvas tiesībaizsardzības sistēma, Satversmes tiesa secināja, ka izņēmums no labticīga ieguvēja aizsardzības principa ir pieļaujams, ja tiesisko attiecību pamatā ir noziedzīgs nodarījums.

Turpretim Augstākās tiesas Civillietu departamenta izspriestajā lietā strīdus nekustamais īpašums nebija atzīts par noziedzīgi iegūtu mantu, joprojām turpinās kriminālprocess par dokumentu viltošanas un krāpšanas faktiem. Līdz ar to civillietas ietvaros jautājums par noslēgto pirkuma līgumu spēkā esamību tika risināts, pamatojoties uz Civillikuma normām par gribas noslēgt darījumu trūkumu, nevērtējot, vai ir noticis noziedzīgais nodarījums un vai attiecīgā manta atzīstama par noziedzīgi iegūtu. Šādi jautājumi vērtējami vienīgi kriminālprocesa ietvaros un kārtībā. Ņemot vērā Satversmes tiesas atziņu par to, ka labticīga ieguvēja aizsardzības principa izņēmums pastāv gadījumos, kad tiesisko attiecību pamatā ir noziedzīgs nodarījums, un tiesību doktrīnā atzīto principu, ka izņēmumi ir iztulkojami sašaurināti, tiesai, kas izskatīja civillietu, nebija pamata piemērot minēto izņēmuma noteikumu situācijā, kad manta nebija atzīta par noziedzīgi iegūtu kriminālprocesa ietvaros.

Civillietu departamenta tiesneši vienojās veikt padziļinātu situācijas analīzi, lai detalizēti izvērtētu minētajā departamenta spriedumā ietvertos tiesību jautājumu risinājumus saistībā ar Satversmes tiesas spriedumā paustajām atziņām un to iespējamo ietekmi uz civillietu izskatīšanu.

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA PRAKSE SOCIĀLO TIESĪBU JAUTĀJUMOS

Apkopojot Administratīvo lietu departamenta nolēmumu atziņas sociālo tiesību būtiskos jautājumos, nolēmumi tiesību piemērotāju ērtībai sadalīti šādos tematos: 1) apdrošināšana bezdarba gadījumam, 2) valsts sociālie pabalsti, 3) apdrošināšanas stāžs, 4) izdienas pensijas, 5) valsts pensijas, 6) tiesības prasīt vecuma pensiju priekšlaicīgi, 7) slimības, 8) maternitātes, paternitātes un vecāku pabalsti. Apkopojumi aptver periodu no 2004.gada līdz 2017.gada nogalei (atkarībā no

apkopojuma pabeigšanas laika).

Atsevišķā apkopojumā izdalīti Augstākās tiesas nolēmumi, kuros lemts par Eiropas Savienības regulu sociālo pabalstu koordinēšanas jautājumos un starpvalstu līgumu piemērošanu. Šajā apkopojumā sistematizēta tiesu prakse pēc 2010.gada.

Tiesu prakses apkopojumu mērķis ir sistematizēti pēc normatīvā regulējuma tēmām dot ieskatu Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta nolēmumu atziņās. Tāpēc arī apkopojumi pārsvārā veidoti kā nolēmumos atrodamo atziņu apkopojums citātu veidā.

Apkopojumus pēc Administratīvo lietu departamenta ierosinājuma sagatavoja tiesnese Ilze Skultāne un tiesneša palidze Lāsma Lipkina.

CIVILLIETU DEPARTAMENTA ATZIŅAS DARBA TIESĪBĀS

Apkopotās Augstākās tiesas Civillietu departamenta (līdz 2014.gadam – Senāta Civillietu departamenta) atziņas darba tiesībās pamatā ir par Darba likuma normu piemērošanu. Vienlaikus apkopojumā iekļautas arī atziņas darba tiesībās par atsevišķu Civillikuma un Komerclikuma normu piemērošanu.

Tiesas nolēmumos paustās atziņas apkopojumā norādītas pie attiecīgās tiesību normas (panta, panta daļas vai punkta).

Apkopojumā ietvertas Civillietu departamenta atziņas laikā no 2012.gada 1.jūlija līdz 2017.gada 31.decembrim pieņemtajos nolēmumos (gan tajos nolēmumos, kas publicēti Augstākās tiesas mājaslapas Judikatūras nolēmumu arhīvā, gan citos Civillietu departamenta nolēmumos).

Apkopojumu pēc Augstākās tiesas Civillietu departamenta ierosinājuma sagatavoja departamenta tiesneša paligs Konstantīns Vaivods.

Līdz šim jau bijuši vairāki pētījumi, tostarp tiesu prakses apkopojumi, par darba tiesību piemērošanas jautājumiem. Augstākās tiesas mājaslapā pieejami šādi pētījumi: 2004.gada tiesu prakses apkopojums „Par likumu piemērošanu, izšķirot tiesās strīdus, kas saistīti ar darba līguma izbeigšanos vai grozīšanu”, 2005.gada apkopojums „Jautājumi par Darba likuma normu piemērošanu” un 2010./2011.gada tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse lietās par individuālajiem darba strīdiem”. Savukārt 2012.gadā izdots Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības pētījums „Tiesu prakses apkopojums darba tiesībās”, kurā citastarp norādītas Augstākās tiesas Senāta atziņas darba tiesībās par laiku no 2009.gada 1.janvāra līdz 2012.gada 1.jūlijam (pētījums pieejams elektroniski: http://www.lbas.lv/upload/stuff/201301/tiesu_prakse.pdf).

NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU PAR SMAGIEM MIESAS BOJĀJUMIEM KVALIFIKĀCIJAS JAUTĀJUMI TIESU PRAKSĒ UN TO KOPĪBA AR CITIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM

Apkopojumā izlases veidā sistematizēta visu instanču tiesu prakse Krimināllikuma 125., 127.–129., 131. un 132.panta piemērošanā. Apkopojums sagatavots pēc Krimināllietu departamenta ierosinājuma un tam pievienots departamenta tiesnešu sapulces kopsavilkums, kā arī secinājumi un rekomendācijas, kas akceptēti departamenta tiesnešu sapulcē 2017.gada 11.oktobrī.

Tiesu prakses apkopojumu sagatavoja Latvijas Universitātes profesore Valentija Liholaja.

Secinājumi un rekomendācijas

Nolūkā nodrošināt vienveidību Krimināllikuma (turpmāk – KL) 125.pantā paredzētā nozieguma kvalificēšanā, ņemot vērā veiktā pētījuma rezultātā konstatētās kļūdas un nepilnības un ievērojot krimināltiesību teorijā un judikatūrā nostiprinātās

atziņas, tiek rekomendēts:

[1] KL 125.pantā ietvertais noziegums ir ar materiālu sastāvu, tāpēc tā kvalifikācijas procesā obligāti konstatējams ne tikai nodarījums (prettiesiskā darbība vai bezdarbība) un kaitīgās sekas, kuras iestājušās nodarījuma rezultātā, bet arī cēloņsakarība starp darbību vai bezdarbību un kaitīgajām sekām. Ja cēloniskais sakars netiek konstatēts, tad noziedzīgais nodarījums kvalificējams atbilstoši lietā konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem.

[2] Lai noziedzīgu nodarījumu kvalificētu saskaņā ar KL 125.panta pirmo un otro daļu, jākonstatē, ka tas ir izdarīts ar nodomu (tīši), kad atbilstoši KL 9.panta otrajā un trešajā daļā noteiktajam persona apzinājusi savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas – kaitējumu veselībai – un tā vēlējusies (tiešs nodoms) vai arī apzinājusi savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas un, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos (netiešs nodoms).

[3] KL 125.panta trešajā daļā veidots komplicēts sastāvs, ietverot divas sekas – tīša smaga miesas bojājuma nodarīšana (pirmās sekas), kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei (otras sekas), nosakot atšķirīgu psihisko attieksmi pret katru no kaitīgajām sekām, proti, pret smagu miesas bojājumu – nodoms, pret nāvi – neuzmanība noziedzīgas pašpaļāvības vai noziedzīgas nevērības veidā. Tieši vainīgā attieksme pret cietušā nāvi ir kritērijs, kas ļauj norobežot šo noziegumu no slepkavības.

[3.1] Saskaņā ar KL 10.panta otro daļu noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu aiz noziedzīgas pašpaļāvības, ja persona ir paredzējusi savas darbības vai bezdarbības kaitīgo seku iestāšanās iespēju, taču vieglprātīgi paļāvusies, ka tās varēs novērst. Noziedzīgas pašpaļāvības gadījumā vainīgais rēķinās ar konkrētiem apstākļiem, kas, pēc viņa domām, neļaus iestāties kaitīgajām sekām, liek cerības uz savām personiskajām iespējām, piemēram, spēku, veiklību, profesionālo meistarību un tamlīdzīgi, uz citu personu darbību vai palīdzību, mehānismiem, dabas spēkiem un citiem faktoriem, kuru lomu, kā vēlāk izrādās, viņš ir pārvērtējis, un cerība, ka tie varētu novērst kaitīgo seku iestāšanos, bijusi vieglprātīga.

[3.2] Atbilstoši KL 10.panta trešajā daļā noteiktajam noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu aiz noziedzīgas nevērības, ja persona nav paredzējusi savas darbības vai bezdarbības kaitīgo seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja (objektīvais attieksme pret seku iestāšanās iespējamību kritērijs) un tā varēja minētās kaitīgās sekas paredzēt (subjektīvais kritērijs).

[4] Izvērtējot personas subjektīvo attieksmi pret tās darbību vai bezdarbību un izraisītajām kaitīgajām sekām (miesas bojājumiem, nāvi) un norobežojot veselības un dzīvības apdraudējumu, jāvadās no judikatūrā un krimināltiesību teorijā piedāvātajām vadlīnijām (konkrētiem kritērijiem) un proti:

[4.1] noskaidrojot vainīgā nodoma saturu, jāņem vērā par pierādītu atzītais noziedzīgā nodarījuma apstākļu kopums, it īpaši noziedzīga nodarījuma izdarīšanas veids un rīki, brūču un citu miesas bojājumu daudzums,

raksturs un lokalizācija, vainīgā noziedzīgo darbību pārtraukšanas iemesls, vainīgā un cietušā iepriekšējā izturēšanās, viņu attiecības pirms noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, vainīgā rīcība pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas un citi apstākļi, kas var liecināt par vainīgā nodomu;

[4.2] norobežojot smaga, dzīvībai bīstama miesas bojājuma tišu nodarīšanu no slepkavības mēģinājuma (izdarāms tikai ar tiešu nodomu), jāņem vērā tiesu praksē nostiprinājusies atziņa, ka uz vainīgā tiešu nodomu attiecībā pret nāvi var norādīt dzīvībai izteikti bīstama veida, rīku un līdzekļu, piemēram, nāvējoša fiziska spēka, jebkura pielādēta šaujameroka, aukstā ieroča, asa vai smaga priekšmeta un tamlīdzīga noziedzīga rīka, kas tūlīt spēj sagādāt nāvi, izmantošana. Ja izmantotais rīks vai līdzekļi ir samērā maz bīstami dzīvībai konkrētos apstākļos, par tiešu nodomu atņemt dzīvību var liecināt prettiesiskas rīcības ilgums un iedarbības intensitāte, kas neatbilst mērķim „piekaut” vai „vienkārši nodarīt miesas bojājumus”. Nav izšķirošas nozīmes tam, ka pēc vardarbības pielietošanas vainīgais pēc savas iniciatīvas (vēlēšanās) pārtraucis to, kaut arī viņam bijusi reāla iespēja cietušo nonāvēt un pārliecināties par nāves iestāšanos;

[4.3] norobežojot slepkavību no smaga miesas bojājuma tišas nodarīšanas, kas vainīgā neuzmanības dēļ bijis par iemeslu cietušā nāvei, jāņem vērā, ka par vainīgā nodomu, nevis neuzmanību pret nāvi var liecināt šādas kopīgas iezīmes, kas vērojamas personas rīcībā, izdarot slepkavību: 1) vainīgā darbību virzība uz cietušā dzīvībai svarīgu funkciju traucēšanu vai bojājumu nodarīšanu dzīvībai svarīgiem orgāniem; 2) tādu rīku vai līdzekļu izmantošana, ar kuriem var tikt izraisīta cilvēka nāve un 3) vainīgā darbību intensitāte, kas pietiekama, lai radītu cietušā dzīvībai svarīgu orgānu bojājumus vai funkciju traucējumus;

[4.4] norobežojot KL 125.panta trešajā daļā paredzēto noziegumu no nonāvēšanas aiz neuzmanības, jāņem vērā krimināltiesību teorijā un judikatūrā nostiprinātā atziņa, ka gadījumā, ja vainīgais vēlējis vai apzināti pieļāvis smagu miesas bojājumu nodarīšanu, bet viņa subjektīvā attieksme pret cietušā nāvi izpaudusies neuzmanības formā, nodarījums kvalificējams pēc KL 125.panta trešās daļas. Lai nodarījumu kvalificētu kā nonāvēšanu aiz neuzmanības, jākonstatē, ka vainīgajam nav bijis nodoma nedz nodarīt cietušajam miesas bojājumus, nedz arī viņu noslepkavot.

[5] Inkriminējot smagu miesas bojājumu tišu nodarīšanu personu grupā, būtiski konstatēt, ka divas vai vairākas personas rīkojušās kopīgi un ar vienotu nodomu, kas bijis vērstis uz smagu miesas bojājumu nodarīšanu, un šīs divas vai vairākas personas tieši piedalījušās kaitējuma veselībai nodarīšanas procesā. Iepriekšēja vienošanās šajā gadījumā nav obligāta. Starp vainīgo personu darbību un sekām jākonstatē cēloņsakarība. Ja kādas apsūdzētā darbības nav cēloņsakarībā ar cietušajam nodarītajiem smagajiem miesas bojājumiem, viņš nav atzīstams par vainīgu smagu miesas bojājumu tišā nodarīšanā personu grupā.

[6] Gadījumā, ja apsūdzēto darbības atbilst KL 125.panta otrās un trešās daļas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, tās kvalificējas pēc KL 125.panta trešās daļas, ietverot šā panta otrajā daļā paredzētos

kvalificējošos apstākļus. Šajā gadījumā noziedzīga nodarījuma izdarīšanu personu grupā nevar atzīt par atbildību pastiprinošu apstākli.

[7] Kvalificējot KL 127.pantā paredzēto noziegumu, obligāti konstatējami trīs būtiski apstākļi, kas veido šo sastāvu: 1) personai tiši nodarīti smagi vai vidēja smaguma miesas bojājumi, 2) miesas bojājumi nodarīti piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvokli, un 3) stipru psihiska uzbudinājuma stāvokli izraisījis paša cietušā prettiesiska uzvedība (var izpausties kā fiziska vai emocionāla vardarbība vai smags goda aizskārums).

[8] Atzinums par apsūdzētā atrašanos piepeša stipra psihiska uzbudinājuma stāvokli ir tiesas kompetencē, izvērtējot visus nodarījuma apstākļus, lietā esošos pierādījumus un ekspertīzes atzinumu, kas šajā gadījumā ir obligāts. Ja kāds no minētajiem apstākļiem konstatēts netiek, KL 127.pantā ietvertā nozieguma sastāvs neveidojas un nodarījums kvalificējams kā smagu vai vidēja smaguma miesas bojājumu tiša nodarīšana saskaņā ar KL 125. vai 126.pantu.

[9] Lai nodarījumu kvalificētu saskaņā ar KL 128.pantu, pirmkārt, ir jākonstatē personas atrašanās nepieciešamās aizstāvēšanās stāvokli, par ko liecina uzbrukuma (apdraudējuma) tiesiskuma nosacījumi – uzbrukumam ir jābūt prettiesiskam un kaitīgam, istenam un patiesi pastāvošam, un nosacījumi, kas attiecas uz aizsardzības no uzbrukuma tiesiskumu – ievērots interese apjoms, kuras persona ir tiesīga aizsargāt, aizstāvēties kaitējums tiek nodarīts tikai uzbrucējam, uzbrucējam radītajam kaitējumam ir jābūt samērīgam ar apdraudējuma raksturu un kaitīguma smagumu. Otrkārt, jākonstatē, ka persona ir pārkāpusi nepieciešamās aizstāvēšanās robežas, proti, ka ir pieļauta acīmredzama aizsardzības nesamērība ar uzbrukuma raksturu un bīstamību, kā rezultātā uzbrucējam tiek radīts kaitējums, kas nav bijis nepieciešams, lai novērstu vai atvairītu uzbrukumu.

[10] Personas darbības, kura aizstāvas un nodara kaitējumu apdraudētajam, nevar uzskatīt par izdarītām nepieciešamās aizstāvēšanās stāvokli, ja kaitējums nodarīts pēc tam, kad apdraudējums ir bijis pabeigts un ir zudusi jebkāda vajadzība piemērot aizsardzības līdzekļus. Atbilstoši KL 29.pantam nevar atzīt par atrodošos nepieciešamās aizstāvēšanās stāvokli tādu personu, kura pati tišām izraisījusi uzbrukumu, lai izmantotu to kā ieganstu prettiesisku darbību izdarīšanai.

[11] Nepieciešamās aizstāvēšanās stāvoklis iestājas ne tikai paša kaitīgā apdraudējuma brīdī, bet arī tādus gadījumos, kad pastāv reāli uzbrukuma draudi, kad cietušā rīcība un konkrētie notikuma apstākļi devuši pamatu tādi pārliecībai. Ja persona kļūdas pēc domā, ka šāds uzbrukums notiek, tā ir šķietamā aizstāvēšanās, kad atbilstoši KL 30.pantā noteiktajam personas, kura aizstāvējusies – pielietojusi aizsardzības līdzekļus, darbības tiek kvalificētas atkarībā no tā, vai šai personai vajadzēja un tā varēja apzināties uzbrukuma šķietamību.

[12] KL 128.pantā paredzēta atbildība par miesas bojājumu tišu nodarīšanu, kad vainīgais apzinās, ka izmanto aizsardzībai tādus līdzekļus un metodes, kas acīmredzami neatbilst uzbrukuma raksturam un bīstamībai, kā arī situācijai kopumā, līdz ar to nodarot uzbrucējam neattaisnojamu kaitējumu, paredz, ka tā rezultātā cietušajam var tikt nodarīti smagi vai vidēja

smaguma miesas bojājumi, un vēlas (tiešs nodoms) vai apzināti pieļauj šādu seku iestāšanos (netiešs nodoms). No vainīgā psihiskās attieksmes pret nodarījuma kaitīgajām sekām var būt atkarīga noziedzīgā nodarījuma kvalifikācija, jo saskaņā ar KL 128.pantu kvalificējama arī tāda smaga miesas bojājuma tiša nodarīšana, kas vainīgā neuzmanības dēļ izraisījusi cietušā nāvi. Savukārt, ja vainīgais, aizstāvoties pret apdraudējumu, cietušā nāvi apzināti pieļāvis vai bijis vienaldzīgs pret šādu seku iestāšanos, tāds nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 121.pantu.

[13] KL 131.pantā paredzēta atbildība par smaga vai vidēja smaguma miesas bojājuma nodarīšanu aiz neuzmanības. Tā kā pēc objektīvās puses pazīmēm miesas bojājumu nodarīšana aiz neuzmanības neatšķiras no miesas bojājumu tišas nodarīšanas, noteicošais kvalifikācijas kritērijs ir noziedzīgā nodarījuma subjektīvā puse, kas var izpausties kā noziedzīga pašpaļāvība vai kā noziedzīga nevēriba.

[14] Lai noziedzīgo nodarījumu kvalificētu saskaņā ar KL 132.pantu, ir jākonstatē, ka: 1) apsūdzētais izteicis draudus noslepkavot citu personu vai nodarīt tai smagu miesas bojājumu; 2) draudu mērķis bijis cietušā iebiedēšana; 3) cietušajam bijis pamats baidīties, ka šie draudi var tikt izpildīti. Jautājumu par to, vai draudi bijuši reāli, katrā konkrētā gadījumā izlemj tiesa, ņemot vērā gan faktiskos lietas apstākļus, gan arī cietušā psihisko attieksmi pret izteiktajiem draudiem.

[14.1] Ņemot vērā to, ka KL 132.panta dispozīcijā likumdevējs, paredzot atbildību par draudiem noslepkavot vai nodarīt smagu miesas bojājumu, ir ietvēris norādi uz iespējamo divu objektu – dzīvības un veselības – apdraudējumu, apsūdzībā un tiesas spriedumā jābūt precīzai norādei, pret kādu cietušā interesi apdraudējums ir bijis vērst, pie tam norādot konkrētu, proti, smagu, miesas bojājumu nodarīšanas nodomu.

[14.2] Ja draudi noslepkavot vai/un nodarīt smagu miesas bojājumu izteikti vairākkārt vai ilgākā laika posmā, izlemjams jautājums par to, vai noziedzīgu nodarījumu atzīt par turpinātu vai arī katru draudu izteikšanas gadījumu atzīt par atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu.

[14.2.1] Gadījumā, ja izdarītas vairākas savstarpēji saistītas tādas pašas noziedzīgas darbības, proti, vairākkārt izteikti draudi, kas vērsti uz kopēju mērķi – iebiedēt cietušo, kuru iemesls bijis viens un tas pats, konstatēts apsūdzētā vienots nodoms un vienota motivācija, nodarījums atbilst KL 23.panta trešajā daļā definētā atsevišķa turpināta noziedzīga nodarījuma pazīmēm.

[14.2.2] Ja katrs draudu gadījums, lai arī, iespējams, pret vienu un to pašu cietušo, izdarīts ar patstāvīgi radušos nodomu, veidojas noziedzīgu nodarījumu reālā kopība.

[14.3] Gadījumā, ja līdz ar draudiem tiek izdarītas arī kādas konkrētas darbības, kas vērstas uz reāla kaitējuma nodarīšanu cietušā dzīvībai vai veselībai, nodarījums atkarībā no tā izdarīšanas stadijas kvalificējams kā pabeigts noziedzīgs nodarījums pret personas dzīvību vai veselību, proti, kā slepkavība vai smaga miesas bojājuma tiša nodarīšana, vai kā tā mēģinājums. Savukārt, ja draudi saistīti ar kāda cita noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kas tieši neapdraud cietušā dzīvību vai veselību

smaga kaitējuma veidā, katrs no šiem noziedzīgiem nodarījumiem ir kvalificējams patstāvīgi.

[14.4] Situācijā, kad persona, izdarot kādu noziedzīgu nodarījumu, vienlaikus izsaka cietušajam arī draudus nogalināt vai nodarīt smagu miesas bojājumu un cietušajam ir bijis pamats baidīties, ka šie draudi var tikt izpildīti, veidojas noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība, jo persona ar savu darbību vai ar savstarpēji saistītām darbībām, kas vērstas uz viena mērķa sasniegšanu, vienā šo darbību realizēšanas procesā izdara vēl kādu citu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu. Savukārt, ja draudi aptveras ar kāda cita personas izdarīta noziedzīga nodarījuma, piemēram, huligānisma, sastāvu, tie patstāvīgi nav jākvalificē.

[15] Smagu miesas bojājumu tišas nodarīšanas ideāla kopība ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem veidojas gadījumos, kad KL 125.pantā vai tā daļā, kas ir pēc satura šaurāka norma, sankcija ir bargāka salīdzinājumā ar pēc satura plašākas normas, kas satur norādi uz smagām sekām vai miesas bojājumu nodarīšanu kā kvalificējošu pazīmi, sankciju.

[16] Saskaņā ar Kriminālprocesa likumā noteikto tiesības lemt, vai persona ir saucama pie kriminālatbildības un par kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir prokurora funkcija, tāpat kā apsūdzības grozīšana. Tiesai ir tiesības piemērot Kriminālprocesa likuma 455.panta trešo daļu tikai likumā paredzētajos gadījumos, ievērojot judikatūru un Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņas.

AKTUALIZĒTS ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA PRAKSES APKOPOJUMS UN EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS PRAKSE PUBLISKO IEPIRKUMU LIETĀS

Apkopojums veidots uz pirmā Augstākās tiesas prakses apkopojuma publisko iepirkumu lietās, kas izstrādāts 2014.gadā un papildināts 2015.gadā, pamata. Apkopojums papildināts ar nolēmumiem, kas stājušies spēkā laikā no 2015.gada novembra līdz 2017.gada jūnijam (pārskatāmības nolūkā apkopojumā atsaucies uz šiem nolēmumiem ir īpaši izceltas). Vienlaikus precizēts arī sākotnējā apkopojumā sniegtais tiesu prakses atspoguļojums. Lai atvieglotu apkopojuma pārskatāmību, uzlabota tā struktūra.

Apkopojumā kopumā izmantoti 154 Augstākās tiesas un 20 Eiropas Savienības Tiesas un Vispārējās tiesas nolēmumi, uz kuriem atsaukusies arī Augstākā tiesa.

Izmantotās tiesas atziņas sniegtas vēl iepriekš spēkā bijušā Publisko iepirkumu likuma (spēkā līdz 2017.gada 28.februārim) kontekstā. Šobrīd tiesiskais regulējums ir mainījies, tomēr tiesas līdz šim sniegtās atziņas lielā mērā saglabā savu aktualitāti arī jaunā regulējuma kontekstā, ņemot vērā, ka iepirkumu principi un ar regulējumu aizsargātās vērtības nav mainījušās un regulējums daudzviet vienīgi precizēts, nevis grozīts pēc būtības.

Apkopojumu sagatavojuši Administratīvo lietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece Līva Dreimane.

Lai sniegtu salīdzinošu ieskatu, Judikatūras un zinātniski analitiskā nodaļa sagatavoja arī Eiropas Savienības Tiesas atziņu apkopojumu publisko iepirkumu lietās. Šis apkopojums ir papildinājums Augstākās tiesas prakses apkopojumam publisko iepirkumu lietās 2004.–2017. gadam attiecīgi izmantojot šī apkopojuma struktūru.

Apkopojumā ir strukturēti apkopotas nozīmīgākās Eiropas Savienības Tiesas 2016.gada un 2017.gada pirmā pusgada spriedumu atziņas un prakses piemēri publisko iepirkumu lietās. Apkopojums ļauj interesentiem vienuviet iepazīties ar aktuālo Eiropas Savienības Tiesas praksi un tādejādi vienveidot publisko iepirkumu tiesību normu izpratni un piemērošanu. Apkopojumā atsevišķi nodalīti publisko iepirkumu lietu izskatīšanas procesuālie aspekti un materiāltiesiskie aspekti.

Pētījumu sagatavoja Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas padomnieks Aleksandrs Potaičuks.

CIVILLIETU DEPARTAMENTA PRAKSE PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS LIETĀS

Apkopojumā sistematizētas Civillietu departamenta atziņas saistībā ar patērētāju tiesību aizsardzības jautājumiem, kas bijuši nozīmīgi tiesā izskatītajās lietās: procesuālo normu piemērošana strīdos, kur viena puse ir patērētājs; tiesas pienākums vērtēt ar patērētāju noslēgtā līguma noteikumus; tiesas pilnvaras, konstatējot netaisnīgu līguma noteikumu; līguma noteikumu novērtējums; netaisnīgu līguma noteikumu piemēri; piemēri līguma noteikumiem, kas nav atzīstami par netaisnīgiem; neapspriesti līguma noteikumi un līguma noteikuma saprotamība; līgumslēdzēju pušu tiesiskā līdzsvarotība; patērētāju tiesību aizsardzības normu piemērošana dažādiem strīdiem; patērētāja pienākumi; patērētāja atbildība par nodarītajiem zaudējumiem.

Civillietu departamenta secinājumi papildināti ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru attiecīgajos jautājumos.

Tiesu prakses apkopojumu sagatavoja Judikatūras un zinātniski analitiskās nodaļas padomnieks Reinis Markvarts.

TIESU PRAKSE LIETĀS, KURĀS NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA SASTĀVA PAZĪME IR BŪTISKS KAITĒJUMS

Tiesību zinātni doktores Diānas Hamkovas veiktajā pētījumā aptverti gan krimināltiesību teorijas, gan tiesu prakses jautājumi.

Pētījuma pamatā ir Augstākās tiesas nolēmumu analīze, to papildinot ar ieskatu arī pirmās instances un apelācijas tiesu nolēmumos. Nolēmumi stājušies spēkā laikā no 2013.gada līdz 2017.gadam, atsevišķi no tiem – arī pirms 2013.gada.

Apkopojumam pievienoti Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulces secinājumi un rekomendācijas.

Secinājumi un rekomendācijas

[1] Būtisks kaitējums kā nodarījuma sekas ir apstākļi, kas ietilpst pierādīšanas priekšmetā. Tas ir vērtējuma jēdziens, kas Krimināllikumā tiek izmantots ar noziedzīgu nodarījumu radīto kaitīgo seku apzīmēšanai.

[2] Materiālos noziedzīga nodarījuma sastāvos, kuros būtisks kaitējums ir noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses pazīme, to kvalifikācijas procesā konstatējama ne tikai būtiska kaitējuma esība, bet arī cēloņsakarība starp darbību vai bezdarbību un kaitīgajām sekām.

[3] Būtiska kaitējuma pareiza izpratne ir priekšnosacījums noziedzīga nodarījuma sastāva konstatācijai, noziedzīga nodarījuma norobežošanai no civiltiesiska delikta, administratīva vai disciplināra pārkāpuma.

[4] Kvalificējot noziedzīgos nodarījumus, kuru objektīvās puses pazīme ir būtisks kaitējums, jānošķir noziedzīgi nodarījumi, kuru sastāvos būtiska kaitējuma esība ir pamatsastāva objektīvās puses pazīme, no tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuros būtisks kaitējums ir kvalificējoša pazīme.

[5] Kvalificējot noziedzīgus nodarījumus, kuru objektīvās puses pazīme ir būtisks kaitējums, jānošķir gadījumi, kad būtisks kaitējums nodarīts Krimināllikuma Sevišķās daļas normā nekonkretizētai interesei, no gadījumiem, kad kaitējums nodarīts vairākām alternatīvām konkretizētām vai arī vienai konkretizētai interesei. Nav pieļaujams paplašināt Krimināllikuma normā norādīto interešu loku, kad norādīta konkretizēta interese.

[6] Nav pieļaujams noziedzīgā nodarījuma sastāva objektā iekļauto aizsargāto interešu vai Krimināllikuma Sevišķās daļas panta dispozīcijā ietvertu noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses interešu uzskaitījums bez konkrētas apdraudētas intereses norādes un kaitējuma pamatojuma.

[7] Gadījumos, kad likumdevējs interesi, kurai ar nodarījumu radīts būtisks kaitējums, nav precizējis, kaitējums var tikt konstatēts jebkurai likumīgai interesei.

[8] Mantisks zaudējums, kas noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijis mazāks par 10 tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, pats par sevi ir atzīstams par būtisku kaitējumu.

[8.1] Nosakot nodarītā mantiskā zaudējuma apmēru, ievērojot konstatētos noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, jānošķir gadījumi, kad mantiskā zaudējuma apmēru aprēķina, summējot atsevišķiem cietušajiem nodarīto mantisko zaudējumu, no gadījumiem, kad katram cietušajam radītais mantiskais zaudējums tiek vērtēts atsevišķi.

[8.2] Konstatējot, ka vainīgais izdarījis vairākus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, mantiskā zaudējuma apmērs nosakāms atsevišķi katram cietušajam.

[8.3] Konstatējot, ka vainīgais izdarījis atsevišķu (vienotu) turpinātu noziedzīgu nodarījumu, mantiskā zaudējuma apmēru nosaka, summējot cietušajiem nodarīto mantisko zaudējumu.

[9] Lai atzītu, ka ar nodarījumu ir radīts mantisks zaudējums, jāņem vērā, ka tam jābūt reālam, nevis varbūtejam.

[10] Kvalificējot noziedzīgu nodarījumu, jāņem vērā, ka viens un tas pats mantiskais zaudējums apmērā, kas

atzistams par būtisku kaitējumu, var veidot tikai viena, nevis vairāku atsevišķu noziedzīgu nodarījumu sastāvu.

[11] Konstatējot, ka būtisku kaitējumu veido nodarītais mantiskais zaudējums un apdraudējums citām ar likumu aizsargātām interesēm, jānorāda, kādas konkrētas ar likumu aizsargātas intereses tikušas apdraudētas un kā konkrēti izpaudies citu ar likumu aizsargāto interešu apdraudējums.

[11.1] Ja Krimināllikuma Sevišķās daļas normā ietverta norāde, ka būtisks kaitējums var tikt nodarīts ar likumu aizsargātām personas interesēm, tad jānorāda konkrēta persona, kuras interesēm būtisks kaitējums radīts, tiesību akts, kurā šīs intereses aizsardzība nostiprināta, kā arī jāapraksta, kā tieši kaitējums norādītajai interesei ir izpaudies.

[11.2] Piemērojot Krimināllikuma normas, kurās ietverta objektīvās puses pazīme – būtiskais kaitējums, tā esību nevar pamatot ar tām pašām darbībām (bezdarbību), kas veido noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi.

[12] Lai atzītu, ka ar nodarījumu radīts būtisks kaitējums gadījumos, kad Krimināllikuma Sevišķās daļas normā paredzētas vairākas vai alternatīvas

intereses, kurām ar nodarījumu radīts būtisks kaitējums, jākonstatē, ka būtisks kaitējums nodarīts vismaz vienai no interesēm atsevišķi, nevis summējot vairākām interesēm nodarītu kaitējumu.

[13] Lai atzītu, ka būtisks kaitējums ir nodarīts gan valsts varai, gan pārvaldības kārtībai, ir jānošķir to interesēm radītais kaitējums, jānorāda, kā izpaudies katrai atsevišķai interesei nodarītais kaitējums, un jāpamato, kādēļ tas atzīts par ievērojamu.

[14] Valsts vara ir saistāma ar konkrētu institūciju, tās publisku vērtējumu, autoritāti, bet pārvaldības kārtība – ar valsts varas realizēšanu, pārvaldības procesu, lēmumu pieņemšanas procedūru u.tml.

[15] Pamatojot atzinumu par būtiska kaitējuma Īpašā likuma 23.panta pirmās daļas 3.punkta izpratnē esību, nevar aprobežoties ar vispārīga rakstura formulējumiem, nekonkrētiem apgalvojumiem, pieņēmumiem un atsaucēm uz vispārzināmiem faktiem.

Visi apkopojumi pieejami Augstākās tiesas mājaslapā www.at.gov.lv sadaļā Judikatūra/ Tiesu prakses apkopojumi

TIESNEŠU ATSEVIŠĶĀS DOMAS KASĀCIJAS INSTANCES CIVILLIETU NOLĒMUMOS (2006-2017)

Jau kādu laiku vērojama juristu interese par tiesnešu atsevišķām domām un to nozīmi tiesu prakses un dažādu juridisko jautājumu risināšanā. Var piekrist profesoram Kalvim Torgānam viņa un Jāņa Kārklīņa un Agra Bitāna grāmatas „Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā”¹ atklāšanas pasākumā un vēlāk Latvijas Universitātes 76.starptautiskajā zinātniskajā konferencē 2018.gada 16.janvārī nolasītajā referātā „Tiesneša atsevišķās domas – tiesneša varoņdarbs vai nepilnība tiesas darbā” teiktajam, ka jaunu stimulu šā jautājuma izpētei deva Satversmes tiesas priekšsēdētājas profesores Inetas Ziemeles monogrāfija „Separate opinions at the European Court of Human Rights”². Šajā rakstā dots pārskats par kasācijas instances civillietu tiesnešu atsevišķajām domām, kuras tapušas pēdējā desmitgadē, kā arī atreferēta lieta, kurai civillietu tiesneši pievienoja atsevišķas domas 2006.gadā.

Jau rakstā „Senatoru atsevišķās domas starpkaru Latvijas Senātā”³ dots ieskaits par šā institūta aizsākumiem Latvijas tiesu praksē. Deviņdesmitajos gados, veidojot jaunu tiesu sistēmas regulējumu, sākotnēji tajā nebija iekļautas tiesnešu atsevišķās domas. Tikai ar 2009.gada 5.februāra grozījumiem Civilprocesa likumā 472.pants tika papildināts ar jaunu piekto daļu:

„Senators, kuram, lietu izskatot Senāta paplašinātajā sastāvā, bijis atšķirīgs viedoklis par likuma tulkojumu vai likuma piemērošanu, 15 dienu laikā pēc sprieduma pilna teksta sastādīšanas ir tiesīgs rakstveidā izteikt savas atsevišķas domas, kas pievienojamas lietai”⁴.

Līdzīgi kā starpkaru Tiesu iekārtas likuma 164.pantā (vēlākā 105.pantā)⁵, tajā nebija regulēta tiesnešu atsevišķo domu publiskošanas kārtība. Likumdevējs attiecībā uz Satversmes tiesu šādu regulējumu ietvēra Satversmes tiesas likuma 33.panta otrajā daļā, nosakot, ka Satversmes tiesa reizi gadā publicē Satversmes tiesas spriedumu krājumu, kurā pilnībā ietverti visi spriedumi un lietām pievienotās tiesnešu atsevišķās domas.⁶

Līdzīgi jau krājumā „Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2010” spriedumam lietā Nr.SK-C-11/2010 pievienotas senatora Alda Laviņa atsevišķās domas⁷, ar kurām aizsākās šo domu publiskošana pēc 2009.gada grozījumiem Civilprocesa likumā.

Tomēr tas nenozīmē, ka atsevišķo domu esība konkrētā lietā ir obligāts attiecīgā nolēmuma publiskošanas nosacījums. Turpmāk tabulā norādīti 8 kasācijas instances nolēmumi, kuros tiesneši ir pauduši atsevišķās domas, taču tās nav publicētas. To neesību gadagrāmatās var

⁴ Latvijas Vēstnesis, 31 (4017), 25.02.2009. <https://likumi.lv/ta/id/188235-grozijumi-civilprocesa-likuma>

⁵ Tiesu iekārta. Kodifikācijas nodaļa 1936.g. izdevums. Rīga, Valsts tipogrāfija, 18.lpp.

⁶ Latvijas Vēstnesis, 103(588), 14.06.1996.

⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2010. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2012, C-22-C-25.

¹ Torgāns K., Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Rīga, TNA, 2017.

² Ziemele I. Separate opinions at the European Court of Human Rights. Rīga, Rīgas Juridiskā augstskola, 2017.

³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Biļetens Nr.14/2017, 39.-44.lpp.

izskaidrot ar ierobežoto nolēmumu skaitu, kas tajās tiek atlasīti. Aptuveni 75% no tiesnešu atsevišķajām domām ir publicētas kopā ar nolēmumiem Augstākās tiesas mājaslapā, pārējās tiesnešu atsevišķās domas ir pieejamas Augstākās tiesas kanclerijā.

LIETAS, KURĀM PIEVIENOTAS TIESNEŠU ATSEVIŠKĀS DOMAS

LIETAS ARHĪVA NR.	DATUMS	TIESNESIS(ŠI) – ATSEVIŠKO DOMU PAUDĒJS(I)
SKC-316/2006	24.05.2006.	O.Druks-Jaunzemis, R.Namatēvs
SKC-11/2010*	12.05.2010.	A.Laviņš
SKC-157/2010*	15.12.2010.	A.Briede, M.Zāgere
SKC-43/2011*	13.04.2011.	M.Zāgere
SKC-781/2011*	02.11.2011.	N.Salienieks
SPC-3/2011 ²	02.02.2011.	N.Salienieks
SPC-4/2011*	02.02.2011.	N.Salienieks
SPC-49/2011	14.12.2011.	A.Laviņš
SKC-2263/2012*	28.11.2012.	V.Jonikāns, A.Laviņš
SPC-1/2012*	25.04.2012.	I.Garda, S.Lodziņa, K.Torgāns, A.Vītola, M.Zāgere
SKC-97/2013*	01.10.2013.	A.Briede, V.Jonikāns, E.Vernuša
SKC-544/2013*	29.05.2013.	V.Jonikāns
SKC-33/2014*	08.10.2014.	V.Cirule, V.Jonikāns, A.Keišs, Ļ.Kušnīre, A.Strupiņš, A.Vītola
SKC-97/2014*	30.05.2014.	A.Briede
SKC-156/2014*	27.11.2014.	A.Briede, N.Salienieks
SKC-1447/2014*	05.02.2014.	M.Zāgere
SKC-1752/2014	04.04.2014.	V.Jonikāns
SKC-2414/2014*	19.11.2014.	A.Briede, A.Keišs, V.Maksimovs, N.Salienieks, A.Strupiņš, M.Zāgere
SKC-[B]/2015*	17.12.2015.	I.Bisters, N.Salienieks
SKC-4/2015	13.03.2015.	V.Jonikāns
SKC-751/2015	30.12.2015.	I.Bisters, A.Briede, I.Garda, N.Salienieks
SPC-11/2015	13.10.2015.	I.Bisters, A.Briede, A.Keišs, Ļ.Kušnīre
SKC-3/2016*	31.03.2016.	I.Bisters, A.Strupiņš
SKC-245/2016	29.11.2016.	A.Briede, M.Zāgere
SKC-1285/2016*	10.03.2016.	Ļ.Kušnīre
SKC-1314/2016*	11.04.2016.	V.Jonikāns
SKC-1788/2016*	17.06.2016.	I.Garda, V.Jonikāns, V.Maksimovs, Z.Pētersone
SKC-2672/2016*	08.12.2016.	I.Garda, Z.Pētersone, N.Salienieks
SKC-111/2017*	25.05.2017.	V.Jonikāns, V.Maksimovs, A.Vītola
SPC-1/2017*	11.04.2017.	V.Cirule, V.Jonikāns, A.Keišs, I.Lauka, M.Senkāne, A.Vītola

* Pieejams AT mājaslapā. <http://www.at.gov.lv/lv/judikatūra/judikatūras-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba>

¹ Gan protests lietā Nr.SPC-3/2011, gan protests lietā Nr.SPC-4/2011 ir iesniegti lietās par juridiska fakta konstatēšanu, kas nepieciešama politiski represētās personas statusa noteikšanai. Šajās lietās atšķiras tikai pieteicēji un tiesas, kuru nolēmumi ir noprotēti, tādēļ mājaslapā esošais spriedums lietā Nr.SPC-4/2011 un tam pievienotās senatora N.Salienieka atsevišķās domas gandrīz sakrīt ar spriedumu un atsevišķām domām pie tā lietā Nr.SPC-3/2011.

TIESNEŠI, KURI PAUDUŠI ATSEVIŠKĀS DOMAS

TIESNESIS	KASĀCIJAS INSTANCE LIETAS ARHĪVA NR.
I.Bisters	SKC-[B]/2015, SKC-751/2015, SPC-11/2015, SKC-3/2016
A.Briede	SKC-97/2013, SKC-97/2014, SKC-156/2014, SKC-2414/2014, SKC-751/2015, SPC-11/2015, SKC-245/2016
V.Cirule	SKC-33/2014, SKC-111/2017
O.Druks-Jaunzemis	SKC-316/2006
I.Garda	SPC-1/2012, SKC-751/2015, SKC-1788/2016, SKC-2672/2016
V.Jonikāns	SKC-2263/2012, SKC-97/2013, SKC-544/2013, SKC-33/2014, SKC-1752/2014, SKC-4/2015, SKC-1314/2016, SKC-1788/2016, SKC-111/2017, SKC-111/2017
A.Keišs	SKC-33/2014, SKC-2414/2014, SPC-11/2015, SKC-111/2017
Ļ.Kušnīre	SKC-33/2014, SPC-11/2015, SKC-1285/2016
I.Lauka	SKC-111/2017
A.Laviņš	SKC-11/2010, SKC-49/2011, SKC-2263/2012
S.Lodziņa	SPC-1/2012
V.Maksimovs	SKC-2414/2014, SKC-1788/2016, SKC-111/2017
R.Namatēvs	SKC-316/2006
Z.Pētersone	SKC-1788/2016, SKC-2672/2016
N.Salienieks	SPC-3/2011, SPC-4/2011, SKC-781/2011, SKC-156/2014, SKC-2414/2014, SKC-[B]/2015, SKC-751/2015, SKC-2672/2016
M.Senkāne	SKC-111/2017
A.Strupiņš	SKC-33/2014, SKC-2414/2014, SKC-3/2016
K.Torgāns	SPC-1/2012
E.Vernuša	SKC-97/2013
A.Vītola	SPC-1/2012, SKC-33/2014, SKC-111/2017, SKC-111/2017
M.Zāgere	SKC-157/2010, SKC-43/2011, SPC-1/2012, SKC-1447/2014, SKC-2414/2014, SKC-245/2016

Trīs lietās – Nr.SPC-1/2012, Nr.SKC-2414/2014 un Nr.SKC-2672/2016 – kasācijas instances tiesa akceptēja judikatūras maiņu. Īpaši spraiga domu apmaiņa un iebildumi pret to bija pirmajās divās lietās, kad pārsvars tika gūts tikai ar vienu balsi un atsevišķo domu paudēji iestājās pret tiesu prakses nomaiņu.

Nosacīti var teikt, ka atsevišķo domu paudēji lietās SPC-1/2017, SKC-3086/2015, SKC-1447/2014, SPC-3/2011 un SPC-4/2011 nepiekrīt nolēmumā ietvertajiem motīviem, saistībā ar lietu Nr.SKC-111/2017 atsevišķajās domās tiek apstrīdēti prasības priekšmets. Pārējās lietās atsevišķo domu paudēji nepiekrīt nedz motīviem, nedz rezolutīvai daļai.

Pēc nolēmumos risinātiem juridiskiem jautājumiem lietas nosacīti var iedalīt šādi:

- Aizgādība pār bērnu – SKC-3086/2015;
- Mantošanas tiesības – SKC-97/2014;
- Lietu tiesības – labticīgais ieguvējs – SKC-11/2010;
- Apdrošināšana – SKC-156/2014, SKC-33/2014;
- Nekustamā īpašuma apsaimniekošana, zemes nomas līgums – SKC-43/2011, SKC-97/2013, SKC-4/2015, SKC-751/2015;
- Saistību tiesības – SKC-316/2006 (nepilngadīgā tiesības), SPC-1/2012, SKC-1285/2016, SKC-3/2016;
- Mežam nodarītā zaudējuma atlīdzība – SKC-111/2017;
- Darba lietas – SKC-157/2010, SKC-2263/2012, SKC-544/2013, SKC-2672/2016;
- Jautājumi, kas izriet no maksātnespējas lietām – SPC-49/2011, SKC-1447/2014, SKC-245/2016;
- Zemesgrāmatu lietas – SKC-781/2011, SKC-1752/2014, SKC-1314/2016;
- Juridiska fakta konstatēšana – SPC-3/2011, SPC-4/2011;
- Civilprocesuālās tiesības – SKC-2414/2014 (atbrīvošana no valsts nodevas), SPC-11/2015 un SPC-1/2017 (nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izolē tiesas ceļā), SKC-1788/2016 (pilnvarojums tiesā).

Līdzīgi kā starpkaru Latvijas Senātā⁸, arī pēdējā desmitgadē var runāt par senatora atsevišķo domu pravietisko⁹ raksturu. Par to liecina 2011.gada 31.marta grozījumi likuma „Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem” 11.pantā, kur trešais teikums tika izteikts šādā redakcijā: „Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšnieka lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā rajona tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.”¹⁰ Tādējādi ar šo likuma grozījumu tika akceptēts senatora Normunda Salenieka pravietojs viņa atsevišķajās domās saistībā ar 2011.gada 2.februārī izskatītajiem protestiem lietās Nr.SPC-3/2011 un SPC-4/2011 par juridiska fakta konstatēšanu.

PIRMĀS ATSEVIŠKĀS DOMAS

Tomēr pat pie leģislatīva regulējuma neesības senatori pauda savas atsevišķās domas un pievienoja tās lietas materiāliem, tā piemēram, 2006.gada 24.maijā paplašinātā sastāvā (priekšsēdētājs senators M.Dudelis, senatori O.Druks-Jaunzemis, Z.Gencs, R.Namatēvs, R.Saulite, I.Šepeteris, M.Zāgere) izskatītā lietā Nr.SK-316/2006 par līgumsoda piedziņu no nepilngadīgas personas.

⁸ Senatoru atsevišķās domas starpkaru Latvijas Senātā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Biļetens Nr.14/2017, 41-43.lpp.

⁹ Mazākuma viedoklis var būt kā pravietojs likumdošanas izmaiņām. Llewellyn K. The Case Law System in America. Chicago. London: The University of Chicago Press, 1989, p. 56–57. Citēts pēc: Apse D. Tiesnešu atsevišķās domas – to paušanas vēsturiskie, normatīvie un citi aspekti. Latvijas universitātes Juridiskās fakultātes 5. starptautiskā zinātniskā konference „Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi” Rīga, 2014.gada 10.-11.novembris. LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 82.lpp.

¹⁰ Grozījumi likuma „Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem”. Latvijas Vēstnesis, 14.04.2011., Nr.58(4457).

Uzņēmējsabiedrība bija noslēgusi beztermiņa līgumu ar nepilngadīgu personu, kuru pie līguma slēgšanas pārstāvēja viņas māte, par modeles ekskluzīvas pārstāvniecības pienākumiem visā pasaulē. Tomēr vēlāk modele bija sadarbojusies ar citām modeļu aģentūrām un tādējādi pārkāpusi noslēgtā līguma nosacījumus. Uzņēmējsabiedrība cēla prasību tiesā pret modeli par 20000 Ls līgumsoda piedziņu. Pirmās un apelācijas instances tiesas prasību apmierināja, Senāts kasācijas sūdzību noraidīja.

Senāts piekrita apelācijas instances konstatējumam, ka modele līguma noslēgšanas laikā bija nepilngadīga. Tātad atbilstoši Civillikuma 1408.pantam viņai trūka rīcības spējas. Taču šis apstāklis nevar ietekmēt darījuma spēku, jo līgums parakstīts, piedaloties tā noslēgšanas procesā viņas likumiskai pārstāvei – mātei, kura līgumu parakstījusi bez jebkādiem iebildumiem vai atrunām, tādējādi apliecinādama tā atbilstību meitas interesēm. Ari kasācijas instances tiesas sēdē māte atzina, ka līgums noslēgts nolūkā paplašināt meitas iespējas nopelnīt naudas līdzekļus studijām. Šādu motivāciju nav iemesla kvalificēt kā pretēju nepilngadīgas personas interesēm. Turklāt modeles karjera turpinājās arī prāvas laikā, tādēļ nav pamata runāt par viņas iesaistišanu šajā biznesā pretēji viņas gribai.

Konstatējis, ka prasītāja savas līguma saistības izpildījusi, un atzinis par pierādītu, ka atbildētāja pārkāpusi līguma nosacījumus, Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa pamatoti prasību apmierinājusi, jo Civillikuma 1587.pants uzliek līdzējiem par pienākumu izpildīt tiesiski noslēgtā līgumā apsolīto.

Par šo spriedumu 2006.gada 24.maijā atsevišķās domas paužusi senatori Ojārs Druks-Jaunzemis un Roberts Namatēvs. Šis atjaunotajā Senātā pirmo reizi izteiktās atsevišķās domas nav publicētas, tādēļ, izlaižot lietas atreferējumu, tās tiek citētas pilnībā:

„Pēc senatoru O.Druka-Jaunzemja un R.Namatēva viedokļa, apelācijas instances tiesa pieļāvusi materiālo un procesuālo tiesību normu pārkāpumu, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspiešanas.

Uzņēmējsabiedrība prasību par līgumsoda piedziņu cēlusi pret nepilngadīgo modeli, kura, būdama nepilngadīga, nav ievērojusi ekskluzīvā personīgā menedžera līguma noteikumus. Tiesai, izspriežot lietu, bija jāvadās no Eiropas Padomes 1996.gada 25.janvāra Konvencijas par bērnu tiesību piemērošanu 6. un 8.panta.

Saskaņā ar šiem Konvencijas pantiem tiesai pirms lēmuma pieņemšanas jāapsver, vai tās rīcībā ir pietiekama informācija, lai pieņemtu lēmumu bērna interesēs, ka tiesu iestāde ir pilnvarota rīkoties pēc pašas ierosmes, ja nopietnās briesmās ir bērna labklājība.

Izspriežot lietu, tiesa nav ievērojusi Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6., 15.pantu, ka prioritāri jānodrošina bērna tiesības un intereses, ka darbības, kas ierobežo bērna personiskās vai īpašuma tiesības un brīvības, uzskatāmas par amorālām un pretlikumīgām, ka bērnam ir tiesības būt pasargātam no ekspluatācijas, kas varētu viņam kaitēt.

Noraidot modeles un viņas likumiskās pārstāves mātes pretprasību par ekskluzīvā personīgā menedžera līguma atzīšanu par spēkā neesošu, tiesa nav ievērojusi Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50.pantu, kurā noteikts, ka

bērnu aizliegts iesaistīt pasākumos (konkursos, modeļu aģentūru darbā u.tml.), kuros tiek vērtēts viņa ārējais izskats. Tiesa nav izvērtējusi apstākļus, vai līgums, kurā uzņēmēj sabiedrībai paredzētas tiesības saņemt atlīdzību, bet nepilngadīgajai modelei noteikti aizliegumi un līgumsods 100 000 ASV dolāru apmērā par katru pārkāpumu, ir noslēgts bērna interesēs. Bez tam līgums, kuru parakstījusi nepilngadīga persona, to nesaista, sasniedzot arī pilngadību, kas nav ievērots (Civillikuma 1405., 1408., 1592.pants).

Tiesa, izspriežot lietu, pārkāpusi arī Civilprocesa likuma 97., 111.(2) pantu. Tiesa nav vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudījusi pierādījumus. Tiesa apmierinājusi uzņēmēj sabiedrības prasību par līgumsoda piedziņu pie apstākļiem, kad lietā nav līguma oriģināla vai noteiktā kārtībā apliecināta noraksta. Pie šādiem apstākļiem

apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu.

Augstākās tiesas senatori O.Druks-Jaunzemis, R.Namatēvs.¹¹

Interesanti, kāds būtu šis prāvas iznākums šobrīd?

Tāpat kā tiesu praksei, arī tiesnešu atsevišķām domām var būt būtiska nozīme ne tikai to tapšanas laikā, parasti tās vērstas uz juridiskās domas attīstību nākotnē un var kļūt par tiesu prakses un leģislatīvā regulējuma izmaiņu stimulu.

Zināida INDRŪNA,

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos

¹¹ Lieta C-02877-03, 251.-252.l., atrodas Vidzemes priekšpilsētas tiesas arhīvā.

JUDIKATŪRA – 2017

- KOPSAVILKUMS AUGSTĀKĀS TIESAS NOLĒMUMU KRĀJUMĀ
- MĀJASLAPĀ PUBLICĒTO JUDIKATŪRAS NOLĒMUMU RĀDĪTĀJI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

Augstākās tiesas 2017.gada spriedumu un lēmumu krājums ir sagatavošanas procesā un šogad, pateicoties piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem tā izdošanai, nolēmumu krājumu saņems visas Latvijas tiesas. Nolēmumu krājums būs arī nopērkams par izdevēja – Tiesu namu aģentūras – noteiktu cenu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs nolēmumu krājuma ievadā uzsver, ka Augstākās tiesas nolēmumi pēdējos gados nostiprina savu lomu tiesību avotu sistēmā. Tie ne tikai klasiskā izpratnē papildina pamatavotus, bet ir arī kļuvuši par būtisku tiesību sistēmas izpratnes instrumentu. Tas izskaidro arī augošo interesi par Augstākās tiesas nolēmumiem – gan kontekstā ar konkrētām izskatāmām lietām, gan arī analizējot nolēmumos izteiktās atziņas.

2017.gads saturiski Augstākās tiesas darbā pāršķir jaunu lapaspusi – Augstākā tiesa primāri pilda kasācijas instances uzdevumu. No Augstākajā tiesā 2017.gadā kopā pabeigtajām 3280 lietām kasācijas kārtībā skatītas 2584 lietas. Lai arī departamentu funkcijas nav mainījušās, vairāk tiek domāts par kasācijas būtības apzināšanu un Augstākās tiesas lomas stiprināšanu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs norāda, ka augstākās tiesu instances loma ir ne tikai strīdu izskatīšanas tiesiskuma pārbaude. Būtiska ir arī tiesību normu vienveidīgas piemērošanas veicināšana un nepieciešamās interpretācijas nodrošināšana. Augstākās tiesas nolēmumu pieejamība ļauj faktiski nodrošināt Satversmē garantēto ikviena tiesību zināt savas tiesības efektīvu piepildījumu. Augstākās tiesas nolēmumu operatīva pieejamība un sistēmiska meklēšana tiek nodrošināta ikdienā, informējot sabiedrību par izskatāmajām

lietām un izlemtajiem jautājumiem, kā arī publicējot nolēmumus Augstākās tiesas mājaslapas Judikatūras nolēmumu arhīvā. Tomēr, turpinot tradīciju, visi trīs Augstākās tiesas departamenti ir pārskatījuši gada laikā paveikto, atlasot 25 nolēmumus publicēšanai šajā īpašajā sistematizācijas veidā – Augstākās tiesas spriedumu un lēmumu krājumā. Atlasītie nolēmumi gan iezīmē aktualitātes sabiedrībā, gan atklāj tiesību izpratnes būtību kopumā, kā arī norāda uz juridiski sarežģītajām konstrukcijām Latvijas tiesību sistēmas mijiedarbībā ar Eiropas Savienības un starptautiskajām tiesībām.

Publicējam Augstākās tiesas nolēmumu krājuma visu departamentu nodaļu anotācijas, kas dos ieskatu 2017. gada judikatūras nozīmīgākajās tendencēs.

Tāpat publicējam Augstākās tiesas mājaslapā publicēto judikatūras nolēmumu sarakstu Judikatūras klasifikatorā pēc lietu kategorijām. Šajā sarakstā ir tikai tie nolēmumi, kuriem Augstākās tiesas departamenti piešķirusi judikatūras nozīmi un kas publicēti ar judikatūras tēzēm.

Mājaslapā publicēto nolēmumu skaits ir daudz lielāks, jo tiek publicēti arī juridiski interesanti nolēmumi bez judikatūras tēzēm. Mājaslapā judikatūras nolēmumi ar tēzēm uzskatāmi nodalīti ar judikatūras simbolu.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2017.gada nolēmumu kopumu ietekmējuši vairāki faktori. Kvantitatīvu ietekmi atstājušas izmaiņas departamenta tiesnešu sastāvā, savukārt nolēmumu

saturu noteikuši ne vien katras izskatītās lietas individuālie apstākļi, bet būtisku daļu no tiem skāruši arī 2017.gada 1.martā spēkā stājušies grozījumi Administratīvā procesa likumā.

Lai gan nepilnu gadu pēc šo grozījumu stāšanās spēkā ir pārāgri vērtēt to patieso ietekmi uz administratīvo tiesu darbu, grozījumi jau ir ieviesuši atsevišķas izmaiņas lietu izskatīšanā Administratīvo lietu departamentā. Kā būtiskākās no tām minamas iespējas ierosināt vai atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību ar lēmumu, kas noformēts rezolūcijas veidā (Administratīvā procesa likuma 338.panta piektā daļa), kā arī iespēja atteikties izskatīt blakus sūdzību, ja tā ir acimredzami nepamatota (Administratīvā procesa likuma 320.¹pants). Šis Administratīvā procesa likumā paredzētās iespējas gada laikā vairākkārt tikušas izmantotas, ievērojami isākā laikā noslēdzot tādu jautājumu izskatīšanu, par kuriem iesniegtas acimredzami nepamatotas vai prasībām neatbilstošas sūdzības. Minētie grozījumi skāruši arī tādas tiesību normas, kuru piemērošanas pareizība Augstākajai tiesai izvērtējama tiesvedības ietvaros. Tā rezultātā arī šajā krājumā ietverti divi nolēmumi, kuros Augstākā tiesa skaidrojusi atsevišķu grozīto tiesību normu pareizu izpratni – attiecībā uz pieteikumu par administratīvā akta atzīšanu par prettiesisku (lieta Nr.SKA-1302/2017) un valsts nodevas atmaksas jautājumiem (lieta Nr.SKA-1178/2017). Papildus tam Administratīvo lietu departamenta 2017.gada nolēmumus kopumā raksturo arī salīdzinoši daudz lēmumu vērsties Satversmes tiesā ar pieteikumiem par normu konstitucionalitāti. Kopumā iesniegti seši pieteikumi sakarā ar sodu izpildes ietvaros pieņemto lēmumu pārsūdzību, nodokļu tiesībām, informācijas, kas nepieciešama civilprocesuālu darbību veikšanai, atklātības jautājumiem, kā arī reliģisko organizāciju tiesībām reģistrēt baznīcu.

Krājumā ietverti 25 Administratīvo lietu departamenta nolēmumi, kuros risināti gan materiāltiesiskī, gan procesuāli jautājumi. Nolēmumi, atkarībā no tajos ietvertu atziņu būtiskuma konkrētā jomā, strukturēti deviņās nodaļās.

Pirmajā nodaļā ietverti trīs spriedumi, kuros būtiskākās atziņas izteiktas nodokļu jautājumos, kas nemainīgi veido skaitliski lielāko administratīvajās tiesās izskatāmo lietu kategoriju. Lai gan Administratīvo lietu departamentā 2017.gadā izskatītas lietas par vairākiem nodokļu veidiem (pievienotās vērtības nodokli, nekustamā īpašuma nodokli u.c.), divi no trīs apkopojumā ietvertajiem spriedumiem (Nr.SKA-245/2017 un Nr.SKA-253/2017) pieņemti lietās par iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas pienākumu, turklāt tieši saistībā ar ienākumu no nekustamā īpašuma atsavināšanas (kapitāla pieauguma). Trešajā spriedumā skaidrotas pievienotās vērtības nodokļa deklarācijas precizēšanas tiesiskās sekas. 2017. gada sākumā līdzīgs tiesību jautājums tika vērtēts arī citā Administratīvo lietu departamenta nolēmumā, tomēr krājumā ietverts spriedums lietā Nr.SKA-75/2017, kurā tiesas apsvērumi izklāstīti plašāk, kā arī vērtēti citi saistīti tiesību jautājumi.

Otrajā nodaļā ietverti divi spriedumi, kuri saistīti ar pulcēšanās brīvības jautājumiem. Spriedumā lietā Nr.SKA-380/2017 vērtēta pašvaldības rīcība, lemjot par

vairāku vienā laikā un vietā pieteikto pasākumu norisi, kā arī šo pasākumu pieteikšanas godprātības aspektiem. Savukārt spriedumā lietā Nr.SKA-240/2017 analizēta publiska izklaides vai svētku pasākuma nošķiršana no sapulces pulcēšanās brīvības ietvaros, kā arī publiska pasākuma ierobežošanas priekšnoteikumi. Lai gan sprieduma secinājumi galvenokārt attiecināti uz publisku izklaides un svētku pasākumu pieteikšanu, spriedums, ievērojot tajā izteiktās atziņas par pulcēšanās brīvības jautājumiem, iekļauts šajā nodaļā.

Trešajā nodaļā apkopoti divi būtiski spriedumi informācijas atklātības jautājumos. Spriedums lietā Nr.SKA-172/2017 ir nozīmīgs ar judikatūras maiņu jautājumā par procesa dalībnieka tiesībām atsevišķos gadījumos pārbaudīt informācijas neizsniegšanas tiesiskumu arī atsevišķā procesā. Savukārt spriedums lietā Nr.SKA-453/2017, lai arī tieši skar samērā šauru informācijas atklātības jautājuma aspektu saistībā ar iepazīšanos ar krimināllietas materiāliem pēc kriminālprocesa pabeigšanas, skaidro tiesību normas un satur vispārīgas atziņas, kuras piemērojamas arī citos gadījumos.

Apkopojuma ceturtajā nodaļā izdalīti divi spriedumi, kuros dažādos aspektos skaidrota policijas darbība. Lietā Nr.SKA-10/2017 Augstākā tiesa skaidrojusi atšķirības policijas darbībā un rīcības brīvībā administratīvo un krimināltiesību jomā. Savukārt lietā Nr.SKA-73/2017 analizētas tiesību normas un policijas kompetence dažādos ar ceļu satiksmes uzraudzību saistītos aspektos.

Krājuma piektajā nodaļā ietverti divi spriedumi no publisko iepirkumu jomas. Augstākā tiesa 2017.gadā pieņēmusi ievērojami vairāk nolēmumus šajā jomā, turklāt vairāki no tiem saistīti ar publisko iepirkumu pārtraukšanu. Krājumā izvēlēts ietvert spriedumu lietā Nr.SKA-706/2017, jo tajā atspoguļota plašāka Augstākās tiesas motivācija, kas labāk ataino šo problemātisko publisko iepirkumu jomas aspektu. Savukārt spriedums lietā Nr.SKA-1162/2017 skar netipiskāku situāciju publisko tiesību jomā, skaidrojot termiņa skaitījumu un ar to saistītos principus.

Arī krājuma sestajā nodaļā ietverts nolēmums publisko iepirkumu jomā, taču šajā spriedumā būtiskākais vērtētais jautājums ir jautājums par zaudējumu (negūtās peļņas) atlīdzinājumu, tādēļ nolēmums ietverts nodaļā, kurā apkopoti spriedumi atlīdzinājuma jautājumā. Bez minētā nolēmuma nodaļā ietverti vēl divi nolēmumi retāk vērtētos atlīdzinājuma aspektos. Spriedumā lietā Nr.SKA-899/2017 analizēta personas tiesība uz atlīdzinājumu par iestādes pieļautu procesuālu pārkāpumu (labas pārvaldības principa neievērošanu), bet lietā Nr.SKA-335/2017 vērtēta likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” normu piemērošanas gadījumiem, kad neizpildās visi tiesību normās noteiktie priekšnoteikumi.

Krājuma septītajā nodaļā apkopoti būtiskākie nolēmumi citu kategoriju lietās. Spriedumā lietā Nr.SA-3/2017, kuru Augstākā tiesa taisījusi kā pirmās instances tiesa, analizēts Saeimas vēlēšanu likuma 52.¹pants un vērtēts, cik plaša tiesas kontrole veicama sakarā ar tiesas spriedumiem krimināllietās, kuros atzīti vēlēšanu tiesību pārkāpumi. Spriedums lietā Nr.SKA-115/2017 skar izglītības jomu saistībā ar

skolas tiesībām izslēgt no tās skolēnu. Trešais nodaļā ietvertais nolēmums lietā Nr.SKA-424/2017 attiecas uz personvārdu atveides un privātās dzīves jautājumiem. Lai gan līdzīgi jautājumi administratīvajās tiesās vērtēti arī iepriekš, šis spriedums papildus skar arī jautājumu par Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību komitejas viedokļa tiesisko nozīmi administratīvajā lietā, kas to atšķir no citiem nolēmumiem.

Pēdējās divās krājuma nodaļās apkopoti nolēmumi, kuros būtiskākās atziņas izteiktas procesuālajos jautājumos. Astotajā nodaļā ietverti jautājumi par pieteikuma pieļaujamību, proti, gan par subjektīvajām tiesībām vērsties tiesā (lietas Nr.SKA-67/2017, SKA-589/2017, SKA-613/2017), gan arī jautājumā par pieteikuma par administratīvā akta atzīšanu par prettiesisku pakļautību. Atzīmējams, ka lietā Nr.SKA-67/2017 Augstākā tiesa atkāpusies no iepriekš izteiktiem secinājumiem par ieinteresēto personu subjektīvajām tiesībām iebilst pret nepatiesu ziņu reģistrēšanu attiecībā uz komercsabiedrības amatpersonu sastāvu. Savukārt lietā Nr.SKA-1302/2017 analizēta 2017.gada marta grozījumu Administratīvā procesa likumā ietekme uz šī pieteikuma priekšmeta izpratni. Augstākā tiesa 2017.gadā taisījusi vairākus nolēmumus, kuros izmantotas šī nolēmuma atziņas, tādējādi nostiprinot jaunizveidoto praksi. Lai gan daļa

secinājumu šajā spriedumā ir īpaši nozīmīgi publisko iepirkumu jomā, tie kopumā attiecas arī uz plašāku lietu kategoriju loku, tādēļ spriedums ietverts šajā nodaļā.

Visbeidzot krājuma devītajā nodaļā ietverti četri būtiski nolēmumi, kuros skaidroti citi administratīvi procesuāli jautājumi. Divi no tiem (lietā Nr.SKA-177/2017 un SKA-213/2017) skar lēmuma pamatojuma jautājuma dažādus aspektus. Spriedums lietā Nr.SKA-819/2017 skaidrota tāda iestādes lēmuma, kura sekas skar publisko tiesību līgumu, tiesiskās sekas apstākļos, kad iestāde veic līguma uzraudzību, nebūdamā tā dalībniece. Noslēdzošais lēmums lietā Nr.SKA-1178/2017 ietverts krājumā tā procesuālo tiesību jomā izteikto atziņu būtiskuma dēļ. Šajā lēmumā Augstākā tiesa vērtējusi ar 2017.gada marta grozījumiem skarto valsts nodevas atmaksas jautājumu. Lai gan ar šo lēmumu aizsāktā prakse atkārtota arī vēlākos nolēmumos, tieši krājumā iekļautajā spriedumā sniegts izvērstākais pamatojums. Zīmīgi, ka ar šo lēmumu Augstākā tiesa vien pāris mēnešus pēc grozījumu stāšanās spēkā konstatējusi neapzinātu atklātu likuma robu un atzinusi par nepieciešamu attiecināt jaunradītās tiesību normas uz tajās tieši neminētu faktisko sastāvu.

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja palīdzē
Mg. iur. **Silvija KUŠKINA**

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

**JUDIKATŪRAS
KLASIFIKATOROS
PUBLICĒTIE
ADMINISTRATĪVO
LIETU DEPARTAMENTA
JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI
PĒC LIETU KATEGORIJĀM**

1. Administratīvais process

- 1.1. Administratīvais akts
- 1.2. Publisko tiesību līgums
- 1.3. Tiesību jomu nošķiršana
- 1.4. Tiesību principi
  - 1.4.1. Vienlīdzības princips
  - 1.4.2. Patvaļas aizlieguma princips
  - 1.4.3. Tiesiskās palāvības princips
  - 1.4.4. Objektīvās izmeklēšanas princips
- 1.5. Personas subjektīvās tiesības
- 1.6. Administratīvais process tiesā
  - 1.6.1. Administratīvais process tiesā
  - 1.6.2. Valsts nodeva/ drošības nauda
  - 1.6.3. Pagaidu aizsardzība administratīvajā procesā
- 1.7. Citi procesuālie jautājumi

2. Atlīdzinājuma prasījumi

- 2.1. Materiālie zaudējumi

3. Bērnu tiesības/ Vecāku tiesības

4. Brīvo profesiju pārstāvju darbība

- 4.1. Tiesu izpildītāji

5. Būvniecības tiesības

6. Cilvēktiesības

- 6.1. Pulcēšanās un biedrošanās brīvība
- 6.2. Tiesības uz izglītību
- 6.3. Tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi

7. Ieslodzīto tiesības/ Sodū izpildes tiesības

8. Konkurences tiesības

9. Medicīnas un ārstniecības tiesības

10. Nodokļu tiesības

- 10.1. Vispārīgie jautājumi
- 10.2. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
- 10.3. Muitas nodoklis
- 10.4. Pievienotās vērtības nodoklis

11. Publiskie iepirkumi

12. Publisko lietu tiesības

13. Sociālās tiesības

- 13.1. Tiesības uz pensijām un pabalstiem

14. Tiesības un informāciju un atbildi pēc būtības

15. Valsts dienests

16. Valsts pārvaldes darbība

- 16.1. Pašvaldības
- 16.2. Uzņēmumu reģistrs
- 16.3. Valsts darba inspekcija

17. Vēlēšanu tiesības

18. Vides tiesības

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS

21.06.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1178/2017*

Ziņu labošana informācijas sistēmās nav administratīvais akts

08.06.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-958/2017*

Pieteikuma par būvatļaujā ietvertās atzīmes par projektēšanas nosacījumu izpildes atcelšanu pieļaujamība

01.03.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-827/2017*

Pieteikums par privātpersonas pieņemšanu pie Valsts prezidenta nav pakļauts izskatīšanai administratīvajā tiesā

28.06.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-819/2017*

Veselības inspekcijas veiktas pārbaudes rezultātā pieņemtā lēmuma par maksājumu ieturēšanu tiesiskā daba

01.11.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-432/2017*

Atbildes Iesniegumu likuma izpratnē nošķiršana no administratīvā akta

21.03.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-213/2017*

Iestādes tiesības atteikt izdot labvēlīgu administratīvo aktu uz iekšējo normatīvo aktu pamata

28.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-161/2017*

Valsts darba inspekcijas lēmuma par nelaimes gadījumu darba vietā būtība

24.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-118/2017*

Administratīvā akta spēkā esības noskaidrošana

1.2. PUBLISKO TIESĪBU LĪGUMS

17.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-790/2017*

Pagaidu noregulējuma piemērošana lietās par publisko tiesību līgumiem

1.3. TIESĪBU JOMU NOŠĶIRŠANA

24.08.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1308/2017*

Lietu pakļautība stridos par piešķirto Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda finansējuma izlietojumu

29.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-315/2017*

Vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē ietilpst pārbaude par Valsts ieņēmumu dienesta kā kreditora tiesību īstenošanu maksātnespējas procesa laikā

1.4. TIESĪBU PRINCIPI

1.4.1. VIENLĪDZĪBAS PRINCIPS

28.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-706/2017*

Publiskā iepirkuma pārtraukšanas objektivitāte

1.4.2. PATVAĻAS AIZLIEGUMA PRINCIPS

03.03.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-10/2017*

Policijas rīcība publiskos pasākumos, nodrošinot kārtību konfrontācijas gadījumā

1.4.3. TIESISKĀS PAĻĀVĪBAS PRINCIPS

28.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-706/2017*

Publiskā iepirkuma pārtraukšanas objektivitāte

17.03.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-15/2017*

Iestādes kompetence, izdodot obligāto administratīvo aktu, un tiesiskās paļāvības princips

1.4.4. OBJEKTĪVĀS IZMEKLĒŠANAS PRINCIPS

03.11.2017. *Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-206/2017*

Objektīvās izmeklēšanas robežas vienlīdzības principa nodrošināšanā

1.5. PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS

13.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-613/2017*

Publiskas personas izdota plašsaziņas līdzekļa tiesības darboties reklāmas tirgū

14.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-589/2017*

Aizgādņa subjektīvās tiesības pārsūdzēt bāriņtiesas norādījumus

30.05.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-67/2017 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*

Valdes un padomes locekļu subjektīvās tiesības iebilst pret Uzņēmumu reģistra lēmumu par komercsabiedrības amatpersonu sastāva izmaiņu reģistrēšanu

1.6. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

1.6.1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

18.09.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1386/2017*

„Būtisks aizskārums” nav pieteikuma par administratīvā akta atzīšanu par prettiesisku pieļaujamas kritērijs

05.09.2017. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1317/2017

Iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas ievērošana

13.10.2017. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1237/2017

Konkursa uz Eiropas Savienības Revīzijas palātas locekļa amatu pārbaude tiesā

03.10.2017. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-978/2017

Tiesības prasīt iesnieguma pārsūtīšanu

05.10.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-691/2017

Advokāta ceļa (transporta) izdevumu un izdevumu par viesnīcu (naktsmitni) atlīdzināšana

28.12.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-169/2017

Par pieteikuma robežu paplašināšanu nav uzskatāma tiesas rīcība, atzīstot faktisko rīcību par ilgstošu

1.6.2. VALSTS NODEVA/ DROŠĪBAS NAUDA

21.06.2017. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1178/2017

Personas tiesības uz valsts nodevas atmaksu iestādes kļūdainas norādes par pārsūdzības kārtību dēļ

1.6.3. PAGaidu AIZSARDZĪBA ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

17.02.2017. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-790/2017

Pagaidu noregulējuma piemērošana lietās par publisko tiesību ligumiem

1.7. CITI PROCESUĀLIE JAUTĀJUMI

28.02.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-39/2017

Godprātīga procesuālo tiesību izmantošana administratīvā akta apstrīdēšanā un pārsūdzēšanā

2. ATLĪDZINĀJUMA PRASĪJUMI

2.1. MATERIĀLIE ZAUDĒJUMI

20.04.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-463/2017

Zvērināta advokāta tiesības uz zaudējumu atlīdzinājumu par saņemto juridisko palīdzību

27.02.2017. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-335/2017

Personas tiesības uz zaudējumu atlīdzinājumu par sniegtu juridisko palīdzību kriminālprocesā, kas vēlāk izbeigts rehabilitējošu apstākļu dēļ

06.12.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-302/2017

Ar prettiesiska administratīvā akta izpildi saistīto zaudējumu atlīdzināšana

3. BĒRNU TIESĪBAS/ VECĀKU TIESĪBAS

29.12.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1182/2017

Bāriņtiesas pienākums izmeklēt lietas par iespējamu vardarbību pret bērniem; Samērīguma principa ievērošana lēmumos par bērna šķiršanu no ģimenes un ārpusģimenes aprūpi

27.12.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-639/2017

Aizgādības tiesību pārtraukšana/atjaunošana bērna vecākam atsevišķas aizgādības gadījumā

4. BRĪVO PROFESIJU PĀRSTĀVJU DARBĪBA

4.1. TIESU IZPILDĪTĀJI

04.08.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-860/2017

Tiesu izpildītāja disciplinārā atbildība par tiesas atzītām prettiesiskām darbībām

5. BŪVNICĪBAS TIESĪBAS

22.12.2017. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1488/2017

Būvinspektora atzinuma par patvalīgu būvniecību tiesiskā daba

21.12.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1104/2017

Autoruzraudzības mērķis un būtība

08.06.2017. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-958/2017

Pieteikuma par būvatļaujā ietvertās atzīmes par projektēšanas nosacījumu izpildes atcelšanu pieļaujamība

19.12.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-330/2017

Būvētāja vispārīgie pienākumi veicot būvniecību

27.12.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-101/2017

Būves, kas nav iekļauta būvprojektā, statuss gadījumos, ja ir pieņemts akts par būves nodošanu ekspluatācijā

6. CILVĒKTIESĪBAS

6.1. PULCĒŠANĀS UN BIEDROŠANĀS BRĪVĪBA

08.12.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-380/2017

Pulcēšanās brīvības ierobežojumu pārbaude, pretpasākums un tiesību godprātīgas izmantošanas princips

06.12.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-240/2017

Publisks pasākums un vārda brīvība

03.03.2017. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-10/2017

Policijas rīcība publiskos pasākumos, nodrošinot kārtību konfrontācijas gadījumā

6.2. TIESĪBAS UZ IZGLĪTĪBU

26.04.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-115/2017*

Izglītības iestādes tiesības atskaitīt skolēnu atkārtotā izglītojamā pienākumu nepildīšanas gadījumā

6.3. TIESĪBAS UZ PRIVĀTO UN ĢIMENES DZĪVI

29.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-349/2017*

Ārpus stacionāra dzemdībpalīdzības (mājdzemdību) izdevumu nesegšana neierobežo personas tiesības uz privāto dzīvi

---

7. IESLODZĪTO TIESĪBAS/ SODU IZPILDES TIESĪBAS

28.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-169/2017*

Personai nav pienākums ilgstoša pārkāpuma gadījumā regulāri iesniegt analogus iesniegumus par sliktajiem sadzīves apstākļiem

---

8. KONKURENCES TIESĪBAS

16.06.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-61/2017*

Konkurences ierobežojuma pēc mērķa novērtējums

---

9. MEDICĪNAS UN ĀRSTNIECĪBAS TIESĪBAS

30.11.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1568/2017*

Atteikums izsniegt informāciju par pacienta veselības stāvokli nav pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā

28.06.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-819/2017*

Veselības inspekcijas veiktas pārbaudes rezultātā pieņemtā lēmuma par maksājumu ieturēšanu tiesiskā daba

05.07.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-48/2017*

Soda noteikšana valsts apmaksātu veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanas jomā

---

10. NODOKĻU TIESĪBAS

10.1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

21.03.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-599/2017*

Riska personas tiesiskā statusa kritēriju konstatācija

29.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-315/2017*

Savas iespējamās prasījuma tiesības Valsts ieņēmumu dienests nevar īstenot ārpus Maksātnespējas likumā noteiktās kārtības; Valsts ieņēmumu dienesta tiesības veikt nodokļu pārmaksas pamatotības pārbaudi nodokļu maksātāja maksātnespējas gadījumā

10.2. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

28.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-253/2017*

Nepilngadība nav netipiska gadījuma objektīvs pamatojums; Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas pienākums pārdodot īpašumu, uz kuru netiek izpildīti likumā noteiktie kritēriji

30.11.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-245/2017*

Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas 33.punkta piemērošanā noteicošais ir zemesgabala, nevis nodokļa maksātāja būvētas ēkas reģistrācijas datums zemesgrāmatā

09.03.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-200/2017*

Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12.panta pirmās un septītās daļas interpretācija

11.10.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-80/2017*

No fiziskās personas saimnieciskās darbības ienākumiem atskaitāmo izdevumu raksturs

30.03.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-50/2017*

Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9.panta pirmās daļas interpretācija, ja saņemti Eiropas Savienības atbalsta maksājumi par zvejniecības pārtraukšanu

28.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-39/2017*

Godprātīga procesuālo tiesību izmantošana administratīvā akta apstrīdēšanā un pārsūdzēšanā

10.3. MUITAS NODOKLIS

03.11.2017. *Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-206/2017*

Muitas kontrolei pakļautu preču kontroles veikšana personas norādītā vietā

10.4. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLI

29.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-315/2017*

Iegādātās preces vai saņemtā pakalpojuma izmantošana ar pievienotās vērtības nodokli apliekamam darījumam kā priekšnoteikums priekšnodokļa atskaitīšanai; Tiesības uz priekšnodokļa atskaitīšanu par sagatavošanās darbu veikšanu

---

11. PUBLISKIE IEPIRKUMI

09.08.2017. *Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-1458/2017*

Publisko iepirkumu likuma 9.pantā noteiktajā kārtībā noslēgtu iepirkuma līgumu kontroles pakļautība administratīvajai tiesai

24.11.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1162/2017*

Termiņš sūdzības iesniegšanai par publiskā iepirkuma nolikuma prasībām

28.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-706/2017*

Publiskā iepirkuma pārtraukšanas objektivitāte

---

12. PUBLISKO LIETU TIESĪBAS

10.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-808/2017*

Autoostai piegulošās teritorijas tiesiskais raksturs

---

13. SOCIĀLĀS TIESĪBAS**13.1. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM**

14.11.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1063/2017*

Paternitātes pabalsta aprēķinā jāņem vērā darba iemaksu alga no visiem darba devējiem, pie kuriem persona ir izmantojusi paternitātes atvaļinājumu likumā noteiktajā termiņā

24.11.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-820/2017*

Diagnozes maiņas nozīme slima bērna kopšanas perioda noteikšanā

19.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-811/2017*

Bērna invalida kopšanas pabalsta nošķiršana no piemaksas par bērnu invalidu ar maksājuma mērķa kritēriju; Ģimenes valsts pabalstā ietilpst arī piemaksa par bērnu invalidu audzināšanu

26.09.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-708/2017*

Slimības pabalsta izmaksa par slima bērna kopšanu pie nepārtrauktas saslimšanas

12.09.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-486/2017*

Ģimenes pabalsta nodrošināšana, ja vecāks, kas saņem pabalstu no citas dalībvalsts, to neizmanto bērna uzturēšanai

24.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-397/2017*

Nodarbinātības perioda ieslodzījumā iekļaušana apdrošināšanas stāžā

31.01.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-368/2017*

Likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” pārejas noteikumu 26. un 27.punkta interpretācija

16.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-307/2017*

Pienākums obligāto militāro dienestu iekļaut izdienas stāžā

---

14. TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU UN ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

06.09.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1225/2017*

Pašvaldības domes deputāta rīcība, neapmierinot privātpersonas informācijas pieprasījumu

20.04.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-463/2017*

Zvērināta advokāta tiesības uz zaudējumu atlīdzinājumu par saņemto juridisko palīdzību

21.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-453/2017*

Tiesības iepazīties ar pabeigtas krimināllietas materiāliem

20.01.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-172/2017 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*

Procesa dalībnieka tiesības uz iestādes rīcībā esošu informāciju

10.05.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-106/2017*

Iestādes rīcības tiesiskā daba informācijas pieprasījuma izskatīšanas gadījumā

12.07.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-29/2017*

Tiesības pārbaudīt komercnoslēpuma statusa noteikšanas pamatotību

---

15. VALSTS DIENESTS

13.10.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1237/2017*

Konkursa uz Eiropas Savienības Revīzijas palātas locekļa amatu pārbaude tiesā

07.06.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-423/2017*

Darba samaksas apturēšana ierēdņa atstādināšanas laikā

16. VALSTS PĀRVALDES DARBĪBA

16.1. PAŠVALDĪBAS

13.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-613/2017*

Publiskas personas izdota plašsaziņas līdzekļa saturs

24.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums un blakus lēmums lietā Nr.SKA-34/2017*

Pašvaldības pienākums sakārtot azartspēļu tirgu pilsētas vēsturiskajā centrā

16.2. UZŅĒMUMU REĢISTRS

30.05.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-67/2017 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*

Valdes un padomes locekļu subjektīvās tiesības iebilst pret Uzņēmumu reģistra lēmumu par komercsabiedrības amatpersonu sastāva izmaiņu reģistrēšanu

16.3. VALSTS DARBA INSPEKCIJA

28.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-161/2017*

Valsts darba inspekcijas lēmuma par nelaimes gadījuma darba vietā būtība

17. VĒLĒŠANU TIESĪBAS

22.05.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SA-3/2017*

Vēlēšanu norises pārkāpumu ietekme uz mandātu sadalījumu

18. VIDES TIESĪBAS

27.02.2017. *Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-873/2017*

Valsts vides dienesta lēmums fiksēt traucējošu smaku un uzdot piesārņojošas darbības operatoram sniegt paskaidrojumus un veikt smaku koncentrācijas mērījumus ir starplēmums, kas nav atsevišķi pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā

20.12.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-236/2017*

Ietekmes uz vidi novērtējuma būtība

28.04.2017. *Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-53/2017*

Operatora pienākuma veikt instrumentālos mērījumus vienu reizi gadā tam piederošo piesārņojuma avotu radīto gaisu piesārņojošo vielu emisiju daudzuma noteikšanai samērīgums

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

1. No Civillietu departamenta 2017.gadā izskatītām 1579¹ lietām un Augstākās tiesas mājaslapā esošiem 53 judikatūras nolēmumiem atlasīti 25 nolēmumi, kas ar nelielām redakcionālām un stilistiskām izmaiņām ievietoti šajā krājumā.

2. Nolēmumos, kas izriet no ģimenes tiesībām un izskatīti slēgtā sēdē, departaments pievērsies bērnu labākajām interesēm. Lietā Nr.SKC-[D]/2017 departaments atzina, ka galvenais ir panākt taisnīgu līdzsvaru, kam jāpastāv starp konkurējošajam bērna, abu vecāku un sabiedriskās kārtības interesēm. Tomēr ņemot vērā, ka bērna labāko interešu nodrošināšana ir primāra un tiesas konstatēto iespējamo izņēmuma faktoru, ka atgriešana iepriekšējā dzīvesvietā sagādās bērnam fizisku un psiholoģisku kaitējumu un varētu atklāt iespējamu nopietna riska pastāvēšanu Hāgas konvencijas par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem 13.panta pirmās daļas b) apakšpunkta izpratnē, šāda pieteikuma apmierināšana ir pretrunā Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības

¹ <http://at.gov.lv/lv/tiesvediba/statistika/2017/>

konvencijas 8.panta prasībām. Arī lietā Nr.SKC-[E]/2017 tiesa norādījusi uz nepieciešamību bērna labāko interešu nodrošināšanai izvērtēt vecāku kopīgas aizgādības pār bērnu nodrošināšanu vai tās piešķiršanu tikai vienam no viņiem.

3. Spriedumā, kas izriet no mantojuma tiesībām lietā Nr.SKC-147/2017, departaments norādīja, ka arī tad, ja gribas izteikums par mantinieka iecelšanu ir iekļauts dzīves partnerības līgumā, tas neliedz šo gribas izteikumu aplūkot kā patstāvīgu tiesisku darījumu, jo Civillikums neparedz īpašu formu šādam gribas izteikumam. Lietā Nr.SKC-168/2017 norādīts uz galvojuma saistības mantisko raksturu, kas savukārt nozīmē, ka galvojuma saistības pāriet uz mantinieku un atbilstīgi Civillikuma 707.panta regulējumam mantojuma atstājēja kreditori var vērsties ar prasījumiem pie mantinieka.

4. Īpašu sabiedrības ievēribu izpelnījās spriedums lietā Nr.SKC-69/2017, kurā izvērtēta autortiesību tiesiskā daba un piemērošana laikā. Tiesa atzina, ka Latvijas tiesību sistēmā nav pārņemts un netiek atzīts Latvijas PSRS civilkodeksa 506.pantā ietvertais „juridisko personu autortiesību” tiesību institūts. Līdz ar to tiesa analizē autoru tiesību aizsardzību mainīgajā normatīvajā regulējuma, t.i., izvērsti pielieto tiesību normu intertemporālās piemērošanas principu. Lietā

Nr.SK-136/2017 dots tiesas kompetences tvērums taisnīgas atbildības noteikšanā par muzikālo darbu izmantošanu raidišanā.

5. Spriedumus, ka izriet no saistību tiesībām, vieno tiesas pilnvaru tvērums līgumslēdzēju pušu privātautonomijā. Tas norādīts spriedumā lietā Nr.SK-211/2017, kad likumdevējs tiesai nav devis tiesības iejaukties līdztiesīgu darījuma dalībnieku darbībā un kad tās pienākums ir iejaukties līgumslēdzēju pušu privātautonomijā. Uz tiesas pienākumu panākt taisnīgumu un samērību līgumsoda piemērošanā norādīts arī spriedumā lietā Nr.SK-120/2017.

Parādnieka atbrīvošana no saistībām tā maksātnespējas procesā nav uzskatāma par galvenā parādnieka atsvabināšanu no saistībām Civillikuma 1710. un 1712.panta izpratnē, jo maksātnespējas process tiesā notiek sevišķās tiesāšanas kārtībā, tādēļ lēmums, ar kuru parādnieks atbrīvots no saistībām sakarā ar saistību dzēšanas procedūras pabeigšanu, nav uzskatāms par kreditora prasījuma noraidīšanu Civillikuma 1892.panta izpratnē, tādējādi neizbeidzas arī galvnieka atbildība, atzīts spriedumā lietā Nr.SK-81/2017. Uz nepieciešamību kreditora atgādījumā paust nepārprotamu gribu parādnieka saistību izpildē norādīts spriedumā lietā Nr.SK-248/2017; tajā arī atzīts, ja saistību tiesība nodrošināta ar ķilu, tad hipotēka kā blakus tiesība nenoiļgst patstāvīgi, respektīvi, atrauti no tās pamatā esošā saistībtiesiskā prasījuma.

6. Kasācijas kārtībā 2017.gadā izskatītas vairāk nekā 20 darba lietas.² Paplašinātā sastāvā tapa spriedums lietā Nr.SK-762/2017 par darba devēja uzteikumu pārbaudes laikā, kad darbiniece atteicās saņemt algu aploksnē. Departaments atzina, ka Darba likuma 9.pantā noteiktā nelabvēlīgu seku radišanas aizlieguma pārkāpuma gadījums ietilpst Darba likuma 48.panta tvērumā. Ja nelabvēlīgās sekas ir izpaudušās kā darba tiesisko attiecību izbeigšana, darbiniekam ir tiesības prasīt atjaunot savu iepriekšējo tiesisko stāvokli, proti, atrašanos darba tiesiskajās attiecībās ar konkrēto darba devēju arī tādos gadījumos, kad darba devējs ir uzteicis darba līgumu pārbaudes laikā.

Spriedumā lietā Nr.SK-678/2017 tiesa atzina, ka darba devējs, atsaucoties uz atprasījuma tiesībām, nevar izdarīt ieturējumu no darbiniekam izmaksājamās darba samaksas bez darbinieka piekrišanas. Atbilstoši Darba likuma 78.panta trešajai daļai, ja darbinieks apstrīd šā panta pirmās daļas 1. un 2.punktā paredzēto darba devēja atprasījuma tiesību pamatu vai apmēru, darba devējs var celt atbilstošu prasību tiesā divu gadu laikā no pārmaksātās summas izmaksas dienas vai avansa atmaksāšanai noteiktā termiņa izbeigšanās dienas.

Darbinieka rīcība var likt tiesai nākt pie atziņas, ka ne katrs darba devēja pieļautais formālais Darba likumā vai līgumā noteiktās procedūras pārkāpums, izvērtējot lietā nodibinātos faktus kopsakarā ar pieļautā pārkāpuma tiesiskajām sekām, ir tik būtisks, ka tiesai jāatzīst darbiniekam nelabvēlīgais akts par spēkā neesošu (spriedums lietā Nr.SK-503/2017).

7. Pieaug kasācijas sūdzību skaits, kas izriet no komercietībām. Īpaši apjomīgs ir spriedums lietā

Nr.SK-1628/2017, kurā skarts likumā tieši nedefinētu jēdzienu lietojums. Departaments norādīja – ja tiesa, pamatojot dalībnieku sapulces lēmuma atcelšanu, izmanto likumā nedefinētu reiderisma jēdzienu, tai ne vien jāpiepilda šis jēdziens ar konkrētu saturu, bet arī jāpamato, kādēļ šajā jēdzienā ietvertā rīcība vai tās sekas atzīstamas par prettiesiskām.

Spriedumā lietā Nr.SK-340/2017 tiesa norādīja uz apstākļu kopumu, kas var liecināt par uzņēmuma pāreju, kā arī uz uzņēmuma nodevēja un ieguvēja atbildību par to, īpaši akcentējot, ka uzņēmuma nodevēja valdes loceklim atbildība uz Komerclikuma 20.panta pamata neiestājas.

Saistībā ar sabiedrības reorganizāciju spriedumā lietā Nr.SK-161/2017 kasācijas instances tiesa atzina, ka jaunas sabiedrības izveidošanas mantiskā ieguldījuma ceļā reorganizācijas kārtībā nodalīšanas ceļā tiesisko sastāvu līdzība nav tulkojama tādējādi, ka jaunas sabiedrības dibināšana mantiskā ieguldījuma ceļā nav iespējama, neveicot reorganizāciju. Noteicošais ir dalībnieku griba saimnieciskās darbības organizēšanā.

Spriedumā lietā Nr.SK-316/2017 norādīts – ja cesionārs iegūst komerçķilas sastāvā esošu prasījumu, viņa pienākums ir pārbaudīt, vai ieķilājuma atsavināšana ir atļauta. Pārbaudīšanas pienākuma neizpilde padara cesionāru par nelabticīgu ieguvēju.

8. Nolēmumos maksātnespējas lietās analizētas maksātnespējas administratora tiesības un pilnvaras (lēmums lietā Nr.SK-187/2017) un paplašinātā sastāvā izskatītā lietā viņa atbrīvošana no tiesas izdevumu samaksas kā izņēmuma noteikums, kas nepāriet ne cesijas, ne puses aizstāšanas kārtībā (spriedums lietā Nr.SK-407/2017).

9. Procesuālo tiesību sadaļā 3 nolēmumi veltīti spriedumu izpildes kārtībai (spriedums lietā Nr.SK-365/2017 un lēmumi lietās Nr.SK-659/2017 un Nr.SK-1213/2017).

Lēmums protesta kārtībā (lieta Nr.SPC-1/2017) par brīdinājuma par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā izsniegšanu parādniekam tapis 15 tiesnešu sastāvā. Departaments atzina, ka, ņemot vērā, ka par brīdināšanu rūpējas ķilas ņēmējs, nevis tiesa, brīdinājuma izsniegšanas veidi nav ierobežoti ar Civilprocesa likuma 6.nodaļā ietverto regulējumu, un faktiski brīdinājums izdarāms jebkurā likumā vai līgumā atļautā veidā. Šim lēmumam pievienotas tiesnešu V.Cirules, V.Jonikāna, I.Laukas, M.Senkānes un A.Vītolas atsevišķās domas.

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos
Mg. iur., phil. **Zinaida INDRŪNA**

² Sk. Tiesu prakses apkopojums darba lietās 2012.gada jūlijs-2017.gads. http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/2018/apkopojums_darba%20lietas_19_01_2018.docx

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

JUDIKATŪRAS KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE CIVILLIETU DEPARTAMENTA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. APDROŠINĀŠANAS TIESĪBAS

2. CIVILLIKUMS

- 2.1. Ievads
- 2.2. Ģimenes tiesības
  - 2.2.1. Laulība
  - 2.2.2. Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi
- 2.3. Mantojuma tiesības
  - 2.3.1. Vispārīgie noteikumi
  - 2.3.2. Mantojuma pieņemšana un iegūšana
- 2.4. Lietu tiesības
  - 2.4.1. Īpašums
  - 2.4.2. Ķīlas tiesība
- 2.5. Saistību tiesības
  - 2.5.1. Tiesiski darījumi vispār
  - 2.5.2. Līgumi
  - 2.5.3. Saistības un darījumi no neatļautas darbības
  - 2.5.4. Saistību tiesību pastiprināšana
  - 2.5.5. Zaudējumi un to atlīdzība
  - 2.5.6. Prasījumu tiesību cesija
  - 2.5.7. Saistību tiesību izbeigšanās
  - 2.5.8. Dāvinājums
  - 2.5.9. Prasījumi no atdošanas līgumiem
  - 2.5.10. Prasījumi no atsavinājuma līgumiem
  - 2.5.11. Prasījumi no dažādiem pamatiem

3. CIVILPROCESA LIKUMS

- 3.1. Civilās tiesvedības pamats
  - 3.1.1. Civilprocesa principi
  - 3.1.2. Tiesāšanās izdevumi
  - 3.1.3. Tiesas paziņojumi, izsaukumi un tiesas dokumentu piegādāšana un izsniegšana
- 3.2. Lietas dalībnieki
  - 3.2.1. Civilprocesuālā tiesībspēja un rīcībspēja
  - 3.2.2. Puses
  - 3.2.3. Pārstāvji
- 3.3. Pierādījumi
- 3.4. Prasības tiesvedība
  - 3.4.1. Prasības celšana
  - 3.4.2. Prasības nodrošināšana
  - 3.4.3. Spriedums
  - 3.4.4. Tiesvedības izbeigšana

- 3.4.5. Tiesas lēmums
- 3.5. Atsevišķu kategoriju lietu izskatīšanas īpatnības
  - 3.5.1. Lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām
  - 3.5.2. Lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem
- 3.6. Saistību izpildīšana tiesas ceļā
  - 3.6.1. Nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izsolē tiesas ceļā
  - 3.6.2. Saistību bezstrīdus piespiedu izpilde
- 3.7. Apelācijas tiesvedība
  - 3.7.1. Lietas izskatīšana apelācijas instancē
  - 3.7.2. Apelācijas instances spriedums vai lēmums
- 3.8. Blakus sūdzības iesniegšana un izskatīšana
- 3.9. Lietas, kurā spriedums vai lēmums stāties likumīgā spēkā, jauna izskatīšana
- 3.10. Šķirējtiesa

4. DARBA TIESĪBAS

5. DZĪVOKĻU TIESĪBAS

- 5.1. Dzīvojamo telpu īre
- 5.2. Dzīvokļu apsaimniekošana

6. INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

- 6.1. Autortiesības
7. KOMERCITIESĪBAS
  - 7.1. Komerccabiedrības dalībnieka (biedra) statuss
  - 7.2. Dalībnieku sapulces lēmumu atzīšana par spēkā neesošiem
  - 7.3. Valdes locekļa atbildība
  - 7.4. Komerccdarījumi
  - 7.5. Kapitāla daļas un vērtspapīri
  - 7.6. Uzņēmuma pāreja, reorganizācija, likvidācija

8. PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBA

9. MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

- 9.1. Nolēmumi fiziskas personas maksātnespējas lietās

1. APDROŠINĀŠANAS TIESĪBAS

04.07.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-243/2017

Apdrošināšanas līguma noteikumu iztulkojums līguma saistību neizpildes vērtēšanā

17.05.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-212/2017

Lietas administrēšanas izdevumu iekļaušana Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja regresa prasībā

2. CIVILLIKUMS**2.1. IEVADS**

24.08.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-211/2017*
Tiesas pilnvaras ierobežot tiesīgi noslēgta līguma spēku

2.2. ĢIMENES TIESĪBAS**2.2.1. LAULĪBA**

2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[F]/2017*

Termiņa aprēķināšana maksājumiem bijušajam laulātajam iepriekšējā labklājības līmeņa nodrošināšanai un šī maksājuma apmēra noteikšana

2.2.2. VECĀKU UN BĒRNU SAVSTARPĒJĀS TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

28.02.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-60/2017*

Vecāku uzturēšanas pienākums un prasījuma tiesību par atbrīvošanos no vecāku uzturēšanas pienākuma rašanās

2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[E]/2017*

Viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšanas tiesiskā daba un otra vecāka saskarsmes tiesības izmantošana

2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-[D]/2017*

Pienākums izvērtēt izņēmuma faktoros, kas nepieļauj bērna atgriešanu pastāvīgās dzīvesvietas valstī

2.3. MANTOJUMA TIESĪBAS**2.3.1. VISPĀRĪGI NOTEIKUMI**

13.09.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-147/2017*

Mantnieka iecelšana ar ārvalstis noslēgtu līgumu

2.3.2. MANTOJUMA PIENĒMŠANA UN IEGŪŠANA

26.05.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-168/2017*

Atbildības pienākums kreditoram pāriet uz galvnieka mantinieku

2.4. LIETU TIESĪBAS**2.4.1. ĪPAŠUMS**

30.03.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-95/2017*

Procesuālo tiesību pārņemšanas juridiskā daba un sekas

24.11.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1023/2017 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)*

Uzaicinājuma kārtība kā bezstrīdus process

2.4.2. ĶĪLAS TIESĪBA

04.07.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-248/2017*

Hipotēkas noilgums

06.07.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-204/2017*

Patērētāja statusa piemērošana personām, kuras kredīta līguma nodrošināšanai noslēgušas galvojuma līgumu

2.5. SAISTĪBU TIESĪBAS**2.5.1. TIESISKI DARĪJUMI VISPĀR**

04.07.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-243/2017*

Apdrošināšanas līguma noteikumu iztulkojums līguma saistību neizpildes vērtēšanā

24.08.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-211/2017*

Tiesas pilnvaras noteikt līgumu slēgšanas brīvības robežas

26.05.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-166/2017*

Līdztiesības un sacīkstes principa ievērošana

2.5.2. LĪGUMI

30.06.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-216/2017*

Priekšnoteikumi, kas nosaka atsavinātāja pienākumu atlīdzināt zaudējumu

24.08.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-211/2017*

Tiesas pilnvaras ierobežot tiesīgi noslēgta līguma spēku

21.04.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-181/2017*

Galvojuma līguma kā vienpusēja akta spēks

2.5.3. SAISTĪBAS UN DARĪJUMI NO NEATĻAUTAS DARBĪBAS

28.02.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-120/2017*

Agrāk nodibinātu tiesisku attiecību sekas

23.02.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-71/2017*

Termina „apsūdzība” kriminālprocesā nozīme Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 6.panta pirmās daļas izpratnē, izvērtējot pirmstiesas izmeklēšanas ilgumu

2.5.4. SAISTĪBU TIESĪBU PASTIPRINĀŠANA

06.07.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-204/2017*

Patērētāja statusa piemērošana personām, kuras kredīta līguma nodrošināšanai noslēgušas galvojuma līgumu

21.04.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-181/2017

Galvojuma liguma kā vienpusēja akta spēks

26.05.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-168/2017

Atbildības pienākums kreditoram pāriet uz galvnieka mantinieku

28.02.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-120/2017

Taisnīguma un samērīguma princips līgumsoda samazināšanā

03.03.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-81/2017

Galvnieka atbildība, ja galvenā parādnieka saistības dzēstas fiziskās personas maksātnespējas procesā

2.5.5. ZAUĒJUMI UN TO ATLĪDZĪBA

25.05.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-111/2017 un tiesnešu Valerijana Jonikāna, Valerija Maksimova un Andas Vitolas atsevišķās domas

Atbildība par meža apsaimniekošanas un izmantošanas normatīvo aktu pārkāpumiem

12.01.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-5/2017

No prasības nodrošinājuma izrietošo zaudējumu atlīdzināšana

2.5.6. PRAŠĪJUMU TIESĪBU CESĪJA

30.06.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-221/2017

Iespēja nodot jaunajam īpašniekam prasījuma tiesības par ires liguma izbeigšanu

2.5.7. SAISTĪBU TIESĪBU IZBEIGŠANĀS

06.07.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-327/2017

Noilguma termiņa aprēķināšana strīdos, kas izriet no komercdarījumiem

04.07.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-248/2017

Hipotēkas noilgums; kreditora atgādinājums

2.5.8. DĀVINĀJUMS

29.11.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-266/2017

Simulatīva darījuma pierādīšana

2.5.9. PRAŠĪJUMI NO ATDOŠANAS LĪGUMIEM

09.03.2017. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKC-847/2017

Uz divpusēja gribas izteikuma pamata sabiedrībai atstātās dividendes kā beztermiņa aizdevums sabiedrībai

28.04.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-222/2017

Tiesas pienākums noskaidrot strīda izšķiršanai nepieciešamos apstākļus

2.5.10. PRAŠĪJUMI NO ATSAVINĀŠANAS LĪGUMIEM

25.05.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-176/2017

Atprasījumi lizinga līguma atcelšanas gadījumā

2.5.11. PRAŠĪJUMI NO DAŽĀDIEM PAMATIEM

28.04.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-222/2017

Tiesas pienākums noskaidrot strīda izšķiršanai nepieciešamos apstākļus

25.05.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-176/2017

Atprasījumi lizinga līguma atcelšanas gadījumā

---

3. CIVILPROCESA LIKUMS

3.1. CIVILĀS TIESVEDĪBAS PAMATNOTEIKUMI

3.1.1. CIVILPROCESA PRINCIPI

30.06.2017. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1213/2017

Atgriešanās pie sprieduma izpildes vispārīgā kārtībā, ja parādnieks, kuram ir atļauts spriedumu izpildīt pa daļām, nerīkojas labā ticībā

26.05.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-166/2017

Līdztiesības un sacikstes principa ievērošana

13.09.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-147/2017

Mantnieka iecelšana ar ārvalstis noslēgtu līgumu

28.02.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-120/2017

Taisnīguma un samērīguma princips līgumsoda samazināšanā

30.03.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-95/2017

Procesuālo tiesību pārņemšanas juridiskā daba un sekas

23.02.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-71/2017

Termiņa „apsūdzība” kriminālprocesā nozīme Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijas 6.panta pirmās daļas izpratnē, izvērtējot pirmstiesas izmeklēšanas ilgumu

28.02.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-60/2017

Vecāku uzturēšanas pienākums un prasījuma tiesību par atbrīvošanos no vecāku uzturēšanas pienākuma rašanās

12.01.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-5/2017

No prasības nodrošinājuma izrietošo zaudējumu atlīdzināšana

3.1.2. TIESĀŠANĀS IZDEVUMI16.06.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-407/2017***Maksātnespējas administratora atbrīvojums no tiesas izdevumu samaksas kā izņēmuma noteikums****3.1.3. TIESAS PAZIŅOJUMI, IZSAUKUMI UN TIESAS DOKUMENTU PIEGĀDĀŠANA UN IZSNIEGŠANA**15.09.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1595/2017***Ar elektroniskā pasta sūtījumu nosūtīto tiesas dokumentu izsniegšanas datuma prezumpcija****3.2. LIETAS DALĪBNIKI****3.2.1. CIVILPROCESUĀLĀ TIESĪBSPĒJA UN RĪCĪBSPĒJA**14.07.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-187/2017***Administratora tiesību un pilnvaru termiņš****3.2.2. PUSES**16.06.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-407/2017***Maksātnespējas administratora atbrīvojums no tiesas izdevumu samaksas kā izņēmuma noteikums**30.06.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-221/2017***Iespēja nodot jaunajam īpašniekam prasījuma tiesības par īres līguma izbeigšanu**30.03.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-95/2017***Procesuālo tiesību pārņemšanas juridiskā daba un sekas****3.2.3. PĀRSTĀVJI**27.06.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1299/2017***Advokātam izvirzītās prasības pārstāvības tiesību noformēšanā**08.06.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1165/2017***Amatpersonas pilnvarojuma apjoma noformēšana****3.3. PIERĀDĪJUMI**09.01.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-461/2017***Sprieduma krimināllietā saistošais spēks, nosakot personas civiltiesisko atbildību****3.4. PRASĪBAS TIESVEDĪBA****3.4.1. PRASĪBAS CELŠANA**27.10.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-365/2017***Strīda atkārtotas izskatīšanas iespējamība**25.05.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-111/2017 un tiesnešu Valerijana Jonikāna, Valerija Maksimova un Andas Vitolas atsevišķās domas***Prasība par zaudējumu atlīdzināšanu par mežā veiktu patvaļīgu koku izciršanu****3.4.2. PRASĪBAS NODROŠINĀŠANA**12.01.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-5/2017***No prasības nodrošinājuma izrietošo zaudējumu atlīdzināšana**24.11.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1023/2017 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)***Uzaicinājuma kārtība kā bezstrīdus process****3.4.3. SPRIEDUMS**09.01.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-659/2017***Sprieduma izpildes veida vai kārtības grozīšanas jēdziens**06.04.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-308/2017***Civilprocesa likuma 203.panta trešās un piektās daļas tvērums**28.04.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-222/2017***Tiesas pienākums noskaidrot strīda izšķiršanai nepieciešamos apstākļus****3.4.4. TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANA**27.10.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-365/2017***Strīda atkārtotas izskatīšanas iespējamība**14.07.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-187/2017***Administratora tiesību un pilnvaru termiņš****3.4.5. TIESAS LĒMUMS**14.07.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr. SKC-187/2017***Lietas dalībnieka pienākums ievērot arī tiesas lēmumā izteiktos norādījumus****3.5. ATSEVIŠĶU KATEGORIJU LIETU IZSKATĪŠANAS ĪPATNĪBAS****3.5.1. LIETAS, KAS IZRIET NO AIZGĀDĪBAS UN SASKARSMES TIESĪBĀM**2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr. SKC-[E]/2017***Viena vecāka atsevišķas aizgādības nodibināšanas tiesiskā daba un otra vecāka saskarsmes tiesības izmantošana****3.5.2. LIETAS PAR KAPITĀLSABIEDRĪBU DALĪBNIĒKU (AKCIONĀRU) SAPULCES LĒMUMU****ATZĪŠANU PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM**29.09.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-1628/2017***Aizliegumu kā pagaidu aizsardzības līdzekļu konkretizēšana un sasaistīšana ar prasības priekšmetu un pamatu**

3.6. SAISTĪBU IZPILDĪŠANA TIESAS CEĻĀ

3.6.1. NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA LABPRĀTĪGA PĀRDOŠANA IZSOLĒ TIESAS CEĻĀ

11.04.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-1/2017 un tiesnešu Vandas Cīrules, Valerijana Jonikāna, Aivara Keiša, Intas Laukas, Marikas Senkānes, Andas Vītolas atsevišķās domas*

Bridinājuma par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā izsniegšana parādniekam

3.6.2. SAISTĪBU BEZSTRĪDUS PIESPIEDU IZPILDĪŠANA

21.04.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-181/2017*

Galvojuma līguma kā vienpusēja akta spēks

3.7. APELĀCIJAS TIESVEDĪBA

3.7.1. LIETAS IZSKATĪŠANA APELĀCIJAS INSTANCĒ

21.04.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1025/2017*

Civilprocesa likuma 427.panta piemērošana

3.7.2. APELĀCIJAS INSTANCES SPRIEDUMS VAI LĒMUMS

30.06.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1213/2017*

Atgriešanās pie sprieduma izpildes vispārīgā kārtībā, ja parādnieks, kuram ir atļauts spriedumu izpildīt pa daļām, nerikojas labā ticībā

09.01.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-659/2017*

Sprieduma izpildes veida vai kārtības grozīšanas jēdziens

3.8. BLAKUS SŪDZĪBAS IESNIEGŠANA UN IZSKATĪŠANA

15.09.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1595/2017*

Ar elektroniskā pasta sūtījumu nosūtīto tiesas dokumentu izsniegšanas datuma prezumpcija

3.9. LIETAS, KURĀ SPRIEDUMS VAI LĒMUMS STĀJIES LIKUMĪGĀ SPĒKĀ, JAUNA IZSKATĪŠANA

15.09.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-20/2017*

Motivēta sprieduma izstrūkums kā pamats izpildraksta izsniegšanas atteikumam šķirejtiesas sprieduma izpildei

2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-[D]/2017*

Pienākums izvērtēt izņēmuma faktorus, kas nepieļauj bērna atgriešanu pastāvīgās dzīvesvietas valstī

3.10. ŠĶĪRĒJTIESA

15.09.2017. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-20/2017*

Motivēta sprieduma izstrūkums kā pamats izpildraksta izsniegšanas atteikumam šķirejtiesas sprieduma izpildei

---

4. DARBA TIESĪBAS

27.04.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-792/2017*

Darba devēja pienākums ievērot atšķirīgas attieksmes aizlieguma un vienlīdzīgu tiesību principus

27.04.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-792/2017*

Uz noteiktu laiku noslēgtā darba līguma tiesiskā pamatotība

14.11.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-762/2017*

Darbinieka atļaušana pārbaudes laikā, ja ar to pārkāpts nelabvēlīgu seku radīšanas aizliegums; „Citi apstākļi” kā diskriminācijas kritērijs Darba likuma 29.panta devītās daļas izpratnē

22.06.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-678/2017*

Darba devēja atprasījuma tiesības

20.03.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-543/2017*

Darba tiesisko attiecību izbeigšana pēc Darba likuma 101.panta piektās daļas

04.07.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-503/2017*

Darba līgumā vai likumā noteiktās procedūras pārkāpuma izvērtējums kopsakarā ar pielautā pārkāpuma tiesiskajām sekām

09.01.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-461/2017*

Darbinieka atstādināšanas un darba līguma uzteikuma institūta nošķiršana

06.04.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-308/2017*

Civilprocesa likuma 203.panta trešās un piektās daļas tvērums

---

5. DZĪVOKĻU TIESĪBAS

5.1. DZĪVOJAMO TELPU ĪRE

30.06.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-221/2017*

Iespēja nodot jaunajam īpašniekam prasījuma tiesības par īres līguma izbeigšanu

5.2. DZĪVOKĻU APSAIMNIEKOŠANA

29.08.2017. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-138/2017*

Dzīvokļu īpašnieku kopības un dzīvokļu īpašnieku kooperatīvās sabiedrības kompetences nošķiršana;

Proporcionalitātes princips, nosakot maksu par kopīpašumā esošās daļas pārvaldīšanu un apsaimniekošanu

10.03.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-70/2017

Daudzdzīvokļu mājas kopīpašumā esošās daļas pārbūve

31.05.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-29/2017

Daudzdzīvokļu mājas pārvaldnieka atbildībai pret dzīvokļa īpašnieku nodibināmie apstākļi

6. INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

6.1. AUTORTIESĪBAS

29.11.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-136/2017

Taisnīgas atbildības noteikšanā izmantojamie apsvērumi un kritēriji

29.11.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-136/2017

Tiesas kompetence noteikt taisnīgu atbildību par muzikālo darbu izmantošanu raidīšanā

31.01.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-69/2017

Autortiesību tiesiskā daba un piemērošana laikā; Sākotnējais autortiesību subjekts

17.01.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-6/2017

Obligātās retranslācijas pienākuma attiecināšana uz televīzijas programmu retranslēšanu interneta televīzijā

7. KOMERCĒTIESĪBAS

7.1. KOMERCĒSABIEDRĪBAS DALĪBNIEKA STATUSS

29.09.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-1628/2017

Akcionāru pamattiesību tvērums

7.2. DALĪBNIEKU SAPULCES LĒMUMU ATZĪŠANA PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

29.09.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-1628/2017

Prasījuma tiesības akcionāru sapulces atzīšanai par spēkā neesošu

29.09.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-1628/2017

Likumā nedefinētu jēdzienu veidošana spriedumos

16.11.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-161/2017

Sabiedrības dalībnieku griba, dibinot jaunu sabiedrību mantiskā ieguldījuma ceļā vai reorganizācijas kārtībā nodalīšanas ceļā

7.3. VALDES LOCEKĻA ATBILDĪBA

09.11.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-340/2017

Uzņēmuma pārejas tvērums un atbildība tajā

7.4. KOMERCĒDARĪJUMI

06.07.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-327/2017

Noilguma termiņa aprēķināšana stridos, kas izriet no komercdarījumiem

15.11.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-316/2017

Komerčķīlas izbeigšanās jautājumi ķīlas priekšmeta atsavināšanas gadījumā

25.05.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-176/2017

Atprasījumi lizinga līguma atcelšanas gadījumā

7.5. KAPITĀLA DAĻAS UN VĒRTSPAPĪRI

09.03.2017. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKC-847/2017

Komerčķīluma 161.panta septītās daļas teleoloģiskā redukcija

7.6. UZŅĒMUMA PĀREJA, REORGANIZĀCIJA, LIKVIDĀCIJA

09.11.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-340/2017

Uzņēmuma pārejas tvērums un atbildība tajā

16.11.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-161/2017

Sabiedrības dalībnieku griba, dibinot jaunu sabiedrību mantiskā ieguldījuma ceļā vai reorganizācijas kārtībā nodalīšanas ceļā

8. PATĒRĒTĀJU TIESĪBU AIZSARDZĪBA

04.07.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-243/2017

Apdrošināšanas līguma noteikumu iztulkojums līguma saistību neizpildes vērtēšanā

06.07.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-204/2017

Patērētāja statusa piemērošana personām, kuras kredīta līguma nodrošināšanai noslēgušas galvojuma līgumu

9. MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

9.1. NOLĒMUMI FIZISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

14.07.2017. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-187/2017

Administrators tiesību un pilnvaru termiņš

03.03.2017. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-81/2017

Galvnieka atbildība, ja galvenā parādniece saistības dzēstas fiziskās personas maksātnespējas procesā

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

1. No Kriminālietu departamenta 2017.gadā izskatītām 817³ lietām un Augstākās tiesas mājaslapā esošiem 45 judikatūras lēmumiem atlasīti 25 lēmumi, kas ar nelielām redakcionālām un stilistiskām izmaiņām iekļauti šajā krājumā. Krājumā iekļauti Kriminālietu departamenta lēmumi, kuros pirmās vai apelācijas instances tiesas nolēmumi bija pārsūdzēti kasācijas kārtībā, iesniedzot rakstveida kasācijas protestu vai sūdzību Augstākajā tiesā par tāda nolēmuma tiesiskumu, kurš vēl nav stājies spēkā, nolūka panākt tā atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā vai arī tā grozišanu juridisku iemeslu dēļ, kā arī lēmumi, kas pieņemti, skatot pirmās vai apelācijas instances tiesas nolēmumu saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas nosacījumiem, proti, no jauna izskatot spēkā stājušos tiesas nolēmumus sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu.

2. Krājumā ietvertie 25 Kriminālietu departamenta lēmumi, kas skatīti gan rakstveida, gan mutvārdu procesā, sadalīti trīs nodaļās, ievērojot, ka tajos risināti gan materiālo tiesību, gan procesuālo tiesību jautājumi:

- Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos;
- Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos.

3. Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta lēmumu nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Vispārīgās daļas piemērošanas jautājumos” ievietoti 2 lēmumi. Lēmumā lietā Nr.SKK-357/2017 Augstākā tiesa vērsa uzmanību uz to, ka Krimināllikuma 46.panta otrajā daļā paredzēto soda veidu ietekmējošo apstākļu – noziedzīgā nodarījuma raksturs, radītais kaitējums un vainīgā personība – uzskaitījums ir izsmēlošs un paplašināti nav tulkojams. Vainīgās personas mantiskais stāvoklis ņemams vērā, nosakot naudas soda kā pamatsoda apmēru, taču tas nevar būt kritērijs soda veida izvēlei, proti, lai liegtu viņam piemērot naudas sodu un noteiktu smagāku sodu.

Savukārt lēmumā lietā Nr.SKK-67/2017 skaidrota jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšana sodāmības laikā saistībā ar sprieduma taisīšanas brīdi pirmās instances tiesā. Augstākā tiesa norādīja, ka tas apstākļi, ka apsūdzētajam jauna sprieduma taisīšanas brīdi jau ir pagājis likumā noteiktais sodāmības dzēšanas termiņš, neatceļ personas notiesāšanas vai soda noteikšanas juridiskās sekas, ja jaunais tišais noziedzīgais nodarījums izdarīts laikā, kad sodāmība vēl nebija noņemta vai dzēsta par agrāk izdarītu tišu noziedzīgu nodarījumu, proti, juridiskās sekas saistāmas ar noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdi, nevis tiesas sprieduma taisīšanas brīdi.

4. Nodaļā „Lēmumi Krimināllikuma Sevišķās daļas piemērošanas jautājumos” ievietoti 9 lēmumi, kas skar jautājumus par Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāva pazīmju izpratni, kurai ir nozīme, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu.

Krājumā ietverti trīs Kriminālietu departamenta lēmumi, kuros vērtēta Krimināllikuma XXIV nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā” paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu piemērošana.

Lietā Nr.SKK-147/2017 Augstākā tiesa norādīja, ka Krimināllikuma 329.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi veido informācijas (ziņu), kas valsts amatpersonai ir pieejama saskaņā ar valsts amatpersonas pienākumu pildīšanu, izpaušana vai izmantošana mērķiem, kas nav saistīti ar valsts amatpersonas pienākumu pildīšanu vai konkrētu darba uzdevumu veikšanu, ja neizpaužamas ziņas saturoša informācija jebkādā veidā nokļūst pie vēl kaut vienas personas. Savukārt lietā Nr.SKK-558/2017 Augstākā tiesa vērtēja, vai transportlīdzekļa tehniskās kontroles inspektors ir valsts amatpersona Krimināllikuma izpratnē, Krimināllikumā ietvertu jēdzienu – „labprātīgi paziņo” un „aktīvi veicina” – tvērumu. Tāpat šajā lietā Augstākā tiesa, vērtējot kukuļošanas priekšmetam izvirzāmās prasības, atzina, ka noziedzīga nodarījuma priekšmeta materiālajai vērtībai ir jābūt ar noteiktu konkretizācijas pakāpi, vismaz tā minimālajai summai. Lietā Nr.SKK-91/2017 Augstākā tiesa, analizējot ar 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā” izdarītos grozījumus Krimināllikumā 323.panta pirmās daļas dispozīcijā, norādīja, ja persona ir izteikusi gan kukuļa piedāvājumu, gan arī devusi kukuli valsts amatpersonai, nodarījums uzskatāms par pabeigtu neatkarīgi no tā, vai valsts amatpersona kukuli vai tā daļu pieņēmusi.

Krājumā ietverti divi Kriminālietu departamenta lēmumi, kuros vērtēta Krimināllikuma XIX nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā” paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu piemērošana. Lietā Nr.SKK-100/2017 Augstākā tiesa vērtēja Krimināllikuma 220.panta (mantas nobēdzināšana) objektu un atzina, ka civiltiesisks darījums starp divām fiziskām personām, ja tā nav šo personu saimnieciskā darbība un valsts tautsaimniecības daļa, neapdraud tautsaimniecības intereses, kas ir Krimināllikuma 220.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objekts. Savukārt lietā Nr.SKK-J-405/2017 Augstākā tiesa atkārtoti (piemēram, Augstākās tiesas atziņas 2006.gada 14.jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-300/2006 (11380063905) un 2015.gada 16.novembra lēmumā lietā Nr.SKK-542/2015 (11331059113), Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta un Kriminālietu tiesu palātas tiesnešu kopsapulces 2006.gada 5.decembra lēmums „Par lietu izskatīšanu par nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem,” analizēja mantas nolaupīšanas un maksāšanas līdzekļa nelikumīgas izmantošanas kvalifikācijas problēmas, norādot, ka mantas nolaupīšana un maksāšanas līdzekļa nelikumīga izmantošana nav jākvalificē kā noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība. Proti, Krimināllikuma 193.panta otrajā daļā norādītā maksāšanas līdzekļa izmantošana uzskatāma par speciālo normu attiecībā pret normām, kurās paredzēta atbildība par mantas nolaupīšanu.

Krājumā ietverti divi Kriminālietu departamenta lēmumi, kuros vērtēta Krimināllikuma XXIII nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju” paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu piemērošana. Lietā Nr.SKK-623/2017 Augstākā tiesa piekrita tiesību doktrīnā izteiktajai atziņai, ka Krimināllikuma 312.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu (izvairīšanos no soda izciešanas) var izdarīt tikai īpašs (speciālais) subjekts. Minētais jāņem vērā, vērtējot iespējamo Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 1.punktā paredzēto atbildību pastiprinošo apstākli – noziedzīgais nodarījums veido noziedzīgu nodarījumu recidīvu, kā arī Krimināllikuma 48.panta ceturtajā

³ <http://at.gov.lv/lv/tiesvediba/statistika/2017/>

daļā noteikto. Augstākās tiesas 2016.gada 8.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-265/2016 (11290018913) analizēts Krimināllikuma 307.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets. Lietā Nr.SKK-320/2017 Augstākā tiesa, papildinot iepriekš izteiktās atziņas, norādīja, ka Krimināllikuma 307.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets ir ne tikai procesuāls dokuments, bet arī datu nesējā esoša informācija, un, prettiesiski paņemot informācijas nesējus (CD matricas) un nokopējot tajās esošo informāciju, tiek veikta gan attiecīgā informācijas nesēja, gan tajā ietvertās informācijas nolaupīšana Krimināllikuma 307.panta izpratnē. Lietā Nr.SKK-282/2017 Augstākā tiesa saistībā ar noziedzīgā nodarījuma atbalstītāja izpratni atzina – lai personas darbībās konstatētu noziedzīgā nodarījuma atbalstīšanas objektīvo pusi, nav pietiekami konstatēt, ka tā bijusi klāt slepkavības izdarīšanas vietā un nav pret to iebildusi. Savukārt lietā Nr.SKK-520/2017 Augstākā tiesa norādīja, ka Krimināllikuma 138.panta otrās daļas dispozīcijā motīvs nav ietverts obligāto nodarījuma sastāva pazīmju skaitā un motīva neesamība neietekmē noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, turklāt ārstniecības personas profesionālo pienākumu nepienācīga izpildīšana var izpausties arī tādā veidā, ka šie pienākumi netiek izpildīti laikus.

5. Visvairāk – 14 – Krimināllietu departamenta lēmumu ietverti trešajā nodaļā „Lēmumi Kriminālprocesa likuma piemērošanas jautājumos”.

Divos Augstākās tiesas lēmumos (lieta Nr.SKK-336/2017 un lieta Nr.SKK-343/2017) vērtēta tiesas sēdē klāt neesoša liecinieka pirmstiesas kriminālprocesā sniegto liecību izmantošana pierādīšanā, tostarp vērsta uzmanība, ka tiesai ir jāvērtē, vai šo liecinieku, kuru apsūdzētajam nav bijis iespējams iztaujāt, liecības nav atzīstamas par būtisku pierādījumu, kas var izšķirt lietas iznākumu un vai šo liecību izmantošana nepārkāpj apsūdzētā tiesības uz aizstāvību tādā apmērā, kas nav savienojams ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā garantētajām tiesībām, kā arī norādīts uz nepieciešamību vērtēt, vai šīs liecības nav vienīgais un izšķirošais apsūdzētā vainīguma pierādījums.

Vairākos (lietas Nr.SKK-60/2017, Nr.SKK-237/2017, Nr.SKK-336/2017 un Nr.SKK-578/2017) Augstākās tiesas lēmumos skarts jautājums par pierādījumu izmantošanu, pieļaujamību vai nepieļaujamību. Tā lietā Nr.SKK-60/2017 Augstākā tiesa atzina, ka, lai noteiktu, vai ziņas, kuras iegūtas, pratinot faktisko apsūdzēto liecinieka statusā, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 130.pantā noteiktajam ir pieļaujamas un pierādīšanā izmantojamas, būtiska nozīme ir vispusīgam to apstākļu vērtējumam, kas noteic personas faktisko saistību ar konkrēto noziedzīgo nodarījumu un to, vai persona pamatoti pratināta kā liecinieks. Savukārt lietā Nr.SKK-578/2017 Augstākā tiesa vērtēja operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu izmantošanu pierādīšanā, ja tiek pārņemts ārvalstī uzsākts kriminālprocess, kurā veikti operatīvās darbības pasākumi.

Jau iepriekš minētajā lēmumā lietā Nr.SKK-60/2017 Augstākā tiesa analizējusi atšķirības liecinieka un apsūdzētā tiesībās neliecināt un šo tiesību apjomā.

Divos lēmumos (lietas Nr.SKK-401/2017 un Nr.SKK-527/2017) analizēti jautājumi saistībā ar pienākumu maksāt kaitējuma kompensāciju un tās apmēra noteikšanu, apelācijas instances tiesai taisot jaunu spriedumu.

Lēmums lietā Nr.SKK-J-444/2017 attiecas uz lietas izskatīšanu apsūdzētā prombūtnē (*in absentia*), proti, atzīts, ka tiesai nav tiesiska pamata šādi iztiesāt lietu, ja tai ir zināms, ka attiecībā pret apsūdzēto ir pieņemts Eiropas apcietinājuma orderis un tiek gatavota apsūdzētā izdošana Latvijai. Savukārt lietā Nr.SKK-507/2017 vērtēts jautājums par cietuša piedalīšanos krimināllietas iztiesāšanā, ja tiesa sākotnēji atzinusi, ka cietuša piedalīšanās krimināllietas iztiesāšanā ir obligāta. Lietā Nr.SKK-458/2017 sniegtas atziņas par personām, kuras aicināmas uz apelācijas instances tiesas sēdi, ja kasācijas instances tiesa lietu nosūtījusi jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Savukārt lēmumā lietā Nr.SKK-397/2017 vērtēts jautājums par tiesas nolēmumā civilīetā nodibināto faktu izmantošanu pierādīšanā krimināllietā.

Lietā Nr.SKK-J-546/2017 Augstākā tiesa pievērsās jautājumam par apzināti nepatiesa eksperta atzinuma kā jaunatklāta apstākļa izpratni, proti, Augstākā tiesa atzina, ka civilprocesā iegūts atšķirīgs eksperta viedoklis nav pielīdzināms ar spēkā stājušos tiesas spriedumu vai prokurora priekšrakstu par sodu atzītam apzināti nepatiesam ekspertu atzinumam.

Visbeidzot lietā Nr.SKK-605/2017 skatīts jautājums par lietas izskatīšanas robežām pēc tiesas nolēmuma atcelšanas un lietas nosūtīšanas jaunai izskatīšanai sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu. Lēmumā skaidrots, ka Kriminālprocesa likuma 63.nodaļā ietvertās normas ar labvēlīguma principu notiesātai personai ir speciālas attiecībā pret Kriminālprocesa likuma 591.panta otrajā daļā ietverto normu.

6. 2017.gadā tika pieņemti trīs likumi par grozījumiem Kriminālprocesa likumā. 2017.gada 30.martā pieņemts likums „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kas stājās spēkā 2017.gada 26.aprīlī. Šie grozījumi sākotnēji saistāmi ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 3.aprīļa Direktīvu 2014/41/ES par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās, „kura paredz vienu vienīgu instrumentu – Eiropas izmeklēšanas rīkojumu, kas izdodams, lai panāktu, ka dalībvalstī, kas izpilda Eiropas izmeklēšanas rīkojumu, veic vienu vai vairākus konkrētus izmeklēšanas pasākumus nolūkā vākt pierādījumus. Tas aptver arī tādu pierādījumu iegūšanu, kas jau ir attiecīgās izpildes iestādes rīcībā.”⁴ Vienlaikus ar šiem grozījumiem tika ieviesta iespēja tiesai taisīt saīsināto spriedumu, lai tādējādi vienkāršotu krimināllietas izskatīšanu iztiesāšanas stadijā pirmās instances tiesās, kā arī paredzēts, ka apsūdzētais turpmāk varēs noslēgt vienošanos par vainas atzīšanu un sodu ar prokuroru iztiesāšanas procesā līdz tiesas izmeklēšanas pabeigšanai. 2017.gada 22.jūnijā pieņemts likums „Grozījumi Kriminālprocesā”, kas stājās spēkā 2017.gada 1.augustā. Šie grozījumi sākotnēji saistāmi ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa Direktīvu 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā. Likumprojekta anotācijā bija vērsta uzmanība, ka „likumprojekts tiek virzīts vienlaikus ar likumprojektu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas paredz papildināt KL ar jaunu VIII² nodaļu „Mantas īpašā konfiskācija”, ietverot tajā krimināltiesisko regulējumu attiecībā uz noziedzīgi iegūtas mantas, ar noziedzīgu nodarījumu saistītās

⁴ Likumprojekta „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (reģ. Nr.660/Lp12) anotācija. Pieejama Saeimas mājaslapas www.saeima.lv sadaļā „Likumdošanas datu bāze”.

mantas un noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta konfiskāciju, kā arī mantas īpašās konfiskācijas aizstāšanu. Grozījumi novērsīs situāciju, kad materiāla rakstura normas ir reglamentētas procesuālajā likumā.⁵ Vienlaikus ar šiem grozījumiem veiktas izmaiņas citos Kriminālprocesa likuma pantos, piemēram, paplašināts kriminālprocesā aizskartās mantas īpašnieka tiesību apjoms, pilnveidots kriminālprocesuālais regulējums par galīgo rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem, kā arī par nolēmumu nodošanu izpildei. 2017.gada 28.septembrī pieņemts likums „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”, kas stājās spēkā 2018.gada 1.janvārī. No likumprojekta anotācijas un grozījumu būtības izriet, ka tas „paredz pēc finanšu policijas un muitas policijas apvienošanas vienā izmeklēšanas iestādē (nodokļu un muitas policijā) un Iekšējās drošības daļas atdalīšanas no finanšu policijas noteiktām izmeklēšanas iestādes statusu un to institucionālo piekritību.”⁶ 2017.gadā pieņemti divi likumi par grozījumiem Krimināllikumā. 2017.gada 8.jūnijā pieņemts likums „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2018.gada 1.janvārī. Likumā iekļauti ar vardarbības novēršanu, ar maksātspējas procesu, ar organizētu grupu saistīti grozījumi.⁷ 2017.gada 22.jūnijā

pieņemts likums „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2017.gada 1.augustā. Kā jau norādīts iepriekš, šie grozījumi saistāmi ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 3.apriļa Direktīvu 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā un tika virzīti vienlaikus ar attiecīgiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā.⁸

Ievērojot neilgo laiku, kas pagājis kopš grozījumu spēkā stāšanās Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā, nevienā no krājumā ietvertajiem Kriminālietu departamenta lēmumiem sniegtās atziņas tieši neattiecas uz izdarītajiem grozījumiem.

7. Sakarā ar jaunu tiesību normu pieņemšanu vai esošo tiesību normu grozīšanu Krimināllikumā un Kriminālprocesa likumā var rasties nepieciešamība citādi interpretēt un piemērot šos likumus.

Krājumā ievietotie Kriminālietu departamenta lēmumi papildina departamenta judikatūru, kas ar katru gadu kļūst arvien plašāka (pieejama elektroniski Augstākās tiesas mājaslapā). Šiem lēmumiem ir nozīmīga loma judikatūras veidošanā krimināltiesību un kriminālprocesa tiesību izpratnē, piemērošanā un attīstībā.

Kriminālietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece
Mg. iur. **Nora MAGONE**

⁵ Likumprojekta „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (reģ. Nr.630/Lp12) anotācija. Pieejama Saeimas mājaslapas www.saeima.lv sadaļā „Likumdošanas datu bāze”.

⁶ Likumprojekta „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (reģ. Nr.664/Lp12) anotācija. Pieejama Saeimas mājaslapas www.saeima.lv sadaļā „Likumdošanas datu bāze”.

⁷ Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” (reģ. Nr.794/Lp12) anotācija. Pieejama Saeimas mājaslapas www.saeima.lv sadaļā „Likumdošanas datu bāze”.

⁸ Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” (reģ. Nr.629/Lp12) anotācija. Pieejama Saeimas mājaslapas www.saeima.lv sadaļā „Likumdošanas datu bāze”.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

**JUDIKATŪRAS
KLASIFIKATOROS
PUBLICĒTIE
KRIMINĀLLIETU
DEPARTAMENTA
JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI
PĒC LIETU KATEGORIJĀM**

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. Vispārīgie noteikumi
2. Noziedzīgs nodarījums
3. Sods
4. Soda noteikšana
5. Atbrīvošana no kriminālatbildības un soda

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠĶĀ DAĻA

6. Noziedzīgs nodarījums pret dabas vidi
7. Noziedzīgs nodarījums pret personas veselību
8. Noziedzīgs nodarījums tautsaimniecībā
9. Noziedzīgs nodarījums pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību
10. Noziedzīgs nodarījums pret jurisdikciju
11. Noziedzīgs nodarījums valsts institūciju dienestā

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

12. Kriminālprocesa pamatprincipi
13. Personas, kuras īsteno aizstāvību
14. Cietušais un viņa pārstāvība
15. Citas kriminālprocesā iesaistītās personas
16. Pierādīšana un pierādījumi
17. Izmeklēšanas darbības
18. Ar noziedzīgo nodarījumu radītā kaitējuma atlidzināšana
19. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi
20. Iztiesāšana
21. Spriedums
22. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā
23. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā
24. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā
25. Kriminālprocess, nosakot medicīniska rakstura piespiedu līdzekļus
26. Kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem
27. Spēkā esošu nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu
28. Sadarbības vispārīgie noteikumi

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

14.12.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-558/2017

Krimināllikumā ietvertu jēdzienu „labprātīgi paziņo” un „aktīvi veicina” tvērums

2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[C]/2017

Uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdi Krimināllikuma Sevišķās daļas panta dispozīcijā neparedzētu noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmju iekļaušana noziedzīga nodarījuma aprakstā

2. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS

19.10.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-701/2017

Dalība slepkavības izdarīšanā

10.08.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-282/2017

Noziedzīga nodarījuma atbalstītājs

07.02.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-59/2017

Nelikumīgas darbības ar psihotropām vielām organizētā grupā

3. SODS

20.01.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-44/2017

Darbnespējīga persona

4. SODA NOTEIKŠANA

16.11.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-623/2017

Izvairšanās no soda izciešanas subjekts

27.09.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-449/2017

Brīvības atņemšanas soda izciešana citā kriminālprocesā nevar būt kritērijs smagāka soda veida izvēlei

31.05.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-357/2017

Vainīgās personas mantiskais stāvoklis nevar būt kritērijs smagāka soda veida izvēlei

23.02.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-68/2017

Nosacītas notiesāšanas piemērošana

5. ATBRĪVOŠANA NO KRIMINĀLATBILDĪBAS UN SODA

24.05.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-67/2017

Jauna tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšana sodāmības laikā

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠĶĀ DAĻA

6. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET DABAS VIDI

07.03.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-16/2017

Krimināllikuma 109.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (patvaļīga koku ciršana un bojāšana) objekts un būtiska kaitējuma noteikšanas kritēriji

7. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS VESELĪBU

16.10.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-520/2017

Ārstniecības personas profesionālo pienākumu nepienācīga pildīšana

06.01.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-4/2017

Cēloņsakarības konstatēšana starp tiša smaga miesas bojājuma nodarīšanu un cietušā nāvi, kvalificējot noziedzīgu nodarījumu pēc Krimināllikuma 125.panta trešās daļas

8. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

08.08.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-405/2017

Mantas nolaupišanas un maksāšanas līdzekļa nelikumīgas izmantošanas kvalifikācija

16.02.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-100/2017

Krimināllikuma 220.panta (mantas nobedzināšana) objekts

02.02.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-27/2017

Apsūdzības grozīšana apelācijas instances tiesā

10.02.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-26/2017

Nenomaksātu nodokļu veidā valstij radītu materiālo zaudējumu konstatēšana kontrabandas lietās

9. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

07.02.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-59/2017

Nelikumīgas darbības ar psihotropām vielām organizētā grupā

31.01.2017. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-41/2017

Kriminālatbildība par sevišķā veidā veicamo operatīvās darbības pasākumu traucēšanai speciāli radītu vai pielāgotu iekārtu, ierīču vai instrumentu un to komponentu aprītes noteikumu pārkāpšanu

10. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET JURISDIKCIJU

16.11.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-623/2017*

Izvairšanās no soda izciešanas subjekts

30.11.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-320/2017*

Krimināllikuma 307.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (nelikumīgas darbības ar krimināllietas materiāliem) priekšmets

---

11. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI VALSTS INSTITŪCIJU DIENESTĀ

14.12.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-558/2017*

Kukuļošanas priekšmetam - materiāliem labumiem - izvirzāmās prasības

14.12.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-558/2017*

Transportlīdzekļu tehniskās kontroles inspektors ir valsts amatpersona Krimināllikuma izpratnē

01.03.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-147/2017*

Krimināllikuma 329.panta (neizpaužamu ziņu izpaušana) objektīvā puse

06.06.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-91/2017*

Noziedzīgā nodarījuma kvalifikācija, ja ir izteikts gan kukuļa piedāvājums, gan veiktas darbības, kas virzītas uz kukuļa nodošanu valsts amatpersonai

---

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

---

12. KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPI

21.09.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-343/2017*

Tiesas sēdē klāt neesoša liecinieka liecību izmantošana pierādīšanā

---

13. PERSONAS, KURAS ĪSTENO AIZSTĀVĪBU

30.05.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-60/2017*

Liecinieka un apsūdzētā tiesību neliecināt nošķiršana

---

14. CIETUŠAIS UN VIŅA PĀRSTĀVĪBA

07.03.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-16/2017*

Cietušā informēšana par viņa pamattiesībām kriminālprocesā

---

15. CITAS KRIMINĀLPROCESĀ IESAISTĪTĀS PERSONAS

30.05.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-60/2017*

Liecinieka un apsūdzētā tiesību neliecināt nošķiršana

---

16. PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI

19.12.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-578/2017*

Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu izmantošana pierādīšanā, ja tiek pārņemts ārvalsti uzsākts kriminālprocess

14.12.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-558/2017*

Fakta legālās prezumpcijas apšaubīšanas kritēriji

22.06.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-397/2017*

Tiesas nolēmumā civilīetā nodibināto faktu izmantošana pierādīšanā krimināllietā

20.10.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-336/2017*

Nepieļaujams pierādījums, ja ziņas iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus

02.06.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-237/2017*

Krimināllietas materiāliem pievienoto neapliecināto dokumentu kopiju pieļaujamība

30.05.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-60/2017*

Ziņu, kuras iegūtas, pratīnot liecinieka statusā personu, kurai faktiski ir tiesības uz aizstāvību, pieļaujamība un izmantošana pierādīšanā

---

17. IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS

03.05.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-211/2017*

Pamats tiesu psihiatriskās ekspertīzes veikšanai

2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[A]/2017*

Psihologa loma nepilngadīgā nopratināšanā

---

18. AR NOZIEDZĪGO NODARĪJUMU RADĪTĀ KAITĒJUMA ATLĪDZINĀŠANA

20.10.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-570/2017*

Kaitējuma kompensācijas regulējuma vispārīgs princips

12.10.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-527/2017*

Kaitējuma kompensācijas noteikšana, apelācijas instances tiesai taisot jaunu spriedumu

07.07.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-401/2017*

Pienākums maksāt kaitējuma kompensāciju, ja kriminālprocess tiesā izbeigts uz nereabilitējošiem apstākļiem

10.02.2017. *Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-26/2017*

Nenomaksātu nodokļu veidā valstij radītu materiālo zaudējumu konstatēšana kontrabandas lietās

---

19. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI06.12.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-507/2017***Cietušā piedalīšanās krimināllietas iztiesāšanā**13.06.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-444/2017***Lietas izskatīšana apsūdzētā prombūtnē****20. IZTIESĀŠANA**02.02.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-23/2017***Pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas nosacījums**07.03.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-16/2017***Noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas pareizības pārbaude, tiesai lemjot par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu****21. SPRIEDUMS**16.11.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-638/2017***Apelācijas instances tiesas pienākums rakstīt pilnu nolēmumu**23.02.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-68/2017***Nosacītas notiesāšanas piemērošana****22. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ**06.02.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-153/2017***Apsūdzētā attaisnota neierašanās uz apelācijas instances tiesas sēdi****23. LIETAS IZTIESĀŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ**16.11.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-638/2017***Cietušā lūguma par viņa vai viņa pārstāvja apelācijas sūdzības izskatīšanu cietušā prombūtnē forma**10.10.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-532/2017***Lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā**21.11.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-529/2017***Apelācijas instances tiesas kompetence, ja lieta pirmās instances tiesā skatīta bez pierādījumu pārbaudes**26.09.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-458/2017***Uz apelācijas instances tiesas sēdi aicināmās personas, ja lieta ir nosūtīta jaunai izskatīšanai**06.02.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-153/2017***Apsūdzētā attaisnota neierašanās uz apelācijas instances tiesas sēdi**03.01.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-98/2017***Apsūdzētā un viņa aizstāvja apelācijas sūdzības atstāšana bez izskatīšanas sakarā ar apsūdzētā neattaisnotu neierašanos uz tiesas sēdi**02.02.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-27/2017***Apsūdzības grozīšana apelācijas instances tiesā**06.01.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-4/2017***No pirmās instances sprieduma atšķirīga papildsoda noteikšanas ierobežojums apelācijas instances tiesā****24. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ**19.12.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-605/2017***Lietas izskatīšanas robežas pēc tiesas nolēmuma atcelšanas un lietas nosūtīšanas jaunai izskatīšanai sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu**20.01.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-44/2017***Sprieduma, ar kuru apstiprināta pirmstiesas procesā slēgta vienošanās, atcelšana****25. KRIMINĀLPROCESS, NOSAKOT MEDICĪNISKA RAKSTURA PIESPIEDU LĪDZEKĻUS**2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[D]/2017***Pamats medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa grozīšanai uz mazāk ierobežojošu un medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa atcelšanai; Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanas ilgums****26. KRIMINĀLPROCESA ATJAUNOŠANA SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM**08.12.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-546/2017***Jaunatklāts apstākļi - apzināti nepatiess eksperta atzinums****27. SPĒKĀ ESOŠU NOLĒMUMU JAUNA IZSKATĪŠANA SAKARĀ AR MATERIĀLO VAI PROCESUĀLO LIKUMA NORMU BŪTISKU PĀRKĀPUMU**19.12.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-605/2017***Lietas izskatīšanas robežas pēc tiesas nolēmuma atcelšanas un lietas nosūtīšanas jaunai izskatīšanai sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu****28. SADARBĪBAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI**19.12.2017. *Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-578/2017***Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu izmantošana pierādīšanā, ja tiek pārņemts ārvalsti uzsākts kriminālprocess**

PĀRSKATS PAR LATVIJAS PREJUDICIĀLO NOLĒMUMU LIETĀM 2017.GADĀ

LATVIJA UZ CITU EIROPAS SAVIENĪBAS DALĪBVALSTU FONĀ

2017.gadā Latvijas tiesas ir pieņēmušas lēmumu uzdot jautājumu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai 6 lietās.¹ No šīm lietām 3 ir administratīvās lietas (uzdevis Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments), 2 ir civillietas (uzdevis Augstākās tiesas Civillietu departaments) un 1 ir konstitucionāla lieta (uzdevusi Satversmes tiesa). Jāuzsver, ka Satversmes tiesas lēmums uzdot jautājumu ir īpaši vēsturisks, jo tā ir pirmā reize, kad mūsu valsts konstitucionālā tiesa ir uzdevusi jautājumu Eiropas Savienības Tiesai.

Laikā no 2017.gada 1.janvāra līdz 31.decembrim Eiropas Savienības Tiesa ir uzsākusi prejudiciālā nolēmuma tiesvedību septiņās Latvijas lietās, bet pabeigusi – astoņās. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ierosināto un pabeigto lietu skaits ir mazāks, proti, 2016.gadā tiesvedība bija uzsākta 13 Latvijas lietās, bet pabeigta – 12.

Skaitliskā ziņā Latvijas rādītāji pēc uzdoto jautājumu skaita Eiropas Savienības Tiesai ir vieni no augstākajiem gan Baltijas mērogā, gan Skandināvijas valstu mērogā. Savukārt saturiskā ziņā Latvijas uzdotie jautājumi visbiežāk ir bijuši saistīti ar nodokļu tiesībām vai muitas tiesībām. Tabulās atspoguļoti Eiropas Savienības ziemeļu reģiona dalībvalstu – Baltijas valstu un Skandināvijas valstu, kā arī divu Eiropas Savienības lielāko valstu – Francijas un Vācijas – rādītāji pēc ierosināto un pabeigto lietu skaita Eiropas Savienības Tiesā.²

RĀDĪTĀJI NO 2017.GADA 1.JANVĀRA LĪDZ 31.DECEMBRIM

	Kopējais lietu skaits	IGAUNIJA	LATVIJA	LIETUVA	SOMIJA	ZVIEDRIJA	DĀNIJA	FRANCIJA	VĀCIJA
Lietas, kurās pabeigta tiesvedība	483 ¹	1	7	9	5	2	2	20	57
Lietas, kurās uzsākta tiesvedība	611 ²	1	8	10	5	3	4	22	77

¹ Izmantoti rādītāji, kas pieejami Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu datubāzes meklētājā <http://curia.europa.eu>, atlasot tās lietas, kurās ir uzsākta un pabeigta tiesvedība un kuras ir publicētas Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī [aplūkots 2018.gada 14.februārī]. Pastāv varbūtība, ka Eiropas Savienības Tiesas darbības pārskata rādītāji – kopējais lietu skaits – būs atšķirīgi.

² Izmantoti rādītāji, kas pieejami Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu datubāzes meklētājā <http://curia.europa.eu>, atlasot tās lietas, kurās ir uzsākta un pabeigta tiesvedība un kuras ir publicētas Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī [aplūkots 2018.gada 14.februārī]. Pastāv varbūtība, ka Eiropas Savienības Tiesas darbības pārskata rādītāji – kopējais lietu skaits – būs atšķirīgi.

¹ Informācija ir iegūta Tiesu informācijas sistēmā <https://tis.ta.gov.lv/> un Satversmes tiesas mājaslapā <http://www.satv.tiesa.gov.lv>.

² Šī raksta sastādīšanas brīdī Eiropas Savienības Tiesa vēl nav publicējusi savu pārskatu par tiesas darbības statistikas rādītājiem. Rakstā norādītie statistikas rādītāji ir iegūti Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu datubāzes meklētājā <http://curia.europa.eu>, atlasot tās lietas, kurās ir uzsākta un pabeigta tiesvedība un kuras ir publicētas Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī. Ievērojot minēto, pastāv varbūtība, ka Eiropas Savienības Tiesas darbības pārskata rādītāji – kopējais lietu skaits – varētu būt atšķirīgi.

RĀDĪTĀJI NO 2016.GADA 1.JANVĀRA LĪDZ 31.DECEMBRIM

	Kopējais lietu skaits	IGAUNIJA	LATVIJA	LIETUVA	SOMIJA	ZVIEDRIJA	DĀNIJA	FRANCIJA	VĀCIJA
Lietas, kurās ir pabeigta tiesvedība	704 ³	2	12	3	5	7	10	14	69
Lietas, kurās uzsākta tiesvedība	692 ⁴	2	13	3	5	8	11	16	74

³ Izmantoti rādītāji, kas publicēti Eiropas Savienības Tiesas 2016.gada ziņojumā. Pieejams: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-04/ti_pubpdf_qdaq17001lvn_pdfweb_20170424154822.pdf [aplūkots 2018.gada 14.februārī].

⁴ Izmantoti rādītāji, kas publicēti Eiropas Savienības Tiesas 2016.gada ziņojumā. Pieejams: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-04/ti_pubpdf_qdaq17001lvn_pdfweb_20170424154822.pdf [aplūkots 2018.gada 14.februārī].

UZDOTIE JAUTĀJUMI EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAI

2017.gadā Latvijas tiesas ir pieņēmušas lēmumu uzdot jautājumu Eiropas Savienības Tiesai 6 lietās. Rakstā atspoguļoti šo lietu faktisko apstākļu kopsavilkumi un Eiropas Savienības Tiesai uzdotais jautājums.

C-1/18, Oriola Riga

Lieta ir par preču – medikamentu – importu no Indijas. Lietā starp pieteicēju – Latvijas komercsabiedrību – un Indijas komersantu bija noslēgts konsignācijas līgums, ar kuru Indijas komersants iecēla pieteicēju par ekskluzīvu konsignācijas preču krājumu pakalpojumu sniedzēju Latvijā, Lietuvā un Igaunijā. Pamatojoties uz šo līgumu, pieteicēja ievada Latvijā Indijas komersanta medikamentus, uzglabāja tos sev piederošajā noliktavā un pēc pārdeva medikamentus Indijas komersanta klientiem, vispirms pārdodot preces ar īsāko derīguma termiņu. Lietas ietvaros radās strīds starp pieteicēju un Valsts ieņēmumu dienestu par preču muitas vērtības aprēķināšanu. Valsts ieņēmumu dienests atzina, ka ievesto preču muitas vērtība nosakāma, ņemot vērā to informāciju par strīdus preču pārdošanu, kas norādīta tajos rēķinos, kurus Indijas komersants izrakstīja pieteicējai pēc šo preču pārdošanas saviem klientiem. Dienests neņēma vērā cenu atlaides, kuras Indijas komersants piešķīra saviem klientiem, kā arī ņēma vērā tos darījumus, kas notikuši 1–2 gadus pēc medikamentu ieviešanas, tādējādi neievērojot Muitas kodeksa istenošanas regulas³ 152.panta 1.punkta „c” apakšpunktā noteikto 90 dienu termiņu.⁴

Augstākā tiesa uzdeva jautājumu Eiropas Savienības Tiesai par to, vai: 1) nosakot ievesto preču muitas

³ Komisijas 1993.gada 2.jūlija Regula (EEK) Nr. 2454/93, ar ko nosaka istenošanas noteikumus Padomes Regulai (EEK) Nr. 2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi.

⁴ Augstākās tiesas 2017.gada 15.decembra lēmums lietā Nr.SKA–150/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1215.A420540811.2.L).

vērtību atbilstoši Muitas kodeksa⁵ 30.panta 2.punkta „b” apakšpunktam un Muitas kodeksa īstenošanas regulas 151.panta 4.punktam par līdzīgām precēm uzskatāmi tie medikamenti, kuru sastāvā ir vienādas (līdzīgas) aktīvās vielas un to daudzums, un 2) vai lietā būtu pieļaujama Muitas kodeksa īstenošanas regulas 152.panta 1.punkta „b” apakšpunktā noteiktā 90 dienu termiņa elastīga piemērošana, 3) kā arī, vai, nosakot ievesto preču muitas vērtību atbilstoši Muitas kodeksa 30.panta 2.punkta „c” apakšpunktam, ir piemērojamas piešķirtās atlaides, kas noteikušas cenu, par kādu preces faktiski pārdotas?⁶

C-648/17, Balcia Insurance

Lietā ir par apdrošināšanas sabiedrības tiesībām prasīt zaudējumu atlīdzinājumu (apdrošināšanas sabiedrības klientam izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību) no personas, kas ir atbildīga par zaudējumu nodarīšanu apdrošināšanas sabiedrības klientam. Lietā ir civiltiesisks strīds par to, vai zaudējumi trešās personas mantai, kas radušies, pasažierim atverot stāvoša transportlīdzekļa durvis, ietilpst obligātās transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās apdrošināšanas regulējumā lietotā jēdziena „apdrošināšanas gadījums” tvērumā. Lai lietā pareizi iztulkotu minēto jēdzienu, tiesai bija jānoskaidro, vai stāvoša transportlīdzekļa pasažiera durvju atvēršana ir „transportlīdzekļa lietošana” direktīvas 72/166/EK izpratnē.⁷

Līdz ar to Augstākā tiesa uzdeva jautājumu Eiropas Savienības Tiesai par to, vai Direktīvas 72/166/EEK⁸ 3.panta 1.punkts ir interpretējams tādejādi, ka jēdziens „transportlīdzekļu lietošana” aptver tādu situāciju kā pamatlīti, proti, stāvēšanai novietota transportlīdzekļa durvju atvēršanu? Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, Augstākā tiesa vēlējās noskaidrot, vai Direktīvas 72/166/EEK 3.panta 1.punkts ir interpretējams tādejādi, ka jēdziens „transportlīdzekļu lietošana” aptver tādu situāciju kā pamatlīti, proti, kad kaitējums trešās personas īpašumam radies, transportlīdzekļi lietojot pasažierim?⁹

C-639/17, KPMG Baltics

Lietā prasītājam – Latvijas komercsabiedrībai – bija atvērts norēķinu konts šobrīd jau likvidējamajā bankā AS „Latvijas Krājbanka”. Prasītāja 2011.gada 17.novembrī rakstveidā iesniedza bankai maksājuma rīkojumu par naudas pārskaitījumu uz sev piederošo kontu bankā AS „Swedbank”. Maksājuma rīkojumu paspēja parakstīt gan prasītāja, gan bankas darbinieks. Savukārt 2011.gada 17.novembrī prasītāja iesniedza bankai rīkojumu par konta slēgšanu, kurā norādīts, ka konta atlikums ir 0 *euro*. Rīkojumu par konta slēgšanu paspēja parakstīt gan prasītāja, gan bankas darbinieks. Nauda prasītājas kontā 2011.gada 17.novembrī tika norakstīta, taču maksājuma rīkojums netika izpildīts līdz galam. 2011.gada 17.novembrī Finanšu un kapitāla tirgus komisijas padome pieņēma lēmumu Nr.277 „Par tiesību, darbības un noguldījumu

saistību izpildes ierobežojumu noteikšanu un pilnvarnieka iecelšanu akciju sabiedrībai „Latvijas Krājbanka”, saskaņā ar kuru bankai tika noteikts aizliegums veikt debeta operācijas jebkurā valūtā par summu, kas pārsniedz 100000 *euro*. Līdz ar to prasītājas nauda, kas pārsniedza 100000 *euro*, 2011.gada 21.novembrī tika atgriezta atpakaļ bankas kontā AS „Latvijas Krājbanka”. AS „Latvijas Krājbanka” vēlāk tika atzīta par maksātnespējīgu. Augstākajai tiesai šajā lietā bija jāizšķir jautājums, vai privātpersonas darījumam ar noguldījumu kredītiestādē, proti, rīkojumam par naudas līdzekļu pārvedumu uz citu kredītiestādi, piemērojamas tiesību normas, kas ieviestas, transponējot Direktīvas 98/26/EK¹⁰ prasības.¹¹

Augstākā tiesa nolēma uzdot jautājumu Eiropas Savienības Tiesai par to, vai 1) „pārveduma rīkojums” Direktīvas 98/26/EK izpratnē nozīmē noguldītāja dotu maksājuma rīkojumu kredītiestādei par naudas līdzekļu pārskaitīšanu uz citu kredītiestādi? Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, Augstākā tiesa vēlējās noskaidrot, 2) vai Direktīvas 98/26/EK 3.panta 1.punktā noteiktais, ka „pārveduma rīkojumiem un maksājuma ieskaitam ir juridisks spēks, un tie ir trešajām personām saistoši pat tad, ja sāka maksātnespējas procedūra pret dalībnieku, ja vien pārveduma rīkojumi ievadīti sistēmā pirms šādas maksātnespējas procedūras sākšanas saskaņā ar 6.panta 1.punktu. Šo noteikumu piemēro pat tad, ja maksātnespējas procedūra ir sāka pret (attiecinīgās sistēmas vai sadarbības spējīgas sistēmas) dalībnieku vai sadarbības spējīgas sistēmas operatoru, kas nav dalībnieks”, ir interpretējams tādejādi, ka tāds rīkojums kā pamatlīti uzskatāms par „ievadītu sistēmā” un bija jāizpilda?¹²

C-345/17, Buivids

Lietā pieteicējs, atrodoties Valsts policijas iecirkņa telpās, nofilmēja sava paskaidrojuma pieņemšanu administratīvā pārkāpuma lietvedības procesā. Uzfilmētajā videomateriālā bija redzami un dzirdami policijas darbinieki. Vēlāk pieteicējs videomateriālu ievietoja interneta vietnē www.youtube.com. Datu valsts inspekcija atzina, ka pieteicējs pārkāpis Fizisko personas datu aizsardzības likuma 8.panta pirmo daļu, jo nav sniedzis policijas darbiniekiem kā datu subjektiem šajā tiesību normā noteikto informāciju par paredzēto personas datu apstrādes mērķi. Tāpat Datu valsts inspekcija atzina, ka arī iestādei pieteicējs nav sniedzis informāciju par videomateriāla ieguves un ievietošanas interneta vietnē mērķi, kas apliecinātu iecerētā mērķa atbilstību Fizisko personas datu aizsardzības likumam. Līdz ar to Datu valsts inspekcija pieprasīja pieteicēju nodrošināt, lai www.youtube.com un citās interneta vietnēs videomateriāls tiktu dzēsts. Pieteicējs Datu valsts inspekcijas lēmumu pārsūdzēja.¹³

Izskatot lietu, Augstākajai tiesai radās šaubas, vai tādas darbības kā izskatāmajā lietā – policijas darbinieku filmēšana policijas iecirknī procesuālo darbību veikšanas laikā un nofilmētā materiāla ievietošana interneta vietnē

⁵ Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulas (EEK) Nr. 2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi.

⁶ Augstākās tiesas 2017.gada 15.decembra lēmums lietā Nr. SKA–150/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1215.A420540811.2.L).

⁷ Augstākās tiesas 2017.gada 13.novembra lēmums lietā Nr. SKC–96/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1113.C30483409.1.L).

⁸ Padomes 1972.gada 24.apriļa Direktīvas 72/166/EEK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz civiltiesiskās atbildības apdrošināšanu saistībā ar mehānisko transportlīdzekļu izmantošanu un attiecībā uz kontroli saistībā ar pienākumu apdrošināt šādu atbildību (Pirmā direktīva).

⁹ Augstākās tiesas 2017.gada 13.novembra lēmums lietā Nr. SKC–96/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1113.C30483409.1.L).

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 1998.gada 19.maija Direktīva 98/26/EK par norēķinu galīgumu maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmās, ar grozījumiem, kas izdarīti ar Direktīvu 2009/44/EK.

¹¹ Augstākās tiesas 2017.gada 8.novembra lēmums lietā Nr. SKC–92/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1108.C04345012.1.L).

¹² Augstākās tiesas 2017.gada 8.novembra lēmums lietā Nr. SKC–92/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1108.C04345012.1.L).

¹³ Augstākās tiesas 2017.gada 1.jūnija lēmums lietā Nr. SKA–220/2017 (A420502213).

www.youtube.com – ietilpst Direktīvas 95/46¹⁴ darbības jomā. Tādēļ tiesa nolēma uzdot jautājumu Eiropas Savienības Tiesai.¹⁵

C-154/17, E LATS

Lietā ir par īpaša pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas režīma piemērošanu, maksājot pievienotās vērtības nodokli par dārgmetālu izstrādājumu iegādes un pārdošanas cenas starpību. Proti, šajā lietā pieteicējs – komersants, kas ir pievienotās vērtības nodokļa maksātājs, izsniedza aizdevumu privātpersonām, kas nav pievienotās vērtības nodokļa maksātāji, pret dārgmetālu un to izstrādājumu ķīlu (zeltlietām un sudrablietām – ķēdītēm, kuloniem, gredzeniem, laulību gredzeniem, karotēm, zobu materiāliem u.tml.). Savukārt neizpirktās ķīlas vai uzpirktos dārgmetālus (to izstrādājumus) pieteicējs tālāk pārdeva citiem komersantiem. Darījumos pieteicējs piemēroja īpašo pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas režīmu, maksājot pievienotās vērtības nodokli par dārgmetālu izstrādājumu iegādes un pārdošanas cenas starpību. Valsts ieņēmumu dienests lietā secināja, ka pieteicējs pārdevis tālāk dārgmetālu izstrādājumus kā lūžņus, nevis kā lietotas mantas, tādēļ Pievienotās vērtības nodokļa likuma 138.pantā noteiktais īpašais nodokļa piemērošanas režīms, ko pieteicējs vēlējas piemērot, nav izmantojams.¹⁶

Izskatot lietu, Augstākajai tiesai radās šaubas par šādiem jautājumiem: vai Direktīvas 2006/112/EK¹⁷ 311.panta 1.punkta 1.apakšpunkts interpretējams tā, ka par lietotām mantām var tikt atzīti tirgotāja iegādāti lietoti dārgmetāli vai dārgakmeņus saturoši izstrādājumi, kuri tiek pārdoti tālāk galvenokārt tajos esošā dārgmetāla vai dārgakmeņu ieguvei? Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, vai īpašā režīma piemērošanas ierobežošanā ir nozīme tirgotāja informēšanai par tālākā pircēja nolūkiem attiecībā uz lietotajiem dārgmetāliem vai dārgakmeņiem saturošos izstrādājumos esošā dārgmetāla vai dārgakmeņu ieguvei, vai nozīme ir darījuma objektīvajām pazīmēm (preču apjomiem, darījuma partnera tiesiskajam statusam u.tml.)?¹⁸

C-120/17, Ministru kabinets

Lietā ir par Ministru kabineta 2015.gada 14.aprīļa noteikumu Nr.187 „Grozījums Ministru kabineta 2004.gada 30.novembra noteikumos Nr.1002 „Kārtība, kādā ieviešams programdokuments „Latvijas Lauku attīstības plāns Lauku attīstības programmas īstenošanai 2004.–2006.gadam”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam”. Šajā lietā Satversmes tiesai radās šaubas, vai Regulas Nr.1257/1999¹⁹ normas aizliedza dalībvalstīm savos normatīvajos aktos iekļaut priekšlaicīgās pensionēšanās atbalsta mantošanas institūtu. Ievērojot minēto, Satversmes tiesa uzdeva Eiropas Savienības Tiesai šādus jautājumus:

1. Vai, ievērojot Eiropas Savienības un dalībvalstu dalīto kompetenci lauksaimniecības jomā, Regulas Nr.1257/1999

normas kopsakarā ar vienu no šīs regulas mērķiem – iesaistīt lauksaimniekus priekšlaicīgās pensionēšanās pasākumā – ir interpretējamas tādejādi, ka Regulas Nr.1257/1999 piemērošanas pasākumu ietvaros dalībvalstij ir aizliegts pieņemt tādu tiesisko regulējumu, kas ļautu mantot priekšlaicīgās pensionēšanās atbalstu?

2. Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, proti, Regulas Nr.1257/1999 normas aizliedz mantot priekšlaicīgās pensionēšanās atbalstu, vai faktiskajā situācijā, kurā dalībvalsts tiesību norma tika pienācīgā kārtībā saskaņota ar Eiropas Komisiju kā atbilstoša Regulas Nr.1257/1999 noteikumiem un lauksaimnieki iesaistījās priekšlaicīgās pensionēšanās pasākumā atbilstoši valsts īstenotajai praksei, personai varēja rasties subjektīvas tiesības uz šāda pasākuma ietvaros piešķirtā atbalsta mantošanu?

3. Ja atbilde uz otro jautājumu ir apstiprinoša, proti, personai šādas subjektīvas tiesības varēja rasties, vai Eiropas Komisijas Lauku attīstības komitejas 2011.gada 19.oktobra sanāksmes secinājums, ka priekšlaicīgās pensionēšanās atbalsts nav attiecināms uz saimniecības atdevēja mantiniekiem, var tikt uzskatīts par minēto iegūto subjektīvo tiesību priekšlaicīgas izbeigšanās pamatu?²⁰

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS PIENĒMTIE NOLĒMUMI UN TO ĪSTENOŠANA LATVIJĀ

2017.gada laikā Eiropas Savienības Tiesa ir pabeigusi tiesvedību 7 Latvijas lietās. Rakstā ir atspoguļoti šo lietu faktiskio apstākļu kopsavilkumi, Eiropas Savienības Tiesas sniegtā atbilde, kā arī Latvijas tiesas nolēmums, ja tas šī raksta sastādīšanas brīdī ir publicēts Tiesu informācijas sistēmā.

C-407/16, Aqua Pro un Veloserviss, C-47/16²¹

Šajā muitas lietā pieteicēja ievēda brīvam apgrozījumam Eiropas Savienības teritorijā Kambodžas uzņēmumā ražotus velosipēdus, deklarējot tos un iesniedzot vispārējo priekšrocību režīma A formas sertifikātu. Pieteicēja piemēroja ievēdmuitas nodokļa likmi 0% apmērā no importēto preču muitas vērtības. Lietā Valsts ieņēmumu dienests saņēma Eiropas Komisijas Krāpšanas apkarošanas biroja informāciju par Eiropas Komisijas misiju Kambodžā saistībā ar izcelsmi apliecināmo dokumentu izsniegšanas nepamatotību velosipēdiem. Ievērojot minēto informāciju, Valsts ieņēmumu dienests veica pieteicējas muitas nodokļa un citu nodokļu auditu, kura ietvaros atzina, ka, tā kā A formas sertifikāts ir izsniegts nepamatoti, precēm bija piemērojama ievēdmuitas tarifa likme 14%. Tādēļ pieteicējai aprēķināti papildu nodokļi.

Eiropas Savienības Tiesa lietā secināja, ka Regulas Nr.2913/92 220.panta 2.punkta „b” apakšpunkts ir jāinterpretē tādejādi, ka Eiropas Biroja krāpšanas apkarošanai (OLAF) ziņojumā iekļautā informācija par eksportētājvalsts muitas iestāžu un eksportētāja rīcību ir viens no pierādījumiem, kas ir jāņem vērā, lai noteiktu, vai ir izpildīti nosacījumi, ar kādiem importētājs var atsaukties uz tiesisko paļāvību atbilstoši šai tiesību normai. Tomēr ja, ņemot vērā tajā iekļauto informāciju, šis ziņojums izrādās nepietiekams, lai no juridiskā viedokļa pietiekami pierādītu,

²⁰ Satversmes tiesa pirmo reizi pieņēma lēmumu par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai. Pieejams: <http://www.satv.tiesa.gov.lv>

²¹ Lietā Veloserviss, C-47/16 ir saturiski līdzīga Aqua Pro, C-407/16. Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 16.marta spriedums lietā Veloserviss, C-47/16, ECLI:EU:C:2017:220.

¹⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 1995.gada 24.oktobra Direktīva 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti.

¹⁵ Augstākās tiesas 2017.gada 1.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-220/2017 (A420502213).

¹⁶ Augstākās tiesas 2017.gada 21.marta lēmums lietā Nr.SKA-722/2017 (A420236815).

¹⁷ Padomes 2006.gada 28.novembra Direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu.

¹⁸ Augstākās tiesas 2017.gada 21.marta lēmums lietā Nr. SKA-722/2017 (A420236815).

¹⁹ Padomes 1999.gada 17.maija regula (EK) Nr.1257/1999 par Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (ELVGF) atbalstu lauku attīstībai un dažu regulu grozīšanu un atcelšanu.

ka šie nosacījumi patiešām ir izpildīti visos aspektos – kas ir jāizvērtē valsts tiesai –, muitas iestādēm var nākties iesniegt papildu pierādījumus šajā saistībā, tostarp veicot pieņemto pārbaudes.²²

Augstākā tiesa lietu vēl nav izskatījusi.

C-288/16, L.Č.

Lietā ir par pievienotās vērtības nodokļa atbrīvojuma piemērošanu pakalpojumiem, kas saistīti ar preču eksportu. Šajā lietā saskaņā ar līgumiem, kas bija noslēgti ar vairākiem kravu nosūtītājiem, SIA „Atek” uzņēmās nodrošināt preču, kurām piemērojama tranzīta procedūra, pārvadājumu no Rīgas ostas (Latvija) līdz Baltkrievijai. Vēlāk, pamatojoties uz citu līgumu, SIA „Atek” šo preču pārvadājuma faktisko izpildi uzdeva veikt IK „L.Č.”. Pārvadājums tika veikts ar SIA „Atek” piederošiem transportlīdzekļiem, kas bija iznomāti IK „L.Č.”, un attiecībā pret šo preču nosūtītājiem SIA „Atek” darbojās kā pārvadātājs. Savukārt IK „L.Č.” nodrošināja transportlīdzekļu vadīšanu, šo transportlīdzekļu remontu un uzpildi ar degvielu, kā arī muitas dokumentu noformēšanu robežpārejas punktos, preču apsargāšanu, to nodošanu saņēmējam un nepieciešamos iekraušanas un izkraušanas darbus. IK „L.Č.”, uzskatot, ka tā sniegtie pakalpojumi ir saistīti ar tranzītu, piemēroja tiem PVN 0% likmi. Valsts ieņēmumu dienests lietā atzina, ka IK „L.Č.” nedrīkstēja piemērot PVN 0% likmi.

Eiropas Savienības Tiesa lietā atzina, ka Direktīvas 2006/112/EK²³ 146.panta 1.punkta „e” apakšpunktā paredzētais atbrīvojums no nodokļa nav piemērojams tādiem pakalpojumiem sniegšanai kā pamatlīdētā aplūkotā, kas ir saistīta ar preču pārvadājuma uz trešo valsti darījumu, ja šie pakalpojumi netiek sniegti tieši šo preču nosūtītājam vai saņēmējam.²⁴

Ievērojot šo atzinumu, arī Augstākā tiesa pievienojās Administratīvās apgabaltiesas spriedumam, ar kuru pieteicējas IK „L.Č.” pieteikums tika noraidīts.²⁵

C-154/16, Latvijas dzelzceļš

Šajā lietā pieteicēja valsts AS „Latvijas Dzelzceļš”, rīkojoties kā princips, uzsāka vienkāršoto tranzīta procedūru dzelzceļa vagonu grupai, noformējot dzelzceļa pavadzīmi. Vienai no vagonu cisternām pārvadājuma laikā Latvijas teritorijā tika konstatēts mehāniskais bojājums – sūce no apakšējās noliešanas ierīces. Komercaktā tika norādīts, ka vienā vagona cisternā trūkst 2448 kg kravas. Lietā sastādīti arī vispārējā parauga akti, kontrolpārbaudes akts un vagona tehniskā stāvokļa akts par cisternas defektiem un veiktajiem avārijas novēršanas pasākumiem. Valsts ieņēmumu dienests konstatēja 2448 kg kravas iztrūkumu sakarā ar to, ka vagona apakšējā noliešanas ierīce nav bijusi atbilstoši noslēgta vai ir bijusi bojāta, kā arī aprēķināja pieteicējai muitas nodokļa parādu. Lietā radās šaubas par to, vai nodokļu administrācija pamatoti uz izskatāmo gadījumu ir attiecinājusi Muitas kodeksa²⁶ 203.panta 1.punktu (nelikumīga preču izņemšana no muitas

uzraudzības). Valsts ieņēmumu dienests konsekventi uzskata, ka šis pants attiecas uz ikvienu gadījumu, kad galamērķa muitas iestādē konstatēts preču iztrūkums. Tomēr pieteicēja šajā lietā norādīja uz aktiem, kuros tiks sēta šķīdinātāja noplūde no cisternas tehnisku iemeslu dēļ, kā arī norādītas darbības ar mērķi novērst defektu.

Eiropas Savienības Tiesas spriedumā atzīts, ka Muitas kodeksa 203.panta 1.punkts ir jāinterpretē tādejādi, ka šī tiesību norma nav piemērojama gadījumā, kad pienācīgi pierādītas preču daļas bojāejas un neapbaidāma zuduma dēļ galamērķa muitas iestādē netiek uzrādīts viss tādas preces daudzums, kurai piemērota Kopienas ārējā tranzīta procedūra.²⁷

Augstākā tiesa lietu vēl nav izskatījusi.

C-46/16, LS Customs Services

Lietā pieteicēja SIA „LS Customs Services” muitas kontroles punktā „Rīgas brīvostas MKP” noformēja muitas tranzīta deklarāciju preču – bērnu divriteņu un to daļu – tranzītam no Ķīnas uz Krieviju. Tomēr tranzīta procedūra netika pabeigta, jo saņēmēja muitas iestāde – Terehovas muitas kontroles punkts – nesaņēma pienākšanas paziņojumu termiņā, kurā preces tajā bija jāuzrāda. Valsts ieņēmumu dienests lietā secināja, ka notikusi nelikumīga izvairīšanās pakļaut muitas kontrolei ar ievadmitas nodokļiem apliekamās preces un tādejādi ir radies muitas parāds.

Eiropas Savienības Tiesas spriedumā tika īpaši izskaidrots, kā jārikojas attiecībā uz Muitas kodeksa²⁸ 30.panta 2.punkta „a” apakšpunktā paredzētās metodes (tādu pašu preču darījuma vērtība) piemērošanu. Proti, muitas iestādei, pirms tā var noraidīt šīs metodes piemērošanu, nav jālūdz ražotājam sniegt tai šīs metodes piemērošanai nepieciešamo informāciju. Tomēr šai iestādei ir jāizmanto visi tās rīcībā esošie informācijas avoti un datubāzes. Tai tāpat ir jāļauj attiecīgajiem saimnieciskās darbības subjektiem sniegt tai visu informāciju, kura var būt nozīmīga preču muitas vērtības noteikšanai, piemērojot šo tiesību normu.²⁹

Tā kā Valsts ieņēmumu dienesta lēmums nedeva iespēju pieteicējai un tiesai pārliecināties, ka Valsts ieņēmumu dienests bija rīkojies atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas norādītajam, Augstākā tiesa atstāja negrozītu Administratīvās apgabaltiesas spriedumu, kurā bija izdarīti pareizi secinājumi un ar kuru bija apmierināts pieteicējas pieteikums.³⁰

C-13/16, Rīgas satiksme

Lietā ir par personas datu izprasišanu no administratīvā pārkāpuma lietas materiāliem, lai vērstos tiesā ar pieteikumu par zaudējumu atlīdzināšanu. Lietā ir par to, ka brīdī, kad taksometram garām brauca SIA „Rīgas satiksme” sabiedriskais transports (trolejbuss), taksometra aizmugurējā sēdekli sēdošais pasažieris atvēra taksometra durvis, durvis aizķēra un bojāja trolejbusa korpusu. Par šo negadījumu tika uzsākta administratīvā pārkāpuma lieta. „Rīgas satiksme” vērsās Valsts policijā, lūdzot izsniegt sodītā taksometra pasažiera personas datus, lai varētu

²² Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 26.oktobra spriedums lietā Aqua Pro, C-407/16, ECLI:EU:C:2017:817.

²³ Padomes 2006.gada 28.novembra Direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu.

²⁴ Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 29.jūnija spriedums lietā L.Č., C-288/16, ECLI:EU:C:2017:502

²⁵ Augstākās tiesas 2017.gada 29.augusta spriedums lietā Nr.SKA-6/2017 (A420632811).

²⁶ Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulas (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi.

²⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 18.maija spriedums lietā Latvijas dzelzceļš, C-154/16, ECLI:EU:C:2017:392.

²⁸ Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulas (EEK) Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi.

²⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 9.novembra spriedums lietā LS Customs Services, C-46/16, ECLI:EU:C:2017:839.

³⁰ Augstākās tiesas 2018.gada 16.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-4/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0116.A420681111.2.S).

vērsties tiesā ar pieteikumu par zaudējumu atlīdzināšanu. Policija sniedza sodītās personas vārdu un uzvārdu, bet atteicās sniegt personas kodu un dzīvesvietas adresi. Datu valsts inspekcija lietā sniegusi informāciju, ka pieprasītā informācija nav izsniedzama, jo Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss neparedz tiesības „Rīgas satiksmei” saņemt informāciju no lietvedības lietas. Policija norādīja, ka „Rīgas satiksme” nepieciešamos datus var saņemt, vērstoties Iedzīvotāju reģistrā. Lietā radās strīds par to, vai Direktīva 95/46/EK³¹ pieļauj šādu datu nodošanu.

Eiropas Savienības Tiesa lietā atzina, ka Direktīvas 95/46/EK 7.panta „f” punkts ir interpretējams tādējādi, ka tajā nav paredzēts pienākums izpaust personas datus trešajai personai, lai tā civiltiesiskā kārtībā varētu celt prasību tiesā par zaudējumu atlīdzību saistībā ar kaitējumu, ko ir nodarījusi persona, uz kuru attiecas šo datu aizsardzība. Tomēr šīs direktīvas 7.panta „f” punktā ir pieļauta šāda datu izpaušana, pamatojoties uz valsts tiesībām.³²

Ievērojot šo spriedumu, Augstākā tiesa atzina, ka SIA „Rīgas satiksme” intereses iegūt personas datus attiecībā uz personu, kura ir nodarījusi kaitējumu tās īpašumam, lai pēc tam pret to vērstos tiesā par zaudējumu atlīdzināšanu, ir atzīstama par likumīgu interesi.³³

C-326/15, DNB Banka

Lietā ir par atbrīvojumu no pievienotās vērtības nodokļa maksāšanas. Proti, pieteicēja – DNB Banka – kredītiestāde, kas nodarbojas ar finanšu pakalpojumu sniegšanu, uzskatīja, ka pakalpojumiem, ko tai ir snieguši pārējie vienā un tai pašā sabiedrību grupā ietilpstošie subjekti, proti, DNB NORD, DNB IT un DNB Bank, ir piemērojams Direktīvas 2006/112³⁴ 132.panta 1.punkta „f” apakšpunktā paredzētais atbrīvojums. Tā kā pamatlietā aplūkotajā laikposmā šī tiesību norma nebija transponēta valsts tiesībās, pieteicēja lūdza pamatlietā to piemērot tieši. Izskatot lietu, Administratīvajai apgabaltiesai radās šaubas par to, kā interpretējams Direktīvas 2006/112 132.panta 1.punkta „f” apakšpunkts, kurā ir paredzēts no nodokļa atbrīvot pakalpojumus, ko sniedz neatkarīgas personu grupas, kuru darbība ir atbrīvota no pievienotās vērtības nodokļa vai attiecībā uz kuru darbību tās nav nodokļa maksātājas, lai sniegtu šo grupu dalībniekiem pakalpojumus, kas tieši nepieciešami šīs darbības veikšanai.

Eiropas Savienības Tiesa lietā atzina, ka Direktīvas 2006/112 132.panta 1.punkta „f” apakšpunktā paredzētais atbrīvojums attiecas vienīgi uz tām neatkarīgajām personu grupām, kuru dalībnieki veic kādu šīs direktīvas 132.pantā minēto darbību sabiedrības interesēs, un ka tāpēc šis atbrīvojums nav piemērojams pakalpojumiem, ko sniedz grupa, kuras dalībnieki veic saimniecisku darbību finanšu pakalpojumu jomā, kas nav šāda darbība sabiedrības interesēs.³⁵

Administratīvās apgabaltiesas spriedums vēl nav pieejams Tiesu informācija sistēmā.

³¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 1995.gada 24.oktobra Direktīva 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti.

³² Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 4.maija spriedums lietā Rīgas satiksme, C-13/16, ECLI:EU:C:2017:336.

³³ Augstākās tiesas 2017.gada 30.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-5/2017 (A420409113).

³⁴ Padomes 2006.gada 28.novembra Direktīva 2006/112/EK par kopējo pievienotās vērtības nodokļa sistēmu.

³⁵ Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 21.septembra spriedums lietā DNB Banka, C-326/15, ECLI:EU:C:2017:719.

NOSLĒGUMS

Noslēgumā saistībā ar vērsanos pēc prejudiciālā nolēmuma ir lietderīgi atgādināt, ka Eiropas Savienības Tiesa savā nesenaajā tiesu praksē ir precizējusi ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 267.pantu izveidoto Eiropas Savienības Tiesas un dalībvalstu tiesu sadarbības instrumenta saturu (prejudiciālo nolēmumu sniegšanas mehānismu).³⁶ Proti, vispārīgi saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 267.pantu valsts pēdējās instances tiesai, kuras nolēmums nav pārsūdzams, lietā, kurā ir jautājums par Eiropas Savienības normas interpretāciju, principā ir pienākums vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar jautājumu. Izņēmumi no šī pienākuma ir precizēti *CILFIT* lietā.³⁷ Proti, valsts pēdējās instances tiesa var nevērsties Eiropas Savienības Tiesā, ja: 1) radies jautājums ir nesvarīgs lietas iznākumam; 2) attiecīgā Eiropas Savienības Tiesas tiesību norma jau ir tikusi interpretēta kādā no iepriekšējiem Eiropas Savienības Tiesas spriedumiem; 3) pareiza Eiropas Savienības tiesību piemērošana ir tik acīmredzama, ka neatstāj vietu nekādām saprātīgām šaubām (t.s. *acte clair*).³⁸ Savukārt lietā *Ferreira da Silva* Eiropas Savienības Tiesa ir precizējusi *acte clair* gadījumu, norādot, ka zemāko instanču tiesu pretrunīgu spriedumu esība vienas valsts mērogā vēl nav patstāvīgs pamats pēdējās instances tiesai vērsties Eiropas Savienības Tiesā, ja tā uzskata, ka lietā nepieciešamā normas interpretācija ir tik acīmredzama, ka nepastāv nekādas saprātīgas šaubas; tomēr, ja vienlaikus strīdus norma sagādā interpretācijas grūtības arī citās Eiropas Savienības dalībvalstīs, dalībvalsts pēdējās instances tiesai, kuras nolēmums ir nepārsūdzams, ir jāizpilda savs pienākums vērsties Eiropas Savienības Tiesā.³⁹ Saistībā ar minēto tiesību zinātnē ir pausts uzskats, ka ar šo jauno spriedumu pienākums vērsties Eiropas Savienības Tiesā ir mikstināts un dalībvalstu pēdējās instances tiesām ir dotas plašākas iespējas nevērsties ar jautājumu Eiropas Savienības Tiesā.⁴⁰ Jebkurā gadījumā tiesai, kurai iesniegts lūgums vērsties Eiropas Savienības Tiesā, ir pienākums apsvērt lūgumu un savā nolēmumā pamatot atteikumu vērsties Eiropas Savienības Tiesā.⁴¹

Aleksandrs POTAIČUKS,

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas
zinātniski analītiskais padomnieks

³⁶ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 9.septembra spriedums lietā *Ferreira da Silva e Brito* u.c., C-140/14, ECLI:EU:C:2015:565.

³⁷ Eiropas Savienības Tiesas 1982.gada 6.oktobra spriedums lietā *CILFIT/Ministero della Sanità*, C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335.

³⁸ Eiropas Savienības Tiesas 1982.gada 6.oktobra spriedums lietā *CILFIT/Ministero della Sanità*, C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335, plašāk latviešu valodā: Buka A., Potaičuks A., Schewe C. Prasības Eiropas Savienības tiesu institūcijās. Grām.: Eiropas Savienības tiesības. I daļa. Institucionālās tiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs Schewe C., Bukas A., Gailiša K., Strazdiņa Ģ. zinātniskajā redakcijā. Rīga: TNA, 2014, 283.–335.lpp.

³⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2015.gada 9.septembra spriedums lietā *Ferreira da Silva e Brito* u.c., C-140/14, ECLI:EU:C:2015:565, Sedlova Z. Tiesību aizsardzības līdzekļi jautājuma prejudiciālā nolēmuma pieņemšanai neuzdošanas gadījumā. Promocijas darbs Latvijas Universitātē, 2016, 46.lpp. Pieejams: http://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/34899/298-57044-Sedlova_Zane_zs13054.pdf?sequence=1 [aplūkots 14.02.1018], Spies K. Dispute Resolution in VAT: status quo under the EU VAT Directive and Room for Improvement. In: CJEU - Recent Developments in Value Added Tax 2016: Schriftenreihe IStR Band 105 (ed Raponi D). Wien: Linde, 2017, p. 106.–107.

⁴⁰ Albors-Llorens A. Judicial protection before Court of Justice of European Union. In: European Union Law (ed. Barnard C., Peers S.), Oxford: Oxford University Press, 2017, p. 301.

⁴¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014.gada 8.aprīļa spriedums lietā „Dhahbi v. Italy”, iesnieguma Nr. 17120/09.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA 2017.GADĀ IESNIEGTIE PIETEIKUMI SATVERSMES TIESĀ

1. Administratīvās tiesas kompetences robežas tiesību normu hierarhijas kontrolē noteic Administratīvā procesa likuma 104.pants. Panta pirmā daļa paredz, ka, pārbaudot administratīvā akta vai faktiskās rīcības tiesiskumu un noskaidrojot privātpersonas publiski tiesiskos pienākumus vai tiesības, tiesa šaubu gadījumā pārbauda, vai iestādes piemērotā vai administratīvajā tiesas procesā piemērojamā tiesību norma atbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Savukārt panta otrā un trešā daļa noteic tiesas tālāko rīcību, ja tā konstatē piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstāka juridiskā spēka normām. Panta precīzai izpratnei atzīmējams, ka administratīvā tiesa veic minēto pārbaudi vienīgi par konkrētajā lietā iestādes piemēroto vai tiesas procesā piemērojamo tiesību normu, tādēļ šāda kontrole paredzēta vienīgi tādā apmērā, kas nepieciešams konkrētas administratīvās lietas pareizai izspriešanai. Šāds apmērs atbilst administratīvās tiesas pamatuzdevumiem, kā arī iezīmē kompetences robežas starp administratīvo tiesu un Satversmes tiesu.

2. Ja tiesa secina, ka lietā piemērota vai piemērojama tiesību norma neatbilst augstāka juridiskā spēka normai, tā atkarībā no normas veida (juridiskā spēka) to nepiemēro vai vēršas ar pieteikumu Satversmes tiesā. Likumdevējs panta trešajā daļā paredzējis, ka administratīvā tiesa, pamatojot savu viedokli nolēmumā, var nepiemērot tādus pašvaldību saistošos noteikumus, kas neatbilst Ministru kabineta noteikumiem vai likumam, vai tādus Ministru kabineta noteikumus, kas neatbilst likumam, vai tādu iekšējo normatīvo aktu, kas neatbilst ārējam normatīvajam aktam vai tieši piemērojamam vispārējam tiesību principam. Savukārt attiecībā uz citiem gadījumiem, kad tiesību norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmei vai starptautisko tiesību normai, atbilstoši panta otrajai daļai tiesa aptur tiesvedību lietā un vēršas ar motivētu pieteikumu Satversmes tiesā.

Administratīvās tiesas atbilstoši Administratīvā procesa likuma 104.panta trešajai daļai nepiemērotā tiesību norma pati par sevi nezaudē spēku ar tiesas nolēmumu, tādēļ panta trešās daļas piemērošanas tiešās sekas neiziet ārpus konkrētas lietas ietvariem. Turpretī panta otrās daļas sekmīga piemērošana var salīdzinoši īsā laikā skart plašākas tiesiskās attiecības, līdz ar Satversmes tiesas nolēmumu ietekmējot arī tiesvedībā neiesaistītu personu tiesības. Tādējādi šādu pieteikumu apskats ne vien sniedz ieskatu departamenta darbā, bet var būt noderīgs, prognozējot iespējamās izmaiņas pieteikumos vērtētajā tiesiskajā regulējumā.

3. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments aizvadītajā gadā vairākkārt piemērojis gan panta otro, gan trešo daļu. Satversmes tiesā iesniegti seši pieteikumi, kas skaitliski ir būtiski vairāk nekā iepriekšējos gados (trīs pieteikumi 2016.

gadā un viens pieteikums 2015.gadā). Lielākajā daļā no 2017.gadā iesniegtajiem pieteikumiem apstrīdētās tiesību normas neatbilstība Satversmes normām saskatīta apstākli, ka nav ievērots samērīgums starp privātpersonas aizskartajām tiesībām un sabiedrības ieguvumu, aizsargājot normas leģitīmo mērķi. Vienā pieteikumā neatbilstība pamatota ar to, ka lietā konstatētajos apstākļos likumdevēja izraudzītais līdzeklis nav piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai. Vienlaikus ņemams vērā, ka šaubas par tiesību normu neatbilstību Satversmei departamentam radušās piecos savstarpēji atšķirīgos tiesību jautājumos un saturiski šie pieteikumi neuzrāda nozīmīgas kopīgas tendences. Līdz ar to šos lēmumus ērtāk apskatīt atsevišķi.

4. Hronoloģiski pirmais departamenta 2017.gada pieteikums Satversmes tiesai iesniegts pievienotās vērtības nodokļa atmaksas kārtības jautājumā administratīvajā lietā Nr.SKA-65/2017 (A420272113). Šajā lietā tika pārsūdzēts Valsts ieņēmumu dienesta lēmums, ar kuru daļa no pieteicējas pārmaksātās pievienotās vērtības nodokļa summas tika pārcelta uz nākamo taksācijas periodu līdz taksācijas gada beigām. Augstākā tiesa, izskatot kasācijas sūdzību, secināja, ka atbilstoši likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 12.panta 12.³, 12.⁵ un 12.⁶ daļai, lai arī dienests formāli lemj par pārmaksas pārcelšanu uz nākamo taksācijas periodu un šādu lēmumu pieņem par katru no taksācijas periodiem, nodokļu maksātājam nerodas tiesības uz pārmaksas atmaksu pēc šī nākamā taksācijas perioda, ja vien tas neiekrīt gada beigās. Tādējādi, ja pārmaksa netiek pilnībā izmantota nākamā taksācijas perioda nodokļu saistībās, veidojas situācija, ka valsts var ilgstoši paturēt savā rīcībā brīvos nodokļu maksātāja naudas līdzekļus, kuri netiek izmantoti nodokļu samaksai un kurus tas varētu izmantot saimnieciskajā darbībā. Šādos apstākļos Augstākajai tiesai radās šaubas par minētā panta 12.³ un 12.⁵ daļas, ciktāl tās ierobežo tiesības uz pārmaksas atmaksu saprātīgā termiņā, atbilstību Satversmes 105.panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam. Augstākā tiesa norādīja, ka šāds tiesiskais regulējums neatbilst nodokļu neitralitātes principam un tādējādi arī samērīguma principam, jo nodokļu maksātājam tiek radīts tāds ekonomiskais slogs, kura negatīvā ietekme uz nodokļa maksātāju ir ievērojami lielāka par sabiedrības ieguvumu no nodokļa maksātāja nodokļu saistību izpildījuma drošības nākamajā taksācijas periodā.

Pēc Augstākās tiesas iesniegtā pieteikuma Satversmes tiesa ierosinājusi lietu Nr.2017-12-01, kuras izskatīšana plānota 2018.gada marta vidū.

5. Vairāku lietā piemērojamo tiesību normu patstāvīgu neatbilstību Satversmei Augstākā tiesa saskatīja lietā Nr.SKA-165/2017 (A420410213). Šajā lietā tika izskatīts reliģiskās organizācijas „Latvijas Pareizticīgā Autonomā Baznīca” pieteikums par

labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru reliģiskā organizācija tiktu ierakstīta reliģisko organizāciju un to iestāžu reģistrā (kā baznīca). Augstākā tiesa piekrita zemāko instanču tiesu secinājumam, ka no Reliģisko organizāciju likuma 7.panta otrās daļas un 8.panta ceturtās daļas izriet ierobežojums draudzēm pirmo desmit gadu laikā pēc pirmās reģistrēšanās izveidot baznīcu. Tā kā pieteicēju veidojušās draudzes tika reģistrētas tikai 2012.gadā un lietas izskatīšanas laikā nebija pagājis šo desmit gadu periods, uz pieteicēju neattiecas 7.panta otrajā daļā paredzētās tiesības veidot baznīcu.

Augstākajai tiesai radās šaubas par šāda ierobežojuma atbilstību Satversmes 99. un 102. pantam. Lēmumā secināts, ka pieteicēju veidojošajām draudzēm bez baznīcas statusa ir apgrūtināta vienota rīcība baznīcas vārdā, kā arī tiek liegtas būtiskas reliģiskās brīvības izpausmes, tādējādi reģistrācijas atteikums ierobežo pieteicējas Satversmes 99. un 102. pantā garantētās tiesības. Augstākā tiesa uzskatīja, ka valsts izvēlētie līdzekļi nav samērīgi, jo legítimo mērķi (sabiedriskās kārtības nodrošināšanu, pārliecinoties, ka baznīcu veidojošās draudzes ievēro normatīvos aktus, ir stabilas un spēj ilgstoši pastāvēt), iespējams sasniegt arī ar privātpersonu mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, tostarp laika ziņā.

Vienlaikus, apskatot citus prasītā labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumus, Augstākajai tiesai radās šaubas arī par cita uz pieteicēju attiecināma ierobežojuma satversmību. Proti, Latvijā pareizticīgo konfesijā jau ir reģistrēta Latvijas Pareizticīgā Baznīca, bet Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešajā daļā noteikts, ka vienas konfesijas draudzes var izveidot valsti tikai vienu reliģisko savienību (baznīcu). Augstākā tiesa, atsaucoties arī uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, secināja, ka šāds ierobežojums nav nepieciešams demokrātiskā valstī un nav samērīgs, jo valstij šādā reliģijas brīvības jautājumā būtu jāievēro neitralitāte. Augstākās tiesas ieskatā, tas neatbilda gan Satversmes 99. un 102.pantam, gan arī 91.panta pirmajā teikumā ietvertajam vienlīdzības principam, jo norma bez objektīva un saprātīga pamata nostāda nevienlīdzīgā situācijā dažādas reliģiskas grupas vienas konfesijas ietvaros.

Šajā lēmumā netieši atklājas arī Augstākās tiesas nostāja par Administratīvā procesa likuma 104.panta pirmajā daļā lietotā jēdziena „lietā piemērojamās tiesību normas” interpretāciju. Proti, Augstākā tiesa uzskatīja par nepieciešamu vērsties Satversmes tiesā arī par tādu normu (Reliģisko organizāciju likuma 7.panta trešo daļu), kuras piemērošana kļūtu aktuāla vienīgi tad, ja Satversmes tiesa atzītu par Satversmei neatbilstošu pirmo apstrīdēto normu kopumu (likuma 7.panta otro daļu kopsakarā ar 8.panta trešo daļu).

Pēc Augstākās tiesas iesniegtā pieteikuma Satversmes tiesa ierosinājusi lietu Nr.2017-18-01, kuras izskatīšana plānota 2018.gada marta beigās.

6. Pieteikumi Satversmes tiesai, kas iesniegti lietās Nr.SKA-272/2017 (670002316) un Nr.SKA-884/2017 (A420142217) apskatāmi kopā, jo abi attiecas uz vienu tiesību normu būtiski līdzīgos piemērošanas apstākļos. Šie pieteikumi iesniegti neilgi pēc Satversmes tiesas sprieduma, ar kuru par neatbilstošu Satversmes

92.pantam atzīta Latvijas Sodū izpildes kodeksa 50.²¹ panta piektā daļa, ciktāl tā attiecas uz lēmumu par soda izciešanas režīma pastiprināšanu notiesātajam. Šī panta daļa noteica, ka nav pārsūdzams Ieslodzījuma vietu pārvaldes lēmums jautājumā par soda izpildes režīma mikstināšanu vai pastiprināšanu notiesātajam, un Satversmes tiesas spriedumā tā vērtēta vienīgi attiecībā uz lēmumu, ar kuru soda izpildes režīms pastiprināts. Savukārt minētajās administratīvajās lietās, kurās, lemjot par pieteikuma pieļaujamību, arī bija piemērojama Latvijas Sodū izpildes kodeksa 50.²¹ panta piektā daļa, pieteikumi tika iesniegti par atteikumu mikstināt soda izpildes režīmu. Lietā Nr.SKA-272/2017 pieteikums tika iesniegts pēc tam, kad cietuma priekšnieks atteicās virzīt pieteicēja iesniegumu par režīma mikstināšanu izvērtēšanas komisijai, bet lietā Nr.SKA-884/2017 – pēc tam, kad izvērtēšanas komisija bija noraidījusi šādu iesniegumu. Augstākā tiesa secināja, ka Latvijas Sodū izpildes kodeksa 50.²¹ panta piektā daļa neatbilst Satversmei arī daļā, kas liedz tiesas kontroli pār iestādes atteikumu mikstināt soda izciešanas režīmu, turklāt neatkarīgi no procesa stadijas, kurā režīma mikstināšana pieteicējam pēc būtības tiek atteikta. Augstākā tiesa lēmumos atzina, ka augstākas pakāpes režīmā paredzētās papildu tiesības nav privilēģijas, bet gan notiesātā, kurš atbilst šāda režīma piešķiršanas priekšnoteikumiem, tiesības, tādēļ atteikums mikstināt režīmu ierobežo Satversmes 92.pantā minētās „tiesības”. Tādējādi atteikums mikstināt soda izciešanas režīmu ir salīdzināms ar režīma pastiprināšanu, un arī šo tiesību aizsardzībai ir paredzama tiesas kontrole, kuru pastāvošā lēmumu apstrīdēšanas kārtība pienācīgi neaizstāj. Augstākās tiesas ieskatā, šāds pilnīgs liegums tiesībām uz pieeju tiesai, kad būtiski aizskartas personas cilvēktiesības, ir acīmredzami nesamērīgs ar sabiedrības nelielo ieguvumu – nedaudz ātrāku tiesvedības procesu citās lietās. Šie iesniegtie pieteikumi atzīmējami kā retums tādā ziņā, ka attiecīgie lēmumi pieņemti pieteikuma virzības izlemšanas stadijā, proti, izskatot blakus sūdzības par pirmās instances tiesas tiesnešu atteikumiem pieņemt pieteikumus.

Pēc abiem Augstākās tiesas pieteikumiem Satversmes tiesa ierosinājusi vienu lietu Nr.2017-19-01. Paredzams, ka lieta tiks izskatīta 2018.gada maijā.

7. Cits lēmums par vērsanos Satversmes tiesā pieņemts lietā Nr.SKA-151/2017 (A420224915), kurā pastāvēja strīds par pieteicējas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei izteikto lūgumu sniegt informāciju par vairāku bijušo valdības locekļu vārdu un uzvārdu, personas kodu, kā arī dzīvesvietu, norādot, ka šāda informācija nepieciešama, lai celtu prasību pret šīm personām par zaudējumiem, kas nodarīti ar kādu Ministru kabineta noteikumu pieņemšanu. Augstākā tiesa, samērojot lietā konkurējošās tiesības uz personas datu (tiesību uz privāto dzīvi) aizsardzību ar tiesībām vērsties tiesā, secināja, ka nebūtu adekvāti piešķirt priekšroku vienai vai otrai no tām, bet nepieciešams nodrošināt atbilstošu līdzsvaru starp šīm tiesībām. Šādā kontekstā Augstākajai tiesai radās šaubas, vai Civilprocesa likuma normas (128.panta otrās daļas 1.² punkta pirmais teikums un 132.panta pirmās daļas 6.punkts kopsakarā ar 26.panta pirmo daļu), kas

izskatāmajos apstākļos prasa iespējamo atbildētāju deklarētās dzīvesvietas datu apstrādi, neparedzot nekādas citas alternatīvas iespējas prasības pieteikuma iesniegšanai, atbilst Satversmes 96.pantam. Augstākās tiesas ieskatā atbildētāja dzīvesvietas adreses izmantošanas tiesvedībā mērķis ir tieši atbildētāja tiesību aizsardzība (tiesvedība norisinās tuvāk dzīvesvietai un atbildētājs tiek informēts par tiesas procesu), bet to, ievērojot gan Civilprocesa likumā citos gadījumos paredzētos izņēmumus, gan citu valstu pieredzi, iespējams sasniegt ar atbildētāja privāto dzīvi mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Arī šajā lietā Augstākā tiesa iesniedza pieteikumu par tādu tiesību normu (Civilprocesa likuma normu) satversmību, kuras lietā piemērojamas vien pastarpināti, proti, novērtējot, vai informācija par citu personu privāto dzīvi (datiem) ir nepieciešama, lai izmantotu tiesības vērsties tiesā.

Pēc šī Augstākās tiesas iesniegtā pieteikuma Satversmes tiesa ierosinājusi lietu Nr.2017-30-01. Lietas sagatavošanas termiņš noteikts 2018.gada aprīlī, pēc kā tiks precizēts arī lietas izskatīšanas laiks.

8. Visbeidzot pēdējais 2017.gadā sagatavotais lēmums par pieteikuma iesniegšanu Satversmes tiesā pieņemts lietā Nr.SKA-128/2017 (A420342413). Šajā administratīvajā lietā tika risināts jautājums par nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmes par

neapstrādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi maksāšanu gadījumā, ka taksācijas gadā zemei mainījies īpašnieks. Augstākā tiesa secināja, ka likumā paredzētā kārtība, kādā izbeidzas nodokļa pamatlikmes maksāšanas pienākums, nav piemērota nodokļa papildlikmes maksāšanas gadījumā, jo netiek ņemts vērā, kurš no secīgajiem īpašniekiem bijis faktiski atbildīgs par lauksaimniecības zemes neapstrādāšanu. Nodokļa papildlikmes maksāšanas pienākuma uzlikšana personai, kura nevar ietekmēt vai paredzēt lauksaimniecības zemes apstrādes faktu, ievērojot papildlikmes sankcijas dabu, būtu netaisnīga un neracionāla. Nodokļu maksāšanas pienākums ierobežo personas ar Satversmes 105.panta pirmajiem trīs teikumiem aizsargātās tiesības uz īpašumu, bet minētajos nekustamā īpašuma atsavināšanas gadījumos likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir nepiemērots leģitimā mērķa – sabiedrības labklājības aizsardzības – sasniegšanai.

Pēc Augstākās tiesas iesniegtā pieteikuma Satversmes tiesā ierosināta lieta Nr.2018-04-01. Lietas sagatavošanas termiņš noteikts 2018.gada jūnijā, pēc kā tiks precizēts arī lietas izskatīšanas laiks.

Silvija KUŠKINA,
Administratīvo lietu departamenta
priekšsēdētājas palīdzē

JUDIKATŪRAS MAINĀ TĒZES LĒMUMAM, KURĀ MAINĪTĀ KASĀCIJAS INSTANCES PRAKSE (2017.GADA OTRĀ PUSE)

**Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada
24.novembra lēmums lietā Nr.SKC-1023/2017**

Uzaicinājuma kārtība kā bezstrīdus process

Civilprocesa likuma 38.nodaļā noteiktā uzaicinājuma kārtība ir īpaša procedūra nezināmu prasījumu noskaidrošanai, kuras mērķis ir novērst nākotnē varbūtējus strīdus un nodibināt zināmu mantisko tiesību neaizskaramību un pastāvīgumu. Citiem vārdiem, uzaicinājumam ir nevis tiesības radošas vai nodibinošas, bet gan nepieteiktās tiesības izslēdzošas sekas.

Uzaicinājuma kārtība ir bezstrīdus process un nav piemērojama likuma „Par nekustamā īpašuma

ierakstīšanu zemesgrāmatā” 22.pantā norādītajā gadījumā. Saskaņā ar šo normu tiesiskas sekas – iegūt īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu – iespējams panākt, prasības kārtībā ceļot tiesā prasību par īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu. Šādas prasības apmierināšanas gadījumā tiesas nolēmums būs pamats īpašuma tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā.

Piebilde: Tēzes Administratīvo lietu departamenta nolēmumiem Nr.SKA-67/2017 un Nr.SKA-172/2017, ar ko mainīta judikatūra 2017.gada pirmajā pusē, publicētas „Augstākās Tiesas Biļetenā” Nr.15.

VIII

LATVIJAS SENĀTAM 100

SENĀTA SIMTGADES GADU SĀK AR IZSTĀDES ATKLĀŠANU UN FILMAS PIRMIZRĀDI

2018.gadā Latvijas valsts svinēs simtgadi. Mēnesi pēc Latvijas valsts dibināšanas, 1918.gada 19.decembri, tika izveidots Latvijas Senāts, kas bija Latvijas tiesu sistēmas augstākā – kasācijas – instance. 2018.gads ir arī Latvijas Senāta simtgades gads. Senāta simtgade, kas ir nozīmīgs notikums ne tikai Augstākās tiesas un Latvijas tiesu, bet arī Latvijas valsts vēsturē, tiek atzīmēta vairāk nekā gada garumā.

DOKUMENTĀLĀ FILMA „SENATORI”

Latvijas Senāta simtgades gadā Augstākā tiesa piedāvā skatīties filmu „Senatori”, kas ir stāsts par trīsdesmit Latvijas senatoriem – kasācijas instances tiesnešiem no 1918. līdz 1940.gadam. Augstākā tiesa aicina senatoru dzimto vietu pašvaldības uz sadarbību, izzinot un godinot savu novadnieku dzīves un devumu Latvijas valstij. Tāpat Augstākā tiesa atsauksies aicinājumam rādīt filmu

Augstākās tiesas Atzinības raksts filmas veidotājiem Ievai Benefeldei un Alanam Perševicam

citās vietās, kas bijušas nozīmīgas senatoru dzīvēs, arī augstskolas un tiesās.

Filma ir stāsts par spēcīgiem juristiem un daudzpusīgām personībām, kas ar savām zināšanām un darbu veidoja Latvijas valsti un palika tai uzticīgi arī pēc neatkarības zaudēšanas, gan mirstot izsūtījumā, gan gadu desmitus trimdā strādājot Latvijas labā.

Taču tas nav tikai stāsts par vēsturi, bet arī par pēctecību un šodienu. Senatoru dzīves turpina viņu bērni, mazbērni un mazmazbērni, un viņu stāstītie dzimtu stāsti ir filmas emocionālā vērtība. Paldies senatora Jāņa Skudres meitām Gaidai Skudrei un Balvai Gūtmaņei, Jāņa Ankrava mazmeitai Sigmai Ankravai, Mintauta Čakstes mazmeitai Kristīnei Čakstei, Augusta Rumpētera mazmeitai Ritai Laimai Bērziņai, Teodora Bergtāla mazmazmeitai Ilonai Niedrei un Pētera Stērstes māsas mazmeitai Annai Velēdai Žigūrei par līdzdalību filmas tapšanā.

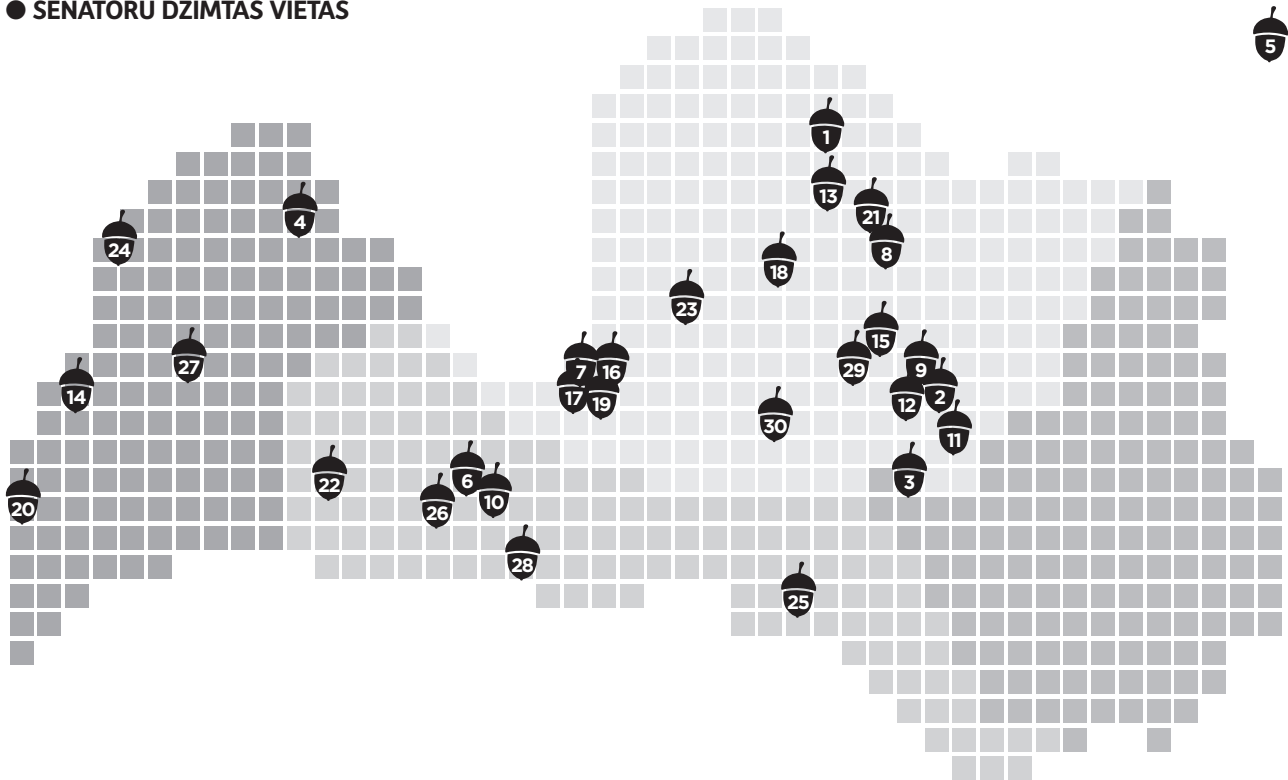
Latvijas Senāta darbu un tradīcijas turpina Augstākā tiesa, un tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs saka: tā nav plaukto nolikta vēsture. Atjaunotās Latvijas Republikas Augstākās tiesas pirmais priekšsēdētājs Gvido Zemrībo senatorus sauc par Latvijas zelta fondu.

Filmas eksperti ir tiesību zinātņu doktori Eiropas Savienības tiesas tiesnesis Egils Levits un Latvijas Universitātes docents, Valsts prezidenta padomnieks Jānis Pleps. Savās atziņās dalās arī Augstākās tiesas departamentu priekšsēdētāji Edite Vernuša, Veronika Krūmiņa un Pēteris Dzalbe, konsultante Zinaīda Indrūna, bijušais Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns un senators Kalvis Torgāns, Latvijas Centrālās padomes memoranda piemiņas fonda priekšsēde Ieva Kvale, trimdas latviešu sabiedriskais darbinieks Uldis Grava, Kuldīgas novada muzeja speciāliste Jolanta Mediņa.

Filmu Augstākā tiesa veidojusi sadarbībā ar SIA „Kursas TV”. Režisore Ieva Benefelde, operators Alans Perševics.

● SENATORU DZIMTĀS VIETAS

1. Rūdolfs Jānis Alksnis – Ēvele	11. Jēkabs Grots – Saikava	21. Kārlis Puriņš – Smiltene
2. Jānis Ankravs – Sarkaņi	12. Aleksandrs Gubens – Kraukļi	22. Maksis Ratermanis – Blīdene
3. Jānis Balodis – Ungurmuiža	13. Jānis Kalacs – Trikāta	23. Augusts Rumpēters – Turaida
4. Teodors Bergtāls – Lubezere	14. Fridrihs Konradi – Saka	24. Andrejs Sīmanis – Sarkanmuiža
5. Vladimirs Bukovskis – Pēterburga	15. Pēteris Leitāns – Jaunpiebalga	25. Jānis Skudre – Sauka
6. Mīnauts Čakste – Jelgava	16. Augusts Lēbers – Rīga	26. Pēteris Stērste – Zaļenieki
7. Baldvins Disterlo – Rīga	17. Bronislavs Nagujevskis – Rīga	27. Kristaps Valters – Rumba
8. Kārlis Ducmanis – Branti	18. Kārlis Ozoliņš – Veselava	28. Fridrihs Vesmanis – Rundāle
9. Miķelis Gobiņš – Kārdzaba	19. Osvalds Ozoliņš – Rīga	29. Voldemārs Zāmuels – Dzērbene
10. Jānis Graudiņš – Salgale	20. Aleksandrs Pētersons – Liepāja	30. Frīcis Zilbers – Meņģele

IZSTĀDE „LATVIJAS SENĀTAM – 100”

Izstādē „Latvijas Senātam – 100”, ko Augstākajā tiesā atklāja Senāta 99.gadadienā 19.decembrī, atspoguļota Latvijas tiesu sistēmas kasācijas instances – Latvijas Senāta – vēsture no tā izveidošanas 1918.gadā līdz likvidācijai 1940.gadā, kā arī senatoru likteņi pēc padomju okupācijas. Izstādes būs skatāma visu 2018. gadu līdz Latvijas Senāta simtgadei.

Izstāde sākas ar Latvijas tiesu pamatlikumu – 1918. gada 6.decembrī izdoto Pagaidu nolikums par tiesām un tiesāšanās kārtību – un kopsavilkumu par senatoru dzīves un darba gaitām. Skatāmas vēsturiskas Senāta fotogrāfijas, tiesneša amata zīme un darba apliecība līdz 1940.gadam. Tāpat stendos, kas stāsta par Senāta darbību, redzami tā laika tiesas spriedumi, spriedumu krājumi un tēžu izsvilkumu krājumi.

Otrā izstādes daļa stāsta par senatoru daudzpusīgo politisko, pedagoģisko un sabiedrisko darbību. Senatori pirms vai pēc tiesneša darba bijuši politiķi, valstsvīri, diplomāti. Izstādē Voldemāra Zāmuels, Latviešu Pagaidu Nacionālās padomes priekšsēdētāja, ar roku rakstīts apraksts par šo padomi, tāpat apskatāmas Kārļa Ducmaņa, diplomāta

un Latvijas pastāvīgā delegāta Tautu Savienībā Ženēvā, ar roku rakstītas piezīmes par Tautu savienību un Fridriha Vesmaņa piezīmes par viņa diplomāta gadiem Lielbritānijā.

Apliecinājums senatoru dalībai likumu jaunradē ir īpaši greznais Civillikuma eksemplārs, kādus Valsts un ministru prezidents Kārlis Ulmanis 1938.gadā dāvinājis Civillikuma izstrādāšanas komisijas locekļiem. Izstādē eksponētais ir senatora Vladimiram Bukovska eksemplārs.

Ekspozīti no Bukovska dzimtas krājumiem arī stendā par atzīnībām, ko saņēmuši senatori, – tie ir triju Baltijas valstu augstākie apbalvojumi. Izstādē arī Augusta Lēbera Triju zvaigžņu ordeņa apliecinājuma raksts. Skatāms arī paziņojums par Goda senatora nosaukuma piešķiršanu Lēberam. Viņam, Fridriham Vesmanim un Bronislavam Nagujevskim, aizejot pensijā, piešķirts šāds nosaukums.

Skatot stendu par senatoru gaitām pēc 1940.gada, emocionāli uzrunā materiāli no septiņu deportēto senatoru personas lietām, kurās arī lapas ar spriedumu – nošaut. Neviens no deportētajiem senatoriem Latvijā neatgriezās. Savukārt apliecinājums to senatoru, kam izdevās no okupācijas izglābties trimdā, ieguldījumam Latvijas valsts neatkarības saglabāšanā ir izstādē

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs atklāj izstādi, klātesot senatoru pēctečiem, bijušajiem un esošajiem Augstākās tiesas tiesnešiem un darbiniekiem, pašvaldību pārstāvjiem un citiem interesentiem

Izstādi aplūko senatora Jāņa Skudres meitas un mazmeitas, tiesnesis Valerijans Jonikāns un bijušais tiesnesis Zigmants Gencs

eksponētais trimdas senatoru 1948.gada atzinums par Latvijas valsts nepārtrauktību.

Izstāde ir stāsts arī par senatoru ģimenēm un senatoru piemiņas saglabāšanu – fotogrāfijas, vēstules, grāmatas. Arī Voldemāra Zāmuēla paša ar roku zīmētais dzimtas koks.

Veidojot izstādi, izmantoti Augstākās muzeja materiāli, kā arī fotogrāfijas, dokumenti un citas liecības no senatoru dzimtu arhīviem. Augstākā tiesa izsaka pateicību senatoru Jāņa Skudres, Vladimira Bukovska un Teodora Bergtāla tuviniekiem par materiāliem tieši šai izstādei.

SARUNAS PAR LATVIJAS VALSTISKUMU

Lai izzinātu vēstures un kultūras elementus, kas caurstrāvo Latvijas valstiskumu, un atklātu valstiskuma dažādos aspektus, kam bijusi izšķiroša nozīme Latvijas valsts pastāvēšanai cauri laikiem, Augstākā tiesa rīko sarunu ciklu ar dažādu jomu ekspertiem – interesantām personībām. Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs, atklājot pirmo sarunu, atzīmēja, ka, tiekoties ar personībām, kas nav juristi, tiesnešiem un darbiniekiem būs iespēja palūkoties uz Latvijas valstiskumu ārpus tiesību normu reglamentētā jurista

ikdienas darba, gūt jaunu informāciju un iedvesmu Latvijas valsts un Latvijas Senāta simtgades gadā.

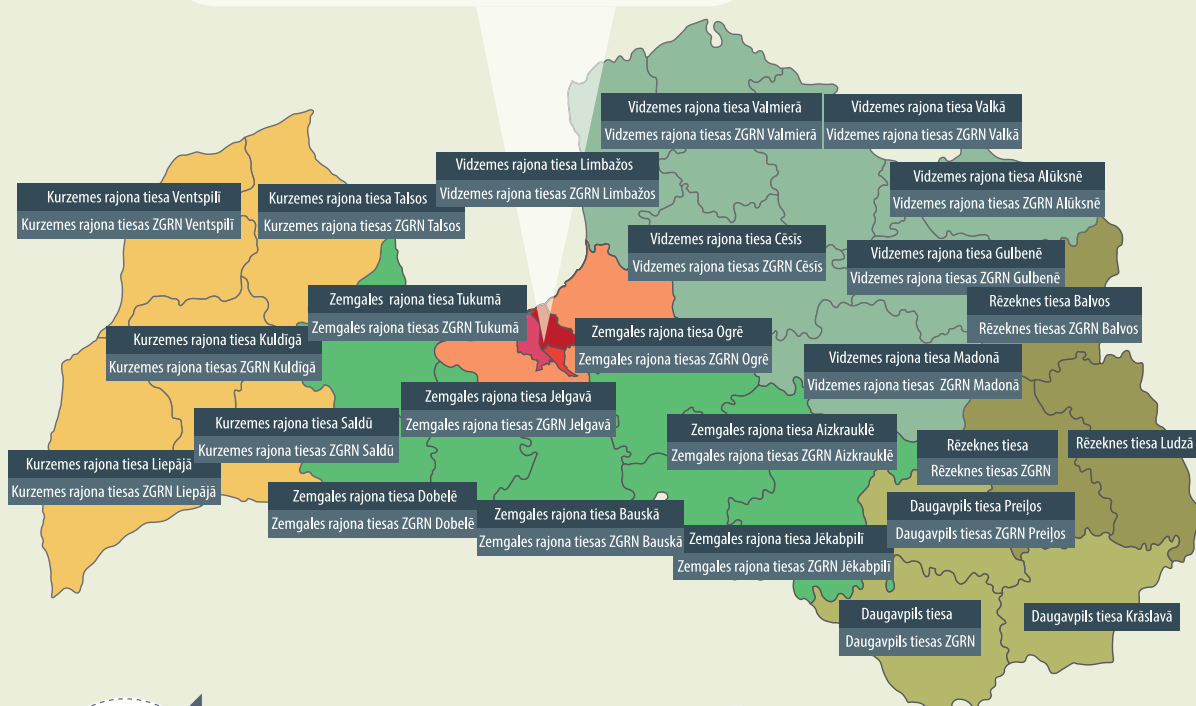
Pirmais viesis 16.martā bija vēstures zinātņu doktors, Latvijas tiesnešu, advokātu un notāru biogrāfisko vārdnīcu autors Valters Ščerbinskis. Vēsturnieks runāja par Latvijas valstiskumu vēstures likločos. Valters Ščerbinskis klausītājus iepazīstināja arī ar topošo Latvijas nacionālo enciklopēdiju, kurai viņš ir galvenais redaktors.

Plānotas vairākas šādas sarunas visa gada garumā.

TIESU REFORMA LATVIJĀ

ZGRN — Zemesgrāmatu nodaļa

MĒRĶI

- ✓ Nodrošināt tiesnešu specializāciju
- ✓ Nodrošināt lietu sadales nejaušību
- ✓ Novērst nevienmērīgu noslodzi
- ✓ Samazināt tiesvedības termiņus
- ✓ Paaugstināt tiesas spriešanas kvalitāti
- ✓ Veicināt vienotu tiesu praksi
- ✓ Optimizēt tiesu resursu izlietojumu

IEGUVUMI

- ✓ Vienota lietu sadales sistēma
- ✓ Augstāka tiesas spriešanas kvalitāte
- ✓ Tiesnešu slodžu izlīdzināšana
- ✓ Tiesu resursu efektīvāka izmantošana
- ✓ Tiesnešu un lietu rotācija tiesas ietvaros
- ✓ Rasts finansiāls ietaupījums

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv